Peregrinuslevelek

1711—1750

SZEGED
1980

Peregrinuslevelek

Külföldön tanuló diákok levelei Teleki Sándornak

ADATTÁR XVI–XVIII. SZÁZADI SZELLEMI MOZGALMAINK TÖRTÉNETÉHEZ

6.

Szerkeszti
KESERŰ BÁLINT

ISBN 963 481 187 6
összkiadás

ISBN 963 481 188 4
6. kötet

Peregrinuslevelek
1711—1750

Külföldön tanuló diákok levelei Teleki Sándornak

SZEGED
1980

Közzéteszi
a József Attila Tudományegyetem
I. sz. Magyar Irodalomtörténeti Tanszékének
diák-munkaközössége
BÁLINT JUDIT, BUJTÁS LÁSZLÓ, HOFFMANN GIZELLA,
HORVÁTH ZSUZSANNA, KÜRI ERIKA, MIHALICS VERONIKA,
UDVARDI ÁGNES

A latin szöveget fordította
BARTÓK ISTVÁN

A névmutatót összeállította
BUJTÁS LÁSZLÓ

Szerkesztette
HOFFMANN GIZELLA

Készült
JANKOVICS JÓZSEF
irányításával

Lektorálta
KULCSÁR PÉTER

Technikai munkatársak
NAGY ERZSÉBET
MÁTÉ GYÖRGYI
SALIGA LÁSZLÓNÉ
TÉGLÁSY IMRE

KIADJA A JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KARA

I.

IFJ. PÁPAI PÁRIZ FERENC
(1711–1726)

1.

Sorostély, 1711. június 12.

Méltoságos Groff Ur, nagy bizodalommal valo Uram s Patronusom.

Ez elöttem lévö alkalmatossággal akarék az Urnak magunk dolgairol alázatos tudositást tenni, Istennek hálá mind a kettönk részéröl jol indultak dolgaink, ugy hogy kevés idö alatt el repülhetünk. Az Urnál Bethlen Lászlo Uramnál ugyan frustralodtam; melyre nézve Fogarasban menvén Inczédi Joseph Uramhoz, más Assignat*i*ot extrahaltam[1] Teleki Joseph Uramra és itt készen vagyon az 100. forint. Székely Ádám Uramis adott más fél száz forintig Kolosvárra Assignat*i*ot; hasonlóképpen Köpeczi Uramnakis annyit, melly reménségünk felett esett; Jo karban hagyván itt ma dolgainkat reggel Enyedre indulunk, és [on]nan Köpeczi Uram Kolosvárra fog, az As[si]gnat*i*okkal, adjungálván énis magam részemröl mást valakit, mint hogy propter certas consider*a*t*i*ones[2] jobbnak tartom magamnak el maradni. Szintén az estve érkezék meg Köpeczi Ur*am* Tepercsényröl, honnanis az 105 forintot, valami nagy nehezen fel vette, eggyütt adtunk qvietantiat rolla; soha az Ur jobb Executort Tepercsényre nem talált volna, vagy két eskütt ember ide kisirte Köpeczi Uramot, ittis ugy venerálták mint valami nument. Bár Kolosvártis ollyan szerencsés lehetne mihelyt penig meg érkezik Köpeczi Ur*am* Kolosvárrul, egyenesen az Ur udvarlására sietünk, addig penig recomm*e*ndalom magamat az Ur grat*i*ajában az 30. arany iránt; akarván abbreviálni hoszsza[s] készületünket; mig az Urral szemben nem lehete[k], mind félek addig, hogy az Ur praejudiciumára [e]sett az Beszterczei Assignat*i*o: egyebirán*t* [...] bizodalommal vagyok az Ur hozzám va[lo gratia]jában, mellyet egész életemben aláz[atos szolgá]latommal demerealni igyekezek, é[s maradok]

Az M. Urnak

igaz kötelességü alá[zatos szolgája]
Iffju Papai [P. Ferencz]

Sorostély. 12. Iunii. 1711.

[1] más utalványt szereztem
[2] mivel alaposan meggondoltam a dolgot

2.

Keltezetlen

Méltoságos Groff Ur, nagy bizodalommal valo jo Uram s Patronusom,

Istenünk segicségéböl jo reggel indulolag vagyunk Kolosvár felé, az hováis feles Debreczeni kereskedök fognak comparealni. Segesvárrol meg jöve Pathai Uram, bár csak egy hétig valo várakozhatása lehetett volna ott, az Assignatiok szerint egészen excontentaltattunk volna, az mint hogy munkábanis vették a dolgot, de az idönek rövidcsége miatt ott nem várakozhatott, az maga részét ugyan, mint hogy kevesebb volt ~ Fl. 50. lévalta, az többirölis vagyon igiret hogy meg nem fogyatkozunk. Én voltam egyedül szerencsétlen, tudván hogy én Segesvárra nem érkezhetem, biztam az Székely Moses Uram Assignatiojátis Köpeczi Uramra eö Kglme nem tudom ex oblivione, vel praecipitantia[1] vagy ugyan csak szántszándékkal el tévesztette; (alig tudtam mostis ki vájni) és igy azt nem repraesentalhatták Segesvárott; én már itt hadtam az Apám Uram kezében; hogy alkalmatosság lévén irja meg a dolgot Segesvarra, és ha szép szerint nem acceptaltatik, az Comes elöttis insinuáltassék; az Beszterczei 30. aranynyal (mellyis egyedül az Ur gratiájától függ) ezis el érkezhetik, az transpositiot Récsei Uram az Ur tekintetiért véghez viszi Bécsig, onnan promovealni fogja Sz. Kereszti Uram. ha casu qvo revocalni[2] találnák Segesvari Uraimék igireteket, azutánis az Ur szokott gratiájaban recommendállyuk Assignatioinknak procuralását.[3] Az Kolosvárra szollo két Assignatiot penig his inclusis viszsza küldettem. Ha az Urat meg nem bántanám vélle, vagy egyszer, vagy mászszor Allvinczi Gábor Urammal találkozván az Ur, méltoztássék emlékezetet tenni, az Uj egyházszékröl igirt két száz forintas Assignatiorol, pénzül tudom hogy meg nem adnák, de ha buzát adnánakis, nem vallanok karré, mert az idén lészen árra a buzának nem lévén Magyar Országnak nagyobb részen semmi buza az szárazság miatt. bizom ezirántis magamot az Ur gratiájában; énis ha Isten életemet meg tartya, nagy alázatossággal demerealom az Ur dolgaim mellett valo solicitudoját, az mint hogy mindenek felett valo obligatiomis vagyon az Ur M. Házához.

Ezen inclusában küldettem el az Urnak a Brassai szijgyárto contractussátis, nem tudom kivántatiké tovább avagy nem? ajánlván ezzel az Urat Isten erös oltalmában, magamot penig az Ur tovább valo gratiájában, maradok

Az Urnak igaz kötelességü alázatos szolgája;
Iffju Papai P. Ferencz.
mpr.

Egy passustis includaltam pro curiositate recrealhattya[4] az Ur magát vélle.

Kivül Teleki Sándor kezével: Erdelyben létekor irta.

3.

Miskolc, 1711. augusztus 26.

Méltosagos Grof Ur,
érdemem felett valo Uram s Patronusom.

Ezen alkalmatossággal alázatos levelem által udvarlok az Urnak, mellyis hogy az Urat M. Házával eggyütt örvendetes orában találllya, kivánom. Eddig Isten segedelméből békével érkeztünk, nem kellett semmi comitiva, mindenütt magunkra jöhettünk; ezután bajossabb utazásunk lészen, lévén szoross examen az passusokon a pestis miatt, mellyis nagyobb mértékben Buda és sopron körül grassal; az mint a fel földi kereskedö emberek beszélnek, nem igen biztatnak Bécs felé bennünket, indifferenter gvarantérozni[1] kell mindennek; és igy alig ha az mi Bécsi utunkis meg nem valtozik, mellyen felette busulnék az magam részemröl; mindazáltal ha ugy találnais lenni, Löcséröl az Pax Crucisokat az Ur instructioja szerint postán expedialom; az hováis szinte indulunk.

Debreczenben az Ur Levelét meg adtam, Komaromi Uram szoval egyebet nékem nem mondott, hanem azt hogy rövid idön választ tészen az Urnak, az Pax Crucis iránt penig el várja az Ur gratiajját.

Alázatossan kérem az Urat, ne légyen feledékeny az Beszterczei 30. aranyrol; melynek meg adására medium 7bris vetették terminusul; ugy az Segesvári Assignatiokrais várnám Patai Uramnak tött igirettyeknek valoságos effectumát, de modalitate transpositionis,[2] talám accedál az Récsei és Keszei Uraimék jo akarattya, irtam erröl Apám Uramnakis hogy az Ur tanácscsával éllyen az Segesvariak iránt. Ezzel ajánlom az Urat M. Házával eggyütt Isten erös oltalmában, magamat penig meg tapasztalt Uri gratiajában továbrais recommendalván, maradok

Az Urnak

igaz kötelességü alázatos szolgája
Iffju Papai P. Ferencz
mpr.

Miskolcz, 26. August. 1711.

P. s. Tokaji Commendans Steinlöffel Uramat utunkban köszöntettem az Ur szavával; igen nagy köszönettel vette, sokat is kérdezösködött az Ur felöl, ugy Teleki Pál Uram felölis.

---

[1] feledékenységből vagy elhamarkodottságból
[2] valamilyen okból visszavonni
[3] kegyelmébe ajánljuk kiutalásaink ügyének támogatását
[4] egy útlevelet is csatoltam az érdekesség kedvéért, felüdítheti

---

[1] egyformán karanténba vonulni
[2] az átutalás mikéntjét illetően

Ezen az földön az hegyek allyán valoban szedegetik viszsza a Jesuiták a Templomokat, lévén erös Commissioja General. Pallfi Uramnak, hogy valamely helyeken Rakoczi Uram az miéinknek cedalta a Templomokat, azok rehabealtassanak.

4.

Bécs, 1711. szeptember 20.

Méltoságos Groff Ur,
érdemem felett valo jo Uram s Patronusam.

Ez idegen földrölis akartam az Urnak alázatos levelem által udvarolni, mellyis hogy az Urat M. Házával eggyütt örvendetes orában találllya, kivánom. Nagy hátramaradásomat reménlvén abban, ha az Ur Bécsben szollo leveleit, az Pax Crucisokkal eggyütt magam nem repraesentalhatom; igyekeztem minden erövel azon, hogy mellettem lévö bujdoso Comesimet inducállyom az Bécsi utra; az hováis szerencsésen el érkeztünk minden detentio és qvaranta nélkül, egyenes utan ugyan nem jöhettünk, hanem az securitásért az bánya városokra kerültünk; itt az könyveket minden macula nélkül az Ur instructioja szerint meg adtam, az M. Herczeg igen köszönte az Ur indulattyát, hogy ollyan meszsze földrölis meg emlékezett az Ur eö Herczegségéröl; hasonloképpen az Herczeg Aszszonyis köszönettel vette az maga részéröl, kiis circa finem 8br*is* le fog Erdélyben indulni; az M. Herczegis le szandékozik, ha az ujj király (ki még helyben vagyon) ide érkezik. Az Ur Bethlen Miklos Uramis örült az könyvnek, annyivalis inkább hogy az Ur kölcségén jött világra, sokat beszéllet eö Naga velem, tudakozta töllem, ha tanulé Miklos Urfi, és az Ur egész Háza mint vagyon. Én az Ur instructioja szerint detegaltam eö Naga elött az Ur emberbéli kárait, hogy az joszág igen pusztán vagyon, ugy Sz. Kereszti Uramotis kértem az Ur szavával arra, hogy az régen udvarnál lévö Memorialist procurállya, igiriis minden jora magát, hogy a mikor ideje és helye lészen sine fuco urgeállya;[1] most semmi dolgok nem folynak, mig a király nem instellaltatik. Az könyvet Sz. Kereszti Uram maga meg fogja köszönni levele által; Balko Uram penig rövid nap szemben lészen az Urral, le kisirvén az Herczeg Aszszonyt, akkor az minuta szerint complacealni fog virág és vetemény magokkal, az gyürütis el fogja vinni magával, talám addig meg mettzik. Tarczali Uramot ágyban találtam, az lábán vagyon valami kelés, külömben jo egéssége vagyon, eö kglmeis ösztöne lészen Sz. Kereszti Uramnak az Ur dolgaiban, assecurállyais az Urat, hogy Sz. Kereszti Ur*am* igazán szolgál az Urnak.

Ma negyed napja, hogy itt mulatunk, azolta nem sokat hevertem, csak jártam nap estig az uttzákot és kerteket, az Császár Favoritájábanis voltam; tegnap el vesztettem volt az szállást, igen késön akadtam réá; az aranyos medvénél voltunk szálláson, az hól amaz hires Apostata Ot-

[1] öszinte jóindulattal buzgólkodik

rokocsi Ferencz Urammalis beszéllettem, igen nagy dolgokkal álmadozik nyavalyás negat Calvinum, Lutherum et alios a' Deo missos fuisse ad reformandum[2] azt mondgya, hogy ötet rendelte Isten arra hogy harmoniát szerezzen a keresztyének között a vallás dolgában, és ö lészen a negyedik és principalis Reformator; mostis szüntelen munkálodik, mutattais sok manuscriptumit nékünk; innen holnap szándékozunk Francofurtum felé, Baraszloig az szekeresnek fizetünk négyen 27. forintat. oda nem meszsze lészen Francofurtum. Az Urat kérem alázatossan a Beszterczén és Segesvárt hátra maradott kölcségem fel vétele iránt mutassa assistentiáját és ha lehet, ne haladgyon igen hoszszas idöre transpositioja, innen Sz. Kereszti U*ram* szerez vechselt nékem; az aranyban igen sok kárunk lészen, legalább minden 100. aranybol defalcalodik 50. forint. Ajánlom ezzel az Urat M. Házával eggyütt Isten erös oltalmában, én penig maradok,

Az Urnak,

igaz kötelességü szolgája
Iffju P. P. F.

Bécs 20. 7br*is* A1711.

5.

Berlin, 1711. november 12.

Méltoságos Groff Ur,
kiváltképpen valo Uram s Patronusam!

Bujdosásom földéröl negyedik levelemmel udvarlok már az Urnak, mellyis hogy az Urat M. Házával eggyütt örvendetes orában találllya s köszöncse, kivánom. Minékünk Istennek hála mindenütt békességes és kár nélkül valo utozasunk volt mind eddig, lévén nagy adminiculumunk ra az Német nyelvnek értése, mellyel feles kölcségünket marasztottuk meg; ide érkezvén az Ur levelét Jablonczki Uramnak praesentáltam, igen nagy kedvességgel vette, választis tészen rövid nap az Urnak; én az magam dolgairol, s czélomnak admaturatiojára kivántato subjectumokrol consultalodván,[1] leg alkalmatossabnak itiltetett ez Hálai Universitas, mellyis ezen Prussiai király Dominiuma és inspectioja alatt vagyon, az hólis, az mint referállya Jablonszki Uram maga, igen nevezetes emberek vannak, és egész Germaniában alig vagyon florensebb Academia, kivált in Physicis et Philosophico Medicis,[2] melyre mindenikre nagy szükségem vagyon, nem jöhetvén el onnan hazul ollyan készülettel, et lotis manibus, az mint kivantatott volna; ott a jeget jol meg törvén, jo fundamentomra könnyebben epithetek az Hollandiai Academiákon; a Jablonczki Uram biztatásából reménségem vagyon hogy Hálában az király

[2] nem ismeri el, hogy Calvint, Luthert és mást Isten küldte volna a reformálásra

[1] célom elömozdításához kivánatos tényekről tájékozódván
[2] a természettudományok és az elméleti orvosi tudományok tekintetében

Alumnussi közzé annumeraltatom, mellyis két három napok alatt el válik, és helybe verekedem az honnanis az Urat bövebben tudositani el nem mulatom. Köpeczi Uram Francofurtumban maradott az Alumnián Patai Urammal eggyütt, én csak Sérczi Urammal maradtam, kivelis eggyütt lészen hybernationk.

Importunus vagyok ugyan, mindazáltal hogy feledékenységben ne mennyen, otthon maradott kevés kölcségemnek, ugy mint az Segesvari és Beszterczei pénznek transpositioját iteratis recommendalom az Ur gratiajában;[3] ha Erdélyben az arany öt forintra szállana, arannyá kéne tenni, ha penig még is ollyan drága lészen az arany, Császár vagy Franczia tallerokat kell váltani, mindenik elég káros, kivált az arany, mert itt fellyebb nem veszik négy német forintnál; Bécsböl az Sz. Kereszti Uram jo akarattya által találnánk vechszelt minden felé.

Még eddig el jövetelemtöl fogva senkitöl semmi tudositást nem vehettem, holott az Urtol erigaltatott Sz. Kereszti Uram által folyando Correspondentia szerint, lehetetlen volna ez levelekнek el tévedni, félek rajta hogy az én leveleimbenis eltévedtek, és nem mentek mind az Ur keziben. Alkalmatlan irásomrol az Urat alázatossan követem, ezzel penig az Urat M. Házával eggyütt Isten oltalmában ajánlván, magamat s méltatlan személyemet az Ur tovabb valo gratiájábanis recommendalván, maradok

Az Urnak

igaz kötelességü alázatos szolgája
Iffju Papai P. Ferencz
mpr.

Berlin. 12. 9bris. 1711.

6.

Halle, 1711. december 10.

Méltoságos Groff,
kiváltképpen valo jo Uram, s Patronusam.

Isten az Urat M. Házával eggyütt minden áldásival szeresse, és az siralmas o esztendök után, sok örvendetes Ujj esztendökre virraszsza, kivánom.

12. 9bris Berlinböl dátált Levelemben bövebben irtam az Urnak magam dolgairol, mellyet Bécsre dirigáltam Tarczali Uramhoz, gondolom eddig az Ur kezinél lészen; mostan penig érkezvén hozzám az Ur levelére valo válaszsza Jablonski Uramnak, his inclusis el küldettem, violáltam ugyan az levelet, hogy az párja nállam maradgyon; azért, hogy ha szinten propter distantiam loci et varios Tabellarios[1] el találnais tévedni

[3] a pénz átutalását ismételten ajánlom az Úr szíves figyelmébe

[1] a hely távolsága és a különböző továbbítók miatt

az Originál, más alkalmatossággal ex Copiis, ugyan csak meg érthesse az Ur, a levélnek continentiáját, külömben magamnak ezt a bátorságot nem praesummaltam volna, de mivel hogy semmi titkot nem gondoltam a levélben, annyivalis inkább mérészkedtem; nemis hiszem, hogy az Urtol ezért meg itiltessem. Az Ur bizony Jablonski Uram elött az felsö polczon vagyon, és dicsekedve mutatta más nagy emberekneki az Ur levelét, ezt mondván az Ur felöl: licet sit aetate juvenis; senioribus tamen praeivit exemplo pientissimo suo zelo, et gratulor qvod occasio mihi data sit, literalibus saltem Commerciis, cum eodem innotescendi;[2] az többi között egyszer vacsorára marasztván, egy Theol. Doct. és egy városi senator, egyszersmind Curator praesentiájában egy pohár Magyar Országi bort köszönt el az Ur egésségéért, ezen szokkal; Vivant Heroes Ref. Transylvanici, signanter Excell. Comes Alexander Teleki, qvi licet sit minimus Ex qvinqve Fratribus, majorem et laudabiliorem spartam sibi adoptavit, Curatoratu ruinosarum Coll. Enyediensis parietinarum; et utinam possemus voto ejusdem respondere;[3] melyröl ha Isten Sérczi Uramot viszsza viszi, (velem lévén azon vacsorán) bizonyos relatiot tehet eö kglmeis; látván penig én az Urhoz valo nagy reflexioját Jabl. Uramnak; jutván eszemben ⟨azis⟩ az Ur szavais, hogy ha az Ur meg fogja tapasztalni az Jabl. candorát, valami pohárbéli honorariummal lészen, hogy annyivalis inkább devincialtassék az Collegiumhoz; az többi között, egyszer, az alkalmatosságis ugy hozván, mondottam Jablonski Uramnak, hogy a levél volt elsö ut az ismerecségre, mindazáltal reménlem, hogy a jég törés után, valami honorariummalis fog az Ur kedveskedni; de telylyességgel semmit nem specificaltam, nemis illett; ha azért az Ur helyesnek, és szüksigesnek itili, az tavaszszal fel szándékozo legények keziben assignálhattya szokott Curiositássa szerint; tudam annak nagyobb tekinteti lenne, mert akar hólis, munera placant, hominesqve, Deosqve.[4]

A magam dolgait a mi illeti, conferalván Jablonski Urammal azon állattunk volt meg elsöben, hogy itt, s az Hollandiai Academiakon 3. esztendöt el töltvén, az negyediken Francofurtumban siessek az Alumniára; de jobban meg fontolván a dolgot, helyesebnek itiltük másodszor, hogy két esztendeig itt alatt az Tyrociniumokan desudalvan, harmadik esztendön salutállyom Hollandiát, és ott perficiállyom egész Cursusomat, melyre nézve az jövö esztendön (Köpeczi Uramis fellyebb szándékozván onnan) succedalni fogok eö kglmének, egy nevezetes Berger nevü Med. Professor disciplinaja alá, csak az alatt ne praeoccupaltassék valakitöl az Alumnia, és ha szintén lennénekis solicitansok, otthon lehet dispensálni ez szerint: hogy elsöben az Hollandiai Academiakon tanulván, in reditu subsistállyon az beneficiumon,[5] mert én esztendönél tovább Francofurtumba nem mulatok, és igy mind nékem, mind

[2] jóllehet fiatal ember, példamutatásával, jámbor buzgalmával az idősebbeket is túlszárnyalja; igen nagy szerencsének tartom, hogy alkalmam nyílt megismerkedni vele, legalább levelezésünk révén.

[3] Éljenek az erdélyi református hősök, nevezetesen a kiváló Teleki Sándor Gróf, aki bár a legfiatalabb az öt testvér közül, a többieknél nagyobb és dicsérendöbb feladatot vállalt, amikor az omladozó-romladozó Enyedi Kollégium gondnoka volt; bárcsak megfelelhetnénk kívánságainak!

[4] az ajándékok megnyugtatják az embereket is, az isteneket is

[5] visszatértekor használja fel a jótéteményt

annak Contentuma lehet. itt valo subsistentiámra penig az Fels. király kegyelmességéből deputaltatott 60. Tallér, mellyet kezemhezis vettem és ha az jövö esztendön az Francofurtumi beneficiumotis obtinealhatom, kevés kölcségecskémet az Hollandiai szükségre conservalom, hogy annál többre érkezhessem; ezen az földen igen kevés baracság vagyon, ex bursa kell mindennek élni, csak a Professorok*na*kis feles pénzt kell adnom, ha privatum Collegiumot tartok, a lévén az eö ekéjek.

Alázatossan kérem az Urat, ne légyek el felejtve ez idegen földenis; én mindenek felett az Ur gra*ti*ajához ragaszkodom, az mint hogy obligálom is magamot mindenek felett az Ur szolgálattyára minden készséggel, igyekezvén demereálni az hozzám mutatott s velem közlött Patrociniumot. Közlebb, hátra maradott kölcségemnek transpositio*:*át s kezemben vechsel által valo szolgáltatását, ne terheltessék az Ur akar Sz. Kereszti Uramnak, akar penig Tarczali Uramnak recom*m*endalni; ha Isten az tavaszra és nyárra által viszen, az Ur parancsolattya szerint, az kertészek körül, a mi raritásokat kaphatok, meg szerzeni el nem mulatom, itt egyéb dolgom s avveatiom a tanulástol nincsen, annak idejében reá érkezem afféle curiositásokrais. Az Urat hoszszas irásomrol alázatossan követem, ajánlván ezzel az Ur életét. M. Házával eggyütt Isten oltalmában, maradok

Az Urnak

igaz kötelességü bujdoso szolgája
Iffju Papai P. Fer.
mp

Hála, 10. Xbr*is*. 1711.

P. s. Méltoztassék az Ur a Jablonski Uram levelét, Apám Uram*m*alis Communicalni.

Jablonski Uram kedveskedett az Urnak egy német könyvecskével, ugyan maga munkája; melyben az P*r*ussiai király fundatioit és Academiait irta le. Husvétra gondolom bé küldhetem az Ur keziben az Erdélyi tanulo szászoktol,

Még eddig semmi tudositást nem vehettem Erdélyböl; el jövetelemtöl fogva, nem tudom mi az oka.

7.

Halle, 1712. március 29.

Méltoságos Groff Ur,
nagy bizodalommal valo jo Uram s Patronusam

Ottan ottan zörgetek az Urnál udvarlo levelemmel, hogy az Ur hozzám valo gratiájának talám szintén alunni készült szikrácskáját meg éleszszem, és mint egy el takart eleven szénröl az hamvat el fuván, el felejtett csekély személyemet az Ur elött még egyszer emlekezetben hozzam, melynek fel derülését a midön ahitatossan ohajtom; ugy kivánom

hogy ezen postámis az Urat M. Házával edgyütt örvendetes orában köszöntvén, az Ur élete felöl valo kivánatos jonak hallásával, reménségében el csüggedett szivemet rövid nap tölcse bé, és ez idegen földön, árván hagyott, s buval kinzott szegény fejemnek valami kicsiny vigasztalást nyujcson. Én, a mint eddig, ugy ez utánis, mások felett, bizom az Ur gratiajában, (az mint hogy szárnyra kelésemet, és eddig valo boldogulásomat Isten után az Ur szorgalmatosságának tulajdonithatom) neis szakadgyon félbe az Urnak el kezdett jo munkája, és dolgaim mellett valo fáradozását ne tégye le az maga vállairol, söt igyekezetem végének el éréséig légyen én mellettem assistentiaval, hogy fel tött czelomat meg futván, a midön örömmel viszsza téréndek (ha Istennek ugy teczik) édes Hazámban, szaporodhassék velemis az Ur igaz szolgainak száma, kinek hüségére már régen devovealtam magamat minden készséggel. Az el mult héten Vettem az Apám Uram levelét Francofurtumbol, melyben irja eö kglme, hogy az Ur assistentiája által hátra maradott kölcségem e télen öszve szerzödik; mellyis ha meg lenne; jo alkalmatosság volna az fel igyekezö ifjaktol fel küldeni, ha bátorságossabb utat nem talál az Ur a Bécsi Vechszelre; külömben, ha haladnais azon pénznek fel jövetele, nem bánnám; csak ne kelletnék válogatott szép aranyaimat négy német farintban vesztegetnem, mellyeket örömest Hollandiai szükségemre tartanék; az Tallérban, akar Császár, akar Franczia Tallér légyen, semmi kár nincsen, mert annyit ér, mint otthon, csak lenne móld el hozásában, bizom ez iránt valo solicitudomatis az Ur gratiájára.

Mint acceptalt Jablonski Uram Berlinbe, és melly örömmel vette az Ur Levelét, 2da Januar. datalt levelemben az Urnak böven meg irtam, includalván az Jablonski Uram válaszszátis, tudom, eddig az Ur vette azon tudositásomat, el kezdett ismerecségét az Ur, Jablonski Urammal továbrais continuállya, qvia apud Regem multum potest.[1] Csudálkozott azon Jablonski Uram miért nem recommendalt Apam Uram engemet az Alumniára, én azt feleltem, hogy nem akarta az Theologusoktol praeripialni, arra azt ⟨fel⟩ mondotta, hogy nem köttetett az, csak a Theologiához, mert ha professive nemis, confessive minnyájon Theologusok vagyunk, és csak irjak Apam Uramnak, hogy másoknak ne Conferaltassék az edgyik, az mikor akarom enyim lészen, ugyis bocsátott el Berlinböl, hogy viszsza mennyek ⟨? . . . ?⟩ Francofurtumban; mint lehessen penig alig látom által, mert itt az micsoda Studiumokat kezdettem az Medicinában, interrumpalni nem akarom, mint hogy itt külömbözö Principiuman epitnek, mellyet másutt fel nem találok; irtam erröl Holczfus Uramnak Francofurtumban ki az Stipendiariusok Ephorussa, választ tévén levelemre azt irja, hogy ha viszsza nem mehetekis, légyen mindazáltal az a hire mint ha viszsza mennék az jövö esztendön, ö az pénzt Cantoronként tanqvam Alumno Francofurtensi[2] által szolgáltattya, mert azt senki nem kérdi, ha Francofurtumban vané az Alumnus, vagy másutt, az ö kezéböl menvén ki a pénz, dispensalhat belölle, mellyen mi megis nyugodtunk, várván onnan hazul a consensust. Mellyet ha obtinealok, nagyon segitödöm 80. tallérral; lészenis helye, mert egy héten csak kétszer tanitanak ajándékon, privatum collegiumot kell fogadni az Extraordinariu-

[1] mivel a királynál sok mindent el tud érni
[2] negyedévenként mint frankfurti ösztöndíjasnak

soknál, drága pénzen. Külömben nagy freqventia vagyon itt az Medicinaban, mind öszve többen vagyunk 45nél, magyarokis vannak ötön, Posonbol, és a Bánya városokrol; igen hires medicus vagyon itt a többi között. Georg. Ernestus Stahl, kinek ujjabb ujjabb inventioi vannak, nem fogom meg bánni ide valo jövetelemet. Ez az Academia ugyan nem régi fundatio 1694ben fundalta az király, megis rakta tudos emberekkel mindenféle Disciplinában, az Academia jollehet Lutherana mindazáltal minden expensa, Professorok fizetése &c. az kiralytol jár ki annuatim, ezt penig propter Harmoniam cselekszi, akarván idövel az két religiot unialni.

Semmi novellakkal nem tudok ez uttal az Urnak kedveskedni, Bécs felöl kivánnánk valami jot hallani az F. Magyar Kiraly koronatioja alkalmatosságával, mellyis 3. futuri mens. Apr. fog celebraltatni.[3] Hoszszas irásomrol az Urat alázatossan követem, és ezzel az Ur életét és M. Házát Isten oltalmában ajánlván, marad

Az Urnak

igaz kötelességü bujdoso szolgája
Iffju Papai P. Ferecz
mpr.

P. s. Miklos és Sándor Urfiakat, ugy az kis-Aszszonyt alázatossan köszöntöm, az Urfiak*nak* kivántato Classicus könyvekre gondom lészen annak idejében.

Halae, Magdeb. 29. Mart. 1712.

8.

Halle, 1712. június 10.
Litera nro. 8.

Méltoságos Groff Ur,
nékem kiváltképpen valo nagy jo Uram s Patronusam.

Isten az Urat M. Házával eggyütt éltesse, és sok esztendökig virágoztassa, szivesen kivánom.

Sub dato 22 Februar. Gernyeszegröl költ levelére az Urnak, 8 Maji meg feleltem alázatossan cum omnib*us* particularitatibus,[1] most penig ujjabb alkalmatosságom lévén az irásra ujjolag reiteralom, elsöbenis a mi utazásunk expensáját illeti: ahoz képest a mint mások költöttek, nem sok kölcségünk volt, alig költettünk mind a négyen többet 108. forintoknál, szemesek voltunk mindenben, melyre nézve meg nem csalattattunk, és Istennek hálá minden kár nélkül helyben verekedtünk. A mi penig az

[3] a jövő hónapban, április harmadikán fogják megtartani a szertartást

[1] minden részletre kiterjedően

Fracofurtumi Alumniák dolgát nézi, azok jo fundamentumon álnak, melyröl Jablonski Uramis egész informatiot tött az Urnak sub dato 21. 9br*is* A1711. tudosicsan az Ur, hogy ha kezéhez menté az Urnak azon levél, ha casu qvo el veszett volna, más alkalmatossággal az Copiáját altal küldöm, az originalt penig adtam egy innen Szebeni Rectorságra menö Professor kezében, több leveleimmel eggyütt kiis 2da. Januar. indult meg innen Erdély felé. Mire vigyázzan az Ur Alumniára admittalando Deákok iránt, minapi levelemben arrolis böven irtam, ha az szerint lészen a dolog, nagyobban bizhatni az Alumniához, hogy penig valamelly Szemtelen Atyafi Enyedi Deak képében Curator és Professor Uraimék recom*m*enda*tio*ja nélkül ne intrudállya magát, arrolis mind Francofurtumban Dr. Holczfusiussal, mind Berlinben Jablonski Uram*m*al beszéllettem, azt recom*m*enda*tio* nélkül senkinek nem adgyák.

Irja az Ur jo szándékából (mellyért is Isten áldgya meg az Urat) hogy tudosicsuk az Urat jo eleve, a mikor Hollandia felé akarunk peregrinalni Köpeczi Uram*m*al, ha Isten azt az idöt el hozza, praevie meg irom alázatossan az Urnak, hogy penig Köpeczi Uram fellyeb gondolkozzék alig hiszem, hanem ha más succedál az Alumniára, mellyet sok circumstantiákbol concludálok, közelebb az elmult héten Sérczi Uram, kiis szinte tegnap indult Hollandiában, akarván elméjét venni, probára egy levelet ir eö kglmének, hogy ha Hollandiában volna szandéka, lennének egy-más Comesi, választ tévén Sérczi Uramnak, azt irja, hogy, meg sem gondolta hogy Hollandiában mennyen, ha csak pénzt nem küldenek onnan alól azon uttyára, mig az Alumnián lakhatik, ott lészen, ha turbállyák viszsza mégyen, mert nincsen mivel élni, még eddig penig bizony olly formán hozzá sem nyult kölcségéhez, mert igazán irom, hogy ha minden Deák ugy sovárog és koplal Német Országban mint eö kglme, bár viaticumán kivül egy pénze se légyen, meg éri az Francofurt Alumniával, ott létemben beszélte a Magyarok Gazdája egy Deák felöl, ki nem igen régen élt azon az beneficiumon, hogy több pénzt keresett Francofurtumban, mint a mennyit oda vitt, talám azt akarja imitalni eö kglmeis, jo lészen akkoris a pénz mikor viszsza mégyen, ki adhattya Interesre must fejében Czelna körül az hegyek alatt, bezzeg nem ugy sohajtyák más szegény legények az oda fel valo nagy Theologus Professorokat Vitringát és Röel Uramat, kik hason mászvais el mennének, ha kölcségek volna.

Mint hogy kevés idöm vagyon az Conversatiora, nem sok novellákkal kedveskedhettem még eddig az Urnak: 22 Maji az F. kiraly Coronatioja végben ment Posonban nagy solennitással mellyet 23 ejusdem meg tisztelt az F. özvegy öreg Császárnéis aggratulálván személye szerint az Ujj királynak, kiis még az nap viszsza ment Bécsben. Helvetiában Bellum Civile támadott nem régen az Catolicusok és Nostrások között, mellyis hová tovább mind inkább harapozik, ki szállottak egy más ellen mezöre az két részröl vagyon 100. ezer ember fegyverben, noha az Catolicusok még eddig gyengébbek, de felö, hogy az Francziától és Romából pénzel ne segittessenek, és amazokan ne praevaleállyanak, semmi derekas conflictus még nem volt, voltak Intercessorok a kik öszve akarták békéltetni öket, de nem asseqvalhatták. Az Török és Muszka között valo ujjabb békességet pro et contra beszéllik, talám Erdélyben bizonyosobban tudgyák a dolgot. Irják aztis a Novellákban hogy a Svecusnak

20 000 Törökje meg annyi ezer Tatárja volna, ideje volna ha egyszer országában gondolkoznék. Romában ez elött circiter 3. héttel ollyan zápor és jég esö volt hogy az uttzákon nem járhattak, az mint hogy 20. mér földig ott körül, minden gabonát, és szölöket öszve rontott. Többel az Urat ez uttal nem terhelem, hanem recommendalom magamot, és minden dolgaimat, közlebb penig hátra lévö kölcségem transpositioját az Ur graciájában, ezzel penig az Urat és M. Uri Házát a leg kissebbikig ajánlom Isten erös oltalmában és maradok álhatatossan

Az Urnak

mindenkori igaz és alázatos szolgája
Iffju Papai P. Ferencz
mpr.

Halae Magdeburg. 10. Junii 1712.

P. S. Tudván hogy az Ur igen curiosus az Historiákban két curiosa materiárol valo ujj munkákkal kedveskedtem az Urnak, meg láthattya az Ur micsoda opinioval legyenek itt némellyek a boszorkányok felöl, ha az Balásfalvi Processusban lévö szolgabirois ezen hitben lött volna, nem sietett volna ugy hiszem annyira az Monorai szegény Szásznék Executiojával, annak idejében ne terheltessék az Ur, az Urral Teleki László Urammal, ugy régi Patronusom Teleki Pál Urral communicalni.

9.

Halle, 1712. augusztus 8.
nro. 9.

Hála die 8. August. A 1712

Méltosagos Groff Ur,
nékem nagy jo Uram s Patronusam!

Az Urnak 22. Febr. datalt levelére valo alázatos válaszomat bocsátottam utra 8 ma:i, mellyis eddig gondolom udvarlott az Urnak, detegalvan azon levelemben az Ur parancsolattya szerint minden dolgainkat, uti kölcségünkel, és az Francofurtumi expensával eggyütt, az utan 10. Junii ujjabb levelemmel terheltem az Urat, annectalván melléje egy Juridica Curiosa Dissertatiotis,[1] Szebenbe dirigaltam Köleséri Uramhoz, Hozmán Uram magával fogja bé vinni Erdélyben. Az Jablonski Uram exemplárához (melynek eggyike az Urnak szoll) szerencsétlen voltam, 26. Aprilis egy Lutheranus magyar Deák, menvén viszsza Bécs felé Házájában, az exemplarokat kezében adtam, hogy praesentállya Tarczali Uramnak mellyet meg is cselekedett, de a mint az Sz. Györgyi Uram leveléböl értem 34. garast extrahaltak Tarczali Uramon, mellyen valoban busulok, én mind kerestem az alkalmatosságot hogy kölcség nélkül

[1] kiváló jogi disszertáció

transponalhassom az Tarczali *Uram* kezében, de igazán a mit kerültem abban estem, azolta egy levelét sem vehettem Tarczali Uramnak, gondolom hogy meg neheztellett réám, nemis merem már eö kglmét több leveleimmel busitani, ha csak az Ur meg nem békéltet eö kglmével a Deák nékem azt irja Bécsböl, hogy szinte akkor lévén a F. király Coronatioja Posonban, a mikor eö Bécsben érkezett, nem akadott Tarczali Uramra, hanem hadta az exemplarokat Eiszenreich nevü kereskedö embernél, gondolom hogy annak valamely inassa nyerekedett Tarczali Uramon. Nem tudom Erdélyben az Posták Statioját, külömben egyenes uton hamarebb lehetne az Urral valo Correspondentiam, csak az Ur méltoztassék tudositani kihez dirigállyam az Urnak szollo levelemet Szebenben hogy ki válcsa, az Bécsi Postára nem sok szükségem lészen.

Az elein vettem az Apám *Uram* levelét, melyben irja eö kglme hogy Németi András Uramnak conferaltatott az Francof. Alumnia Köpeczi *Uram* után, magamis igen akarom hogy eö kglmének nem succedaltam, hogy ne vádollyan engemet azzal, hogy én vágtam ketté szerencséjét, ezután sem lészen késö énnékem azon beneficium, csak Németi Uramot más ne excipiállya.

Az Urnak de praesenti semmi kivánatos novellákkal nem complacealhatok, mindazáltal közelebb a mi hireink vannak, azokatis az Urral alázatossan com*m*unicalom: 24. Julii az Franczia Campimarsch. Villars Com*m*andoja alatt, véletlen meg ütvén Flandriaban, Hollandiai Fö Generalis Mylord de Albemarlenak a Schelde vize mellett 18. Sqvadron lovasbol, és 16. Batalion gyalogbol állo szélben vigyázo corpussat, hirtelen el nyomattattak, és kételenittetvén hátat adni, tartottak egyenyessen az Scheldén lévö hidon által az egész Armada felé Princeps Eugeniushoz, az holottis az Sqvadronak magokat salvaltak, de az meg tolyult nép alatt az communicans hid ketté válván, nagyobb része az Bagasiának az Batalionokkal eggyütt az ellenség torkában maradott, kiknekis az viz miatt nem érkezvén succursussok nagy romlások esett mert sokan közzüllök a vizben vesztek, nagyobb része penig (a kit le nem vágtak) rabul el fogattatott. Az novellák extractumában ez szerint van fel téve az rabok száma: 5. Generalis, Albemarli maga. Generalis Campi-marsch. L. B. de Sickingen. Generalis Major Princeps de Hollstein. Generalis vigil. Praef. Dalberg, e fogott lenni ez elött Erdélyben az Neuberg Regimentyében vice-colonellus. Generalis vigil. Praefect*us* Zobel. 3. oberster. 5. oberst-leutnant. 38. kapitany. 45. Leutnant. 47. Fehndrich. 5. Adjutant és közel 3000. köz katona.

Emellett: egynehány körül valo Fortalitiumocskákotis el foglalt, mellyek ezek: Pont a'Rache, Hasnon, Lucron Thun, St. Amand, Mortagne és Marschinne, ebben az utolsoban volt egy Berckhoffer nevü Brigadier mint egy hat Batalion Praesidiummal kiis negyszeri erös ostromat szenvedvén végtere kételenittetett 31. Julii cedalni, és magát (mint szintén a más várbeli Praesidiumok) rabul adni, minekelötte penig meg adták volna magokat, bizonyos szamu kezek alatt levö Hollandiai rakott proviantos hajokat, mellyeket az Franczianál levö Landréci nevü varos obsidiojára készitettek volt el süllyesztettek, maga Eugenius 2da praesentis az egész Armadát meg inditván az ellenség felé közelitett hogy vélle meg ütközzék, várjuk minden orán az jo hirt, s a hadi szerencsének eventussát.

Anna Aszszony a Francziával békességet kötött, melyre nézve revocaltais hadait a mi Taborunkrol, intimálta a Danusnakis hogy revocallya hadait, de nem cselekedte, a mint a Conjuncturák mutattyák alig ha nem colludalnak egy mással. Illyen a világ álhatatlansága. A mint irják a Svecus még Benderben mulatoz, talám nemis gondolkozik már Hazájában, az Dánus az Bremai Ducatust el akarja tölle foglalni, az mint hogy irruptiotis tött, és készül Bréma varossának meg szállására. Az Muszka penig Pomeraniában Stettint hasonloképpen praetendállya, meg is szállotta, az benn valok még eddig keménnyen viselték magokat, melyre nézve ujjabb erö készül alája. Helvetia egy mást emészti, az elein volt hire az meg eggyezésnek, de semmire sem mehettek mind a két fél bizik erejéhez. az Papa a Catholicusok*nak* eddig 25000 scudit küldött hadi kölcségre, holmi aprolék conflictusok és öszve kapások gyakran esnek egymás között, közelebb 26. Julij az Catholicusok reá mentek az Reformatusokra, de repellaltattak, el vesztvén 3000. embereket munitiojokkal és Bagasiajokkal eggyütt. Sic transit gloria mundi.[2] A F. Császár tegnap érkezett viszsza Bécsben Posonbol, a mint Hispaniabol irják penig az F. Császárnéis ki indult Barcellonából és utban vagyon Bécs felé, ebben a holnapban az Ercz-Herczegnéis Elizabetha, ki indul Bécsböl, Barcellona felé tartván, mint Regens, többel az Urat ez uttal nem terhelem, eztis Confuse irtam a siecség miatt, melyröl az Urat alázatossan követem. Az Aszszonynak az Urfiak*nak*, ugy Judith kis-Aszszonynakis ajánlom alázatossággal valo szolgálatomat, eddig az kis-Aszszony elis felejtette az én nevemet. Miklos Urfinak meg szerzettem már a Cicerot csak siessen hamar a Syntaxisban, az után a Virgiliusrais gondunk lészen; ezzel ajánlom az Ur életét M. Házával eggyütt, Isten erös oltalmában, magamat penig és minden dolgaimat továbrais az Ur szokott Gratiajában recom*m*endalván maradok

Az Urnak

alázatos bujdoso szolgája
P. P. Fer.
mpr.

Az elsö levélodal alján: T. Sánd. Ur*nak*

10.

Halle, 1712. szeptember 13.
nro. 10.

Méltosagos Groff Ur
érdemem felett valo jo Uram s nagy Patronusam

Szinte tegnap vettem az Apám Uram 1. Augusti datalt levelet melyböl az többi között az Ur és szerelmessei életét és egésségét örömmel értettem, Isten továbrais szeresse az Urat minden áldásival, Az Jablonski

[2] Így múlik el a világ dicsősége

Uram levelét hogy tandem aliqvando az Ur vehesse igen akarom, féltem mind ez ideig azon levélnek el veszésétöl, mint hogy illy hoszszas idötöl fogva semmit felölle nem halhattam, az párját szintén készitettem az Ur udvarlására, hogy ne temetödgyék el az Urhaz valo szives affectioja Jablonski uramnak, ki elöttis az Ur emlékezeti in primo gradu vagyon mások felett. Az Ur kegyes intentioját Apám Uram énnékem egy két szoval aperialta levele által, noha még otthon létemben azt az Ur énnékem uberius aperiálta, vártam mindazáltal az Ur bövebb tudositását (az Urnak Februariusban datalt levele szerint) igen alázatossan, hogy az szerint illustralhattam volna az Ur fáradhatatlan munkáját az itt valo processus felöl. Én igen jo reménségben vagyok hogy az Ur Istenes szándéka nem lészen sükeretlen, és a mig másoknak hirével lészen, haszonnal effectumbanis mégyen, magam penig csekély Capacitásom szerint valamit a köz jóra, kivált porban lévö Collegiumunk Consolatiojára vékony szolgálatommal contribualhatok, semmit el nem mulatok, söt örökké valo boldogságnak tartanám ha csak leg kissebb subjectum lehetnékis azon Collegiumnak porbol valo fel emeltetése iránt. Az Apám Uram irása szerint az Brandeburgumi Ház czimerét meg szerezvén ez alkalmatossággal eö kglmének által küldettem, hogy az Urnak kezében szolgáltassa, egész mappából kelletett ezt ki mettzenem, mint hogy postára az egész mappát nem adhattom, az Sz. Mihály napi Lipsiai vásárkor, az egész mappát melyben az több Potentasok czimereis le vagyon téve, az Urnak az érdélyi örmények által transponálom, akkor ezt a kis darabot ismét helyben tehetni.

Irja Apám Uram eö kglme az Ur dolgaim körül valo nagy solicitudoját, közelebb az Segesvári Assignationak extorsioja iránt, Isten az Ur életét terjeszsze meszsze esztendökre hozzám valo Uri gratiájáért, eddig az ezüst pénzemet költöttem, de már abbol ki fogyván, az aranyok számátis meg háborgattam, örömest nem violáltam volna akarván Hollandiai szükségemre tartani, mint hogy ott valamivel többet ér, mint sem itt, sed necessitas fregit legem,[1] azért várnám erössen hátra maradt kölcségemnek transpositioját.

8. August. udvarlottam az Urnak alázatos levelemben le tött Novellákkal, noha minden részröl nem kivanatosokkal, azután az Franczia ismét két várat meg vött, ugy mint Dovajt, és Fort la Scarpét, most Mons nevü varas alá szándékozik, az minapi victoriat meg halván az Franczia Király harmad napig ez egész udvara ki öltözött a gyaszbol. Az minapi levélben irtam volt az Angliai békességröl, de az közelebb valo novellában azt irják hogy csak négy hólnapig tarto Armistitium vagyon közöttök, bizonytalan az dolog eventussa, egyébaránt semmi jot nem reménlnek. Helvetiaban meg békéllettek, publicaltatottis a békesség nagy solennitással.

Az Dánus az Albis partyán S t a d nevü várost (melly a Svecusé) obsidealta, és az mint irják 8. praesent. meg is vette. Az Svecus Benderböl nagy Comitivával készül, négy Bassát rendelt mellé a Fö vezér, a Török Császár penig meg ajandékozta pro viatico 24. terhelt tevével. 1000. török paripával, és 150 rakott szekérrel, ha közelebb érkezik, talám más forditást tészen. Mocskos irásomrol az Urat alázatossan köve-

[1] de szükség törvényt bont

tem, igen sietve irtam ezzel penig az Ur életét M. Házával eggyütt Isten oltalmában ajánlom, méltatlan személyemet penig az Ur tovább valo gratiajabanis recommendalván, maradok

Az Urnak

igaz kötelességü alázatos
bujdoso szolgája
Iffiu P. P. Fer.
mp.

Halae Magdeburg, 13. 7bris A 1712

11.

Halle, 1712. október 2.
nro 11.

Méltoságos Groff Ur,
nékem nagy jo Uram s mindenek felett valo Patronusom

Levén bizonyos alkalmatosság mostan elöttem bocsátottam ezen alázatos levelemet az Ur udvarlására, adgya Isten köszöntcse az Urat M. Házával eggyütt kivánt egésségben és örvendetes orában, e mellett: praesentalok ez uttal az Urnak két czimeres mappát, mellyekben egész Europanak minden Regioi in compendio[1] le vannak téve, az minapi meg csonkitott mappát penig melyröl emlékezetet töttem volt nem régen levelemben, Apám Uramnak küldettem, nem itélvén illendönek meg csonkitott exemplart bocsátonam az Urhaz, priores cogitationes tolluntur posterioribus;[2] azért az Urnál lévö kis darabocskát méltoztassék az Ur Apám Uramhoz viszsza küldeni, hadd ragaszthassák ismét helyben. Jutván penig eszemben hogy az Urnak se Szebenben se Brassoban kedve szerint valo csutorát nem találhattunk, im annectaltam az Ur számára két pár takarékos csutorát egy uti pipa szárral eggyütt, az ötödik csutora penig srofos lévén azon pipa szárhoz accomodaltatott, melly pipa szárban lévö széles karikán csutorát két helyen lehet ki srofolni, a pipa felöl valo véginis srofan jár a szár a puszpáng fában, azért küldöttem penig két csutorát azon szárhoz, hogy a mellyik az Urnak inkább fog teczeni azt usuállya, és ha az Ur ezeknél is csinosobbakat kiván, csak az Ur delineallya a formáját, itt meg készittetem és az Ur contentumának eleget tészek, küldettem egy pipa tisztitotis, melynek eggyik vége fül vájo. Az F. Prussiai király fundatioján 1710ben erigaltatott itt valo Reformatum Gymnasium Constitutioját[3] is az Urnak által küldettem, a kevés idö alatt igen szépen épült és naponként számasodik. Sérczi Uram itt ex Reformatis Theologis elsö Magyar lévén jeget tört és jo hirét hadta, kiis nagy becsülletben volt az Professor elött és ha erre jö viszsza Hollandiából talám Publiceis disputaltattya, a volt mind a kettönknek czéllya hogy ez ujj Universitásban magunk accommodatiojával több bujdoso successorinknakis jo aditust szerezzünk.

[1] vidékei összefoglalóan
[2] a korábbi szándékot az utóbbi megváltoztatta
[3] református gimnázium alapszabályzatát

Az Brandeburgumi régi czimernek különösen még szerit nem tehettem, igyekezem minél hamarébb meg szerzeni, és az Urnak transponalni, romlott collegiumunk dolgaiban valo kegyes fáradozását az Urnak örömmel értettem Apám Uram leveleiből, kivánnám mindazáltal az Ur elméjét bövebben érteni, mig a meg lészen penig, moderállya ugy az Ur a dolgot, ne hogy ante tempus az irigyeknek fülekben mennyen, én a mint minapi levelembenis obligaltam magamot, kész vagyok mindenkoron az Urnak eziránt valo jo intentioját vékony capacitasom szerint promovealni.

Ha practicabile volna egy pár szép és takarékos öszi sajtnak ahoz alkalmaztatott tokban valo transpositioja Ajtai Uram vagy a Kopasz Janos fia által, vagy penig más Lipsiai Husvéti vasárra szandékozo kereskedö vagy örmények által, az Aszszony neve alatt praesentalnam Jablonskiné Aszszonyomnak, tudom nagy Gratia lenne, söt még talám Udvar eleibenis menne, Berlinben létemben hirre mutatott Jablonski Ur*am* egy darabocska Lengyel országi sajtot tudakozván töllem hogy ha Erdélyben szoktáké csinalni.⟨sajtot⟩. Ha penig nincs mod transpositiojaban el mulhatik, akartam volna mindazaltal az Ur emlekezetit Jablonski Ur*am* elött ezzelis jobban insinualni.

Az Aszszonynak, Miklos és Sandor Urfiak*nak*, annectalván Julis kis-Aszszonytis, és Horvát Thimoteus Uramként egy summában foglalván az Ur M. Házát, ajánlom alázatossággal valo szolgálatomat, ezzel penig az Ur életét Isten oltalmában ajánlom, és maradok

Az Urnak
alázatos bujdoso szolgája

Iffju P. P. Fer.
mpr.

Halae Magdeburg. 2. 8br*is* 1712.

12.

Halle, 1712. október 24.
nro 12.

Méltoságos Groff Ur,
nékem kivaltképpen valo jo Uram s Patronusam

2da praesentis datalt utolszori alázatos levelemmel udvarlottam az Urnak, mellyet recom*m*endaltam egy Erdélyi Brassai szász Deák*nak* annectalván azon levelemhez par czimeres mappát, és egynéhány csinos csutorát hogy az Ur kedvesebben füstölhessen, gondolom mindazáltal hogy ezen levelem meg elözi azon Tabellariusomat, nincsen penig mostan mit irnom, böven irván ez elött valo alkalmatossággal minden dolgokrol, de mint hogy ajándék postám adatott ez uttal Bécsig az Urhaz valo kötelességemet most sem mulathattam el, kivánván köszöncse az Ur M. Házát örvendetes orában; Én Meltoságos Ur csak számlalom a napokat, nagy kivánsággal várván az Ur tudositását, az mint hogy egész bujdosásomban egy levelénél az Urnak többet nem vehettem, alig hi-

szem penig hogy ennyi idöktöl fogva az Ur több levele által is nem méltoztatott volna, de hól akadott meg nem tudhatom, ha akadály nélkül jöhetnének s mehetnének leveleink ad summum 4. hétre mindenkoron helyben kellene lenniek, az napokban vettem Szebenböl az Köleséri Ur*am* levelét, mellyis 3. hét alatt itt volt, ennyi idök alatt még ki nem tanulhattam a Posták akadállyát. Mindenek felett várnám az Ur elmejét az otthon létemben emlitett dolog iránt a Collegium szolgálattyában, melynek hogy jo effectuma ne légyen abban semmi kécségem nincsen.

Most egyéb ujságunk nincsen, hanem hogy a Franczia az egy Qvenojt meg vette, most Buchaint ostromollya Flandriában. Anglia penig a Francziával meg békéllett, csak meg ne bánnya, ki tudgya talám magának tött több kárt vélle, még ugyan a publicatio nem celebraltatott: erröl többet lehetne irnom, de csak el halgatom, ne hogy idegen kézre akadván levelem ez a scrupulosus világ roszra magyarázza. A Helvetiai békességet ugy tudom meg irtam az Urnak ez elött valo levelemben.

A Muszka Czár egy hete hogy Lipsiában mulatoz, többel az Urat ez uttal nem terhelem, hanem ajánlom az Ur életet M. Házaval eggyütt Isten erös oltalmában, méltatlan személyemet penig az Ur gratiájaban továbrais recom*m*endalvan, maradok

Az Urnak
igaz kötelességü alázatos szolgája

P. P. Fer.
mpr.

Halae Venedor*um* 24. 8br*is*. A 1712

P. S. Praesentalok az Urnak alázatossan egy Porta triumphalist, mellyel a Norimbergi Respublica aggratulalt a Felséges Császárnak.

13.

Halle, 1713. február 12.
nro 1.

Méltoságos Groff Ur!
nékem nagy jo Uram s érdemem felett valo Pátronusam.

A ritka és bizonytalan alkalmatosságok miá az Urnak alázatos köszöntö levelem által valo udvarlására ez ujj esztendöben igen késön adatott szerencsém, interim sat cito, si bene:[1] Isten ez esztendönek minden részeit tégye az Ur M. Házának örvendetessé, és az Urat számos ujj esztendöknek és minden kivánta jok*nak* szerencsés el érésével szeresse, szivesen kivánom. Az el mult esztendöben talám kelleti felettis terheltem az Urat importunus leveleimmel, bocsátván utra diversis vicib*us*[2] 12.

[1] mégis elég gyorsan, ha szerencsésen
[2] különböző alkalmakkal

levelemet az Ur udvarlására, de mint mehettenek s menekedhettenek a szoros passusokan nem tudhatom, mint hogy az Urtol az egy 22. Febr. Anni praeterlapsi[3] költ levélnél többet még eddig nemis obtinealhattam, bizony ez egyedül valo voltombanis nagy boldogságnak tartanám ha az Ur tudositását vehetném, nincs ugyan az Ur hozzám valo sokszor tapasztolt Gratiajában mostis semmi kécségem, mert azt confirmállyák az Apám Uram és Sogor Nadudvari Uram leveleiis, irván mindenik az Urnak dolgaim promotiojában valo szorgalmatos faradozását, mellyért Isten az Urat tégye nyomossá és gyökeressé; de csak azon vagyok most közelebb sollicitus micsoda modalitással lehetne hátra maradott kölcségemnek transpositioja, mert a mint a Novellákbol érthetem hová tovább mind szorossabban intercipialtatnak az Erdélyi és magyarországi passusak a contagio miatt valo suspiciora nézve, a mint hogy 1. Januar. Erdélyböl érkezett leveleim in confiniis Austriacis violaltattanak[4] meg füstöltettenek, eczetben mártottattanak, és ugy jöttenek kezemben, melly dolog nem kevéssé széditett meg, eddig mind volt reménségem hogy valamelly fel igyekezö Iffjak alkalmatosságával kölcségem transpositioja iránt nékemis consolatiom érkezik, de a mint a circumstantiákbol látom alig hiszem hogy szabados passusok lehessen, söt alig ha az erdélyi kereskedökis a Lipsiai Husvéti vásártol el nem rekesztetnek, mert a Novellákban aperte irják hogy sub poena Capitali interdicaltatott[5] az Austriai Magyarországi és Erdélyi commercium; melyre nézve egyéb remediumot nem láthatok, hanem ha az Ur interpositioja által Szebeni Királybiro Uram, vagy más commissariatuson lévö officialisok joakarattyokbol Bécsig Veckszel által promoveáltatik, recommendálván Tarczali ⟨?...?⟩ Uramnak procuratioját. Itt az egy aranyon kivül (melly csak Fl. den. 80.) minden Császár és Franczia pénze annyiban jár mint otthon ki kötvén a lapos és Püspökök horgassaitis, melyröl más alkalmatossággalis fogtam az Urat tudositani és terhelni.

Köpeczi Uramis a mint irja, fogta az Urat reqviralni maga dolgai véget, ö kglme circa finem Martii[6] Hollandiában igyekezik, onnan ösz felé erre continualván uttyát Haza felé subsistal itt egy kevéssé nállam hogy ezt a nagy freqventiát melynek se Hollandiában se Germaniában mássa nincsen, experiálhassa, már vége vagyon minden altercationknak, magában térvén ö kglme levele által reqviralt és condonaltuk egy más esetit, eddigis bizony sajnállottam az egyenetlenséget kivált hogy idegen földön kelletett egymáshoz idegenséget mutatnunk, melynek hogy indito oka nem voltam arrol jövendöbenis bizonyságot tésznek velünk eggjütt utazo s peregrinalo comesink.

Apam Uram ö kglme irja az Urnak Jablonski Uram altal promovealando intentumát melyröl az Urnak bövebb tudositását alázatossan várnám, hogy az itt valo dolgokrol az Urnak bövebb informatiot tehetnék az ajándéknak ad summum öszig itt kellene lenni hogy a jövö télen Berlinben végezhetnök el dolgunkat, és onnan tavaszszal fellyeb indulván az király recommendatiojával az felsöbb országokbanis nagyobb haszonnal sükeresen procedalhatnánk, csak Bécsig transponálhatná az Ur jo

[3] az elmúlt év február 22-én
[4] az osztrák határvidéken feltörettek
[5] halálbüntetés terhe alatt megtiltatott
[6] március vége felé

provisioval pecsét alatt, onnan találnék én bizonyos alkalmatosságot fellyebb valo promotiojára. Erröl az egyröl akartam az Urnak praevie alázatossan irni: Berlinben vagyon egy P r i n t z e n nevü Religiosus Ur (kinek recommendatiojára obtinealtuk ittis Sérczi Uramval az Regia mensát) ex Ordinibus Eqvitum Aqvilae nigrae Arcis Regiae Praefectus et Capitaneus Aulicus Rerum Ecclesiasticarum Director Supremus, Supremiqve Consistorii Praeses.[7] &c. ki a királynak intimus Ministere és igen kedves embere, Jablonski Uramnak penig nagy baráttya és Fautora, ez által promovealtatnak Udvar eleiben minden Ecclésiai dolgok, azért ha az Ur mint edgyik Erdélyi Ecclesiák Curatora neve alatt praesentálhatnánk ennekis valami Discretiocskát, tudom foganatos láttattya lenne, és unitis viribus et consiliis[8] Jablonski Urammal többre mehetnének, kedvessebb ajándékot penig az Ur alig küldhetne, mint egy régi magyar kardot, melly nagy discretionál bölcsössebb lenne, Berlinben létemben csudára mutattak az király tárházában egynéhány magyar kardot s vagy két buzdoganyt, mellyeknél a M. Familia Szebeni boltyában fontosobbakat láttam. Eziránt valo elméjétis ne terheltessék az Ur ennékem meg irni, hadd küldhessem által jo eleve Titulussát cum reliqvis circumstantiis,[9] ide nem kivántatik draga munka és sokat importalo ajandék, csak légyen egyéb aránt láttatos formáju; assecurálom az Urat nem mégyen kárba, neis desistállyon az Ur ezen fel tött (noha még meg nem inditott) köz jora czelozo kegyes szandékától, és másokat superalo inventiojától, mert ezen processussal notabilis és emlekezetes fundust fog az Ur erigalni. A király ugyan most nehéz beteg de talám Isten ezen nyavalyájában nem szakasztya végét életének s bár éllyen még sok esztendökig, kinekis véletlen halála nagy változást causalna, mint lészen penig mostani betegségének ki meneteli arrolis az Urat alázatossan tudositani el nem mulatom.

A békesség Tractájárol egyéb bizonyost nem irnak a novellákban, hanem hogy a Hollandusokis (valamint szintén Anglia) meg eggyeznek a Gallussal, söt még Prussiais ezeket fogja követni, ö Felsége penig meddig fogja continualni a hadakozást nem tudgyák, a bizonyos hogy az ö Felség. Armadája sub certis conditionibus[10] Cataloniából ki takarodik, mellyetis az Anglusok a magok hajojokan és kölcségeken szallitának Italiában, azon alkalmatossággal penig a Felséges Császárnéis transponáltatik. Isten tudgya mi leszen vége ezen conjuncturáknak, Anglia sokban okoztatik nem a Publicumot hanem a maga hasznát keresvén, melyröl többet irnom nem lehet, ajánlom azért ezzel az Ur életét és M. Házát Isten erös oltalmában, méltatlan személyemet penig az Ur szokott Gratiajában továbrais recommendalván, maradok

Az Urnak igaz kötelességü alázatos szolgája
P. P. Fer.
mp.

Halae Magd. 12. Febr. 1713.

[7] A Fekete Sas lovagrend tagja, a királyi vár parancsnoka, udvari kapitány, az egyházi vagyon főigazgatója és a főegyháztanács elnöke
[8] egyesült erővel és akarattal
[9] címét a többi körülménnyel együtt
[10] bizonyos feltételek mellett

14.

Halle, 1713. március 1.
nro. 2.

Méltoságos Groff Ur,
nagy jo Uram s Patronusam!

Az Urhaz 12. Febr. bocsátott alázatos udvarlo levelemben fogtam volt emliteni a Fridericus király betegségét; mostan penig szomoru pennaval irhatom halálátis, kiis 25. Febr. nyerte el a mennyei hervadhatatlan koronát, hagyván maga után szomoru gyaszt Prussianak és Reform. Religionknak, Successora lészen eggyetlen egy Fia Fridericus Wilhelmus 25. esztendös ember, kinekis halála elött egy kevéssel maga kezeivel által adta a Sceptrumot szép és kegyes admonitioval.

Az elébb emlitett levelemben (még életben lévén akkor a király) projectizaltam volt az Urnak a fel küldendö ajándék iránt, melly kegyes intentumátis az Urnak ezen véletlen s hirtelen valo változás nem hiszem hogy infringállya, söt az a ritka ajándék többet fog ponderalni, hogy uj királyt salutalunk vélle, azon kivülis szükséges lészen romlott Collegiumunk dolgat ez ujj király kglmességében insinualni, kivált az Francofurtumi Alumnia iránt, azért az Ur csak bátran kövesse el azt a processust, melyröl az Urnak iteratis irtam.

Egyéb novellát nem tudok most az Urnak irni, hanem hogy Rák*oczi* Ferencz a mint Bécsböl irják Parisban vagyon, az holis ha kölcséget impetralhat azon igyekezik hogy ujjabb tumultust inditcson Magyarországon, Isten örizze Hazánkot tovább valo pusztulástol, ellenben aztis irják Bécsböl sub dato 22. Febr. hogy nagy reménség vagyon a Török Portának Muszka ellen valo praetensiojának placidis mediis valo complanaltatása iránt,[1] adgyon Isten békességet mindenütt. Többel most az Urat nem terhelem, irván minapi levelemben bövebben, ajánlom azért ezzel az Urat és M. Uri Házát Isten erös oltalmában és maradok

Az Urnak igaz kötelességü alázatos szolgája
P. P. Fer.
mpr.

Halae Magd. 1. Mart. A. 1713.

P. s. Ez includalt Apám Uram*nak* szollo levelemet recom*m*endálom alázatossan az Urnak.

[1] törekvéseinek szelíd eszközökkel való elintézése iránt

15.

Halle, 1713. április 24.
nro 3.

Méltosagos Groff Ur,
érdemem felett valo jo Uram s Patronusam.

1. Martii az Urhoz bocsátott alázatos levelemben, szomoru pennával irtam meg az Urnak a Fridericus 1. Prussiai király halálát, kiis a jövö héten ugy mint 1 Maji temettetik el Berlinben, melly solennis Pompának jo szivel spectatora lettem volna de a nagy expensa és a Berlinben valo drága subsistentia ijesztett azon uttol. Az ujj Prussiai király Fridericus Vilhelmus ez elött mintegy harom héttel itt volt az Italiából revocalt 10 000. embere mustráján, melly eddig az ö Felsége szolgálatytyán volt, igen gyönyörködött bennek, a mint hogy egynéhány köz katonátis, kik magokat a mustrán dicsiretessen viselték, egy egy zászloval meg ajándékozott.

Az el mult héten Ultrajectumbol némelly Confoederatusok*nak* Galliával kötött békességeröl bizonyos hirünk érkezett, mellyet noha tudom hogy más utan az Ur elébb meg hallott, mindazáltal szükségesnek itiltem alázatos levelem által azon hirt énis confirmálni. A békesség dolga penig ebben vagyon: Hoszszas disceptatio után 11. praesentis az Anna Regina Projectuma szerint, subscribalták az Angliai, Hollandiai, Galliai, Portugalliai, Prussiai, és Sabaudiai Plenipotentiarus ministerek, melynek egyéb héjja nincsen, csak hogy ratificaltassék a meg nevezett Plenipotentiariusok Principalissoktol; ö Felségének penig ad 1. Junii idö engedtetett a resolutiora, mellyet avide várnak. De particularitatib*us* penig semmit sem irnak, mig a ratifica*tio* nem publicaltatik, eleg az, hogy az Europai Potestatosokhoz mindenfelé Expressusokat küldöttenek, a kik ezen kötést és szövetcseget promulgállyák. Mi lészen belölle az idö meg tanit.

A mi a magam dolgait illeti arrol az Urat ez elött valo leveleimben böven terheltem, és bar csak eggyikre obtinealhatnám az Ur válaszszát bujdosásom földébenis boldognak mondanám magamat, kéremis az Urat iteratis alázatossan ne légyek az Urnak el feleitett szolgája, kivált közölebb otthon maradt kölcségem transpositiojának admaturaltatása irant, ha Isten bujdosásomat örvendetes véggel meg szenteli, az Ur hozzám valo nagy gratiaját életem fogytáig demerealni igyekezem, a mint hogy maradokis

Az Urnak

igaz kötelességü alázatos szolgája
P. P. Fer.
mpr.

Halae Magd. 24. Apr. 1713.

A szük papyrosrol az Ur meg ne itillyen, mert a Postának kell kedveznem.

16.

Halle, 1713. augusztus 29., 30.
nro. 4.

Halae Magdeb. 29. Aug. 1713.

Méltoságos Groff Ur
kiváltképpen valo jo Uram s Patronusam

Sub dato 2da Maji költ nagy kivansággal várt levelét az Urnak régen ohajtot kedves Barátom Ajtai U*ram* által örömmel vettem. 13 Julii, de bizony nem kevés szontyalodassal olvastam azon levélnek egy részét, látván abban az Ur reprehensioját, mint ha egészszen az én és Apam U*ram* munkája lött volna az Köpeczi U*ram* Alumniarol valo ki tudattatása, holott igazán irom az Urnak, hogy soha hirem sem volt az Németi U*ram* fel jöveteliben mind addig mig meg nem indult, annyivalis inkább tudván az Ur dispositioját affélében magamat az Ur praejudiciumára átani nem kivántam, söt mindenkor sajnállottam aztis hogy az egyenetlenség és az eddig valo Confusiohaz szokott rendetlenség miatt, kegyes szándéka és sok hasznos intentiojában pro voto nem mindenkor procedalhat az Ur, ha Professor Uraimék által hágták az Ur orderét én arrol mit tehetek? leg alább a Nemeti U*ram* Alumniára valo recommendaltatasában mind ⟨?... ?⟩ consentiáltak, azt penig el hiheti az Ur hogy Enyedi Uram az én tanácsomtol nem függ, annyivalis inkább az én recommendat*io*mra bizony senkit sem admittálna, söt eztis a miben vagyok de praesenti noha igen vékony lepedö (a mint közelebb értésemre esett) el háritani kivánná, currat usq*ve* dum poterit, non curo verba malorum,[1] kivált hogy lelkem ismereti semmiben sem vádol.

A Köpeczi U*ram* pusillanimis voltárol penig ne gondolkodgyék ugy az Ur mint ha ö kglme olly könnyen cedalná a maga jussát, mert bizony Németi Uramnak semmi beneficiumat nem engedet mind addig mig Hollandia felé nem gondolkodatt, a mint hogy a mint Németi U*ram* ir:a fél esztendeig mind a maga kevés kölcségét apasztotta, még penig azt a pénzét mellyet Hollandiai uttyára tartott, melytölis már (igen meg ránt-ván az a fél esztendö) kételenittetik el maradni; hogy penig Németi U*ram* az Alumnia iránt tiszti szerint leg elsöbenis az Urat nem reqviralta, error esse potuit non peccatum,[2] ö kglme nem tudván azt hogy az Ur Gratiájától függjön azon beneficiumnak dispensatioja, az eddig valo szokás szerint csak Professor Uraimékat reqviralta, még penig az Ur Teleki Pal U*ram* recommendatiojával, kikis mint hogy ö kglmét az Urra nem relegáltak azzal csak el indult azt gondolván hogy már erös köszikl*án* epitett várat nyert magának, mellyis ha az Urtol el hányatik, és onnan amovealtatik, fövénynélis alább valo lészen A midön meg értette az Ur nehézségét és panaszszát qvod per fenestras Academiam salutaverit igen confundalodat,[3] és tudván az Urnak felölle valo edictumat hogy itt

[1] elmehet, ameddig csak tud, én nem törödöm a rosszindulatú emberek szóbeszédével
[2] tévedés lehetett, nem mulasztás
[3] hogy csak az ablakon keresztül kukkantott be az akadémiára, igen zavarba jött

fen rekedvén a télen, nagyobb desperatioban ne essék, egész készületi volt a Pathai Urammal valo le menetelre, ámbár csak esztendeig lakott légyen ide fel; de mi észre vévén Ajtai Urammal ezen meg keseredett állapottyát valamennyire meg csendesitettük és tartoztattuk biztatván azzal hogy a midön meg fogja az Ur érteni általunk az ö kglme mostani statussát, masokhaz sokakhoz contestalni szokott Gratiajat tölle sem denegállya, söt a melly Uri Fávorat Pathai Uramnak offeralta (késön érkezvén az Ur örvendetes válaszsza ö kglméhez) mint hogy a már vacantiában és mint egy in seqvestro vagyon, ö kglmének vagy azt assignallya, vagy a mostaniban manuteneallya. Méltoztassék azért az Ur ez irant minél hamarebb resolutiot irni, had tudgya mihez tartani kecségben evezö dolgait, és hogy ha casu qvo a ki mondott sententia nem revocaltathatik had mehessen le 8berbe, ne rekedgyen ide a télre. Én mint hogy ezen materiában az Ur elött ludas lettem mellyenis valoban szomorkodam a recommendatiot és érette valo instantiat csak el halgatom, ámbár sok jeles qvalitassiért meg cselekedhetném, maga a mint látom irt az Urnak, állyon azért az Ur tetczésében minden szerencséje.

Ezt már félben hagyván fordulok az Ur levelének masodik részére, melyben a fö moso lugnak készitett Cephalica füvek gyengébbek, mert ambár az elsöben puder helyett korpával hintetett meg parokám, mindazáltal ebben mégis olaj és enyhitö balsamum igirtetik már szintén meg száradt erszényem lagyitására, csak hogy a Segesvariak nehezen érkeznek a csávával, a mint közelebb az Apám Uram 23. Jul. datalt leveléböl is értem, irván ö kglme hogy az Urnak mind ennyi munkás fáradcságira is semmit sem igirtek igen nyakasok lévén sub gratia Coesareo Regia[4] a szászok, mellyis nem kevéssé szeditett meg, és tartok attol hogy talám viszsza menetelemigis (a mikor Istennek tetczik) semmi sem telik a dologban és csak a reménség mellett maradok, ugy hogy osztán el mondhassam ezt: Bene sperando, et male habendo absolutus est cursus meus Academicus.[5] En az Ur jo intimatiojára irtam Szebeni Királybiro Uramnak meg köszönvén szépen, az Urnak dolgaim mellett meg igirt joakarattyát, egyszersmind továbrais recommendalván magamot azon penz iránt, mind addig mig effectumban mégyen noha a mint minden dolgaimban ugy ez iránt is az Ur Gratiajához s tovabb valo munkás assistentiájához többet bizom, ugy az Ur Teleki L. Uram és Groff Banfi György Uram igireti iránt is, kik elöttis hogy ha az Ur annak idejében egyszer mászszor meg nem fordul mellettem igen könnyen feledékenységben mehetek, kivált az utolso elött mint hogy ott az Ur irása szerint némelly irigyek konkolyt kezdettek ellenem hintegetni, bár csak által láthatnám micsoda fundamentoman épitnek, mindazáltal ez a consolatiom: Invidus alterius rebus marcescit opimis.[6] Hogy nagy kölcségben éllyek azt az Ur magais bölcsen meg itilheti, melyröl Pathai Uramis egész relatiot tehet, csak most közelebb Berlini utamban és ott 6. hetekig valo mulatásomban többet adtam ki 30. Tallernal, az hovais mihelyt az Ajtai Uram érkezését értettem, mindgyárt a hamar postára ültem, oda érkezésem után penig elsöbenis az Ur instructioját jol meg olvasván, Aj-

[4] a császári-királyi kegy védelmében
[5] szép reményeket tápláltam, és mégis rosszul sikerült akadémiai pályafutásom
[6] az irigy mások jó dolgában sorvad el

tai Uramis oretenus bövebben detegalván a dolgot mindenek elött Jablonski Uramhoz mentünk, az Ur ajándékat igen kedvesen vötte, noha a szokás szerint excusalta magát hogy nagy szégyennek tarttya az ajándékot el venni, holott még az Ur gratiaját semmi szolgálattyával nem demerealta, mindazáltal ugyan csak el tötte, ö kglme dolgainkat által adván és recommendalvan annak a sokszor emlitett nagy embernek Princzen Uramnak mint a kiralynak igen kedves emberének és mint egy jobb kezének, igen benigne excipialt bennünket, és nem mehettünk ollyankor hozzá hogy meg ne halgatott volna, az Ur levelétis kedvesen vötte, noha a válaszszal mint ollyan sok féle gondokkal és terhekkel obrutus embert nem busithattuk, elsö Audentiánkban ezzel bocsátott el, hogy tegyük fel rövideden a Principalissának szollo memorialisban kivánságunkat és kérésünket, miis kapván az alkalmatosságon e harom punctumrol irtunk. 1. A kiralyi Gratiarol in Persona. 2. Ditiojiban és Provinciajiban valo subsistentiankrol.[7] 3. innen fellyeb a több Potentasokhaz valo recommendationkrol, mind a hármat obtinealtuk, noha az elsöben nem excedalt, mert nincs az Attya liberalitássa nálla, a curiositást és antiqvitast sem annyira aestimállya, melyröl Jablonski Uram sohajtva mondgya: Utinam talia Gloriosae memoriae praedecessori praesentare potuissemus, non rediissemus vacui;[8] de ugyan csak ittis meg fordult az ajandék árra, és nem ment kárban, kedves is volt a mint Princzen Uram referállya, magunknak praesentalnunk nem lehetett, igy is tartottunk ha repulsat patial, de Princzen Uram jo formában fel adta honnan jött és mi végre, a mint hogy mind az itt alatt valo subsistentiank iránt valo commissio, mind a fellyebb valo recommendatio ez által expedialtatott, cum subscriptione tamen Regia.[9] Bezzeg Ajtai Uram sokszor sohajtotta velem eggyütt hogy el maradott a néki szollo ajandék, én tudtam és láttam ez elöttis micsoda Characterben légyen et qvantum possit in Aula,[10] azert recommendaltam az Urnak, de ezután sem lészen késö, vészszük hasznát, bár csak a jövö Husvétra hozhatnák el a Lipsiában kereskedök, Kopasz Peter ha él addig tudom bizonyossan el jö, mert énnékem az el mult Husvétban meg mondotta, reá bizhatná az Ur olly formában, mint ha innen egyebet vitetne érette, itt mi ezutanis reá szorulunk Princzenre, az Ur penig e harom dologrol irjon akkor specialiter: 1. a mikor és hol kivantatik meg inditott dolgainkat facilitállya, és a mint eddig cselekedet tovább valo assistentiáját és gratiaját ne denegállya. 2. A Francfurtumi két Alumniat mellyet az idvezült király conferált Enyedre, ez ujj királlyal confirmáltassa (ezt Jablonski Uram igy adta elménkre) 3. inducállya az ujj királyt arra hogy az b. e. Attya kegyességét követvén itt is Hálában egy par Alumniat erigállyon az Enyedi Collegiumnak, halhatatlan emlékezetre. Ha e harom punctumrais jo választ obtinealunk itt sem mégyen kárban az ajándék. Jablonski Uram választ nem adhatott az Ur levelére, de igirte hogy utánnunk küldi ide, meg lévén mindgyárt által küldgyük az Urnak, kinekis ha az Ur ez után irand adgya fel a Reverendissimus Titulust, itt csak az afféle A. L. Magisterek Cla-

[7] a fennhatósága alá tartozó területeken és tartományaiban való ellátásunkról

[8] bárcsak dicsőséges emlékezetű elődjének állhattunk volna elő ilyen dolgokkal, nem is üres kézzel jöttünk volna vissza

[9] de mégis királyi aláírással

[10] micsoda rangja van és milyen tekintélye van az udvarban

rissimusok, ugy Princzen Uramnakis ez szerint kell irni: Illustriss. et Excellentissimo Domino Dominо[11] &c. mert itt az Illustris Titulus nagyobb az Excellentissimusnál. Holczfus Uramis Francfurtumban régen várja az Ur levelét, nemis árt meg tisztelni, söt a mikor Alumnusok jönek fel mindenkor csak hozza kel recommendalni, mert ö kglme a Stipendiariusok Ephorussa, nemis szol ahoz, se Jablonski Uram se más, egy szoval ö dirigállya az Alumniakot. Titulussa ez: Celeber. Excellentiss. Dominus Bartholdus Holczfusius, S. Theol. Doct. ejusdemqve Facult. in alma Viadrina Prof. Publ. Ord. nec. non Stipendiariorum Regiorum Ephorus Gravissimus[12] &c. Ki fogyván a papyrosbol és idöböl többel most az Urat nem terhelem, hanem ajánlván Uri személlyét és M. Házát Isten erös oltalmában, maradok

Az Urnak

igaz kötelességü alázatos szolgája
P. P. Fer.

Levelem el vegezése után érkezék Postan a Jablonski Uram válaszsza, melynek Copiáját magunknál hadtuk.

P. S.*

Az Ur parancsolattya szerént szivesen munkás voltam azon, hogy valami ritka, nállunk penig hallatlan virág magokkal és gyökerekkel kedveskedhessek, melyre nezve ittis, de kivált Berlinben a király kertyeit fel jártuk Ajtai Urammal, de mi bizony még olly virágot nem láttunk melynek mássa Erdélyben nem volna, itt a kertek ékessége nem virágbol, hanem sinorra ültetett egyenes, és szépen meg nyirt fákbol áll, mindenek felett a hárs fát tartyák szépnek, ugy hogy 60. és 70. is meg van egy rendben, azok penig mind egyaranyuak, azok között egy egy czitrom vagy narancs fa vagyon, a penig minél czifrább és nagyobb bokály edényben vagyon ültetve, annál pompássobb, Pomagranát fákatis láttam, mellyek a virágjaért igen böcsesek, igen szép karmasin szinü a virágja, Genista, füge és egyéb horgas borgas és szuros levelü tökék vagy inkább csutkokis vannak, mellyeknek neveket nem tudom, most rövid nap egy itt valo jo kertészszel minden itt körül találhato fáknak, füveknek és virágoknak neveket le iratván cum specificatione az Urnak el küldöm, hogy ha mi otthon nincsen és practicabile lészen transpositioja, az Urnak azirántis contentuma légyen mindazáltal pro superfluo nem ártana, ha az Uris egy seriesben fel tévén az Erdélyben fel találtato virágokat és fákat velemis communicálná, hogy annak idejében ollyannal ne fáradgyunk a mi otthon lészén, én tudván az Urnak a kerti csinosságbán valo delectatioját, bizony nyereségnek tartanám az Urnak ebbenis Complacealni.

Minap el felejtettem volt, most penig mint hogy az Ur reá emlekeztetett két csomo igaz Virginea dohanyt küldettem pecsét alatt, ugy a minapi csutorákhoz egynéhány takarékos Hollandiai pipatis includaltam

[11] az igen fényes és legkiválóbb uraságnak, ... Úrnak

[12] címe ez: nevezetes és igen kiváló Bartholdus Holczfusius úr, a Szent Theológia doktora, az Odera menti egyetemen ugyanennek a fakultásnak nyilvános rendes professzora, továbbá a királyi ösztöndíjasok igen tekintélyes felügyelője

* A levélhez csatolt utóirat, másnapi dátummal.

egy tokban 3. penna csutorával eggyütt, ha az Ur basa dohanyt küldene érette, itt kedves volna. A Jablonski Ur*am* minap Bécsben veszet ajándeka helyében, Berlinben lévén más par exemplart kértem, azt is ez uttal utra bocsátottam.

A Segesvári pénz dolgát recom*m*endaltam Köleséri Uramnakis, hogy tégyen egy szot érettem Szebeni királybiro Uramnál, és hogy ha bizonyossan Szebenben lenne Köleséri Ur*am* ha az Urnak ugy tetczik talám jo lenne az én levelemetis Köleséri Uram*n*ak recom*m*endalni, ugy hiszem az ö kglme interpositioja segitené az Urat, ha az a pénz csak oda vész, nem tudom bizony merre kap:ak, biztat mégis az Ur gratiája melyben továbrais recom*m*endállya magat

Az Urnak fellyebb meg irt alázatos szolgája

P. P. Fer.

die. 30. Aug. 1713

Köpeczi Ur*am* a mint irja 7ber elein le érkezik Hollandiából Francfurtumban, az hová is Ajtai Ur*am* az Ur levelét elöre el küldette. Bartoldi Ur*am* ö Excellentiája, a mint mászszoris meg irtam az Urnak, a Prussiai király követtye Bécsben, mostis oda vagyon.

Egy Porta Triumphalistis küldettem volt ez elött circiter 8. holnappal az Urnak egy mappában, nem tudom vehetteé az Ur, Enyedi Samuel Uramra biztam volt Bécsben, addig bizonyoson el ment.

17.

Lipcse, 1713. október 8.
nro 8.

Meltoságos Groff Ur,
érdemem felett valo nagy Patronusam!

Circa finem Augusti indulván le felé Pathai Ur*am* azon alkalmatosság által Ajtai Urammal eggyütt minden dolgainkrol az Urat alazatossan tudositattuk, most azért azokban semmit sem repetalunk, többet sem addalunk, mint hogy még az után semmit sem ujjithattunk, az jövö Hustvétig nem is lészen igen nagy campusunk hogy excurralhatnánk, de az utan Isten azt engedvén érnünk a Publicumrais elégséges idöt szakasztunk, és ha azon terminusig a sokszor emlitett kard el érkezhetnék (mellyis a Husvéti vásárra sietö Görögök által meg lehetne) nagyon facilitalodnék Processusunk, alázatossan várjuk eziránt az Ur resolutioját.

Az Ur minapi parancsolattya szerint mostis el jártuk a Lipsiai hires kerteket, mellyek*n*ek Berlinben sem láttuk mássát, holmi ritka virág magok és gyükerek felöl tudokozodtunk, de még nem voltak készen, nemis tudtunk egy félétis nevezni, nem akarván ollyat kérni a minémü otthon találtatik, a Fö kertész azért ezzel bocsáta el bennünket, hogy az Urnak irjunk az otthon fel találtato viragok catalogussának sietve valo ide küldese végett, hogy az ujj esztendöi itteni vásárkor (akkor

lévén leg jobb ide:e az afféle magok és gyökerek öszve szerzésének) specificalhassunk ollyakat a mellyek otthon nincsenek, ne késsék az Ur ezirantis dispositiot tenni, nem meszsze lévén ide Hála, csak azertis jo szivel altal fordulak, hogy az Ur kivánságának satisfacialhassak.

Pathai Ur*am* altal küldettem volt az Urnak két csomo Virginea dohanyt egy tok Hollandiai pipaval eggyütt, most sem tudván egyébbel az Urnak complacealni, egy csomo Angliai fodor dohányt bocsátottam utra a többi után, a Zagori Folnagyként kölcse meg az Ur jo egésséggel.

Semmi derekas Novellaink nincsenek egyebek, hanem hogy a Franczia 22. August. Landauban bé szállott, azután 20. 7br*is* egész Taborostol meg indulván a Freiburgum elött lévö erös linean magát által csapta fel gázolván 14 Batalliont a mi embereinkböl, a mint a hirek folynak azt a varost még az idén expugnalni akarja, nagy Campust nyitván néki azon a linean valo által esése. A Barcelloniaiak mégis resolute keménykednek Philippus ellen, kinekis, gyakor excursiojokkal sok kárt tésznek, volna ugyan a szandek hogy obsidioval szoritcsák meg öket, de mig a Francziai segitcség (mellyis igiretben és talám utbanis van) Philippushoz el nem érkezik, addig nem sokra mehetnek, és mint hogy az idöböl már szinte ki rekednek talám a jövö campaniara kell haladni a dolog*nak*. A Svecus felöl valo hirek erössen varialnak, hol a Törököt hozzák Lengyel országban, hol a Sveciai király halálát hirdetik, mostanában penig Stanislaus*nak* a Török Portatol Kiow vajdával eggyütt fogságra valo vittetetését erössen beszéllik, és igy az elegyes hirek közzül nem tudgyuk mellyiknek adgyunk hitelt, talám az Urak erröl bizonyossabbat érthettek.

Ajtai Uram az Urnak s velem eggyütt az Ur M. Házának ajánlya igaz kötelességü alázatos szolgálattyat, mocskos irasomrol penig az Urat alázatossan követvén, maradok, az Urnak és Méltoságos Házának

igaz kötelességü alázatos
szolgája
P. P. Fer.
mp.

Raptim Lipsiae 8. 8br*is* 1713

18.

Halle, 1714. január 24.
nro 1.

Halae Magd. 24. Jan. 1714

Méltoságos Groff Ur,
nagy jo Uram s Patronusam!

Ez ujj esztendöben késön mehetek az Ur udvarlására, nem akadván bizonyos alkalmatosságom az irásra, ezen levelemetis csak szerencsére bocsátom, kivánom mindazáltal köszöntcse a M. Urat egész Uri Házával örvendetes orában. Ajtai Urammal valo dolgunkat a mi illeti (ki-

nekis ollyen [!] egéssége kezdett lenni, hogy soha maga sem hitte volna, szemlátomást épül, telik, vastagodik) böven meg irtam Pathai Uram által, az után nem sokra mehettünk, de Husvét után, ha Isten meg tart magunk privatumitis interrumpalvan többre igyekezünk, és ha a meg irt terminusra az Ur ujjabb resolutioját vehettyük, kivált Princzen Uram iránt, nagyon segitödünk, egy szoval, minden erönkel mind ketten azon lészünk, hogy az Ur felöllünk valo reménségének kivált a Publicum iránt satisfacialhassunk, nem mulatván el a jo alkalmatosságot valahol ollyas hiatust találunk; légyen azért otthon az Uris minékünk el kezdett jo munkája szerint potens Factorunk, hogy itt valo mostani dispendiumunkat, onnan hazul supplealhassuk, igy lészen osztan nagyobb alacritással valo stimulusunk; közlebb, az Ur minapi levelében le tött G. Teleki László és Banffi György Uram igireti ne mennyen feledékenjségben, most az ideje hogy az Urak segitcsenek, hogy jövendöbéli szolgálattyokra jo készülettel perficiálhassam magamot, a peregrinatiora bizony pénz kivántatik, mellyet mellettem levö kevés kölcségemmel el kezdhetek ugyan, de tisztességesen nem absolvalhatok, annál inkább Patika ládácskát, és egyéb Chirurgicum instrumentumokat nem szerezhetek. méltoztassék az Ur a Segesvari pénz irántis assistalni Apám Uramnak, a mint irja ö kglme még 100. forintnál többet nem adtak, ha ezis el marad, másuttis szakadok, nem tudom mint boldogullyak, az Ur ez iránt hozzam mutatott, ez utánis mutatando gratiaját egész életemben igyekezem demerealni.

Az Urat G. Teleki László Uramot alázatos levelemmel ez uttal meg udvarlottam, emlékeztetvén meg igirt gratiájára, melyhez is a mostani Novellaknak Summáját rövideden annectaltam, meg kértem az Urat hogy a M. Urakkalis communicallya, tudnám bizony mindenikhez tisztemet, de Postán nagy csomo levelet olly meszsze nem bocsáthatok, Excusállyan azért az Ur ha kik elött háladatlansággal vádoltatnám.

A békesség iránt a mái novellában irják, mint ha a praeliminare punctumok signaltattak volna,[1] de még bizonyossan nem merik confirmalni. A Prussiai királynak nagy készületi vagyon hogy Pünkösd felé magát koronáztassa Regiomontumban, ha reá érkezhetnénk, azon Pompán jo szivel compareálnánk, ki tudgya azon alkalmatossággal a Publicumnakis szolgálhatnánk Ujj esztendö napján nem csak itt a ket Reform. Ecclesiában, hanem az egész Marchionatusban nagy Jubilum volt, mint hogy ezelött 100. esztendövel introducaltatott a Reform. Religio a Brandeburgumi Házban, Johannes-Sigismundus a Catharina Brandeburgica édes Attya által, örülünk mind ketten hogy illy emlékezetes napot celebralhattunk. Ajtai Uram az Urnak velem együtt az Aszszonynak és az Ur M. Házának ajánlya alázatossággal valo szolgálattyát, én penig ezzel recommendalván magamot az Ur szokott gratiajában, maradok

A M. Urnak

igaz kötelességü alázatos szolgája
P. P. Fer.
mpr.

[1] az előzetes pontokat aláírták volna

Köpeczi Ur*am* még Hollandiában vagyon, ott Libera mensat impetralt az Ordoktol,[2] Martiusban, a mint irja viszsza jö Franckfurtumban, és onnan talám Haza siet.

19.

Halle, 1714. február 28.
nro 2.

Halae die 28. Febr. 1714.

Méltoságos Groff Ur,
nékem mások felett valo nagy Fautorom s Patronusom

Sub dato 3. Augusti Anni praeteriti[1] költ kedves levelét az Urnak 8. praesentis Solymosi Ur*am* által Francfurtumbol alázatossan vöttem, melyböl az Ur életét egésségét és M. Uri Háza virágzását örömmel értettem, Isten továbrais az Urat minden áldásival szeresse, Ferencz Urfiacskát penig a maga dicsösségére, M. Szüléinek örömekre, és szintén árvaságra jutott Erdélyi R. Eklésiaink*nak* jövendöbéli ékességére éltesse s nevellye.

Elsöbenis alázatossan köszönöm az Ur otthon maradott igigeretben [!] levö kevés költcségemnek fel vétele iránt valo szorgos fáradozását, és ennek utánnais hozzam méltatlan szolgájához fen tartani kivano meg igért Gratiaját, vaj ha jo Istenem segitcségéböl az Ur hozzám meg mutatott sok rend béli Favoranak demerealására valaha alkalmatos lehetnék, boldognak mondanám akkor magamat.

Miben légyen a mi dolgunk, ez elött Pathai Ur*am* által, és más alkalmatossággal az Urhoz bocsátott alázatos leveleimben, talám kelleti felett is, böven fel töttem, melyröl közelebb 24. Januar. datalt irásombanis emlékezetet töttem, alkalmaztatván a mennyiben lehetett az irást, az Ur geniussa szerint ennekutánna penig a mit irok jobban meg rágom, hogy az Ur ellen se egyszer se mászszor ne impingállyak. A mikröl már iteratis irtam az Urnak most nem revocalom, azon kivül is most csak nyugoszunk, Husvét után penig, ha azt érjük, a privatumot félre tévén, többre igyekezünk, ubi paucis plura scribere poterimus.[2] A mely aprolék vásárlások felöl ir az Ur, ha a Husvéti Lipsiai vásárra specificatiojok el érkeznék, a mi itt fel találhato volna nem kellene tovább halosztanunk, azt az eggyet szégyenlem hogy tudván az Urnak a kerti szép virágokban és ékességekben valo nagy gyönyörüséget, még is eddig az irant nem complacealhattam, láttya Isten rajtam el nem mult volna, de nem tudtam mit küldeni, mert a mikor a Lipsiai hires kertészszel alkudoztam volna, hogy valami kertbéli ráritasokra volna szükségem, azt feleli hogy ha csak nem specificalom név szerint mit kivánok, ö nem tudgya mit adgyon, mert a mi itt raritas a nallunk bö lehet Erdélyben,

[2] ingyen ellátást járt ki a rendektől

[1] múlt év augusztus 3-i dátummal
[2] kevesebb szóval többet tudunk írni

et vice versa;[3] a mint hogy a közönséges kukurizát, török borsot, napra fordulot, horgas babot &c. itt raritasnak tarttyák, és mint valami Indiai fügét, mathematica proportioval sinorozott s párkányozott ágyokban ültetik, melyhez addálhatom eztis hogy Berlinben a török buzát ugy láttuk az el mult nyáron valami bokály edénykékben ültetve az kristályos ablakok elött, mint otthon a sárga fel foljot, aztis kerdi töllem a többi között a Lipsiai kertész, ha vané nallunk veres török buza, &c. De reliquo, ugyan azon kertésztöl értettem meg hogy a társa ez elött 2. avagy 3. esztendövel Erdélyben ment ama szép leányu Brassai Folnagyhoz Filstich Uramhoz, (kiis az Urnak kedves embere) vivén innen magával feles virag magokat és gyökereket; igen jo volna az Urnak vegére menni micsoda raritásokkal ékesitette azt a gyönyörüséges kertecskét melynek árnyékos álom hozo kies lugossában, volt az ideje, énis sétalgottam, olim haec meminisse, juvabit.[4] Egyszersmind az Urnak lehetne alkalmatossága arrais hogy informaltatnék általa mik maradtanak még Lipsiában, a mellyek[ne]k Erdélyben s az Erdélyi és Brassai kertekben se hirek, se emlekezetek, in specie tudakoztassa meg az Ur ha nem találtatiké Brassoban Borstdorffer Apfel nevü alma fa, németül igy irják,* az a kertész tudom meg érti, mert ezen a földön a gyümölcsök között az a leg hiresebb, valamivel nagyobb a muskotály almánál, de nem ollyan hoszszu, hanem kerék [!] és egy felöl pirossacska, igen leves és puha telelö alma, szinte ugy rakják kosárokban s tonnákban, ugyis hordgyák viszik más meszsze valo földekre, ugy mint Hollandiaban, Danczkára, Bremában &c. mint nállunk a czitromot, igen finum eledel, habet enim virtutem non solum culinarem sed etiam Medicam.[5] A compendiumra nézve semmi novellakkal nem recrealhatom ez levelemben az Urat, Apám Uramnak irtam hol mikröl hogy az Urralis communicallya. A M. Aszszony*nak*, Urfia*knak*, és Juczi kis-Aszszonykának ajánlom alázatos szolgálatomat, és maradok

Az Ur M. Házának

igaz kötelességü alázatos szolgája
P. F.

P. S. A mint ez elött le ment leveleinkbenis emlekeztünk volt az Urnak hátra maradt pénzünk felöl, csak az Ur kezéhez vehesse igen jo helyen lészen, a Vechszelben ugy hiszszük meg nem csalatkozunk. Ajtai Uramis (kiis az Ur M. Házát alázatossan köszönteti) requiralta az Urat T. Mihaly Uramot, hogy a mi pénze ott lészen adgya által Apám Uram*nak* hogy onnan az Ur mások scrupulussa nélkül kezéhez vehesse. Az Ur számára kivántatando képek felöl csak bövebb instructiom lehessen az Urtol micsoda formában és proportioban légyenek, ezirántis az Urnak contentumot tenni el nem mulatom, ugy egyebekrölis az Ur ha parancsolni akar, ha lehet idején légyen, hogy jártunkban költünkben mindennek szerét tehessük.

[3] és fordítva
[4] egykor majd kellemes lesz erre visszaemlékezni
[5] ugyanis nemcsak étkezésre, hanem orvosságnak is jó
* itt gót betükkel ismétli a nevet

Az első lap bal szélén: Néhai M. Groff Teleki László Uram halálának szomoru hire csak hamar ide érkezett Bécsböl, Isten mind a maga Házát, mind a M. Familiat hasonlo szomoruságtol örizze.
Köpeczi Uram felöl most közelebb semmi hirem nincsen, nem régen két versbenis irtam ö kglmének de nem replicalt, az el mult 9berben ugyan azt irta volt nékem, hogy most Martiusban viszsza tér Hollandiabol melyrölis az Urat a minapiban tudositottam.

20.

Halle, 1714. május 12.
nro 4.

Méltoságos Grof Uram
régi nagy jo Uram s Patronusom!

Sub dato 16. Febr. Szebenböl expedialt levelét az Urnak, 22. Apr. alázatossan vöttem, ugyan azon alkalmatossággal vöttem a Tarczali Uram levelétis Bécsböl, melyben ö kglmeis emliti a kardnak kezéhez valo érkezését, választ tévén ö kglmének postán hogy mentöl hamarébb transponállya akar Lipsiaban akar penig más uton Berlinben, meg vallom régen nagyobb anxia solicitudoban nem voltam, mint azon kard miatt, félvén attol, hogy talám a nyáron sem vehettyük kezünkhez, de bár csak választ tészen vala Tarczali Uram hogy ha reménlhettyük é transpositioját avagy ne, igy mégis egy felé inteztük volna dolgainkat, addig penig ki nem merünk mozdulni, ne hogy a kard ki mozdulásunk után érkezzék ide karde lészára itt mi minden dolgainkat, Leczkéinket, és egyéb privatuminkat még az el mult Husvétban interrumpaltuk, várván örömmel a Lipsiai vásárt, hogy azon alkalmatosságra a kard fel érkezvén elébb indullyunk, és dolgainkhoz láthassunk, de meg csalt a reménség; Bécsböl penig mikor obtinealhattyuk a jo Isten tudgya, már a hoszszas várakozás szintén el fárasztott bennünköt, annyival is inkább, mint hogy nem tudgyuk mi következhetik réánk, örömest sietnénk hogy az idöböl ki ne rekednénk, tartván attol, hogy Hollandiaban és Angliaban, ha az idén nemis, a jövö esztendön valami véletlen hadakozás és intrica ne excitalodgyék, egy szoval a mint a hirek folynak, szandekunknak akadály nélkül valo prosecutioját magunknak nem igirhettyük; az iránt penig nyugott elmével légyen az Ur hogy a leg kissebb alkalmatosságra is per mare per terras, per tot discrimina rerum,[1] igen szemesen rea vigyázunk, hogy a mit fel töttünk, conscientiose praestalhassuk, és az Ur felöllünk valo reménségenek satisfacialhassunk, qvantum qvidem temporis injuria, et novercantis fortunae fata permittent.[2]

A mi az Ur parancsolattyát illeti a vásárlások, ugy mint orák, pistolyok, és szép flinták meg szerzése iránt, csak az Ur praevie tudositcson cum particularitatibus, jártomban költemben, kivált Angliaban ha csak lehet szerét tészem, hogy az M. Urhaz valo igaz devotiomat ebben-

[1] szárazon-vizen, sok veszedelem közepette is
[2] amennyire csak lehetővé teszi azt a kedvezőtlen idő és a mostoha végzet

is contestalhassom; nagyobb akadály penig elöttem nincsen, mint afféle kerti virágok*nak*, czitrom, narancz, füge, és egyéb féle gyökeres fáknak transpositioja, jól tudom bizony az Urnak a kerti ékességekben valo nagy gyönyörüségét, melyre nézve minden igyekezetemmel kivánnám az Urnak ez iránt is kedvét keresni, de mint lehessen, modgyát nem látom, ugyanis ollyan hoszszás és döczögös utra (kivált a késmárki havasokon) igen szemes hozzá látás kivántatik, öntözés, és egyéb pipere; a kereskedö ember penig, akar melly addictus légyen az Urhaz azt fel nem vállallya, az ö portekái jo szorossan vannak ládákra el rakva, akar mint hánnyák vessék, egy szekérröl másikra, semmit sem árt, a csemeték dolga penig külömb, csak egy szekér fel dölése, mind öszve romlik, és igy mi haszna volna ha itt drágán meg vennök, és per incuriam az uton valahol öszve romlanának edényestöl. Egyéb cepa gyökerek és virág magok penig skatulyában mind inkább el mehetnek, mellyek*nek* specificatioja ha az öszszel vagy még a télen érkezett volna hozzám, valamelly részének meg szerzésével talám contentumot tehettem volna az Urnak, de már mind el voltak ültetve Aprilisben, azért halasztanom kell ezen gondomat a jövö öszre vagy télre, ha külömben nem lehet, postánis által küldök valamit.

Az Ur parancsolattya szerint a Csészéket Lipsiában meg vásárolván, egy jo erös deszka tolyoka ladácskában, magával a kalmárral csinosan bé rakattam, és igy pecsét alatt egy szeggel és egy erös varro tövel bé szegezve utra bocsátottam, az idönek rövidcsége miatt formalis tokra szert nem tehetvén; alig várom az Ur tudositását hogy ha intacte és kár nélkül mehettenek é olly hoszszas utan az Ur kezében mint hogy penig az Ur énnékem azt parancsolta, hogy ha lehet ollyan csészékre tégyek szert, a mellyek*nek* mássa Erdélyben ne légyen, énis meg vetvén magamot, ki kerestem a csinossát, kivált az elsö 6. párt, a kik látták, ittis admiraltak. Mind a 12. pár Indiai munka, az elsö 6. pár mind tálastol lyukasos, (több illyen forma az egész Lipsiai vásárban nem talaltatott) egy nagy csészét is vévén hozzá a Credentia közepire, melyben meleg viz szokott állani, a több csészék ki öblitésére, ezek*nek* árra, ha meg merjem irni Tall. 8. a más 6. pár penig valamivel alább valo ugyan, de az is takarékos, az árra sem kicsiny, ugy mint. Tall. 4. és igy a 12. pár csésze a vendég nagy Csészével edgyütt constat Tall. 12. az aranyozott virágok akár mint mossák, dörgöllyék és fözzék a csészéket, mig egy darab tart bennek, le nem mennek, Hollandiában ezen munkát imitalni kezdették, de azok nem ollyan tartósok, nagy örömöm lenne, ha ezeket éppen vehetné az Ur tudom tetczenének, a közönséges porczellánának párját 60. magyar pénzen meg vehettem volna, sed qvod rarum est, charu*m* est.[3]

Alázatossan köszönöm az Ur hátra maradt kölcségem fel vétele iránt valo nagy szorgalmatosságát, recom*m*endálván továbbrais méltatlan személyemet az Ur gratiajaban. E mellett: méltoztassék az Ur engemet tudositani, hogy ha bizhatomé a G. Banffi György Ur*am* ö naga gratiajahoz avagy nem? ha attolis el esem, nem tudom hová fogʼok, meg szomoródván igen az én nagy Patronusom G. Teleki László Ur*am* halálábanis. Most ugyan egy Politiat gondoltam ki inscribálván az el mult

[3] de ami ritka, az drága

héten ki bocsátott Dissertatiomat a M. Guberniumnak talám Isten meg szállya sziveket, és avagy csak azt a miről még régen a M. Regia Deputatio assecuralt volt, effectuállyák.[4] Szándékom a volna M. Uram hogy absoluto cursu meo Academico, a midön másodszor pro Gradu disputálok,[5] (melly solennitas fel mégyen 120. Tallérra) azt a M. Teleki Háznak intitulállyam de ha a költcséggel nem érem mind a Gradus mind egyéb el marad. Irja a M. Ur hogy tudositcsam az Urat, kinek vagyon most pénz dolgából nagyobb szüksége az Academicusok közzül, én Enyedi Deakot kettönél többet nem tudok de praesenti ide fel, ugy mint Nemeti András és Solymosi Uram (Komaromi Uramnak végére nem mehetvén hová lött) hogy Németi Uram igen szegényül légyen, azt bizonyossan irhatom, Solymosi Uram pedig nem régen érkezvén fel ollyas szüksége tudom még nincsen. Köpeczi Uram eddig köszönthette az Urat, kinek le meneteliben semmi hirem nem lévén, ö kglme által az Urnak se Levelemmel se egyébbel nem udvarolhattam, bánomis azon alkalmatosságnak töllem valo el mulásat. Lipsiabol két Chartával kedveskedtem az Urnak cum effigiebus Regum Hungar. et Poloniae, annectalván[6] melléje egy köncz vekony papirossatis, eggyütt mennek a csészékkel. Többel az Urat ez uttal nem terhelem, sok dolgaim miatt ezt is sietve irtam, ajánlván ezzel az Ur életét Isten erös oltalmában, egyszers mind penig a M. Aszszonyt, és Judith kis-Aszszonyt, ugy Miklos, Lászlo és Ferencz Urfiakat alázatossan köszöntvén, maradok

A M. Urnak

igaz kötelességü alázatos szolgája
P. P. Fer.
mpr.

Raptim Halae Magd. 12. Maji.
1714.

21.

Halle, 1714. július 14.
nro 5.

Méltosagos Grof Ur
nékem mindenkori nagy Fautorom s Patronusam!

Tompaházárol sub dato 16. Maji költ levelét az Urnak alázatossan vöttem de a Tarczali Uramra bizott transmissumot még sem obtinealhattam, irja ugyan ez elött két héttel Bécsböl G. Teleki Pal Uram hogy egy Lutheranus Bécsi kalmárnak recommendaltatott, kiis Baraszloig (melly még ide circiter 40. mér föld) transponalta, hogy onnan ide, akar penig Lipsiaban dirigaltassék; már azolta várjuk minden nap az áldott orát, hogy hoszszas patientiánk és nagy remoránk után innen tandem aliq-

[4] a királyi küldöttség biztosított, valósitsák meg
[5] fokozatért értekezem
[6] a magyar és a lengyel király arcképével, csatolván ...

vando ki szabadulhassunk, bizony nem kicsiny epedésünk volt eddigis közel 3. holnaptol fogva a draga idönek töllünk illy ajándékon valo el mulása miatt, annyivalis inkább hogy a vizek mindenfelöl zavarodni láttatnak; csak érkeznék már egyszer a várt portéka, Berlinben nem sokaig mulatnánk, hanem recta Hollandia és Anglia felé sietnénk hogy mig a szelek el érkeznének, és a lassan lassan fel fuvalkodni kezdett habok öszve ütköznének a zavarosbanis halászhatnánk, egyéb aprosáq helyeket penig tovabbra hagyván, ha Isten jo véggel meg áldgya dolgainkat, in redituis visitalhattyuk, egy szoval az idöhez és a mostani szomoru conjuncturakhoz kell alkalmaztatnunk minden igyekezetünket, faciemus deniqve non qvod volumus, sed qvod possumus.[1]

Irja a minapiban Apám Uramis hogy a Segesvariak nagy nehezen Flor. 100. meg adtak, melly pénztis (nagy szükségben élvén otthon) ha az Urtol licentiat obtinealhatna reája, maga szükségére akarná ö kglme forditani; de az Ur irása szerint meg irtam ö kglmének, hogy az illyen szinü dolgokban az Ur impartialis szokott lenni, és ha mégis nagyobb akadályt vét ö kglme az Ur eleiben, én szenvedek itten nagyobb dispendiumot; el hiszem ugyan hogy a nehéz idö miatt kglmeis meg fogyatkozván nehezen él, de ha én ez idegen földen költségemböl ki fogyok, nem csak nehezen élek, hanem éppen extremitásra jutok, bizony se az Urnak se ö kglmének meg nem merem irni, melly kevés költséggel indulok ki innen Halából, ha a Publicum nem lött volna elöttem még tavaly elébb siettem volna, de igy Ajtai Ur*am* utanis kellett várakoznam, tudván azt qvod publica privatis anteponenda bonis,[2] esztendövel czélomtol ámbár hátrább estemis, ⟨de⟩ nem sajnállom, csak a kölcséggel érjem ezutánis, melynek öszve szerzése és szaporitasa irant bizom magamot az Ur szokott és meg igirt gratiajában, Hogy G. Banffi György Ur*am* revocalta igiretit, arrol nem tehetek, olim haec meminisse juvabit,[3] gondot visel Isten más utonis, signanter penig reménlem hogy Banffi Sigmond Urfiban meg nem csalatkozom, kiis idvezült néhai Meltos. G. Teleki Lászlo Ur*am* praesentiajaban data dextera[4] igirte vala hozzám valo joakarattyát nem lévén akkor kész pénz keze között; méltoztassék azért az Ur egy ollyas alkalmatossággal kegyes igiretire emlékeztetni, nem lészek háládatlan szolgája ö kglmének.

A basa és Gernyeszegi dohány ugy az öszi sajtis bennünket itt nem ér, mindazaltal ha az kereskedök által transponalhattya az Ur edgyik sajtocskát intitulállya ⟨az Ur⟩ Alberti Uram*nak*, a másikot penig Theologiae Doctor et Professor Hejdenus Uram*nak*, kiis a magyarok*nak* igen jo baráttya Helvetiában Apám Uramotis ismérte, tudom nagy gratia lészen, kivált ha meg irja az Ur rövideden, hogy mi tudositattuk az Urat a bujdoso magyarokhaz valo nagy propensiojárol, a dohányt penig recom*m*endállya az Ur Alberti Uram*nak*, hogy conservállya a mi viszsza fordulásunkig.

Solymosi Uram*nak* az Ur irása szerint a dolgot meg irtam, ugy Németi Uramotis tudositottam a Kibédi Uraimék utban létek felöl, kik-

[1] végül is nem azt tesszük, amit szeretnénk, hanem amit tudunk
[3] hogy a közérdekü dolgokat elönyben kell részesiteni a magánügyekkel szemben
[3] hasznos lesz erre visszaemlékezni
[4] jelenlétében kezet adván rá

is mihelt fel érkeznek az Urat arrolis alázatossan tudositani el nem mulatom.

Ajtai Ur*am* az Ur köszöntesit alázatossan vötte, ö kglmeis ez uttal irt böven a M. Ur*nak* G. Teleki Mihály Uram*nak* a maga dolgairol caute tamen et prudenter, de reliqvo[5] velem edgyütt a M. Aszszony*nak*, Urfiak*nak* és kis-Aszszonynak ajánlya alázatossággal valo szolgálattyát, énis ezzel az Ur életét Isten erös oltalmában ajanlván, maradok

A M. Urnak

tiszta kötelességü igaz és alázatos szolgája
Iffju P. P. Fer.
mpr.

Halae Magd 14. Julij. 1714.

22.

Berlin, 1714. augusztus 22.
nro 6.

Berolini 22. Aug. 1714.

Méltosagos Groff Ur.
nékem nagy Fautorom s Patronusom!

Hálától Isten jovoltából tandem aliqvando hoszszas késedelmünk után bucsut vévén azolta itt temporizalunk forte nec sine fructu.[1] A kardot Printzen Uram*nak* által adtuk de a mit reménlettünk s praetendaltunk azt nem obtinealhattuk, nem rajta mult el a dolog, mert olly nagy emberben soha jobb Factort a ki jobban meg halgasson, ennél nem kivánunk, hanem a király fösvénségén, kiis minden jövedelmet a militiára fordit, lészenis rövid nap dolga, kivalt ha confirmálodik az Angliai Királyné halála felöl valo szomoru hir, melly ha ez elött fél esztendövel esett volna, ö Felsége is i. e. Carolus VI. alig condescendalt volna a Francziaval valo békességre, igy is félö hogy fel ne fordullyan ujjolag minden dolog. Printzen Ur*am* igirte hogy a Francfurtumi Alumniárol Diplomat extrahal és Duhram Ur*am* altal (e lévén Inspectora a Stipendiariusok*nak*) Jablonski Uram*nak* által adattya, kiis conservállya a mi viszsza térésünkig. A kardot nem akarta el venni de mi csak rajta hadtuk, mert a micsoda szomoru Fátumok érdegelik s ijesztgetik R. Ecclesiainkot, ugy hiszem többszöris zörgetni fogunk ezen nagy Uri embernek ajtaján; A sokszor emlitett Collecta dolgában faradozo deputatusok az el mult héten 100. Tallért itt Berlinben acqviraltanak, ha több nem, még lészen annyi hátra, innen (magok nem érkezvén minden felé) bizonyos embereket expediállyák a körül valo városokban és a Pr*ussiai* király egész ditiojában, ha mit szerezhetnek az által is, deponállyák, Jablonski Uramhoz. Mi innen holnap után Isten hirivel Hamburgum felé indulunk,

[5] bár óvatosan és okosan, egyébiránt...

[1] töltjük idönket nem éppen eredménytelenül

onnan jobb és bal kéz felé Bremára és Hanoverára ki térünk, és utunkat continuallyuk Hollandiába, mennyi akadályunk volt eddig is sok volna meg irni, de több még hátra, kivált Angliaban tartunk, hogy a közelitö zürzavarban meg ne akadgyunk; de jo az Isten, reménségünk felettis meg áldgya jo igyekezetünket. A király ma akart indulni Prussiaban Regiomontumban, de alig ha a fellyebb emlitett Angliai hir meg nem tartoztattya. Most hogy többet irjak nem lehet, ezt a kevesetis méltoztassék az Ur Apám Uramval communicalni, nem irhatván külön ö kglménekis, szivesen várnám mind az Ur, mind az ö kglme tudositását, kivált a Majusban expedialt Dissertatio iránt, bizhatom é valamit a M. Gubernium gratiajához, avagy nem? Hálában jo Factorom Professor Alberti Uram, ha oda dirigaltatnak leveleim, procurállya. A Méltos. Aszszonynak és az Ur M. Házának ajánlom alázatossággal valo szolgálatomat:

Éllyenek a csemeték Kis-Aszszony gyenge Judittal
Miklos, Lászlo, Ferencz, éllyenek a csemeték.

Ezzel az Ur életétis Isten oltalmában, méltatlan személyemet penig az Ur szokott gratiajában továbrais commendálván, vagyok és maradok

A M. Groff Urnak

igaz kötelességü alázatos szolgája
P. P. Fer.
mpr.

P. S. Az Angliai hir miben légyen volanter lévén az Apám Uram levele, olvassa meg az Ur. a proclamatiot ha az Ur kivánnya Apám Uram magyarra fordittya, én nem érkeztem.

Méltoztassék az Ur ez egynéhany német novellát cum mercurio Politico Apám Uramhoz el küldeni.

23.

Bréma, 1714. szeptember 24.
nro 7.

Méltoságos Groff Ur
régi jo Uram s Patronusam!

Isten az Urat M. Házával edgyütt sok esztendökig virágoztassa és jo napokra juttassa, szivesen kivánom.

Az el mult holnapban bocsátottam volt az Urhaz a Tarczali Uram jo akarattya által holmi virág magokat és Indiai dirib darab ágokat, ha az Ur jól vehette, azon nagy örömöm lészen, annyivalis inkább hogy már távullyabb létemben afféléknek transpositiojára alkalmatosságom nem lészen. Miben légyen mostani dolgunk, másutt bövebben meg irtam, azért nem repetalom, a melly választ urgealok azt az Ur admaturaltassa,

qvia periculum in mora,[1] mi Istennek hálá mind ketten jo egésségben lévén, váltig igyekezünk, hogy az Ur felöllünk valo reménségének conscientiose satisfaciálhassunk, talám meg áld a jo Isten bennünket, kinek erös oltalmában ajánlván az Ur életét és M. Uri Házát, vagyok és maradok

A M. Urnak

igaz kötelességü alazatos szolgája
P. P. Fer.
mpr.

Bremae. 24. 7br. 1714.

24.

Hága, 1714. december 6.

Hagae Comit. 6. Xbris 1714.

Méltoságos Grof Ur
érdemem felett valo régi nagy Fautorom!

Isten a M. Urat minden aldasival szeresse, és a bé állando Uj Esztendöre M. Házával edgyütt vigye által örömmel, kivánom.

Mind várám az Ur tudositását, mind a Lipsiai csészéknek, mind a Berlini virág magos Skatulyanak, mind egyéb transmissumoknak kézben mehetések felöl, egyszersmind penig az Ur ujjabb parancsolattyát hólmi itt valo és Angliai portekaknak meg szerzések és vásárlasok iránt, hogy ebben is az Ur contentumának kötelességem szerint satisfacialhattam volna, de nem tudom mi az oka, hogy szinte 4dfél esztendök alatt két levelénél többet az Urnak, nem obtinealhattam, a közönséges dolog irantis irtam az Urnak Bremabol circa finem 7bris holmi levelek iránt, de arra sem jövén semmi válaszunk, mint hogy a haladék mind kölcséges mind káros, mi itt Isten hirivel ujjabb munkához kezdettünk, és már öt hetektöl fogva per seriem itten udvarlunk, qvo effectu vero, res et dies docebit,[1] Apám Uramnak a processust uberius meg irtam hogy az Urral communicallya, jobbnak itilvén igy, hogy az Urnak olly distincte ne irjak; bizony nagy busulással vagyunk mind ketten, nehezen proficialhatván szives igyekezetünkben, a magunk privatumitis el mulattyuk s amodais kivánságunk szerint nem oeconomizalhatunk; fél esztendötöl fogva igazán a Coll. rabjai voltunk, és sancte irhatom magam részéröl hogy 10. forint árát in Studiis nem proficialtam, de mint hogy Deo et Ecclesiae többel tartozom, nem zugolodam, hanem jámborul szolgálok, csak az Isten akasztana már valaha kegyes emberekre; a Belgák durvaságának régen hallottam hirét, de most magamon experialom kik légyenek. Innen circa finem Februar. vel initium Mart. által verekedünk Angliaban, elébb nem lehetett, mert az uj király változásával omnia in

[1] mivel veszély rejlik a késlekedésben

[1] de hogy milyen eredménnyel, megmutatják a tények és az idő

confuso statu erant,[2] változván az egész directionis facies, regimen,[3] és minden tisztcségek, meg láttyuk tavaszszal mire mehetünk, még a jövö öszig magamat ezen szolgálatra devovealtam, hogy addig itt, Angliaban, és ha érkeznénk, Helvetiaban operalhatnánk, azután penig, hogy az otthon valo szolgálatrais készületlen ne légyek, avagy csak fél esztendeig, valami emlékezetes Practikusok mellett subsistalván, Pünkösdhez esztendöre le indulhassak, transacto nimi*rum* qvinqvennio Academ.[4] még ezen czélomat se Apam Uram*nak* (kiis mint idös és beteges ember a jövö öszre revocalna, de propter publicum nem érkezem) se másnak nem aperialtam, kéremis az Urat maradgyon inter privatos parietes. In Germania még sok jo helyek lésznek, kivált ha békességben marad az Imperium, jó volna s meg is lehet, ezt a munkát continualni más subjectumok által, melyröl praevie akartam az Urnak irni, hogy az emlitett tavaszszal itt vagy Germaniaban adhassuk által az egész instructiot, ezen végre penig alig com*m*endalhatnék jobbat Bandi Uramnál, kit az Ur ama boldog varosban Brassoban és Kucsulátán Inczedi Ur*am* mellett látni fogott és mostani Deakságában talám jobbanis meg ismérhetett, ez a nyelvetis tudgya, emberek közöttis forgott, hic enim non sufficit, doctum solum esse, sed politicum, ra*ti*onalem et prudentem,[5] csak az Isten tudgya mennyit izzadtunk miis, majd mondani még sincs semmi láttattya. Azért ha az Urnak e tetczik, vagy penig mást akarkit fog denominalni, Gergely Pápa napján, (akkor változván nagyobb részént a mesterségek) bocsáttasson ki a Collegiumbol valami jo Rectoratusra, hogy ott esztendeig valami viaticumot szerezhessen magának, ezen végre a Bányai mesterségnél jobbat nem tudok. Bandi Uramot ez irántis nagyobb készülettel találllya az Ur mint sokakot másokát, mert jo condition lakván feles esztendökig, azonkivülis takarékos legény lévén jocskán szerezgetett maganak, és gondolom közel lészen 100. aranya. Sum*m*a Sum*m*ar*um* akar kit applicállyon az Ur ezen onus alá, németül tudgyan valamit, külömben jobb othon maradni, mert bizony többet költ, mint sem a mit keres, az Ur penig ne gondollya, mint ha nékem Bandi Urammal valami czimborám, vagy correspondentiam volna s azert com*m*endalom, hic enim mihi certe nec seri*tur*, nec meti*tur*, bono solum Publico, consulere, curamq*ve* Vestrae Illustr. facilitare qvantum qvidem possum, volo et debeo,[6] amint hogy ezen terhét az Urnak Enyedenis Isten azt engedvén érnem (holottis sok reforma*ti*o kivántatik) segiteni kivánom.

Hogy a Köleséri Uram nagy Favora és joakarattya által a Segesv*ari* pénz intacte az Ur kezéhez mehetett, az Apám Ur*am* leveléböl értem, igen jo helyt vagyon s bár többreis szaporodhatnék az Erdélyi oeconomia, de a mint látom a G. Banffi Gy. Ur*am* gratiajából semmi sem telik. Nem régen érkezett hozzám egy nagy pecsétü com*m*issio forma levél, mellyet minek elötte violaltam volna, obstupui, gondolván hogy talám

[2] minden zavaros állapotban volt

[3] az egész igazgatás és kormányzat

[4] úgy, hogy öt évet mindenesetre eltöltöttem az Egyetemen

[5] itt ugyanis nem elég, ha valaki csak tanult ember, politikus, jó észjárású és élelmes kell legyen

[6] ebből bizony nekem semmi hasznom sem származik, csak a közjóról és Kiválóságod gondjának enyhítéséről akarok és tartozom gondoskodni, amennyire tudok

Bécsben vagy Posonban citaltatom, sed postqvam legissem, video Paternum Excelsi Gubernii affectum de 100. aureis in recognitionem Dedicationis nuperae mihi assignatis,[7] mellyis opportune esett, ugyanis testig lelkig 70. aranynál több mellettem nincsen, ezzel peregrinatiomat, és a jövö téli subsistentiamot potolgatom, a Segesvarit még Hálában meg ettem, erogaltam s el disputaltam, már ezt a 100. aranyot si qvidem obtinere licebit, pro Gradu, patikácskára, et reditu designáltam.[8] A 90. farint felöl azt irja Apám Uram hogy T. Püspök és Szigeti Uraimek praesentiájában engedte az Ur ö kglmének, de ha az Ur viszsza fogia kivánni aztis administrállya.

Ajtai Uram ha itt volna tudom az Urat köszöntetné, de mint hogy most a Statio enyim, ö kglme Leidában (mellyis csak 3. arányi föld ide a canalison) nyugszik; szombaton által jö hozzám, és ha ugy kivántatik, edgyütt maradunk, ha penig nem, edgyikünk viszsza mégyen, bizony meg szánná az Ur ha látna nyomoruságunkat, nap estig imitt amott strasalunk a resolutioért, estve osztán dudorgunk a törsök mellett, csak Isten verte ország ám az, a hol fa, és kemencze nincsen. Ha bövebb papirosra irhatnék, jo szivel kedveskedtem volna az Urnak holmi novellákkal, de igen draga lévén itten a posta compendizalnom kell levelemet, G. Teleki Joseph Uramnak mint hogy kevés materiam volt a miröl irjak, qvaedam ex novalibus adjeci,[9] hogy a M. Teleki Urakkal communicállya.

A M. Aszszonynak, Urfiaknak, és az én kedves kis Aszszonyomnak ajánlom alázatossággal valo igaz szolgálatomat, Isten az Ur Házát sok esztendökig viragoztassa kivánom, a ki vagyok álhatatossan

Az Urnak és M. Házának

igaz kötelességü alázatos szolgája P. P. Fer.

A 2. és 3. oldal közt: G. Mikes Uram ö Naga irván nem régen nékem, tudakozza töllem hogy miképpen transponalhatna valami pénzt egy Angliai orának meg vásárlására, ö Nágának (ha az Urat nem offendaltam volna vélle) ezt feleltem: az Ur G. Teleki Sándor Uram igirvén holmi hátra maradt pénzem transpositioja iránt valo gratiaját, gondolom hogy a Nagodétis egy Szebeni kalmár joakaroja által per concambium transponálhattya, ha azért ö Naga az Urat reqviralni fogja, bátran acceptalhattya.

A borítékon más kézzel: Accepi 19. Január 1715.

[7] de miután elolvastam a Főkormányszék atyai jóindulatát látom a számomra nemrég megajánlott 100 arany kiutalványozásában

[8] ha ugyan megkaphatom, a fokozatra, patikácskára és hazautazásra szántam

[9] néhány dolgot az újabb hírek közül hozzáfűztem

25.

Hága, 1715. január 8.
nro 1.

Hagae Comit. 8. Januar. 1715.

Méltoságos Gróf Ur
nékem kiváltképpen valo jo Uram s nagy Fautorom!

Isten az Urat M. Uri Hazával edgyütt sok és örvendetes uj esztendök*ne*k el érésével szeresse, ennekis minden részeiben szerencséltesse szivesen kivánom.

Sub dato 17. Julii Anni proxime elapsi Déési Uram által bocsátott levelét az Urnak ez elött negyed nappal alázatossan vöttem, mellyet még az elmult 8ber elein obtinealhattam volna, ha egymást per errorem et ignorantiam[1] el nem kerültük s mellöztük volna, ugyanis ö kglme Aszalai Uram*m*al 2da 8br*is* érkezett Franeqverában, mi penig 8va ejusdem jöttünk ott által, de mint hogy nem tudtuk az ö kglmek ott létét, azon kivülis ejtzakának idején esett a transitus, senkit ott nem compellalhattunk, és csak nem régen esvén ertesünkre Ultrajectumbol, az ö kglmek Franeqveraban valo subsistentiája, postán levelem altal mindgyárt meg jelentettem magamat s statiomat, hogy ha mi com*m*unicat*io*ra valo lészen Erdélyböl, sietve tudositcsanak, mellyet fideliter megis cselekedtenek. Nem kivánok ez esztendöben söt egész bujdosásombanis nagyob contentumat, mint a minemü örömöm vagyon azon hogy az Ur és szerelmessei élete s egéssége, és hozzám eddigis nagy mértékben mutatott Uri gratiájának continualása felöl bizonyossá lehettem, igyekezvén sokszori igiretem s fogadásom szerint, hogy magamot ennyi favornak demerealására alkalmatossá tehessem, ut in omnibus possibilibus ad qvae vires meae sufficient, me totum ad promptissima Illustritatis Vestrae servitia consecrare valeam. H a e c f u i t, e s t e t e r i t v o t o r u m s u m m a m e o r u m[2].

Igen akarom hogy a vásárlasokrol valo specific*at*io el érkezett, mellyet az el mult 6 Xbr*is* az Urhaz bocsátott alázatos levelembenis urgealtam és admaturaltatni kivántam, hogy jártomban költömben a meg szerezhetökkel az Urnak kötelességem szerint complacealhassak; a fel tött jegyzés szerint, a mint az Uris praevidealta, lehetetlen mindenik*ne*k szerét tenni, mind azért hogy igen sokra menne, mind penig hogy némellyik*ne*k kivált az Indiai fák*na*k és virágok*na*k transpositioja, annál inkább otthon valo culturája impracticabile; nemis láttam még eddig olly Fejedelmi és Királyi kertet, a melyben mind ezek fel találtatnának, mert a mint mászszoris meg irtam, a Germaniai kertek ékessége ál az igen szép rendel plántált és mesterségesen nyirt fákban, spallérokban, drága faragott képekben, oszlopokban, tiszta és apro kövecscsel bé hintett mesgyékben, barazdákban, és egyéb manuale ornamentumokban, a Hollandiai kertek penig ezeknélis csinosabbak s

[1] tévedés és hanyagság miatt
[2] hogy minden lehetséges dologban, amire elegendő az erőm, magamat testestől-lelkestől Kiválóságod legodaadóbb szolgálatának szenteljem. Ez volt, van és lesz legfőbb kívánságom

gazdagobbak; nem mulatom el mindazáltal illis qvae sunt curiosiora, et magis delectantia, conservatuqve faciliora[3] kedveskedni, kivált a Királyi, Fejedelmi és Grófi nevet viselö, ugy nagy és hires Dámák nevével kevélykedö ritka tarka barka szagos szekfüveket el nem felejtem, egyéb portékaknak meg szerzéséreis, mellyekröl az Ur committál, csak ollyas fundusunk légyen, kiváltképpen valo gondom lészen. Kertész, kömives és jo farago mester emberek Erdélyben valo szállittatása felöl penig, minek elötte az Ur parancsolattyát vöttem volna, már az elött Germaniában létemben régen gondolkoztam; törtemis bizony imitt amott a jeget ut Transylvanis recommendare possim, sed qvia ignotis nulla cupido,[4] ezen igyekezetemnek semmi effectuma nem volt, a kinek valamicskéje van, mint a tormában esett féreg kunnyóját nem változtattya, a szegény penig azt kérdi (noha a ki csak életre valo ember mindennap szerezhet magának ezen a földön annyit, a mellyel mindennapi szükségét bé éri) mivel indullyan olly hoszszu utra és feleségét, gyermekét miképpen szállitcsa; ezis ijesztette nagy mértékben öket, hogy az idegen protestansok, a kik egyszer mászszor Erdélyben és Magyar országban bé csusztanak, tavaly a mint az ordinaria novellák referalták, proscribaltattanak;[5] Isten Germaniában viszsza vivén bennünket ujjolag meg probalom mire mehetek, et omnem movebo lapidem qvo desideriis et mandatis Illustrissimi Comitis hoc etiam in passu satisfacere possim.[6] Még eddig több commissioját az Urnak nem láttam, ollyan emberséges kereskedö embernek szerzése felöl, a kivel az Ur concambiumot tarthassan és egyszer mászszor correspondealhassan, de ez iránt is miképpen tehessek az Urnak contentumot nem tudom, mert mind itt, mind Germaniaban omnis amicitias utilitate probat,[7] [!] nemis láthatom által két ismeretlen ember, a kinek semmi commerciuma in mercatura nincsen egymással, mint correspondealhatna per concambium, aliud esset si res inter duos mercatores agerentur, qvorum merces hinc illuc, et inde huc transponerentur, sic enim manus manum lavaret,[8] de az Erdélyi commercium csak a marosig és kükülöig, ritkán a dunáig és havasokig szolgál, annál inkább illy meszsze nem extendalodik; historiából sem olvassuk hogy valaha a magyar a commerciumért fáradott s hadakozott volna, mint más nemzetek, kik mostis gazdagon florealnak, mert minden felé nagy commerciumok. Videbo tamen hic etiam si Illustritati vestrae prodesse potero.[9] A 8. ducáton iránt az Ur commissioja szerint a creditort nem sokára contentalom, és az obligatoriát kezemhez vészem.

[3] olyasmikkel, amelyek ritkábbak és gyönyörködtetőbbek, és könnyen eltarthatók

[4] hogy az erdélyieknek ajánljam, de mivel senki nem vágyakozik ismeretlen dolgokra

[5] amint a hivatalos újságok hírül adták, feketelistára vették őket

[6] és minden követ megmozgatok, hogy Legkiválóbb Grófságod kívánságának és megbízatásának ebben a vonatkozásban is eleget tehessek

[7] minden barátságot a haszon tesz próbára

[8] mint léphetne cserekapcsolatba; másként áll a dolog, ha két olyan kereskedő között bonyolódik az üzlet, akik kölcsönösen küldenek egymásnak árut ide-oda, így ugyanis kéz kezet mos

[9] mégis utána fogok nézni itt is, hátha hasznára lehetek Kiválóságodnak

Magunk privatumit a mi illeti, Xberi ugyan innen datalt levelemben uberius detegaltam az Urnak, melyhez de praesenti nem sokat addalhatok, mert mostis csak azon formában vannak minden dolgaink, nagy expensával élünk itt 3. holnaptol fogva, még sincs semmi láttattya, debuimus tamen omnia probare, videre, et examinare, ne culpa aliqvando negligentiae nostre imputetur;[10] Angliában penig miért nem siethettünk eddig, aztis böven meg irtam, jobnak itiltük itt elsöben absolvalni dolgunkat, mig az uj regimen et directionis facies a novo Rege reformari coepta[11] jo rendben állitatik, martiusnál tovább, Isten azt engedvén érnünk itt nem mulatunk, hanem sub spe meliori által evezünk, sat cito si bene,[12] bár csak akkorra érkeznének el a régen kivánt és sokszor urgealt levelek, hogy magunkat ott az hol illik commendaltathatnók, melyre szükségünkis vagyon, mert csak hidgye el az Ur hogy igen szegények vagyunk, és ha valami ujjabb beneficiumra nem verekedhetünk (melly után sokat fáradozunk) sumtus superabit censum;[13] soha bizony nem hittem volna, hogy ezek a Belgák oly hideg emberek légyenek, de most magunkan tapasztollyuk, Germania szegényebb, mégis jobb szivel láttya az idegent, és ha ott maradhattunk volna talam most nagyobb consolationk volna. A mely projectumot Bandi Uram felöl irtam, mostis repetalom, ut suo tempore nos excipere possit;[14] az én haza indulásomnak terminussarolis praeter propter emlékezetet töttem, ha szintén sietnékis, elöbb nem érkezem, igen akarom hogy akadályomat az Ur agnoscállya, kéremis az Urat hogy Apám Uramot, (kiis mint öreg és beteges ember, kivánná hogy otthon erötelenségét segithetném) firmis argumentis gyözze meg, hogy miattam ne béketelenkedgyék, pio enim qvo ducor erga domum et Ecclesiam Dei zelo,[15] el kezdett munkámot (utinam cum fructu!)[16] continualni kivánom. Hogy penig az Ur nem csak terhes peregrinatiomrol, hanem, si superis ita visum fuerit,[17] haza menetelemkori meg telepitetésemrölis sollicitus igen alázatoson köszönöm, melyre egyebet brevibus nem felelhetek: Illa mihi Patria est ubi pascor non ubi nascor, Illa ubi notus eram, non ubi natus eram; Agam deniqve bono cum Deo id qvod Patronis, Parentibus ac Amicis consultius visum fuerit;[18]

Az Aszszonynak, kis-Aszszonynak és Urfiaknak ajánlom alázatos de igaz szolgálatomat, Isten ö kglmeket éltesse jo egésségben, irántom penig mind az Ur, mind M. Uri Háza bizonyos lehet, hogy valameddig vékony eröm tehetsége extendálodik, akar szomszedgya, akar távullyab

[10] mégis mindent meg kellett vizsgálnunk, néznünk és kitapasztalnunk, nehogy a hibát a mi nemtörödömségünknek tulajdonítsák

[11] kormányzat és igazgatás, amit az új király kezdett el megváltoztatni

[12] jobb reményben általevezünk, elég gyorsan, ha jól mennek a dolgok

[13] a kiadások felül fogják múlni anyagi kereteinket

[14] ismétlem, hogy a megfelelő időben tudjon minket fogadni

[15] ugyanis a család és Isten egyháza iránt kegyes törekvéstől vezettetve

[16] bárcsak eredményesen!

[17] ha az égiek is úgy látják jónak

[18] az az én hazám, ahol élek, nem ahol születtem; az, ahol elismertek, nem ahol megszülettem; végül is Isten kegyelméből azt fogom tenni, ami pártfogóim, szüleim és barátaim számára jobbnak látszik

lako szolgája légyek valaha az Urnak, bennem meg nem csalatkozik, a mint hogy a mit most szoval igirek, ipsissima etiam re suo tempore confirmalni[19] igyekezem, a ki vagyok constanter

Az Urnak és M. Házának

igaz kötelességü alázatos szolgája
P. P. Fer.
mpr.

P. S. Ez includalt Aszalai Ur*am* levele mire valo légyen az Ur által láttya, tégyen azért az Ur praevia dispositiot, és bocsássa által hozzam hogy mindenik ahoz alkalmaztassa a maga Cursusát, és ne járjanak ugy, mint a szegény Nemeti Andr*ás* Ur*am* egy nem régen le ment Academicussal.

26.

Leiden, 1715. május 20.
nro 3.

Lugd. Batavor*um* 20. Maji.1715.

Méltoságos Gróf Ur,
nékem mindenkori nagy Fautorom s Patronusom!

Régtöl fogva halgatok s veszteglek, de nem a restség, hanem dolgainkn*a*k akadályos processussa tartoztatta pennámat, vajha mostis pro voto et contento[1] fojnának dolgaink, bizony nagyobb örömmel irnék, és eddig valo nyavalyáinkat (mellyek igen fogyattanak bennünket) meg sem emliteném; de mint hogy se a publicumnak az othoni várás, és a mi reménségünk szerint, ámbár szivesen igyekeztünk légyenis nem satisfacialhattunk, se e miatt, a magunk Studiumát ugy a mint illett s kivántuk volna nem proseqvalhattuk, nem lehet nem panaszolkodnunk, annyivalis inkább, ha meg gondollyuk, e drága helyben és Országban közel 8. hólnaptol fogva mennyit költöttünk; sietnünk penig nem lehetett, mert a biztatás után várokaztunk, de nem hogy nyertünk volna valamit, söt aztis nagyobbára, a mit magunkal ide hoztunk erogalni kételenittettünk, mellyet suo tempore comprobalhatunk. Nincsen ugyan minden consolatio nélkül ennyi ideig valo mulatásunk, mert ha az emlitett punctumban meg jádzattattunkis, mindazáltal a másikat ugy mint két Deákinkn*a*k az itteni beneficiumra valo admittaltatásokat hoszszas és unalmas munkánk után obtinealtuk, mely processusnakis rövid historiája ez: Ide érkezésünk után csak hamar látván és naponként jobban jobban ki tanulván az itt valo szép constitutiot, és a Francofurtumi Alumniát superalo beneficiumot egyszersmind penig ex circumstantiis sajditván az elsö propositionkra ki adando vékony resolutiot, hogy semmi nélkül ne járjunk, arrol kezdettünk be-

[19] a maga idejében tettekkel is megerősíteni

[1] kívánság(unk) és törekvés(ünk) szerint

szélgetni, miképpen lehetne minékünk leg jobb modalitással ezt az Alumniat urgealni; elsöbenis azért per secundas et tertias personas[2] (directe nem lehetvén semmit probálni propter competitores) Factorokat demerealtunk magunk*nak*, dolgos szandekunk*nak* promotiojára, kik általis nagy késöre kivánt végünket el értük, a mint ez includalt Deák Copia* meg mutattya. Igen politice kellett penig procedalnunk, szoros titokban tartván mind addig a dolgot, mig a resolutiot nem obtinealtuk, ne hogy a köztünk gyakran meg fordulo Trajectumi és Franeqverai Magyarok valamit észre vévén, ökis importune zörgessenek, és talám nékünkis kárt tégyenek; kik noha ingyen sem suspicalodtak e felöl, mégis egynéhány közzülök reqviralt bennünket, hogy emlékezzünk valamit a Professorok elött, és szerezzük s nyerjük meg számokra; de mindenkor evel tudtuk el magunkrol, hogy miis igyekeztünk egy szerencsét probálni, de a Professorok ezen *materiá*ban semmit sem szolgalhatnak, az Ordoktol fügvén minden dolog, kiknekis ha specialis recom*m*endatiot nem mutathatunk, semmire sem mehetünk, tovább azért nem üzték füzték a dolgot, hanem a mint jöttek, ugy viszsza tértek régi Statiojokban. Már kezünknél lévén a resolutio, hoc addito hogy ha tetzik mindgyárt bé szálhatunk a Collegiumban, arrol gondolkoztunk kit kellessék magunk helyett (mint hogy eléb kell sietnünk nemis Theologiára készülünk) hogy mások*nak* se praejudicállyon, denominalnunk; kettö az Enyedi Deák Hollandiaban, Dési és Aszalai Uram, az elsönek jól esik, megis érdemli, Aszalai Uram*nak* penig az otthoni conclusum szerint Solymosi U*ram* helyében (kiis utban volt akkor Franeqvera felé) kell succedalni Francofurtumban, hát Solymosi Uram*m*al mit tégyünk? irunk ö kglmének, hogy tudositsan bennünket mi czéllya és szándéka, de az itt valo alkalmatosságrol semmit sem emlitünk, igen confuse felel, ugy hogy még csak annak sem mehettünk végére, miért hagyta el olly hirtelen Francofurtumot, holott eddig mind a volt a hire hogy karácsonig nem cedállya az Alumniat, nemis jár egy nyomon levelében, az elsöben ezt irja, hogy ha Aszalai U*ram* le nem siet, el fog esni az Alumniától, másodszor penig maga felöl igy szól: é n p r a e t e r p r o p t e r k é t h é t m u l v a v i s z s z a t é r e k F r a n c o f u r t u m b a n, m e r t m é g 7 b e r i g j u s s o m v a g y o n a z A l u m n i á h o z, mit tégyenek ezek a szók, bizony nem értem, a mint sajditom, noha bizonyoson nem tudom, Francofurtumban sem fogtanak igen jól folyni az ö kglme dolgai, melyre nézve aval nem bátorkodhattunk hogy ide com*m*endállyuk, mert ha ittis excedalni találnánk, lenne baja a Successornak mig admittaltatnék, nemis irrevocabile beneficium ez hanem csak azok*nak* conferaltatik qvi se tanta ellemosyna dignos praestant,[3] illik azért a mint mindenkor, de kivált egy elsöben ezeket az embereket industriose demerealni; nemis minden ember ütheti bé ide az orrát impudenter és imprudenter, tsak tavalyis 3. Lengyel Deak az egy Jablonski Uram által a P*russiai* király com*m*endatoriajára admittaltatott.

A midön igy folynak dolgaink, Dési Uramnak csak hamar sub

* Lásd az 55—56. oldalon!

[2] második és harmadik személyeken keresztül

[3] azoknak adják meg, akik méltónak mutatkoznak ilyen nagy kedvezményre

certis conditionibus vocatiot[4] adunk, de ö kglme mellé kit adjungálylyunk azon sokaig akadoztunk akarván mind a Collegium jövendöbéli hasznára, mind közelebb a mi vékony becsülletünkre vigyázni, ne hogy a Supplicans Atyafiaktol ezzel rágolmaztassunk, miert hogy ennek s amannak, a ki erröl némis álmodazott, inkább mint sem nékiek, akartunk (ha szabad igy szolni) favorizalni? hogy azért ittis partialisoknak ne tartassunk, egy tisztességes de mesterséges figmentummal mindenekne*k* szájokat bé dugtuk, evel álván elé mindenütt, hogy a M. Erdélyi Curator Urak gratiajából, Dési és Remetei Uraimék, mint hogy mindenik, de kivált az utolso Patronussához vetett reménségében (ha csak ez után az igiretet nem praestállyák) meg csalatkozott, mint egy pro superfluo egy extraordinaria recommendatoriaval munialtattak, hogy ha casu qvo meg találnának ide fel szorulni a M. Hollandiai ordok gratiajában magokat insinualhassák, és csak nem régen érkezvén a levél kezünkhez ugy proponaltuk instantiájokat, noha hogy kivánt effectuma légyen, magunk sem reménlettük. Ezen Politiacskánk mindenütt eleget tött, és a dolgot tovább senki sem urgealta. Ki, és micsoda érdemü Iffju légyen penig Remetei Uram azok elött a hól meg fordult otthonn elég isméretes, én olly formában ez elött nem ismértem, hanem mások relatiojából, mindenkor jo emlékezetit hallottam, és hogy ide eshessék arra illyen argumentumink voltak: 1. jo hire neve és idövel nagyra menéndö virtussa. 2. extremitásra jutott szegénysége, ugy annyira, hogy maga kölcségén csak két holnapig sem subsistalhatott volna ide fel, 3. A Mélt. Ur G. Teleki Mihály Uram tutelája, kiis a maga kezeire lattatott venni dolgait, noha még a promotiot G. Bánffi György Uramtol nem obtinealhatta, accedal ezis 4. hogy nem volt körülettünk olly Enyedi Deák a kihez bizhattunk volna, vacalni penig addig az Alumniának, mig mások fel érkeznek, káros lött volna; hogy penig ez igy esett talám a fen forgo magyaroknak sem praejudical annyira, nem tudván ök még mi légyen in reposito, külömben ha mind a kettö Enyedianus lött volna, egy elsöben szemet szurt volna ez a szerencse. Már itt vannak mind ketten, és mint egy 2. héttöl fogva a beneficiummal actu frualnak, mindenik mint Enyedi Déák, a szegény Remetei Uramis agnoscalván ebben a Divina providentiát, eleiben adott instructionkhaz magát jo szivel accomodállya; Ugy vagyon ugyan hogy az itt valo constitutio szerint 3. esztendeig kellene egy végtében lakni minden Alumnusnak, de mint hogy ezeket velem eggyütt az aetas revocállya, ugy componáltunk a Regensel (ez itt a Titulussa az Alumnusok Inspectoranak) hogy másfél esztendö mulva mások (értvén itt edgyiket Öcsém Uramot, ha otthonn méltonak itiltetik reá, kinekis kivántam, és mint igaz Atyafiú tartoztam ezen materiában valamit thesaurizálni) succedalhassanak, a kik 3. esztendeig lakhassanak; ezen petitionk frustraltatott volna, de meg értetvén vélle hogy a bizonytalan resolutio miatt nem tudtunk egy elsöben az alkalmatossághoz tartozkodni, semel pro semper meg engedtetett; in tantum, a mennyiben rajta áll a dolog, de ezeknekis az ordok elött meg kell jelenteni magokat, és ugy confirmaltatnak. Miböl állyon penig ez a beneficium, aztis szükségesnek tartom meg irni, ignotis enim

[4] adunk — bizonyos feltételekkel meghívást küldünk

nulla Cupido,[5] brevibus azért igy tészem fel: 1. Asztal minden nap 3szor jó, mellyel se a Hálai, se a Francofurtumi, annál inkább a Franeqverai nem ér, fizetvén a Coqvának minden személyért esztendeig Flor. 186. 2. Ajándék ház, mosás, és minden 7berben 6. font gyertya, de az ágyért meg kell fizetni. 3. minden qvadránsban Fl. 6. Theára, koffira, és egyéb aproságra. noha ezt a pénzt elsö esztendöben bizonyos okokra nézve ki nem adgyák, hanem a 3madikban a viaticumhoz adjungállyák, qvod idem facit.[6] 4. minden esztendön egy privata Disputatiocskáért, melly csak egynéhány Thesesböl áll, ki sem nyomtattyák Fl. 28. 5. Pro viatico annak a ki 3. esztendeig continuus, és magát dicsiretesen viselte Fl. 150. Quibus addo: hogy ha ki az Alumnusok közzül (kikis de praesenti harminczan vannak) meg betegedni talál, arra ajándék provisio vagyon, Doctor, Patika és minden reqvisitumok, csak most egy febricitans Lengyelre fél esztendötöl fogva el ment 300. forint, a Dioszegi Ur*am* nagy nyavalyá*i*ais többen ál 1000. forintnál. Mélto azért ide sietni, és meg becsülleni. De hogy el ne felejcsem, a successorok mindenkor jo com*m*endatoriát hozzanak T. Professor Uraiméktol, (bár Dési Uram*na*kis, lött volna, Remetei Uram*na*k ugyan volt, de a ratio status nem engedte hogy producaltassék) e mellett directe a Hollandiai Ordokhaz, cum hac inscriptione: Illustrissimis ac Praepotentissimis D. D. Hollandiae et West Frisiae Ordinib*us*[7] &c.&c. és a Regenshez Robertus Aemiliushaz (ki egyszersmind Theol. Professor) különös levelek légyen, melly leveleketis csak generaliter kell subscribalni, illyen formán: Curatores, Rector et Professores Ill. Coll. R. Transylv. Betleniano-Albensis, Enyed maradgyon ki ob rat*i*ones itidem Politicas,[8] mert az a név itt ama perversus Socinusért igen odiosum, eddigis sok helyt akadtanak meg benne, a Brandeburgica praerogativával sem kell ezek elött élnünk, mert nem igen kedves szomszédi egymásnak, és félö hogy azt ne mondgyak; Brandeburgicum Collegium, mégis itt kér eleemosynát. ez eddig vagyon. Isten ezen munkánkat továbbrais szentellye meg nagy Consola*ti*onkra. Irja és igéri az Ur, Czelnárol 15. 9br*is* Anni praeter*iti* datált, és Alberti Uramhoz (kiis az Ur levelével nagyon dicsekedik) Halaban dirigalt levelében, hogy az Ecclesiastica personakhoz szollo missilis leveleket rövid nap utánnunk küldi, azolta mind vártuk s várjuk, még sem érkeznek, effélék*ne*k eddigis hasznát vöttük volna; Angliábanis meg kivántatnának, ha volnának, már pedig odais üressen kell mennünk a mint hogy Isten hirivel 26. praesent*is* innen kiis mozdulunk, mert hogy tovább várokazhassunk se idönk, se kölcségtelensegünk nem engedi, én sancte irom az Urnak, hogy csak 8. arannyal indulok ki Lejdából, a többit meg emésztette a Hágai processus, mégyek mégis in omnem eventum, és el kezdett munkánk continuatiojára, eam qvam Deo, Ecclesiae, et Vestrae Illustritati debeo promptitudinem, lubens offero, licet non leve mihi tristitiae argumentum ex literis ejusdem

[5] nem vágyunk ugyanis olyan dolgokra, amiket nem ismerünk

[6] ami ugyanazt jelenti

[7] a hollandiai rendekhez, ezzel a címzéssel: Hollandia és Nyugat-Frízia legkiválóbb és igen hatalmas rendjeinek

[8] A kiváló Erdélyi Bethlen-féle fejérvári Református Kollégium gondnokai, Rektora, és Professzorai, Enyed maradjon ki, ugyancsak politikai okok miatt.

Vestrae Illustritatis de supplemento 100. aureo*rum* sumserim,[9] ugyanis talam jobb karban és kevessebb kölcséggel folynának most dolgaim, ⟨és⟩ bujdosásom végének terminussátis T. Öreg Atyám U*ram* kedves Atyámfiai és sok jo Uraim szives várására inkább admaturalhattam volna, ha a publicumnak akadályos háloi nem tartoztatták volna lábaimat, csak az a veszett Disputatiois (mert e tudva jobb lött volna halgatnom) fel került 30. Tallerомban félre tévén egyéb sérelmes panaszimat mellyeket pennára nem bizhatok; valamint azert én az Ecclesiát meg kárositani nem kivánom, ugy a Collegiumis az én kölcségemet és hátra maradásomat de jure nem praetendalhattya, de erröl ez uttal többet irni nem kivánok, ne hogy busultomban nagyobbakra fakadgyak, csak arra kérem az Urat alázatossan, méltoztassék énnékem bövebb resolutioval irni, ruminalván pro et contra ezen irásomat, hogy tudgyam énis dolgaimat az szerint folytatni, és mindent félre tévén minekelötte jobbanis meg akadgyak, recta le sietni, izzad bizony a fejem, a midön meg gondolom mennyi expensaim legyenek még hátra, pro Gradu, én egyeb necessarium reqvisitumok meg szerzésére, mellyekre ha érkezhetem, bene qvidem s el sem mulatom, ha penig nem sufficialok, ugy sem vetheti senki szememre, miért negligáltam &c.

A tavaly Berlinböl expedialt Ficoideseknek és egyéb Indiai plantáknak, hogy nagyobb része elszáradott és fonnyadot azon igen busulok, engemet assecuralt volt a kertész, hogy ha 4. ad summum 5. hétre el érkezhetnek azon pamutban a melyben involvaltuk, (földet nem küldhetven olly meszsze), kár nélkül el mennek, már hogy Bécsben Tarczali Uramnál (meg irván hogy sietö és hamar el fonnyado portéka) sokáig hevertenek, és az Uris a mi intentionk ellen 3. holnapra obtinealhatta, arrol se én se a kertész nem tehetünk, a pamutot sem okozhattyuk; Igyekezem mindazáltal ezen defectust supplealni, és egyebekrölis, ha csak lészen honnan, az Urnak contentumot tenni. Valamint penig a mi viragunk intacte nem mehetett, ugy a Vitringa és Andala Uraimék számára expedialt bor is éppen és az otthoni vigorában nem érkezhetett, mellyet másoktol, nem a hozóktol tanultam ki; fel érkezvén 8ber elein a Deákok, a bort az Ur nevével praesentálták, és igen nagy kedvességgel s admiratioval vötték, köszönvén a fáradcságotis evel bocsátották el az Ur követtyeit, hogy a midön a csobolyót fel bontyák, magokhaz hivattyák öket, és elöttök leg elsöbenis az Ur egésségéért isznak belölle, de mint hogy ezt nem praestálták, és az után a borrol egyszer sem emlékeztenek, innen concludállyuk hogy abban az Ur intentioja eludaltatott; emlitem Dési Uramnakis nem régen azon bort, hogy miért nem kellett elsöben meg kostolni, és, ha mélto lött volna réá, ugy praesentalni, azt mondgya hogy egy értetlen s éretlen Pataki Deák adta tanácsul, hogy soha se kostolgassák hanem a mint hozták hamar adgyák meg, mert azok az emberek, ha szintén vizet hoztak volnais olly meszsze földröl, kedvesen vennék; qvasi vero &c. mint ha nem volna itt elég viz, holott mostis csak el nem mossa öket a tenger. A Jablonski és Holtzfus U*ram* borának is hasonlo fatuma lehetett, noha ugyan egy holnappal elébb praesentalták.

[9] Szivesen tanúsitom azt a szolgálatkészséget, amivel Istennek, az egyháznak és Kiválóságodnak tartozom. Jóllehet nem kis szomorúságot okozott Kiválóságod levele a 100 arany pótlék ügyében

A miröl az Ur ennékem az el mult 9berben committalt, arrol böven irtam Franeqveraban és a választis ime mostan includaltam. A mit penig az Ur Lipsiaban akar egyszer vagy mászszor transponalni, dirigaltassék Balthasar Frideri*cus* Jacobi med. Doctorhaz,[10] evel edgyütt tanultam, egy szálláson laktam, és manuductio·ávalis éltem Hálában, ha mi Hálában küldendö lészen, ez kézhez szolgáltattya a Professorok*nak*, noha ebben mig Hálában mulatoz, Felfalusi Uramis szolgálhat, lakik az én regi szállásoman Frideri*cus* Zehner Medic. Licentiatusnál, kiis az emlitett Lipsiai Doctornak sogora.

Igaz majd el felejtem: miert ne igya az Ur s az Aszszony a Coffit igen zákányoson, sürün, és erössen saturálva, arra csak ezt irom, mert a vért nagyon süriti s vastagittya, constat enim ex particulis terrestribus, crassis, parum mucilaginosis, et minus pingvibus,[11] elég lészen azért egyszer ahoz az ezüst ibrikhez, mellyet otthon létembe usualt az Ur, fél lót Coffi. Theárol parancsolt az Ur, de transpositioja innen nem practicabile, mig valaki a bujdosok közzül haza nem megyen, irtam mindazáltal Hálában Felfalusi Uram*nak*, hogy a mostani Husvéti vásárkor, Lipsiából küldgyen az Ur számára, ha többet nem lehetis, avagy csak fél fontot, nem vész el az árra. A M. Teleki Háznak in specie penig az Aszszonynak, Urfiak*nak*, és nékem igen kedves Judith kis-Aszszonyom*nak* ajánlom alázatossággal valo szolgálátomat, Isten áldgya meg ö kglmeket méltatlan szolgájok*nak* gyakor emlegetéséért. Hibás és talám excedálo irásomrol az Urat alázatossan követem, ezzel penig az Ur életét, és M. Uri Házát jo Istenem erös oltalmaban ajánlván vagyok és maradok

A M. Urnak

igaz kötelességü alázatos szolgája
P. P. Fer.
mpr

A borítékon Teleki Sándor kezével: 20 Xbris vett*em* 1715

A boríték belső felén:

Az Alberti Ur*am* titulussa ez. Monsieur Monsieur le Docteur Alberti, Medicin tres-excellent, et Professeur bien-renommé à Halle en Saxe.

Jacobinak penig ha az Ur ir igy intitulalhattya: Monsieur Monsieur le Docteur B. F. Jacobi Medicin et Practicien bien-renommé à Lipsie.

* Copia ex Belgico idiomate 20. Maji. 1715. translata.

Resolutio Ordinum Holland. et West Frisiae de admittendis duob*us* Studiosis Reform. Transylvanis in Collegium Theol. qvod est Lugd. Batavorum.

[10] irányitsák Balthasar Fridericus Jacobi orvos-doktorhoz

[11] ugyanis (az) földszerű, sűrű részecskékből áll, amelyek csak kis mértékben nyákosak, és még kevésbé kövérek

Post qvam Illustrissimi Dom*ini* Praepotentissimor*um* Holland. et West-Frisiae Ordinum Deputati, ad decretum eorundem Ordinum die 23. Febr. emanatum, Literas Curatorum Rectoris et Professorum Collegii Ref. Betleniano-Albensis in Transylvania, sub dato 6. Januar. transmittas, rogantium ob rationes in dictis literis Comm*e*moratas, ut in Praepotentissimor*um* D. D. Ordinum Collegium Theologicum Lugdunense, rursus duo Collegii sui cives admittant*es*, examinassent; EST, post praeviam deliberat*ion*em approbatum atq*ve* permissum, ut duo iterum Studiosi Ecclesiar*um* Reform. Transylvaniae in C o l l e g i u m T h e o l o g i c u m B e l g i c u m admittant*ur* atqve locant*ur*.

Extradat*um* per Simonem van Beaumont

Hagae Comit. 23. Mart. 1715.

Secretari*um*

Hollandia és Nyugat-Frízia Rendjeinek határozata a két erdélyi református hitű tanulónak a Teológia Kollégiumába, azaz a leydeni kollégiumba való befogadásáról.

Miután Hollandia és Nyugat-Frízia Leghatalmasabb Rendjei Legjelesebb Küldöttei ugyanezen Rendeknek február 23-án kibocsátott elhatározásából az Erdélyben levő fejérvári Bethlen Református Kollégium gondnokainak, rektorának és professzorainak január 6-i kelettel elküldött levelét mérlegelték, amelyben az ugyanitt részletezett okokra való hivatkozással a levélírók kérik, hogy a Leghatalmasabb Urak Rendjeinek leydeni Teológiai Kollégiumába saját Kollégiumuknak két polgárát ismét felvegyék, a fent nevezett testület a megelőző tanácskozás után a kérelmet jóváhagyta és megengedi, hogy az Erdélyi Református Egyházak ismét két tanulóját a Belga Teológiai Kollégiumba ismét befogadják és ott elhelyezzék.

Kibocsátotta

S B
titkár

Hágában
1715. március 23-án

27.

London, 1715. szeptember 25., 26.
nro 4.

Londini 25. 7br*is* st. v. 1715.

Méltosagos Groff Ur, régi nagy Fautorom s érdemem felett valo Patronusam!

Isten az Urat minden áldásaival szeresse, és a M. Házat sok esztendökig virágoztassa, szivesen kivánom.

Hoszszas halgatásom miatt talám kötelességem ellen lattattam az Ur elöt impingalni, hogy Hollandiabol valo ki mozdulasunktol fogva (mellyis circa finem Maji esett, es akkor minden dolgainkrol egész historica relatiot töttem) semmi tudositásomat nem bocsáthattam, de nem tudván mire vélni hogy ez esztendöben datalt levelet senkitöl édes Hazámbol nem obtinealhattam, nem mertem bátorkadni, mert tartottam attol hogy talám jövö s menö leveleim valahol detinealtatnak, azért nem folyhat a corespondentia, söt ez a gyanóis fojtogatta szivemet hogy valami kivaltképpen valo nagy csapása esett Istennek szegény Házunkan, melynek tudása, ha meg irnák, minden igyekezetemet interrumpalná. Már penig az el mult Augustusban vévén a Sogor Nadudvari Uram tudositását, és az Ur 3. Apr. Sz. Miklosrol expedialt levelét, a G. Mikes Uram levelével együtt, mindenik scrupulusom alól hoszszas de patiens impatientiám után fel szabadultam, azért enis bátrabban irok, sed propter compendium brevibus,[1] ugy mindazáltal hogy az Ur meg érthesse: Puer diu desideratus serius quamvis feliciter tamen ad nos appulit, ubi tam diu latuerit nescio, Halae enim vix per aliquot dies substitit, illico transmissus est, qui optimos licet habuerit commendatores, paucos tamen adhuc invenire potuit hic loci tutores,[2] A Cantauriensis igen nyomorult együgyü vén ember, szintén olly boldogtalan nyavalyás mint a mi öreg Püspökünk volt, merö vivum funus, még csak meg sem érthette jo formában dolgainkat kitöl azert igen kevés tanácsot és kalácsot várhatunk. A Londinensis penig tudná a discretiot mint nem csak Angliaban lakott, hanem sok országokat látott ember, de szerencsétlenségünkre minus nunc potest quam olim apud Reginam,[3] ö lévén egyik instrumentuma az 1712ben Galliaval kötött Trajectumi gyalazatos békességnek és a nagy Foedustol hitetlenül valo el szakadásnak, melly miatt az uj udvar elött nagy disgratiaban vagyon, a mint hogy az Anna Ministeri közzül a kik ezen factioban elegyitették magokat, mais szoros examen alatt vannak, és ki nyakon ragadtatott közzülök, ki penig Galliaban szaladott, de ottis meg halván már a nagy Apjok, az 5. esztendös gyermek király Ludovicus XV. lészené olly Patronussak, meg válik. E mint politicus Pap csak fél szemmel nézi a mostani dolgokat és in publico ritkán compareal, interim régi Dignitássa mostis meg vagyon és in officio Ecclesiastico actu fungal,[4] attol el sem esik, de fellyeb a mint intézte volt, nem mégyen. Ezen állapottyábanis gondolom ex privato assistal, csak indithatnok meg hoszszas várásunk után elsöben másutt a kereket, már 3. holnapja hogy itt fáradozunk, és mindent félre tévén csak erre az egyre intentusok vagyunk, de mégis ha valaki számot kérne töllünk, hogy ennyi idö alatt mit csináltunk és dolgoztunk, vagy egészen meg némulnánk, vagy ha szintén szolhatnánkis azt felelnök: Semmit sem. Ide érkezé-

[1] de a tömörség kedvéért, röviden

[2] A régóta várt fiú kissé megkésve bár, de végre szerencsésen megérkezett hozzánk; hol maradt távol olyan sokáig, nem tudom, mert Hallében alig néhány napot időzött; máris átküldték, aki jóllehet a legjobb ajánlókkal rendelkezik, itt mindezidáig mégis csak kevés pártfogót tudott találni

[3] kevesebbet tud most tenni, mint egykor, a királynőnél

[4] egyházi hivatalban teljesít szolgálatot

sünk után mindyárt consulaltuk azokat quos decuit.[5] némellyek szánták szerencsétlenségünket hogy illy zürzavaros idöben érkeztünk, sed quia jam hic sumus, svaserunt ut omnia tentemus,[6] Mint hogy mások eleiben valo privata admissionk nem lehetett addig, mig a Magnificus *Rector* testimoniumát nem producallyuk,[7] elsöbenis ott kellett comparealni alázatos memorialisunkal cum annexis literis patentib*us* et comm*en*datiis,[8] melynek már 10. hete el mult, de az elébb emlitett nagy confusio, factiosa molitio, és a Supposititius Praetendens[9] (a mint az Authorok irják egy molnárné fia) arnyekához kapo, söt ennek nevében zaszlotis emelt se Istennekkel se religiojak szabadcságával nem gondalo nyughatatlan gonosz emberek miatt meg haborittatván és azoktol naponként mortificaltatván, azolta semmi resolutiot nem vehetünk, és csak a jo Isten tudgya mikor szabadulunk, akkoris jól é vagy roszszul, ha jól, ugy mások elöttis ex religiosioribus comparealhatunk, ha roszszul, nincs egyéb remedium, vessünk egy egy táskát nyakunkban és setállyunk Helvetiaban. Nagy itileti Istennek rajtunk hogy sohult sem boldogulhatunk, Hollandiábanis a Lejdai beneficiumnál egyebet mellyértis eleget költöttünk fáradtunk, nem obtinealtunk, ihol ittis sub spe dubia mennyit költünk, mert a mint a dolgokat látom egész teletis itt töltünk, ha mind igy telik az idö, nem sok héjja lészen a 6. esztendei peregrinationak, noha én magam erszényén csak 6. hetig sem subsistalhatnék a mim volt a Belgáknak adtam s fizettem oda értvén az otthon levö 300. forintatis, azolta az Ajtai U*ram* kevesecskéjét ketten költyük, és hogy igazán irjam vesztegettyük, mert itt még eddig kevés hasznot tettünk, penig bizony nem hevertünk. Illyen boldogtalanságunkban azért meg itilheti az Ur melly terhesek és keservesek légyenek bu:doso napjaink, Uram add végét ennek, vegy ki engem ez inségböl. Esküszöm az élö Istenre hogy soha illy nagy gondal, buval és munkával nem éltem. Ajtai Uramis, ki az elött sem volt igen velös ember szintén el szárad, mert sokat fárad, megis munkájára kevés áldás árad. Otthon a gondolat tudom más felöllünk, de még a mint irtam, semmi nyereségünk. Az Ur commissiojit tartom, de a vásárláshoz fundusunk nem levén semmit sem effectualhattam, igiretem szerint még csak a Vasárhelyi U*ram* adosságát sem deponalhattam, ugy a G. Mikes U*ram* parancsolattyának sem tudom mikor satisfacialok. A specificalt portékak*nak* meg szerzése, kivalt ha egyéb aprolék curiositasokatis a miket itt láttam és az Ur elött tudom kedvesek volnának, addalhatnánk, 1000. forintra fel mégyen, ha volna mire alkudni soknak ólcsóbban szerit tehetném lassan lassan procedalva, mint sem hirtelen vásáralva, mert a mi egyszer fél árron elö fordul ⟨némelykor⟩, mászszor kettön sem vehetni meg. A királyi képek*nek* delineatiojáról in qua forma légyenek ex annexo nuper exemplari[10] az Ur elméjét jól értem, de fél corpust

[5] tanácsot kértünk azoktól, akiktől illett

[6] de mivel már itt vagyunk, ajánlják, hogy mindent próbáljunk meg

[7] a nagyságos rektor tanúsítványát nem mutatjuk be

[8] megjelenni alázatos folyamodványunkkal, valamint a hozzácsatolt utasításokkal és ajánlólevelekkel

[9] igen zavaros helyzet, pártos lázongás, és a hamis igénylő

[10] lerajzolásáról — hogy milyen formájúak legyenek — a nemrégiben küldött példány alapján

kiváné az Ur, vagy penig egész staturát, arrol bövebb informatiot várok az elsönek ad minus 6. arany, az egésznek penig 12. az árra, noha készen egy pictornál sem találhatni fel azon effigieseket, se az által küldött mértékre, se alább valora, hanem mondva kell öket el készittetni melyröl a Szebeni pictor Jeremias Stranovius Öttsét Tobiást, kiis a Török Portán lévö, ez elött mint egy 13. esztendövel Erdélyen által jött Angliai követtel Wilhelmus Pagettel jött volt ide, és már a pictorok között, kivált in volatili*bus*, floribus et fructu*bus* delineandis excellal, consuláltam,[11] és igirte hogy annak idejében a leg jobb pictornak com*m*endál, magamis tudom, ö sem tagadgya, hogy ezeket Germaniaban felényinis meg szerezhetni, de az ott valo picturat, közel sem comparalhatni az itt valoval. Mi tettzik az Urnak, ha parancsol, a tévö lészek, kivánván szivesen mind ebben, mind a többiben, dummodo ne vana nos spes eludat, egész contentumot tenni.[12] Magam akadozo gyenge kerekem*nek* kenetlen tengelye penig in quo statu légyen, ex supra scriptis jam satis patet,[13] ha mindenütt frustraltatunk (kit Isten ne adgyon) micsoda mediumot és remediumot találljak a tisztességesen valo haza menetelre, nem tudom, mellyen bizony sokat tusakodom, ha necessarium requisitumok nélkül készületlen mégyek, minden eddig valo igyekezetem füsté lészen, hagytam ugyan Lejdában vagy 60. tallér árru könyvet, de ehez kellene egynéhány leg alább, mint hogy sokra nem igyekezhetem, hát még a Gradus melyre 100. Tallér el megyen, Patikácska Chirurg*us* instrument*um* köntös és a lemenetelre valo viaticum honnan telik ki, a mikor meg gondolom nem csak izzadok, hanem ugyan reszketek.

Ezen disceptatiomat azért meg irtam Sogor Nadud*vari* Uram*nak* (Apám Uramot nem busitattom, mert erötelen öreg ember lévén tudom nem segithet, azonkivülis a mint hallom, noha hasznos munkákat tött idejében, már vénségében kivált inter nostrates kevés merituma)[14] mutatván egy kis utat hol oeconomizállyon számomra, de ugy hogy elsöben az Urral conferállyon, kinek gratiajához s assistentiajához mostis firmiter bizom. Sokfelé kapni nem akarok, mert a nagy interestöl tartok, a kik eddig Patronusim voltanak, azokhaz holtig valo obligatiomat ismérem, de ha többen lésznek, talám mindenik*nek* nem satisfacialhatok és azt vetik idövel szememre a mit mondott volt egyszer egy Uri rendek közzé magat számlálo Nemes ember egy medicus felöl: Az Apámis adott volt néki egy lovat Academiára, még sem jött hozzám mikor hivattam. &c.

Isten áldgya meg az Urat hogy nem csak peregrinatiom cursussárol s ahoz kivántato adminiculumokrol sollicituskodik,[15] hanem le menetelem alkalmatosságavalis necessariis subsidiis prospicialni kiván, söt még egyébbenis, *idem est* &c. szives munkáját igéri; Az utolso punctum felöl még eddig nem gondolkoztam, az iránt elmémet senki még

[11] a madarak, virágok és gyümölcsök festésében igen kiváló, kérdeztem meg véleménye felöl

[12] hacsak meg nem csalatkozunk, teljes mértékben eleget tenni

[13] a fentebbiekből éppen eléggé kitünik

[14] a mieink között kevés érdeme

[15] tanulmányutam folyásáról és a szükséges támogatásról gondoskodik

eddig meg sem zavarta, láttatlan fejében nemis alkudozom, söt ha szintén látnámis, mostani elmémmel másra biznám.

Hálában az egy libera mensán kivül, azis csak ebéd, egyéb beneficium nincsen, a mint az Urnak meg irtam, a Fracofurtumi szerint akartunk ottis erigalni, de vékony válaszunk volt, már penig a nyáron a Berlini udvar a Svecusban kapván és kemény hadakozásban elegyedvén, mikor gázol ki belölle a jo Isten tudgya, addig semmire sem mehetünk, azutánis nehezen, ha csak az Isten Sz. Lelke a kiraly szivét meg nem szállya, Bezzeg ha vagy 2. szálas Czelnai iffju legényt praesentalhatnánk egy egy granatéros süveggel, ugy tudom a mit kérnék meg nyerném, meg lattyuk mindazáltal Berlinben valo viszsza menetelünkor micsoda constellatioban találllyuk az udvart, és akkor ahoz alkalmaztatyuk magunkat. Lipsiaban ha az Ur vagy egyszer vagy mászszor valamit fog transponalni, a minap levelemben emlitett Med. Doctornál B. F. Jacobinál bátran deponalhatni. Alberti Uramot penig Hálában (a midön az Ur iránd) pro complemento meg kinálhattya hogy a posta bért annotállya az én jövö s menö leveleimért erogalt summához, én suo tempore contentalom arrolis. A M. Aszszonynak Urfiaknak és kis-Aszszonyoknak ajánlom alázatos szolgálatomat, mit tanul Miklos Urfi és ki a Praeceptora nem irta meg az Ur tavalyi kérésem szerint, eddig talám Judith kis-Aszszonyis gyenge ujjaival az orsót pergeti és a recze kötö apro botocskákat emelgeti. Engedd meg én Istenem azokat még válaha örömmel és örömben látnom, a kiktöl el jövetelemkor szomoruán váltam el, kinek kglmes gondviselésében ajánlván az Ur életétis, maradok és vagyok régi igazi kötelességem szerint

A M. Urnak
alázatos szolgája, mostani szegény bujdoso cliense

P. P. Fer.
mp.

Londini 26. 7bris 1715.*

Extractum Novellarum mense Augusto et 7br. A 1715. Londini publicatarum.[1]

Itt Angliában de kivált Londinumban nagy és talám eddig hallatlan conspiratio detegaltatott, melly ha Istennek csudálatos gondviseléséböl nem antevertaltatott volna, talám miis a többivel együtt fel áldoztattunk volna, statutum enim erat Regem, Regiam Domum et Aulam, omnes denique extraneos Protestantes hic loci reperibiles e medio tollere, melly lanienát[2] ez elött más fél héttel akartak végben vinni, illyen praktikával hogy éjtzakának idején a város négy felöl meg gyujtassék, és a tüz miatt lévö lárma alatt a király palotáját, bánkót, aerariumat és a Tornyot (ez a neve a hostátban lévö Fortalitiumnak, melyben sok nevezetes rabok vannak, kik crimine laesae Maiestatis vádoltattak, inter quos excellit Comes Oxoniensis alias Thomas Har-

* A levélhez csatolt újsághírek.

[1] Az 1715 augusztusában és szeptemberében Londonban megjelent újságok kivonata

[2] elhatározták ugyanis, hogy a királyt, a királyi házat és az udvart, ráadásul az összes külföldi protestánst, akiket itt találnak — kiirtják, mely mészárlást

ley[3] a meg holt Királynénak Fö Ministere és leg belsöbb embere, ki authora volt a Francziával kötött különös de gyalázatos békesség*nek*, és a nagy Foedustol valo el szakadásnak) meg ostromollyák, és az után a Praetendenst introducallyák. Alkalmatossága penig ezen gonosz és sok idöktöl fogván koholtatott Factionak e volt: meg halván a király Galliaban 1. 7br. Regensnek, mig az öt esztendös gyermek király Ludovicus XV. minorennis lészen, denominaltatott Philippus Dux de Orleans, az öreg király testvér öttsének, kiis régen meg holt, fia, natus 1674. igen politicus ember, se a Praetendensnek (mellyet most kezd észre venni) se a Jesuiták companiajának nem jo baráttya, ehez mégyen egy nem régen innen által szaladott árulo Dux de Ormond alias Jacobus Butler az emlitett Comesnek complex társa, complementizalni, és a szokás szerint aggratulalni, egyszer s mind penig a Praetendens dolgait ujjobban recom*m*endalni, kérdezi tölle a Regens, miben van a Praetendens dolga, miben kivántatik assistentiája, és vané jo fundamentuman állo remensége? e meg felel mindenik punctumra és nem csak szóval detegállya a dolgot, hanem egy nagy listátis praesentál melyben közel 300. Angliai Mylordok és nemes emberek subscribaltak, kik nagy summa pénzt contribualtak és az országban széllyel ki osztottak az emlitett istentelen machinationak végben vitelére, ezen specificatiot a Regens magánál tartya, és Ormondat valami vékony válaszszal el bocsáttya, azután hivattya mindjárt az Angliai Residenst, az irást kezében adgya ezen szokkal: ebböl meg láttya a Principalisod micsoda hivei légyenek Angliaban, azert per certum expressum ezen orában küld el és informáld. Ide érkezvén egy estve az expressus, soha sem tudtuk mire vélni hogy nem csak duplicaltatik, hanem ugyan triplicaltatikis kivált az udvar körül a strása, mig osztán idövel ki nem tanultuk, azolta a subscribensek közzül sokan nyakon ragadtattak, és annak alkalmatosságával egynehány jo készületü tábori munitioval és fegyverrel rakott hajokis detegaltattak, nagy része penig a Praetendens soldyán imitt amott lappongo katonák*nak* Scotiaban recipialta magát és az ott valo Rebellisekkel conjungalta, kiknek száma az innen által futattokbol nagyon nevekedett és a *10 000*hez közel vagyon. Ezek*nek* addig szabad campussak lészen, mig az Hollandiai succursus el érkezik, mert Angliaban kevés fen*n* állo had vagyon (nem engedvén meg a Parlamentum a királynak hogy békességnek idején hadat tarcson és kölcsön, noha már most annyi pénzt offeralt valamennyi szükséges) a ki van is nem mind igaz a mint hogy eddigis sok officialis és köz katona talaltatott a ki mind innen mind a Praetendenstöl sóldot vött. A király nem hirtelenkedhetik, de idövel meg trefállya a hitetlen emberéket, most az ideje hogy fussanak, csak inkább meg ne essenek minél tovább szaladnak. A Regenst penig mi inditotta erre a nem reménlett igaz barátcságra egyéb okát alig találluyk, hanem mint hogy a Galliai koronát ö praetendallya, decedente Ludovico puero sine haerede,[4] azért kivánnya baráttyává tenni a szomszéd Hatalmasságokat, ugy mint Angliat, Hollandiát, söt még Helvetiátis, hogy annak idejében Philippus V. Spa-

[3] akiket felségsértés bűnével vádoltak, akik közül kiemelkedik az oxfordi gróf, egyébként Thomas Harley

[4] mivel Lajos gyermekkorában örökös nélkül halt meg

nyol kiraly ellen defendaltassék. A szegény Svecust sok nyavalya éri, nem elég volt eddig a Danus, Muszka és Saxo, már Prussiais ellene tamadott, söt György királyis innen a mint beszélgetik tanquam Elector Hanover*iensis* et ab aliquot diebus Dominus Stadae et Possessionis Bremensis ac Verdensis[5] (mellyeket a Danustol nagy pénzen zálagositott el de kérdés adhatoját adtaé?) a jövö 8berben belé kap, a Prussus két váracskáját Pomeraniaban a nyáron meg vötte Penamundert és Usedomot; most Stralsundum alatt vannak, két király com*m*anderozza a kün valokat in persona, a harmadik is Augustus, ki nem sok nappal ez elött szaladott ki Poloniabol az ott valo ujjabb rebellio miatt, oda igyekezik Dresdából söt még Czár Pétertis a mint irják, oda várjak az osztozásra, maga a szegény Svecus benn vitézkedik, de oda nehezen rekesztik, vizen mindenkor útat veszthet; a nyáron a Danusis meg szalasztotta vagy kétszer a tengeren de keveset vesztett. Mi lészen ezen Campanianak ki meneteli az idö meg mutattya; resolválta magában a Svecus hogy ezen boldogtalanságábanis meg nem békéllik, mig vagy dicsösségesen el nem vész, vagy szerencsétlenül el nem fogják. A Török*n*ek igen nagy progressussa volt ezen a Campanián Moreában a Velenczés ellen, kevés idö alatt expugnalvan Corinthust, Napoli di Romaniat, Napoli di Malvasiát, Coront, Modont, Patrassot, Sudát, Spinalongát &c. Már romlott Hazánkat akarja tavaszszal meg zavarni, keményen irják az ö Felsége nagy armaturajátis Magyar országon, melynek száma a jövö tavaszon fel mégyen száz ezerre söt aztis irják hogy a Bavariai Elector*n*ak offeraltatott a Fö Com*m*ando, kiis 15 000. emberét készen tartya ezen szükségre; emellett a Pr*u*ssiai király is requiraltatott 16 000. emberböl állo succursus felöl. Más Imperialis Fejedelmekis urgente necessitate proportionaliter assistalni kivánnak,[6] és igy talál Muszulmán U*r*am dolgot mig Bécset, a mint intézte, meg szállya. Isten örizze szegény Hazánkat minden veszéltöl.

28.

London, 1715. november 6.
nro 5.

Londini 6. 9br*is* st. v. 1715.

Méltoságos Groff Ur régi nagy jo Uram s kiváltképpen valo Patronusom!

Az el mult 25 7br*is* Bécs felé Bausner Uramhoz dirigalt alázatos levelemben eleget irtam s lamentaltam söt talám kelleti felettis distinctus voltam; most olly hoszszas nem lehetek, mert felettébb bátorkodni nem merek, nincsenis az irásra sok argumentumunk, mert azolta semmit sem

[5] mint hannoveri választófejedelem, és néhány napja Stade, valamint a brémai és verdeni birtokok ura

[6] más császári fejedelmek is a sürgető szükség miatt részarányosan segiteni kivánnak

épültünk, noha ugyan valami vékony reménséggel biztattatunk non tamen citius quam ubi civile hoc bellum consopitum fuerit,[1] mely ha a jövö tavaszig nem componaltatik, igen meg nyomorodunk, söt felö hogy ide ne veszszünk. Egy elö kellö érdemes Professor nem régiben admittalván bennünket, inter discursum két objectiot formala[2]: 1. vané a Magnif. Rectortol assecurationk hogy töbször nem provocaltatunk? 2. hadakozás lészen addig mig hazamégyünk, mi haszna hát hogy igyekezünk? Solvaltuk mindeniket a mint lehetett, az elsöre azt feleltük hogy a Rectornak hirével sem volt a minapi provocatio, a másikra azt mondottuk: a hadakozás után békességet várunk, és ha jól tanultunk, akkor elö vészszük, nemis illik minden zürzavarért succumbalnunk. De kéttös ellöttünkis az akadály, melynek resolutioja sokkal nehezebb s keservesebb: 1. idönk dispendiuma. 2. költségünkböl valo ki fogyásunk, melynek nagyobb részét haszontalan vesztegettük. Az elsö, irrevocabile malum, a másiknakis rebus sic stantibus honnan lészen medelája, által nem láthatom; Micsoda szükségben légyek penig, és mitöl féllyek az emlitett levélben praevie meg irtam, hogy az Ur assistentiáját régi szokott favora szerint továbrais implorállyam, ha Isten éltet s édes Hazámbol ki nem rekeszt, se az Urnak, se már Patronusim*nak* ados nem maradok.

Az el mult héten vöttem a Baroti Uram levelét Franequerábol, kiis harmad magával érkezett, de kik légyenek, nem irja. Francofurtumban a Solymosi U*ram* lemenetele után az egyik Alumnia vacal, Kibedi Uramis, a mint irják, csak tavaszig akar ott maradni és igy ha akkorra más successorok nem denominaltatnak ott egy Alumnus sem lészen, Aszalai Uram, kiis még Franequerában mulatoz miért contemnalta nem tudom, Solymosi Uram erröl talám többet tud mondani, mint hogy egynéhany hétig mulatott az el mult tavaszszal Franequerában. Ha Lejdabanis illy confuse lészen mindenkor a successio, onnan csak bucsuzzunk, mert a Belgák*nak* kevesebb patientiájok vagyon mint a mi jambor Holtzfusz Doctorunknak. 8berben érkezett novellaink summáját ez elött egynéhany nappal Apám Uram*nak* meg irtam, kiis tudom az Urral conferállya, csak hogy az Uris Augustust és 7bert kölcsön com*m*unicallya, mert egyik a másikot illustrallya. A meg holt Francziai királynak sok veszedelmes tanácskozásai jönek lassan lassan egy más után nap fényre, ki nem csak Angliát meg zavarni (ö lévén inditoja e mostani seditionak) hanem Helvetiatis el akarta veszteni, hogy az után a több Protestansokkal könnyebben birhasson, sot illy alattomban valo particularis confoederatiojais volt az unokájával Philippussal, a Pápával, Sabaudiai és Hetruriai Duxokkal, hogy a midön a F. Császár a jövö tavaszszal a Török ellen keményen fog vitézkedni, ök Italiaban bé üssenek, és az ö Felsége ott valo Dominiumát el foglalván magok között fel oszszák, de az egy halál minden praktikákat confundalta. A Török ujjabb Agát expedialt Bécsben, kiis Szegedig el érkezett, de micsoda com*m*issioval nem tudgyák, a Bécsi Udvar parancsolattya ez hogy Szegeden examinaltassék meg, és ha olly propositioval jö hogy a Porta viszsza adgya, valamit a velenczéstöl az elmult Campanian acquiralt, bene sin secus, redeat unde

[1] de nem előbb, csak miután e polgárháborút lecsendesítették
[2] beszélgetés közben két ellenvetés volt

venit.[3] Isten örizze romlott Hazánkat ujjabb veszélytöl, kinek kegyes oltalmában ajánlom az Ur életetis, a ki régi kötelességem szerint maradok

Az Urnak alázatos szolgája
P. F.

Kivül P. S.: Méltos. Gubernator Uramnak és G. Mikes Uramnak irtam ez alkalmatossággal mindeniknek volanter, ha az Ur szükségesnek itili maga praesentalhattya és commendalhattya, ha penig nem, maradgyon Apám Uramnál. G. Mikes Uramnak meg irtam hogy az orára destinalt pénz még el nem érkezett.

29.

London, 1715. december 14/25.
nro 6.

Londini *14* st. v.
25 st. n. Xbris 1715.

Méltoságos Groff Ur!

Isten e bé állando ujj esztendöt tégye az Urnak örvendetessé és egész Hazánknak békességessé, szivesen kivánom.

Sud dato 30. Julij Gernyeszegröl költ levelét az Urnak alázatossan vöttem, választ minden punctumára ez uttal nem tehetek, mert nagyobb részére már ez elött ugy mint 25. 7bris és 6. 9bris Bécs felé bocsátott leveleimben meg feleltem, nincs is idöm hogy ez alkalmatossággal formaliter irjak, mert siet a tabellarius, kiis egynéhany schillingemet meg mentette ajándékon vivén a levelet Lipsiaig. A mi dolgainkrol még semmi bizonyost nem irhatok az Urnak, ez elött mint egy 6. héttel a Lengyel supplicansok kik Hollandiában elöttünk jártanak és jocskán proficialtanak, ittis utol értenek bennünket, kiknekis levén commendatoriajok a Prussiai királytol, és particularis commissiojok ezen kiraly Residenséhez, causájok a miénk mellé annectaltatott, elsöben tartottunk a kártol, de azután mind a Residens mind más Papok remonstralták jo argumentumokkal hogy hasznunkra lészen, vis enim unita fortior ubique est.[1] Hoszszas volna meg irni, azolta micsoda helyeken hányodott és vetödött dolgunk, és mennyi kézen fordult meg, legnagyobb akadályunk a Cantaurensis puerilis vénsége, mindenek erre relegalnak, e penig merö Pater difficultatum, ⟨szintén⟩ de reménlyük hogy ez életböl nem sokára ki imátkazzuk (mint G. Teleki Pal Uram a Brassai birot) a mint hogy máris halni készül és két naptol fogva agonizal, más successoris deno-

[3] az elmúlt csatározásokban elfoglalt, jól van; de ha nem, menjen vissza oda, ahonnan jött

[1] az egyesített erő ugyanis mindenütt többet ér

minaltatott helyében, kiis eddig jo fautorunk volt de hogy bennünket segithessen arra authoritássa nem volt. Ennek favorához ha a Fö Püspökségben confirmaltatik, nem kevéssé bizunk. Az Ur panaszszát Apám Ur*am* ellen fájlalom, és ha miattam az Urnak ö kglmetöl valami offensioja lehetett sajnállom, én okot bizony reá nem adtam, söt a mikor vagy az Urnak vagy Apám Uram*nak* irtamis, mindenkor arra vigyáztam hogy se az Ur ellen ne impingállyak, se fiui kötelességem ellen ne vétcsek. A M. Gubernium 100. aranya felett esett a mint látom az Ur leveléböl, valami difficultas, melyröl én Apám Uram*nak* egyebet nem irtam, hanem ezt, hogy a midön az Ur a Gubern. 100. aranyát kivánni fogja sine difficultate adgya oda, mert az a Beszterczei pénz supplementumában mégyen; ha penig fizetésében az Urtol el tarthattya, az Öcsém Ur*am* Academiai viaticumát vélle secundalhattya. Apám Ur*am* sem panaszolkodik énnékem az Ur ellen egyébröl, hanem hogy szoros ratiora akarja az Ur ö kglmet huzni, signanter ezért hogy a mit a Magyar országi exiliumában discretioban imitt amott obtinealt, azt az Ur fizetésében ingredialtassa; de ezt énnékem innen decedalnom nem szükség[2] nemis illik, volt eddig, (nem tudom de praesenti) törvény s igasság Erdélyben, procedállyon az Ur a szerint, a nélkül ez a difficultas a mint eddig értem nehezen is decidalodik, lévén Apám Uram*nak*is fontos objectioja s exceptioja. Bándi Uramrol mit irjon az Ur értem, én Lejdában az Urnak ezért com*m*endaltam vala mert szemes és servilis legény, a nyelvetis valamennyire tudgya és igy 3. esztendö alatt talám nyerhetett volna Hollandiaban alkalmatosságot azon com*m*issionak melyben mi a Lengyelek miatt frustralodtunk urgealására, nyelv nem tudása nélkül penig ezt molialni haszontalan.

Az által küldött magokat Martius végén vagy Aprilis elein (a mint az idö szolgál) kell el vetni mint egyéb vetemény magokat, de mindenik speciest külön jegyzéssel kell notalni secundum numerum, hogy a gyomlálás közben ki ne tépessenek, és mig jobban isméretesek nem lésznek öszvene elegyedgyenek. ⟨Alázatos⟩ A fazékban valokat penig mihelt érkeznek, mindgyart el lehet ültetni. Ha az Ur ez egy néhány speciesböl ugy mint nro 15. 16. 17. 30. item ex Junquilla egy pár gyökerrel avagy cepával az Aszszony Teleki Josefné Aszszonyom*nak* kedveskedik, alázatossan vészem az Urtol, mert még régen fogadtam az Aszszony*nak* hogy effélét küldök, hogy penig ez uttal külön includalhassom, nem lehetett. Egyéb draga cepakat, és gyükereket postára nem mertem adni, magammal viszek afféléket a mikét inkább féltek. Lengyel országban igen nagy rebellio vagyon Augustus ellen, a Török succursusához biznak a maleconténtusok, Kiis 3. nagy Armadával fenyegetödzik, egyik Dalmatiara, másik Magyar országra, a harmadik Poloniara levén destinalva. A Sveciai kiraly Stralsundumban vitézkedik, holottis jo formában meg szorittatott de capitulalni nem akar, és ha a városrol bellyebb szorittyák a templom sántzában akarja magát recipialni, és magát hóltig defendálni, meg hadta a tisztyeinek hogy azon helyben a hol el esik a templomban temessék el. Nagy resolutio. nemis csudálom mert némellyek méltatlan persequallyák. Az Aszszony*nak* Urfiak*nak* és

[2] számüzetése során imitt-amott támogatásként kapott, azt az úr fizetésébe számittassa be, de erről énnekem itt nem kell ítélkeznem

kis-Aszszonyok*nak* ajánlom alázatos szolgálatomat, ezen mocskos és sietö irasommal penig maradok az Urnak alzázatos szolg*ája* P. F.

Az Ur és Aszszony számára

Az el mult 28. 9br*is* expedialtam Bécsben Bausner Uramhoz egy zacskoban pecsét alatt ezen virág és vetemény magokat.

1. Lactuca Imperialis
2. Cally flori
3. Pluma Principis
4. *Pyracantha**
5. Lactuca Silesiae
6. *Yew berris** (nomen Anglia)
7. Brassica Russica dulc.
8. Brassica rubra capitata.
9. Lactuca Marocco
10. *Phillirea vera**
11. *Genista Hispanica**
12. Lactuca Crispa
13. *Mezerian Berries** (Angl.)
14. Nasturtium Indicum
15. Pastinaca major
16. Allium dulce.
17. Rapa Gallica longa.
18. Portulaca
19. *Holly berries**
20. *Oculus Christi**
21. Portulaca aurea
22. Laurus tinus.
23. Faenicul*um* Italic*um*
24. Caltha Gallica
25. *Junquilla.** igen szép virág.
26. Apium Crisp*um*
27. Corona imperialis
28. Potatoes (Hung. articsoka, *földi répa)*
29. Tabaca virgin.
30. Borso virág. igen szép szinü
31. *Ranunculus**
32. Pisum Coronat*um* ita dictum quia flores instar coronae concrescunt.[3]

A Junquilán és Ranunculuson kivül a több notalt és subducalt speciesek[4] élö fák lésznek és fazékban valok, ha esztendöre ki nem kélt mindenik, nem kell el vetni, mert némellyik 2. esztendöre buvik ki, kivalt a nro 19.

N. B. sub nro[5] 19. két féle mag*nak* láttzik, egyik veres, a másik feketébb s penészessebb, az elsö 2. esztendöre, a fekete penig egyre ki kel

30.

London, 1716. március 14.
nro. 1.

Londini 14. Martij 1716. st. v.

Méltoságos Grof Ur*am*

Isten e szomoru conjuncturákban az Urat és M. Házát maga szárnyaival takargassa és minden szomoru veszély ellen védelmezze, kivánom.

[3] azért nevezik igy, mert a virágai koronaszerüen nőnek
[4] megjegyzett és aláhúzott fajták
[5] megjegyzendő, hogy a 19. számú

28 9br*is* Anni proxime elapsi holmi vetemény és Virág magokkal kedveskedtem vala az Urnak és az Aszszonynak Bécs felé dirigálván innen egy viaszszas vászon zacskoban Bausner Uramhoz, azután penig sub dato 14. Xbr*is* ejusdem anni, azon magok*nak* és gyökerek*nek* specifica*tio*ját s neveket, ugyan Becs felé inditván Bausner Ur*am* által expedialtam de nem tudván mint mehetet mind a zacsko mind a specifica*tio*, ezen alkalmatossággal a midön ajándék tabellariusra adatott szerencsém Lipsiaig, pro superfluo a másik paginán még egyszer enumeralom. Üressen penig levelemet most sem bocsáthattam, hanem egy font igen finum virginiai Tabak mellé annectaltam, dirigalván egy Lipsiai Correspondensemhez Medicinae Doctor B. F. Jacobi Uramhoz, hogy onnan valamely Erdélyi kalmár által ezen Husvéti vasár alkalmatosságával expediállya. Ha bizonyos lehettem volna benne, hogy Erdélyiek érkezzenek Lipsiaban a dohány mellé jo szivel egyebetis addáltam volna. Magunk dolgairol semmit most nem emlitek egyebet (tudván hogy késön érkezik expeditiom Erdélyben) hanem hogy az Öreg Cantauriensis Archi-Episcopus Verus Pater difficultatum[1] meg halván, és helyében más emberséges Patriarcha succedalván (kinélis minekelötte promovealtatott volna audentiank [!] volt, és magát szolgálatunkra jo szivel offeralta) az Angliai rebelliois egészen ⟨el⟩ meg csendesedvén, a Scotiai zürzavaris a Praetendens*nek* Galliaban valo viszsza szaladásával nagyon declinalván, eddig valo unalmas és hoszszas idö töltésünk után, szives igyekezetünk*nek* ámbár nem egészen completus, ugyan csak valami vékony sükerü successussát jo fundamentumon reménlyük, melly a midön effectumban mégyen sokszori igiretem szerint a vásárlásokra is nagy gondom lészen, ideje volna bizony már egyszer hogy dolgunk fordulna jora, mert láttya Isten csak alig vonnyuk a leplet.

Xberi levelemben kértem vala az Aszszonyt, hogy ha a vetemény magok jól el érkeznek Erdélyben, ex Allio dulci Pastinaca majore, Rapa Gallica, Junquilo et Piso dulci Teleki Josefné Aszszonyomatis részeltesse; melly ha ez idén el találtis mulni, a jövö tavaszszal (Isten békességben engedvén érni) a majorságbol és a magok szaporitásából bövebben supplealhatni. Itt az Török Porta és ö Felsége között valo rupturát bizonyosan hiszszük, az amnestiabol excludalt exulokis a szélekben vannak, és a mint irják a Hazát ujjabb motussal ijesztik. A Török az el mult Campanián az egész Moreat subjugalván igen fel fuvalkodott, és azt gondollya hogy mind övé már a dio fáig, de bizony nagy bökkenö fekszik elötte Magyar-országon, melly Armada ex diversis Germaniae partibus[2] mostis minden nap szaporodik, csak felelhessen meg a szegény haza annyi ember intertentiojának. Ajánlom ezzel Isten erös oltalmában az Urat M. Házát és Familiáját, én pedig maradok régi igaz kötelességem szerint

Az Urnak alázatos szolgája P. F.

[1] canterbury érsek, minden nehézség tényleges oka
[2] hadsereg Németország különböző részeiből

Specificatio seminum ex Anglia Mense 9bris 1715 in Transylvaniam expeditorum[3].

1. Imperialis lactuca
2. Colly flower, aliás Káli flori.
3. Pluma Principis
4. Piracantha
5. Silesia Lactuca
6. Yew berries. (o)
7. Brassica russica
8. Brassica rubra
9. Marocco lactuca
10. Phillirea vera
11. Genista Hispanica
12. Lactuca Crispa
13. Mezerian berries (o)
14. Nasturtium Indicum
15. Pastinaca Major
16. Allium dulce #
17. Rapa Gallica longa
18. Portulaca
19. Holly berries. (o)
20. Oculus Christi.
21. Portulaca aurea
22. Laurus tinus
23. Foeniculum Italicum.
24. Caltha Gallica
25. Junquilla, (ritka virág)
26. Apium Crispum
27. Corona Imperialis
28. Arpicsoka avagy földi répa sokkal nemesebb az Erdélyinél
29. Tabacca virginea
30. Dulce pisum NB. E nem enni valo borso, hanem igen szép virág, és csak propter similitudinem floris dicitur pisum[4]
31. Ranunculus.
32. Coronatum Pisum, Culinare, dicitur vero coronatum quia flores et pisa instar coronae concrescunt.[5]

ezt mint a közönséges fokhagymát fokonként kell el ültetni, szintén ugy virágzik mint az magnak el ültetett veres hagyma, és gyümölcsét nem a földben, hanem a szárain producallya, kedvesebb az ize mint a közönséges fokhagymának, egy két fokot a tángyérra dörgölvén, a sültnek egész izt ád, &c.

(o) a berrisekнek neveket se magyarul se Deakul ki nem tanulhattam mindenik fazékban valo, fának speciesse.

31.

London, 1717. november 22.

Londini 22 9bris st. v. 1717.

Méltoságos Groff Ur
nékem érdemem felett valo régi jo Uram s Patronusam!

Hogy Isten az Urat és M. Uri Hazát szegény édes Hazánknak mostani szomoru és naponként változo allapottyában, maga szárnyaival kegyelmesen takargatván minden gonoszok ellen védelmezze, és az Ur életét hoszszas esztendökig terjeszsze, szivesen kivánom.

[3] Az 1715 novemberében Angliából Erdélybe küldött magok jegyzéke
[4] a virág hasonlósága miatt nevezik borsónak
[5] a koronásnak pedig azért nevezik, mert a virágai és a borsói koronaszerűen együtt nőnek

Második levelem ez mellyel ez esztendöben az Ur elött alázatossan comparealok, többel szokásom és obligatiom szerint hogy udvarallyak sok vexatioim, mellyekkel mind onnan hazul szomorittatom, mind e meg unt statiomban fárasztatom, tartoztattak; ne gondollya penig az Ur hogy valamely sinistra informatio, vagy az öcsém Uram tavalyi relatioja adott volna énnékem a diffidentianak leg kissebb árnyékárais alkalmatosságot, mert a mint mászszoris meg irtam, kivált Öcsém Ur*am* az Ur sokszori gratiá*t* nagyon agnoscállya, signanter penig a száz aranynak kezéhez valo assignatioját az Ur favoranak unice adscribállya;[1] de busulok mais azon hogy nagy szükségemben érkezvén hozzám azon pénzel, nagyobb részétöl meg fosztani kételenittettem. Ha mi disharmonia lehetett penig és volt az Ur és idvezült édes Atyám Ur*am* között, kivált meg unt életének közelitö vége felé, noha igen sa:nállottam, mindazáltal fülem mellett bocsátván soha arrol egy szot sem töttem, tudván, hogy emberek vagyunk, és mindenben mindenek*nek* nem tetzhetünk; Erröl az egyröl securus vagyok hogy mind az Urnak in particulari, mind az egész M. Teleki és Betleni Háznak, in suo vigore et flore[2] mig magát birta, igaz szolgája volt, mellyet nem csak privatim, hanem publice is az alkalmatosság ugy hozván contestalni kivánt: v a g y j o b b a t a v a g y c s a k a d g y a I s t e n m á s s á t. &c.

Nem tudom mit gondolhatnak felöllem másokis az Urak közzül a kiket egyszer mászszor ez elött levelem által compellalni szoktam, illy hoszszas halgatásomért; de mint hogy bizonyost nem irhattam bizonytalan állapotamban indulásomrol és egyebekröl, inkább akartam in incognito loco meg némulni, mint sem tovább hazudozni, ugyanis instructionk tenora szerint a dolognak velöjéröl senkinek semmit nem aperialtam, hanem mulatozásomat vagy ezzel vagy amazzal himeztem és háloztam; már penig mint hogy nem titok otthonis és mások által publicalodott, félek hogy jo Uraim elött az insynceritasnak notájával máris meg bélyegeztettem; Ha a két E. Uraimék tudgyák, jam satis est, kiknek nem kell sip hogy ki fujják. A kissebbiknek (mellyet el felejtettem az Urnak meg irni) egy levelét vöttem az el mult télen Hala felöl, melyben irja hogy az Urtol lévén hozzám assignatioja 300. forintakig, küldgyök per concambium vagy más úton sine mora abbol a mi nállam vagyon Hálában annyit, lévén annyi söt több pénzeis az Ur kezében. Nem tudom vané ebben hire az Urnak, ha nincsen, elég impudens és imprudens praetensio, mellyet mint hogy az Ur ordere és includalt assignat*io*ja nélkül proponalt, csak contemnaltam,[3] és réá nem válaszoltam, várván ujjabb levelét, de töbször nem compareált, jólis tötte, mert ha szintén az Urtol jött volnais paroncsolatom, kivánságának se akkor se most nem satisfacialhattam volna, Ugyanis semmi még kezem között nincsen, jollehet nagy része a Collectának mint egy 4000. font sterlingig (egy font circiter 10. magyar forint) bé jött, melly pénz jo securitas alatt a Bankoban tétetett, mig a residuitas egészen corradaltatik, hogy igy osztan az egész summa dividaltassék, melly a jövö october elött nem lészen. Mint hogy penig azt az idöt semmiképpen itt meg nem várha-

[1] kezéhez való kifizetését egyes egyedül az úr jóindulatának tulajdonitja

[2] ereje teljében és élete virágjában

[3] szégyentelen és ostoba követelés, melyet minthogy az Úr rendelkezése és mellékelt kiutalása nélkül terjesztett elő, nem is törődtem vele

tom, azon eggyeztünk meg itt a Collecta Directorival, hogy minekelötte innen ki mozdulnék onnan hazul dimissiom impetraltatván ⟨sub⟩ authenticis Literis más Plenipotentiarius denominaltassék, a ki causankat agalván a pénzt percipiallya és per concambium oda az hová kívánni fogjuk transponallya.[4] Erre jobbat nem nevezhetek mint a P*russiai* kiraly Residensét Bonet Uramot, kinek promptitudoját in rebus Ecclesiasticis,[5] és hozzánk valo nagy zelussát Ajtai U*ram* eddig az Urnak aperialhatta. A Lengyelekis ezt az utat követték, kik Jablonski U*ram* által (kiis azon Ecclesiak*nak* Seniora, es jol tudgya az itt valo szokást, stylust és ceremoniat) gratiar*um* actoriaval, Bonet Uramnak transferalt Plenipotentiával, és több levelekkel mind a Püspökökhez mind másokhaz munialtatván detempore könnyebben szabadulhattanak. Mi penig ez iránt boldogtalanabbak lévén, és senkihez otthon nem bizhatván a ki secundum merita et titulos hor*um* virorum praestalhassa,[6] egyéb utat nem proponalhatok, hanem hogy 10. vagy 12. subscribalt Album levél formában quanto citius transponaltassék kezemben, hárma egész árkus a többi penig csak fél légyen, mindenik levélnek harmadik paginaja, vagy distinctius faciesse[7] végére tévén a subscriptiot. A subscribensek légyenek: 2. C u r a t o r*[8] ((kiknek edgyike hogy az Ur maga légyen, (ámbar Curatori terhes officiumát deponalta légyen) szükséges, külömben mint hogy az Ur neve némelly helyeken az originalis levelünkböl ismeretes, ha ki maradna, ujjabb scrupulust szerezne.)) T. P ü s p ö k U r a m G e n e r*a l i s* S y n o d u s N o t a r i u s s a. És vagy 2. tractusnak S e n i o r a, una cum P r o f e s s o r e T h e o l*o g i a e* Colleg*ii* Betleniani.[9] Ezzel tudom egy kis baja lészen az Urnak, mig öszve szerzi a neveket, némellyek scrupulosusak lévén (nec immerito) az illyen szinü expeditioban, de hiszem nem kénszeritem az Urat, hogy az ollyanokkal com*m*unicállya, a mint hogy nemis kell ennek nagy hirének lenni, hanem csak azokkal conferaltassék a kik facilisebbek lésznek. Én sancte protestalok hogy ebben semmi egyéb czélom nincsen hanem hogy röviditsem a processust és innen valo ki szabadulásomat, egyszersmind penig antevertállyam az otthoni conceptusban meg eshetö errort,[10] melly miatt ujjabb és hoszszasabb bajunk lenne. Az Istenért kérem azért az Urat, hogy consideralván ezen szamkivetésnélis inkább meg unt terhes életemet, és távul létem miatt idvezült édes Atyám U*ram* árva házának gyámoltalanságát, siettesse ezen levelemre valo válaszát és kívánságomnak contentumát, melly ha sokára halad irreparabile malum erit, mert én resolvaltam magamat ezek*nek* consensussából a viszsza térésre, mihelyt a levelek el érkeznek. A hat esztendö el tölt, söt hetedikis közelit, többet bizony nem várok, ennekis köszöneti tudom sokaktol boszszuság lészen. Példa elöttem az édes Atyám, kinek meritumirol nem szollok, mégis mihelyt szemét bé hunta, ez a háládatlán világ árva Hazát és

[4] miután engem felmentenek, egy hivatalos levélben nevezzenek ki más teljhatalmú megbízottat, aki ügyeinket intézvén a pénzt felveszi és a pénzügyi kapcsolatokat igénybe véve azt oda utalja át, ahová kívánni fogjuk

[5] egyházi ügyekben való jártasságát

[6] ezen férfiak érdeme és címe szerint végezhesse el

[7] oldala, vagy pontosabban lapja

[8] gondnok-püspök vagy gondnok-tanár (l. 72. o.)

[9] 2 osztálynak széniora a Bethlen-kollégium teológia professzorával

[10] megelőzzem az otthoni fogalmazványban megeshető tévedést

özvegyét ottan persequalni kezdette, söt a mi keservesebb Neo-Professor Uraimis, kiket baráttyának tartott Háza ellen feltámadtanak, az szegény özvegyet holmi Olahokkal (jo hogy Pivoda kapitány más expeditiora volt akkor tájban és katonákat tölle nem kérhetnek) ki hányatták, és mindenféle mortificatiokkal szomoritották. E mellett, praetensiokat formáltanak, és kivált az edgyike szegénynek nem csak fizetése restantiáját, melyröl a mint tudom elég documentumink vannak, tagadni nem szégyenli, söt minden erejével meg adositani kivánnya. O tempora, O mores![11] Öcsém Uramnakis Bandi Urammal vagyon egy kis panaszsza, kiknek egynéhány forintocskájok maradván othon Praeceptor. fizetésekben, a midön másoknak restantiajokat meg adták az ö kglmekét subtrahaltak hoc argumento: Alumnián vannak Lejdában, ergo restantiajokat nem praetendalhattyák. Sed quae Connexio? mellyet igy refellalok:[12] Professorrá tötték ö kglmeket, ergo Papságokban ha mi restantiajok maradott, nem praetendalhattyák. Ugyan ö kglmek nem tudom micsoda széltöl indittatván a napokban egy levelet dirigáltanak Lejdában a M. Rectornak és Professoroknak, kérvén hogy a Lejdai beneficiumra hirek és levelek nélkül senkit se admittallyanak. Mellyen a Régens igen meg ütközött, ném lévén ahoz semmi szava a Professoroknak. Kivántam volna ha bár csak haza menetelemig continualhatta volna az Ur a Curatorságot, mert igy szegény Házunk annyi méltatlanságokra talám nem exponaltatott volna, igyis mindazaltal emlékeztetem az Urat ez elött mint egy két esztendövel hozzám bocsátott levelére, melyben ezt irja: Attol tart kglmed hogy az édes Attya öreg és beteges ember lévén ha sokaig mulatoz oda, meg hal, és Háza confusioban lészen a kglmed tavul létében, de hiszem mire valok vagyunk mi itthon a kglmed Attya és kglmed joakaroji &c. Méltoztassék azért az Ur ezen igiretiröl meg emlékezni és bár csak haza érkezésemig tanacsával és egyéb Uri assistentiajával fovealni, egyszer s mind ha illik, M. Gubernator Uramnak egy szoval commendalni, hogy protectioja alá vévén Hazunkat quartelyozokkal és egyéb affele interventiakkal ne terheltessék. Alázatossan meg köszönöm és szolgálom az Ur ez irant valo favorát, maradván álhatatossan

A M. Urnak
igaz kötelességü alázatos szolgája
P. P. Fer.

A középsö oldal margóján: Ajtai Uram méltán neheztelhetne reám ha Lejdában hagyott bagasianak haza valo transpositioja, a mint talám gondollya az én negligentiam miatt haladott volna ennyire. Öcsém Uramis ebben eleget fáradott, de senki sem vállállya Dési Uramis meg kinaltatott velle de csak contemnalta.

[11] Ó, idők, ó erkölcsök!
[12] tehát nem tarthatnak igényt arra, amivel még tartoznak nekik. De hogy jön ez ide? Így cáfolom:

* *A második oldal margóján beszúrás:* két columnában légyen az subscriptio ez szerint: Curator Episcopus
seu
Curator Professor

A 31. levél 1. melléklete

Nos infra scripti, qvibus inclyti Reformatorum Collegii Betleniani in Oppido Enjed existentis cura, praesentisque negotii, per nos ipsos & praedecessores denatos inchoati consummatio, ex officio incumbit; vigore harum literarum nostrarum, nobilissum [!] et Generosum Dominum Franciscum Papai, in inferioris Germaniae Academiis Medicae [!] facultatis Studiosum Ungarum Transylvanum, praenotati Collegii Membrum, de pietate omni, probitate aeqvitate ⟨px⟩ exploratissimum, authoramus, qvatenus ubique locorum in Germaniae, Magnae Britanniae, & Foederati Belgii oris, pia Christianorum (Tit. Tit. Tit.) benefactorum eleemosyna, in nostri Collegii rationes collecta; erga condecens desuper, ejusdem Domini Papai manuscriptum, ei numerari & curanda concredi possit.

Quod ut tanto cum majore securitate fieri possit, Omnes pii (Tit. Tit. Tit.) benefactores a nobis cum omni Christiana charitate, debita insuper reverentia ac submissione hisce rogantur ut sibi certo persvadeant, pietatem ipsorum & beneficentiam, unice ad Dei gloriam, reparandis Collegii praementionati ruinis ac ruderibus, erigendae et ampliandae residentiae, fundandisque salariorum fundis, ad recentem semper, benefactorum memoriam conservandam, bona cum conscientia, citra omnem fraudem, aut respectum impensum iri: uti Deum ipsum super talis nostrae intentionis, conceptae animo, & in futurum continuandae, testem adversum animas nostras, invocamus. In cujus plenipotentiae fidem firmiorem, eidem praenominato Domino Papai, has dandas concedendas duximus manus nostrae scriptione ac insuper sigillo usuali, tum Collegii Publico, tum etiam privato singulorum roboratas, Ao AEre communis 1717, 15 Aug.

Alexander S. R. I. Comes Teleki Curator mp. LS
Johannes Nemes Curator, et Tabulae
Transylvaniae Judiciariae Assessor mp. LS

Stephanus Gjula Szigetiensis in Collegio
Betleniano Theologiae Professor et
hoc tempore Rector
Sigill Collegii

Mi, alulírottak, akikre a reformátusok Enyed városkájában levő nemes Bethlen-Kollégiumának gondviselése és az általunk meg elhalt elődeink által kezdeményezett folyó ügyeinek elintézése hivatalból tartozik, ez írásunk hatályával felhatalmazzuk az igen nemes és nemzetes Pápai Ferenc erdélyi magyar urat, aki Alsó-Németország akadémiáin az orvosi kar hallgatója, az említett Kollégium tagja, akinek jámborsága, becsülete, méltányossága kipróbált, hogy Németország, Nagy-Britannia

és a Belga Államszövetség területén a keresztyén jótevők (úgymint N. N. N.) kegyes adományait, melyeket Kollégiumunk javára összegyűjtenek, nevezett Pápai úr megfelelő kézírása ellenében neki leszámolhassák és gondjára bízhassák.

Hogy ez minél nagyobb biztonsággal történjék, teljes keresztyéni szeretettel, köteles tisztelettel és alázattal kérünk ezennel minden keresztyén jótevőt (úgymint N. N. N.-t), legyen meggyőződve arról, hogy kegyessége és jótékonysága jó lelkiismerettel, minden csalárdság vagy részrehajlás nélkül kizárólag Isten dicsőségére, az említett Kollégium omladékainak és romjainak helyreállítására, a lakóhely felállítására és bővítésére, ösztöndíjak alapítására, a jótevők élő emlékezetének megörökítésére fog szolgálni; magát Istent hívjuk tanúságra szándékunk mellett, hogy e kezdeményezésünket és elhatározásunkat a jövőben is folytatjuk. E felhatalmazás hitelének növelésére nevezett Pápai úrnak saját kezünk írásával, azonfelül a Kollégium szokott hivatalos és valamennyiünk saját pecsétjével megerősített engedélyt adunk, a közönséges időszámítás 1717. évében, augusztus 15-én.

Teleki Sándor, a Szent Római Birodalom grófja, gondnok s.k. P.H.

Szigeti Gyula István, a Betlen-Kollégium teológiatanára, ez idő szerint rektor

Nemes János, gondnok, az Erdélyi Ítélőtábla ülnöke s.k. P.H.

A Kollégium pecsétje

A 31. levél 2. melléklete

Edes Pápai Uram.

Kgd leveleiből értvén, hogy Kgd a jó tudományok végett fel vött peregrinatioját tzéllja szerint szintén véghez vitte, és már hogj a jó tudományok*nak* árruival nemzetének használhasson, hazájába viszsza térni szándékozik; Kgdnek kedvét akarván tenni, minden tehetségünk szerint a Kgd haza jöhetését facilitalni igjekező szivel njúltunk a Kgd dolgához, consultalvan serio, ha a Kgdtől projectalt mód szerint a meg lehetne mostan hamar. Mire mehettünk meg irtuk Kgdnek előre 9 Martii. Melj levelünk ez inclusáinkal egjütt, sapienti, egész declaratio heljett lehet, ha semmit egjebet nem irunk is; minthogj el hittük magunkban, hogj Kgd felőlünk ugj ért, hogj azok vagjunk, a kik tsak abban nem kedvezünk lélek szerint Kgd*nek* a miben nem lehet.

Kérjük pedig Kgdet édes Pápai Uram az I*sten*ért is, engedgjen Kgd a mi kívánságunk*nak*, és tessék Kgdnek is a mi nékünk tettzett, és a meljet a dolog és a szükség is kivánnak Kgdtől, és ha ennjit türt Kgd a jó és hasznos végnek el é(rése)rése végett, ezt az hátra lévő időnek jacturáját tartsa kevesebnek az elébbihez képest, mentül közeleb vagjon Kgd a jónak végéhez. Omnis laus in fine.[1] Ne erőtelenitse meg a Kgd eddig hasznos fáratságá*nak* reménségét nálunk a Kgd időnek előtte való haza indulása, vagj (né talám) ne is szakaszsza eppen el. Bizonj azon lészünk, meljről assecurallyuk is Kgdet:* hogj meg fogja Kgd tapasztalni, hogj nem lészen sem Kgd*nek* maga személjében, sem a Kgdre néző árva ház népnek kárára.** ⟨Azon kivül is pedig, a mint a conjuncturak mutattják, végben lévén ez a szegénj haza, oljan larmás állapatink lehetnek, a mel:ekben vagj az haza felé sem közelithet Kgd, vagj ha ben vólna is, banná, meljhez képest⟩ jobb lenne Kgd*nek* öszszel

jöni bé az ⟨meg tsendesedett⟩ házába [!], Talál Kgd az alatt az idő alatt a békeséges orszagokban a miben magát hasznosan occupallja.

Ha gondolhatnók hogj Kgd difficilis vólna kivánságunkra, munkásabban kellene irnunk, de aequus et prudens embernek irunk. azért tsak kérelljük Kgdet iterato, njugtassa meg Kgd magát, mi ugjan nagjon bizunk Kgdhez, a minthogj e nékünk el végzett és álhatatos tettzésünk és akaratunk.

A Plenipotentiat im külgjük, hogj minden módon nem oljan a minemünek Kgd kivánta derék okokon lett.

Gratiarum actoriat hogj ahoz dirigalljunk a ki leg nagjob a jó tételben, obstal a magunk tsekéljsége. Tudósitson Kgd mi lehetne leg job, másoknak is elméjét vévén a Cantuariensisre bizzuké vagj Bonet Uramra, vagj hogj ide aláb Jablonski Uramra. A kire tettzik, annak characterét is transponallja Kgd.***

Teleki Sándor kezével:

* bona fide [? . . . ?] kgld által
** Külömben is
*** egj Assecuratoriat subnectaltunk ennek *peregrinus* compasa fatigier*um* Dom*i*ni Papai; Különb*en* Eois változtatanal irta az puramat Szigeti ur*am*
Subscribalta ő kg*nek* – En – Nemes János *curator*
⟨Idea Plenipotentiae.

Infra Scripti, Dom*i*num Franciscum Pariz Pápai Ungaru*m*, vigore harum authoram*us*, quatenus, pia Christianorum Benefactor*um* eleemosyna, ubi vis, in nostras rationes collata, ei numerari & curanda concredi possit. In cujus plenipotentiae**** fidem firmiorem, eidem Dom*i*no Pápai, has dandas & concedendas duximus, manus nostrae scriptione ac in super Sigillo usuali, tum Collegii publico; tum etiam privato Singulorum roboratas.⟩

**** eidem Dom*i*no Papai datae

32.

Bécs, 1726. február 13.

Raptim Viennae. 13 Febr. 1726.

Méltoságos Grof Ur
érdemem felett valo régi nagy Patronusam!

A mint hogy a Méltoságos Ur szomoru gyászszának szivemben siratoja voltam, ugy minapi ujjabb örömén az ujj Méltoságos párnak nagy a vigasságom; kivánomis ezen conjunctionak örvendetes cursussát, et cum voto omnigenae felicitatis[1] sok esztendökig valo continuat*io*jat. Örömömet penig szomorusággalis elegyitenem kellet, az Ur M. Hazá-

[1] mindennemű szerencsekívánattal

nak ujjabb Ecclipsisén, mellyet a Mantuai szél causalt, a M. Urfinak maga inconsulta et praejudiciosa praecipitatioján,[2] kiis olly zürzavaros sárban keveredet, melyböl nehezen purgalhattya magát cum honore. Valoban igyekezikis itten M. Öreg Báttya G. Teleki Pal Uram M. Generalis Uram ö Excellentiaja elött a dolgot ugy folytatni, ne hogy egészen ki essék az ö Excellentiaja gratiajabol. Utinam cum successu![3]

Meg vallom nagy szégyennel és szeméremmel Comparealok csekélly irasommal, annyi ideig tarto sok és hoszszas holgatasom után a M. Ur elött, de a kételenség viszen reá, nem azért mint ha nem kivantam volna levelem által a M. Urat udvarlani, avagy éppen ki vetettem volna a M. Urat és hozzám meg mutatott sok rendbéli Uri gratiaját, melynek vége hoszsza, nincsen száma, elmémböl, hanem azért, hogy minden le irhato, és rész szerint pennára nem tehetö excusatioimat a M. Urfinak recommendaltam, hogy a M. Ur elött érettem Proxenetaskadgyék, és meg eshetet negligentiaimért, jo Patronus Uramtol gratiat nyerhessen; de miképpen remenlhessem már ezen interpositio által consolatiomat, maga is disgratiaban lévén (ob res suas pessime gestas)[4] az Urfi!

Hoszszas volna penig per literas ratioimat allegalnom,[5] a M. Urral valo Correspondentiamnak interruptiojára. Méltoztassék azért az Ur judiciumát suspendalni ad meum reditum,[6] hadd expectoralhassam magam liberius a M. Ur elött. Suspectus voltam mások elött; talám mais nagy a gyano, mint ha a M. Urral privata correspondentiam lett volna holmi vásárlások és képek iránt. De a miolta meg feleltem oda conscientiose, azolta olly publice nem boszszontatom. Hitesse el magával a M. Ur, hogy maga Uri Dignitássáért és becsülletinek manutentiojáért, a mint eddig ugy ezutanis bizony meg mordulok. És hallyok meg bár ez orában, ha olly addictioval és devotioval nem viseltetem a M. Urhaz és M. Grofi Familiájához, quam olim, a boldogabb és avagy csak egy vagy két gradussal szerencséssebb idöben.

Én M. Ur, noha eddig ide verekedtem valami nehezen, de itt éppen meg akadtam kölcségtelenségem mia, ez az egy szerencsém hogy Meltoságos régi jo Uram mellett emlegettyük a régi napokat, és azoknak jobb folyasait, ki mellett ugyan ételem és italom vagyon, de nem csak kenyérrel él az ember a mint meg vagyon irva &c. E mellett Familias ember vagyok, mely noha directe nem enyim, mindazaltal per indirectum hozzám tartozik. Mind az Urfi mind Décsei Uram explicalhatták eddig uberius, kik légyenek et quo fine csaltam ki hazájokbol a boldog földröl. Mind a kettö hasznos ember, kivált a Domina circa gravidas et Puerperas[7] egynehány esztendei experientiaja után bátran obstetricalhat. Adgya Isten a M. Ur Hazá körülis kivantassék meg szolgálattya, ezen votumam penig kérem alázatosan az Urat bono, non interverso sensu explicaltassék.[8]

[2] meggondolatlan és kellemetlen ballépésén
[3] Bárcsak sikerrel!
[4] rosszul viselt dolgai miatt
[5] levélben kifejtenem okaimat
[6] halassza el az itélkezést hazatértemig
[7] az úrnő a terhesekhez és újszülöttekhez kapcsolódó
[8] jóra magyarázza, ne rossz szándékra

Többet irnék, de az Ur siettett, szintén pecsételni akarvan leveleit, recommendalom azért magamat és csekély személyemet; a M. Ur szokott gratiajaban, hadd recrudescallyam az Ur hozzam valo confidentiája, méltoztassék énnékem bátran parancsolni, mert en vagyok és lészek qui olim eram[9]

A M. Urnak és Uri Hazanak
igaz kötelességü alázatos szolgája
Papai P. Fer.

Kivül: Enyedi István mpr.
Teleki Sándor kezével: Doctor Papai Ferencz uram levele most vettem Bécsből Signatum Kolosvár A 1726-22-Martii

[9] aki egykor voltam

II.

AJTAI ANDRÁS
(1713–1717)

33.

Halle, 1713. augusztus 29.

Méltoságos Groff Vr
nékem bizonyos nagj jo Fautorom s'kegjes Patronusom.
Istentől ö Felségétől az Mlgs Vrnak és egész Vri Familiájának s'Házának minden áldást kivánok szivesen.

Ambár az én bujdoso társam Pápai Vram eléggé meg irta legjen az itt valo dolgokat, s' magamis le irtam levelem által mind Eperjesről, mind Baraszlobol mint utaztam addig; de mégis tartám kötelességemnek, meg irni rövideden mint jöttem eddig. Baraszlóbol Francfurtumban békével el jöttem. ott pediglen Holtzfusius Vramat az Mlgs Vr nevével köszöntöttem, mellyet olly nagy jo neven vett, hogy mindgjárt Cavera marasztott, s' az után ebédre. mindgjárt azt kérdi, nonne attulit mihi aliquas literas Nobilissimus Dominus. mondám. Non. felele. Ego maxime delector literis illinc ad me datis.[1] Az után beszéd közben elö mondam mi az Alumnia iránt a' Nagd constitutioja és hogj az iránt viszem levelét a' Mlgs Vrnak Jablonski Vramhoz, azt mondá, Illud totum mihi incumbit;[2] ugjis van, Jablonski Vramis azt mondá énnékem. Azért kérem a' Mlgs Vrat, ne sajnállya egj ollyan tenoru levelét Holtzfusius Vramnakis küldeni, mert bizony ugj várja hogj talám ki ugrik a' böriböl örömében, emlitettem confirmatiojátis ezen Alumniának az Collegium kezinél, biztatott iránta. Itt meg emlitem az Pápai Vramtol meg irt szegény Nemethi András Vram dolgát, és enis bizodalmason intercedalok a' Mlgs Vrnál ö klméért, bizony meg érdemli azon beneficiumat, az Vr hire nélkül nem ex malitia tselekedett, méltoztassék azért a' Mlgs Vr, minél hamaréb az Holtzfusius Vramnak irando levelében rolla meg emlekezni, és manutenealni.

Francfurtbol békével jöttem Berlinben, ott egj kevéssé meg szeppentem vala az Accisa háznál, de mégis meg menekedém. mint ment eléb eléb dolgunk meg irta Pápai Vram, mig [!] legjenek hátra aztis. Azt az emlitett nagj embert tsudálom mely patienter meg halgatott egj

[1] Nem küldött nekem valami levelet az igen nemes uraság? Mondám: nem. Felele: Én igen nagy tetszéssel olvasom az onnan küldött leveleket.
[2] Az nekem is maradéktalanul meg fog felelni

nehányszor bennünkött, az ki által ez utanis mire mehetűnk, nézze meg az Mlgs Vr azt az három punctumot, mellyet le tőttűnk az más levélben, tsak hogj ne feleitse el az Vr a' mit néki szánt, minél hamaréb &c, irjonis azokrol a punctumokrol. Segéllyenis Nagok jot kivánásaval. Egj pár Erdelyi sajtot hoztam volt, a' mitsodás volt, egjiket az Mlgs Aszszony szavával Jablonskiné Aszszonyomnak küldöttük, jo neven vőtte igen

Berlinben 6 hetekig mulatván és mind addig s' mind ott nagj költséget tévén, jövék Hálában, az Nagtoktol mellettem írt recommendatiojara ollyan nagj petsétű Commissiot hoztam az Directorokra, hogj mint egj nagj Donatio, meg pedig a' király subscriptioja alatt, mely nemis lön szűkséges, mivel Ephorus Liberarum mensarum[3] Excellentissimus Dominus Johannes Sperlette mindgjárt meg tselekvé annélkűlis, ugj látom aestimállyak a' Nagtoknak nevét és levelet ittis.

Fordulok az magam dolgaimrais, az holott leg elsöbenis kérés a' dolgom. Az Nagtoktol kegjesen conferalt 100 aranyaknak 52 ketteje [!] oda maradván, kérem a' Mlgs Vrat ne felejtsen el engem noha nem kételkedem az Mlgs Vrnak már meg kostolt gratiajában, és elég lesz nékem ha meg tudhatom, hogj az Mlgs Vrnál vagjon, mert ittis könnyebbithet engem a' Mlgs Vr, vekszelt tsinálhatni. Sőtt másoknális, mint bőlts és hatalmas Fautorom promovealhat. Igerték valais jo akarattyokat Az Aszszony ö Naga Kemény Jánosné Aszszonyom, Gyulai István Vram ö Naga, Bethlen Elek Vram ö Naga, Tholdalagi Mihály Vram kiknekis irtam, kérvén a' Mlgs Vrat, maga recommendallya, és ne sajnállya meg küldeni, T. Zilahi Vramra és Viz Aknai Vramrais biztam volt magamot, méltoztassék a' Mlgs Vr ö knek hirré tenni, hogj tsak az Vr kezihez gjűjtsenek, irtam ö knekis, ezekre nagj szűkségem vagjon, mert félek az Béts felöl erre utánnam indult pestistöl, kitöl Isten örizzen

Az kertek fák és virágok historiáját meg irta Pápai Vram, utamban az hol láttam valamire valo kertet meg néztem, meg valom tsudalkoztan situssokan és a' benne levő fáknak ordinantiajokan, de azok mind Harsfábul, gjertyán fábul állanak, egj vagjon az kit igj hivnak, di lengere liber, di dikkere beszszer,[4] az folyosok mellé űltetik és fel fut rája, másképpen igazán mondom meg haladgja az Vr kerti ezeket, hanem az arannyas képek, alabastrom Jankók, és két három vedres bokály edenyek igen bővek. Berlinben ugjan egj szép kertet az Regia mellett el pusztitatt, vagj mondok, pusztulni enged, a' király, némely füveket ott találtunk volna, de annál bizony szebbek vannak az Vrnak, itt a' kertet a sinorozott fák, táblák, szép képek, és nagj tiszta voltok commendállyák; mindazáltal mind én, mind az én kedves pajtásom bizony el nem mulattyuk az mivel complacealhatunk, és a' mi oda elkűldhető ujságot kaphatunk el nem marad, az uj hirek irását ö klmere biztam, mi egj más barati vagjunk, nemis szakadunk el könnyen, ha tsak a' pestis el nem szakaszt, Tsudalkozva tsudálkozom az itt valo szép renden, oh vajha ollyat láthatnék hazámban, ugj tetszik meg ujjulnék, sokat discurralunk az én Pápai Alteregommal az jövendőrűl, min-

[3] Az ingyen étkezés felügyelője
[4] a hosszabbja kedvesebb, a vastagabbja jobb

den dolgainkat az Mlgs Vrat minden szerelmeseivel, az én nagj jo Pátronommal a Mlgs Aszszonnyal Vrfiakkal és kis Aszszonyokkal az Vr Isten oltalmában ajánlván én vagjok

A Mlgs Vrnak
alázatos igaz köteles bujdoso szolgája
Ajtai András

Halae Magdeburg. 29. Aug 1713.

34.

*Lipcse, 1713. október 8.**

Mlgs Groff Vr
nékemis érdemem felett valo nagj Fautorom!

Mivel mind utambol mind T. Pathai János Vram által 's mindenkor s mostis az én kedves bujdoso pajtásom Pápai Vram által eléggé meg irtuk a' dolgot nem itélem szükségesnek lenni különös levéllel az Mlgs Vrat terhelni, annális inkáb hogj, tsak hogj ketten nem foghattyuk egjszersmind a pennát, másként énis irom azt a' mit ö klme, mert ugj vagjunk kettőn, mint mikor két vendég hivo el indul, egjik el mondgja 's a' másis utánna, általamis kereti N. N. az Vrat N. N. Insinualom mostis magamat hozzám méltatlan szolgájához expressalt Vri affectiojában a Mlgs Vrnak a' Beszterczei hátra maratt 52 arany iránt, melyben nintsen semmi kétsegem, és tsak azt tudhassam meg a' Mlgs Vr jo akarattyábul hogj az Mlgs Vr kezinél vagjon, bizom járul hozzám az után gratiaja a' Mlgs Vrnak, hogj itt valo jövendöböl vekszelt enged. egjéb reménségeimetis T. Zilahi András és Viz Aknai Vram által tsak az Mlgs Vrhoz igazitottam mind ezek felett bizom a Mlgs Vr oeconomiajához irántam az hol lehet, volt igéretem Gyulai István Vramnál ö Nagánal, Bethlen Elek Vrnal ö Nagánal és másoknalis, kiknek neveit le tőttem volt T. Zilahi András Vramnál, irtam is T. Pathai Vram által sokoknak, Isten oltalmában ajánlvan a Mlgs Házat vagjok

A Mlgs Vrnak
alázatos köteles szolgája
Ajtai András

* A levél eredetije Pápai Páriz Ferenc 17. számú (Lipsiae 8. bris 1713.) levelén található.

35.

Halle, 1714. április 26.

Halle Magdeb. 26. April. 1714.

Méltoságos Groff Vr.
nékem igen nagj jo Patronusom, bizodalmas Fautor*om.*

Istentől ö Felségétől az Mlgs Vr Házán*ak*; a Mlgs Aszszony*nak* és az szép tsemetékn*ek* virágzo életet kivánván tellyes szivemből, vőttem nagj háládo szivel az Mlgs Vr Pápai Vramn*ak* irt levele által valo Vri köszöntésit, és hátra maradott kőltségem iránt valo informatioját, kiért Ist*en* aldgja az Mlgs Vrat. En bizony meg vallom mind tartottam attol az mi rajtam esett, soha bizony nem kivántam volna hogj oda mennyen az az egj nehány pénzem. mert, el mondom tiszta lelki ismérettel, hogj én az Mlgs Vr hozzám meg mutatott nagj affectiojáb*an* bizony meg nyugottam 's megis nyugszom, és noha szokták mondani. Ne hidgj a Székelyn*ek* ha tsak nem szőrős a nyelve, nekem pedig nem szőrős, de bizony ki nem adom, nem adtam, ez után sem adom ki a' Mlgs Vrat soha és sohon. irtam a Mlgs Vrn*ak* Teleki Mihály Vrn*ak*, mivel maga jelentette hogj magánál vagjon 250 forint, 's azon munkás hogj transponállya illyen formán; transponallya a' Mlgs Vr Teleki Mihály Vram azon pénzt T. Pápai Vramhoz Enyedre minél hamaréb az Ist*en*ért kérvén hogj el ne mullyék, mert ha el mulik bizony meg nyomorodom, elkezdett munkámatis felb*en* kell szakasztanom az Mlgs familia és magam nagj kárával, mind ezek felett ezzel az argumentummal irtam, ha innen fellyeb megjek lehetetlen lesz utannam érkezni, és igj oda veszek valahon. Irtam T. Pápai Vr*amnak*is hoc modo et his argumentis,[1] meg kérvén, a' Mlgs Vrat ne emlitse az Mlgs Vr Teleki Mihály Vram előtt, hanem tsak urgeallya a' pénzt az én nevemmel és vegje kezihez, semmit nem jelentvén, hogj küldi 's hova, irtam hogj kezihez vehetvén Pápai Vram a pénzt, tanallyon modot az Mlgs Vrhoz valo transpositioban, ez után meg vigasztalodom, kűlőmben bizony nagj terhe és szege ez az én szegény bujdoso fejemn*ek*, a' kit T. Pathai Vram ugj adott ki, hogj igen beteges és egéssége irant desperalt. de én Ist*ennek* hala irhatom a Mlgs Vrn*ak* bizony ugj vagjok hogj jobban othon sem volt sőtt itt meg épültem mindenek tsudájára a' kik láttak mikor ide jőttem, én magamon kezdettem a Medicinat, magamon tanulok, hogj a' mitől meg nem halok másn*ak*is azzal szolgálhassak jövendőben.

Jol jutt eszemben hogj a' Mlgs Vr kivánn*ya* vala el jövetelemkor hogj szerelmesei egésségtelensége irant bár tsak consiliummal legjűnk sollicitusok, Ist*ennel* bizonyitok nem felejtettem el sőtt sokszor emlegettűk és gondolkodtunk hogj küldhetnénk hasznos orvosságot, de az orvosság ollyan, kivált in sexu foeminino absente medico,[2] mint a' kés valaki keziben. ád Ist*en* időtt mellyben mind ketten egjben fogunk, és valami tőllűnk ki telik bizony el nem mulattyuk. most pedig nékem az tetszik, felettéb valo butol, szorgalmatosságtol és egjéb elmének indu-

[1] ezen a módon és ezzel a tartalommal
[2] női beteg esetében, ha az orvos távol van

latitol az Mlgs Vr mint okos Vri jo gazda üresitse a' Mlgs Aszszonyt. és valami meg vidamithattya azt suppeditallya. ezt hijjak Moralis Curank. és ennél nintsenis hasznosab cura, mert mikor busul az ember enni sem kell, találtatnak ollyan emberekis a' kik bujokban egj étzaka meg őszültenek, ijedtekben mindgjárást meg holtanak, némellyek az Aszszonyok kőzzül idetlent szűktek, [!] haragjokban az nyavalya ki tőrte. ha szereti az Aszszony reggelenkint jo az thea innya mint a cave, az Mlgs Vr ne zavartassa fel a' cavét és ne igja felette sűrűn, haec quae dico non solum foeminini sed et masculini generis sunt.[3] erről a Moralis Curarul disputaltunk mi most mind ketten. Az enyimnek historiaja ez. Itt valo lakásunkat Professorink tanatsábul kelle Dissertatioval claudalnunk, ennek pedig illik az jo rend és szokás szerint valaki vagj valakik Patrociniuma alatt véghez menni, én, de másokis, tudván igazán a' mlgs Teleki Familiahoz valo szoros obligatiomat, abban pedig bizony a' Mlgs Vrhoz, nem lehete ezt el titkolnom hanem az Mlgs Vraknak kelle inscribalnom. ebben hogj engedelemnélkűl és a' Mlgs Vrak hire nélkűl esett, talám véthettem, melyről alázatossan botsánatot varok. Porro a Titulizalásbanis talám véthettem, hogj ugj tettem, nem tselekedtem mások tanátsa és tetzése nélkűl, itt nagj őrőmmel hallyák és olvassák hogj Isten ö Felsége még abban az nyomorodott hazában hagjott az maga házanak ollyan négj egj testvér oszlopokat, azértis conjunctim tetszet tenni az Mlgs Vrakat, ha vétettem vélle errőlis botsánatot kérek alázatossan. Ezen Dissertatiobol küldőttem egj nehányat a' Mlgs Vrhoz, magánakis a' Mlgs Vrnak, hogj a' kiknek tetszik osztogassa bujdosásomat recommendalván, és mivel a' Mlgs Vr offerállya, (kiért az Isten adgjon jot a' Mlgs Vrnak) hogj szivesen kiván consolatiomra szolgálni, tsak specificallyam kikhez bizom, tessék a' Mlgs Vrnak, ezeket nominálnom Groff. Mikes Mihály, Bethlen Laszlo, Veselényi István, Gyulai István, Kemény Simon, Sigmond, Samuel, Bánfi Györgj, Bethlen Elek, Iffju Bánfi Sigmond, Bánfi Lászlo, Bartsai Abrahám. Bethlen János, György. Székely Adám, Rhedei Pál, Adam, Lászlo, Tholdalagj Mihály, János, Vas Daniel, Laszlo etc. Vraimnak ö Nagoknak s' ö knek, kik minnyájon ismernek és tőbbire igerték is jo akarattyokat, elkészülésemnek és eljovetelemnek rővid ideje, hogj ö Nagokat s' ö klmeket meg udvarollyam, nem engedte. kérem azért alázatossan az Mlgs Vrat ö Nagoknak s' ö knek méltatlan személyemet, és ö Nagok szolgálattyára czelozo szándekomat quam prudentissime et potentissime[4] Vri hozzám meg mutatott nagj affectioja szerint recommendalni méltoztassék, mert bizony hellye és majd idejeis vagjon nálam az kegjes Fautorim és Pátronusim segedelminek, én ebben az Mlgs Vrat nem instrualhatom, mivel sokkal jobban tudgja nálamnál hogj és mikor kellyen ennek lenni és kinek mitsodás formáju, időm rá nintsen hogj kiben kiben belé irjam kinek szántam, hanem bizom a' Mlgs Vrra, hogj secundum respectum personarum[5] ezen dolgot dirigállya, Isten eletemet nyujtván, kőtelességemet mind azokhoz a' kik tartoznak a mlgs Vrhoz és minden Fautorimhoz, igjekezem háládatosson contestalni.

[3] ez, amit mondok, nemcsak a női nemnek, hanem a férfinak is hasznára válik
[4] amilyen bölcsen és hatékonyan csak lehet
[5] aszerint, hogyan veszi tekintetbe a különböző személyeket

A Mlgs Vrnak küldöttem egj nehány arkus vekony széles és hosszu pappirossat. bizony örömest kivánnék complacealni, tsak tudnék mivel.

Semmi derekas jo ujsággal nem kedveskedhetem, az békesség praeliminarei ö Felsége és a Franczia között meg petsételtettek utrinque, de fundo pacis az jövö holnapban kezdenek tractalni. Sok punctumi vadnak, a' melljeket más uttal alkalmatosságom esvén communicalok a' Mlgs Vrral németül ugjan vannak, gondolom Deakulis hamar ki jönek. A Mlgs Vrat ez hoszszas, vétkes, alkalmatlankodo, vakmerö bátor irásomrol alázatosson meg kövétvén, minden szándékomat és dolgomat sokszor hozzám meg tapasztalt nagj affectiojában recommendalván vagjok és leszek

A Mlgs Vrnak

szoros kötelességü szegény
bujdoso szolgája
Ajtai András!

In summa küldöttem a' Mlgs Vrhoz 30 exemplarokat, hogj secundum personarum et dignitatum respectum[6] oszsza a Mlgs Vr, és hadd jusson azoknak is a' kiket nem scepificaltan, és kiknek tetszik adni a' Mlgs Vrnak, az Vrfinak Teleki Miklos Vrnakis egjet, vajha tudnék valamivel kedveskedni az Vrfiaknak, melyre köteles vagjok. el sem mulatom ha Isten éltet.

P. S. Bár tsak azt tudnám Luts János Vramnak elég tétetetté, az Mlgs Vr érettem valo cautioja iránt, kérem a' Mlgs Vrat had tudhassam.

A borítékon: A nyoltz arannyasokat magánakis abbol tartván a Mlgs Vr, adgja Mikes Vram Bánfi Györgj, Bethlen Elek, Veselényi István Bethlen László Kemény Simon etc. ö Nagaknak azert petreselymeztettem meg a papirossais job.

A borítékban Deési Sigmond levéltöredéke: ... nem latnak, a Korers unanimi voto mindnyajan igazitnak, melyröl bövebben irni, silentium vetat
Ezek után ajánlom az Ur Isten Kglmes gondviselése alá a Méltoságos Urat, egész Uri Házával edjütt

A Mltoságos Urnak

méltatlan szólgája
Déési Sigmond
Mpria

Franequerae Frisiorum
27. Xbris. 1714.

A levéltöredéken Teleki Sándor kezével: 2 8bris erkezet Aszalaival

[6] aszerint, hogyan veszi tekintetbe a különböző személyeket és ezek méltóságát

36.

Leiden, 1715. január 6.

Lugduni Batavor. 6. Januarÿ 1715.

Méltoságos Groff Vr!
érdemem felett valo nagj Pátronusom, bizodalmas Fautorom.

Ez esztendőben az jo Istennek lelki és testi minden áldásának, s' az jo egéssegnek meg ujjulását s' virágzását a' Mlgs Vron, A Mlgs Aszszonyon az egész Vri Házzal edgjütt szivesen bizony kivánom, ennek minden részeit idvezelvén. és hogj rollam méltatlan, szegény, bujdoso szolgájárul Pápai Vrnak irt levelében emlekezik a' Mlgs Vr igen alázatosson hálálom, és eletemig minden tehetségem szerint megszolgálására magamat mostis sincere obligálom.

Méltoságos Vr! Bizony igazán irom, bujdosásomat nagjon sullyosito szomorusággal fogok ez esztendőhez, és ennélis nagjob szomorusággal mérészkedem ez méltatlan, alkalmatlan, s' talám orczátlan levelemmel meg jelenni az Vr előtt, ezen okokra nézve.

I. Látom szomoruán igen bizony, hogj vádoltatom azzal, hogj a' Mlgs Vrat háládatlanul memoriambol ki vetettem. De én nem felejtettem, nemis felejtem el mig élek a' Mlgs Vrat, sőt azt mondom, Isten felejtsen el engem, ha illy háládatlanságban leledzem.

II. Hogj promissis non steti,[1] mert igértem volt, hogj meg sétálom magamat az szép kertekben, és az Mlgs Vrat egj azokban találtathato ujságok listájával meg udvarlom. Vgj tudom, a' mit Germaniáig láttam, és ott, azokrol irtamis, irván hogj ott, és ittis az kertek szépsége áll az fenyő, zádok gjertyán és ezekhez hasonlo fáknak igen szép rendel valo ültetésekben, nyiretésekben, őszve fonatásokban, áll ezen kivel a' kertek szépsége az aranyas, márvány, kisseb és nagjob képekben, bokály edényekben, kertben valo nyari igen szép házatskákban, és hogj az utakat igen tisztán tartyák, fővénnyel meg hintik, és hogj a' kertek igen nagjok. &c. a' mely virágok és egjéb fűvek transponalhatok voltak könnyebben azokat Augustusban Berlinben létünkben igjekeztük az Mlgs Vrhoz botsátani, hogj pedig én azokrol és egjebekről illyenekről mellyekben nagj gjönyörűsége vagjon méltan a' Mlgs Vrnak külön nem irtam, ezzel nem magamat hanem az Mlgs Vrat és a' postát kiméllettem, itélvén elégnek lenni, ha Pápai Vram ir, quia in his et multis aliis unum sumus nos ambo,[2] en bizony némis irtam indifferenter senkinek annyit, mint a' Mlgs Vrnak, mert bizom mint nagj Fautoromhoz. elfelejtettem volt meg irni talám, hogj Silesiában jötömben voltam egj szép kertben, ott láttam egj ekét, mellyet concipialtamis, és Isten életemet meg tartván 's az Mlgs Vrhoz juttatván imitalokis, fel tettem, mert le nem tudom irni, meg sem tudom tsináltatni itt ugj, hogj bár tsak formáját küldhetném. Itt Hollándiában, az holis az fellyeb irt circumstantiak teszik a' kertek szepségét, láttam egj Hemstet nevű kertet,

[1] nem álltam az ígéretemet
[2] mivel ezekben a dolgokban, és még sok másban is, egyek vagyunk mi ketten

megis sétaltam magamat benne, bizony emlegettem az Mlgs Vrat, itt láttam az szép vizi mesterséget, mellyet másutt meg nem láttam volt, a szép tókat, spalerokat, tsigás bigás bótókat, a' kert kőzepin egj igen szép házat, ez igen nagj és ezen a' földön igen hires kert. de itt transpositiora alkalmatos dolgot nem igen kaphatni. én részemről bizony kész vagjok tehetségem szerint ez illyenekben, és másokbanis, ha méltoztatik a' Mlgs Vr adhibealni, tartozomis, complacealni, a' mint fellyebis irám, hogj ezekről és egjebekről valo gjakor irásommal alkalmatlankodgjam a' Mlgs Vron itéltem illetlennek lenni, és ugj convenialtunk Pápai Vrammal, hogj a' Mlgs Vrat in his elég ha edgjikünk levelével informállya, meg irván ö klme, ugj tudom, hogj a' mit ö klme irt, enis azont irnám.

III. Bizony szomoruságomat többiti, és a' Mlgs Ház szolgálattyára szánt szándékomat impediallya, s' tsorbitya, és még a' szükséges, czélomra meg kivántato mediumoknak meg szerzesitőlis el rekeszt az Mlgs Ház hozzám mutatott gratiájának nagj fatuma, annális inkáb, hogj a' Mlgs Vr obligatiojának hellyettem elég nem lőtt, hogj kezhez nem keritheti a' Mlgs Vr, Bizonyitok Istenemmel soha nem volt szándékom ez iránt, quod accidit, mit tehetek. En Istenem! En irtam az Mlgs Vrnak Teleki Mihály Vramnak kérvén az Istenért küldgje azon penzt T. Pápai Vramhoz Enyedre, irván ö knek előre, hogj informallya az Mlgs Vrat Teleki Mihály Vramot hogj vagjon alkalmatossága a' transpositiora, irtam aztis, hogj T. Pápai Vram kezihez vehetvén, küldgje a Mlgs Vrhoz. Irja a' Mlgs Vr Teleki Mihály Vram még octoberben Ao 1714. hogj a' pénz bizonyoson készen vagjon, és transponallya Enyedre T. Pápai Vramhoz. En igazán irom, ezen költségem fatuma ugj meg széditet; szomoritot, és ijesztet, igen kevés költséggel jővén el, és fogván ezen studiomhoz, hogj arrol kénszeritetem gondolkodni, hogj bujdosásom idejét kurtitanom kell, és ahoz szalnom, quod mecum tuli ex patria,[3] ha tsak ezen költség iránt consolatiom nem érkezik hamarjában, nehogj ide nyomorodgjam, annális inkáb, hogj látom, hogj a' Mlgs Vr azt irja, hogj magam dolgomot procurállyam, és ha a' Mlgs Vris le vőttem [!] rollam, és meg vonta tőllem kezeit s' segétségét, egészszen el esem czélomtol, és nem hogj azon időt, mellyet kellene ide fel el tőltenem, hanem minden dolgaimat, másként kell kormanyoznom, s' mérnem, hogj improvidus lévén, ugj ne járjak mint a' szegény Nemethi András Vram, az ki minden költségéből ki fogjot, és onnan hazul várt remenségében meg tsalatkozott s' egj felé sem mehet. mivel én magam dolgaimat ez idegen és meszsze földön, hogj procurallyan bizony nem tudom, ha tsak Mlgtok nem succurral, quicquid sit, semmivel nem gondolok, tsak a' Mlgs Vr rám ne nehéztellyen, én irtam nem régenis ezen dolog iránt a' Mlgs Vrnak Teleki Mihály Vramnak, és várom szivesen miben vagjon dolgom ez iránt, had tudgjam magamat ahoz szabni.

IV. Ezen szomoruságomot tetézi, s' ijeszt erőssen azis, hogj az Hálai Disputatiokban felt tőt szándékomtolis el estem, mivel azt irja a' Mlgs Vr, irigjli hogy része nem volt benne, holott többet 30nál, ugj gondolom, dirigaltam az Mlgs Vrhoz, mint bizonyos és bizodal-

[3] amit otthonról magammal hoztam

mas portasomhoz, illyen szándékkal, hogj általok a' Mlgs familiát és más nagj Fautorimat demerealhassam és segétségeket impetralhassam, és tzélomhoz közeleb eshessem bujdosásra kivántato succursusokat impetralván. meg vallom ehez bizván s' költségemet ehez szabván igen ki merültem, mert igj gondolkodtam, ezzel a' Mlgs Familia ujjab patrociniumat implorálom, mellyhez még mostis rakaszkodom és bizom, az Mlgs Vr interpositioja által requirálván a' Mlgs Familiat, én irok ez iránt a' Mlgs Vrak*na*k közönségessen egj levelet alázatossan, dirigálván az Mlgs Vrhoz Teleki Mihály Vramhoz, legjen agensem az Vr, igerte az minapi levelében az Mlgs Vr Teleki Josef Vramis jo akarattyát, hogj praescriballyak a' Mlgs Vr*akna*k távul legjen, jo lesz, ha gra*tia*jok accedal, committalni valamellyik hellyre, vagj oda, az honnan a' más gra*tia*ja jött a' Mlgs Vrak*na*k és ha hamar nem juthatnék hozzais I*st*en elő menetelt adván az Vr jo akarattyabul meg epűlhetnék, én igj fogom, ha ez iránt gra*tia*ja accedal a' Mlgs Vrak*na*k igj nyujthatom idömöt s' jobban adornalhatom szándékomat s' készithetem magamat Nagtok szolgálattyára, másként a' mint irám, certe aliorsum vident vota.[4]

Illyen hoszszas irással kénszeritetvén magam dolgai iránt a' Mlgs Vrat terhelni, a' többit biztam Pápai Vramra ez uttal, és kérem igen alázatossan s' bizodalmasson a' Mlgs Vrat hozzám meg mutatot Vri gra*tia*jat ne vonnya meg, söt támogasson s' consolállyan illyen szomorusagim között, I*st*en éltetvén, kötelezem magamat meg hálálására s' szolgálására opere et veritate, minden dolgaimat tapasztalt Vri gra*tia*jab*an* recommendalván és ahoz tamaszkodván maradok

A Mlgs Vrnak

igaz kötelességű szegény szolgája
Ajtai András.

37.

London, 1716. március 1.

Londini 1. Martÿ. 1716.

Méltoságos Groff Vr,
érdemem felett valo jo Patronusom, egj Fautorom.

Az jo Istentől ö Felségétől a' Mlgs Vrn*a*k és minden szerelmeseine*k* igaz szivel minden áldást életet és jo egésséget kivánok és alázatos irásommal comparealok, a' melyben multis non agam,[1] mert, ugj tudom az én kedves bujdoso társam Pápai Vr*am*, duor*um* nostr*o*rum consensu[2] a' Mlgs Vrat mind most mind ez előtt informalta, mi mun-

[4] bizonyosan másként látják kívánságaimat

[1] sokmindennel nem fogok foglalkozni
[2] kettönk egyetértése alapján

kálodunk és fáradozunk, noha nem kevés szomoruságok kőzött mind a' két részről, kivált én, mivel az én jo Vraim és Patronusim a' mint a' Mlgs Vr irja promissa mutarunt, fiat,[3] Istenemben, ki eddig gondomot viselte, vetem reménségemet, ha ez előtt bár tsak esztendővel igj tudtam volna, dolgaimat másként kormányozhattam volna, retrahi nequit, irja a' Mlgs Vr talám neheztellek a' Mlgs Vrra, távol legjen, én bizony semmiben nem causalom a' Mlgs Vrat, sőt bizonnyal hiszem semmit el nem mulat és mulatott szegény szolgája iránt, és én vajha álkalmatos lehetnék meg hálálására! Kérem a' Mlgs Vrat méltoztassék tudtomra adni Luts János Vrnak még fizetődőtté a' mit nékem az Mlgs Vr chirographumára adott volt, ez iránt nagj sollicitudoban vagjok, és bizony bánom hogj az az emberséges ember szenved miattam. semmi ujságot nem irok, bizom Pápai Vramra, kérem a' Mlgs Vrat az hozzám igaz indulatu jo Vraimat s' Patronusimot ö Nagokat s' ö klmeket alázatosson kőszőntse képemben, ugj mint a' Kemény és Bethlen Vrakat. egj szoval azokat a' kikhez, bár tsak (ha Isten haza viszen valaha) mehessek cum fiducia. A Mlgs Aszszonynak, Vrfiaknak és kis Aszszonynak Istentől minden áldást kivánván magamat az Vr amperialt gratiajában recommendalván vagjok s' maradok

A Mlgs Vrnak

alázatos szegény bujdoso szolgája
Ajtai András

38.

Bécs, 1717. január 13.

Méltoságos Groff Vr
érdemem felett valo nagy Fautorom.

Az uj esztendőben uj áldásit kivánom Istenünknek ő Felségének, álhatatos jo egésséggel edgjutt, az egész Mlgs Házra, specialiter a' Mlgs Vr szerelmeseire és a' Mlgs Aszszonyra, és noha mingjárást ide érkezesem után kőtelességem szerint udvarlottam levelemmel, mely még válaszolatlan, mellyet dirigáltam vala Professor Szegethi István Vramhoz, mégis tartozásom szerint mérészlek az Mlgs Vrnak alázatossan irni, és számanélkűl expressalt Vri gratiajaban magamat recommendálom s' alázatosson kérem, minthogj a' Mlgs Vr Teleki Mihály Vram 25. Decembris 1716 Hoszszufalvárul dátált levelében azt irja, hogj hátra maradott kevés kőltségemet, a' mint én irtam volt innen, egj Vanckel Márton nevű Szebeni kereskedőhez bé küldőtte, az kinek innen irt Bauzner Vram, hogj percipiallya s' transponallya, kérem méltoztassék végére menni és engemet tudositani, az Vr azt irja, ezen pénzt az Vrnak és Teleki Josef Vramnak minthogj az idő tájban Szebenben

[3] megmásitották ígéretüket, legyen

voltak, recommendállya. én tsak azt várom, mindgjárást indulnék; succursus nélkűl pedig egj felé sem mehetek.

Jablonski Vram levelét vőttem egj nehány nappal ez előtt, az Mlgs Vrat szivesen kőszőnteti, ugjan akkor irja jol van a' dolog.

Pápai Vramtol jőve az minap ide egj iskatulya valami gjőkerekkel, dirigalta volt Alvinczi Vramhoz, igen regi, még Augustusban inditotta el, az hideg meg fogott nekiek ártani, már el küldenők tsak alkalmatosság volna, vagj magam le vinnem, tsak kőltségem érkeznék s' szabadulhatnék. Isten az Mlgs Vrhoz juttatván a' mit meg nem irhatok, meg beszéllem.

Az minap Kőleséери Vram levelét vőttem, melyben igéri az maga szolgálattyát, és az Excelsum Guberniumtol ha consolatiot obtinealhat el nem mulattya, kérem a' Mlgs Vrat ezen dolgot ö k*ne*k recommendalni ne sajnállya, irtam Gubernator Vr*na*k ö Excelenciaján*a*k. Veselenyi, Mikes Vr*akna*k ő Nagok*na*kis; bizom ezen dolgot az Mlgs Vr expressalt nagj Vri sedulitassára.

Ujságok irásával se az Mlgs Vrat se magamat nem terhelem, mivel azok most onnan jőn*e*k ide, a' mellyek távul valok ea nos non tangunt,[1] igen félő hogj jövendoben szegény hazánk fűstel meg ne tellyek, it igen nagj a' készűlet az jővő campaniára, más részről is ugj referállyák irtoztató a' készűlet, igen jo lesz a' ki magárul idején provideál s' magát valahova recipiallya, a kővetkezendő nyomoruság előtt, mind ezekről tempus docebit, én bizony alig várnám hogj a' Mlgs Vr*na*k szemely szerint udvarolhatnék, nihil obstat, hanem hogj nints mivel innen meg indulnom és kiváltoznom mihelyt succursus érkezik egj nap sem mulatok, és sietek, hogj meg bizonyitsam hogj vagjok

A Mlgs Vr*na*k

igaz kőtelességű szolgája
Ajtai András mpr.

Béts 13. Januarii. 1717.

A Mlgs Vr méltoztatván válaszolni dirigállya az Vrhoz Alvinczi Vramhoz. és ha méltoztatik parantsolni kész szolga vagjok.

[1] azok minket nem érintenek

III.

DÉÉSI SIGMOND és REMETHEI JÁNOS
(1714–1717)

39.

Eperjes, 1714. augusztus 7.

Méltóságos Groff Ur
Erdemem felett való Jó Uram s Patronusom!

Alázatoson jelentem a Meltsgs Urnak, hogy immár Isten Kglméből mind hárman Eperjesre el erkeztunk, a palaczkokatis el hozták, de nagy hijakkal, mert a tőltelékre valo bor mind fel ment a tőbbire, mégis nincsenek teli, tsak máris ugj el apadtak en nem tudom tóvabrais mit reménlyünk irántok; az Ur parancsolattya szerent mindazaltal készek leszünk tellyes tehettségünk szerent transportalasókban munkálkodni. Az Urnak erdemem felett valo Uri gratiajahoz valo biztomban emlitem alazatoson aztis, hogj T. N. Inczedi Joseph Uram igerte 8. aranyig való gratiajat, ha az Ur kezeben fog a küldeni, meltoztassek az Ur kezemhez küldeni; hasonlokeppen ha az Mltsgs Groff Bethlen Ádám Uram ö Nsgais Uri igéreti szerent valami gratiajat fogna mutatni; egjebüve semmi bizonyos reménsegem nincsen, hanem bizom méltatlan személlyemet az Mltsgos Ur Uri gratiajara s kéremis igen alázatoson az Urat, ha mi Consolatiomra valo alkalmatossagot lát valahonnét, meltatlan szolgajanak succurralni méltóztassék, a mit en az Urnak meg nem szolgálhatok, az Istentöl mindazokért az Meltsgs Urra áldást es kglmet kévánok. Semmi ujsággal mostan az Urnak nem kedveskedhetem, hanem a persecutio irant való szomoru hirek es dólgok erre fele tellyességgel alusznak. A Septemberben Posomban Celebralando Universalis Dioeta mit fog magával hozni, eventus docebit. Itt Biliczkai szekérre ülvén, 11 praesentis lészen felfele indulásunk Silesian által, a Bétsi passusra sem Commoditasunk, sem securitásunk, sem expensánk nincsen. Isten fellyeb vivén s benne modom lévén egjéb dolgokrólis tudositom a Meltosagos Urat, addig penig az Ur Istennek Kgls gondviselése alá ajánlvan a Mltsgs Urat egész Uri Házával edjutt, maradok

A Méltsagos Urnak

alázatos, méltatlan szólgája
Dééси Sigmond
mpria

Eperjes 7. Aug. 1714.

A levélben egy töredék Borosnyai L. János leveléből.

emberek*nek* ismeretsegeben . . . . . .
Vramn*ak* meg tavaly öszszel el küldöttük. Itt meg magunkis esmeretlelenek vagyunk a Professorokkal; hanem Bourhawe Vrammal a mint a M. Vr. hadta volt; ezutannis ha mire melton*ak* itel a M. Vr. nyeresegemm*ek* tartom enis a mea parte mindenekb*en* szolgalni. I*sten*n*ek* ajanlom a M. Vrat egesz Vri Hazaval. I*sten* ö Felsege vigasztallya meg a M. Vrat mindenekb*en*, nevezetesen a M. Aszszonyb*an*. A M. Groff Vrn*ak* alazatos Szolgaja

Borosnya L. Janos mp.

Teleki Sándor kezével: Lugduni Batavor*um* 1722–21 Aug.

40.

Franeker, 1715. április 17.

Méltóságos Groff Ur
Erdemem felett való Jó Uram s Patronusom!

Hogy Isten a Mltsgs Ur életét jó szerencséjet, egésségét bekességet sok esztendökre terjeszsze, Uri Hazát minden jokkal szeresse, szivem szerént kévánom!

Nem lehet Méltsgos Uram! háládatossággal nem emlekeznem a' Mltsgos Ur érdemem felett valo nagy gratiájáról, hogj szegény szólgájáról ez idegen földönis meg emlekezni, söt promotiomnak dolgát Uri, sokat tehetö, es a kegyessegnek munkaiban fáradhatatlan kezeire venni méltoztatott: ismerem Istennek irántam valo nagy kglmességének lenni, hogy a Méltóságos Groff Uram elött ennyi kivánt gratiát találtam, mert álhatatoson el hittem en azt, hogy ha szinten meg fogyatkoznám en mostani reménségemben, mindazonáltal keresne a Mltsgos Ur valami utat es modot az en Consolatiomra, mivel ugy látom s tapasztalom en, hogy a Meltsgs Ur minden dolgainak s gondjainak feliben helyheztette az Isten házának, es annak jovára igyekezö jó subjectumoknak promotiojat, ugy hogy meltán el mondhatom en azt, hogy sokan sokban foglalatoskodnak, de a Méltoságos Groff Sz. T. S. Ur a jobb részt valasztotta. Az en szólgálatom talám erötlenebb, mintsem a Méltsgos Urnak valamit használhatna, a mit azért azzal fel nem érek, Isten elött valo esedezésemmel a Mltsgs Urnak meg halálni el nem mulatom. Irtam volt a M. Urn*ak* in initiis hujus anni, melyben minden dolgaimrol a M. Urat tudositottam volt, most tsak azon gradusban vagyon dolgom, ajándék asztalt a husnak nagy drágasága miatt nem obtineálhattunk, mind eddigis magunk pénzén élünk, igen nagy soványsággal; ha Nsgtok valami utat nem talál fel segitésemre, itt igen kevés ideig subsistalhatok, es idö nap elött nagy kárommal, s jo tzélomnak nagy tsonkaságával haza szorulok, melynek meg orvoslására Isten a Mltsgs Urat segéllye, fáradozását méltó tekéntetbe végye, mind lelki s

mind testi jókkal erette be töltse, szivem szerént kévánom. Iffiu Pápai Ferencz Uram leveléből értem, hogy ö Kglmek még Aprilisnek nagyob részét Lejdában fogjak tölteni, és a végén fognak Angliara indulni. A Belgák a Svecusnak hadat denunciáltanak, mivel annak sok importunitasit hajóik*nak* fel predáltatását, söt annak a tengernek intercludáltatását tovább nem álhattyák, és most az ellen való nagy készületben vannak. A Svécziai Király a Hassiai Fejedelem Leányát vötte mostan Feleségül, itt közönséges hir. Egyeb ujsággal mostan nem tudok a Mltsgs Ur*nak* kedveskedni.

Ezek utánn ajánlom az Ur Isten kgls gondviselése alá a Mltsgs Ur életét s egész Uri Házát.

A Meltosgos Ur*nak*

alázatos szólgája
Déési Sigmond. mpria

Franeqverae Frisior. 17. Aprilis 1715.

Kívül:

P. S. Kérem igen alázatoson a Mltgs Urat, méltóztassék által küldeni ezen Groff Bethlen Adám Uram*nak* eo Nsga*nak* szolló levelemet Bonyhára.

41.

Leiden, 1715. május 20.

Méltóságos Groff
Erdemünk felett való Jó Urunk s Patronusunk!

Kötelességünk*nek* esmerjük lenni, hogy Is*ten*nek hozzánk mutatott nagj kegjelmességét háládatossággal igen alázatoson jelentsük a Meltsgos Ur*nak*. Mely tsudálatos gondja viselését mutatta Is*ten* hozzánk, nem gjözzük a' Méltsgos Ur*nak* eléggé meg irni; mert mikor Franeqveraban keves költségünkből szinte ki fogjtunk volna, es semmi segittsegünk sohonnan nem volna, lévén mind kettönk*nek* majd hasonlo sorsa, ugj mint kik közzül edjikünk ~ Déési Sigmond, a Méltsgos Groff Bethlen Adám Uram ö Nsga, másikunk penig ~ Remethei János, Meltsgs Groff Bánffi Györgj Uram ö Nsga gratiajától függesztettünk fel, es ezen dolgunk*nak* promotioját azon egj Méltsgos Uri Teleki Ház*nak* két ekes es erös oszlopi; ugj mint Mltsgs Groff Szeki Teleki Mihály Ur*am*, es a Meltsgos Ur vötték vólna a magok Isten dicsösége mellet valo munkában fáradhatatlan Uri kezeikre; akkor mutat az Is*ten* továbra valo subsistentiára alkalmatosságot, N. Pápai Ferencz es Ajtai András uramék méltán emlekezetben marado industriájok által, itt Lejdában a' Mltsgos Hollándiai es Vestfrisiai Ordok Collegiumában; melylyet, mivel N. Pápai Ferencz Uram Cum omnibus Circumstantiis a Mltsgs Ur*nak* meg irt, miis külön meg irni szükségtelen dolog*nak* tartunk; hane*m* akartuk ezen irásunk által mind ketten a Mltsgos Ur elött recognoscálni ezen beneficiumnak az Enyedi N. Collegium*nak* neve es jussa alatt

valo usurpatioját, ugj mint azon N. Collegium*nak* edjikünk realis, masikunk hoc respectu, putatitius es adoptivus tagjai, akarván mindenekben a Meltsgos Urtol, mint azon N. Collegium*nak* Meltoságos Curatorától dependeálni. Mely nehéz dolog legjen az ide való be szerzödés, ebböl meg itélheti a Mltsgos Ur, hogj mi láttattunk tota re Confecta ide jötteknek lenni, meg is helybe állittatásunk került ketten 64 ~ hatvan negj forintokba, mellyet senki el sem kerülhet; és annyi ága boga vagjon ennek, hogj jollehet ugjan sietni láttatott a mi dolgunk, mégis ab ultimo Aprilis ad 20 Maji[1] ment egész tökélletességre, mert ezen napon hozták meg a M. Ordok specialis irántunk valo sub Sigillo ordinum emanált Commissioját,[2] melyben hittel köteleztetünk ad Studium Theologicum, hac conditione, hogj ha nem Theologiae studiosusok*nak* comperialtatnank, tehát non solum excidamus beneficio, sed insuper omne bonum perceptum refundere tenebimur, mivel solis Theologiae Studiosis hoc beneficium dicatum est.[3] A Successiorol még eddig tudtunkra egj szó sem volt, nem is volt ideje ante tempus azt forgatni, mi tellyes tehettségünk szerént azon leszünk, hogj a successio fel allittassék. A ki ezen beneficiummal élni akar, annak három esztendeig kell itt lakni; a mi dolgunk penig bizontalan, mivel N. Pápai Uramek abban munkálodnak, hogj minket ezen obligatio alol fel szabaditván, a successorok*nak* ad primum diem mensis 7bris Anni futuri 1716[4] utat nyissanak, (jobbis vólna ollyankor változni, mint illyenkor, miis a Franéqvérai cursusunk*nak* nagj dispendiumával vöttük meg ezen alkalmatosságot) de meg eddig semmire nem mehettenek; mi penig mindenekb*en* a Mltsgos Ur parancsolattyától várunk, es annélkül semmit nem tselekszünk. Attól félünk immár Méltsgs Uram, hogj ezen beneficium*nak* nagjobb hire talalván támadni magánál Erdelyben az oda haza nekünk igért Uri Ist*e*nes gratiák*nak* meg tellyesitését szükségtelen dolognak allittyák, és igj semmi succursust nem obtinealunk; itt penig pénzbéli beneficium semmi sincsen, ⟨kivált⟩ elsö esztendöben. Kerjük azért ige*n* alázatoson a Mltsgs Urat, a mint eddig, ugj ennek utánnais Consolatiónkat munkálodni méltoztassék, mert jövendöb*en* tsak annyi penzünk sem lesz, a mennyivel le mehessünk. Ha a Méltóságos Ur a N. Pápai Uram leveléböl valamit e' dolog iránt ki nem tanulhat, vagj bövebben akar felölle értekezni, a Mltsgs Ur parancsolattyát vévén, plenaria informatiot tenni kötelességünk*nek* tartyuk. Ezek után ajánlyuk az Ur Ist*en* oltalmáb*an* a Méltóságos Urat egész Uri Házával edjütt.

A Méltóságos Ur*nak*

alázatos szólgai
Déési Sigmond mpria
Remethei János. mpria

Lugduni Batavorum 20. Maji. 1715.

[1] április végétől május 20-ig
[2] a rendek pecsétjével kibocsátott megbízatását
[3] teológiai tanulmányok végzésére, azzal a feltétellel, hogy ha nem mutatkoznánk igyekvőknek a teológiában, nemcsak a javadalomtól fognak megfosztani minket, hanem ráadásul minden egyéb juttatást amit kaptunk, vissza kell fizetnünk, mivel ezt a javadalmat kifejezetten teológiát tanulóknak ajánlották fel.
[4] a jövő év (1716) szeptember 1-ig

42.

Leiden, 1716. január 10.

Lugduni Batavorum 10. Januarij 1716.

A Méltóságos Gróff Urnak
Erdemem felett valo Jo Mltsgos Uramnak, Patronusomnak es Curatoromnak
Istentől áldást, kglmet es békességet kévánok egész Uri Mltosgs Házával edjütt!

A Mltsgos Ur 30 Julÿ proxime elapsi kőlt levelét vőttem 10 Xbris alazatoson és igen kedvesen T. Remethei Urammal edjütt (kiis kűlőnős replicat tőtt a Mltgs Urnak) en az Ur parancsolattyanak engedelmeskedni mindenekben igyekezem. Hogy a Mltsgs Ur az en dolgaimat maga Uri kezein tartya s folytattya mind Mltsgs Patronusom előtt, s mind egyebűtt, az en Istenem jutalmaztassa meg a Mltgos Urnak, énis haladatos szolgálatommal recolalni életem fogytaig igyekezem. Alazatoson akarom emliteni a' Mltsgos Urnak; mint hogy ezen beneficium három esztendeig rendeltetett az M. Ordoktól; azert hogy a Successorok ezen beneficium iránt securussabbak lehessenek, szűkség leszen, hogj Nsgtok minket a M. Ordok es Curatorok előtt bizonyos argumentumokkal meg mencsen, hogj ante illud tempus hinc valedicere cogamur;[1] ugjmint, vagy Ecclesiainknak szükseget, vagj más verissimilitudot causalvan, kűlőmben félő, hogj Contemtusnak ne imputallyak, es igj a Successio intercludaltassek. Innen valo solvalodásom után mi tévő légyek, egeszszen a Nsgtok parancsolattyától várok, kűlőmbenis akkorra kevés kőlcségemből ki fogjvan, egj fele sem mehetek; szeretném ha Nsgtok parancsolattyabol s gratiajabol cursusomnak hátra maradott részét a Trajectumi Academiaban tőlthetném, mivel ottis igen jeles Professorok vannak, a kiket hallani igen kévánnék: Várom ez iránt a M. Ur parancsolattyát minél hamarebb, ne imparatum inopia opprimat.[2] Kérem az Urat azonnis, hogy a T. Inczedi Jóseph Uramtól igertetett 8. aranyakatis feledekenysegben menni ne engeddje, ezen leveleimet penig a kiknek szollnak, meg kűldeni méltoztassék. Ujságokkal a M. Urnak bővőn kedveskedhetném, mivel egesz Europában fen forgo dolgokat minden nap novellakban latom; de nem merek postan affélét irni, mivel sok kézen fordúl meg, es igj a jót is roszra magjarazhatnak.

Ezek utan ajanlom az Ur Isten kgls gondviselése alá a Meltsgos Urat egész Uri Házával edjütt.

A Méltóságos Urnak

kőtelessége szerént való alazatos szólgája
Déési Sigmond

mpria

[1] hogy ettől a helytől még az előtt az időpont előtt kényszerülünk búcsút venni

[2] nehogy készületlenségben szükségre jussak

43.

Leiden, 1716. január 10.

Méltoságs Ur,

Erdemem felett valo nagj jo Uram, s Pátronusom. Isten e bé állott Uj esztendőben a' M. Urat, M. Uri házával virágoztassa, s' minden áldásival szeresse alázatosson kívánom.

A' mult esztendőben 10ma Decembris vöttük a' M. Ur levelét nagj örömmel, s háládatos szivvel. melyben a' mi engemet illet, tartom kiváltképpen valo boldogságomnak, hogy a M. Ur, és az Enyedi Coll. T. Professori ezen beneficiumra valo collocáltatasomat nem difficultállyák; sőt kegjes Atyai indulattal meg nyugodtanak rajta. En meg vallom Isten kiváltképpen valo gondviseléséből lőtt, hogj ide jöhettem e beneficiumra, mivel nem lévén esztendőre valo subsistálhatásnál több költségem, a mult esztendőben szükségesképpen haza kellett volna mennem, holott még harmadik esztendőn is kívánnék a' hazán kivűl maradni, hogj magamat az Isten házának szolgálattyára jobban el készithetném. De ha a semmiképpen nem lehet, bár csak haza menetelemre valo succursust vehetnek, külömben haza nem mehetek. A mi penig a' M. Ur kívánságát illeti, én sancte recognoscálom, hogj a' Rfr. Bethlenianum Coll. Lejdai Alumniáját, qua membrum ejusdem Collegii, cum venia illius, et Ill. Curator. ac T. Professorum assequáltam, pro quo beneficio semper bene me affectum erga dictum Collegium lubenter compromitto.[1] Ajánlom a M. Urat Isten kgls oltalmában.

a' Méltosgs Urnak

alázatos szolgája
Remethei János

Lugduni Batavorum, 10. Januarii. 1716.

44.

Leiden, 1716. március 3.

Lugduni apud Batavos. in
Theol. Ill. Hollandiae et
West-Frisiae Ordinum Collegio.
3. Marty. 1716.[1]

Méltóságos Groff Ur
nékünk Jó Urunk s Patronusunk!

[1] mint e kollégium tagja, az igen kiváló gondnoknak és a professzoroknak engedélyével nyertem el e jótéteményt, szivesen megigérem: a szóban forgó kollégium iránt mindig hálával fogok viseltetni

Kötelességünk szerént való szólgálatunknak ajánlásával az Istennek áldását kévánnyuk szállani a' a [!] M. Ur eletére, es egész M. Uri Házára!

A Méltoságos Ur 20. Xbris Tompaházárol hozzánk méltóztatott levelét vöttük 28. Febr. igen alazatoson és háladatoson, melyből a M. Ur mellettünk való méltatlan fáradozását örömmel értvén, kévánnyuk, hogj a kgsség munkáinak kgls meg jutalmaztató Istene. a M. Ur Isten dicsossége mellet valo hűséges forgolódását jutalmaztassa meg. Az 6. es 30. aranyaknak aranyaknak [!] transpositioját igen alázatoson bizzuk a M. Ur gratiajára, a most tavaszszal jövö betsületes Deákok fidelitasa által ide Lejdába. A T. Inczédi Joseph Uramnál levö 8. aranyakatis igen alázatoson emlitem a Méltsgs Urnak: azon aranyaknak transpositiojával penig várjuk a M. Ur irántunk s dolgaink iránt való Uri dispositioját. Hazól lehető consolationkat immár értyük, melyis még egj esztendeig valo subsistentiánkra ide fel nem elégséges, hanemha az M. Ur bölcs Uri itileti szerént mutat továbra való útat a subsistentiára, mivel a mint T. Pápai Ferencz Uram leveléből értyük, in Augusto proximo az ö kglme Fia fog succedalni helyünkben; a mikor is mely felé fogjunk, nem tudjuk; mivel ide fel továb való subsistentiára nem lészen elégedendő költségünk, haza menni penig az idén nem akarnánk, mivel az tudományunknak soha bé nem foldható tsonkaságával esnék: Sumus itaque inter spem et metum ad ulteriorem Vestrae Illustritatis dispositionem.[2] A mi innen valo meg szabadulásunknak es a successoroknak ide lehető Collocatiojoknak modjárol bövön irtunk vólt 10. Januarij Anni praesentis Bécs felé postán, melyis ha casu quo a Meltsgs Urnak meg nem ment vólna, tehát mostis szükségesnek itiltük alázatoson emliteni a M. Urnak, hogj prima omnium est nostri sint liberandi cura; ceterum de successione tanqvam intempestiva nulla potest esse spes,[3] mivel három esztendőhőz van kőttetve ez a beneficium; és a M. Ordok ugj tudjak, hogj mi három esztendeig lakunk itt; meg kévántatnak azert a' praegnans argumentumok az innem valo praeviae el menetelnek excusalására, ugj mint vagj Ecclesiainknak reánk való szorulása, vagj más efféle; mert ezen beneficiumot, senkinek kevesebb idöre nem adják, hanem vagj 3. vagj 6. esztendökre. A successorokba penig itt meg kévántatik egj egj kis indigna patientia, meg gondolván azt hogj: Nihil est ab omni parte beatum: decens itidem erga quovis accommodatio, beneficii hujusve et verbis et factis praelatae aestimatio, singularis ad Theologicum studium et Sacrum ministerium resolutio,[4] mert ezt nem adják senkinek, hanem tsak Theologiae Studioso, melyre megis esketik, a mint minketis. Vannak egyéb

[1] Leidenben, a nevezetes Hollandia és Nyugat-Frízia rendjeinek Teológiai Kollégiumában, 1716. márc. 3-án.

[2] így tehát kiválóságod további rendelkezéséig reménykedés és félelem között hánykódunk

[3] gondjaink közül a legfőbb az, hogyan szabaduljunk el innen, továbbá az is aggaszt, hogy ilyen korai utódlásra semmi remény nem lehet

[4] Semmi sem szerencsés minden tekintetben: éppen ezért illő mindenkihez alkalmazkodni, illendő ez alapítvány szavait és tényeit figyelembe venni, egyedül a teológiai tanulmányokra és a szent szolgálatra szánnunk magunkat.

dolgokis, mellyeket annak idejében mi elejekben adni tartozunk. Franeqverából való el jövetelünkön az ott való T. Professorok igen meg indulván, miis innen T. Andala Uramat leveleink által ottan ottan sollicitálván, a M. Phrisiai Ordokat aemulatiora inditották az Hollandiai Ordok ellen, es igy erigaltanak a Magjaroknak négj alumniat Franekerábann; a mely nem egjébb, hanem gratuita asztal, a mely esztendőnként importal 74. forintokat egj szemelyre, az az: annyiban kerül a M. Frisiai Ordoknak: a mellyenis mostann vannak Enyedről Aszalai Samuel Uram, Kolosvárról Csernatoni Jóseph, es Déési Györgj Uramék, es egj Tunyogi nevü betsületes Magjar Országi Deák. Ha a Méltosgs Urnak tettzenék, es bizhatnánk, hogj perpetuo 6. Deákink lehetnének a három Academiánn, jo vólna ha tsak ketteitis szegeny meg romlott Collegiumunkhoz köttetni, mellyetis ha a M. Ur tudositását vehetnők, annális inkább, ha a T. Andala Urnak levelét meltoztatná küldeni, mi magunk igjekeznénk allaboralni, reménlemis hogj könnjebben obtiealnánk már, mivel annak dispensatioja nagjobb részént T. Andala Uram kezén vagjon: Sovány ugjan az asztal, de a szükség meg édesiti, az egésséges ember mind el élhet vélle, de gjenge temperamentumunak nem javalhatni. N. Pápai Ferencz Uram meg Londiumban, Ajtai Uram Oxoniumban vannak. Ezen Groff Bethlen Adám Urnak szolló levélnek transpositiojára igen alázatoson kérem a M. Urat.

Ezek utánn az Ur Isten Kgls gondviselésére bizzuk a Méltsgs Urat egész Uri Házával edjutt.

A Méltóságos Urnak

alázatos szólgai méltatlan Cliensi
Déési Sigmond. mpria
Remethei János.

45.

Leiden, 1716. november 16.

Lugduni Batavorum.
16. 9bris. 1716.

Méltóságos Groff Urnak

Erdeműnk felett való Jó Urunknak s Patronusunknak Istentől áldást, kegyelmet, és békességet kévánunk M. Uram kgldnek!

A Mltsgos Ur régtől fogván ohajtott levelét, 16. Aug. Szebenből költet vőttük 18. 8bris igen alázatoson, melyből az Ur parancsolattyát engedelemmel értyuk: Mi ezen beneficiumot a Successoroknak 1. 7bris a Pápai Ferencz Urammal tőtt vegezés szerént cedálni készek vóltunk, de a M. Ordók azon dólgon ugj meg indúltanak, hogj tsak az Isten oltalmazott meg azon casustól a mellyet a M. Urnak meg irtunk volt,

és ollyan illetlen censurával vóltanak Nsgtok iránt, hogj mi meg irniis általlyuk, mivel a már irrevocabile: Summa rei est: a mi intempestiva revocaltatásunk, es a successionak ollyan bátorságos és bizonyos praetensioja nem tsak nem tettzett nékiek, hanem ugjan illetlen szokrais vitte őket, mivel azt mondják, hogj ezen beneficium három esztendőhőz kőttetett; ha azért a szűkség azon időt anticipaltani kévánta, kellett vólna ő Nsgokat praevie requirálni irántunk, ha el ereszteneké bennűnket avagj idő előtt; és ha azt meg engedték volna, meg ujjabban kellet vólna levél altal ezen beneficiumot supplicalni, mivel a successiot még tsak hallani sem akarják, okozván Hazájokon eshető nagj változásokat, melylyek miatt nem tsak az idegeneket, hanem a magok fiaikatis el botsátani kenszerittetnek, a mint a kőzelebb el múlt hadakozásbannis tselekedtenek. Mivel azért ezen dólgokat el nem kővettük, ők igen kemény conseqventiákat nectáltanak, és azt végeztek, hogj mi irántunk valo végezések immutabilis legyen, a successoroknak penig, mivel már itt vannak, rendellyenek valami extraordinarius succursust, es lakjanak a Városon, nem a Collegiumban, mind addig, mig vagj ujjábban requiraltatnak Nsgtoktól, vagj mi velűnk a három esztendőt ki tőltetvén, ebbeli defectusunkat recognoscaltassák velűnk.
Ezen decretumokat irásban elis kűldőtték ide a Régensűnk kezébe; de ez, mint emberséges ember, immár Pápai Uramékat be eresztette volt a Collegiumba, mellyért nagj censurátis sustinealt az Ordoktól: kérte azért az Ordókat, hogj ne ejtsenek immár ő rajtais ollyan szégjent, hogj ezeket ki küldjék a Collegiumból; azért azt már meg engedték hogj benn legjenek, de tsak ugj, mint extraordinariusok ad ulteriorem dispositionem; nekűnk peniglen azt izenték, hogj el menő szándékunkat tegjük le, nisi impensas in nos collatas persolvere velimus.[1] Ezt mindazonáltal sub rosa jelenté nékünk a Regens, hogj az Ordók meg értvén Franequerában lőtt esztendeig való lakásunkat, fogják acceptálni semel pro semper, és igj itt a két esztendőket velünk el tőltetvén, a jövő tavaszszal el botsátanak, de nem akarják, hogj annak előtte hirűnkel legjen: ugjan ezt is monda a Regens, hogj Si vestri Domini Curatores hoc fecerint amplius, beneficio certe excidetis; volunt enim Illustr. Domini Ordines Nostri, ut si beneficio hocce frui velitis, praevie per literas vos insinuetis priusquam adsitis, ne vel vos beneficio frustrati jacturam subeatis, vel Ill. Ordinibus extraordinarios facessatis labores.[2] Ezek a Regens szavai, mellyek ez után használni fognak: ha mit továbrais ki tanulhatunk a M. Urnak alázatoson meg jelentyűk. Ezek azért igj lévén, mi Jó Istenünk tettzéséből reménségűnk felett itt telelűnk, és tavaszt érvén s a M. Ordóktól dimissiót nyervén le felé igjekezűnk; de ha Nsgtok modot nem talál valami viaticumunk iránt, mi bizony le nem mehetűnk, mivel mostis kőlcsőn pénzel tészszűk na-

[1] hacsak nem akarjuk a ránkfordított költséget visszafizetni

[2] Ha gondnok uraitok tovább erőltetnék a dolgot, biztosan elesnétek az ösztöndíjtól: a mi uraink kiváló rendjei ugyanis azt akarják, hogy ha részesülni szeretnétek ebben a javadalomban, ti magatok forduljatok hozzájuk, már jó előre egy levéllel, de még mielőtt személyesen előhozakodtok az üggyel; akár azért, hogy megfosztván a juttatástól ne szenvedjetek hányattatásoktól, de méginkább azért, hogy ne okozzatok a kiváló rendeknek külön fáradságot.

ponkent való szükségeinket, az egj ételtül meg válva; sőt még kölcsön sem kaphatunk immár, mert az el múlt Caniculától fogva mind kölcsönnel élünk, reménlvén hogj Pápai Imre Uramék hoznak valami pénzt Istenes Jó Patronusinktól számunkra; de nekünk tsak egj pénzt, vagj valami tudositást sem hoztak senkitől, ugj hogj ha akkor el eresztettek vólna bennünket, tsak a Városból sem tudtunk volna ki menni, hanemha üressen; már ugjan a tiz aranyat meg hozták M. Ur Vesselényi Uramtól eö Nsgától, de azzal tsak az adosság sem fizetődhetet le egészszen: T. Inczédi Jóseph Uramtól hoztak 4 ~ négj aranyat, többet bizony nem egj pénztis, es igj mind ketten vagjunk igen nagj extremitásban. Azért igen bizodalmas alázatossággal folyamodunk a Méltsgos Ur irántunk sokszor meg mutatott Uri gratiajához, méltoztassék illyen nagj tribulationkban valami consolatiot keresni, ha G. Bánffi György Urfi a 6. aranyat, es G. Bethlen Adam Uram eö Nsga a 20at meg adna, igen jo lenne per Concambium valamellyik Szebeni mercator altal ide transponálni, T. Inczédi Uram is ugj transponalta a 4. aranyat; azoknak vagjon Factorok Lipsiában, a Lipsiaiaknak vagjon Amsterdambann, mellyis ide tsak 6. arányi föld, és igj infallibiliter kezünkhöz jöhetne még a télen, mert minékünk a jövő nyáron fel jövő Atyafiakat várnunk nem lehet, mivel mindennap nevekedik költésünk. Ha penig kezünkhöz jöis e néhány pénz, bölcsen által ertheti a M. Ur mely kevésre megjünk vélle, hanemha többet parancsol a Nagj irgalmu Isten valahonnét. Nem hagjtuk vólna mi ennyire körműnkre igni a dólgot, hanem annak idejében kölcségunkhöz képest le mentünk vólna; de tudja a M. Ur, hogj ez mostani statusunk nem vólt s nincsen magunk arbitriumaban, a mint a mai peldais bizonyittya; azért azt mondhattyuk: DEus nobis haec otia fecit.[3] Mind ennyi inségink kőzőttis peniglen mi a mi tisztünket a tanulásban szorgalmatoson és hűségesen követtyük, igjekezvén azon, hogj mind Istenünk jövendőben irántunk lehető hivatallyanak, mind penig Nsgtoknak felőllünk valo jo reménségének meg felelhessünk; mely iránt annyivalis inkább confirmaltatunk, mivel láttyuk Istenünknek tsudálatos gondviselését irántunk, nyujtván remenségünk s tehettségünk felett Academián való lakozásunkat. Alumnusi obligationkat mind a M. Urhoz mind Edes Collegiumunkhoz agnoscállyuk, fenn tartyuk, és tellyes tehettségünk szerént mindenekben Contestálni igjekezzük; azért is bizzuk igen alázatoson magunkat s dólgainkat a Méltóságos Ur, mint Istentől reménségünk felet mutattatott Paronusunk s Curator Urunk, irántunk való gratiájára és parancsolattyára. Szánakozással értyük Nsgtok Várba való szorúlását, és abból kovetkezni szokott alkalmatlanságait; de reménlyük, hogj immár Tömösvárnak meg vételivel, és az ellenségnek a Dunán által való nyomatásával magok Uri Házoknál valo tsendes Karacsoni inneplést enged Isten Nsgtoknak, mellyetis Sziből kévánunk! Ha a Méltsgs Ur bennünket tudositani méltóztatik, T. Allvinczi Samuel Uram kezében dirigálván a tudositást, ő kglme jó szivel kezünkhöz küldi, a mint két rendbéli levelébenn igéri. Búsito irásunkról igen alázatoson követtyük a M. Urat, mivel szükségeinktől kénszerittetünk, es senkihez batrabban az Urnál nem folyamodhatunk.

[3] Isten kárhoztatott minket erre a tehetetlenségre

Ajánlyuk ezek után Jo Istenünk kgls oltalmábann a' Meltsgos Ur életét s egész Uri Házát.

A Méltsgs Urnak

alázatos méltatlan szólgai
Déési G. Sigmond. Mpria.
Remethei János.

P. S. Kérjük a Méltsgs Urat igen alázatoson méltóztassék meg küldeni ezen levelek [!] az Uraknak eő Nsgoknak.

46.

Groningen, 1717. július 24.

Groningae Ommelandorum.
24. July. 1717.

Méltósagos Gróff Ur!
Erdemem felett való Jó Uram s Patronusom!

Minthogy az én ide fel való épületes lakásomat reménségem felettis terjesztette Jó Istenem, illendőnek itéltem még ez egj levelemet magam előtt bocsátani a Méltsgs Urhoz, mint az én dólgaimról mindenkoron érdemem felett gratiose prospicialo Jó Uramhoz, hogj ebből mostani dólgaimnak rendit a M. Ur perspicialhassa. En minek utánna libera et honesta dimissiot obtinealtam[1] vólna az Hatalmas Hollandiai Ordoktól négj napokon tarto Disputatiommal claudaltam ott valo lakozasomat cum maximo omnium contentu,[2] mellyetis dedicaltam M. Groff Bethlen Adám Uramnak ö Nsganak. Más Disputatiot ugjan ott ex officio Dedicaltam a Hatalmas Hollandiai Ordoknak, mellyet irásbann magoknal conserválni szoktanak, onnan rebus optime constitutis in initiis Junij proxime elapsi[3] jöttem Fráneqvérában (egjgjet másimat Amstelodamba deponalvánn) és ottis sub finem ejusdem mensis publice Disputaltam,[4] mellyetis ex officio Dedicaltam Kegjelmednek, mint Istentől mindenkoron, de kivált ez Academicus cursusomba nagj vigasztalásomra rendeltetett Jó Méltóságos Uramnak, ugmint a kinek efféle személlyekkel való jó tételbenn soha meg nem fárado Uri Kezeire kévánom továbrais bizni edj ügyü dólgaimat, igérvén énis arra magamat, hogj valami parancsoláttyára a Méltsgs Urnak elégséges lészek, soha bizony el nem mulatom s által sem hágom; ha mire penig tsekély tehettségem nem erkezik, Istenem előtt való esedezésemmel ki pótolni igjekezem. Ha Isten haza viszen, a Disputatiókból kedveskedem az Urnak, mivel nincs kitől küldenem előre. Fránékérából sub ini-

[1] szabad és tisztes elbocsátást nyertem
[2] mindenki legnagyobb megelégedése közepette
[3] miután dolgaimat a lehető legjobban elrendeztem, a most elmúlt június elején
[4] ugyanazon hónap végén nyilvános vitát tartottam

tium hujus mensis divertáltam[5] ide Gróningába, kévánvám experiálni ez régi dicsőséges hirű Academiátis, (Certe Divina manus fuit!)[6] melyis ez előtt egj néhány esztendőkkel a Gróningai es Omlándiai Ordók kőzőtt való dissensus miatt concidált vólt, cum maxima totius Belgii tristitia,[7] de szinte ezen tavaszszal per Eorundem consensum ismét dicsőségesen restituáltatott, és igen jeles s Nagj tudományú Prófessorokkal meg ékesittetett; mely Istenfélő Prófessorokat mikoron lustrálnám, et occa*sione* data szegény Hazánk s Eccl*esi*aink boldogtalan sorsát előttők deplorálnám, annyira meg indultanak rajta, hogj primo statim die requisitionis Senatus Academicust indicaltanak,[8] és engemet Remethei Urammal edjütt be hivatván, minek utánna egjebekről tudakoztanak vólna tőllünk, kérdezték aztis, hány Alumnus Magjar vagjon Fránéquérábann, mondottuk hogj őtt, mellyre unanimi statim voto[9] mondották, hogj a mi Hatalmas Ordóinkis el tartanak leg alab annyit bizony, melyről assecuralunk benneteket, és ha ez előtt bár tsak két héttel jöttetek vólnais, mig a Hatalmas Ordok edjütt voltak, minden bizonnyal meg nyertük vólna azon beneficiumot, de minthogj immár ezen caniculán őszve nem gjűlnek, mi denominállyuk Theologiae Professor Uraimekat, hogj kit kit magok házoknál requirállyanak minél hamarebb, et rebus bene constitutis[10] tsak subjectumitok legjenek még a Caniculánis remenlyük hogj be álhatnak a libera mensára. Haec fue*runt* eo*rum* verba; quibus finitis nos dimissi, illi dissoluti sunt.[11] Mi immár hólnap Fránéqvérába viszsza indulunk, mivel kőltségtelenségűnk miatt itt nem mulathatunk. Hallom hogj a D. Senior és Contrascriba régen készűlnek fel, most valóba jokor jőnének, mert e nagy compendiumára lenne kőltségek*nek*. Ezt azért irom a Mltsgs Urnak, hogj tudjon ebbőlis consolatiot nyujtani fel igjekező becsületes Iffiaimk*nak*. En semmi consolatiot hazól M. Patronus Uramtól ő Nsgától nem obtineálhaték, azért immár könyveim*nek* dispendiumával kénszerittetem utamat fel venni: innen azért hólnap Fránékérába indúlok, ott nem mulatok, hanem Amstelodámba mégjek s onnan jó alkalmatossággal tengerre űlvén haza felé indulok Isten hirével, és ha Is*te*n utozásomat meg áldja, reménlem hogy 8berbe udvarolhatok Nsgtok*nak*, engedje az én Istenem, hogj találljam boldog orábann s állapotbann Nsgtokat mindnyájan! Nagj örőmmel hallom a Groff Teleki Miklós Urfi tudománybann való szép profectusát, tartana*m* nagj szerencsémnek, ha tsak valamiben promovealhatnámis tudományát: erről assecurálom ugjan az Urfiat, hogj a mely kőnyv a thecámbann az Urfinak szűkséges leszen, az Urfié lészen, kitis hogj Isten nevellyen és tégjen Nadja a maga házábann, es edes Hazánkbann, szivem szerént kévánom. En a' Méltóságos Urat magam iránt ez edjre kérem igen alázatoson, hogj az holott a Méltóságos Ur az én jövendőbeli dólgaimnak promotiójára valami útat lát, ottan emlekezzék meg en róllam Istenes

[5] folyó hó kezdetén továbbindultam
[6] bizonyára isten ujja volt
[7] egész Belgium legnagyobb szomorúságára
[8] rögtön az első napon akadémiai vizsgálóbizottságot alakítottak
[9] rögtön a legnagyobb egyetértésben
[10] miután jól elrendeződtek a dolgok
[11] Ezek voltak a szavaik, melyeket bevégezvén, minket elbocsájtottak, ők szétszéledtek

indulattyából, ugjmint a ki a Méltsgs Urnak Patronatusa és Clientelája alatt akarok mind hóltig maradni. T. Remethei János Uram a Méltóságos Urat igen alázatoson köszönti.

Ajánlom jó Istenem óltalmába a Méltóságos Ur életét s egész Méltóságos Uri virágzo Házát.

A Méltóságos Urnak

alázatos szólgája s hálaadó Cliense mig él
Déési G. Sigmond. mpria

IV.

KIBÉDI ANDRÁS
(1715–1717)

47.

Odera-Frankfurt, 1715. január 3.

Meltoságos Groff Ur!
Erdememfelet valo nagy Uram, s kegyes Patronusom,

Az Ur, Czelnárol 15 9bris kőlt levelet 19 Xbris örömmel el fogtuk, (melyert I*sten* algya meg az Urat), melyből vöttem észre Circa medium Octobris szerentsét, szerentsétlenült, probált levelemnek az Ur kezeihez nem jutását, melyet igen bánok, amelybenis meg irtam volt igen böven utozásunk*nak* rendit, és ide valo el erkezesűnket, 7 Septembris, mely napon szemben nem lehettűnk Holtzfuss Doctorral, de tsak hamar masnap repraesentaltuk a dolgot, melyet jó szivel vőtt, és tudakozottis alkalmatosságot, mely ált*al* az Urnak Complementet tehetne, de nem adatott, igen várt engemet, de nem én erettem, hanem az Ur Tompaházan eset szavaibol és a Solymosi Uramébolis Collimalom miert, melyet aperteis ki mondot, tsak kitsinnel ide valo el érkezésem előtt, Solymosi Uram*nak*; tsak hamar 10 Sep*tem*bris elmente*nek* Déesi és Aszalai Uramek, s a többit el vittek, nem hallottam meg eddig semmit ö kegyelmek felől, hol és mint légjenek, a Prussiai Residenshez a követ Bétsben nem erre jár, ahoz nem bizhatom, mert itt az erszenyben vagyon mind, a baratság és jó akarat, ha Tartzali Sigmond Urammal ismeretes volnek, a dolog könnyü volna, mert én tsak intitulalnam eö kegyelmének a levelet, és innen Betsig könyen el mégyen, de ottan ha nintsen ember ki el fogva és az Erdélyi Postára adgya, ugy tévelyedik el. amás levelemetis arra dirigáltam volt; A Brasso felől, M. Vasárhely felé igyekező, az a hire hogj fel érkezet volna, és keszűlne, és itt akarna ellenségere ált*al* menni, az Imperiumában a Királynak, de ez a Király nem akarja engedni, amint hogy vanis modgya benne, mert tsak amely hada keszen vavagyon [!] száz ezer g:alog és hatvan ezer lovas, mostan egyszersmind fizetven az hadak*nak* az alumnia felol, igen kételkedünk vala, mert a termnius utan jó darabbal atták; küldőttek meg. Tisz. Szilágyi Peter Uram dolga felől nem tudhatok, irásom volna ö kegjelmehez, s addig haszontalan. Tisz Professor Ura*k*nak meg nem irhattam, s nemis irhatok postan, sem Tisz Püspők Uram*nak*. ha I*sten* engedi érniük Martius*ban* innen le megyen T. Nemethi András Ur*am* és Sz. Abrahami Uramis, akkor ki potolom

ha lehet. 29 Xbris erkezenek betsületes Kolosvári Deakok Atyankfiai, ugy: Csernátoni es Déesi uramék. Mindezek felett a Jacobnak erős Istene ez be állot Uj Esztendőben az Urat, mind szemelyeben, mind penig szerelmes Uri hazában külsö, belsö, áldásival böven álgya meg, veletlen váratlan s kedvetlen vendégtől őrizze meg szivem szerint kivánom. és ⟨ezek⟩ ehez szamlalyon sok boldog Ujj Esztendőket ö Felsege az Urnak szerelmesseivel egjetemben. Francf. ad Oder. 1715 die 3 Januarÿ.

Az Urnak,

igaz szolgája
Kibédi András

P. S. az M. Urnak ne légjen nehézségere Koronkaban data occasione T. Sz. Simoni Urnak transmittalni ezen Szüleimnek eö kglknek szollo levelemet alazatoson követem penig az urat rolla mivel terhelni más időben ezzel az Urat nem mérném mostan penig a szükség készerit reája.

48.

Odera-Frankfurt, 1715. január 20.

Meltoságos Groff Ur!
Erdemem felet valo nagy jó Uram s kegyes Fautorom!

A M. Groff Ur, Tompa-házárol, 13 Xbris költ levelet, 11 praesentis szivemnek nagy örömével, de egyszersmind keserüségevelis vöttem, a jó tselekedetekre számot tarto és kegyes szemekkel arra vigjázo Menyei nagy Sáfár, jutalmaztassa meg az Ur gratiajat, meg Uri Posteritássábanis sok időkig, hogj árva fejemet az idegen földön, (a holis inkább kivántatik a vigasztalas) kegjessen vigasztalya; az én könyveimmel ásztathatnam minden napon ortzámot látvan s értvén ideis utánnam érkezhetö busulasimnak árját, melyet magamban szálván okaival emlegetek, és ha az Isteni kegjelem nem vigasztalna s velem el nem hitette volna, hogj mind amazok, és mind ezek, még az igasságert estenek és esnek rajtam, ketségben esestől rettegnék; de vigasztalásom tellyes vagjon, h. az Ur gondot visel ügje mellet forgolodokrol; nem tsudálkozom én, semmitis akettein, mert tudva tartottam; de az harmadikon meg álmombanis tsudálkozhatnám; eö kegyelmek nékem azzal ártanak annyit, hogy fel tött Célomban elö nem mehetek, ugy mint vala remenségem ezen dolognak, meg tudása elött; de Caetero, hiszem azt h. az igasság tamogatojának szokot, bére lenni. alázatoson remenkedem az Urnak tovabbrais fenn tarthato Uri gratiajat ne fogja el az Ur en töllem, igaz szolgájától; minth. T. Szilágyi Uramra bizot dólgomhozis már nem bizhatom (amelyhez igen nagjon biztam mivel az idönek rövid volta miat el nem jarhattam a M. Patronusokot, keves költseggel jövén el, melyet mondani szen-

gyenlekis) akkor bizhattam volna masra, de megsem gondoltam eö keglme irant azt &c. En gondolok itten egy keves politiajatis de resz szerint, hiszem is, mert az Enyedi AËr az embereket igen meg szokta probálni, nemis emlekezem reá, hogy az M. Uron kivül, alabb penig Havasalyi Samuel Uron kivül, és edgyen meg kivül, kiknek is az Ur volt erősségek az elők közül meg nem tántoritott vagy ugyan fel nem forgatott vólna, de itt meg eddig ezen helyeken nem tehette, melyet igen bán és fujj sebessen, én még mostan fogtam 13 Nemeth Országi Tallert, többet nem, ha ki tudnak belölle, nem tudom mit, köszönnyek eö kglmeknek, ha penig az lészen, ugj itilek meg tudgya, itten mind az Universitas, mind penig az Aula; irtam ad ulteriora eö keglmeknek mostan tsak ugy, mintha a dologban semmit nem tudnék, mellyet itilven helyesnek lenni, az Urnak summason ezen Coopertalt Czedulaban hire teszek; ami illeti magam viseléset, es az Studiumban való magam gyakorlását, az irant, az Ur batorsagos lehet mindenkor. Holtzfuss Doctor tudom örömest irna, de ha arra kesztetjük, ki tudgya egjebet gondol felöllünk, melyet nem tselekedhetünk, mostan ugyan ir az Urnak levelet, ha nem, ha az Isten szeret tovabrais az Ur által promovealni, g r a t i a D e o sin minus, ha Isten eltet viszsza fordulak nem sokára.

Ezek után aminden irgalmassagnak ura és a jó tselekedeteknek meg jutalmaztatoja, aMenyei nagy Ur, azö Felsége házához s házának igaz sorsasihoz mutatott és mutatando kegyességet, hiv szolgálatyat az Urnak mind kegyes szemelyeben, mind penig szerelmes Uri-hazának szemelyében s fenn állásaban mindenhai áldásival jutalmaztassa meg. nagy idökig éltetvén. 20 Januarÿ Anno 1715, Francfurti ad Viadrum.

A M. Urnak

igaz szolgaja mindenkoron
Kibédi Andras peregrinus

P. S. Majd ho nélkül igen kemény tél jár itten, tsak eddig száz Brand. Garast es 40 attam fára, leg alább kell meg annyit adnom.

Szeretném sub rosa meg tudni azokat, Certas privatas Relationes et rationes[1] a melyekert T. Szilágyi Uram buzog.

S. P.

Tiszteletes Uraim! Tisztem volt volna, már ennek előtte joval keglmeteket tudositani, de mivel hogy a jó alkalmatosságra figyelmeztem, mely még mostan sem adatott; kelletik kegyelmeteket mostan posta által tudositanom, ha szerentsés lészen, és kézhez jut levelem; mi kik 4. edgyüt indultunk, ide el érkeztünk hetedik Septembris praeteriti. Társaim Uraimék penig 10 ejusdem el mentenek mindgyár fel H. az Scopus szerint, en itt maradtam, de az Alumniat szintén Karátsonig nem obtinealhattam, mivel hogy T. Nemethi András Uram itt volt (minth. mostanis itt vagyon) és praetendált ö keglmeis hozzá, álatvan még idejében hátra lőtnek lenni. Segitvén is ö kglmet, (amint nékem itt eset tuttomra) az a végezés, melyet keglmetek N. Ajtai Andras Uram fel jövetelekor, az Aula előtt véghez vitt, h. t. i két esztendeig obtinealya egy

[1] azokat a bizonyos személyes kapcsolatokat és okokat

szemely az Alumniat; Ugy annyira, hogy a dolog arra költ, mind kettönk praetendalvan az alumniat, hogy Holtzfuss Doctornak azt kellessék mondani edgyiknem [!] sem adom, mig Berlinben viszsza nem irok, és ottan elnem igazityák, de felö hogy Censura ne törtennyék belölle, hogy a végezés ellen edgyik a másikot ki akarja tudni, idö nap elött; én adolgot vévén eszre reá hajlék hogy adgya a penzt Nemethi Uramnak, és igy ö keglme obtineala; de Caetero az alumninak dolgát kétségben hivhatni, mivel böven vagyon az hire, hogy a Király minden Stipendiariussit, meg a Professorokotis egy ideig az Stipendiumtol meg fosztaná, okát adgyak; mert sok expensa kivántatik, a sok ujj militianak, mely eddig ugj itilek keglmeteknel Uram tudva vagyon. &c. &c.

Ezt irtam T. Professor Uraimeknak. itilven jonak lenni meg az Urnak tuttára adni, Coopertaztam summatim hogy tudgya az Uris.

49.

Odera-Frankfurt, 1715. április 7.

Melgos Groff Ur!
Erdeme [!] felet, Istentöl, rendeltetet kegyes Uram, Fautorom.

Az Ur, Uri gratiajahoz bizván, viszont terhelem bizodalmoson az Urat. Holtzfuss Uram, Solymosi Uram, és én küldöttünk az Ur relatiot, [!] nem tudgyuk meg menté, avagy nem, ha meg ment volna igen akarnok, az Ur levelének egy Tenora szerint, tudositottam Déési és Aszalai Uramékot, intimalvan eö kegyelmeknek hogy tudositsak az Urat, nékem eö kelgyelmek [!] replicat töttek, melyet, ime ez kis Czedulában az Urnak el küldöttem; már nem lehete tudositaniok eö keglmeknek az Urat, vagy hogy, azt én nem tudom elég az, hogy, bizonyal tudgyuk azt hogy, aki mesterkedet, (és még mais tudom a tévő) en töllem az Alumniat el forditani; igy ir eö keglmeknek, mely itt ment el:

Salvis Praemissis.

Mi még élünk, nagy angustiaban, a diligentia meg vagyon közöttünk, de semmi reank valo vigyazás gondviseles nintsen, mert nintsen minket szeretö Curatorunk. mi már sem magunknak nem használhatunk, sem masok mellet nem irhatunk, masok jovára mert azt is tiltyák töllünk, hogy valahova valaki jovara ne irjunk. Teleki Sándor, nem tart most, edgyet érdemesebbet az Alumniara, Kibédi Andrásnál, holott itt masokis várnak, jobbak nálánál; bé fektete, a Francfurtumi alumniat, vellek, de felö hogy el ne veszessek, másoktol naloknal jobbaktolis végképpen; a ditsiretes Nemethi András miat eleget szenvedék, tudositson keglmetek felölle hova lött, es Komaromi Uram felöl. a Fiam felöl sem hallottam mar négy holnapja vagyon semmit. diebus Xbris 1714.

Kgltek. jó. akar. Papai P. Ferentz Enyed. P.*

Hozzá adom, ajo Uram, az illyeneknélkül el lehetne, mert én meg tudnek eö keglmenek felelmi, [!] (mely megis lehet ha nem szünik) bi-

zonysagom T. Bajtsi Samuel Uram, mikor fel akará eö velem inditatni az Iffiuságot, T. Idvezült Enyed. Istvan Uram ellen akkor nem azt mondgya vala felőllem, hanem ennek Contrariomat. s az utan is sokszor, mikor idvezült jó emlekezetü edes Uram le űltette vala eö kglmet, már penig senkitöl nem félven szabados; tudom én hogy azt akarna hogy én miattam itt kissebség esnek, de abban örőme nem telik, sőtt ha latná kéves betsületemet, nem tudom mit tsinalna. T. Solymosi Uram penig 14. Martii disputalt, kinekis opponense voltam Holtzfuss Uram maga kért; már elis ment eö keglne Franequeraban. Aszalai Uram meg le nem jőtt, Nemethi Uram itt betegeskedik. Solmosi Uram varja az Ur tudositását. én penig azon instalok az Melgos Urnak, meltoztassek az Ur vagy tsak Praeceptor Uram altal, meg tudni ezen dolgomot: Dobolyi Uram önkent kérte, és vitte el Commendatoriamot Hunyod var Megyeben, hogy nekem ⟨hogy⟩ holmi költséget szerezzen. Gyujto Ferentz Uram tanitya a Mostaha fiat a Collegiu[m]ban, eö kglme meg tudgya mondani a dolgot, vagy ha bizattathatnek. Tisz. Vasarh. Mihály Uramra, a Száz-Varosi Praedikátorra közelebb leven ö kglme oda. Ezekfelet a keglms Isten az Ur eletett hoszszu időkig terjeszsze, aldását egeibol bövsegesen tsepegtesse szerelmes Uri hazára.

Frankf. ad Viadrum 7. April. 1715.

A. M. Ur – Igaz Szolgaja
Kibédi András.

* Isten minden jókkal áldja és jó céljára vezérelje Kegyelmeteket! Ez alkalmatossággal látogatom Kegyelmeteket. Mi még megvagyunk, mint Isten engedte, élünk nagy angustiában, nem lévén reánk semmi gondviselés; sem magunk nem élhetünk, sem másnak nem használhatunk. Kegyelmetek mint és hová s ki által collocálhatá magát, szeretném tudni. Fiam felől sem tudok négy hónaptul fogva semmit. Kegyelmed, Dési Uram, csak rövid 1 levéllel írjon Bécsre ad Cancellariam Transylvanicam, Alvinczi Sámuel úrnak inscribálván, mert őkegyelme vagyon ott Szentkereszti uram helyett: írjon magok dolga és fiam felől, mit tud. A mi Curátor Urunk még azt is tiltja, hogy valakit valami beneficiumra commendáljunk, mert Őkegyelme nem tart most arra méltóbbat Kibédi Andrásnál; a dicséretes Némethi uram miá eleget szenvedünk méltatlanul. Kegyelmetek írja meg studiumát, és ha ott lakhatik, csak lakjék veszteg, magát úgy viselvén, hogy el ne veszesse mind magától, mind mástól afféle alkalmatosságot. Légyen az Úristen oltalma és segedelme Kegyelmetek⟨nek⟩kel

Nagy-Enyed, 13. Octobris 1714.
Kegyelmeteké minden kegyességgel
P. P. Ferenc

Erdélyi segítségre ne bízzék Kegyelmetek, mert bizony itt semmit nem adnak, csak úgy intézze dolgait és költségét.

* A történeti igazság kedvéért közöljük id. Pápai Páriz Ferenc eredeti levelét. (Nagy Géza: Pápai Páriz Ferenc: Békességet magamnak, másoknak. Bukarest, Kriterion, 1977. 520–521. p.)

50.

Odera-Frankfurt, 1715. május 25.

Melgos Groff Ur!

Edes Hazánban, [!] Nemzetünkből állo, *Isten* hazának serényen vigyázó őrálloja, nagy Fautora, nékem érdemen felet valo jó Uram s Fautorom.

Jelentem alázatoson az Urnak, el fogtam Sz. Miklosrol kőlt levelét az Urnak, Doctor Holtzfuss Uram kezéből, 12 Maji, melyert *Isten*, és ajó emberek elött legyen sok időkig tartó és kivanatos az Ur élete szemelye, az Ur parontsolatya szerint tudositást mostan mindenekről illyen rendel tészek. 1. Holtzfuss Uram a levelet 21 garasokkal ki valtotta, de en eö kegyelmének, egészszen refundaltam, 2. én az Urat leg ottan tudosittottam volna, de, eö keglmeis replicat téven az Urnak, kesedelmeztetett, 3. én Commendatoriamot vőttem ki Professor Uraméktol 8va Julii 1714, amint gondolom, az Ur tudgya Szent Peterről indultam 20. v. 21 Julii, 10 Augusti Eperjesen voltam, hetedig Septembris érkeztem be ide Frankfurtban (jollehet Bányától fogva két puska lövésnit, labaimon nem jőhettem Frankfurtig) tizedik subscribaltam, a Comtétben be állattam, Letzkékre mentem, azoltától fogva járom a mint lehet, melyet tudom, ha *Isten* le viszi Szent-Abrahami Uramot, meg tudakoz az Ur, miért nem subscribaltam penig tizedikig; oka; mert Holtzfuss Uram papis léven, kilentzedikig szemben ö keglmevel nem lehettünk, akkoris estve fele. 4. az alumniabol fogtam 26 Decembris Tall. 13 et gross. 8. az utan 17 Martii A praesentis fogt*am* Tall. 20. Többet meg nem fogtam. hogy az Urnal tudva legyen ide tészem az Angariak*nak* terminussit e l s ö; dies Reminiscere, mely mostam eset 17 Martÿ, masodik, 16. Junii az harmadik 14 Sept*em*bris, dies Crucis, a Negyedik 13 Decembris, dies Luciae. 5. Fejer-Varat, Enyeden, Kolos-Várat, a két Tordán, Radnothon, Maros-Vásárhelyt, proclamaltattam volt, és Nagy-Bányán, igen kevés haszonnal, Vásárhelyen kivűl; 6. Abafáján Borosnyai Uramnal hagytam volt egy levelet, mely Vétsre Kovásznai Samuel Uram*nak* szollot, h. az Ur, Kemeny Simon Ur*àm* előtt emlekezzék eö kegyelme én felőllem. Bunra irtam volt Felei György Uram*na*kis, Gogány–Várallyai praedikátornakis, és Poka falván Zilahi Uramnak. Szás–Varosra T. Vasárhelyi Mihály Uramnak, Széken szollottam volt, T. Toldi Uram*na*k, Déésen in Transitu T. Almási Uramnak, Felsö Bányan Szalontai Uramnak, az Ur levelet meg attam, fogatta. Husztra el küldöttem penig az oda szollot, T. Borosnyai Uram*na*k is a Vizaknai praedikatornak szollottam volt. 7 mint hogy az időnek rővid volta miat, nem jarhattam el az Urakot eö Nagysagokot, listamot hagytam volt T. Szilágyi Péter Uramnál, találkozván Sz. Péteren eö keglmével, mostan penig 7. Aprilis eö keglmének irtam h. tudositson eö keglme, a nékem tött fogadás szerint Innepi alkalmatossaggal, b*etsüle*tes Iffiak ált*al* menté valamire vagy sem, már el várom azö kegyelme tudositását. 8. Az Aszszony – Kunn Istv*a*nne Aszsz*onyo*m igirte volt gr*atiajat* Sorostelyon, melyet Szilágyi Uram*na*k is mondottam, és Bogáthi János Uram, de felek hogy a Kamora nem léte Fiainak, ha el üti, insuper Dobolyi Uram nagyon fogatta T. Püspők Uramtol vött

Commendatiomot el viven, hogy Hunyad-Varmegyeben igen szépen gyűjt számomra, ahoz bizomis, a Dominus Franciscus Gyujtó tanitya a Mostaha fiat eddig eö kglmednek tuttara vagyon, ha lőtté valami a dologban, vagy sem. 9. Némethi Uram 29 Aprilis, innenn el mene, indula le felé. Baraszlobol viszsza irt, onnan indult el 13 Majii, ö keglme én tőllem kért őtt aranyakot, olly veggel h. Pathai János Uram, küld eö kglmek [!] Lipsiaban Jubilate napjan eset sokadalomban őtt aranyakot, és vegyem azokat kézhez, de az ember meg jövén űressen Lipsiabol. mar sántalhatok enis Solmosi Uram után, nem lehet tsufolnom, de ha tsak a volna de itt betegségében mit nem tsinaltam, hogy könyveiben eladhassak, nem kellet senkinek. Holtzfuss Uramhoz mentem, nemis tutta Nemethi Kezességemre kertem, kerjen valakitől, de, nem lehetet, nyerni senkitől, magam attam akkoris, egynehány Tallerokot. amelyeket osztan meg nem adhatvan ketelen ollyan könyveket kellet el vennem erette, amelyeknelkűl, el lehettem volna, többet mond Szent Abrahami Uram, Isten le viszi az Urnak. Némethi Uram helyében, én hanem succedaltam volnais, eö kegyelme azt tutta, Papai Uram irásabol, meg ide jövetelünk előttis hogy Aszalai Uram succedalt volna. megis mondottam, mind penig Solymosi Uram, hogy az Ur, ö kglmenek, szinten ugy Cedalta volna az alumniat mint másnak, tsak lőtt volna jo rendel, moddal, ha eddig obtinealhatta volnais az alumniat eö keglme még sem ment volna Baraszloigis a maga költsegenn. Solymosi Uram, meg viszsza nem érkezek, sem Aszalai Uram várom Solymosi Uramat, minden orán, mert le megyen Lörincznapra. 10. Holtzfuss Urammal kiis [!?] voltam, alevel vetele utan, de semmit nem szollot az Ur irása felől. A minden áldásnak, és eletnek Ura, Istene, éltesse és álgya meg az Urat, kedves Uri Hazaval egjetemben

A Urnak.

igaz szolgaja Kibédi András

1715 25 Maji Frankfurt ad Viadrum

51.

Odera-Frankfurt, 1715. július 1.

Mélgos Groff Ur!
Érdememfelet valo nagy jó Uram, kegyes Fautorom.

A M. Ur hozzám egygyügyü szolgájához sokakban meg mutatott Uri gratiajat, s kegyes szolgálatyát elmémben minden napon forgatván; hogy azt meg halálhassam illendöképpen magamot arra alkalmatlannak ismérem; haládatosságomnak Mindazáltal bizonyos jeléül, (mint h. ezen Regium Stipendiumbol mostan participalok; masok felet a Nagysagtok s kegltek Curator Urak gratiajokbol, itten minden Stipendiariustol praestalni sokot Solennis, publica Dissertationak[1] rendit énis el kő-

[1] ünnepélyes, nyilvánosan előadott értekezésnek

vetvén, a helynek tavul letéhez képest) akarok tsak kevésel ugymint: három Dissertatiokkal az Urnak kedveskedni, kérvén alázatoson az Urat h. méltoztassék az Ur illendö indulattal venni, meg gondolvan azt az Ur h. tovabra vagy felyebre nem halaszthattam, mivel bizonytalan ha meheteké felyeb, vagy sem, ittis meddig mulathatok, látván erszényemhez kepest valo sok expensat, könyvek nélkül haza menni, haszontalan, a könyvek penig hogy olyan drágák légyenek, mint látom, mely drágák, még hazámban nemis remélhettem, Lipsiából posta által el fogtam a Nemethi Uramnak Pathai Uramal küldött ött arannyakot. Kérem nagy alazatosson az Urat, ne légyen tereh az Urnak, T. Püspök Uramnak szollo egy Dissertatiot el küldeni oblata occasione. hasonlatos képpen. T. N – Szilágyi András Uramnak. T. Torotzkai Péter és T. Nemes János Urameknak, mint az M. Ur utan valo B. N. Enyedi Collegium Curatorinak jó Uraimnak és kegyes Fautorimnak eö keglmeknek. A kegyelmes jó Isten éltesse, minden szomoru változásoktol mentse meg az Urat, Uri Szerelmes Házával egjetemben azö Felsége házának jovára epületire.

Az Urnak.

mindenkori kész és igaz szolgája
Kibédi András
peregrinus

1. Julii 1715 Frankf.
ad Viadrum

A borítékon Teleki Sándor kezével: vettem 15 Martii – 1717.

52.

Odera-Frankfurt, 1715. december 16.

Frankfurt ad Viadrum 1715, die
16 Decembris.

Melgos Groff Ur!
Erdememfelet valo nagy jo Uram, s kegyes Fautorom!

Igen alázatoson, és fájlalva kelletik terhelnem kedvetlen materiaval a M. Urat; a jó Aszalai Uram esztendötöl fogva nem tutta magat a le jövetel irant disponalni, szinten 16 praesentis értem Barothi Uram leveléböl, h. edgyüt lévén, velle mégis ö keglmének ad ultima circ. Octobris usque[1] elméjét nem aperialta, hanem akkor kezdi offeralni h. ide az Stipendiumra helyette jöne le, Barothi Uram irja h. a Coll. jövendöre nézö jovára meg tselekette volna, de nem lévén Commendatioja reá nem mert, irt D. Holtzfussnakis h. ha admittalna Septemberig le jöne postánis; mely dolgot oretenus is en proponalvan Holtzfuss Uram-

[1] körülbelül október végéig

*na*k, tsak Confundalodik rajta és szegyenletiben azt kezdi kérdezni, amit eddigis sokszor kérdezet, h. gazdageé Aszalai Ur*am*, mert az Curator Groff igen láttatik néki kedvezni, amelyre én feleltem, eö kglme penig m. h. gazdag nem volna kapna az alkalmatosságon, lám masok keresve keresik, annakf. m. én jó szivel Baroth. admittalnam, de nékem az az *prae*scriptiom h. akit a Curator Ur. v. Colleg. recommendalt azt recommendalyam az Udvarnál, én nem tudom mit tégjek. ob seq. ra*tio*nes 1.) h. Baroth. nints Commend. az Stipendiumra. 2.) már az Udvar elött suspicioban esem mint h. az Ur Tekintetiert, Aszalainak a Septemberi alumniat ki fogtam, 3.) h. mostanis neve alatt apochat küldöttem, amely még oda vagyon, felek viszsza kerik a Septemberitis, mivel Dhuram Uram azt felyebb valoval közli és kőzőttők erterjedvén [!] mégyen a Király eleiben, mert nem merik az ollyan difficultasokot s kissebbetis hir nelkül solvalni; mi lészen belölle Is*te*n tudgya. En meg vártam volna a választ; de most is keves az idö, ez utan hire tészem az Urnak, mostan tsak az a dolog h. teczenek a M. Ur*na*k h. Barothi Uram mellet, Holtzfuss Ura*mna*k irna h. admittalya, és Barothi Uram*na*kis h. postanis jöjjön le ad ultimu*m* diem Februarii,[2] jol lenne a dolog, mert Barothi Ur*am* tsak harom alumniát kivánna és aki öszszel jöne az sem frustralodnek. meg vallom h. bizony sajnálom Holtzfuss Ur*amat*, mert ugyan változik ugy szégyenli, m. h. az M. Ur tekintetiért ollyan felette hivén szolgált és igy járt. A jó Aszalai Uram ott a párához kap, itt a valoságot kotzkásztatya. már kitsoda az aki fel merné tenni Buzogánt küldene oda, ki vinné elis, kinek vanis magának, tsak magamis a menyi pironlosagot ö keglmeért fel vöttem, minden letzken kerdezven D. Holtzf. eö kglmet, sok az, ha penig (*quo*d Deus aver*tat*)[3] nehez válasz jő, sajnálom az Urat, de mindgyart irok, es meg irom voltakeppen, kerem penig alazatoson az M. Urat h. az successorom Eper*jesi* Punkősdi Vasarkor el jöjjön, mert keves költségem el fogy, és nem mulathatok tovabb. Octoberben Juliusban datalt levelet az Urnak vöttem volt, és reponaltam voltis ra Holtzfuss Ur*am* közben járása ált*al* a Lipsiai Gőrőgok alt*al*. Ezek utan abékesseg*nek* Is*te*netöl kivánok, életet, a jövő Uj Esztendőre valo boldog által lépést és fel viradást, és abban lelki és Testi bekességet, a M. Ur eletére, szemelyere, Uri kedves házára a Chris*tus* Jesusban tellyes szivemböl.

Ultimate is esedezem a Melgos Urnak h. Circa medi*um* Februarii az Holtzfuss Ur*amna*k szollo level lehessen itt, h. ha Barothi Uram irásomra le érkezik hadd Commendalya Holtzfuss Ur*am*, mert a kitudgyától is feltem a Collegiumot, Holtzfuss Uramotis az Urhoz valo nagy Confidentiajajért, hogy igy járt, ugy sajnalom hogy alig tudom ki mondani.

A M. Ur kész és igaz szolgája

Kibédi Andras,
pere*g*inus. H.

[2] február utolsó napjáig
[3] amitől Isten mentsen

53.

Odera-Frankfurt, 1716. március 15.

Frankft. ad Viad. 1716. 15. Mart.

Az Ur, mind ennekelötte sok izben, mind penig leg közelebb, hozzam erdemetlen szolgajához valo nagy le erezkedeset, igen alazatoson meg szolgalni igyekezem; Decemberben irt irasomra varok vala választ, akarván omnibus viis ac modis[1] aközönségesen itt folytatni, irtam vala akkor az Urnak, Barothi Uram felöl, mint h. Aszalai Uram, Barothi Uram relatioja szerint, azt mondta volt, hogy semmi gondgya nints velle, nem jö reá alumnira.[!]

Barothi Uramnakis irtam volt akaratyat értven hogy kesz volna le jöni, h. t. i. ad 10 Martÿ tudositson ha le jöé, de meg eddig sem tudositott. nem kell ez senkinek, a Reája vigyazó igen tsudalkozik hogy: fugientem quaeris, quaerentem fugit,[2] Isten utan tamaszkodom a Melgos Ur kegyes gratiajahoz s informatiojahoz dolgaimnak jó rendel tovabra valo folytatások iránt, volt ollyan elmem eddig h. ha Tarsam jö Aprilisben felyeb mennyek vagy tsak Szent Mihaly napig, (tovabra nem bizhatvan a költséghez) de már látom hogy semmi nem telik benne. 1. mert más itt nem léven közönséges kár következhetnek belölle; 2. Scio illud vulg. Beneficium accipere est libertatem vendere;[3] mostan már illy elmém vagyon h. ha az Ur gratiaja accedalna, s meg tudhatnam az Alumnusok indulasat fö keppen Püskösd elött ha lenne, hogy el fordulnek vagy tsak 7berig valamely fele. T. Holtzfuss Uram igen nagyon fogatta az Ur köszöntéset, és viszont köszönti általam az Urat, halvan Aszalai Uram lejvötele [!] felöl valo izenetit azUrnak, harmadik fogasra veté magat. Dhuram Uram előtt, in excusationem Domini Aszalai, T. Solymosi Uram dolga irant én irtam volt az Urnak, én eö kegyelmenek referaltam volt azUr, eö keglme sumptussa szaporitására czelozó szándékát s edgyszersmind izenetit, Köszönteis igen akkor. le indulásakoris hozta elö, de azt m. h. penze nintsen, hitelben itt semmit sem adnak, én ezt irhatom. el hiszem ha a kitudgyától nem félt volna, és kedve volt volna tovabrais itt maradni, tehat eddig itten el élhetet volna. T. Professor Uraimeknak, tisztem volna h. irnék, meg köszönném és jót kivannék eö kegyelmeknek (minth. Cum deprecatione ac venia, hac sine[4] mind kettőt tselekeszesemis [!] in generalibus) a Stipendium irant valo kegyes dispensatiojokert, advanis eö kegyelmeknek hire, hogy Istennek legyen hála, meg a Stipendium roszszaságom miat el nem költözött, Sőtt inkabb nagy kivánsaggal kiványa látni ajobbakot, de eö kegyelmeknek is kevés költségek léven halasztom köszönöm postára. T. Jablontzki Uram Berlinböl az elmult heten eset közönseges vasárra ide jőt volt. Holtzfuss Uram hiré téven, meg udvarlam, igen jó szivel fogadot, mint merö azon emberseg. Kertem tovabra is a Stipend. irant

[1] minden úton, módon

[2] a menekülöt keresed, a kereső menekül

[3] tudom, hogy ezt a közönséges javadalmat elfogadni annyit jelent, mint a szabadságot eladni

[4] könyörgéssel és kedvezéssel, enélkül

valo vigyazasra s fogatta. Kevés hozzam tartozim [!] felöl, ale vitelben, kivált az Ur gratiajat s informatiojat várom igen alazatoson jó idejen. quod non sine causa facio.[5] Az életet, áldast, és bekességet nagy böven parontsolhato Isten, az Urra kedves Uri házára parantsolyon viragzó eletet, lelki és testi aldásokot a már jol folyásában indult Uj esztendöben, egeszlen kiványa.

Az Urnak,

igen és kész szolgaja
K. András pereg. Hung.

54.

Franeker, 1716. augusztus 29.

Melgos Groff Ur!
Erdememfelet valo jó Uram s kegyes Fauto[ro]m.

Hogy az Urat ez uttal is alázatoson requiralyam s dolgaimot elö adgyam, arra nem egy és tsak tsekely ok vitt, s ösztönözöt, hanem számosok és terhesek, 15 Julÿ A. praesentis Francofurtumbol (amint még Majusban Nagyságtoknak kegyelmeteknek mind két részröl hirt töttem volt Czelom s igyekezetem felöl) el indultam ad has Oras B. de prudenter et cum favore Magnifici Domini Universitatis Rectoris, principis et Senioris D. Becmanni ac D. Holtzfusii.[1] amely igyekezetemet holmi könyvek vásárlási irant, nem tsak helyben hagytak hanem jovallottak is ob Commoditatem Temporis aestivi,[2] midön penig Amstelodamban érkeztem volna keserves 12. napi hajokazasunk után, értvén h. T. Papai és Bandi Uramek erkeznének Lejda fele. 8 Augusti Ultrajectumban által menvén hogy eö kegyelmekkel szolhassak, kivált az Ur dispositioja felöl irantamis, szinten azon nap elöttem ket orával ültek az Ordinariára, nem keves költségemben ésven, eö kegyelmek után Lejdában által mentem és szemben beszellettem, N. Papai Ferencz Uramot várták akkor által Angliából en ott sokat nem mulathatvan mint állottak be a Collegiumban s mint nem, es T. Deesi Uramék hogy szabadultak, a Septemberi napok mutatyák meg, mivel h. ottan minden dolog áll az Ordokon, azok penig Nyári alkalmatossággal magok dolgaihoz látnak. által jöttem ide, és ad 10. Septembris usque itt akarok lenni Certo, akkor penig T. Holtzfuss Uram levelet az megegjgyezés szerint el fogván, ha helyemben alumnus érkezik Francfurtumban bene, itt maradok ha nem, én ala megyék Francfurtumban és Isten engedelméböl ott leszek Tavaszig, mert ha ezen a bursan maradok (jollehet igen szegeny) el fogy ugy a penzem hogy meg az utra sem marad, nem hogy faradoza-

[5] amit nem ok nélkül teszek

[1] Belgium e tájára, de megfontoltan és a nagyságos uraknak, az egyetem rektorának, elnökének, szénjorainak, Becmannus és Holtzfusius uraknak pártfogása alatt.

somnak holmi specimenit mutathassam in publico, a szándék szerint, az M. Urnak alazatoson kerem hogy én ream nehezsége ne légyen hogy helyből ki mozdultam, mert az 1do [!] senki, én utannam is nem varakozik secundo meg kötöttem én annak nodussát, hogy semmi defectustol nem tarhatni [!] az iránt. Az Ur Isten az Ur eletet és kedves Uri Házának fenn állását sok idők jobbakra viragzo allapottal jutassa szivből kivánom.

A. M. Ur.

igáz köteles kész szolgája
Kibédi András peregrinus

1716 die 29 Aug.
Franeqr. Frisior.

55.

Odera-Frankfurt, 1716. november 16.

Francofurti ad Viadrum Ao 1716. 16 IXbris.

Melgos Groff Ur!
Erdemem s reménségem felett valo kegyes nagy jó Uram s Fautorom!

A M. Urnak jelentem alázatoson, jollehet, Én az el mult Esztendőbenis gyakron leveleim által terheltem az Urat, T. Enyedi Professor Uraimekkal egyetemben, mind magam dolga, mind fökeppen az Aszalai Uram absentiaja véget, szarmazot itten folyo alumnusi rendnek káros és felelmes hiatussa iránt, de mind eddig is, sem magam szemelyenek, (mely ugyan eö kegyelmek elött semmi) sem aközönségesnek tekintete, eö kegyelmeket arra nem ösztönözhette, hogy engemet tsak izezettel [!] is értetnének, a felöl mihez tartanám magamot, vagy successorok lészneké, vagy sem, hogy enis vice versa tselekednem, arra penig eö kegyelmek ez uttal nékem tágas utat nyitottanak volna, amint azö kegyelmek Holtzfuss Uramnak intitulalt irásokbol világos, Mindazáltal, Én tanquam officii mei memor, nec non erga Deum, et Publicum,[1] jova vélem, Én hoszszas és terhes peregrinatiom után, (mely a die 15 Julÿ ad diem 9. Novembris tartot) Franequerabol (az holot a Magyar Atyafiak elött Aszalai Uramot urgealtam a tiszti szerint valo kötelessegre, le jövetelre, amelyreis, igy felele; Nem megyek reá haakkor nem attak mikor kértem) Sok költéssel szenvedessel le jöttem, és T. Enyedi Istvan Uram szinten azon fertály oraban érkezven szállasomra, mind ketten itt vagyunk, nyilvan vagyon az, mi nekünk Magyaroknak nagy karunkal. Tisz. Idvezült Holtzfuss Uram 2. August. e vilagbol ki mulván Ephorust nem talaltunk, de m. hogy pro futura

[1] tudatában vagyok kötelességemnek, kivált ami Istent és a közjót illeti

Cautela, nemtsak jó emlekezetü idvezült Uram, hanem a Nagyságos Mester. T. Beccman Uram, és Berlinben T. Jablontzki, és Dhuram Uramék előtt is jó rendben hagytam volt a dolgot semmi fogyatkozás nélkül, talaltam meg eddig Istennek hálá légyen, Tisz. Beccman és Strimesius Urameknak az Enyedi Uram Commendatoriaját meg attuk, a dolgot, ad ulteriorem usque dispositionem Aulae serenissimae[2] Curalyak, mely dolog felöl, én Strimesius Uramot meg kérdettem szüksége az Aulaban irni az Ephorus irant, vagy az Aula fog providealni, melyre azt felelé, utrumque fieri solet,[3] már penig mi formán ejtse a M. Uram, egyetemben T. Professor Uraimekkal modgyat, vilagos az Ur előtt, ugy itilhetni hogy az Aula el jar tisztiben, de mi se láttassunk pro tanta Clementia ac beneficio Regio, ingrati et negligentes,[4] Ami engemet néz, minth. én addig varék (követem az Urat informatiot az Urtol) választ penig Profess. Uraimektolis, hogy egész költségemböl szinten ki fogyék, ugy tsak tiz forintom se hiszem hogy ha élek Husvetig maradgyon, senkihez már nem bizhatom, hanem ha ez útat nem valasztom hogy könyveimet auctiora botsassam. és magam arraval le menyek gyalazatoson, sok szenvedésem után, indulasomot. Istennek ha teczeni fog. 2. vagy 3. Aprilisre gondoltam, Én mint eddig, ugy ez után is a N. Collegium szolgálatyara magamot obstrictusnak vallom s ismérem, de az itt valo vigyázásban, mely ez helyben, útban léven, igen meg kivántatik, nem tovabb, meg vallom hogy, egészszen, hogy erre jussak nem gondoltam,

T. Vitringa, Andala, Uramék nehezen botsátának el, gratuita Asztalt, is igerven propter 5. jam receptas personas,[5] neheztellék egyszersmind mindenik kivált Andala Uram el jövetelemet, mégis kervén h. az Urnak be ne vadolnam hogy nem szolgalt, mert kész, ö mindenre tsak maradgyak meg. de minth. Aszalai Uram meg esküvék hogy nem jö, nékem el kelle jönöm, kire én idömöt, itten el töltöttem volt; Cum humillima venia, N. Kolosvári István Uramnak kivánok minden jokot, a 12. Mariasokot illyen anxietasomban eö kegyelmetöl meg várom, Vásárhelyi Márton Uramot, el áltatta a Papja, ha az M. Ur, imponalna hogy successorom lenne primo vere nem ésnek. Karul a költes, Barothi Kalman Uram 25 Julyi Hálából haza indult. Aminden jo adományoknak, a Menyekböl nagy böven osztogatoja az Ur Isten, éltesse idökig az Urat, Szerelmes Uri Hazával egyetemben szivbol kivánom, Kibédi R. András, a M. Ur. igaz s köteles szolgaja.

[2] a legfényesebb Udvar újabb rendelkezéséig
[3] mindkét lehetőség elő szokott fordulni
[4] mi se nézzünk úgy ki, mint akik ekkora kegyért és királyi jótéteményért hálátlanok és hanyagok
[5] a már befogadott 5 személyért

56.

Odera-Frankfurt, 1717. február 19.

Francofurti ad Viadrum
19 Februarii 1717.

Melgos Groff Ur!
Erdemem felet valo kegyes nagy jó Uram s Faut[or]om!

Igen nagy magam ujjulásával haláádó szivel fogtam el a M. Ur méltatlan személyemhez Gernyeszegről A. 1716. die 18 7bris expedialt levelet, s abban fekvö kegyes nagy indulatyát, 19 *prae*sentis. a melyböl értem nem tsak azt h. a M. Ur előtt, feledekenysegb*en* még eddig, nem ment együgyü személyem, hanem hogy kegyes Curatori s Atyai Tiszti szerint tovabrais promotiomot kegyesen munkalodgya. Az Ur legyen irgalmas az Oncsiforus házának mert engemet gyakorta meg vidamitott. *Pro*pter Sz. Márton nap Tájban Anno p*rae*terito, az Urnak irt levelemböl tudom nyilvan vagyon, mint T. idvezült Edes Holtzfuss Uramnak halála, mind penig az egész itt levö s folyo dolgok*nak* mivolta, amelyek*nek* ujjabban valo elö számlálásokkal nem volna illendő ez uttal az Urat terhelnem, En mindenekben magamot az Ur parontsolatyához Conformálni nagy nyereségnek és elö menetelemnek vélem, de mivelhogy sumptusom nem éri, tovabra valo maradhatasra magamot nem igirhetem, 3. vagy 4. napjánál Aprilisnek, (az I*stennek* meg áldó kegyelmét nem tudom elégge, magasztalni az eddig valóéért is, hogy ö Felsége remensigem felet akeveset meg szaporitotta, hogy egészszen meg el nem fogyot költségem.) Mind*azal*tal, mint hogy bizony eddigis nem tsak a magam javáért szenvedtem ⟨eddigis⟩ itt némely dolgokot. ha Husvetra tudositást vehetnék a M. Urtol, ahoz igyekeznem informalni magamot. T Enyedi Uram még eddig itt volt, élt s él az Alumniával. Hálá*ban* készül. az Alumnusok*nak* sietni kellenék, mert Tavaszszal már meg indulnak, mindenfelől, akik kapnak az alkalmatosságon, mivel ez a hely utb*an* vagyon, tarthatni a ki tudgyatol, s egyébtöl is. amint T. Professor Uraimek*nak* is én nem tsak egyszer meg irtam ez előtt valo esztendőkben – Ambár haládatlansággal vadoltassam ö kegyelmektől is, bizonysagot tesznek 1.) az En, ö kegyelmek házok szegeleteiben, vagy Asztalok alat heverö leveleim. 2.) Enyedi István uram, akinek T. Szigeti uram azt mondotta, hogj el butzuztam az Alumniától ö kglmektől levelemben. Legyen, n*atur*a Mundi secumfert,[1] de meg kellene látni, s tartani, ami vagyon Malachiasnál a Masodik Resz. 6 és 7. verseibenn, mert a papnak szájában az illik. A Király T. Holtzfuss Uram helyében, és más őreg Professor helyeb*en* két Professorokot hozat. edgyiket Herbornából, a Masikot Lejdából gondolom, Sz. György napkor. Beccman Uramis beteg léven, tsak magunk irtunk – mostan T. Jablontzki Uramnak az Stipendi*um* felöl. a Deakok és Vitezek kőzött valo gyakor viszszalkodasok. igen fel indittottak a Királyt. kik közöt léven egy Erdelyi Szás[!]

[1] a világ természetéből következik

Deakis. *Isten* tudgya kimenetelek mi lészen. talam minyájan Katonaká teszen bennünket.

A minden jó aldások*nak* Ura-Istene virágzó hoszszú élettel, mindennémü lelki és testi áldásokkal az Urat kedves Uri Házával szerentsésen tőltse bé. Szivem szerint kivánom.

A M. Ur,

igaz kész kőteles szolgája
Kibédi R. Andras
Stipend. Regius.

V.

FELFFALUSI MIHÁLY
(1715–1720)

57.

Lipcse, 1715. október 5.

Isten ő Felsége áldgya megh a Méltóságos Urat!

A Meltoságos Urat most leg előszőr illendőnek tartom meg kővetni hibás irásomrul, mivel Üdvezült Edes Atyám Uram halála, sok keserves kárai igen meg háboritottanak; s a leveletis Vendég fogodóban iram. A Meltosagos Ur 30adik Julii irt levelét a mellynél többet nem is vettem 30dik Septembris el vettem alázatossan, Isten ő Felsége áldgya megh az Urat Grátiájáért. En eddig a Király Grátiájábul való ebéddel eltem, a mellyet Sperlette Uram szerzett vólt egyéb stipendiumom ennél nem vólt, de ebben a hólnapban el fogják venni, Alberti Uramhoz sokszor akartam menni de vagy tiz arannyamat a nyáron a gazdám cselédi el lopván ugy el szomorodtam vólt, hogy efféle extraordináriára nem érkeztem, most mikor az Ur levelét ő Kglme meg adta igérte jó akarattyát csak járjom Collégiumit, és csak légyen assistentiával járomis ez után, mivel igen meg szűkűltem a tavasznál tovább itt nem durálhatok ha valami segitséget nem vészek, méltóságos Gubernátor Uramnak irtam egy levelet a Meltóságos Reformatum Consistoriumnak is egy instántiát bizom az Ur Grátiájában ezeknek qvo meliori modo promoveálását,[1] a mellyről T. Namenyi Samuel, és Fagarasi Samuel Uraméknokis irtam, Kérem a Meltoságos Urat az Istenért alázatosan Edes Attyám Uramnak az Ur igaz szólgájának bóldogtalan árva özvedgyét a miben szűkszég protegálja, s igyekezzék nékemis életemen s prómotióman, bizony az Isten az Urat több kegyességével edyűtt ezért is megh áldgya. Kibedi Uramnak az Ur parancsolattya szerint el küldöttem az Ur levelét, Alberti Urammal és Magyar egy mostan Hálában érkezett baratommalis communicáltam az Ur levelében irt valami sárga virágot, de tudgya az Isten el nem olvashattuk se a Medicinálék kőzőtt is ki nem találtuk, ha a Méltóságos Ur parancsol valami Medicináról Deakul irja megh a nevét, mivel otthan létemben én afféléket nem tudtam. A mikor ide jűttem az alatt Hálában kűlték leveleimet, a mikor azokra replicalok a postán az Uratis bővebben tudositam, Isten légyen a Meltóságos Ur Uri Házával kivánom

[1] minél jobb elintézését

A Meltóságos Urnak
alázatos szegeny szolgája
Felffalusi Mihally mp
Ph. Med. et Math. C.

Raptim Lipsiae 5 Octobris
A 1715.

58.

Halle, 1715. október 19.

Alázatos szólgálatomat ajánlom a Meltóságos Urnak!

Istennek hálá mostan szenyvedhető egésségben vadgyok; noha szomoruságim nagyok kedves édes Atyám Uram el oszlatásan szintén azon nap a mellyen az el múlt esztendőben el váltam szegénytől, bizony roszszúl járnék ha nem tudnam: Leges naturae, annál inkább ha Keresztény Philósóphus nem vólnék; mind ezekben is mindazonáltal vigasztal Isten után az Ur Grátiája; a mellyben bizván: Kérem a Meltóságos Urat alázatosan: igyekezze Prómotiómat munkálkadni, az Kereskedő emberektől küldött M. Gubernator Urnak es a M. Reformátum Consistoriumnak irt levelimet prómovéálja. Az Hollándiában (talám Lejdában) való alumniát is szerezze megh, irván először az ott levő Curátoroknak felőllem. Idvezült Nagy és Édes Atyám Uraimról s magam boldogtalanságomrul, hogy a mikor oda megyek találhassam készén: a tavaszi Lipsiai Sokadolomkor minden bizonnyal oda mennék, mivel ott találhatnám a miket kivánok és szűkszégések, itt most Metalurgiát tanulok, a mellyis facit ad intimiorem Chymiae cognitionem:[1] Ha valami jó Uraim segitségekből valami költségem lehetne, asztis a tavaszszal T. Náményi Samuel Urammal edgyütt küldené el a M. Ur; mivel bizony igen szegény vadgyok. A kereskedő emberek általis irtam a M. Urnak semmi egyébb ujságokat a M. Urnak nem irhatok: a Franczia Király halálán, kinek életibenis szokszor hozták hólt hirét, most penig nem régen az otthon maratt Francziák kőzzűlis itt levő attyafiaknak halálának megh irták igasságát; A Borussiai Király eddigis nem egész ellenségeskeppen viselte magát a Svécus ellen, most penig armistitiumok vadgyon: ha valami méltó lészen a Nóvellákban őrőmest a Meltóságos Urat túdósitom Ajánlom Isten oltalmában a M. Ur Uri Házát

A Méltóságos Urnak
alázatos kész szólgája
Felffalusi Mihálly
Ph. C. ms.

Hallae Saxonum
19 Octobris
A 1715.

[1] a kémia alaposabb megismerésére készit fel

59.

Halle, 1715. november 27.

Isten ő Felsége a Meltóságos Urat, Meltóságos Uri Házával áldgya megh szivem szerint kivánom!

En a M. Ur szolgalattyára mostan szenvedhető egésségben élek, de micsoda szomoruságom légyen a többi között Aszszonyomnak irt levelemből által értheti, a mellyet hogy: mentől hamarebb bé kőldgyőn az Ur alázatossan kérem mivel várom a választ réája, s addigh nem nyughatom. T. Pápai Uram irta aszt a mi abban a levélben meritále, nem akartom ollyan Nagy embert ki nevezni, En mégh a M. Urnak egy levelinel többet nem vettem, in initiis Octobris is irtam Lipsiabólis a M. Urnak, kérem mostanis a M. Urat az Istenért hogy ne hadgyon el promovéálja dolgaimot hazólis hadgy valami jőjjőn kezemben, Hollándiábanis hogy legyen intertentiom munkálkodgyék rajta: mivel nem tudom hogy mennyek fel Hollándiában pénz nélkűl, ha fel mehetek is hogy éljek ott a mégh a beneficiumot megh nyerem, és hogy fizethetek megh a grádusert, és hogy jűhetek haza? ha valami reménségem vólna Hazul, én a télen magam irnék egy Dissertátiot és disserálnam, de a kinyomtatasert és a Praesensnek pénz kell. En a M. Urnak is gyakran irnék ha jobban vólnék instructus pénz dólgából a meritalis Novellák iránt, Szintén ma olvasám hogy Fejervárt Felseges Urunk meg épitette, és Alba Carolinának neveztette, 15 praesentis Rugia Szigetnél a F. Borussiai Király a Svécust megh verte, magais a Svecz Király sebben szalatt, es udgyan azon nap a Borussiai Király magátis a szigetet megh vette, Strálsundátis ugyan ott Pomerániában nagy Tenger mellyeki kereskedő Várost majd megh vészi: mivel az árokbul a vizet mostan talált uj mesterséggel majd ki véteti, hogy kőnnyen minákot asottassan a falok alá, a bombákkalis majd a Várost belől el egettette egészen, a Svecusis megh nyomorodván nem segitheti. Kérem a M. Urat továbrais alazatossan hogy ne hadgyon el Isten ő Felsege a Meltosagos Ur uri Honát megh áldgya, a mellyért Istennemnek alázatos könyőrgesemmel esedezni megh nem szűnőm, és ő Felségének oltalmaban ajánlom

A Meltóságos Urnak

alázatos szegény szólgája
Felffalusj Mihálly
mp.

Halae Saxonicae
27 Novembris
A 1715.

60.

Halle, 1716. február 22.

Alázátos szólgálatomat ajánlom és Istentűl minden Sz. áldásokat kivánok az M. Ur*nak*.

T. Náményi Samuel Ur és Aszszonyom levelek 15dik p*raesen*tis jöve kezemben, a mellyekből által láttam jobban, mint sem elebb gonosz akaróim machinátiójakat, és értem hálaadó szivel a M. Ur dólgaimban és prómótiomban kegyessen fárádozását: a Pápai Uram levelét le küldettem itilje meg akárki ha Vennyebb emberis nem indulhatott volna é megh midőn illyen ember áltya magát belé; eszt gondolván hogy semmit sem ir aminek jól végire nem ment, Tudgya az Isten annyira afficiáltattam most, midon: észre vettem ez levelekből gonosz jó akaróimnak machiavellismusát, hogy: fogtam egy nehányszor replicatióhoz de hi*á*b*an*; mivel mind eddig Febris ardens vólt rajtam, életem felől is dubius vóltam, az estveli bé vett orvosságot Isten ő Felsége megh áldván, immár szűnik, kérem alázatossan a M. Urat impónáljan silentiumat az ollyan gonosz embereknek, ne öljenek meg méltatlan. A jo Nagy-Ariné Néném Aszszony a pénzemet meg nem akarja adni, ha a M. Ur ebbenis nem interpónálja magát, a mellyről az elmúlt hétenis irtam (replicálvan a M. Ur Tompaházárol irt levelire) és Alberti Uram maga el küldette. A melly pénzről ir T. Náményi Samuel U*ram* hogy s még a magaméból ki telik én bizony azzal meg érném ha illyen beteges nem vólnék mivel bor nélkül ⟨élni⟩ és afféle lisztes vajas étkekkel élni tellyességgel nékem soká nem lehet, Isten kegyelmességéből a télén el végzem a mi szűkszéges és a tavaszszal Disputálok a mellyről immár Hoffmán Urammal beszéllettemis ő kigyelme Pro Gradu akarná, de én csak Exercitii Causa, a M. Urat alázatosan kérem tudosicson mentűl hamarébb kiknek dedicáljam. A M. Ur ne terheltessék a Naményi Uramnak szóllo levelet el olvasni és meg küldeni, a mellyben bővebben irtam, az Aszszonyomnak szóllót is akarnám ha Aszszonyom mentűl hamarébb venné hogy a gonosz emberek ne mortificálhatnák. A M. Urat hibás irásomrul alázatossan kövétem, és kérem alázatosan ne hadgyon el ne légyek gonosz akaróimnak (a kiknek soha semmit se vétettem) csufja, és a mig elek a M. Ur Uri Házáért Istenemet imádni meg nem szűnőm: Az Ur Isten légyen a M. Urral

A M. Ur

alázatos szólgája
Felffalusj Mihálly Ph. et Med C.
ms.

Hallae 22 Februarij
A 1716

61.

Halle, 1716. június 20.

Illustrissime Domine S. R. Imp. Comes, Domine ac Patrone humilime colendissime![1]

Az Ur Balinthith Ur*am* levelét 6dik Junii vettem, a mellyből meg értettem hogy ő kglmének Erdellyben vólta miatt 22dik Februarii a M. Groffhoz irt levelem mind addig késett a mig viszsza érkezett ő kglme Bécsben, erre nézve nem csudálkazhatom immár hogy meg változhatatlan jó Vraim semmi őrvendetes izenetit ne vettem légyen hanem ezen hogy bonumimnak el foglalói ollyan securusok avagy inkább málusok hogy még csak egy virgulávalis dólgaim és dólgok iránt nem tudósitván in turbido halásznak nagy káromra és halálnál keservesebb szomoruságomra, a halál tudom hogy nem akkor a mikor az ember keresi jő el! de bizony bár ezen igyekeznének et me his solverent curis,[2] mint sem olly meltatlan keresztényi és attyafiui szeretetet exuálván vexálnak, ha irnánakis tudom semmi vigasztalást nem hanem virulentiákból és minden boszszuságokból exqvisite Concentrált mortificatiókat[3] szórnának egyben a mellyet hogy még eddig nem cselekedtek eszt az edgyet kőszőnhetem ő k*nek* én ő kigyelmek után bizony a magaméért nem járok ne hogy végre nem elégedvén meg attyafiui szeretetemmel és önként való szólgálatommal a mit immáris rebezgetnek felőllem vasallusokká tévén ki doboltossák. 23 Maji Enyedi Samuel Ur*am* kezében küldtem a M. Ur*nak* szóllo levelemet. A M. Urat mostis alázatosan kérem hogy dólgaimat prótégálja T. Náményi Samuel Urammal és ha specificált belső bonumimbol hirtelen nem lehetne pénszt szerzeni a mig a meg lenne bár valahonnan kőlcsen szereztetne a M. Ur egy kevés pénszt és küldené el vagy az Sz. Mihálly napkor ide érkezendő kereskedő emberektől vagy peniglen Academiákra jövő Déáktól, én immár magam dólgaim felől semmitis nem determinálhatok meg fogyatkaztam a Király asztalátis ma vévék el tőllem: Kérem a M. Urat etiam atq*ue* etiam alázatossan ne hadgyon el mert bizony félek hogj végtére háboruim el boritnak. Sokszori busitásomrul s importunuskodásimról a M. Urat alázatossan kővetem és Isten kegyelmes óltalmában ajánlom

A Méltóságos Urnak

alázatos szolgája
Felffalusi Mihálly
mp.

Hallae Magdeb.
20 Junii A 1716

[1] Legkiválóbb Gróf Úr, a Szent Római Birodalom grófja, a legalázatosabban tisztelendő Uraság és Pártfogó!

[2] és megszabaditanának engem ezektől a gondoktól

[3] gondosan egybegyűjtött szitkozódásokat

62.

Halle, 1716. október 6.

Alázatos szolgálatom ajanlása után Istentől a M. Urnak minden jókat kivánok!

A M. Groff levelet Lipsiaban (admonitus lévén T. Náményi Samuel Uramtól hogy oda pénzem jőne oda mentem vólt) ⟨Igen⟩nagy alázatossággál és kedvesen el vettem, és a M. Groff Gotfried Feutholnak engemet recommendáló levelét megh adtam de immár kezemben lévén a pénz nem kellett e *becsületes* ember*nek* fáradni ha tud*tam* vólna a Meltoságos Groff bőlts dispositiojat bizony oda nem fáradtam vólna és hijában nem kőltettem vólna mivel minden bizonnyal kezemben el jőtt vólna a pénz. En M. Ur a pénszt percipiáltam qvietantiátis adtam a kereskedő embernek ⟨ ? . . . ? ⟩ 122 flz Rhenenses allattak Franczia pénzekből és ezek jók, s a többi kűlőmbkűlőmbféle horgasokból és egynéhany Madgyar poltrákból mondotta a kereskedő ember hogy a Gőrőg Biró pecsetelte be az sacskót: Isten ő Felsége aldgya megh a M. Urat erettem valo sok fáradságáért és irántom való jó adfectiójáért: Hálaado szivel vészem a M. Ur intesitis a bizonyos hogy elég boszszusagokat szenvedtem, bizony ha idegen és a ki nem esmér mosckol [!] semminek tartom, de mikor ollyanok támadta*nak* ellenem a kikkel a veremmelis jót tennék bizony a természetem e miatt el háborodott és bizony ugy megh változott hogy csak kicsin dólgatis inkább mint sem kellene akaratom ellen fel kell vennem: En mind azonáltal Nagy-Ariné Néném Aszszony*nak* irtam egy tisztességes levelet a mellyben látogatom talám beteges lévén békét hádgy ugyan ezért akaromis hogy a M. Ur ama nagy levelemet megh nem kűldette: Lipsiában halván a Kereskedő embertől Győrgy Dedutól hogy az Ur Vetemények iránt Committált magamis ott maradék harmad napig hogy velem edgyűtt a mint ő kivánta mennyen el a Poson kertiben a hól az M. Ur Commissióját a kertesznek meg adván az embersegesen fogadá: tegnap előtt Lipsiábal haza érkezvén D. Alberti Uramnak tegnap megh adám a M. Ur levelét, ő kglme replicatiójatis ide includáltam, most vadgyon ő kglménel szep kedvvességem nekemis immár a Sthál principiumi sokakban teczenek a jővő Télen mégh itt maradok, a tavaszszal ha ismét Succursusom jő Hollándiára medgyek mindazonáltal elébb Disputálni akarnék de immár *nem* tudom mit csináljak mivel Hoffmán Uramnak hogy alatta Disputálok meg tavally meg igirtem, Alberti Uramis igen jó akaróm a M. Ur parancsolattyát várom ez iránt hogy mi tévő lédgyek: M. Gubernátor Uramnak a nyáron irtam Postán egy szép levelet mostan T. Fagarasi Samuel Uramnakis, Kérem alázatossan a M. Urat ne terheltessek továbbis dólgaimban kegyesen fáradozni. A mi az Asztal dólgát illeti el hidgye a M. Ur hogy Sperlette Uramnál semmi commendatio nem kellene mert a mint ide erkezesemkor ő kglme lévén Magnificus Pro-Rector maga ajánlotta magát ugy a meddig akarnám bizony ő kglme által addig birhatnám, de még ő kglmen kivül vadnak két Ephorusok, edgyik a Reformatum Gymnasiumi Professor Hejdenus ez Helvetius ez a kettő Peregrinus [!?] bizony örömest szólgál a Peregrinus*nak*, de a harmadik Schardius a Regius Pastor csak meg hiszem hogy to-

vább nem fogott peregrinálni Francfurtumnál e bizony nem őrőmest szólgál peregrinus*nak*, sőt a mit a más két b*ecsületes* emberek epitenek asztis el rontya, Sperlette U*ram* udgyan a fő Ephoros de ennél álván a pénz a mellyel az asztalért fizetnek a kit nem szeret nem fizet meg érette: Pápai Uramek is tapasztalták embertelenségét a mint hozzám irt levelekb*en* jelentették, Barothi Uramis kevés idő alatt itt lévén esmerte Porcina g*rati*átássát, erőssen meg kivánnya hogy udvaróllya az ember de egy hetigis el menvén hozzá edgyszer alig ád audentiát egy két Sententia szóllásra és meg kérdezi ha ollyan szegényé a peregrinus, hogy másképpen nem élhetne, osztán két három hólnapig meg mondgya hogy várakozzék az ember mindazonáltal hogy forduljon el az ember hozzá gyakran meg kivánnya: ha a más két b*ecsületes* emberekhez penig el mégyen az ember azok mindgyárt audentiát adnak és ha lehet s helly van az asztalnál őrőmest szólgálnak, s az illyeket osztan tiszta szivel igyekezik a jó Schardius ki vetni hogy az ő ajta-át ezek nem ostromolták, én javallanam ha a M. Ur Enyedi U*ram* mellett nékie irna, ez őrőkké mikor Madgyar megyen hozzája a Pápai Uramot emlegeti hogy ő kglme gazdag lévén mégis három esztendeig élt a beneficiummal s a tőbbekrőlis igy gondolkozik: A M. Ur*nak* semmi olly hirekkel mostan nem kedveskedhetem a mellyeket itiletem szerint ne tudna: Az Déési Uramek levelét tiszta jó szivel el küldem gondolom hogy mégh Kibedi Uram Franeqverá*ban* vadgyon én Déési Uram keziben küldőm az ő kglme levelét ha Francfurtumban meg tért meg irom hogy vagy nékem vagy ő kglménck külgye viszsza Isten ő Felsége A M. Ur*nak* viselye gondgyat Uri Házával

A M. Ur*nak*

alázatos kesz szolgaja
Felffalusi Mihálly
mp.

Raptim Hallae 6 octobr.
A 1716

63.

Halle, 1716. november 24.

Illustrissime S. Rom. Imp. Comes D*omi*ne D*omi*ne ac Patrone humilime colendissime![1]

A M. Groff 18dik 7bris Gernyeszegről kőlt levelét P. Alberti Uramtól nagy alázatossággal és kedvesen el vettem, őrűlek hogy Gernyeszegről kőlt őrőmmel hallottuk Temesvár*nak*is meg vételet, tudokazott P. Alberti U*ram* tőllem ha Papai Ur halála felől valami spécialékot nem irté a M. Ur s a fiai*nak* mindgyárt meg irta, nem lévén ő kglmnek most semmi a M Urral Communicalandó dólgai alázatossan köszőnteti. A mi magam dolgait illeti: részen vóltak fűleim és celerius opinione Lipsiab*an* mentem hogy a Gotfried Fintholn*ak*

[1] Legjelesebb Gróf Úr, a Szent Római Birodalom grófja, legalázatosabban tisztelendő Uram és Pártfogóm!

szóllo M. Ur levelétis pénzem iránt magam adtam meg, a pénszt percipiáltam, mondta a Gőrőg hogy a Gőrőg biró pecsételte be a Sacskót a mellyről és egyéb dólgokrol a kereskedő emberek által a M. Urnak bővebben irtam, a Franczia pénzekben kárt nem vallok tribus et ceptis a mellyek Argentinai pénzek és mindenikben 30 magyar penszt kárt vallok, a horgasok kőzzűl is sokakban 12 pénszt, egy néhány Madgyar poltrais vólt kősztők, Az asztalt én nem sollicitáltam okait Lipsiából ⟨el tu⟩ a M. Urnak alkalmasint meg irtam de eszt el felejtettem vólt hogy egy Magistert tettenek oda Vice-Inspectornak a kinél egy vásárhellyi Deák tőbbet tud ez embertelenűl mortificálja a Commensálisokat mértékkel osztagottya az étket mint a Kóldusoknak, de bezzeg ötetis vexálják; ejjel hivják ki Duellumra, ha valami kőzőnséges hellyre megyen az ember mindgyárt láttya a nevét a falon és hundczfotot utánna, ezért esketik a Commensálisokat, roszszabbis most sokkal az asztalt, bizony ha fizetnének is illyen háboruságok és besztelenségek el kerüléséért nem amplectálnám. N. Enyedi István Uram kedves Baratom levelét az el mult héten vettem, 13dik praesentis erkezett Francfurtumban mind ő Kglme, mind T. Kibedi Uram akkor érkezett viszsza Hollandiáról ő kglme a M. Ur általam Hollandiában kűldetett levelét el vette, N. Enyedi Uramot ide erőssen várám és akarnám itt létemben ő Kglmére nézve ha ide érkeznék, itt ő kglme Sperlette Uramnál és Hejdenus Uramnál maga Commendátioja általis elnyerheti a beneficiumot, a Király Papjánal peniglen Schardiusnál a ki Peregrinus Némethnekis nemőrőmest szólgál annális inkább nem a Madgyarnak Jablonski Uram Commendatiója elég lesz a ki Barattya; én ő Kglmét mindenekről bővebben informálom, gondolom hogy a mig ide érkezik aszt a szegény Magistertis azalatt ki olvassák, mert azólta a miólta az asztalnál vagyon a sok panasz miatt Sperlette Uraméknak nyugodalma nincsen, az előtt penig igen emberségesek vóltanak: En fel tettem hogy egyet a jővő Tavaszra Disputáljok ha valami beneficium felől remenségem lenne, kűlőmben elégnek tartonám Pro Gradum Disputalni, és Alberti Uram alatt akarnék Disputálni ezért hogy annál inkább őrőmest szólgálna ez utan a bujdoso Magyaraknak csak a M. Ur irna ez iránt egy Déák levelet a mellyel Hoffmán Uram előtt magamot menthetném ezzel mivel az M. Ur parancsolattya: En a kereskedö emberek altalis irtam mind D. Fogarasi Uramnak mind masoknak a kik a M. Ur coopertájaban vadgynak: Postán nem irtam eddig hogy Enyedi Uram dolgaival edgyűtt irhassok a M. Urnak minekutannais oretenus ő kglmétől mindeneket bőven ki tanulék: Kérem a M. Urat továbrais az Istenre gondolja ki uttyát modgyát mi modon Consolátiót szerezhessen bár csak 200 forint beneficiumat vehetnék, a jővő Tavaszszal a mit Naményi Samuel Uram fog szerzeni a magaméból asztis kűdgye el a M. Ur maga vagy Naményi Samuel Uram pecsetivel meg erősitve. Isten ő Felsege oltalmában ajanlom a M. Urat.

A M. Urnak

alázatos szegény szolgaja
Fellfalusi Mihally

Hallae Magdeb 24 9bris
A 1716.

64.

Halle, 1717. január 28.

Alázatos szólgálatomat ajánlom és Istentől ő Felségétől a Meltosagos Urnak minden szent áldásokat kivánok!

Meltósagos Gróff! az őszi Lipsiai Sokodolomkor el vévén a kereskedő embertől a pénszt, irtam a Méltóságos Ur*nak* egy levelet, mellyben coopertázva vólt mind P*rofessor* Alberti Uramnak a M. Urnak irt levele, mind penig jó Urainkn*ak* irt levelem: Novembernekis a Vége felé küldtem a M. Gróffnak egy levelet, ugyan ezzel lévő jó Uraimnak szólló leveleimmel edgyűtt, mellyekben midőn bőven irtam dólgaimról mostan elő számlálasokkal nem terhelem a M. Urat, kérem mindazonáltal, hogy a mind eddig M. Uri Gratiáját mutatta irántom, ugy ez utánis kegyessen follytassa dólgaimat, Hirré tévén mostis Pr. Alberti Uramn*ak* (kinek minden leczkéit járom) hogy a M. Ur*nak* levelet akarok irni, irt ő kglmeis levelet a M. Urnak mellyet includáltam. Az el múlt héten jöve Pápai Imreh U*ram* Leydából irt levele kezemben mellyben kér hogy irjak T. Pathai Sogor Uramnak hogy Enyeden lévő dolgairól tudósittsa, én megh cselekedtem nem nézvén aszt hogy ő kglme a hól érkezik semmit el nem hágy afféle beszédekben a miném*ű*ek besztelenségemre szólgálhatnak, noha nem minden b*ecsületes* ember hiszi el sőt némellykor megis czáfolyák érette: kérem a M. Urat promóvéáltassa azon Pathai Uramn*ak* szólló levelemet mentől hamarébb, hadd esmérje megh hogy vadgyon bennem generositás: Nouvellákot gondolván hogy Alberti U*ram* bőven irt a M. Gróffn*ak*, nem terhelem sokkal a M. Urat: Eszt mindazonáltal irhatom, hogy: itt most sok uj katonákot gyűjtenek afféle szegény paraszt és mives legényeket erővelis el vonsznak, az hire hogy vagy tizenhatezeret a F. király F. Császár kegyelmes Urunkn*ak* küldeni fog a Törők ellen. Isten ő Felsége a Méltóságos Urat Meltoságos Uri Házával minden szomoru változástól oltalmazza

A Meltosagos Gróffnak

alázatos kész szólgája
Felffalusi Mihálly
mp.

Hallae 28 Januarii
A 1717.

65.

Lipcse, 1717. október 9.

Alázatos szólgálatomat ajánlom és Istentől minden Sz. aldásokat kivánok a Méltoságos Urnak!

Meltoságos Groff, Jo Uram Patronusom!

Mind Tekintetes Náményi Samuel mind Tiszteletes Kibédi Uramék leveléből értvén a Méltóságos Ur eletét egességet örültem, Condoleáltom penig kedves Uri gyermekéjinek éretlen halálokat. Isten ö Felsege hathatóképpen vigasztalja a Meltosagos Urat és óltalmazza Hazánkban lévő kemény ostoritul szivesen ohajtom. En Méltóságos Ur élek szenvedhető egességben, ugy rendeltem dólgaimat hogy a nyárot Hálában el tőltvén a Jenai Academiában mennyek de mind eddig pénzért várokozván el halasztattam hovais a jövő héten él megyek mellyis csak 8 méllyföld Hálához, felényi áron áll minden mint Hálában a mint fide dignus emberektől hallottam sőt vadgyon valami Convictoriumis a hova 6 garast be adván az ember egy hétig meg lehetős ebédet és vacsorát találhat a Herczeg beneficiumából eszt is meg probálom ha meg szerezhetem, a mi nagyobb penig a Medica Facultas igen excellál[1] főképpen egy Vedelius nevű vadgyon a ki a F. Császárnak és sok Herczegeknekis Archiatere, Professor Stáhl és Hoffmán Uraméknak is Praeceptora vólt nagy experientiáju ember itt Uram a télen lévén gondolom hogy talám Hollandiára a jövő tavaszszal osztán fel fordulhatok és ha ólcsóbb a Gradus, Hollandiában mint Erfurtumban Jena mellet disputálhatok; Igen bánom Méltoságos Ur hogy 4 Martÿ Szebenből irt levelére való válaszom tőbb jó Uraimnak szólló leveleimmel edgyütt el tévellyedett: En M. Ur a benne levő két arannyat Kibédi Uramnak el nem küldhettem, mivel a M. Ur levele Majusban jőtt kezemben ő knek penig 24dik Aprilis Breszlaubol irt levelét immár vettem vólt nem tudván a pénszt a M. Ur ha ő kglmének küldteé, avagy ő kigyelme által másnak a pénz nállam vagyon és várom iránta a M. Ur parancsolattját, az ő knek szólló levelét penig a M. Urnak le küldtem ő knek; ha ő kglméé a pénz, avagy le küldem ő kglmének, avagy ő kglme idvezült Apám Uramnak bizonyos kőnyveit akarván meg venni Computálhattya ő kglme beléje. A Meltoságos Urat hibás irásomról alazatossan követem, és magamat a Meltoságos Ur Gratiájaban továbbis ajánlván a M. Ur parancsolattyát dólgaim iránt el várom. Isten ő Felsége óltalmazza a Meltoságos Urat Uri Házával edgyütt

A Meltoságos Urnak

alázatos kesz szólgája
Felffalusi Mihálly
mp.

Lipsiae
9 Octobris
A 1717.

66.

Jéna, 1719. május 15.

Alazatos szólgálatomat ajanlom a Méltóságos Groffnak, és Istentől minden Sz. áldásokat kivánok!

Méltósagos Groff Ur nagy Patronusom es Fautorom!

Tekintetes Náményi Samuel Uram levelét vévén 25dik Martÿ, mellyben tudositatt ő Kglme hogy az elmúlt Lipsiai sokodolomkor pénszt küld fel ő Kglme Számomra; mellyreis nézve nagy bizodolomban lévén, kevés nállam való pénzemmel egy tisztesseges kőntőst csináltaték, és egyébb szükszeges dólgokotis szerzettem; és Enyedi István Uramat magamis meg birálóm a percipiálásra (kiis Lipsiából egy ládát küldőtt haza, és Náményi Uramis irta hogy ő Kigyelme kezében küldi a pénzemet) ő Kglme el ment oda, de se magának, se nékem szólló leveleket sok tudokozási után nem látótt, nem hogy pénzem felőll valamit értett vólna. Ennékem Melt. Groff bizony most megh esett! Mászor mikor pénszt vettem, levelet praevie felőlle a postán avagy nem vettem, avagy penig egy s két hét mulva midőn immár pénzemet percipiáltam vólt; most midőn levelet olly hamar vettem, és ollyan bizonyoson persvadéálodtam a pénz vétele felőll ki adám a pénzemet, és utóllyára kell itt az idegenek kőzőtt suplicálnom! En M. Ur minden pénz nelkűl vagyok, megh egynéhány hétig vélem hogy asztalom hitelben lészen, és Sz. Mihály napigis bisztam vólna, ha most innét haza ment egynéhány Magyarorszagi Tóth és Németh Magyarok, megh csalván a lakosokat, rosz hirt réánk nem forditottak vólna: Aszt se tudom immár, itt maradoké, el megyeké? Collegiumokhoz nem kezdettem, itt kell hevernem, mert illyen Confusiomban semmi meritális dologhoz nem foghatok. Szállást se találtam vólna kűlőmben, hanem fél esztendeig való fizetésre, ha egy jó barátom magához nem vett vólna, és tellyességgel despérálnék, ha ez assistentiáját nem igérne. Kérem azért a M. Urat alázatosan illy nagy szükszégemet kegyesenn perpendálván, minémüben mégh soha se vóltam, ha quo fato! Deákok, avagy egyébb emberek, pénszt fel nem hoztanak vólna Számomra méltóztassék Náményi Urammal egyűtt ha több nem lehet, bár csak annyi pénszt fel küldeni Bécsben Enyedi Samuel Uram kezében, a mennyivel haza mehessek, avagy addig itt subsistálhassok, a mig tőbb jő kezemben, Enyedi Samuel Uram irván Öcsének Hálában, hogy a pénz kezében vagyon, Enyedi István Uram mindgyárt annyi pénszt szerez nékem, egy *becsületes* Lengyel Király szólgálattyában levő Colonellus Erdéllyi Nemes ember Cserei Uramtól, kiis nem meszsze lakik Hálától Dresdában, kiis a jővő öszen Bécsben mégyen és ott percipiálja a pénzemet: Enyedi István Uram most illyen formán vett pénszt ő Kigyelmétől és ugyan ő Kigyelme adta ezen tanátsot; kűlőmben ha Cserei Uram nem adnais, csak Bécsben lehetne a pénzem, én kőnnyen, és infallibiliter, vexel által az ide való Kereskedő emberektől el vehetném. En ugy gondoltam vólt, hogy ha 300 fl. Rh. kezemben jőnének mindgyárt pro Gradu Disputálnék, és haza mennek, ha penig tőbb jőne, Enyedi Urammal a jővő Sz. János napkor

Hollándiában mennék; noha ő Kglme aszt irja, hogy más mostan haza ment Medicusokis nem vettek Gradust, és javallya, hogy ne kőlcsők réája; ha ugy vólna, magamis meg tartanék ad minimum 100 Thall. s azzal a Titulus hellyett hasznosobb dólgokat prafitéálnék, mellyrőlis a M. Groff parancsolattyát mentől hamarébb el várom. Kérem azért a Melt. Groffot igen alázatosan az *Isten*ért, illyen nyomoru álapatomban ne hadgyon el, és méltóztassék munkálodni hogy mentől hamarébb pénzem mennyen Enyedi Samuel *Uram* kezében, hogy Sz. János nap előtt vehessek pénszt, mivel ha addig pénz nélkül lészek, adósságot csinálok, ajó alkalmatosságom a Hóllándiára menetelre el mulik, és a pénzem csak Erfurtumbanis az Gradus vételre nem lesz elég. Mivel penig tegnap vevém az Enyedi ⟨Samuel⟩ István Uram szomoru levelét, és akkor a nagy Consternatio miatt nem irhattam, és ma dél előtt mégyen a Bécsi posta Náményi Uramnak illy bőven nem irhattam nyomoruságom felőll; méltoztassek a M. Groff, ezen maga levelétis Namenyi Samuel Uramnak mentől hamarébb magának szólló levelemmel együtt el küldeni. Isten ő Felsége a M. Gráffat sok meg mutatott Gratia:áért megh álgya, kinekis óltalmában ajánlom a Meltosagos Urnak Uri Házát

A Meltosagos Gráffnak

alázatos igaz szolgája
Felffalusi Mihálly
mpr.

Raptim Jenae,
15dik Maji
A 1719.

67.

Jéna, 1719. szeptember 24.

Méltóságos Groff Ur! Nagy Patronusom és Fautorom!

Igen Szomoruán értettem, mind a Nóvellákból, mind Magyar Országból ide ki jött Déákoktol, Édes Hazánkban Istennek a Pestis által való nagy ostorát, és e miatt más Orszagokkal lévő Commerciumának intercludáltatását, mellyetis confirmál, mind az hogy én Pűnkőstől fogva egy levelet se vettem Hazól, mind penig a mint hire vagyon hogy egy kereskedő ember se jő onnét a jövő héten esendő Lipsiai Sokodolomban: Mellyreis nézve ennekem igen megh esett, ha vagy a kereskedő emberek ki nem jőnek, avagy más alkalmatossággal pénz nem jő kezemben, mivel az el múlt Husvettől fogva semmi pénzem nem lévén, hitelben es kőlcsőn éltem, eo Conditione hogy e mostan esendő Lipsiai Sakadalom után Creditorimot Contentáljam, eszt már nem cselekedhetvén, vagy fogságban vetnek, avagy penig éhel maradásra is eshetem: Kerem azért a Méltóságós Urat igen alázatoson illyen nyomorúlt álapotomat kegyesen megh gondólván, meltoztassék T. Náményi Samuel Urammal együtt valamit számomra mentől hamarébb N. Enyedi Samuel Uramnak

kezében küldeni Bécsben, onnét minden bizonnyal kezemben jö, mivel mind ö Kigyelme fogadta, mind penig onnét ide a Commerciumok és vexelek floréálnak,[1] hadd fizethessem megh adósságomat, és mehessek Haza, és hallyak meg inkább ott, mint sem illyen nagy inségben élljek, és nem csak Szomoruságimban ne tanulhassak, hanem a mit tanultamis el feléjcsek. En Meltóságos Groff Ur mind Náményi Uramnak, mind Atyamfiainakis irtam vólna, de pénzemnek szükszége, és nagy szomoruságom impediál, esztis N. Enyedi István Uram küldi el, szintén ö kigyelme most Hóllándiai uttyában nállam lévén.

A Meltoságos Urat igen alázatosan kövétem hogy megh bocsásson sok busitásomról, és kérem hogy mutassa azon Gratiáját hozzám illy inségemben, a mellyet sokszor kegyelmesen tündököltötött rajtam boldogobb alapotomban: mellyért énis Istenemet imádom, hogy Isten ö Felsége Meltósagos Uri Házát minden szomoru változastol vedelmezze.

A Méltóságos Groffnak

alázatos szolgája
Felffalusi Mihálly ms

Jenae 24 Septembr*is*
A 1719.

68.

Bécs, 1720. június 22.

Méltóságos Groff Vr!
Nagy Jo Vram, s Pátrónusom!

A Méltóságos Groff 18dik Aprilis Berkeszről írt levelét 17 Junii Bécsben Enyedi Samuel Vramtol igen örömmel el vettem. Isten álgya meg a M. Groffat hozzám meg mutatott sok rendbéli Gratiájáért. En Méltóságos Gróff az el múlt Aprilisnek a végin vettem vexel által az Vr Alvinczi Vramtól 288 fl. Rh. (a mellyet ide érkezésemig Náményi Vram megis küldött ö kigyelmének) mellyelis adósságimat Jénában meg fizetém, köntöst csináltaték, és egy kevés könyveket vévék, a többivel penig Jena körül való tartományokot meg járván, és a mi memorabilék az ott lévö Herczegek Vdvarában vóltanak meg látván, az el múlt héten ide jüttem, mellyelis itiletem felett az uton minden drága lévén elig értem meg eddig: Itt Enyedi Vram eszt a jó akarattyát mutatá hozzám, hogy szállást fogada, és maga asztalához is vett addig a mig pénzem jö hazól, s addig egyéb szükszégimről is provideál, Mellyhezis képest kenszerittettem mostan Náményi Samuel Vram tanácsából M. Fő Ispán Josica Vram*nak* irni hogy a Nagyari Joseff Báttyám Vramnál lévő adósságom*nak* fel vételéb*en* Concurráljon, ha szép szerint nem akarja meg adni, mivel magánakis igen szépen irtam, és kértem hogy gondolja meg nagy szükszégemet, és adgya meg, Kérem a Méltóságos Groffotis igen

[1] a kereskedelmi kapcsolatok és a kölcsönügyletek virágoznak

alázatossan, hogy mutassa még hozzám ennyi Grátiáját, s irjon magais Nagyari Joseff Bátyám Vramnak, in materiae et rei convenientibus terminis[1] a meg adása felől, és mentől hamarébb kűlgye fel, mivel mentől tovább itt maradok, onnál tőbbet kőltők. Ha penig ő Kigyelmétől ugyan semmitis nem lehetne venni, conferálni a Meltoságos Groff méltóztassék Náményi Vrammal, hogy minémű bonumimból még pénszt kellene szerezni; Isten ő Felsége a Meltoságos Groffot illy nagy Grátiájáért meg álgya; Kinekis *Szent* óltalmában ajanlom a Méltósagos Gróffot, et Méltóságos Vri Házát.

A Meltoságos Gróffnak

alázatos kész szólgája
Felffalusi Mihály
ms.

Bécs
22 Junii A 1720.

[1] a dolog illő határidőre való

VI.

ENYEDI ISTVÁN
(1716–1721)

69.

Gyulafehérvár, 1716. augusztus 6.

Méltóságos Groff Ur!
Bizodalmas Uram Patronusom.

A Mltgos Ur parantsolattya szerint én a Mintz Házban az ezüstöt bé attam, az Mintz Mester ugjan maga itthon nem volt hanem a' Fianak keziben attam (kireis az Attya bizott itthon nem létiben efféle dolgot) mellyet meg meretvén lött Marcarum 6 Lott 11. ~ hat Gira és tizenedgj Lot, melyre post Computum adott fl. Rh. 115x15. ~ száz tizenöt Nemet forintokat s tizenöt Kra:tzárt. Quietantiamat hagjván nálla egészszen levaltamis. melyből az Ur parantsolattya szerint vettem ki magamnak fl. Rh. 83.x21. ~ Ungr. fl. 100,,00. a többit id est fl. Rh. 31x55. az Ur számára attam Havasalyi Uram kezében fejér pénzül mind. Az Ifju Inspectornak meg mondottam hogj az Ur is ide fog jöni és több ezüstötis hoz magaval addig had maradgjon az ezüst intacte, mellyet betsületireis fogada hogj meg tselekeszi. az ezüstöt mint hogj Auspurgumi munka volt meg sem mérte. De caetero magamat továbrais recommendalvan az Mltgos Ur gratiájában maradok

Az Mltgos Urnak

alazatos igaz szolgája
Enyedi István
mpria

Carolsburg 6ta
Augusti Anni 1716.

Az alkalmatlan irásrol az Urat alázatoson követem. tudnam az emberseget nagjobb mertekben: de itt a szükség nem engette.

70.

Nagyenyed, 1716. augusztus 6.

Méltóságos Groff Ur!
Bizod*almas* Uram Patronusom.

A Mltgos Ur Rigo Uram által küldött levelét vettem alázatoson bizony nem kevés Confusioval, az Ur gratiaját alázatoson köszönöm hogy praevie szoross idejébennis tudositani méltoztatott. meg vallom rebus sic vel stantibus vel fluentibus[1] magam dolgaim iránt mi tévő légyek bizony nem tudom, nem kevésse haboritott meg az Ur Czéllyán kivül Gernyeszeg felé sietö szándéka, én ugjan az Urral valo Compositiom szerint Gernyeszegre menni nem restelleném de tudom azt bizonnyal hogy az Ur mostani perplexitási között ollyan kevés idö alatt, mint a mennyit Gernyeszegen az Ur mulatni fog, énnékem tellyességgel nem vacalhat, mellyhez képest az iránt valo szándékomat le hagyván, tsak azon kérem mégis az Urat alázatosson annyira valo idöt nyerhetvén magának méltoztassék engemet uj:abban arrol tudositani hogj hol Compareallyak az Urnál mentül hamarébb, és edgjszersmind énnékem menetelem felöl valo difficultasimban Consulalni. mert ha valami lesz tüz és fegjver között ⟨hogj⟩ hogj periclitállyam magamat non est tutum,[2] egjébirant az Ur informatiojat ex toto alázatoson el várom, és kivánván hogy I*sten* az Urat Mltgos Uri Házával edgjütt minden veszedelemtöl örizze és kivánatos jo egésségben sokáig eltesse, recomendalom tovabrais magamat az Ur hozzám tapasztalt gratiájában és maradok

A Mltgos Urnak

alázatos igaz szolgája.
Enyedi István
mpria

Enyed Die 6ta Augusti
Anno 1716.

Az ezüst iránt Fejérvárrol datalt levelemb*en* irtam az Ur*nak*.

71.

Bécs, 1716. október 10.

Méltósagos Groff Ur!
nagy jo V*ram* Patronusom!

A Mltgos Urhoz valo szoross kötelességem azt hozván magával batorkottam imez levelem által a Mltgos Urnak alazatosson udvarlani mellyis hogy a Mltgos Urat egész virágzo Uri Házával edgyütt örven-

[1] mivel a dolgok igy állnak, vagy haladnak
[2] hogy kockáztassam életemet, nem biztonságos

detes allapotban valo jo egességben találllya szivesen kivánom. En *Isten* kglmességéből Sz. Mihály napján minden kár és veszedelem nélkül ide Bétsben bekevel erkeztem, holottis Bátyám Uram kedvéért és köntös tsináltatásért edgj néhány napokig mulatni kelletvén sietek utamat fellyebb Continualni Francofurtum felé, interim az Alumnia iránt quali successu nem tudom[1] mert a mint ertettem Batyam Uramtol Baroti Uram le jött Hollandiából ö klmének Hálából küldött levelet, mintedgj ennekelötte két holnappal, másfelöl pedig ugjis hallottam hogy Francofurtumban volna, és gondolom hogy Talám az Alumniának valami reszit percipialtais, mindazonáltal *Isten* helyben vivén bizonyosabban informálom az Urat felölle. En ugyan menetelem felöl Holtzfus Uramnak meg Lonárol a Postan küldöttem vala levelemet, mellyis Francofurtumban kettség kivül régen el érkezett, tsak hogy az iránt gondolhatok a dologban tsonkaságot, hogy Holtzfus Uram meg holt. kinekis hogyha az Ur én irántam még levelét nem küldötte meltoztassék az Ur máshoz dirigalni, és ha Casu quo ennekem az iránt akadallyom lészen post informationem meam genuinam hozzám valo jo affectioja szerint succurralni[2] meltoztassék. Itt ennekem ugjan valoban sok szép experientiam lön a kevés udö alatt, tsak hogy igen borsos a Betsi Experientia. En az Urtol Bétsben réám bizattatott dolgokat Tehettségem szerint véghez vittem. az Agensnek dolgat biztam a Batyám Uram dexteritásara, kiis rövid üdön Hazájában be menvén maga fog a válaszszal a Mltgos Urnak udvarlani. egjébiránt én Alvintzi Uramatis az iránt Consulaltam de bizony nem tud arra alkalmatost a ki ad votum sufficialna. Mert a Nemet ha szinten Acatholicusis a mint hallom a sok fizetést el vészi, az embert sok hazugsággal lactallya s in rei veritate[3] pedig kevés telik a dologban. a Hazának dolgaitis nem tudg'a. Balko *Vram* a Bánffi Györgj Uram szolgájatol Cserepitöl a Gyürüt le küldötte remenlem hogy eddig az Ur kezihezis vehette, az arra iránt pedig ugjan Cserepi altal az Urat a mint ö kglme mondgja bövön informálta hova kellessék deponalni. A Pardutz bör igen draga, ötven s hatvan forinton edgjet a szepit. Irhatom az Mltgos Vrnak hogy Flsges Aszszonyunk uj'abban varandos. Itt Dimjen *Vram* a Regestratorságért Papistáva lön, a mint hallyuk a Ministerialis Conferentiaban declaraltatottis Regestratornak. ugj hiszem nem kevés kárára lészen az Erdélyi Acatholica Religionak. Valoban akarnám hogyha Pápai Urammal szembe lehetnék a Pénz iránt, itt semmi bizonyost nem halhaték ö kglme felöl Alvintzi Uramtol ugjan értettem hogj Ajtai Uram Basileaban vagjon és a Télre ide akar jöni. ugj hiszem véget akar vetni peregrinatiojanak. én ugjan Papai Uram után két feléis praevie küldöttem levelemet edgjet Basileaban, mást Hálában nem tudom mellyik lészen szerentsesebb, interim ha ö kglméhez szerentsetlen lészek Batyám Vram most le menvén, ha mi számomra valo pénz lenne ö kglme Commode eddig fel hozhatná es innen akarhova Transponalhatná.

Bethlen Joseph Uramtol ö Ngságatol levén informatus hogy abbol a Szaplontzai Safrannyából (melly a Bátyam *Vram* adosságának ⟨def⟩

[1] mindazonáltal az ösztöndíj iránt, milyen eredménnyel, nem tudom

[2] miután a valósághoz híven értesített, hozzám való jóindulata szerint segítségemre lenni

[3] igazság szerint

meg fizetésért deputaltatott) vett volna meg az Ur edgj fontot 30 forinton. alázatoson kerem az Mltgos Urat ha ugj vagjon, azon 30 Nemet forintokat meltoztassék az Ur Bátyám Uram számára Conservalni. hogj Isten ö kglmét be vivén a' Mltgos Ur gratiajából kezihez vehesse. En ugjan magam beszéllettem volna ez iránt az Urral de studio nem akartam az Urat velle busitani. A Mltsgos Aszszonyt az Urfiakkal és Kis Aszszonyokkal edgjütt alázatoson köszöntöm. A Mltgos Urat pedig ajánlván Istennek oltalmában Mltgos virágzo Uri Házával edgjütt, recomendalom továbrais magamat és dolgaimat a Mltgos Urnak sok izben tapasztalt gratiájában, és maradok Constanter

A Mltgos Urnak

alázatos igaz szolgája.
Enyedi István
mpr.

Bets 10. 8bris
Anni 1716.

Ezen includalt leveleket alazatoson recomendalom a Mlgos Urnak.

72.

Boroszló, 1716. november 2.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Uram Patronusom.

Jollehet tsak nem régiben Betsböl udvarlottam vala kötelességem szerint levelem által a Mltgos Urnak, mindazonáltal továbrais esmervén a Mltgos Urhoz valo alázatos kötelességemet, batorkottam mostanis levelem által alazatoson a' Mltgos Vrnak udvarlani, kivánván hogy levelem a' Mltgos Vrat egész virágzo Uri Házával edgjütt talallya, kivanatos jo egésségben. En Isten segedelméböl 29 8bris békével ide érkezém Baraszloban, honnannis holnap után Isten hirével indulok Francofurtum felé. holottis ha az Alumnia succedal, és látom hogy magammal más Academiara el nem vihetem, ha tsak a' Télennis mind az Alumnia mind a Nemet nyelv kedveért (mely nélkül a' mi Déákink peregrinatioja mitsoda hijanos és nyomoruságos légyen elegge nem describalhatom) ollyan dispositioval vagyok hogy mulassak reménlem ugjan hogy benne senki nemis impedial. mert a' ki Competensem lett volna Baroti Vram ö kglme le ment, Kibedi Uram pedig Juliusban a' mint onnan jött Legényektöl értettem Hollándiára ment, mindazonáltal ollyan szándékkal hogyha más az ö kglme Alumniajara nem succedal, viszontág le jö:jön Francofurtumban, immar le jöé vagy nem a' Jo Isten tudgja. bizonyost felölle semmit nem értettem. Isten helybe vivén bizonyosabban az Urat informalom felölle.

A Felfalusi Uramnak pénzt vivö kereskedö emberekkel itt Baraszloban talalkozám kikis a pénzt a mint ertettem ö kglmének meg atták,

nekemis tsak jo volna az ollyan szinü alkalmatosság a pénz küldésre. A Besztertzeieknek látván itt most kereskedö embereket, kik minden esztendöben kéttzer szoktak fel jöni gondolkoztam ugy, ha az Urnakis ugy tettzenék hogj jo volna tsak a' magok emberek által Lipsiában fel küldeni, örömest szeretnék valami consolatiot érteni a Josika Uramra assignaltatott Szekely Adam Uram beneficiuma felöl, hogyha valamit bizhatome hozza, avagy nem. Papai Uram felöl értettem hogy még Angliaban volna, de igen halálos beteg volt tsak nem régiben, az öttsétis Lejdából által hivatta magahoz. Itt a' Svecus felöl semmi notabilis hir mostan nem hallattatik. a Francia kis Király felöl mostan értettem hogy meg holt volna, melly ha ugy vagyon sok motusoknak principiuma lészen. En itt edgj jo Factoromra találkoztam mások recomendatiojából; kiis ha valamiben nékem, vagj ha az Urnakis kivántatnek jo szivel szolgálna akarmely felé a dolgot promovealna nagj keszséggel, azért ha akarminemü dolgot az Urnak általam folytatni tettzik, akar vasárlást akár egjebet. a neviröl meg találni könnyen a neve Rudolphus Gosche a Nagy Piatznak, Eszak felöl valo részén középbe. A Mltgos Aszszonyt alázatoson köszöntvén Ajanlom Istennek oltalmában a' Mltgos Urat egész Mltgos virágzo Uri Házával edgyütt, magamat pedig a Mltgos Urnak tapasztalt gratiájában maradván

A Mltgos Urnak

alázatos Szolgája
Enyedi István
mpria

Vratislaviae 2da 9bris
Anni. 1716.

Ezen includalt Banffi Lászlo Uramnak szollo levelet alázatoson recomendalom az Urnak.

73.

Odera-Frankfurt, 1716. november 17.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Uram kegyes Pátronusom.

Tudván a' Mltgos Urhoz valo alazatos szoross kötelességemet batorkottam a Mltgos Urat mostanis levelem altal alázatoson meg udvarlani, kivánván hogy levelem Találllya a Mltgos Grofot egész Uri Házával edgjütt örvendetes allapotban valo jo egésségben. Istené a ditsösség én mind ez ideig bekességesen utoztam, ide pedig Francofurtumban érkeztem 10 Novembris minden kár nélkül békével. Szándékom ugjan a' lett volna hogy innen post insinuationem meae personae apud Professores[1] az Alumnianak reménségével mindgjárt mennyek Hálában s ott

[1] miután személyemet a professzorok jóindulatába ajánlottam

subsistállyak, de Kibedi Uramtol ugj lévén informatus, hogj lehetetlenség volna ezt az Alumniát Hálában administráltatni (a minthogj Papai Uramis tentalta volt ugjan de irrito conatu.)[2] pro 2do az Mltgos Urnakis irántam levele még eddig a Professorokhoz ide el nem érkezett, ez okokra nézve determinaltam magamat arra, hogj a Télen itt maradgjak, és ha egjeb hasznát nem vennemis az itt valo Telelésnek (minthogj a Nemet nyelv nélkül peregrinalni igen nagj nyomoruság) avagj tsak a Nemet nyelvnek sedulo incumbalok a melly üdöt másuttis a magam költsége mellett annak Tanulására kellene forditanom, jobb hogj azt itt az Alumnia mellett töltsem el s annakutanna masutt nem kell az után kapdosnom. Ordine enim fac studeas sic bene doctus eris pluribus intentus minor est ad singula sensus.[3] egjebiránt ittis igen hires Medicus vagjon edgy Bergen nevü, kitis meg eddig minthogj mind sokadalom volt ide jövetelemtöl fogva nem Circumvenialhattam, de lészen gondom réája a mire Isten segit ejjel nappal rajta lészek.

A D. Baroti az Alumnia iránt valo Ordert meg sem várá addig le szaladott. nem tudom mi okon de talam ha bizonyos lehetett volnais hogj az Alumniat ö kglme obtinealhatta volna megis ide nem jött volna. Kibedi Uram ugjan jo szivel cedalta volna akarkinek recomendatusnak, a minthogy Hollandiara a nyáron felis ment volt tali conditione hogj ha ide ö kglme hellyett Alumnus jö az Alumnia cedallyon annak, és ö kglme maradgjon a Franequerai Alumnian (mellyet már a Professorok ö kglmének ultro offeraltakis volt) ha pedig nem jö senki ugjan tsak viszsza jöjjön a Telre annak a Stipendiumnak ususára, a minthogj éppen ⟨abban⟩ abban az orában a melyben én ide jöttem viszszais érkezett. és már itt a Télre meg maradott ö kglme ugjan Aszalai Uramatis a mint értem eleget cogalta hogj jöjjön le, de le nem jött, mi okon maga Lelke tudgja. Valoban nagj bizodalommal várt volna Kibedi Uram általam az Urtol költség iránt valami Consolatiot. most több testig lelkig 8 Aranyánal nintsen az Alumniat ha tsak eppen sordide élni nem akar itt el költi még a jövö Tavaszonnis ha tsak valamitske succursust nem veszen le nem mehet, emlité ö kglme hogj az M. Ur irása szerint vagj öt Aranya lett volna az Urnál Praeceptoria penze egjébbel edgjütt, bártsak azt hoztam volna fel, én örömest meg tselekettem volna ha valamit a dologban tuttam volna. A mint értettem meg Bandi Uramek a Lejdai Alumniat nem obtinealhattak, minthogj a Professorok azt akarják hogj Dési Uramek töltsék ki a három esztendöt. Papai Imre Uram ugjan ad Dirimendam litem & tollendam difficultatem.[4] Papai Ferentz Uramhoz Angliaban altal ment. quali successu nem tudom. En nem tudom némellyek a mi Deakink közzül miért Contemnallyak ezt az Alumniat mert itt bizony a ki akar eleget Tanulhat. tsak legjen diligens az eletnek modgjais sokkal könnyebb mint Hollandiaban. A Magjar Országi Déákok edgj felöl Contemtim szollanak felölle, más felöl pedig a ki erre jar mindenik tentallya inkább a mi beneficiumunkat, s hogj nem obtinealhattya azért megjen el. Ugj hiszem Bátyám Uram eddig Hazájában bé ment, gondolom az M. Uratis meg fogja udvar-

[2] megpróbálta ugyan, de nem járt eredménnyel

[3] Tanulj ugyanis rendszeresen, így lehetsz tudóssá; a sokfelé kapkodó elme semmire sem elégséges

[4] hogy elsimítsa a nézeteltérést és megoldja a problémát

lani, qui erit alter ego, quicquid ad Consolationem nostri, & mei sig nanter, a M. Ur ö kglme praesentiájában.[5] tselekedhetnék az igen jo volna. Mikes Uram nem tudom el jövetelem után emlekezette a M. Urnak valamit irántam vagj nem, nem tudom, szeretnem tudni, an habebat aliquod pondus mihi data verba nec ne.[6] Betlen Adam Uramnak Betsböl irott levelemet accludaltam vala a M. Urnak. érthetette a M. Ur valamit ö Ngságától felöllem nem tudom. az Urnak ez iránt valo informatiojat a többivel edgjüt alázatoson el várom. En a mikeppen hogj eddigis a Mltgos Urnak soha töllem elégge nem aestimalhato gratiájat nagj mértékben tapasztaltam, s a mennyire dolgaimban Isten segedelme által ennyire secundalottam tulajdonithatom a Mltgos Ur mellettem valo assistentiájanak, ugj ennekutannais nagj bizodalommal azon gratiajaban a Mltgos Urnak recomendalom minden dolgaimat, és kérem azonn nagj alazatossággal meltoztassek promotiomat concernalo dolgaimra ugj prospicialni[7] tovabrais hogj ne tsak kezdete dolgaimnak hanem végeis lehessen örvendetes, és az Hazának használatos. enis A Meltosagos Ur hozzám meg mutatando gratiájat voltakeppen meg hálálni és vékony tehettségem szerint Istenem segedelme által evidentibus argumentis Compensalni igjekezem. Ertettem Kibédi Uramtol a Mltgos Ur levelének a Franequerai Professorok elött valo felix successusát az Alumnia iránt, valoban irigjlik a mint hallom a más Collegiumokbol valo Deakok kivált a Magjar Országiak. hogj mindenütt minékünk Enyedieknek succedal a dolog. Szeretnem a Mltgos Urtol informaltatni (hogjha engemet tovabra akar adhibealni ad implorandam stipem[8] mint Papai Uramat.) mit kellyen in particulari tselekednem én tiszta szivel igjekezném promovealni. A Mltgos Ur levelét most kelleneé meg adnom Jablontzki Uramnak Berlinben vagj mikor innen Hálában megjek nem tudom ha haladásában periculum nem volna tsak el menetelemre hadnam, akkor egjébirántis el kell mennem Berlinben. A Mltgos Aszszonyt alázatoson köszöntvén Ajanlom Istennek oltalmában a Mltgos Urat egesz Mltgos viragzo Uri Házával edgyütt. magamat pedig a M. Vrnak tapasztalt gratiajában és maradok

A Mltgos Urnak

alázatos igaz Szolgája
Enyedi István
mpria.

Francofurti ad Oderam
17 9bris Anni 1716.

Leveleim directiojárol örömest akarnék a Mltgos Urtol informaltatni ha bizonyosabb processust talalnek. a mint eddig ugj eztis dirigaltam Teleki Pál Uramhoz nem tudom mint megjen meg.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Factor Rudolphus Gosche Uratislaviensis, in Magno foro ad Lipsentionem in Medio

[5] ki másik énem lesz, ha valamit a mi vigasztalásunkra, különösképp az enyémre a M. Úr ö kglme jelenlétében
[6] vajon volt-e valami súlya a nekem adott szavának, vagy nem
[7] előrehaladásommal kapcsolatos dolgaimra úgy gondot viselni
[8] ösztöndíjkérésre alkalmazni

74.

Odera-Frankfurt, 1717. február 5.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vr*am* kegyes Pátronusom.

Hogy I*sten* a' Mltgos Urat viragzo Uri Házával edgjütt sok esztendökig valo jo egességben eltesse, és ez bé allott Ujj esztendöben Lelki Testi ujj aldásival bövségesen töltse bé szivem szerint kivánom.

Nem annyira mostani szükségem, mint a' Mltgos Urhoz valo szoross kötelességemnek Tenora hozván azt magával hogy a' Mltgos Urrol, és Uri Hazárol feledékeny ne légyek bátorkottam a' Mltgos Vr*nak* tsekély levelemmel hac vice alázatoson udvarlani, és talám neminémüképpen a' Mltgos Vr elött feledekenységben mehetett emlékezetemetis tanquam Phoenicem alteram e mortuali pulvere resuscitalni,[1] kivánván hogy levelem légyen szerentsés, és találllya a' Mltgos Vrat virágzo Uri Házával edgjütt kivánatos jo egességben. En még elek a Mltgos Ur szolgálattyára I*sten*e a ditsösség jo egésségben. Szállásom Gazdám Gazdaszszonyom mind jo vagjon, de ételem s italomis resz szerint, nem artana ha jobb volna, én ugjan a Király convicturiumában eszem a több Deakokkal edgjütt, de a Titulusnak nem felel meg a Vitulus, non obstante hogy Kiralyé tsak edgj Erdélyi szegény Legény asztalávalis örömest el tserélnem. nem ok nélkül irta volt edgj ide fel bujdoso szegeny Legeny Magyar felölle ezt a Disticont: Regius ille quidem locus est, & Regia mensa, sed cibus in mensa Regius ille deest[2] egjebirant eszt nem panaszkeppen irom, mert I*sten*é a ditsösség még eddig minden etelekhez jo gjomrom volt maskentis minthogj tudom hogj bujdoso vagjok könnyen ado*m* magamat affele patientiara. és bár egész bujdosásomban tsak igj elhetnék, halát adnek az I*sten*nek. En Mltgos Vr valoban nagj anxietasban vagyok, és busulok hogj sem Hazám, sem Anyám Aszszonyek felöl semmit nem erthetek. mar harom holnapja el mult, miolta Hazámbol senkitöl levelet nem vehettem; Bátyám Uramis Betsben vagjone, vagj le ment Hazájaban semmit felölle nem érthetek, itt mind a Novellakbol mind privata relatiokbol szomoruán ertettem vala, hogj Hazánkban 20 000 ezerig [!] valo Tatár be tsapván Brasso felöl igen nagj kart tött volna, ugj vane vagj nem, nem tudom bizonyoson. valoban bánnám hogyha valahogy a Bátyám Vram Bétsi udvari köntöse Hazájában valo mentiben Tatár Lasnakká, vagj Ködmenné valtoznek vagj valtozott volna. *quo*d Deus avertat.

En noha az Mltgos Urral valo literale Commerciumra tellyesseggel magamat méltatlannak esmerém, mindazonáltal alázatoson meg köszöntem volna ha vagj edgj levelet az Urnak hazámbol valo el jövetelemtöl fogva vehettem volna, melyböl mind a' Mltgos Ur Háza felöl mind pedig Hazám felöl valamit nyomozhattam volna, én ugjan ide valo jövetelem utannis az Urhoz valo kötelessegemnek meg feleltem hac

[1] mint valami Főnixet haló poraiból feltámasztani
[2] Bizony, királyi ez a hely, királyi az asztal, de az asztalról hiányzik a királyi étek

in parte nem tudom vetteé az Ur innen levelemet avagj nem, abban itt valo maradasomnak okairol bövön a' Mltgos Urat informaltam vala. En itt sokaig nem mulatok, ha Istennek tettzese az én szándekommal meg edgyezik circiter Aprilisben el megjek Hálába, kivánván mentul hamarebb scopusomhoz közelgetni, a valo ugjan hogj ittis alkalmas két Medicinae Doctor vagjon az edgjiket Bergennek hijjak a masikat Geliknek, sed quia Mundus opinione init,[3] és az ⟨jo⟩ utaknak mivoltat gjakrabban veszett szokása szerint azzal a Criteriumal akarja demonstralni, comprobalni[4] hogj másokis azon mentenek azért ne hogj masoktol gjakoraltatott utrol declinalván, másoknak irántam valo sinistra opiniora okot adgjak, igjekezem mentül hamarebb követni a masoktol gjakoroltatott utat. addig az ideig remenlem hogj az Alumniaban 60 Tallerig percipialhatok többet nem hiszem minthogj Kántoronkent administrallyak. 20 már Decemberben percipialtam, ebben a holnapbannis meg igen 20, mentemben pedig a 20 Berlinben kezemhez vehetem ugj reménlem. én mind várám az Urnak levelét ez iránt az Alumnia iránt, de meg eddig nem volt szerentsém hozzá, én ugjan még tovabrais várnám, s örömest ahoz tartanám magamat ha az Ur gratiája annyiban hozzam accedalna. Itt ugjan a Magjarok a stipendiariusok Disputalni szoktanak volna, de minthogj az Ephorus Holtzfus Vram meg holt nem fog töllem meg kivántatni, mellyet nemis bánok, mert mind az hogj extra Sphaeram esett volna, mind pedig költségemet meg randitotta volna. egjébiránt tsak a' betsületre nezve jo szivel meg tselekettem volna. En mind várám az én elsö Theoretica Anatomiamnak felix successusa[5] felöl ha az Urtol Teleki Pal Uramtol valamit halhatok, szeretnem tudni qualem nacta fuerit successum illa rudis Empirica Anatomia,[6] ha jol succedalt volna tartanam jo Omennek, interim elig hiszem. En Mltgos Vr minthogy a Házának mostani faciesit és statusát nem tudom magam dolgaimrol és szükségeimröl (ne hogy talam a' Mltgos Urnak helytelen alkalmatlanságot szerezzek) hoszszason nem irok minthogy ha nem irokis tudgja az Ur dolgaim ex omni parte mibe legyenek azért tovabrais alázatoson recomendalom a M Urnak Papai Uram meg Angliában vagjon, az Öttsének az el mult napokban vettem vala levelit, melybe irja hogj Papai Ferencz Uram Cantabrigiában ment volna. a pénz irant irtam volt levelet ö Kglmének a mint az Ur informalt volt. irja az öttse hogj el vette, és rövid üdön valasztis tészen réaja mellyet meg eddig nem vettem, kerem alázatoson a Mltgos Urat méltoztassek énnékem az Ur az iránt edgj kis Assignatiot levelében pro Testimonio includalni[7] és el küldeni, mert ha Papai Urammal szembe lészekis, (mellyet Halaban gondolok) elig hiszem hogj in totum hitelt adgjon szomnak, azért pro meliori esse iterato[8] alázatoson kerem az Urat ha lehet el ne mullyék. Kibédi Uram meg itt vagjon, mikor megjen le nem tudhatom a mint veszem eszre valami succursusotskat várna még onnan hazul. Ha a Mltgos Ur, minapi beszéde szerint Miklos Urfi iránt ide

[3] de mivel a világ a vélemények alapján határoz
[4] ismérvvel akarja megmutatni, bizonyítani
[5] elméleti anatómiámnak kedvező sikere
[6] milyen sikert ért el az a kezdetleges gyakorlati anatómia
[7] levelében bizonyítékképpen egy kis utalványt küldeni
[8] a könnyebbség kedvéért ismételten

fel gondolkozik a Nemet nyelvben meg jo idejen informaltassa az Ur, mert a nélkül bizony igen vekony az Experientia ugj látom. En ha Kibedi Uram le megjen vagj két arra valo könyvet fogok küldeni. mellyeket magamis premalok szűntelen. A Mltgos Aszszont az Urfiakkal edgjütt köszöntvén alázatoson Aʼánlom Istennek oltalmában a Mltgos Urat virágzo Uri Házával edgjűtt magamat pedig a Mltgos Ur gratiájaban és maradok

A Mltgos Groff Urnak

alázatos igaz szolgája
Enyedi István mpria.

Fracofurti ad Oderam
5. Febr. Anni 1717.

75.

Odera-Frankfurt, 1717. február 22.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Pátronusom!

Jollehet tsak nem régiben küldöttem a' Mltgos Urnak alázatos udvarlo levelemet, mindazonáltal vévén a' Mltgos Ur üdvezült Holtzfus Vramnak szollo, Sub Dato 19 Septembris Anni praeteriti költ levelét, tartottam kötelességemnek ujjabban a' Mltgos Urnak alázatoson válaszolni. Nem gjőzők elegge tsudálkozni az Ur levelének ollyan késön valo el érkezésén holott a' mint conjicialok annak a' levélnek meg Bétsben anticipálni kellett volna engemet, vagj leg alább el érni, most küldötte meg Alvintzi Uram s vettem az el mult Postánn éppen azon nap mellyen öt holnapja volt a levél expeditiojanak ~ 19 Febr. Alvintzi Uram ugjan menti magát hogj elébb el küldötte volna, de holt hirét hallotta volt Holtzfusz Uramnak mellyet könnyen admittalok, és ugj hiszem hogy nem tsak Alvintzi Uramnal akadott volt meg a levél hanem még annakelötteis. A Mltgos Ur irántam leveleben valo szives solicitudojat alázatoson köszönöm: mellyet meg valaha Istenem segedelme által recompensalni kivanok, a levél ugjan késön érkezett, s nemis volt szükség hogj másnak meg adgjuk hanem Kibédi Urammal fel bontottuk mindazonáltal ugj hiszem hogj annak idejében irántam pro documento leszen a Mltgos Ur levele és fogis használni. most még senki nintsen Holtzfusz Uram hellyet a ki dolgainkat procuralna, és a kinek meg mutatnunk kellett volna, mivel az edgjik Professor Becman Uram kiis mar Acheronticus senex halálos agjban fekszik, a masik pedig Strimesius, kiis majd hasonlo öreg, es mar nemis lat, ne videatur provisionis seu Hungarorum Ephori honorem sibi vendicare[1]

[1] nehogy úgy tűnjön, magának követeli a gondnokság vagy a magyarok felügyelője tisztét

nem örömest szoll a dolgunkhoz, egjebiránt ha az Aula demandalna jo szivel meg tselekedné, mostis erre nézve tsak magunk irtunk Berlinbe Jablontzki Uramnak hogj assistallyon Duram Uram elött a pénznek el küldésében, mellyet mostani Cantorra percipialnunk kellene. igen volna szükségünk Holtzfusz Uram hellyett a ki dolgunkra prospicialna de minthogj a mostani Professorok igen vének más Theologiae Professort várnak örömest Ifjat a' ki ne halna ki mindgjárt belölle. igen jo volna ha az Ur ez iránt vagj ide a Professoroknak vagj Dhuram Uramnak Berlinbe (a ki a pénzt administrallya és edgszersmind a Királynak Consiliariusa) irna hogj demandalnak valakinek azt a Spartat, a melyröl ugj hiszem Kibedi Vram bövebben a Mltgos Urat informalta. A mi az én statusomat illeti ugj hiszem a Mltgos Ur már sok rendbéli leveleimböl vilagoson meg ertette, miert kellett itt edgj kevesség statiomat figálni, mert ha az Ur intentioja szerint az Alumniat Halában fordithattam volna directe mentem volna Hálában. de nem lévén ki dolgomat agallya tentalni sem mertem minthogj a Mltgos Uram levelét is nem vehettem. En interim determinaltam arra magamat Scopusomnak egjenesebben valo el ereséért hogj Pünkösd elött praeter propter edgj héttel innen el mennyek és minthogj akkor lészen ideje edgjik Cántorra valo pénznek ki fogásának magam Berlinbe ki fogom és tovabrais az Ur elméje szerint Dhuram Vram elött componalni igjekezem aliis etiam mediis adhibitis[2] hogj a mig Successorom jö az Alumniat usualhassam Hálában. melyre nézve igen alázatoson kerem a Mltgos Urat, méltoztassék az Ur ez iránt magának Dhuram Uramnak mentül hamarebb pro sua prudentia efficaciter[3] irni és a levelet Bétsen által Alvintzi Uram joakarattyából hozzám dirigalni had vinném magam meg Berlinbe Dhuram Uramnak nem art aztis fel tenni mennyire vagjok obligatus és mi forman extra Medicam facultatem az Ecclesiának. ugj hiszem non erit irritus labor.[4] én valoban szivesen örvendesznék rajta mert aztis tapasztalom melly szaporán kél a pénz, ambar parce éllyen valaki, s aztis látom melly sok sumptus kivantatik Spartamnak exornálasahoz: si et mihi & aliis prodesse velim.[5] edgy szoval hic pecunia est fere totus nervus studiorum. alioquin si nihil attuleris ibis Homere foras.[6] iterato azért alazatoson kérem a' Mltgos Urat meltoztassék ez iránt mentül hamarebb providealni és engemet consolalni. Dhuram Vram titulusát ha az Urnak ugj tettzik ezen tzedulára Frantziaul consignaltam. ha patenter küldhetné az Ur a levelet igen akarnám. had tudhatnam magamat continentiajahoz conformalni. Kibedi Uram meg itt vagjon lemenetele iránt még eddig bizonyoson nem determinalta magat. gondolom mindazonáltal hogy tova Canicula felé. Academianknak statusa felöl irhatok a' Mltgos Urnak illyen valtozást 4ua Februarii estve 9 Déák kettő Theologus a többi Iurista három katonaval a kortsomán oszve veszvén a Deakok a' Katonakat meg vagdalták söt fegjvere-

[2] igyekszem elérni, más eszközöket is igénybe véve

[3] bölcsességéhez illő hatékonysággal

[4] mennyire vagyok lekötelezett és mi formán az egyháznak az orvosi karon kívül. Úgy hiszem, nem lesz hiábavaló fáradság

[5] ha használni szeretnék magamnak is, másoknak is

[6] itt szinte kizárólag a pénz a tudományok lelke, anélkül, ha semmit se hozol, Homérosz, mehetsz kifelé.

ketis el vették azok a Várdára hirt advan réá jüttek a Deakokra mintedgj harmintzan vagj 40. s az ház ajtaját sok lövöldözéssel be rontották s a Deakokat fogva a Várdára vitték kiketis másnap a Magnificus Rector intercessiojára Comendans[7] ki botsattatott, a Királynak interim a dolgot meg irván. honnanis Postan ujjabb parantsolatot veven 5ta ejusdem ettzaka mikor alunnának viratta felé, agjokban a Deakokat meg fogattya. es mintedgj ötven muskotelyossal edgj Kisztrin nevü Varba kisértette tsak gjalog és azolta szoross fogságba vadnak. most hallatik hogj a Király inquiraltatni akar. a több Deakok ezen dolgot meg ertven mindgjart nagj tumultussal conflualnak az Academia Auditoriumaban, es concludallyak[8] hogj hanemha valaki Huntzfut nevet akar viselni, külömben Professiora menni ne mereszellyen. mind addig mig az Academianak satisfactio nem tétettetik azon tumultussal a Magnificusrais rea menvén meg mondottak hogj hanemha az Academiáért a Professorok satisfactiot elaboralnak külömben mind ide hadgják az Academiat az olta sem Professio sem egjeb Academia Solennitas vagj Disputatio, vagj Oratio nem volt tovabra quid sit futurum Deus novit,[9] most sokaladom lévén tegnap convocalta volt a' Déákokat a Magnificus hogj a' Professiokat frequentállyák nem tudom mi lesz belölle. Ezen valtozast most ujjabban augealtak valami Erdelyi tsak nem regiben Vittembergából jött szászok edgjik Szebeni masik Besztertzei, kikis részegek lévén edgj Unter Officért által vertek tsak tegnap elött. es remensegis hozzája nintsen. a' Szászok szoros fogságba vadnak. ennekis vege mi lesz a jo Isten tudgja. azt bannyuk hogj magokat Magjaroknak mondgjak, s mindenütt az az hire hogj Magjar verte által a' Katonát. egjebiránt igen feslett erköltsü Legények voltak semmi Professiot nem jártak, mely szerint azt se tudom mitsoda facultasbeli Déákok voltak, per tertias quartas personas[10] ugjan hallottam hogj Philosophusoknak tartottak magokat s még pedig Epicureusoknak. kiknekis principiumok nem edgyezett meg a Cartesius principiumával kinekis tsak edgj volt: Ego cogitans existo,[11] ezeknek pedig három, Edere Bibere, Ludere. de hac nota[12] tudom az itt valo szaszokat a Mltgos Urnak comendalni. Ezzel tsekely és busito irásomrol a Mltgos Urat alázatoson követvén Ajánlom Istennek oltalmaban a Mltgos Urat virágzo Úri Házával edgjütt, magamat pedig a Mltgos Urnak sokszor tapasztalt gratiájaban, és maradok

A Mltgos Urnak

alázatos igaz szolgája
Enyedi István
mpr

Francofurti ad Oderam
22 Febr. Anni 1717.

[7] a nagyságos rektor közbenjárására a parancsnok
[8] egymás hegyén-hátán özönlenek az egyetem előadótermébe és megállapodnak.

76.

Odera-Frankfurt, 1717. április 8.

Méltóságos Groff Ur!
jo Uram kegyes Pátronusom.

Jollehet ugyan ezen Kibedi Uram le menetelének alkalmatosságával (minthogy az ö kglme Hazájában s annális inkabb az Mltgos Urhoz valo penetrálasa ugj hiszem alkalmas üdőt complectal) sem magam privatumirol bövön, sem pedig egjebekröl irnom nem itéltem alkalmatosnak (hagjván azt inkabb Postara) mindazonaltal ne supinus negligere videar scribendi certam occasionem,[1] ha tsak rövidedennis tartottam kötelességemnek a' Mltoságos Urnak alázatoson udvarlani kivánván hogy levelem a Mltgos Urat találllya Mltgos Uri Házával edgyütt örvendetes állapotban valo jo egességben. En Hazámbol valo ki jövetelem utan edgj néhány rendbeli leveleimet küldöttem a' Mltgos Urnak, mellyek miképpen penetralhattanak nem tudom, ugj hiszem azokbol cum omnib*us* circumstantiis minden dolgaimat statusom iránt ki tanulhatta a Mltgos Ur. mellyek szerint én mind eddigis vartam volna a' Mlgos Urnak valami dispositioját es parantsolattyát irántam, minthogy mind eddig mind ennekutannais igjekezem a Mltosagos Ur dispositioja és beneplacituma szerint minden dolgaimat kormányozni. Innen valo el menetelem iránt a Posta beneficiuma által rövid üdön bizonyosabban informalom a Mltoságos Urat, de ugj hiszem levelem le érkezésénél magam elébb el mégjek Hálába. egjebiránt Tisz. Kibedi Uram mind az, mind egjebek iránt informalhattya a Mltgos Urat.

En a Mltgos Ur szavaibol praesagialván azt hogj az Urfinak Nemet nyelv tanulasra nagj szüksege lészen, pro ponendis primis fundamentis in illa lingva peregrina[2] küldöttem az Urfi számara T. Kibedi Uram által edgj Nemet, Déák nyelven irott Grammaticat, és edgj Cellarius Manuale Vocabulariumat, mellyek kivált a Grammatica quantum luminis in lingva Germanica unicuiq*ue* incipienti faenerentur. proprio et quidem magno commodo experialtam.[3] elégge voltam curiosus benne hogj mas Grammaticatis szerezzek ad L*ingvam* Germanicam disceendam[!],[4] de meg eddig ennél jobbat nem kaphattam. erreis nehezen tehettem szert, sem Baraszloban, sem Bétsben nem találtam. ittis nehezen. ha azért maga jövendöbeli peregrinat*io*jának az Urfi consulálni akar azt premallya sub manuductore hasznát notabiliter fogja tapasztalni. Ezzel tsekély irásomrol alazatoson követvén a Mltgos Urat Ajánlom Is*ten*nek oltalmában, Mltgos virágzo Uri Házával edgjütt, magamat pedig a Mltgos Ur gratiájaban. maradván

[1] nehogy lustának tünjek, amiért elhanyagolom az írásra kínálkozó biztos alkalmat
[2] hogy megszerezhesse az alapismereteket abban az idegen nyelvben
[3] hogy bármely kezdő számára mennyire jól megvilágítja a német nyelv rendszerét, azt saját magamon tapasztaltam, mégpedig igen nagy haszonnal
[4] a német nyelvtanuláshoz

A Mltgos Urnak

alázatos kesz szolgája
Enyedi István mp.

Francofurti ad Oderam
Die 8 Aprilis Anni
1717.

77.

Odera-Frankfurt, 1717. május 12.

Méltóságos Groff Ur
jo Uram Pátronusom!

Aszalai Uram le menetelének alkalmatosságával (minthogy tsak hamar az ő kglme Hollandiából valo le jövetele utan indulnom kellett Halában) nem tudván egjébbel a' Mltgos Urnak kedveskedni, küldöttem edgj tsomotska tarka tzifra Dohányt. En ugjan minthogj sem edgjikkel sem masikkal nem élek nem igen tudom sem aestimalni, sem annalis inkáb comparatiot közöttők Tenni. de ugj hiszem mindazáltal a mások relátiojából hogy nem rosz portéka, es minthogy ugj tudom hogy non dati sed dantis amore movemur,[1] ha kedve szerint valo nem lészenis a M. Urnak nem fogja nékem szolgájanak improperalni; ha pediglen tudnám hogy az Urnál kedves leszen ha nem propter bonitatemis avagj tsak propter raritatem jo szivel többelis a Mltgos Urnak data occasione kedveskedni el nem mulatnám. Többet hac vice a Mltgos Urnak irni nem tartom szükségesnek minthogj ugj hiszem ezen levelem igen kesöre fog Erdély felé indulni, azért Isten Halaba viven onnan a Mltgos Urat bövebben tudositom. Ezzel Ajanlom Istennek oltalmában a Mltgos Urat magamat pedig a Mltgos Urnak tapasztalt gratiájában. maradván

A Mltgos Urnak

alazatos szolgája
Enyedi István
mpr.

Francofurti ad Oderam
12 Maji Anni 1717.

[1] nem az adott dolognak, hanem az ajándékozó figyelmességének örülünk

78.

Lipcse, 1717. október 9.

Méltóságos Groff Ur!
jo Uram Patronusom.

Hogy hoszszas irásommal hac vice a Mltgos Urat terhellyem sem az dolog nem kivánnya, sem pedig az idö es a sokadalmi alkalmatlanság nem engedi, mindazonaltal ne bonam occasionem ad praestandum officium meum sicco pede transire videar,[1] kötelessegem szerint akartam avagj tsak a Mltgos Urnak alazatoson udvarlani melly hogj a Mltgos Urat örvendetes allapotban valo jo egességben talallya szivesen kivánom. En ide. Lipsiaban az Urnak Juniusban irott levelem szerint le jöttem vala varván kiváltkeppen a' Mlgos Urnak valami parantsolo levelét, mellyet nem vehetvén. az Urtol még el jövetelem alkalmatosságával réám bizattatott dolgok iránt itt Lipsiaban nem tuttam mihez tartsam magamat. A mi az ide valo virag magokat illeti en mind a Gaspar Bozenéban mind egjeb derék kertekben az iránt el mentem, s tudakozottam de akarván az Urnak specialisabb parantsolattyat felölle venni. consultius aestimabam differre[2] egjeb irántis most a Gaspar Bozen kertiben semmi elado magot nem talaltam. kerem azért alázatoson az Urat ha az Urnak kivantatik meltoztassék az Vr Postan praevie tudositani, es ha az Urnak ugj tettzik a jövö Sz. Györgj napi Lipsiai sokadalomkor az Ur parantsolattya szerint le küldöm, En ittis kérdeztem Pardutz böröket párját ötven, 60, söt 100 Tallerrais réá tartyak. A mi az én statusomat illeti Isten kglmessegéböl a' Liberalis asztalt Halaban egj holnapra oda valo menetelem utan obtinealtam. meddig birhatom a jo Isten tudgja. Alberti Uramat a' betsületért én observalom de mindazonaltal Hoffman Uramatis nem praeterealom minthogy ha igazat szabad mondanom több hasznát veszem a' Hoffmán Uram Collegiumának. Ertettem szomoruan szegény Hazánk felöl mind a Pestisnek ujjabban valo el kezdödését mind pedig a' Tatárnak kegjetlen irruptioját, mellyek ha ugj vadnak tristia sane sunt doloris argumenta.[3] En jo szivel a Mltgos Urnak ide valo hirekkel kedveskednem, de minthogy most az egész ország intra limites Germaniae nagj tsendességben vagjon. es arrectis auribus varja Felseges Urunk Török ellen valo fegjverének tovabrais boldog processusat nihil digni occurrit ad scribendum[4] Irhatom azt ugjan a' Spanyol felöl hogy minden igaz ok nélkül a Tsaszar ellen hadat inditott, s már Sardiniat élis foglalta melly hadakozásnak fomesének mondgjak a Papát mellyet noha a Papa tagad de a' dolgoknak circumstantiai testantur de veritate rei,[5] inen a' mi Királyunkis küld in succursum Imperatoris a mint ertettük 12. Regimentet Italiaba. A Musz-

[1] nehogy úgy lássam, mintha elmulasztanám a szolgálattételre nyíló kedvező alkalmat
[2] tanácsosabbnak tartottam elhalasztani
[3] bizony, szomorúak a fájdalom jelei
[4] ... előrehaladását, semmi írásra érdemes nem történik
[5] körülményei bizonyítják a dolog igazságát

ka Tzár az el mult hetenis itt volt Berlinben kit a' Király nagj pompaval, algju lövesekkel acceptalt, jött volt oda Hollandiából, ket harom napok mulatása utan pedig el ment Dantzkára. én magam dolgaim iránt valo bővebb irással a Mltgos Urat hac vice nem terhelem. minthogy varnám alázatoson eddig valo leveleimre valami válaszát az Urnak igerete szerint. De caetero Ajánlom Istennek oltalmában a Mltgos Urat, magamat pedig az Urnak tapasztalt gratiajában. maradván

A Mltgos Urnak

alázatos szolgája
Enyedi István
mpria.

Lipsiae 9 Octobris
Anni 1717.

79.

Halle, 1717. november 22.

Méltósagos Groff Ur!
nagy jo Vram Patronusom.

Lipsiabol az Erdélyi kereskedö emberek által tsak nem régiben a Mltgos Urnak küldött alázatos udvarlo levelemben plenarie mindenekröl genuina informatiot nem tehetvén,[1] bátorkottam ujjabban hac vice mind a Mltgos Urnak alázatoson udvarlani, mind pedig magam dolgaim iránt a' Mltgos Urat informalni. En Lipsiaba a' sokadalomra le mentem vala várván az Urnak hozzám valami parantsolo levelet, de nem obtinealhatám. En meg vallom (nem mintha magamat a Mltgos Vrral valo splendidum literarium commerciumra ⟨magamat⟩ meltonak itelnem, hanem a Mltgos Vr leveleimre meg igért valasz tétel iránt valo gratiajat consideralvan [ )] nem tudom mire vélni hogj az Urnak egész el jövetelemtöl fogva Felfalusi Vram joakarattya által hozzam dirigált leveletskéjénel többet nem vehettem mellybennis hoc erat praecipuum hogj rövid üdön a Meltosagos Ur leveleimre valaszol, forgatom aztis hogjha akaratom ellen valamiben a Mltgos Vrat offendalván azt demerealtam volna, de magamban ugj tettzik semmi notabilis vestigiumát nem találom annakis, mindazonaltal nem tudom attol vagyoné hogj az emberi veszett természet igen nehezen lephetik maga fogyatkozásinak meg esmérésere. avagj hogj rei veritas respondet opinioni, quicquid tamen id est quoniam errare humanum est[2] azis könnyen meg eshetett. mindazonáltal eo non obstante kerem alazatoson a Mltgos Urat meltoztassek sok rendbeli leveleimre ha tsak rövidedennis valaszolni. Bá-

[1] nem szolgálhattam mindenről teljes, hű felvilágosítással
[2] a tények valósága megfelel a feltételezésnek, bármi legyen is az, minthogy tévedni emberi dolog

tyám Vram Betsböl szinten az el mult napokban külde 150 Magyar forintot Szasz János Uram Fia ugjan Szasz Vram által, melynek száza Josika Vramtol, ötvene pedig az Urtol Teleki Pál Uramtol valo collatioja Székely Adam Uramnak. A Bethlen Adam Vram igereti iránt mit reménlyek nem tudom Bátyám Uram nem igen secure biztat iránta, bartsak edgj leveletskebeli valaszt obtinealhatnék ö Ngságától sok rendbeli leveleimre tartanám nyeresegnek, kivalt ha a válasz örvendetes volna. A Papai Vram iránt valo Commisiojat a Mltgos Vrnak meg semmi reszböl nem effectualhatám en haromszoris irtam Papai Vramnak az öttse beneficiuma altal dirigalvan levelemet ö kglmehez, de én meg eddig tsak valasztis ö kglmetöl nem obtinealhattam, mi legjen oka nem tudom holott azt bizonnyal tudom hogj levelem meg ment ö kglmének Angliaba. most interim de praesenti hol legyen ö kglme nem tudhatom semmit felölle nem hallottam. alázatoson meg szolgalnám az Vrnak hogj ha az Ur méltoztatnek az irant ujjabban tudositani hogj remenlyeké valamit felölle avagj nem. Ha az Istennek akarattya szándékommal meg edgjezik én a jövö nyáron Hollandiara igjekezem menni, holottis ha penzböl meg nem fogjatkoznam akarnam Cursusomat tehettségem szerint perfectiora vinni addig pedig itt mulatván ha költségem annyira erkeznek én jo szivel edgj Dissertatiot defendalnék, kivált ha ollyan szerentses lehetne vége mint a' Pápai Uramenak külömben most miert költenék réája nem tudom holott mikor Gradust akarok venni (ha arrol gondolkodnom költsegem meg engedne) ujjabban pro gradu disputalni kelletik, es most sumtus esset fere inutilis,[3] melly iránt a Mltgos Urnak opiniojat el várom alázatoson, kivánván magamat a Mltgos Vram dispositioja szerint rendelni. Felfalusi Uram innen Jénába mene nem biztatván magát az Hollandiara valo menetellel penze iránt, interim szandéka az hogj ha tsak latoulis a Tavaszszal fel mennyen es ugj mennyen haza melly mikent eshetik meg, nem tudom, mert a' mennyi költsege vagjon eppen nem hiszem hogjha Hollandiara megjen egjéb szükseget velle bé érhesse. En ugjan a betsuletért inkább mint a haszonért Alberti Vramnál ket Collegiumot tartok Hoffmán Vramnális kettöt de az Hoffmán Vramnak sokkal több hasznát veszem, mint igen nagj experientiaju Embernek mellyhez kepest ha azt a gratiajat demaerealhatnam Mltgos Vrnak hogj edgj leveletskejevel meg latogana [!] alázatoson meg szolgálnám. Alberti Vramnál Isten aldgja meg eleg nagj respectusom és confidentiam vagjon de mint hogj nem igen expertus Medicus in Practicis[4] az iránt nem vagjok contentus, melyre nezve nemis örömest consulálom, nisi de Theoreticis.[5] Jo szivel valami ujjsaggal alázatos kötelességem szerint kedveskednem a M. Urnak sed plane nihil digni occurrit ad scribendum[6] jollehet majd mindennap olvasom a novellakat. Interim irhatom azt a Mltgos Vrnak hogj szinten a heten declaraltatott Alberti Vram a Király Consiliariusanak. A Lutheranus Atyafiak az el mult napokban azt költöttek volt hogy a Király Lutheranussa lött volna, de semmi nincs benne, mellyet azért irok hogj ha casu quo ollyan hir odais el hatott volna, hitele ne legjen.

[3] a költekezés szinte haszontalan
[4] tapasztalt az orvosi gyakorlatban
[5] nem örömest kérek tőle tanácsot, csak az elméletről
[6] de végképp semmi írásra érdemes nem jut az eszembe

En Mltgos Ur jollehet mostani szomoru facieset Hazánknak jol tudom mindazonaltal megis alazatoson kerem a Mltgos Urat a mennyiben lehet mint eddig ugj ennekutánnais énnékem assistalni a M. Ur méltoztassék, leven securres hogjha Isten eltet nem lészek a' M. Urnak haladatlan szolgája nevezetesen kerem alázatoson a M. Vrat alkalmatossaga adatvan meltoztassek az Ur Bethlen Adam Vrammal az iránt az meg igert beneficium irant beszelleni et si fieri possit[7] veg valaszt venni, én mostis küldöttem ö Ngságának levelemet. De caetero Ajánlom Istennek oltalmaban a Mltgs Urat M. viragzo Uri Hazaval edgjütt magamat pedig a Mltgos Ur gratiajaban maradván.

A Mltgos Groff Urnak

alázatos igaz szolgája
Enyedi István
mpr.

Halae Saxonum 27 9bris
Anni 1717.

Remenlem a Mltgos Vram condonalni fogja hogj a Postara nezve a papirosnak kedvezek. mellyröl alazatoson a Mltgos Urat követem, egjebiránt tudnam quomodo esset decorum.

80.

Halle, 1718. március 24.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Patronusom.

A Mltgos Urhoz sok izben küldött leveleimre valo válaszolás iránt hoszszas varakozásom után majd mintedgy desperalván, jollehet talám leveleimmel láttatom sok dolgai között terhere lenni a' Mltgos Urnak, mindazonaltal az én Mtgos Urhoz valo alázatos es álhatatos kötelessegemet a' priori potius quam aposteriori consideralvan ne amplius quoque hujus decori ac humillimi officii deesse videar,[1] ujjabban batorkottam a Mltgos Urnak tsekely levelem által alazatoson udvarlani kivanvan levelem találllya a Mltgos Urat Mlgos viragzo Vri Házával edgyütt örvendetes allapotban valo jo egességben. kivánnam meg vallom szivesen ha mar valaha a' Mltgos Vr bujdoso szolgájahoz azt az reflexiot mutatná, hogy válaszolására meltoztatna: mellyet ugjan ha nem obtinealhatokis hoc unum per consolationem mea[m] recolere sat erit praestitisse id nempe quod partium unarum esse existimavi.[2] En

[7] és ha lehetséges

[1] inkább előbb, mint később megfontolván, nehogy olyan ember színében tűnjek fel, aki elhanyagolja azt a tisztességet és a legalázatosabb kötelességet

[2] ha nem is részesülhettem benne, saját vigasztalásomra elég ezt az egyet meggondolni: mindenesetre azt hittem, megmarad egy olyan dolog, amiben még lehet részem

elek Istene a ditsősseg a Mltgos Vr alázatos szolgálattyara jo egességben, mindazáltal nem ártana ha cum meliori contento, sed quia Finis conciliat mediis favorem kevesbe curalom[3] tsak az Isten arra segillyen hogy kivant tzélomat el érhessem és magamat masok szolgálattyara hasznoson el keszithessem quod certe pro unico Voto habeo.[4] En Mltgos Ur a mint elebbeni leveleimbennis arrol emlékezetet töttem a nyaron ugjmint ad summum primis Augusti diebus[5] Ha Isten valami akadályt előmbe nem vét Hollandiaba megyek nevezetesen Leidaba melyre nezve irtam vala az Urnak hogy ha az Ur jovallana a Disputatiot certo fine en tőlle idegen nem volnék mert Isten kglmességéből annyira be leptem in Medicam facultatem hogy mernék pro exercitio edgj Disputatiot publice defendalni, omnibus computatis[6] fel telik ad minus 30 Tallerba melly irant mit itel a Mltgos Ur varnam alázatoson hoc est certum hogy azon kivűlis, pro Gradu Doctoris meg edgjszer de necesse disputalnom kell mellyre nezve kéttzeri költseget mire vegyek nem tudom ad E s s e non pertinet, sed saltem ad bene e s s e,[7] ha ugyan olly szerentsés lehetnek hac in parte hogy mint Pápai Vram gratiat talalnek es valamit velle ott az hol meg othon létemben a' Mltgos Vrnak jelentettem prosperalhatnek, lubens facerem, de minthogy res est angusta domi[8] meg vallom azt az költseget talam consultius esset ad obtinendam eruditionem solidam impendere[9] a' minthogy az en Istenemtől bizony non ad vitam Splendidam[10] mellyet most semminek állitok in peregrinatione mea hanem tsak egyedűl arra kivánnék bővebbetske költseget a mint vagyon 1mo hogy ne kelletnék idő nap előtt ante consummatam experientiam haza mennem 2do volna miből a Tudomanyért fizetnék nevezetesen valami ajjandekotskával Professorimat ad intimiorem erga me amicitiam et favorem perducere possem ut quae magis apud ipsos latent arcana perscrutari possem, dubiaque mea ipsis communicare liceret,[11] most ugjan nem regiben kettőt edgj Medicinae s edgj Philosophiae Professorokat annyira demerealtam hogy cum fiducia ad ipsos aditus pateat[12] ez volna meg vallom fövebb scopusom, mert experialtam azt hogy ex tali privato Colloquio[13] majd többet tanulnék mint az rend szerint valo Collegiumokban annalis inkabb a kettőt conferalván, az az Philosophiae Professor kinek neve Christianus Wolffius igen nagy experientiaju ember ki felől sokan allittyak hogj hasonlo Philosophus hozzája egesz Germaniaban nem volna, remenlem sok raritaso-

[3] jobban mennének az ügyek, de mivel a kimenetel jóvá teszi a közbülsőket, a kedvezéssel nem törődöm

[4] ami egyetlen kívánságom

[5] legalább augusztus első napjaiban

[6] gyakorlás kedvéért egy értekezést nyilvánosan megvédeni. Mindent összeszámolva

[7] a létre nem tartozik, még kevésbé a jóléthez

[8] szívesen tenném, de minthogy otthon szűkösen állnak a dolgok

[9] okosabb volna teljes értékű képzettség megszerzésére fordítani

[10] nem fényűző életmódra

[11] szívélyesebbé tehetném magam iránt, ami arra is jó volna, hogy jóindulatra hangolnám őket, így annál inkább kifürkészhessem titkos gondolataikat, és kétségeimet megtárgyalhatnám velük

[12] bizalommal felkereshetem őket

[13] az ilyen magánbeszélgetésből

kat quae sane magni etiam sunt momenti[14] tölle tanulhatok mellyekkel ugj hiszem jövendőbenn a Mltgos Urnakis ad contentum szolgalhatok. nevezetesen in Mathematicis Mechanicis, Hydraulicis, Phisicis, Hydrostaticis. En Mltgos Vr*am* ugj hallottam hogj Lejdaban Philosophiae Studiosus nyerhetne beneficiumot ha azert a Mtgos Ur (a minthogj remenle*m*) ott valo Professorokkal annyira esmeretes volna per commercium literale alázatoson meg szolgálnam ha azon az draga hellyen valami beneficium iránt secundalhatna intentiomat, mindazaltal a mi az Urnak tettzik azt követem, es a mit az alkalmatosság magaval hoz, az ugjan meg vallom hogj rettent, hogj minden igen meg dragodott mivel mindenütt a' Tenger mellyékin az el mult Karatsonban egesz Tartomanyokat a' Tenger el boritott, es irtozatos károkat tőtt. sőt a mi nagjobb mostanis közelebb másodszor nem kevesbe includalta azokat a hellyeket egesz Falukat es várasokat el törlőtt sok hajokat el boritott, a hol az emberek magokat salvaltakis haz hijjakon vagj fak tetején vagj éhel meg holtanak sokan, vagj tsak magok marattanak es minden javokat el vesztettek ember az elebbeni Karatsoni exundatioban ugj irjak hogy veszett el tobb 50000 nél az utolszoribann mennyi még nem tudg̈uk a Marhak Lovak es mindenfele barmok a hova a Viz ki tsapott mind el vesztek mind kész buzajok es Gabonajok mind vetések mind el veszett most az utolszori exunda*tio*rol irjak a Novellaban edgj kis Varosotska felől melynek neve Meldorf, in Dithmarsia, hogy a viz husz ezer Tonna buzat vitt el, masunnan meg többet melly iránt meg vallom a dragasagtol félek. Elébbeni leveleimben mind Bethlen Adam, mind Szekely Adam Vram ö Ngsagok igeretek iránt bövön töttem az Urnak emlékezetet, mellyet ha most nem revocalokis a Mltgos Ur bizony jol tudgya quid sit nervus ut belli, ita et studio*rum*, et peregrina*tio*nis sci*licet* pecunia[15] és hogy ennekemis arra legyen szűksegem ha szinte de p*rae*senti nemis. de ha a kőrmomre ég késő akkor két fele kapnom. ugy a Mltgos Urnál közelebb levő collatiok irantis varnek valami consola*tio*t, mert en Papai Vramnak hirétis nem hallo*m* varom azért a' Mltgos Ur consola*tio*val tellyes válaszat mellyet ha megis nem nyerhetek az űdőbol nem sokára ki kopom. Ezzel terhelo irásomrol a Mltgos Urat alazatoson követvén Ajanlom Ist*en*nek oltalmaban a Mltgos Urat viragzo Uri Hazaval edgyütt, magamat pedig a Mltgos Ur gratiajaban maradván alhatatoson

A Mltgos Groff Urnak

alázatos szolgája
Enyedi Istvan
mpr

Halae Saxonum 24 Martÿ
Anni 1718.

[14] ritkaságokat, amelyek igen értékesek

[15] mi lenne az éltető ereje mind a hadviselésnek, mind a tanulásnak és a tanulmányútnak is, tudniillik a pénz

P. S. Kerem alázatoson a Mltgos Urat meltoztassek az Ur a Betlen Adam Uram ö Ngsága beneficiuma ugj a Besztertzei collacio irantis tudositani mit remenlhessek es sub quo fundamento indulhassak az oltsob helyről es ajjandek aztal mellől az Hollandiai dragasagra.

81.

Halle, 1718. április 6.

Méltóságos Groff Vr!
nagy jo Vram Patronusom.

Ezen includalt Alberti Uram levelét im küldöm a Mltgos Urnak melly melle hogy magam hac vice sokat tégyek materiamis az irasra nem lévén szüksegesnek lenni nem itéltem minthogy tsak az el mult Postan levelemmel udvarlottam a Mltgos Urnak. addig azért bövebben irni a Mltgos Vrnak halasztom mig hamar idön Lipsiaban menvén a sokadalomra, ujjabb alkalmatossagot és edgjszersmind materiatis találok az irásra. Alberti Uram a mint magatol ő kglmetől ertém Papai Ferentz Uram iránt solicitus hol legyen, en ugyan a mint edgynehany nappal ez előtt hozzam irott Öttse leveleből erthettem meg Angliaban vagyon noha aperte semmit ner [!] ir felölle. Ezzel Ajanlom Istennek kegyes oltalmában a' Mltgos Urat Mtgos virágzo Uri Házával edgyütt, magamat pedig a Mgos Ur gratiajaban maradvan

A Mltgos Vrnak

alázatos szolgája
Enyedi Isvan,
mpria

Halae Saxonum 6 Aprilis 1718.

82.

Halle, 1718. augusztus 28.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Patronusom.

Hogy Isten a' Mltgos Urat bövséges Lelki Testi áldásival szeresse és egésseges eletében Hazánkat sokaig örvendeztesse szivem szerint kivánom.

A Mltgos Ur Gernyeszegről sub Dato 10 Julij költ régen nagy kivánsággal várt levelét vettem alázatosson, rollam valo meg emlekezését a M. Urnak Uri gratiajának tovább continuatioja felől valo igéretivel edgyütt. hasonlo alázatossággal köszönöm. bizony dolog hogy

nem voltam sine omni solicitudine hogy a M. Urnak olly sok űdő alatt levelét nem obtinealhattam, mindazonáltal találtam acquiescentiat Hazánknak szomoru faciessiben, mellyet nem keves szomorusággal ottan ottan hallunk nem tsak mi Haza fiai hanem az idegenek közzulis mind azok, quo*rum* de meliori luto finxit praecordia Titan.[1] Isten szegény Hazánknak sok nyomoruságat elegellye meg es kglmesen népét vigasztallya szivesen kivanom. Az en dolgom a Mltgos Urak előtt miben legyen az Ur leveléből ertettem alázatoson. Is*te*n sok jokkal aldgya meg az Urakat hozzám valo jotetemenyekert, s a' Mltgos Vratis erettem valo sollicitudojáért. A Josika Uramtol es Gr. Teleki Pal Vramtol conferalt más fel száz forintig valo beneficiumát Székely Adam Uramnak Batyam Uram által intacte el vettem. remenlem az irántis mellyről a M. Ur mostani levelében emlékezik semmi hátramaradásom nem lészen, noha nagyobb compendiummal vehettem volna kezemhez az Lipsiaba jövo kereskedő emberek által mint Betsen által, hogyha azért casu quo a G. Teleki Pal Vr*am* 50 és T. Mi*hály* 20 forintyat mellyről az Ur emlekezik hogy még kezénel vagjon ezen levelem a M. Urnal találljya meltoztassek a Mltgos Ur vagj immediate valami esméretes fel jövő Deaknak kezibe adni. vagj edgj Vásárhellyi Kereskedő Lipsiaba fel jövő Emberre bizni. a Tavaszi Sz. Györgj napi sokadalomkor. mellyet irok azert ⟨hogy⟩ mert jollehet szandékozom vala a nyáron Hollandiába menni de praegnans okokra nezve (quarum enumera*tio*nem pagella haec *non* caperent)[2] még a jövő Télen itt mulatok halasztván Hollandiaba valo menetelemet a jövő Tavaszra. circit*er* a Lipsiai sokadalom utánra principalis oka pedig itt valo maradasomnak ez: quia multa hic adhuc mihi supersunt agenda.[3] nemis volna tanatsos hogy a melly uton és fundamentumon eddig valo Tudomanyomat epitettem mindenekelőtte edgj cursust végeznék annakelőtte masova mennék és magamat confundalnam, egjebirántis a melly privatum collegiumokat itt in praxi kezdettem az egész Telenn fognak duralni, mellyeket felbe hagyni karos volna. és felnék azon hogj a mit itt el hagjnek nem mindgjart találnam fel Holandiaba (mellyet nem ok nélkül irok) interim tsak a költségemmel érjem ott valo experientiárais lészen meg ha Is*te*n eltet elég űdőm, mivel az haza valo menetellel nem őrőmest sietek. tsak subsistálhassak ide ki.

A Lejdai beneficium irant valo promtitudojat a Mltgos Urnak alázatoson köszönőm, melly iránt specialiter azt irhatom a Mltgos Urnak: hogy edgj betsületes Magjar Orszagi M. Doctor Tsuzi János Vr*am* kinek Felesége Lejdai Belga Leány nem regiben Magjar Országrol Hollandia felé ezen menven által tudakoztam ö kglmétől annak az Beneficium*na*k dolgát miben legjen, és edgjszersmind biztamis reája hogy mennyen vegére ha bizhatnék e hozzá valaki nem Theologus ő kglme azt mondá viszsza jötiben (szintén tsak az el mult heten menvén itt viszsza Magjar ország fele) hogj az iránt tellyes reménséggel lehetek, non obstante hogy ex Professo[4] Theologiat nem tanulok. kivalt ha valaki lészen a ki recommendállyon, mellyre nézve igy lévén a dolog alá-

[1] akiknek szivét jobb anyagból teremtette Titán
[2] melyeket nem lehet e lapon előszámlálni
[3] mivel még sok tennivalóm van itt addig
[4] nem akadály, hogy hivatásszerűen

zatoson meg szolgalnám hogy ha az Ur meltoztatnék pro sua prudentia irni nem egjébüve hanem oda az hol Pápai es Bandi Uramek számára a' Mltgos Ur valamit efficialt; majori cum particularitate[5] nem tudosithatom a Mlgos Urat, kerdezni Tsuzi Uramtol magamis el felejtettem kitsodák az Ephorusok interim in genere tudom azt hogy ugjan azok a kik a Pápai Uraméké ha azert a Mltgos Urnak ⟨ugj⟩ tettzenek jo volna annak előtte minekelőtte innen el mégjek irni és a levelet hozzam dirigalni hadd mehetnék oda literis instructus. A Mlgos Ur reputatioját a mi illeti tudgja az Isten conscientiose irom hogj előttem hordozni el nem mulatom. és hogyha azt fogom latni quod sit res inpracticabilis semmit nem tentálok, carere enim certe malo quam impingere.[6]

Mit irjon a Mltgos Ur a' Disputalás iránt látom, és tsak a circumstantiak engedgjék én jo szivel meg tselekeszem de minthogy a jövo Tavaszig még itt maradok elébb a' Tavasznál felölle gondolkoznom nem szükség. Ha Hoffmán Uramnak a Mltgos Ur irna igen alazatoson meg szolgalnám a Mltgos Urnak Titulussát his inclusis im az Urnak el küldottem.

A gratuita Mensát még eddig az Ephorusok joakarattyokbol birtam noha a minapiban esztendeje a beneficiumnak ki telvén (minhogy extraneusnak a ki nem stricte Brandeburgiabol valo s annál is inkabb peregrinus esztendőnél tovább nem adgjak) amovealni akartak ez két okra nézve: primo az Haza fiait erettűnk peregrinusokért nem excludalhattyak, 2do quod primarium erat[7] edgj hitván rosz ember kiis mintedgj Inspector az asztalnál és mindennap jelen vagyon az Ephorusoknak be arult, tsak ex pura opinione et innata malitia[8] hogy a Magjaroknak elég pénzek volna és nem volna szükségek semmi beneficiumra, ez két okra nézve akarták az asztaltol removealni, de privatim az Ephorusokat convenialván és közönségesen a mi statusunkat bovebben meg beszélvén az Ephorusok convincalodtanak, s a beneficiumot prolongalták interim bizonyos Terminusát nem tudom, félek hogy ugjan tsak sokaig nem obtinealhatom, mivel ottan ottan vadnak expectansok. egjebirantis a' primarius Ephorus Schardius Uram ki Reformatus első Praedicator, a Magjaroknak nem eppen joakaroja mivel Baroti Uram le mentében kért volt tőlle költsön 10 Tallert ennekelőtte ket esztendővel s nem hogy meg küldötte volna de még azolta nemis irt, mellyre nézve minekünk itt nagy kart tött ő kglme, mivel azolta eppen nem akar a Magjaroknak szolgálni, ennekem azt a pénzt magamra kellett vallalnom hogj procuralom a' minthogy már két rendbennis irtam Barothi Uramnak, de válaszat nem vehetem. a M. Ur közönségesen betsületünknek és elömenetelünknek consulalna hogyha alkalmatossága adatván az Urnak Barothi Uramat adhortalna ad solvendum debitum,[9] itt a' Beneficiumnak dolga egészszer. Schardius Uramtol függ minthogy Sperlette Uram (si verum dicere liceat)[10] felette jámbor ember usque ad simplicitatem, és a mit Schardius Vram akar a lészen meg. igen jo volna azért hogyha a Mltgos Vr men-

[5] nagyobb részletességgel
[6] mert jobb elkerülni a bajt, mint belekeveredni
[7] másodszor, ami a fontosabb volt
[8] tiszta gyanúból és vele született rosszindulatból
[9] biztatná, hogy fizesse meg tartozását
[10] ha szabad megmondani az igazat

tűl hamarebb ennek a Schardiusnak meltoztatnék irni, egjebirantis a Medica Facultáshoz Pap lévén igen jo affectioval vagyon, ugj hogj most közelebb ennekem mikor a beneficiumnak continuatioját kertem azt mondotta: Nisi Medicinae studiosus esses certe *non* facerem.[11]

A Mltgos Ur leveléből az Urfi szép profectusát ertem mellynek szivesen örűlők, Isten továbrais a' Mltgos Ur*na*k örömet benne tellyesittse és Tudománnyat nevellye maga ditsőségére és közonséges jora: Ugj látám az Ur az Urfiat Papai Urammal ketten lelkűnkre köti, engemet a mi illet az én szivem a Mltgos Urhoz és Mltgos Ur Hazahoz olly tiszta hogy maga az Ur szivem tisztaságának nagjobb gradusat nem kivánhatná, az M. Ur szolgálattyarais bizony kész dummodo vires et occasio serviendi gratitudinem*que* meam comprobandi ad sint[12] ugj hiszem talám az Ur magais benne nem ketelkedik. de kivánnam re potius, quam verbis phaleratis comprobalni.[13] Az Urfi iránt valo elméjet Jablontzki Uramnak, én az Urnak bővön meg irtam volt, repetalnom talám nem szűkség, hogyha az M. Ur tudositana mitsoda facultásban kivánom profectusát specialius irhatnek az Ur*na*k felölle, ha lehet fel küldését admaturállya az Ur hadd érhetne engemet ide fel és hadd instrualhatnám in rebus m*axim*e necessariis[14] kárát bizony nem vallaná a költség irántis compendiumot suppeditalnék hogy sokkal kevesebbel érné be peregrinatioját. mivel a jo oeconomia itt igen sokat használ hogy a pénz modo decenti kellyen, igen tanátsos volna azis hogyha edgj keveset a Nemet nyelvben a M. Ur informáltatna, de kérem alázatoson a M. Urat tudositson engemet in particularibus hadd lehessen campusom a Mltgos Urnak valo szolgálatra. kárát az Ur bizony nem vallya. Ujságul irhatom az Urnak hogy a' Muszka Tzár (fiát) degradalt Fiát halálra sententziaztatvan mikor az Ifju Tzár előtt a sententziat el olvasták volna ijetteben meg holt. A Svecusnak a Danussal mostan valami navalis velitatioja volt. holottis a Sveciai Király magais jelen léven meg sebesedett sebe a' karjan vagjon.

Hoszszas és Terhes irásomrol kővetven alázatoson az Urat (mellyet hogj tselekszem tulajdonitsa az Ur sinceritasomnak: kivánván hogy az Ur legjen plenarii informatus) Ajánlom Is*te*nnek kegjes oltalmaban Mltgos Uri Házával edgjütt magamat pedig a M. Ur*na*k sokszor tapasztalt gra*ti*ajaban. maradván

A Mltgos Urnak alázatos igaz szolgája

Enyedi István
mpr.

Halae Saxo*num* 28 Aug.
1718.

Ezen Ajtai Uramnak szollo levelet (mellyet küld ö kglmének az ide valo Gazdájának fia kivel Angliaban edgjütt peregrinalt) remomendalom alázatoson a Mltgos Urnak.

[11] csak akkor fogom megcsinálni, ha orvostudományt fogsz tanulni
[12] amíg csak erőm és alkalmam lesz a szolgálattételre és hálám bizonyítására
[13] inkább cselekedettel bizonyítani, mint szépen hangzó szavakkal
[14] felkészíthetném a legszükségesebb dolgokban

83.

Halle, 1719. január 16.

Halae Sax. 16 Januar.
1719.

Méltoságos Groff Ur!
jo Uram Patronusom

Hogy *Isten* a' Mltgos Urat virágzo Uri Házával edgyütt ez be állott uj esztendőben bővséges Lelki Testi uj áldásival szeresse és többekreis virraszsza Hazanak és Hazanknak őrvendetes állapottyában szivesen kivánom.

Nem régiben bővön irtam vala a' Mltgos Urnak mindenekről mostan azért hogy sokkal az Urat terhellyem hellyesnek lenni nem itélem. En a' Telre meg itt maradék Hálá*ban* a' nyáron pedig ha a jo *Isten* segit Hollandiaba megyek. de elébb innen indulni nem szandékozom hanem circiter in initio Mensis Augusti,[1] minthogy a Canicula ottan circiter három holnapig durál[2] jobb hogj itt az alattis frequentiaban legyek. Irtam vala a' Mltgos Urnak az itt valo libera Mensa iránt miben légjen, en azt még eddig birom, és nem kétlem hogy ha a' Mltgos Ur edgj leveletskét Schardius Uramnak irni méltoztatnék mind addig birhatnám mig itt mulatok, mellyre alázatosson kérem az Urat hogyha lehet meltoztassék az Ur ebben assistalni igen jol esnék hogyha publico quasi nomine kőzőnségesen hozzánk valo jo akarattyoknak meg köszőnéserőlis valamit az Ur émlékeznék. En szivesen várnám Mltgos Ur az alkalmatossagot hogy az Urfi irant a' Mltgos Urnak valamit szolgálhatnék melly rajtam elis nem mulnék hogyha az Urfi ide fel érne engemet. Fűl hegygyel hallottam hogy az Ur Teleki Josef Uramis az Urfiat fel akarná küldeni, igazé vagy nem nem tudom.

Az ide fel valo dolkok*nak* [!] faciesséről ezeket irhatom a' Mltgos Ur*nak*. Az Sveciai Király Norvegiaban edgj Friderich stadt nevu vár alatt el esett, mellyet ostromoltatván, altal lőttek s meg holt. már Sveciaban a Successio iránt nem kitsiny Tumultus vagyon mivel három részre szakadtanak a Praetendensek 1mo. Az Holsatiai Dux *prae*tendallya a' Successiot 2do edgj Hassiai Fejedelemis kinek Felesége (Ulrica) a meg holt Sveciai Királlyal edgj Testvér volt. ellenben pedig az Ország statusi több Királyt nem akarnak szenvedni, hanem az regi Aristocraticum Regimennek formájat akarják introducalni.[3] Siciliabannis Melazzo Vár alatt az Hispaniai Királynak Fő Generalissa (kinek neve volt Marquis de Lede) el esett melly a Spanyol Királynak nem kitsiny kár annalis inkább minthogy ellensége igen szaporodik mivel nem tsak az Angliai Király a Tsaszar részről hadat denuncialt ellene sőt az Galliai Regensis azont akarja tselekedni, kiis az Hispaniai Királynak meg izente hogy az

[1] körülbelül augusztus hó elején
[2] a nyár ottan körülbelül három hónapig tart
[3] arisztokrata uralom formáját akarják bevezetni

melly 36 Millioval ⟨Philippus⟩ a Galliai Koronának ados vagy küldgie meg, vagy ha azt nem akarja tselekedni maga edgj Armadaval utanna megjen a mint az hire vagyon destinaltis már a Regens a jövo Campaniara 80 gyalog, és 20 Lovas regimenteket mellyre nézve nem tudom Philippus mit gondol quod toties ipsi oblatam pacem non amplectitur[4] Kőzelebb ugy hallyuk vala hogy Philippus halálos ágjban fekűnnék de szinten ma ujjabban ugj olvasám hogj jobban vagyon interim ebben az ágjában Testamentumot tőtt mellyben a' Feleségét declaralta Regensnek, Alberonit pedig Suppremus Ministernek mellette. Galliaban nem mindeneknek tettzik hogj a Regens Philippus ellen hadat denuncialni akar, melly okra nézve sokan conspiraltanak voltis ellene kivalt az meg holt Királynak exhaereditalt naturalis Fiai,[5] de a conspiratio detegaltatott es sokan meg fogattattanak. Az Angliai Praetendenst a Papa Romaban tartya, kiis most meg akart hazasodni akarván venni edgj Lengjel Sebetski nevű Fejedelem leányát de a Tsaszár in gratiam Regis Angliae[6] nem akarja engedni hanem mikor az a desponsalt Fejedelem Aszszony Slesiából Italia felé titkon Barát kőntősben Tyrolison által ment volna arestaltatta. Ezzel a' Mltgos Aszszonyt az Urfiakkal edgjütt alázatoson kőszőntvén ajanlom Istennek oltalmában a' Mltgos Urat, magamat pedig-len a Mltgos tapasztalt gratiajaban maradván

A Mltgos Urnak a

alázatos igaz szolgája
Enyedi István

iterato alazatoson kérem az Urat a Schardiusnak valo irasrol ne felejtkezzek el az Ur.

84.

Halle, 1719. április 30.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Uram Patronusom.

Noha félek hogy talám Ngságodnak gyakori levelem altal molestiat inkább mint kedvességet causalok, mindazonaltal mind a Ngságodhoz valo alázatos kőtelességem obligalvan, mind pedig már szintén kőzelgető szűkségem kényszeritven im ujjabban levelem által alázatosson udvarlok Ngságodnak, kivánván hogy levelem találllya Ngságodat Mltgos Uri Házával edgyütt őrvendetes állapotban. Engemet a' mi illet Ngságod alázatos szolgálattyara meg élek. Istené a ditsősség jo egésségben. egyéb iránt nem kevésse tartok az majdon ream kővetkező szűkségtől hanem ha a' Ngságtok gratiaja a meg igert Succursus iránt fog accedalni. fel

[4] hogy az annyiszor felkínált békét nem fogadja el
[5] az örökségből kizárt természetes fiai
[6] az angol király kedvéért

tettem vala magamban hogy most a Tavaszon disputállyak és az mostani Lipsiai Sokadalomkor menő Déákok vagj Kereskedő Emberek altal vélle udvarollyak Ngságtoknak (a minthogy Disputatiom készennis vagyon) de nem merem aval a' kőltseggel magamat biztatni melly réá meg kivantatik mig Ngságtoktol valami Succursust vehetek. kérem azert igen alazatoson Ngsagodat emlekezzek meg Ngságod rollam szolgájarol és meltoztassék Ngságod modot keresni abban hogy a' Ngsagod igereti irant mentűl hamarébb consolatiot vehessek. és Academián való cursusomat a Ngságtok jövendőbeli alázatos szolgálattyara hasznoson végezhessem. jol tudom ugjan Ngságos Uram Hazánknak mostani szomoru faciessét (mellyen nem kevésse szomorkodomis) de mindazonáltal talám ugj hiszem nem praecludaltattanak Ngságod előtt minden utak és modok ugj hogy ennekem Ngságod igereti szerint illy szűksegemben consolatiot ne nyujthasson. mellyhez képest Ngságod válaszát mentül hamarébb el várom. Kevés ujsaggal udvarolhatok most innen fellyűl Ngságodnak interim azt irhatom hogy az Sveciai uj Királyné Ulrica kinek Ura Reformatus Hassiai Fejedelem Sveciaban edgj nehány Fő Embereket meg őletett a kik az meg holt Királynak azokra a sok hadakozasokra tanátsot és okot szolgáltattanak mellyhez kepest most Svecianak igen tsendes statusa kezdett lenni az uj Kiraly alatt. A Frantziának a Spanyol ellen nagy hadi apparatusa vagjon a Tsaszar résziről ugj az Anglusnakis meg válik a nyaron hogyha Philippus solus omnibus illis par erit.[1] Az Angliai Praetendens most Madritba vagjon a Spanyol Királynál és az az hire hogy Angliára akarna űtni armata manu. de ha leszszis valami benne igen vékony successust remenlhet Angliaban egjebet hanem hogy a Jacobistak kőzőtt ujjabb tumultust indithat kik mostis szokasok szerint mindenkor tumultualodnak az el mult napokbannis a Király Menye Londinumban az uttzan Hintoban menvén edgj mérges Papista a Jacobus reszin valo azt mondgja a Fejedelem Aszszonynak hogj mit kevelykedik olly igen mert meg lehet ugjan hogy Nemet orszagon edgj Fejedelem Aszszony legjen de Angliaban többet nem ér mint edgj Foldozo Vargának Felesege. Az embert ugjan meg fogták de nem tudom mi lészen belőlle. A Novellák hozzák hogy Galliaban rettenetes nagj tsattogassal tűz szallott volna le az égből és három falut egeszszen meg emésztett ugj hogj az emberek elig salvalhatták magokat. Az Aszszonyt ő Ngságát mint nagy jo Patronámat alazatoson kőszőntvén ajanlom a jo Istennek oltalmaban Ngságodat Mltgos Uri Házával edgjütt és maradok

Ngságodnak

alázatos igaz szolgája
Enyedi István
mpr.

Halae Magdeb. 30 April.
1719.

[1] Fülöp egyedül egyenrangú lesz-e mindezekkel

P. S.: Alberti Uram a M. Ur levelét vette igen betsüllettel és edgyszersmind az Urat officiose köszönti.

Papai Uram talám még Angliaban vagyon bizonyoson nemis Tudom, valoban kivánnam ő kglmét le menetele előtt latni

Az én Ötsém Enyedi János ide fel jöni szandekozik mellyhez kepest si modus supersit meltoztassék a Mltgos Ur vagj a Lejdai vagy a Francofurtumi Alumnia irant nekie succurralni, mivel a jövő Tavaszra mindenik hellyen vacánsok lésznek, kivalt ha a Lejdait lehetne obtinealni, Papai Uram vagj Bandi Uram hellyett jobb volna, én el merem mondani hogy edgjnek jobb hellyre nem esnék mint oda, mert valosággal bene moratus jambor Istenfélő Legény iterato kerem alazatoson az Urat rolla ne legyen az Ur hac in parte feledékeny.

Hoffmán Uramnak Titulusa ez.

Excellentissimo Viro D*omi*no Friderico Hoffmanno M. Doctori ejusdem*que* Facultatis in Academia Fridericiana Professori Publ. ordinario Potentissimi Regis Borussiae Consiliario Aulico &c. &c.

Schardius Uram Titullusa

Plurimum Reverendo atque Excellentissimo Friderico Schardio Ecclesiae Reformatae Halensis Pastori Primario &c. ez a ki egjedül az asztali beneficiumbol masok felett dispensal azért bizony volna szükségem hogy ha a' Mltgos Ur mentűl hamarebb hozzája irna, a szegény üdvezült Ur*na*k Bethlen Miklos Uramnak volt vélle literale commerciuma, a minthogy tollemis küldött volt ő Ngsga hozzája levelet.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Fridericus Hoffmán Fridericus Schardius Ur*am*ek Titulussi ebb*en* vad*na*k.

85.

Halle, 1719. szeptember 1.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Uram Pátronusom.

Jollehet sok rendbeli leveleimre ugj látom az Urtol választ meg eddig nem vehettem, mindazonáltal az én Mltgos Urhoz valo alázatos kötelességem mindenkor in eodem gradu én nállam florealván[1] im ujjabban levelem által batorkodtam az Urnak alázatoson udvarlani kivánván hogy levelem a Mltgos Urat találllya reménségem felett valo örvendetes állapotban. Valoban szomoruán hallom szegény Hazánk*na*k szomoru faciesét, vaj ha már Isten itéletét meg elégelvén jobb időkre virrasztana.

En a Mltgos Ur intimatiojából 28dik Augusti itt Hálában De Medicina Hippocratis mechanica disputalék[2] Hoffmán Uram alatt, Disputatiomat dedicaltam a Mltgos Guberniumnak az Ur tettzése szerint, feli-

[1] énnálam ugyanabban a kedvező állapotban lévén
[2] a hippokratészi gyakorlati orvostudományról tartottam vitát

cem me dicerem hogyha valami respectusa és kedvessége ő Ngságok előtt lenne. Az Exemplarok*nak* küldese iránt igen sollicitus vagjok im mostan ezen levelemmel edgjütt Bétsbe küldöttem Bátyám Uram kezében edgj néhanyat hogy ő kglme Erdélybe mentül hamarébb küldgje el mivel itt ollyan remenségben vagjunk hogy Erdélyből a' Pestis miatt edgj Kereskedő Emberis nem fog jöni Lipsiaba, interim arra az alkalmatossagrais in omnem eventum fogok Exemplarokat tartani és vagj Felfalusi Uramtol ha haza mégjen, vagj Szász Déákoktol el küldőm, dirigalván vagj a Mltgos Ur vagj Teleki Pál Uram kezében im a Mltgos Gubernatornak ő Excellentiajanak szollo levelemet his inclusis alázatoson recommendalom az Urnak oda szollo vagj tartozo Disputatiokkal edgjütt, irja vala ugjan az Ur hogy egj Instantiatis annectallyak de én tudgja az Isten általlom, annális inkabb ⟨mint⟩ hogy mar edgjszer otthon létemben ő Ngságoknak instaltam volt. én ugj hiszem hogy ha Instantiat⟨is⟩ nem irokis ha tsak valami inclinatioval lésznek ő Ngságok hozzám, által láttyák ő Ngságok azt a mit én Instantiaval Solicitalnék én interim a Mltgos Guberniumnakis irtam edgj magamat insinualo levelet de nem eppen instantia format mellyet a' többivel edgjütt bizok a Batyám Uram kezébe hogj ő kglme mentül hamarébb az Urnak kezébe juttassa, ő kglme mi képpen fogja expedialni nem tudom. A Disputatiokra mindenikre fel irtam kit hová designaltam, levelet mindenik mellé a siettség miatt nem irhattam talám nemis szükség. En Mltgos Ur a jövő heten indulok Isten kglmességéből Hollandiaba honnannis első Postán a Mltgos Urat mind magam dolgaim felől mind egjéb dolgok*nak* faciesséről bővön tudositani el nem mulatom. Ezzel hirtelen valo irásomrol alazatoson kövétvén a Mltgos Urat ajánlom az Ur Istennek kegjes gondviselésében virágzo Uri Hazával edgjütt maradván

A Mltgos Ur*nak*

alazatos igaz szolgája
Enyedi István
mp.

Halae 1 7br*is*
1719.

az igen sietö és rendeletlen irásrol alazatosson kövétem a Mltgos Urat. En mindenek*nek* az Urak kozzül a kikhez valami relatiom volt Exemplarokat küldöttem.
A M. Gubernator*nak* szollo levelet ebben nem includalhatván a' parte kellett expedialnom már meg valik Bátyám V*ram* mikeppen promoveallya a melly Exemplarok az Ur kezeb*en* mennek alázatoson recommendálom az Urnak.

86.

Leiden, 1719. december 6.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Pátronusom.

Isten segedelme által primis Octobris diebus minden kar és veszedelem nélkül ide erkezvén Lejdaba, im alázatos kötelessegem szerint innennis udvarlok tsekély levelemmel a Mltgos Urnak, melly hogy a' Mltgos Urat egész virágzo Uri Házával edgjütt örvendetes állapotban találllya szivesen kivánom. En noha az Ur levelét felette ritkán látom; mindazonáltal tulajdonitván azt inkább a Hazának szomoru faciesének mint rollam valo feledekenységének az Ur gratiájában nem kételkedem, hogyha mégis az Ur*na*k (már közelgetvén peregrinatiomnak terminussa) onnan alol remenlhető succursus iránt mentül hamarébb valami vigasztalo válaszát vehetnem, több hozzám valo jo tetemennyei közzé számlálván alázatosson meg szolgálnám az Urnak, mivel a remenségnek ideje tőllem majd el telik, és az sok expensa ottan ottan az Haza menetelre emlékeztet, re infecta pedig haza menni nulla esset consolatio. Gradus vétel felőllis kellene gondolkoznom mellyre tellyességgel el nem erkezik költségem hanemha az igeretben levő beneficiumot kezemhez vehetem ő Ngságoktol. Kérem azért alázatosson az Urat meltoztassek az Ur énnékem mentül hamarébb ollyan választ küldeni (si sit modus in rebus)[1] melly szerint intezhessem, vagy ide fel valo maradasom*na*k, vagj le menetelemnek Terminussát, nehogy vagy ide fel valo subsistentiara továbbis fundusom leven a le menetellel praecipitallyam magamat, vagy ellenben a reménség mellett tovább várakozván, és az expensatis az szerint moderalvan meg tsalatkozzam cum magna rerum mearum confusione.[2] Az én Hálai Disputatioim miképpen juthattanak az Urak kezében ugj a Mltgos Guberniumis mitsoda elmével acceptalta nagyon kivánnék valamit felőlle érteni, ha mit a' Mltgos Ur hac in parte az én consolatiomra tselekedhetik, tellyes bizodalommal vagyok, hogy nem fogja negligalni. En az ide valo jöveletelemet meg nem bantam noha telelni ezekben a nyári belga házakban valoban sanyaru egjebirántis minden két s három ollyan draga mint Hálában, de annak valoban örűlök hogy azt fel találtam a mit itt kerestem. Boerhave Uram Tudománnya és tanitasa a Medicinában mindenek előtt ad stuporem vagjon, ha költségem elégséges volna nem tsak ezt a Telét hanem a következendőtis nem szannám érette itt el tőlteni, lévén egjéb iráníis igen jo alkalmatosság in Facultate Medica, mellyis causallya azt hogy ez az Academia minden felől ide szijja a Medicinae Studiosusokat. En Papai Ferentz Uramat itt találam de esmet viszsza ment Angliaban a mint ő kglme mondá a Tavaszon igjekezik le menni. az őttse ő kglmének Basileaba ment telelni

Az ide fel valo dolgoknak faciesse iránt egjéb ujsággal nem udvarolhatok az Urnak, hanem hogy a Palatinus Elector az Hejdelbergai Reformatum Templomot az el mult nyáron a' Reformatusoktol el vette,

[1] ha van középút a dolgokban
[2] dolgaim súlyos kárára

mellyet hogy az Angliai Borussiai Kiralyoknak item az Belgiumi Ordoknak intercessiojara restitualni[3] nem akart a Prussiai Királyis a maga ditioiban kezdette el foglaltatni a Pápista Templomokat, mellyet mind az Angliai Király, mind az Hollandiai Ordok szinten ugj tselekesznek, hogy annál inkább az Electort a Templomok viszsza adására inducalhassak a Westphalia pacificationak ereje szerint. A Tsászárnak ez az Elector dolga nem tettzik sőt edgj nehányszor dehortalta hogy desistallyon a Reformatusokat haborgatni, eo tamen non obstante az Elector cedalni nem akarja,[4] tovább mi lészen belőlle Isten tudgja. A Spanyol*nak* Siciliában dolga roszszul foly, mellyhez kepest most őrömest acceptalna azokat a bekesseg*nek* punctumit a Tsaszarral, mellyeket eddig meg vetett. Az Angliai Király a napokban mene itt altal Angliaba Hannoverából jo szerentseje volt hogy a Tengeren altal szaladhatott mivel mindgjárt altal erkezése után nagy szélvesz tamadott mellyben sok hajokis vesztenek el. A Muszka Tzár igen erőssen készűl a Svecus ellen, nem akar vélle meg békélleni mellyre nezve a Prussiai Király designalt a Sveciai Királyne segittségere 30 000 embert, ugj az Hasso Casselanus Fejedelemis, 18 000 ⟨ez⟩ az Angliai Kiralyis hasonloképpen. A Danussal interim a Svecusnak hat holnapig valo armistitiuma vagjon. Kivánnék az Urfi fel jövetele felől valamit erteni annalis inkább, itt fenn létemben az Ur szándékát ha miben lehetne secundalni hac in parte.[5] A Mltgos Asszonyt az Urfiakkal és Kis Aszszonyokkal edgjűtt alázatosson köszőntvén Ajanlom az Ur I*sten*nek kegjes gondviselésében a Mltgos Urat viragzo Uri Házával edgjűtt, magamat pedig a Mltgos Urnak tapasztalt gratiájában maradván

A Mltgos Urnak

alázatos szolgája
Enyedi István
mp.

Lugduni Batavorum
6. Decembr*is* 1719.

A Sveciai Kiralyne Ulrica Ferjét Fridericust Sveciai Királlynak determinaltak, kit a jövő Holmiai gyűlésen instellalniis fognak.

87.

Leiden, 1720. október 25.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Patronusom.

Sáros Berkeszről sub Dato 18 Apr. kőlt levelét a' Mltgos Urnak 8va Julii Roterodamban mikor szinten Angliai hajora akarnek űlni vettem igen alázatoson a Pápai Uramnak szollo acclusaval edgyűtt, melly-

[3] továbbá a belgiumi Rendek közbelépésére visszaállítani
[4] mivel mégsem akadályozza meg, a választófejedelem nem akar engedni
[5] e részben előmozdítani

ből a' mint a' Mltgos Urnak egesz Uri Házával edgjűtt valo életét örömmel ugy az Urnak lovastol valo meg eséset, s abbol valo nyavalyáját ertettem szomoruán, mellyre nézveis ha modom lett volna benne kivántam volna alazatos kötelességem szerint válaszolasomat admaturalni, de tudgja az Isten modom benne mind eddigis nem volt, mivel szinten negy holnapok alatt Angliaban és Galliában peregrinaltam, és utamban alkalmatosságom nem volt hogy az Urnak nyavalyája iránt collato cum aliis consilio[1] (a mint maga az Ur kivánnya) felelhessek. remenlem azért hogy ebben valo kesedelmemet a Mltgos Ur Condonalni fogja. persvasus leven quod nihil mihi sit antiquius quam devotam meam erga Illustritatem vestram gratitudinem evidentibus argumentis contestari.[2] Papai Uramnak az Ur levelét Londinumban magam meg attam: ő kglme egességére nezve jol vagjon. egjeb dolgaira nezve mint legjen ugj vélem hogy maga bővőn az Urnak meg irta, mikor indullyon ő kglme haza felé ugj látom magais semmi bizonyost felőlle nem tud Isten kglmességeből ide viszsza érkezvén bekességesen az Ur nyavalyája iránt Boerhave Urammal (kiis nem tsak Hollandiaban hanem egészsz Europaban cum stupore propter eruditionem medicam[3] mindenektől tsudaltatik) conferaltam, ő kglme kivánta volna a nyavalyának bővebben valo descriptioját secundum *omn*es circumstantias,[4] mindazonaltal a mint értheti bizonyoson gjogjulasát reménli a nyavalya régi a mint az Ur irja, a levelis késöre jött kezemhez a válaszolássalis szukséges keppen kesnem kellett, mellyhez kepest az alatt a nyavalya sokat változhatott mindazonaltal ha meg praeter propter abban a statusban ezen levelem találllya az Urat nem alabb valo*ban* im Boerhave Uram intimatiojabol küldöttem az Urnak his inclusis edgj *prae*scriptiot mellyből az Ur minden három ora alatt vegjen bé melegen edgj két tsészetskével es continuallya edgj ideig mig valami effectumat érzi, e felett az Ur nyaka tsigolya'at ottan ottan kenesse. e felett valami violentiatol avagj diaetaban valo excessustol pro prudentia[5] őrizze magát, ez után mint erezze az Ur magát cum omni circumst*antia* engemet informalni meltoztassék, nevezetesen akarnám tudni hogyha pőkőtté az Ur vért es mennyit, s meddig. A Mltgos Ur irántam levelében contestált solicitudoját sumtus iránt alázatoson kőszőnőm. Angliaban létemben Pápai Uram szerzett számomra kőltsön 150 Nemet forintot, mellyetis nagjobb részint Galliaban el kőltöttem kérem alazatoson a Mltgos Urat méltoztassék az Ur engemet informalni annak a pénznek refusioja iránt ha lehet ugj hogy az Ur levele erjen itt Hollandiaban, mivel én itt a jövő húsvétnal tovabb mulatni nem akarok ha Isten segét Halán és Lipsián altal haza felé szándékozom, Ars enim longa, vita brevis.[6] En minthogy a Lipsiai Tavaszi Sokadalomkor Lipsiaban szándékozom lenni ha Isten szamomra az alatt valami pénzt az Ur industriája által parantsolna ottis

[1] másokkal is tanácskozván

[2] el fogja nézni, lévén meggyőződve róla, hogy semmi sem fontosabb nekem, mint az, hogy Kiválóságod iránti tiszteletteljes hálámat nyilvánvaló bizonyítékokkal tanúsíthassam

[3] az orvostudományban való képzettsége iránti bámulattal

[4] leírását, tekintettel az összes körülményre

[5] sérüléstől vagy a diétában való túlzástól körültekintően

[6] A tudomány ugyanis hosszú, az élet rövid.

kezemhez vehetném (ha kűlomben nem lehetne) a kereskedő emberek altal. itt a mint lehet el tőltőm a telet ha ados maradok lészen modom benne hogy Lipsiából transponallyam. Nem tudom a' Mltgos Vr*am* szandeka az Urfi iránt mint secundalodik. kivánnék valamit felőlle érteni, mivel én a mint egjebekben ugj ebbenis vékony tehettségem szerint szivesen kivánnám hogjha valamit szolgálhatnek tsak az Ur méltoztassék parantsolni. Irhatom tsekély ujságul a' Mltgos Vr*na*k, hogy Galliaban a mostani Regensnek terhes juguma és tsudalatos regimennye miatt sok tumultus kezdett lenni sok hellyeken. Ugjan itt a Constitutio Unigenitus iránt valo régi controversiais meg mind eddig dural, mellyis sok viszsza vonást causalt Galliaban e felett edgj résziben Gallianak a Pestisis igen dural, nevezetesen Massiliaban (melly a tenger mellett vagjon Olasz ország felől) holottis már eddig tobben holtak meg őtven ezernél, naponkent hová tovább mind tovább serpal az országban, noha a vigyazás igen nagy. Az Angliai Király meg Hannoverában vagyon de rővid nap viszsza megyen Angliába. A Muszkának a Svecussal valami navalis velita*ti*oja volt mellyben a Muszka ket tengeri Hajoját a Svecusnak el nyerte. Ezzel ajanlom a Mltgos Urat Istennek kegjes gondviselésé*ben* magamat pedig a Mltgos Ur gra*ti*ajaban maradvan

A Mltgos Vr*na*k

alázatos igaz szolgája
Enyedi István
mpria

Lugduni Batavor
25 Octobris
1720.

A Mltgos Aszszonyt ugj az Urfiakatis a' kis Aszszonnyal edgjütt alazatoson kőszőntőm.

Az Urfi Bethlen Imre Vr*am* ő Ngsága Londinumban létemben oda erkezék bekessegesen, noha a tengeren valo hankodas miatt beteg volt edgjnehány nap, abbol meg gjogjulván az en Galliába valo menetelemkor ollyan szandékkal vala hogy ad summum ket hét mulva viszsza mennyen Hollandian altal Béts fele, már annak kilentz hete el mult hogj ő Ngságát el hagjtam. melly űdő alatt en ide viszsza jőttem Hollandiaba, még az Urfi oda vagjon mi okon mulasson illy sokáig nem tudom. felek hogj valami szerentsétlenseg esett rajta. quod Deus avertat.

Egy a leveleket átfogó papircsikon – Teleki Sándor kezével: Enyedi István Ur Nemet orszagi levelei. Signat*um* 1721–22 Junii Gernjesz*eg.*

Más kézzel: ... tani oda valo jöveteliről ... römmel kivánnék, mivel ... lebczet vetett, el tsudalko ...

A papircsik másik oldalán ugyanezen kéz: ... hogj ezen level*ne*k meg irásárais erőtelen voltam, ... ásként magam udvarlottam volna most az ... ofnak Ajjánlom ezzel a Meltosgos ...

88.

Bécs, 1721. július 2.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Patronusom.

A Mltgos Groff Ur sub Dato 11 Februarii kőlt levelét ultimis April. diebus vettem Hálában alázatosson mellyre valo válasz tételemet ex causis praegnantibus mind eddig halasztottam. ide pedig post varias rerum mearum vicissitudines[1] Isten segedelme altal 30 Junii érkezvén békével, im első Postán kötelességem szerint bátorkodom a M. Urnak levelemmel udvarlani, melly hogj a Mltgos Urat őrvendetes állapotban találllya szivesen kivanom. Ugj látom hogy a M. Ur engemet feledekenységgel accusal. ha talám feledékenynek lenni láttatomis, de revera az én Mltgos Urhoz valo devotiom és gratitudom soha meg nem lankad. a minthogj eddigis ha szinten mindenkor nem exeralhattamis, de tacite magamban annyira fovealtam, hogj magamat nullo modo accusalhatom.[2] Ertvén a' Mltgos Ur tavaly nyári leveléből loval valo el esesét, s abbol kővetkezett nyavalyáját communicato cum aliis Doctoribus consilio[3] orvosságot az Urnak irtam vala fideliter, ugj ea occasione egjéb occurrentiakrolis[4] a Mltgos Urat tudositottam vala. levelemet a mint látom az Ur vagj nem vette tellyességgel, vagj ha vetteis késöre. A Mltgos Miklos Urfirol én mind eddigis feledekeny bizony nem voltam, sed occasio defuit quominus meam devotionem contestari potuerim.[5] accedal hogj az Uris in particulari énnékem az Urfi felől semmit nem parancsolt. interim az Urnak az iránt a dolog iránt ezt irhatom: Az Urfinak két uttya vagjon mellyen ide valo peregrinatiojat s experientiáját prosequalhassa.[6] vagj tudniillik mint Deak az Universitasokon. vagj valami Király udvarában qua Nobilis vel Comes aulicus.[7] Az Universitason valo lakásra ha tsak ugj akarnais subsistalni az Urfi mint Nobilis, és nem Comes, ha tsak abjecte magat viselni nem akarná kellene ad minus minden esztendőre ezer Német forint, az Academiak kőzzűl pedig a' mint mászszoris meg irtam volt az Urnak mindenek felett az Hálait commendalhatom. egjéb particularitasokrol Felfalusi Uramis az Urat informalhattya jobban talám mint én per literas. A mi az másik conditiot illeti az Urfinak (ha kedve vagjon az ollyan állapothoz) jobbat nem találtam mint a Lengjel Kiraly Udvara, kiis noha Papista mindazonáltal a Protestansokatis summa cum generositate et gratia Regia amplectallya,[8] nevezetesen a' Magjarokat igen szereti, mellyhez kepest expresse tsak ezen dologert a' király lako hellyébe Dresdába el mentem

[1] dolgaim mindenféle hányattatása után
[2] nem is adhattam tanújelét, de csendben magamban annyit foglalkoztam a gondolattal, hogy magamat semmi módon nem vádolhatom
[3] megtanácskozván más orvosokkal is
[4] abból az alkalomból egyéb folyó ügyekről is
[5] hanem alkalom nem volt rá, hogy tiszteletemet nyilváníthattam volna.
[6] tanulmányútját s tapasztalatszerző körútját végbevihesse
[7] mint nemes vagy udvari ember
[8] a legnagyobb nemeslelkűséggel és királyi jóindulattal felkarolja

és a hol illett magamat insinualvan az Udvarban végére mentem hogj ha lehetneé ott az Urfinak pro charactere illendő accomodatioja:[9] mellyreis nevezetesen az Udvari secretariustol ugj értettem hogj a Király ⟨azt⟩ őrőmest acceptalná az Urfiat, ha szintén a Királlyal azon dolog iránt nem szollottis. Accommodatioja pedig az Urfinak lehetne az Edel Knabok kőzőtt, itt fizetéseis lenne az Urfinak valami, a mellett minden féle Urfiat illető dolgokra a' Kiraly maga költségen tanittatná; ugjmint nyelvekre, Mathesisre Tanczolásra, Kardoskodásra, Lovaglásra. etc. ezen kivűl a Mltgos Uris ha tsak keves költséggelis minden esztendőnkent succuralhatná, melly sokra nem menne. Ha az Urfi magát jol viselné és tettzenek abbol az allapotbol akar in militaribus, akar in aulicis promovealtatnék.[10] Ezen dolgot a' Mltgos Ur igj értvén méltoztassék engemet az Ur per primam postam mindjart tudositani, hogjha vagjoné az Urnak ehez kedve vagj nintsen. ha vagjon, levén nékem edgj jo barátam Magjar fi a Dresdai Udvarban a mint az Ur fogja parantsolni a dolgot nagjobb tőkelletességre viszem. En Sz. Mihály napig itt mulatok ha az alatt az Ur az Urfiat el készitvén csak edgj két meg bizott szolgájával Betsig el küldené én ad demonstrandam meam gratitudinem[11] kész volnék az Urfiat viszsza kisérni Dresdaba és ott helyben allitvan leg alabb a jővő télen mintedgj Ephorus tanitani és gondgjat viselni a mint leg jobban tudnam. Ha edgj inas innen az Urfiat velem edgjűtt késérné egjeb nem kellene. Deliberallyon azért az Ur és resolvallya magát mentűl hamarébb, hadd légjen alkalmatosságom az Urnak valo szolgálatra, én mindent veghez viszek valamit industriammal, eszemmel es experientiammal fel erhetek. Apro difficultasok az Urat ne impediallyak ugj az üdőnek rővid volta, mivel a' Kereskedő emberek által Lipsiaba (mellyis tsak 10 mér főld Dresdahoz) minden esztendőben azt küldhet az Ur a mit akar. En az Urnak hogj a Lengjel Király Udvarát masoké felett commendalom oka ez: A Prussiai Királynak semmi udvara nintsen, ott senki nem accommodaltathatik ugj az Angliai Királynakis nintsen, sőt ha volnais igen meszsze vagjon és a communicatio mind per literas mind egjéb keppen igen nehéz. a Sveciai és Daniai Királyokrol szollanom nemis szűkség, ugj masokrolis ha az Ur prudentiaja szerint pensitallya itt pedig a' Lengjel Királynal léven Német országnak szivében leszen, a Nemet nyelvet jol excolalhattya mellyre az Urfinak mindeneknel leg nagjobb szűksége vagjon. 2do a Commercium kőnnyű. 3tio. A Betsi Udvaris nem offendaltatik per duplicem rationem.[12] edgj szoval ha illyen udvarba kivánnya az Ur adni ennél in specie jobbat nem tudok. En Mltgos Ur minden költségemből ki fogjtam itt partim hitelben partim Isten nevében élek, elig verekedhettem ide. valoban volna szükségem a pénz magra, mellyet mig valahonnan nem veszek vagj költsőn vagj más keppen innen le nem mehetek, kérem alázatosson az Urat méltoztassék az Ur a Mltgos Guberniumnak discretioja iránt gratiose tőtt igeretét a mennyibe lehet mostani Ország gyulése alkalmatosságával az én consola-

[9] rangjához illő bánásmódja
[10] akár katonai. akár udvari pályán előrehaladhatna
[11] hálám kifejezéséül
[12] nem sértődik meg két okból

tiomra secundalni, ingratus bizony semmiképpen nem lészek. Irtam volt az Urnak hogy Pápai Vramtol kertem volt költsön 200 Magjar forintot az Ur dispositioja szerint, válaszát az iránt az adosság iránt az Urnak nem láttam. interea hatod nappal Hollandiabol valo el jövetelem előtt vévém Pápai Vramnak levelét, mellyben az emlitett pénznek restitutiojat felette sollicitalta, én azt nemis reménlvén hogy Hollandiaban kellessék kész pénzül le tenni ollyan állapotban nem voltam hogy meg fizethessem. mindazonáltal betsületemnekis akarván consulalni magam dolgaimnak detrimentumával felét le tettem, felével meg ados vagyok, honnan refundalhassam modot benne nem látok, hanemha az Házából valami consolatiot vészek vagj az Ur más képpen disponál felölle. kérem azért alázatosson az Urat méltoztassék ez irant énnékem irni miképpen refundaltathassek az a pénz Papai Uramnak, kinekis dolga Angliaban miképpen légyen ugj tudom maga az Urnak meg irta, azt tudom hogy le indulásának terminussában még magais semmi bizonyost nem tud. Többet irhatnék ezen dolog felől sed propter praegnantes rationes[13] el halgatom mig Isten az Urral szembe juttat. Az Urfit Bethlen Imre Uramat ő Ngságát ide minden orán várjuk Angliából, hiszszükis hogj sokáig nem késik. A Mltgos Familianak váratlan szomoru ⟨fa⟩ metamorphosisat szivesen condolealom, kivánom Isten az Urakat hathatoson vigasztallya. A Mltgos Aszszonyt az Urfiakkal és Kis Aszszonnyal edgjütt köszöntven alázatosson ajanlom Istennek kegjes gondviselesében a Mltgos Urat magamat pedig a Mltgos Ur tapasztalt gratiájában maradván.

A Mltgos Urnak

alázatos szolgája
Enyedi István

Bécs 2 Julii
1721.

Két darabbol állo levelemről a Mltgos Urat kövétem alázatoson, mivel nem hittem hogy irasom ennyire terjedgjen.
A Bethlen Adam Vram ő Ngsága gratiájának a mint latom vége vagjon, és ahoz valo biztamba Doctoralis gradust ambialtam Hálában s a Diplomat ki nem válthattam 35 Tallerral maradtam érette adossá, mellyet valoban banok. Bátyám Vramtol költsönoznék valami pénzt de felette enervalta magát semmi pénze nintsen. quid ergo restat consilii?[14]

[14] milyen tanácsra várhatok tehát?
[13] de fontos okok miatt

89.

Bécs, 1721. július 19.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Uram Pátronusom.

Isten segedelme által ide érkezvén békével mindgjart első Postán ugymint 2da Julii csekély levelem által alázatoson udvarlottam vala a' Mltgos Urnak, mellyis miképpen juthatott a' Mltgos Ur kezében nem tudom. im mostis ex superabundanti félvén levelemnek tévelyedésétől ujjabban az Urnak alázatoson udvarlani mérészelek. A Mltgos Teleki Miklos Urfi felől másik levelemben le tött opiniomat ittis rövideden repetalom Vagy Academiára küldi az Ur az Urfiat, és ugj tartya leg alábbis mint edgj nemes Déákot, ha maga characterét, propter sumptuum compendium divulgálni nem akarja, quod facere me judice neque esset plane consultum.[1] Academiat mindenek felett bona fide nem commendalhatok edgjetis ugy, mint az Hálait, költség kivált ha Praeceptort tartana az Ur az Urfi mellett meg kivántatnék leg alábbis ezer Német forint esztendeig. Vagy ha az Mltgos Ur kevesebb költséggel akar hozzá jutni és nem dedignallya adgja az Urfiat valamelly Király udvarába, pro hoc scopo mindenek felett jovalhatom az Urnak praegnans okokra nézve a Lengyel Király Udvarát, a mellybennis az Urfinak lenne mindenekben ollyan accommodatioja, mint Groff Mikes Urfinak itt a Császar udvarában. Sőt a mitsoda generositassu ember a' Lengyel Király és a' micsoda jo affectioval vagyon a Magyarokhoz egyéb promotiotis reménlhetne az Urfi ha magát jol viselné, mellyeket micsoda fundamentombol irjak a Mltgos Urnak. a' masik levelemből az Ur meg láthatta, mellynek vételéről és maga ez iránt valo resolutiojárol hogy a Mltgos Ur mentől hamarébb tudossittson az Urat alázatoson kérem. hadd lehessen alkalmatosságom az Urhoz valo alázatos devotiomnak contestatiojara. A magam dolgait a mi illeti: in quamcunque partem sors acciderit,[2] leg alább Sz. Mihály napig itt mulatok a Medica Praxis kedvéért, sőt ha költségem volna továbbis mulatni hasznosnak itélném. de mostis partim hitelben, partim Isten nevében élek. Papai Uramnakis 100 Magyar forintal maradtam adossá, melly hanem ha a Mltgos Ur meltoztatik valami utat mutatni nem tudom mikeppen fizetődik meg, melyről is elébbeni levelemben irván az Urnak bővségesen várom az Urnak válaszát alázatoson. a mikoronnis ha a' Mltgos Ur vagy vásárlásban vagy egjébben parancsolni méltoztatik igjekezem a Mltgos Urhoz valo alázatos devotiomat evidentibus argumentis contestalni,[3] a' minthogy magamat a Mltgos Ur gratiájában alázatoson recommendalván maradokis

[1] ha nem akar a költségek megtakarítása miatt rangjának nem megfelelően élni, ami véleményem szerint egyáltalán nem volna tanácsos
[2] bárhogy is alakul sorsom
[3] tiszteletemet nyilvánvaló bizonyítékkal kifejezni

A Mltgos Urnak

alázatos szolgája
Enyedi István
mpria

Bécs 19 Julii
1721.

Angliaban létemben offeraltam magamat Papai Uram*nak* hogy az Ur ő kglmenel lévő portékáit magammal le hozom, de ő kegjelme ottan ottan maga le jövetelétis reménlvén, halasztotta maga le jövetelének alkalmatossagára. hogy azért ebben a Mltgos Ur*nak* nem szolgálhattam culpa mea non factum est.[4]

90.

Bécs, 1721. augusztus 23.

Méltóságos Groff Ur!
jo Uram Patronusom

A Mltgos Groff Ur 28 Julii Kolosvárrol datalt levelét 10dik Currentis vettem alázatoson, mellyre noha válaszolasom superfluum, mindazonáltal alázatos devotiomnak contestatiojara Bátyám Uram válaszolo levelehez adjungalom ujjabban ezen udvarlo levelemet, melly hogy a' Mltgos Urat őrvendetes allapotban találllya est quod cordicibus opto.[1] Micsoda solicitudoval légyen a' Mltgos Ur meg mostanis méltatlan szolgája iránt leveléből látom, mellynek effectumara hogy a jo Isten a Mltgos Urat segellye, engemet pedig sok rendbéli Uri gratiáj*ának* voltaképpen valo meg hálálására alkalmatossá tégyen szivesen kivánom. Ugy látom hogy az Urfi irant valo Projectumom a Mltgos Urnál hellyet nem talált, légyen ugy a mint a Mltgos Urnak tettzik. interim én azt tudom hogy a Lengyel Király Udvarában tőbb a Lutheranus mint a Papista s ugj tettzik hogy az Urfiat ratione Religionis nem felthettem volna. továbra ezen dolog irant a Mltgos Ur micsoda resolutioval legyen nem tudom, én csak azon kérem alázatoson az Urat, hogy ha engemet a Mltgos Ur ezen materiaban valo szolgálatra valamiben capaxnak itél, parancsolni meltoztassék, officio meo humilimo nunquam deero.[2] Az Lejdabol küldött Recipem irant valo itéletet az Urnak látom, hogy azt, és nem elevenebbet irtam volt suo tempore Isten az Urral szembe juttatván (mellyet szivesen kivánok) okát adom. A szegény D. Fogarasi Uram statusat cum summa commiseratione et stupore[3] értettem Isten consolallya ő kegyelmét hathatoson kivánom. a mint látom s hallom az ide valo emberek kőzőtt kevés a reménség, interim Bátyám

[4] nem az én hibámból történt

[1] ez az, amit teljes szívemből kívánok
[2] legalázatosabb szolgálatommal mindig rendelkezésére fogok állni
[3] állapotát a legnagyobb szánakozással és csodálkozással

Uram bővebben fog ezen materia iránt a Mltgos Urnak irni, kiis ugj tudom hogy pénz nélkűl többet szolgált volna mint Tarczali Uram penzért, kinekis a' mint ex certissimis documentis ki tanultam csak arra vagion gondgja hogy a fizetést el végye egjebre semmit nem hajt, fiat male vel bene.[4] nemis tudom miként lehetne edgj ollyan ember in hac gravi materia capax Agens[5] a ki edgj Instantia Memorialistis magától nem tud concipialni. ezt irom a Mltgos Urnak ex debito candore, kérem alázatoson az Urat aequi bonique consulat, s fordittsa az Ur maga hasznárais. Itt Isten kegyelmességéből edgjik Reformatum Membrumais az Erdélyi Cancellarianak még eddig Papistavá nem lőtt, sőt bizonyoson tudom hogy még nemis vacillal. A Mltgos Aszszonyt alázatoson köszöntvén ajánlom az Ur Istennek kegyes gondviselésében az Urat Mltgos virágzo Uri házával edgjütt, magamat pedig a' Mltgos Urnak tapasztalt gratiajában maradván

A Mltgos Urnak

alázatos igaz szolgája
Enyedi István
ms.

Bécs 23 Augusti
1721.

Az egyik borítékon Teleki Sándor kezével: Enyedi Uraimék Bécsi majd csak utobbi levelekhez valok. 1721 11. 8bris.

[4] legyen jól vagy rosszul
[5] ebben a súlyos dologban alkalmas ügyintézés

VII.

CSERNÁTONI GAJDO DÁNIEL
(1720–1725)

91.

Kendilóna, 1720. május 5.

Méltóságos Groff Vr!
érdemem felett való Ur*am*, kegyes Pátronusom.

Légyen ditsőséges az Ur*nak* Szent neve, mindnyájan a' Méltóságod szerelmesei jó egésségben vad*nak*, kik*nek*is, hogj jó egésséges életek-b*en* Méltóságod magát továbbis őrvendeztethesse, kívánom alázatos szivel.

Orosz Mihály Ur*am*, a' mint Mltsgd kivánta el jőtt mi velünk, mostan im Mltsgod Udvarlására béis ment, ő Kegyelme, hogj jó szolgálatra való ember légjen, nékem ugj tetszik, ki hozhatni mind abbol, hogj complexioja nem henye embert jelent, mind abbol, hogj mádszoris Tisztartoi hivatalb*an* forgott, mostani utunkb*an*is jól s hiven viselte magát, Magjar országrais volt s vagjon mostis hivatallya; de nékem ugj resolválta magát, hogj, ha a' Mltsgs Ur*nak* fóg tetszeni, inkább kíván Mltsg*nak* szolgálni. Nagj-Ari István Ur*am* dolga mib*en* légjen, talám nem szűkség le irnom, mivel Orosz Mihály Ur*am* tudgja ő Kgl-*nek* minden dolgát, mostani akadállyát, s szándékátis jó rendin értette, mivel edgjütt igjekeztenek ki jőni; azért ő Kglme Mlg*nak* parantsolattyára ex toto fogja retegálni s declarálni.

Magam dolgom iránt pedig igen alázatoson folyamodom mostanis a' Mltsgd kegjes Uri grátiájához, mert nékem főldi emberek kőzött Mltogodonn kivűl más nintsen, ki szolgállyon, mivelhogj énis már jó időtől fogva Méltóságod szolgálattyáb*an* continuuskodván, mások*nak* nem szolgáltam s ismeretesis nem igen vagjok: azért igen alázatoson a' Mltsgd kegjes válaszszát az Alumnia iránt várom, s kívánom tudni tsak ezt, lészené vagj nem, mert ugj tudom énis magamot disponálni. Hitván kőntősömből éppen ki szakadtam, ez iránt is a' Mltsgs Ur grátiáját alázatoson várom, már ugj látom az Enyedi Sokadalomtolis el maradok, nem tudok hol venni, ha' a' Mltsgd grátiája nem accédál. Dat K. Lóna 5. Maji A 1720.

Mltságod

alázatos méltatlan szolgája
Csernátoni Daniel ppr.

NB. Mltsgs Ur, hogj az én Collégiumbeli dolgomis jobban folyhatna, a' mint Mltsgnak aperiáltam vala, kérem alázatoson Mltsgodot, ha mod vagjon benne, ⟨?...?⟩ successor Praeceptor Uram, iránt T. Szigeti Uramnak parantsollyon Mltsgd.

92.

Debrecen, 1721. október 8.

Méltóságos Groff Ur!
érdemem felett való kegjes Fautor Uram.

Mi Istennek hálá eddig Debretzenig minden egjéb derekas kár nélkül el érkeztünk, hanem a' sajtunkot meg ette a' potsai kuvasz. T. Szilágji Uramnak recommendáltuk a' Mltgs Ur levelét, ő Kgle éppen illendőkeppen vette, dolgunkot a' mi nézi, ő Kglmek tanátslották, hogj irjunk instantiátskát a' Tanátsnak, mi irtunk, sőt ollyan alázatossággal jártunk utánnok; hogj soha nagjobbal nem lehetett, senki más mellettünk nem volt, tsekéllyenis gazdálkodtak, bizony mintegj szégjenlemis, de mégis a' Mlgs Urnak magának candide meg irom, két személlyünkre adtanak hat magjar forintokot, ~ hármat, hármat, caeterum lovunkot, magunkot pénzünkön tartottuk, semmit egjebet egj szállásnál nem érdemlettünk, tartván az a' féle beneficiumot a' magokéinak, bizony kár, ha az Erdélyi Mltgs Urak százanként nem ajándekozzák az itt valokot.

A N. Győri emberek igen holtanak, nemellyikének Fiai élnek, itt most edgj Győri ember sints, erről bővebben tudositom a' Mltsgs Urat.

A Lovainkot itt el fogjuk adni, és szekérre rakodunk, mivel ezen a' földön a' szárazság miatt a' széna szűk, a' buza mindazáltal még nem drága, őt máriáson kőblit a' leg szépinek magam láttam, de azis meg fog drágodni, mivel az idei tsak léha.

Az Helvétziai beneficiumra innen most Deákot küldenek fel, bár Enyed se mulatná el, mivel itt T. Szilágji Uramtol ugj értettük, hogj egjéb hátra nem volna, hanem, hogj Deákok mennének.

T. Pétsi Uram igen nagj kárt vallott, mert szintén az előtt két nappal mind a három ⟨lova⟩ Mltgtol küldött lova meg dőglött.

A Barnát hazá küldöttem, igen alázatoson köszönvén a' Mltgd gratiajat, Mltsgnak, a' Mltgs Aszszonynak és Mltsgnak minden szerelmesinek Istentől jó egésséges hoszszú életet, áldást, békeséget kivánok.

Debrecen 8 – 8bris A 1721.

Mltsgd

alázatos méltatlan szolgája
Csernátoni G. Daniel
ppr.

Magam dolgait a' Mltgs Ur gratiajaban ajánlom, a' Kolosvari Uramnál lévő pénzem irántis.

Kívül Teleki Sándor kezével: Debreczenből –8– 8br*is* költ – Csernatoni Daniel V*ram* levele. Ebből meg láttzik a' Debretzeniek adakozása.

93.

Odera-Frankfurt, 1721. november 21.

Méltoságos Groff Ur!
érdemem felett való kegjes Fautor Uram.

Én a' kegjes I*stenn*ek kegjelmességéből, el-érkeztem Franco-Furtumba 15 p*rae*sentis békével, jó egésséggel minden kár nélkül, az utnak ugjan sáros nehézsége miatt feles költséggel. Az Ur*na*k a' juhok*na*k ama' Mennyei nagj Pásztorának légjen ditsőség most és mind őrökké Amen.

Minthogj pedig az idő igen késő, nehéz, szeles, és a' tengeri utazás veszedelmes, tetszett a' több itt lévő s azon utat már probált Atyafiak*na*k tanáts adásokott bé venni, és azok*na*k javallásokra edgj ideig, mig az idő ki nyilik s a' menetelre bátorságosabb lészen, itt maradni, az utánn I*st*en hirivel elébb menni.

Még én siró vagjog az itt való dolgokb*an*, azért, ha többet tanulok, a' le igjekező Atyafiak által, bővebb*en* igjekezem Mltg*na*k irni kötelességem szerént.

A' Mltsgs Aszszony*na*k, Mltgddal egjütt, az Urfiak*na*k, a' M. Kis Aszszo*nyna*k a' Mltsgtok egész Uri Házának a' nagj kegjelmű Sz. I*st*entől áldást, békeséget, szerentsés és jó egésséges virágzó hoszszú életet kívánok, tellyes szivemből szüntelen. Dat. Franco-Furti ad Oderam 21- 9bris A 1721.

Mltsgod alázatos méltatlan szolgája

Csernát*oni* G. Daniel
mpria

P. S. Ha Kolosvari István U*ram* a' négj arannyat, T. Détsei U*ram* az igirt egj arannyat A' M. Ur Teleki János U*ram* a' négj kőzzűl vagj edgjet Vagj más valaki kegjességből valamitskét a' Mltgd kezéb*en* szolgáltatna, ne terheltessék Mltgd a' kőzlebb ide jővő Atyafitol Tőke Uramtol által küldeni, alázatoson meg igjekezem Mltg*na*k köszönni.

A 93. levél melléklete

Odera-Frankfurt, 1722. február 20.

Francofurti 20 Febr A 1722.

Lelkem kedves barátom U*ram* nem régen igen bőven irtam vala Kgl*ne*k, igen akarnám, ha el nem koválygott volna levelem, ha vette Kgld, communicallya más két barátimmal, kiket specificaltam. Innen

semmi Ujságot nem irhatok, de onnan sokat hallok, többire azis mind szomorú, Kgld az Urfival el pártolt Enyedről, &c. Köszöntse Kglmed T. Szathmari Uramot, ő Kgl*nek* és egész házá*nak* békeséget és jó szerentsés egésséget kivánok. Lajos Urfi ugj hallom, meg holt volna, bizonyoson *nem* tudhatom, kedvezzen I*sten* bártsak a' többinek immár. László Urfit minde*n* bet*ü*lette*l* kőszöntőm, nem mondhatom ki, mint kivánom; hogj I*sten* jo egésségbe*n* éltesse. Patakitis köszöntőm, tsak hamar a' báttya Urához mégjek, irjon állapotja felőll, mert igen kérdezte máris tőllem a' báttya levél által mire adta magát. a' többeketis, Verrt, Detseit, Keresztszegit, Miskat, Pistát. Marti János, Györgj Uraimékot, Asztalos Péter, Bereg. Ferentz, N. Martzin Uraimékot, mind, mind.
Tudositson Kglmed engem Borosnyai Márton Uram által bővőn mindenek*nek* okairol &c. Miklos Urfi si praestitisset, és Kolosvari István Ur*am*, el hozná ő Kglme. I*sten* légjen Kglmed utai mellett kivánom.

Kglmed szolgája, baráttya

Cser G. Daniel
mpri.

P. S. Holmi irást küldöttem Miklos Urfinak menté kezébe*n* vagj nem tudositson Kgld.

Hátoldalán: Nobilissimo ac Praestantissimo Dno Nicolao Vajna &c. Dno amico benevolo candide observando, et dilecto raptim.
ibi ubi

A borítékban külön papíron: Titulus Medici: Eccellentissimus Dominus Andreas Ottomar Goerlieke, Medicinae Doctor, et in eadem Facultate in Ill. Viadrina Professor Publius Ordinarius &c.

94.

Leiden, 1722. augusztus 21.

Lejda 21–Augusti A 1722

Méltoságos Groff Ur,
érdemem felett való kegjes Fautor Uram!

Én mind addig, mig a' T. Szigeti István Uram acclusájába*n* nem vévém a' M. Ur tzédolátskáját, tellyességgel semmit sem az Urrol, sem a' M. Aszszony állapottyárol nem érthettem, mellyet vévén 19–Julÿ értém, hogj a' M. Ur Francofurtumba*n* már által küldte volna az instructiot; azért mindjárt utánna irék, és 17–Augusti azon instructiot kezemhezis vévék; de szintén akkor D. Bourhávé Uram jelen nem lévén ő Kglmével nem közölhetém, hanem 19. Aug. orát nyervén el menék ő Kglméhez, és beszélvén a' dolgot, mondá, hogj már azon dolog fordult volna meg előtte, és válaszátis adta volna; én mindazáltal az Ur

instructioját oda adván, mondám, talám bővebben veheti ebből a' dolgot consideratioban, s kérémis, hogj ha szükségesnek itili adja ujjabbanis judiciumát, el vévé azért és igéré, hogj a' Mltgs Urnak consolatiojára tiszta készséggel igjekezik szolgálni, és hagjá, hogj ma 21–Aug. tizen egj ora utánn mennék hozzája s választ adna, el menék én és választis vévék s meg köszöném, iteratois igéré a' Mltsgs Urnak kész szolgálattyát, a' válaszát pedig im ugjan ma két s három orák között a' posta meg inditya, én mi légjen a' válasz nem tudom; Könyörgök azért és kérem a' nagj Kglmű Szent Istent, mint mindenek felett való fő orvost, Könyörüllyön a' Mltgs Aszszonyon, szentellye meg kegjelméből a' külső eszközökötis, és a' szenteknek az M. Aszszonynak meg ujulásáért való kéréseket vegje könyörülő füleiben, terhes nyavalyáit oszlassa el, jó egésségre álitsa fel, Mltsgnak és a' Mltgd Uri Házának vigasztalására, nékünk pedig mindnyájunknak, kik azért esedezünk az Urban lehető ditsekedő örömünkre, engedjen a' Menybéli Ur énnékem örömnek szavát hallanom a' M. Aszszonynak fel épülése s egésséges élete felöll ! ! !

Nékem pedig a' M. Ur mind addig, mig nyomorgo életem hallatik, parantsollyon, valamiben elégséges lehetek, az M. Urnak szolgálni kész lészek. Pápai Uramat még nem láttam, külömben a mit az Ur rám bizott, nem felejtettem el. Magam állapottyárol a' sietö alkalmatosság nem engedi irnom, elég az, a' szerentsétlen utazás miatt kevés költsegimből ugj exhaureálodtam, hogj ki mondani irtozom, de hiszem, hogj az Ur gondot visel. Méltoságodat és Mlgd szerelmes Gyermekeit az Ur magáért éltesse kivánom!

Meltosagd alázatos szolgája

Gajdo Daniel
mk.

95.

Leiden, 1723. október 28.

Lejda 28. 8bris. A 1723. s. v.

Méltoságos Groff Ur!
kegjes Fautor Uram.

Alázatos szolgálatomnak ajánlásaval, Isten ő Sz. Felsége Mlgdat meg maradott minden szerelmeseivel edjütt, minden lelki és testi áldásokkal, kivánt szerentsés és jó egésséges hoszszú élettel bővölködtesse, és örvendeztesse meg, kivánom alázatos szivem tellyességéből!

Bizony nagj szivem bánatos fájdalmával kesergem és gjászolom a' Mlgs idvezült Aszszonynak e' világbol való ki mulását; de minthogj az szabados Ur bőlts végezésének és akarattyának meg kell mindenekben állani, és ő Felsége szabados Ur mindeneken, tulajdonitván ő Felségének ditsőséget, tartozik kiki meg nyugodni az ő Felsége bőlts tetszésében; ha egj felől szomorusággal illetiis az Ur az övéit, de más felől, minthogj igen jó és hatalmas az Ur, meg szokta a' kiket szeret,

vigasztalni; kéremis azért ő Felséget alázatos könyörgésemmel, siessen meg vigasztalni a' Mltsgod meg szomorodott Uri Házát!!!

T. Vajna Miklos Uram Franequerából irván, kivánta, hogj mennék végére holmi Mathésishoz kivantato instrumentumok árrának, mellyet meg irtam bővön ő Kglnek; a' dolog ez:

1. Szokta az a' mester tokkal adni, ha ki ugj kivánnya, mely tokban minden kivántato szükségesebb instrumentumok meg vadnak, de külombőző formán, melyre nézve az árrokis kulömbőz: Az alább való rend, tizen őt forintos, ebben némely darabok fábol vadnak; A 2dik rend, 22 vagy 24 forintos, ebben némely darabok tsontbol vadnak; Az 3dik rend, 28 vagj 29 forintos, ez egészszen réz, de éppen minden nints meg; accedit, hogj mind ez három rendbéliek nem oly accurate és proportionate vagjnak; A' negjedik rend azért harmintz egj forintos, ez a' flajtza, ebben minden szükségesebbek, mind rézből, accurate és proportionate meg vadnak.

2. Az ágjék fel kötő eszköz rézből, hét forintos; de ezt nem lehet venni külömben, hanemha 1. az Ember rotunditássának mértékét láttya, melynek accurate kell lenni, a' radice virgae virilis, által supra os sacram, hogj egjben érjen, és egész kerületét az embernek indicállya; 2. tudni kivánnya, mellyik felin, balon, vagj jobbon vagj [!] a' ruptura; 3. Menyi nagjságu, fél ökölni, egész ökölni, vagj nagjobb.

3. A' rám bizott hibás complástrumot, én a' Mltgd parantsolattya szerént N. D. Pápai F. Uramnak T. Nánási Uram által a' nyár kezdetin által küldöttem; de ő Kglme nem corrigáltathatta, ugj izente, hanemha el rontyák, azt már nem lehet corrigalni; küldött azért más formát Mltsgnak T. Nánási A. Uram által, kiis most Francofurti ad Oderam vagjon, mikor fog le indulni nem tudom; N. Pápai Uram pedig az hibást magánál tartotta, ha Mltgd parantsollya, én által kérem ő Kglmétől.

4. Hogj Mltgd rollam méltatlan szegény szolgájárol nem tsak el nem feletkezett, hanem e' felett dolgaimrolis bizonyost érteni kivánt, alázatoson köszönöm a' Mlgs Urnak, és kivánom légjen Mltgdis egész Uri Házával emlékezetben a' Mennyei Ur előtt szüntelen, Mltgnak és egész Uri Házának javára!

Az én dolgaim Mltgs Ur, ha ugj szollyak, mint ember, mondhatom, vadnak kivált két állapotban: 1. Kedvem szerént való, ugj hogj jobbat kivánni sem tudtam, nemis kivánhattam, és senkiis tanulni kivánó jobbat nem kivánhat; En soha elég hálakat nem adhatok a' nagj kglmű Istennek, ki engemet Jó Uraim intimátiojok által, (kiknekis tanáts adásokat, kiváltképpen Mltsgnak, mellyet verecunde meg vallani kész vagjok, eléggé meg nem köszönhetem) ide vezérlet; mert jollehet az itt való élet igen Belgás, és oláhos, minden héten három napot mivel igen bőjtősön kell tölteni, melyis igen meg erőtlenitett, e' mellett pedig szenvedés nélkűlis nintsen; de mind ezeket meg gjőzi az ezekhez köttetett meg betsűlhetetlen tudománynak bővsége, mellyet eléggé le nem irhatni; bizony boldog iffju az, a' ki ide jőhet s tanulni kiván, kivált ha pénzetskéje vagjon, hogj amazok ellen néha néha erősitheti magát. Dolgaimnak jó állapottyához számlálom háládassal aztis, hogj a' nagj Kglmű Ur egésséget nékem mind eddig jot engedet, ugj hogj

hátra maradás nélkűl a' drága időt megbetsülhettem, tisztemet követhettem, légjen ő Felségéé a ditsőség.

2. Dolgaim*nak* 2dik állapottya az, a' melyről, ha ugj szollok, mint ember, azt mondhatom: ez az, a' mellyet nem szeretek: Az én gorombaságom, es másnak mindenek előtt meg hitt kegjessége (noha ám szines volt mindenkor) engemet, velem edjűtt másokatis, ugj meg fosztott még Francofurtum*ban*, antequ*am* a' dolognak ki tanulására a' szemem fel nyilt volna, hogj ideis alig jőheténk fel mind ketten Borosnyai Urammal, (kiis alázatoson Mltsg*nak* minden jot kiván) miolta pedig itt lakunk, soha pénzűnk nem volt; Bizony Mltgs Ur, el keseredem, mikor eszemb*en* jut illy meg szorult állapotom; Mert hogj semmi költségem nints, ez magáb*an*is idegen főldőn elég nagj nyavalya; de mégis nehezebb ez, hogj kéntelenitettem magamat adosságb*an*is verni, ez igen keserves, de meg kellett lenni, mert kűlőmb*en* az házbol sem mehettem volna ki, sem egj manualis konyvet nem szerezhettem volna; neveli ezt azis, hogj semmivel erőtskémet nem segijthetem, ha mit Cantoronként ad*nak*, mindjárt más*nak* kell adnom, boldogtalan ez az állapot! E' nehéz tereh oly igen nyom, hogj már régen, ha Is*te*n nem erősitett volna, oda lettem volna; Az Ur igaz, és az ő Felsége utai bőltsek, ő Felségének légjen ditsőség; mert bizonnyal hiszem, hogj ezen szűkségemetis ő Felsége jomra forditya, és jó Uraim által remenségem felett ez inségből és kisirtetből ki ragad, és meg vigasztal: Jobb az mindenkor, a' mit az Ur akar.

Haza menetelemet a' mi nezi; ha Is*te*n éltet, és ő Felségén*e*k ugj tetszik, az 25-dik esztendő nyárára haza igjekezném, ha lenne mivel; de ha Is*te*n jó Uraim által nem parantsol valami költséget, én haza nem mehetek, mert a' mely uti költségetskét itt adnak, annak nagjobb részét lesik a' Creditorok. Az Ur gondot visel. Kinek kegjes oltalmáb*an* ajánlom Mltgdat egész Uri Házával edjűtt.

Mltsgd

alázatos méltatlan szolgája
Gajdo Daniel.
mk.

P. S. M. G. Fő Isp*án* Teleki János Ur, az előtt tsak tudta, de ám már praxisbais vette amazt: N. N. data fides *non est* observanda,[1] nem tehetek rolla, de igazabb a' más, noha nem kivánom Fides DEo data (rupta) trahit secum poenam.[2] Ellyen a' M. G. Ur szerentsésen kivánom!

T. N. Detsei László Uram igért volt egj arannyat, de bizony noha illy kűkőllődő légjek, szégjenlem ő Kglmét busitani, minthogj jó-akaratbol valo igéret, most ugjan igen jol esnék.

P. S. M. László Urfit alázatoson kővetem, hogj kötelességem szerént irással nem tisztelhetem, bizony mind Mltg*nak*, mind a' Mltgs Urfinak szaporábbatskán udvarolnék én, de pénzért viszik el a' levelet, nékem pedig afféle nints, mostis más szárnya által repűlők. Kivánom azért

[1] az N. N.-nek adott hitet nem kell megtartani
[2] az Istennek adott (megszegett) hit büntetést von maga után

mind az Urfiakat, mind a' kis Aszszonyt, éltesse Isten a' maga országára! ! !

A' Mltgs Groff Aszszony*nak*, G. Teleki Lászloné Aszszo*nyomnak*is irtam volt ez előtt, minthogj igirte vala jó-akarattyát az Aszszony, el jövetelemkor pedig nem találtám, irtam volt, hogj méltoztassék Mltgd Házához küldeni, de mint lett nem tudom. ez is gra*tia*, nem urgeálhatom.

96.

Leiden, 1724. november 8.

Leyda 8. 9bris A. 1724.

Méltoságos Ur!
Kegjes Fautor Uram.

Alázatoson agnoscalom, mindenkor, mig Isten éltet ez ba:os vilagb*an*, kötelességemet, és ezen kötelességemet kész lettem volna, sőt kivantam volnais bővebben contestálni, ha a' Szabados Urnak igj nem tetszett volna minden utat előttem bé zárni, mellyet rész szerént minapi T. Vajna Uram jó-akarattyából küldött levelemb*en* emlitettem, az utánn bővebb*en*is meg irtam, noha voltaképpen, terhes szűkségemet meg irni sem tudom, summája ez, hogj, praeterquam hogj semmim sints, mások*nak* sokkal obaeratus vagjok, melyből tsak Isten szabadithat es kit várok, és hivok szüntelen a' kellete koránt való segédségre, igazak és bőltsek az ő Felsége dolgai, el hiszem, nem késik ő Felsége, ha életemet és dolgaimat akarja.

A Meltgs Ur Teleki Josef Uram grátiajából vévék a' napokb*an* a' M. Urfi által Dresdából négj arannyakat, mellyek*nek* keveset őrűlheték ugjan, kénszeritetvén adossogim defalcatio:áb*an* adni, mindazáltal lén ennyi hasznais, hogj e' levelet ki szakasztott részével expediálhatám, melyis hogj Mltgdat meg maradott szerelmeseivel talállya szerentsés és jó egésséges életben alázatoson kivánom! Irtam Bernáld Uram*nak*is nyomorult sorsom iránt, és kértem grátiaját a Kglm*ének*, nem tudom mint lészen, masképpen, most még, mig a' M. Urfi Dresdáb*an* lészen, jó modja volna, hogj a' Mltgs Ur Teleki Josef Uram kezéb*en* küldvén, illy extremitásomat meg enyhitené. A' Melgs László Urfi életét, és a' Mltgd több szerelmeseinek életeket, terjeszsze a' nagj kglmű Sz. Isten kivánt és békeséges hoszszu esztendőkre, kőzlebb pedig, e' többire kedvetlen napoku Esztendőnek elfolyása utánn, engedjen Isten ő Sz. Felsége Mltg*nak*, és egész Uri Házának, érni és tőltenie boldog és őrvendetes Uj-esztendőt, kivánom alázatos szivel!

Mltgd

alázatos méltatlan szolgája
Gajdo Daniel.
tmk.

Kivül: Igen alázatoson kövétem Mltgodat panaszszal fűzött levelemről, nem lévén semmi ujsagom, magam kedvetlen sorsommal kelleték bé töltenem.
T. Vajna Uramot még szemben nem láthatám, ugj hallom jó egésségben vagjon.

A borítékon Teleki Sándor kezével: De dato 1724 – 8– 9bris Lejda Csernatoni Uram Levele, melyre valaszt kellene küldenem, ha hamar, és jót küldhetnék.

97.

Leiden, 1725. március 26.

Lejda 26. Martij A. 1725.

Méltoságos Groff Ur!
Kegjes Fautor Uram.

Alázatos szolgálatomnak ajánlásával, Hogj a' nagj irgalmu Kegjes Isten Mltgdat minden szerelmeseivel, minden tőkélletes jokkal, békeséges és jó egésséges hoszszu élettel, boldog esztendőkkel ékesitse és áldja meg, kivánom alázatos szivel.

Mind kötelességem, mind pedig állapotomnak mostani szine kénszerite, hogj ez alkalmatossággal praeter officium, importunuskodnomis kelletik Mltsgd előtt terhes panaszimmal, melyről eleve kövétem a' Mltgs Urat igen alázatoson, a' szűkség törvényt szeget. ugjanis, Már jelen lévén az az idő, melyben az Urnak tetszéséből, Haza kellene gondolkodnom s indulnom, de más felőll látván magamot oly mély enyves sárban fetrengeni, hogj ha a' gazdag kegjelmű kegjes Isten kegjes jó Uraimat könyörületességre inditván ki nem segéll, hijában való minden igjekezetem, nagj gond fogott környül. Igaz dolog ugjan, hogj itten adnak valami uti-költséget, de a' szűkség azt velem már elköltette, ugj hogj, (igazat mondok) ha Isten kegjelmesen jó Uraim által gondot nem visel, én bizony egj nyomot sem mehetek, tantum ab est, hogj haza mehessek. illy gjámoltalan igjemet alázatoson jelenteni kivánám a' Mlgs Urnak, hogj ha mod volna benne, vigasztalna valamivel a' Mltgs Ur, várván a' kegjes Istentől bővséges jutalmát, kit ez idegen földönis hivok és kérek alázatos fohászkodásokkal a' Mltgd életéért, és Uri Házáért. A. M. Aszszonynak kezében juttatni méltoztassék porontsolni Mlgd ezen levelemet. T. Détsei Uramnak irtam volna, mivel igirt volt egj arannyat, de bizonyos okok nem engedék, félékis, hogj talám hijában busitom ő Kglmét. jőnek mostan ide hellyünkben Enyedről két iffjak, talám még nem indultak el, azok által alázatoson várom a' Mltgk kegjességét. kik ha el indultak volna, a' Mlgs Ur Teleki Joseff Uram, az Urfi által Dresdából kezemhez juttattya. Légjen a' Kegjes Isten Mltgdal, és egész Uri Házával minden időben.

Mltgd

alázatos szegény szolgája
Csernát. Gajdo Daniel. tmk.

Kivül: Semmi meg irható ujságom nintsen Mlgs Ur, ha Istennekis ugj tetszenék, kivánnék már élő szoval Mlgd előtt szollani. A. M. Urfiakat, és Kis Aszszonyt, eltesse az Ur Isten a' maga ditsőségére, kivanom szivesen.

98.

Leiden, 1725. május 28.

Lejda 28. Maji A. 1725.

Méltóságos Groff Ur,
kegjes Fautor Uram!

Alázatos szolgálatom*nak* ajánlásával, Hogj az Ur I*sten* Mlgdat egész Uri Házával egjütt, minden tőkélletes jokkal, szerentsés és jó egésséges hoszszú élettel áldja meg, alázatos szivel kivánom!

Kivánom vala M. Ur! hogj minél hamarébb udvarolhatok vala Mltk*nak*, de tetszett Istennek utamot meg kőtni, bőltsek az ő Felsége utai, és igazak, övé a' ditsiret és ditsőség mindenekb*en* mindőrökké! nem mehetek M. Ur egj nyomotis, ha Isten tsudálatoson jó Uraim kegjességek ált*al* fel nem segéll, mivel az itt való viaticumotis már kénszeritettem el kőlteni; Igen alázatoson instálok azért a' M. Urnak, illyen extremitásomb*an* méltoztassék a' M. Ur ujjabb*an*is valami assistentiával lenni, és T. Harkányi Uramtol, kiis most primis Julij el indúl, fel küldeni, hogj szabadulhassak ki innen, ditsirhessem őrőmmel az Urat, és Mltságtokértis esedezhessem ő Felsége előtt háládó áldozatokkal. meg találllya Mlgd a' vizek mellett el vetett kenyerét sok napok mulvais, mert titkon néz a' Mennyei Atya az adakozo emberre, de nyilván jol tészen véle, és meg fizeti néki. Sz. Maté. VI. Rész. v. 4. és a' ki fellyebb adakozik, ugjan azt annál inkább m*eg* gazdagitya. Prov. XI. v. 25. Ezen tzédolát irtam T. Détsei Uram*nak*, igirt volt ő Kglme egj arannyat, most fellette jokor esnék, aztis, ha ád ő Kglme, azon T. Harkányi Uramtol küldje el Mlgd. Nem régen a' M. Aszszony*nak* G. Teleki Lászloné Aszszonyom*na*kis irtam vala, ugjan akkor, mikor most közleb Mltg*nak*, mivel a' M. Aszszonyis igirte volt grátiáját, most tudván a' M. Aszszony hol létét, nem irhaték, ha a' Mgd kezéhez küldőtt volna valamit, aztis méltoztassék Mlgd el küldeni. Oh vajha Isten már meg szabaditana! illyen extremitással kűszkődő nehéz oráim kőzőtt várom alázatoson a' Mlgd kegjes Uri válaszát.

Mltgd

alázatos szegeny szolgája
Csernátoni Gajdo Daniel
tmk.

P. S. A' Mlgos Urfiakat és Kis Aszszonyt igen alázatoson kőszőntőm, éltesse az Ur Isten szerentsésen sok esztendőkig ő Mlgokat a' maga Sz. Nevének ditsiretire, Mlg*nak* kivánt őrőmére.

VIII.

NÁNÁSI ANDRÁS
(1720–1728)

99.

Gernyeszeg, 1720. augusztus 28.

En ide alább meg irt Személy

A ki a Nemes Reformatum Betlenianum Collegiumnak Ao 1720 N Enyeden méltatlan Officiálissa Seniora voltam, s ma is azon Nemes Collegiumhoz keresztényi kötelességgel tartozonak esmérem és vallom magamat. Mivel eleitűl fogva a Reformata Ecclésiában belső ministeriumra sincera fide[1] szántam, és a mennyire lehetett, készitettem magamat. mostan pedig a Méltoságos Sz R I Groff Szeki TELEKI SANDOR Urtol Franeqverában a Frisiai Mlsgs Ordok libera bursájokra s Academiájokra Commendálo levele által rite Commendáltattam: Obligálom magamat arra, Istennek tartozo jo lelki esméretem szerint; Hogj én ottan, mind olly Istenes és kegjes életet élek, mind tanulásomat olly industriose, mind Conversátiomat olly tisztességes becsületű Emberekkel, s olly moderate folytatom. Hogj azzal, a fenn irt Méltoságos Ur Creditumát, az emlitett Frisiai Academián el nem rontom, és az utannam következendő hasonlo Statuson, ezen édes Hazánkbéli peregrinus Tanuloknak Szerencséjeknek, Reformáta Religiom kárával, nem praejudicálok: Sőt inkább a Christus Anya Sz. Egjházának, a Magjar Nemzetben, (vagj akarholis), hasznára és gjűmőlcsőzésére, a nékem adatott kegjelem szerint, telljes tehetcségemmel igjekezem. Melynek nagjobb s jövendőbéli bizonyságára, adom az fenn meg irt Mlsgs Groff Urnak ő kegjelmének, ezen subscriptios, és pecsétemmel erőssitetett assecurálo levelemet, sub bona fide, et Christiana Compromissione. &c.[2]

Gernye-Szeg
Ao 1720 28 Augusti

Nánási András
mk
St. n.

Kivül Teleki Sándor kezével: Nanasi András Vram igj assecural éngem Academiara valo mentekor. Gernjeszeg A 1720 – 28 Aug.

[1] a református egyház belső szolgálatára őszinte hűséggel
[2] őszinte becsülettel és keresztyén fogadalommal

100.

Felenyed, 1720. december 5.

Méltoságos jo Uram!

Alázatoson vettem az Urtol, hogj engemet mind vigasztal; mind penig levelem censurájával tanit, mint visellyem, és mihez tarcsam magamat e dologban, melyben én inexpertus Tyro vagjok. tudni illik; igaz léven az, a mit ir Columella in negotio Conjugii: Deliberandum diu, qvod Statuendum est semel. &c.[1]

Nem reménlem vala, hogj importunus pulsator lennék a Méltoságos Ur ajtaján: Külömben, ugj kételkedtem volna, az Méltoságos Ur hozzám érdemem felett gjümölcsöző sinceritássában. Hanem a mit Corám szégjenlek. meg mondani, azt (qvia confidentior est literarum audacia)[2] levelemben, szeméremmel, s tartozkodva meg jelentem. De insuper volt eleitül fogva illyen fatuma az én irásimnak. a minémüt Ovidius felöl jegjeznek a Criticusok. Videlicet: nobilem illum poëtam saepe scriptitasse in dormitorio: et fuisse extra dormitorium &c.[3]

Erről azért kövétem alázatoson a M. Urat, mert igaz az: hogj gondolkozásimnak aradásiban, néha nem tudom mit irok. Nem is tőrödöm felettéb utozásom késödésén; mert a mit régenten meg mondottam, most is inexpugnabili voce azt kiáltom: Mivel az én jövevény életemnek czéllya az Isten házában valo immediatum ministerium, mely is egjedül (si Diis placet) maradott réám örökség gjanánt. Soha éngem attul az idönek injuriaja, mely az Académiára valo nem mehetést includállya, el nem zár. E mellett pedig tudom tisztemnek lenni hogj igj könyörögjek:

Ne inducas me Domine in tentationem. libera potius a malo &c.[4]

Azért siettem vala égj részént az Hazában, hogj amaz véletlen égi Háborukat és motusokat Componállyam, de az lehetetlen; mert nem külömb Historiát látok szemeimmel; mint a minémüt irnak a Poëtak Jupiter felöl, ki mikor Ország Gjülést indicáltatott volna az Egen, in Causa laesae Majestatis[5] azt felelte Neptunus, az Archi Cancellarius az Ország képében:

Vox populi vox Dei &c.[6]

Tisztem szerint el mentem a M Teleki Joseph Urhoz, okat modgját a dolognak tudakoztam, az Ur egjenesen felelt: Hallotta ugj mond bizonnyal hogj En voltam abban az gjülölséges Causában a Coriphaeus. Kértem az Urat alazatoson: En törvényt állok minthogj törvény alatt vagjok. peragaltasson ö Kegjelme inqvisitiot felölem. Az Ur igj felele: sine omni inqvisitione, kettőn vagj hárman, az elsők közzül a kik ér-

[1] a házasság dolgában: sokáig kell mérlegelni, amit egyszer elhatározunk
[2] mivel bátrabb a vakmerőség levélben
[3] Nevezetesen: ama híres költő gyakorta írogatott a hálószobában: és a hálószobán kívül volt stb.
[4] Ne vígy engem, Uram, a kísértésbe, inkább szabadíts meg a gonosztól stb.
[5] felségsértés ügyében
[6] a nép szava, Isten szava stb.

szemben lészek Angliaban, vagj másutt, ha csak igen mesze nem vetődnék tőlem. Vagjoné a Mlsgs Urnak hirével, hogj Doctor Ajtai Uram valami kőzőnséges pénzt vitt volna le Helvetiabol, én nem tudom csak hallottam talám azzal is vétek hogj az Urnak jelentem. külőmben én noha affélét mostanában igen sokat hallottam, mellyek az én gondolataimban bizony fel sem tudtak volna menni; mindazáltal nem érkezem hogj ollyakra gondot visellyek Contentus eo qvod possim esse Literarum studiosus.[2] Kérem is alázatoson a Mlsgs Urat ne neheztellyen meg érette, mert tudgja az Isten nem Curiositásbol irom adta volna Isten; hogj soha effélét ne hallottam volna. sed nihil est adeo tacitum et occultum, qvod in lucem non protrahi necesse sit olim dicit Valerius, et ante eum forsitan Dominus in Evangelio.[3] nem tudok semmi ujsággal az Urnak eleiben menni. praeterqvam igjekezem hogj holmi igen nagj mák magot küldjek az Urnak. melynek a virágjának a peripheriája egj araszny. és tarka, mint a tarka szekfű, telire is meg érik a mák a burkojában. még is a virágja el nem hull, relata refero sed nondum visa.[4] Kolosvárra fogom küldeni az Ur házához egjebet is ha mit találnék noha én bizony még nem igen láttam. Danczkárul akartam a Mlsgs Urnak nagj szekvüveket küldeni; de hallottam hogj vagjon a Sz. Kereszti Uram Kolosvári-kertében. Ajánlom magamat Isten után a Mlsgs Ur szeretetiben sé gyümőlcsőző jóakarattyában. az irgalmasságnak Istene tartsa meg a Mlsgs Urat, az Isten Sz. oltárainak ekességére kivűl is belől is juttassa Nsgtokat kegjelmeteket azaz: édgjenédgjen a maga házának és az el fáradott Hazának meg hivesedésének esztendejére; cselekedvén azt hogj a Mlsgs Urhoz valo halaado indulatimat en is, mind Istenemnek lábainál, mind valaha ez Mlsgs Háznak, szentinel bé és meg mutathassam, mint a Mlsgs Urnak

érdemetlen déákja

és alázatos szolgája
Nánási András.

Franiqer
... 21 st n.
30 Augusti

Ezen Szatmári Uramnak szollo levelemet a Mlsgs Ur expediálni Vásárhelre, ha lehetséges, hamar, kérem alazatoson! ne terheltessék &c.

[2] beérem azzal, ha a tudománnyal foglalkozhatom

[3] de semmi sem annyira titkos és észrevehetetlen, hogy valamikor fény ne derülhetne rá, mondja Valerius, és talán ő előtte az Úr az Evangéliumban.

[4] olyasmiről írok, amiről csak hallottam, és magam sose láttam

102.

Franeker, 1722. május 15.

Méltoságos Uram!

Ugj vagjon, semmi nincsen kezeim kőzőtt, avagj szemeim előtt, mivel mennyek illy meszsze főldről, Nsgtok kegjelmetek eleiben, tisztességet tételűl; mindazonáltal vagjon miről meg emlékezzem ez országon, a régi kegjekrűl, és az irgalmasság halmairul, mellyeknek árnyékaban nevekedtem, és tartozom hogj Nsgtokat, kegjelmeteket bárcsak kőszőnettel illessem emlékezetűl. Küldőttem volt az el mult esztendőben az Urnak égj levelet Postán, nem tudom haza jutott é vagj nem? némelly Helvétiai dolgokrul irtam volt benne, noha félelemmel és kételkedve, gondolván hogj mind ezeket az Ur jol tudgja, és talám nem bátorságos az illyeknek sok ember kebelében meg telepedni, mindazáltal mivel azok énnékem momentosumoknak látczottanak, posito hogj nem minden részét hallotta a Mlsgs Ur ezen cásusnak, el halgatni tellyességgel károsnak itéltem. jol vagjon pedig hogj mind kételkedve; mind pedig keveset szoltam, mivel azutan nem sok idő mulva tapasztaltam; hogj mind az informátio roszsz volt, mind az informator erőtelenségbűl irigj és alienae rei inspector volt.[1] Ez igaz hogj az Helvetiában tanult Erdélyi és Magjar országi Atyafiak kőzott mind suttogás mind oly keserves ragalmazás volt, melly emberi mod szerint szolva Pápai Ferencz Uramnak kárt tehet. usq*ve* ad eo securum esse neqvit arcanum fidei trium virorum commissum.[2] &c.

Naponként nagj és gazdag irgalmasságát tapasztallyuk az Istennek mellyet nemzetűnkhőz ez nemzet által cselekeszik. Ultrajectumban minden magjarnak a ki ott tanul; kivált ha Theol: Studiosus az el mult esztendőtűl fogva száz száz forintot adnak egj annus Academicusra, mely is kőrűl bé kilencz holnapban áll.

Tavaly voltanak ott haton, és noha némellyek nem vártak az esztendőnek végét; mindazáltal proportionaliter beneficiumot vettenek fel az Magistratus és Curátorok joakarattyából. Ezektől pedig szerezte ez fundust T. Alffen Uram: az perpetuáltatik ugj reménlem, ha freqvensek lésznek a Magjarok azon az Academián: és nem olly dolog hogj Franiqvera ne tagullyon; mivel az Őreg Vitringa Uram meg holt az idén 30 Martij.

Még eddig ugjan elegen voltunk itten, csak a bursán a Mlsgs Frisiai Urak joakarattyábul 13 magjar élt a télen. melynek őte egész alumniát birt mint szoktak szollani, a többi felet. mint a több belga és Német déákok is. magam is még a bursán vagjok, csak hogj naprol napra erőtelenedem, egésségem ugjan állando.

Hogj Nsgtoknak kglmeteknek tisztességet tégjek a nékem adatott erő és kegjelem szerint, disputálni akarnék valahol az ősz végén, Kérem alázatoson a Mlsgs Urat bárcsak tiz forintot küldjőn nékem arra

[1] illetéktelen

[2] egészen addig nem lehet nyugodt a három ember hűségére bízott titkot illetően

az időre, hogj hátra maradásom ne légjen, mivel nem tudom meddig lakhatom e földön. Kivül, belől, szégjenlem ugjan hogj irásomat ez iránt supplexnek tészem; de bizodalommal cselekeszem. Minapi levelemben igen nagj lapsus esett, mellyet most is nem repensálhatok.

Csak in literis küldöttem az Urnak mákot, nem in seminibus. Sallai Uram eleve fel biztatott hogj találunk, én ebbéli biztomban, ugj irtam mint meg lett dologrul a levélben. azután pedig azon embernél nem találtunk. és igj majd igj jártam, mint a Czigány, a ki mikor vinné az Urának egj tarisznya rákot, a mellette lévő levéllel. meg ehezvén a rákot meg ette és igj csak a maradott meg, a mi a levélben volt. másként azt hallom hogj az Sz. Kereszti Uram kertében vagjnak nagj peripheriáju bécsi mák virágok. ezokon nem szükség innen ollyat vinni, most is azt irom, ha valahol találhatok valamit ollyat, szerzek csak ugj ne járjak, hogj valami Virág magot innen le vivén, ott in peregrino solo gurdaly vagj dudva tamadván belőle, a nevemről neveztessék, az a nobilis herba.

Qvod reliqvum est az Ur Isten áldja meg a Mlsgs Urat egésséges és őrvendetes napokkal a maga nevének tisztességére e földön, és az Anyaszentégjháznak szolgalattyára. áldja meg az Isten mind azokat, kik a Mlsgs Urhoz tartoznak. nagjokat és kisdedeket. és mind azokat, kik annak az háznak arnyékában nyugosznak. magamat pedig Isten után még is is [!] ajánlom a Mlsgs Ur szeretetiben és joakarattyában, és minek előtte az én hivatalom szerin [!] szolgálhatnék vagj szolgálnék. imhol. a

Mlsgs Urnak.

alázatos méltatlan szolgája
Nánási András

Ex agro Franeqverano
Frisiorum
1722 15 Maji

Pápai Ferencz Uramat Londinumban hallom.
Imre pedig az idén haza mengjen Tigurumbol.

103.

Odera-Frankfurt, 1723. október 20.

Méltoságos Uram!

Minap, mikor szinte irásomat akartam kglmedhez bocsátani. véletlenül meg hallottam, hogj az Isten a kegjelmed Házára szomorúságot bocsátott. melyhez képest, éppen alkalmatlanná lettem az irásra. az Isten kinek kezeiben békesség és gazdag vigasztalás vagjon, enyhitcse a fájdalmot, mellyel látogatta az Mlsgs Urat.

Ez uttal kűldőttem égj dissertatiot a Mlsgs Urnak. csak azt kérem alazatoson. ne legjen nehézségere Nsgtoknak Kegjelmeteknek. hogj a Tekéntetes Familia nevének arnyéka alatt bocsátottam el. illendő vala ennek is ott neveltetni, a kinek Eszterhá:a alatt bőséges kenyérrel, ennek Ura, és iroja, Propheta nevében, eleitűl fogva táplaltatott. Ut qvamvis decentem tantis Nominibus, non affludit ad vestros pedes officii symbolam. sed vestris beneficiis, et vivido semper favori, gratitudinis trepida manu suspenderit tabulam.[1]

Az ládámat el küldőttem Lőtse felé, nem tudom hol verekedik ki? és ki váltya ki ottan a Szekerestűl? Holmi portékat emelek meszsze földrűl a Mlsgs Urnak. Csak békével haza juthatna. Kolosvari István Uram adoss hat Esztendőtűl fogva négj aranyommal. Gajdo Uramtul fogadta meg küldéset. nem allotta meg. Az I*sten* nevében reménkedem Uram kglmed*nek*. ha mod vagjon benne. mutassa hozzám az Ur ennyi fáradcságos indulattyát, hogj Kolosvari Uram által küldetné meg azt a summát. éppen el nyomorodom. ha pénzem nem jő tavaszra. az sem lészen mivel mennyek le. most is csak Baraszloig fizethettem meg a ladám Vecturájáért. ha haza mégjek. s valahol Magjar Országon réá találok, még csak ki sem válthatom. ha pénz nem lészen nállam &c.

En nem tudom hol lakik most Kolosvári Uram. Miklos Urfinak is irtam már égjnéhány levelet ez irant. Kolosvári Uramat is meg intettem. Surdo Canitur Fabula.[2] Se szép szoval; se darabos irassal nem gondol. én pedig gondolog [!] az ő kglmé jámbor, és becsületes Attyával. Sokszor irtam már a Mlsgs Urnak levelet. meg ment é? nem tudom. azt se tudom erre várhatok e? mig itten mulatok választ. tudom azt hogj sokféle gond fekszik. Uram ez Uttal kglmeden. fiat qvod fieri potest.[3]&c.

Papai Ferencz Uram a Mlsgs Urnak általam békességet izen. a többit coram meg mondom. a pyxist Londinumban hagjtam meg nem igazithatták. más vagjon helyette. &c. Az Ur I*sten* áld:a meg kglmedet Mlsgs Uram. hozzá tartozó szerelmeseivel egjemben, [!] és tarcsa meg tőkélletesen a maga Országának él jőveteliré

a Méltoságos Urnak

alázatos szolgaja.
Nánási Andr*ás*.

Francofurcum
ad Viadrum
20 Octob.
[1723]

[1] Bár a kötelességtudás ily nagy nevekhez illő szimbólumát nem önti lábaitok elé, jótéteményeiteknek, mindig élő jóindulatotoknak reszkető kézzel mégis hálálkodó emléktáblát akaszt.

[2] Süketnek szól a mese.

[3] Legyen, ami lehet stb.

104.

Huszt, 1728. december 7.

Adjon az én Istenem igasságot, békességet, minden kegjelemmel egjetemben az ötet Szeretöknek ez élet bujdosásinak minden Napjaiban.&c.

Méltoságos Uram! ideje talám már 6 Esztendöktül fogva, hogj fel njitván Szemeimet, meg keressem az Atyákat, és látogassam mulando levelem által régi Pátronusimat. En Erdélyben létemben, semmiképpen modot nem találtam, hogj a Kassai Gőrts Lovakon Gernyeszeg felé, (ubi Patris, nostri pulveres dormiunt)[1] fel hatollyak, insuper nem egességes sietö Embernek Kultsos városban hálni; hanem inkább mezőn, a mint szokták mondani, már, eddig forgata az Isten keze, miglen, éppen a Nsgtok Dominiumában, ide a Philistaeusok Földére keringete, honnan is közelebb juthatok Hazám meg rongjollott fedeléhez.

Vásárhelyen lévő Ládamat, melynek könyveit az Ur Bestertzén, vagj hol a szemét közzül szedette volt fel, nem akarják kétszeri reqvisitiomra ki adni, még Bánfi Sigmond Uramnak is. atqvi nem tudom ki keze, ki kúltsa vagjon rajta, az illyen makverő Embernek, ha bémegjek a Télen, absqve misericordia a Fejébe lövők.

Kérem az Mlsgs Urat Cum omni devotione, ha valami szekér találna ki küldettetni, Szűtsre, onnan, ide méltoztassék az Ur, transpositiojaban Consolálni. a Kántor Tsernátoni János Uram keze alatt vagjnak, ha még él. tsak hogj elöször Catalogáltatni kellene, mert félek rajta, minthogj nékem Erdélyben veszett nevem költ. mely szerint sok helyen kevés joszágomat fel falatozták, ugj az ottan lévö könyveimet is per Regulas Juraticas a Subtractio alá zárták. Teleki Miklos Uram, mikor az Scholábul ki költem, amica violentia vett el tölem, égj nagj hasu, rosz tábláju vastag ábrázatu qvadratus Senecát, ugj hallom Teleki Lászlo Uramra maradott. Si juvenis Comes valedixit Studiis, qvae optime excoluit, uti mihi nunciatum est. Superest, ut acta gratiarum actione, de usu Libri, jam Seneca R e d e a t a d D o m i n u m, q v i f u i t a n t e S u u m[2] Eddig vagjon a Letzkének elsö része; a mi a másodikat illeti:

Ao 1716, mikor Pűnkősdi Innepre ki mentem volt az Mlsgs Urhoz Gernyeszegre, Enyedszegrul, izente Borbeleki István által az Ur nékem, hogj az Idv. Atyám mobilis, Marhái közzűl, in diebus antiqvis, égj borjus Tehén maradott volna az Ur kezénél, melynek restitutioját tartaná Házassági idömre. mivel azért már, versente fato, Nemes Emberbűl, Parasztá lettem, factus ex Canonico Cassoviensi, Rusticus Agricola.[3] miglen más szörű Vacca; Sivo rivo Bornjával körűlöttem meg rivallana méltoztassék az Ur onnan Galilaeábul, azt az Nánásidest ide

[1] ahol atyánk hamvai nyugszanak

[2] Ha a fiatal gróf búcsút mondott tanulmányainak — amelyeket, ahogy nekem hírül hozták, igen kiválóan végzett — hátravan még, hogy köszönetet mondva a könyv használatáért, Seneca térjen vissza gazdájához, akié korábban volt.

[3] kassai kanonokból falusi földmüvelő

Mesopotámiában hajtatni, mivel éppen vagjon helye nálam, az időhöz képest. vagj ha volna itten, valami ollyas Marha, Udvarbiro Uram keze alatt, rövidebb processus által jutnék a Compensátiohoz. másként, qvemadmodum visum fuerit Ill. D. Comiti.[4] En ezekrűl alázatosan követem az Mlsgs Urat, hogj draga idejét, és Elméjét, afféle blictri Vaccalis és Vitularis Historiával terhelem. nunqvam fecissem; ni facere jussus fuissem.[5] Kivánom *Isten* aldja meg Mlsgs Uram kglmedet, minden hozzá tartozo kedveseivel egjetemben, és tartsa meg a maga Országának el jövetelére. Teleki Miklos Uram égj átallyában idvezülni akar, mert külömb külömb argumentumú kőnjörgéseket iratott velem, s által vitette Mantuában. de égj argumentumra nem tudtam irni. expertus id faciat Robertus.[6] az Szüreten Kassán létemben, hallottam hol mit magjar Országon folyo dolgai iránt, ex authenticis, de arrul nem illö nékem irnom. mi ketten az Urfival tsak Déák Levelekkel vigasztallyuk égj mást. Caeterum En

Kglmdnek
Méltoságos Uram

bujdoso szolgája.
N. L. András

7 Decembris
Húszt

Kívül más kézzel: Huszthi Academicus Pap Nánási Andras Vram, *prae*ceps és indigestus Levele, De Dato Huszt 7 xbris Ao 1728.

[4] ahogyan jónak látja legjelesebb Gróf Úr
[5] jelentéktelen tehén- és borjúügyekkel terhelem; nem tenném, ha nem volnék rákényszerülve
[6] ezt tegye Róbert, aki járatos az ilyesmiben

IX.

SZILÁGYI SÁMUEL
(1722–1732)

105.

Nagyenyed, 1722. december 1.

Méltosagos Groff! nagy jo Uram!

Haritson el Isten minden szomoruságot, és változást az Urnak Uri Házától, és örökösitse meg a maga áldását azon, és az Msgos Urnak Uri szemelyén kivánom.

Mind levelem bátorságán, s mind magam mérész voltomon, tsudálkozhatik, s tudom tsudálkozikis a Msgos Ur, mert se szolgálatommal, se magam accomodatiommal (kivel ismeretsége a Msgos Urnak nem volt) nem demereáltam az Urat, hogy ennyire bátorkodhatnam, mindazonáltal adott énnékem egyfelől a Msgos Urfival valo ismeretségem, másfelől némely az Urrol jol emlékező embereknek intimatioja, mind alkalmatosságot, mind pedig inkább ősztönt a bátorságra, tudván énis azt, hogy a Msgos Groffnak ide kőzel valo joszági vadnak, melyhez képest mivel hogy Magyar-Országra ki fordultomban az Enyeden lévő Nadanyi Uram joszágit meg vettem, az szanto földőknek kedvekért, a házat és az szőlőketis ha tetzenék a Msgos Vrnak nem drágáért oda adnám, a ház ugyan nem ép, másképpen két contignatioju kevéssel meg épűlne, lenne ugy hiszem az Urnak nagy nyugodalmára, és hasznára, szőlőkis szépen vadnak mint nyoltz darabnyi, jo helyekben, az Urnak resolutioját én ugyan el várom, és ha complaceálhatnék az Msgos Groffnak azt tartanám nagy nyereségemnek, noha ugyan a mint ebben, ugy másbannis a Msgos Urnak szolgálattyára kötelezem magamot, a mint hogy maradokis

A Msgos Groffnak

alázatos szolgája
Szilagyi Samuel. ms.

Ao. 1722. 1. 10bris
NEnyed.

106.

Keltezetlen

Quod Te Illustrissime Patrone ac Domine Gratiosissime Deus ad servitia Patriae, Ecclesiae, miserorum solamen, meamq*ue* in promotionem, diu faeliciterq*ue* conservare velit, humilime precor.

Illustrissime Domine S. R. I. Comes!
Domine Patrone mihi clementissime!

Si compertum Tuum Spiritum Heroicum non haberem, ipse me prius de taciturnitate damnarem, quae facit ut humilime veniam petam, et non diffido (gratiosissimos apud tuos pedes nunquam frustratus) hoc obtenturum res meas vero Illustr*issime* Patrone sic habe; vix a Castro Tuo tribus in Caelum erectis turribus superbo, quinq*ue* lapides aberam, febri correptus, 14. integros dies vexatus, in Marmacia tandem octidui quies me meae reddidit sanitati, inde continuo itinere Cassoviam dum superessem Viae ducem, Comitemq*ue* obtulit sese honestus quidam Apothecarius, cui equos quoq*ue* vendidi, et ipse idem sua commoditate Posnandiam v u l g o P o s e n usq*ue* detulit (data hac commoditate Tuas Literas Clementissime Patrone, Celsissimi Principis a Liechtenstein officiali ipse reddere non potui, per Postam tamen transmisi, et humilime veniam petentem theta ingratitudinis notare nolis) et jam non procul Francofurto eram, sed quia idem Apothecarius recommendato cuidam suo Amico, occasionem Dantiscum eundi gratis obtulit, igitur me Dantiscum contuli, contracta prius cum Ungaro quodam Professore amititia cujus usus assistentia navim tallero conduxi atq*ue* navigationis 13 die Amselodamum apuli, certe faelix mihi videbar, tantamq*ue* Fortunae blandientis ultraneam sui insinuationem vix capiebam, (Dom*ini* Apothecarii Literas inde ipse expedii) quia vero mihi redeundum erat, tum quia Literae Tuae Ill. Patrone urgebant, cum vero gratuita vivendi svadebat occasio, regressus igit*ur* ea qua vectus navi, primum Stetinum, mox Berolinum, ubi Literas Tuas Clementissime Patrone Celeberrimo Domino Jablontzki reddidi, apud quem quantus sis, Quid valeas, quantus Tui Nominis Illustrissimi respectus nemo me melius novit, Qui totam quantam promotionem Tibi debeo, Certe siquidem ille Vir svasit Francofurtanam invisendi Academiam, gratisq*ue* obtulit vivendi mensam, omnia pro Te gratiossissime Patrone supeditaturus, quaecumq*ue* ad victum sunt necessaria nihilq*ue* dixit: gratiosius ei accidere potuisse quam Tibi complacendi occasionem, seq*ue* Tibi rescripturum brevi dierum spopondit, Insuper se suosq*ue* gratiosissimo Tuo Favori recommendat, spero me brevi dierum Francofurtum concessurum, ubi prestolabor Tua mandata Ill. Patrone, illiusq*ue* de rebus meae fidei comissis Te certioraturum, Interim me gratiosissimo Tuo Favori recommendo Permaneoq*ue* constantissime

Gratiosissimi mei Patroni

humilimus Cliens
Samuel Szilagyi.

P. S. Másnap Postára tészem vala Levelemet midőn kérdi T. Jablontzki Uram ha irtamé az Urnak, és mondván hogy irtam, kivánta meg látni, megis nézte s el olvasta, és az Urfi iránt valo elméjét kivánta hogy meg irnám, de ob uberiorem rerum experientiam, megint el halasztotta jobb alkalmatosságot várván mindazonáltal most ugy vettem észre, hogy azon el mult esztendőben benn járt Baro ab Hellendorff ujolag Erdelybe ment katonák [!] hozni, jovalván T. Jablontzki Uram, hogy jo volna a Msgos Urnak meg ismerkedni, minthogj alig vagyon a Felséges Királynak egy kedvesebb embere annál, de bővebben irok Msgos Uram, nem sokára T. Albisi Uramtol küldvén Levelet, ha le megyek Francofurtumban, ha meltoztatik Levelében nékem az Ur parantsolni, tsak az odera mellett valo Francofurtumban méltoztassék dirigalni az Msgos Ur, ujolag [magamat] commendalom az Ur Gratiajában az Msgos Urfinak és T. Vajna Uramnak most nem irhattam követvén ö Nsgokat,

Alázatosan könyörgök, hogy Téged, Legjelesebb Pártfogóm és Legkegyelmesebb Uram, Isten, a Haza, az Egyház, a nyomorultak vigasztalására és az én előrejutásom érdekében sokáig szerencsésen megőrizzen,

Legjelesebb Uram, a Szent Római Birodalom Grófja!
Legkegyesebb Pártfogóm!

Ha nem ismerném Hősi Lelkületedet, először is hallgatásomért vádolnám magam, ezért kell alázatosan bocsánatot kérnem és nagyon is bízom (sohasem csalódtam, ha kegyes lábod elé vetettem magam), hogy mondandóm mentségül fog szolgálni, így hát halld esetemet. Alig távoztam el öt mérföldre három égbetörő toronnyal kimagasodó váradtól, erőt vett rajtam a láz, és 14 teljes napig gyötört, végül Máramarosban a nyolc napi pihenés meggyógyított, innen megállás nélkül utazván Kassára, vezetőül és útitársul ajánlkozott egy becsületes patikárius, akinek eladtam a lovat is, és aki kényelmesen egészen Poznanig, (népiesen Posen) elvitt, (ez alkalommal nem tudtam átadni, Legszívélyesebb Pártfogóm, Leveledet a Legmagasztosabb Lichtensteini Fejedelem szolgájának, mindazonáltal Postával elküldtem, és ne akard az alázatosan bocsánatért esdeklőt a kegyvesztettség jegyével megbélyegezni).

Már nem voltam messze Frankfurttól, de mivel ez a Patikárius beajánlott egy Barátjának, és ezáltal lehetőség nyílt ingyen Danckába utazni, tehát Danckába mentem. Előbb egy bizonyos magyar professzorral barátságot kötöttem, akinek a segítségét felhasználva egy tallérért hajót béreltem, és 13 napi hajózás után Amszterdamban partra szálltam. Valóban szerencsésnek tartottam magam, az incselkedő Fortuna oly nagy hízelgését éppen hogy megragadtam (a Patikárius Úr levelét innen magam vittem), mivel pedig nekem mennem kellett vissza, egyrészt mivel a Te Leveled, Legjelesebb Pártfogóm sürgetett, másrészt pedig az ingyen megélhetés lehetősége tanácsolta, tehát visszafordultam ugyanazzal a hajóval, először Stettinbe, majd Berlinbe, ahol a Te Leveled, Legszívélyesebb Pártfogóm, a Leghíresebb Jablonszki Úrnak átadtam; hogy ő mennyire tudja mit érsz, Legjelesebb Nevedet mily nagy tiszteletben részesíti, azt senki sem tudja jobban nálam, aki óriási előrejutásomért Neked adós vagyok, mivelhogy az említett Férfiú a Frankfurti Akadémia látogatását tanácsolta és ingyenes étkezést ajánlott, érted mindent magára vállalt, ami a megélhetéshez kell, Kegyelmes Pártfogóm. Azt mondta, semmi sem lehet drágább neki, mint ha Neked alkalmat nyújthat a megelégedésre. Megígérte, hogy rövidesen válaszolni fog Neked. Ráadásul magát és övéit Legkegyelmesebb Jóindulatodba ajánlja, remélem, hamarosan Frankfurtba távozom, ahol teljesíthetem utasításaidat, Legjelesebb Pártfogóm, a hitemre bízott dolgokról értesíteni foglak, egyelőre Legkegyelmesebb Jóindulatodba ajánlva magam maradok változatlanul és kitartóan

Legkegyelmesebb Pártfogóm

alázatos védence
Szilágyi Sámuel

107.

Odera-Frankfurt, 1728. december 14.

Msgos Groff Ur!
érdemem felett valo kegyelmes Patronusom!

Igen jo alkalmatosságom lévén az irásra, egyszersmind bátorságos is, bátran irhatok, meg felelni akarván a magam kötelessegem*nek*, T. Jablontzki Uramtol valo el válásomkor, vettem parantsolatot hogy dato fideli Tabellario[1] a Msgos Urat tudositsam, ahoz képest cum omni humilima mei submissione insinualom[2] az Urnak Msgos Patronusom*nak*, 1. a mi a Msgos Urfiat illeti, én el hozván magammal az Urfi*nak* mértékét, melyet tréfából tselekedtem vala Vásárhelyt az Msgos Urfinál, itt pedig comparalván az pristinus [?] gradusbeli mértékhez jol quadrál,[3] ahoz képest nem lévén semmi kedvesebb dolog a Fsges Király előtt mint ha ki magát az ő Fsge szolgálattyára applicálja, igen nagy respectust concilialna a Msgos Urfinak, 2. De mint hogy az Urfi a nyelvet, és a regulát nem tudgya, szűkségesképpen mig azt meg nem tanolná az Urfi in gradu actuali nem lehet, de ugyan tsak hopénze ki járna, Berlinben ugyan vagyon Schola Nobilium Militum,[4] a holot Barok, és Nemesek, s Grofokis vad*nak* szűntelen valo exertitium*ban*, a pedig nem lehet, hogy mig meg tanulná az Urfi a nyelvet és a Regulamentet, hogy a Fsges Kiraly udvarában lenne, mert a Király éppen semmi udvart nem tart talám két Pariánál több nintsenis, a kik belsőb Inasi volnán*ak*, mint más Kiralyoknál, és Fejedelmeknél, Hopmester, Bejáro Inasok, &c. itt mind azok*nak* fizetéseket katonákra forditotta ő Fsge, ugy hogy akármelyre forduljon, tsak a katona mindenüt a ki satisfacial, ha azért tettzenék a Msgos Urnak fel küldeni az Urfiat, cum plenaria Instructione, és ajándék*ban* a Fsges Király*nak* bár tsak két vagy három magos legényeket hozna magával az Urfi, többet tenne ő Fsge előtt, mint akár minémű ajándék, mert mindent egyebet despicial, ez minden gyönyörűsége, minél nagyobb lehet; szüntelenis azok körűl vagyon, és azokat exerceroztattya, ugy igen bátranis jőhetne a Msgos Urfi, másként T. Jablontzki Uram, mint jo Lelkű ember, aki ugyan őrült hogy alkalmatossága adattatott melyb*en* complacealhatna a Msgos Ur*nak*, aztis véghez akarta vinni, hogy ő Fsgén*ek*, holmi circumstantiak*ban* elmé:ére adta volna, hogy annál bizonyosobb tudositást tehettem volna a Msgos Ur*nak*, de félvén a dolognak elenkező formá*ban* lehető eventusától, félvén ha az Urfi fel nem jőne, és igy oly Fséges Király előtt stikb*en* maradna; facto consilio elhatta, communicalván mindazonáltal a Király*nak* egy Intimus Consiliariusaval, maga kedves Baráttyával, akiis helyesnek itélte; 3. Most ugyan ő Fsge, meg parantsolta hogy 100 000 katonakra a numerust ki töltsék, mint hogy igen meg indult magáb*an*, nem tudgyák ki ellenn, másként conjicialhatni könnyen hogj a szomszéd oltalmozására készűl, kin*ek* a Fiát

[1] ha akad megbízható közvetítő
[2] a lehető legszerényebb alázatossággal jelentem
[3] összehasonlitva régebbi mértékkel, jól illik
[4] nemes katonák iskolája

akarja secundálni, minthogy a Lengyeleknek mind eddig ellenkező szándekok volt, nem akarják az Augustus Fiat acceptalni, viszá akarván Szaniszlaust Frantzia Országbol hozni; Én immár Francofurtumban le jöttem és T. Jablontzki Uram asistentiajabol a libera Regia Mensára admittáltattam,[5] melyet alázatoson a Msgos Urnak holtig köszönők, engedve Isten hogy szolgálhassam meg, melyre sub anathemate Sancte magam kötelezem, vagyon ugyan még egy kevés dificultás dolgomban, de aztis bizom minel hamarébb absolválja T. Jablontzki Uram az Iffju, aki itt Theologiae Proffessor, kinek az Attya recommendalt, hoc Titulo mei inquit Patroni Clientem Tibi recommendo &c.[6] abban a mely Levelet magam hoztam Berlimből ő Kgjmének az Attyától; a kiis nagy nyereségének tartaná, ha a Msgos Urral meg ismerkedhetnék, certe est ille Vir Juvenis Supra laudem dignus[7], ha a Msgos Ur méltoztatna Levelet irni ő Kgynek, talán örömiben helyét nem találná, annyivalis inkább hogy T. Attya recommendatiojabol Te Ill. Patrone, ut ejus Patris Patronum veneratur, és azzal judicares illum Ill. Patrone dignum qui suo Patri in obligatione Tibi, Tuisque servire succederet, vocatur Paulus Erestus [!] Jablontzki[8] ha pedig az öregnek valami singularis ajándékot méltoztatna az Ur küldeni, a melynek ne az precium, hanem antiquitás adná a bőtsét, tudom kedvesen venné igen, mert Antiquitatum Studiosissimus, ha az hoszas irással nem disgustaltatnám, magamat a Msgos Ur előtt holmi ujsagokkalis kedveskedném, mint hogy abban minden héten ujabb ujabb modom van.

1. Ez ugyan régibb, de nem hiszem hogy mégis elért volna Erdélben, tőrtént ebben az esztendőben ipso Palmasum [!] Festo, hogy ama Romai nagy süvegű ember akarván a Christust követni szamár háton menvén bé Romában, a szamár le vetette, quae est maxima Doctorum materia ad scribendum,[9]

2. A Frantziai Király meg himlőzőtt,

3. A Muszka Czár, a Fsges Császár Leányát eljedzette, de ez nem lészen erdélybenis ujság ugy hiszem,

4. A Hollandiai Respubl. Indiakrol jövő Gajájokban elsűjjedvén hat, 16 millio Tallér jacturát szenvedtenek;

5. Koppenhága nevű Városban égett el 2300 ház, melynek restauralásaban igen nagy kegyelmességét mutatta Fsgs Királyunk.

6. Szemérem ugyan hogy ilyet irok, de mint nagy Curiosus Phisicusnak a Msgos Urnak irom, tulajdom magam experientiamat, Lengyel országon keresztűl jötömben, egy vendég fogadoban estvére meg szálván, láttam egy kis 16 holnapu igen szőrős fiu gyermeket, a kinek szinte (alázatosan követem a Msgos Urat) hatulis olyan kis farkotskaja nőtt mint előtt, és midőn curiose nézem vala, az Annya nagy haraggal el ragadta előllem, nehezen egy máriást adtam néki hogy megint ujabb

[5] ... segítségével az ingyenes királyi étkeztetésben részesültem

[6] azon a címen, hogy — úgymond — pártfogóm védencét ajánlom figyelmedbe

[7] ez a fiatalember bizonyosan méltó még a legnagyobb dicséretre is

[8] ... apja ajánlásából kifolyólag téged, kiváló Pártfogóm, úgy tisztel, mint apjának pártfogóját, és azzal ítéld őt, kiváló pártfogóm méltónak arra, hogy apját a neked és tieidnek való szolgálatban kövesse, Jablonski Pál Ernőnek hívják

[9] ez a legnagyobb esemény, amiről tudósok írhatnak

oculata revisiora ide engedte, melyet contrectalván olyan kis partzogo, vagy cartilagotskabeli materiabol volt, a ki ha a mi hazánkb*an* nevekedn*e*k fel, boszorkány*n*ak mondanák nem sokára, és meg égetn*e*k tova, annál inkabb ha a Vásárhelyi forumra akadhatna; a Nádméz tsinálásn*a*k dolgát ugy tettzik nékem mind Amstelodámb*an* kevés napokalatt, de leg inkább Berlinb*en* curiose expiscaltam, de még sem egész acurate irhatnám le, várván többet hozzája, Ti. Jablontzki Uram az öreg, mutatta nékem midőn kisérném a Fsges Király kertyéb*en* hol volt ennek előtte az nádméz tsinálo malom három esztendővel Berlinb*en*, melyet megint buza őrlő malomn*a*k forditottak, mert három s négy esztendővel ez előtt a Fsges Királyis akarta csináltatni Berlimb*en* a nádmézet, de irrito conatu, vel potius successu,[10] tsináltanak ugyan de sokkal többen került, mint ha készen vették volna meg, mert tsak az materiája, melyből sok törés által extrahalják a liquort, mint hogy Indiakbol valo majd az tsupa nád méz árrát aequalta ugy ő Fsgéis félb*en* hagyattatta; de erről bővebben irok mindőn tőkéletességre viszem ez iránt valo experientiamat; Én meddig fogok itt lenni nem tudom, bizony minthogy valamennyire degustáltam a felyebb valo részit ennek a hely*n*ek, ugy tettzik hogy igen jo szivel el indulnék innen, felyebb valo heljekre, de nem oly erősek szárnyaim mint mikor hazámbol ki indultam, félek ne Ikarust kellessék, nem a kevelység, hanem a kőtségtelenség miá követnem, ha pedig a Msgos Ur mesze érő, Msgos Gratiajanak sugarival segélleni méltoztat (mely iránt alázatoson insinualom magam alázatos személyemet) Isten le vivén magam háládatosságomnak meg felelni igaz kötelességem*n*ek tartom, melyre midőn magamat éppen holtig kőtelezem, Maradok

A Msgos Groff Urnak

alázatos szolgája
Szilágyi Samuel

Francofurt 1728 14 10bris.

108.

Odera-Frankfurt, 1729. június 28.

Illustrissime S. R. I. Comes!
Domine Patrone gratiosissime!

Non peccavi Heros Inclyte! in Tuam Virtutem, dum Tuis Virtutibus Stimulatus Calamus officio fungitur, expetit hoc mea obligatio, ut quem in praesentiarum venerari non licet, in his prostratus Literis humilime venerer; Et certe si Virtutes Heroicas Tuas, quibus Patriae onus imposuisti, dum posse ad tantum Virtutum fastigium pervenire docuisti, ut nemo humanae naturae imbecilitate aut humilitatem suam, aut ignaviam excusaret, considero, ipse memet damnarem, si tantarum Virtutum sti-

[10] meghiúsult a kísérlet, vagy inkább az eredmény

mulo excitatus Te Inclyte Heros! Patronum gratiosum venerari negligerem.

Unum tamen est Heros Inclyte! Patrone Gratiose! quod Te faeliciorem redderet, Virtus *Sancta* illa Heroica Tua nunquam interitura, in Illustrissimis Liberis, habes certe ut caeteros taceam Ladislaum, vel potius Laudis = Laudem, quem Natura Pium, modestum, Sangvis Heroicus magnanimum genuere, quem ne laudarem Sacrilega prohibet adulatio, Ille tamen est qvi Majorum Suorum Gloriam, Tuarum*que* Heroicarum Virtutum famam Posteris venerandam sistet; In hoc ergo Heros Inclyte! Meacenas gratiose! omnes Patrios Amoris nervos intendes, ut eum ad majora, et sublimiora, exmittes, est hic Campus Virtutis ubi Heroum Liberi ad veram Virtutem formantur, sive ea Arte, sive acquirat*ur* Marte, Ego certe in Fortunae beneficiis numerabo, si tanti mei Patroni Filio Heroico inservire potero, et certe si unquam vixero documenta fidelitatis dabo.

Animus mihi erat hinc abeundi, quem nec mutassem ni Cell. nostri Philosophiae non ita pridem allati Professoris Johannis G. Heineccii ora captum tenerent, quem dum alibi [?...?] perturum non confido, hic permanere constitui, quiequid igit*ur* mandare dignabit*ur* Gratiosissimus Dom*i*nus Patronus praesto sum exequi, imo supra omnes faelicitatis Titulos numeraturum me si gratiosissimo meo Patrono complacere possim, si quidem me totum Tibi debeam Heros Inclyte! Te Patrono hic liber*am* fruor mensa*m* allaborante Cell. Dom*i*no Daniele Jablonsky, quam Tuam gratiam perpetua Animi submissione exosculor, Prout Illustrissimum Dom*i*num Patronum Illustrissima*m* suam Familia*m* Divinae Clementiae commendo, et me vicissim ejusdem Gratiosi Dom*i*ni Patroni Servitiis mancipo, dum permaneo constanter.

Illustrissimi S. R. I. Comitis Dom*i*ni Patroni Gratiosissimi.
Francofurt ad oderam

1729 28 Junii.

humilimus Cliens et Servus
Samuel Szilágjjius.

Kívül Teleki Sándor kezével: De dato Francofurti ad Oderam – A 1729 – 28 – Junii. Szilagji Samuel.

A Szent Római Birodalom Legjelesebb Grófja!
Legkegyelmesebb Pártfogó Uram!

Nem vétkeztem, Híres Hős, Erényeid ellen, amikor Erényeidtől ösztönzött Tollam kötelességét teljesíti. Lekötelezettségem azt kívánja, hogy akit személyesen nincs mód tisztelettel üdvözölni, ebben a levelemben köszöntsem alázatosan leborulva. És kétségkívül, ha a Te Hősi Erényeidet tekintem, amelyekkel a Haza terhét felvállaltad, miközben megtanítottad, hogyan lehet eljutni az erények oly magas csúcsára úgy, hogy senki sem mentegetheti saját tehetetlenségét, vagy tunyaságát az emberi természet gyengeségével, saját magamat ítélném el, ha az oly nagy Erények ösztönzésétől hajtva Téged, Híres Hős! kegyelmes Pártfogóm, nem akarnálak üdvözölni.

Egy dolog van mégis, Híres Hős! kegyelmes Pártfogóm!, ami Téged boldogabbá tesz, a Te Szent Hősi Erényed kitűnő gyermekeidben sohasem fog kiveszni,

ott van neked, hogy a többiekről hallgassak, László (Ladislaus), vagy inkább a Dicsőség Dicsősége (Laudis-Laus), akit a Természet jámbornak, józannak; a Hősi Vér nagylelkűnek nemzett, akit dicsérnem csak a Szentségtörő hízelkedés tart vissza, bizony ő az, aki az Ősök dicsőségét és a Te Hősi Erényeid hírét az Utódok tiszteletére tovább örökíti. Rá fordítsd tehát, Híres Hős! Kegyelmes Jótevőm! szeretetteljes atyai buzgalmad minden igyekezetét, hogy készítsd fel a jelentős és magasztos dolgokra, ez az Erények Mezeje, ahol a Hősök Gyermekei az igazi Erényt elsajátítják, akár szellemüket csiszolják, akár testi erejüket gyarapítják. Én Fortuna kedvezésének fogom tekinteni, ha oly nagy Pártfogóm Hős Fiának szolgálatára állhatok, és természetesen, amíg élek, hűségemet tanúsíthatom.

Szándékomban állt innen eltávozni, eme szándékomat nem is változtattam volna meg, ha Filozófiai Kollégiumunkat nem bilincselné le a nemrég idehelyezett Johann Heineccius professzor beszéde. Nem hiszem, hogy őt még másutt hallgathatnám, így elhatároztam, hogy itt maradok, tehát Legkegyelmesebb Pártfogó Uram, bármivel méltóztat is megbízni, szívesen elvégzem, sőt úgy tartom, hogy a szerencse minden kitüntetését felül fogja múlni az, ha Legkegyelmesebb Pártfogóm tetszését elnyerhetem, mivelhogy testestül-lelkestül lekötelezetted vagyok, Híres Hős! Pártfogóm, a Te és Jablonszki Dániel Uram segítsége folytán élvezem itt az ingyenes étkezést, eme kedvezésedet alázatos lélekkel áldom, amint Legjelesebb Pártfogó Uramat és Családját az Isteni jóságra bízom, és magamat ismételten Kegyelmes Pártfogó Uram Szolgálatára ajánlom, miközben maradok hűségesen

a Szent Római Birodalom
Legjelesebb Grófjának, Legkegyelmesebb
Pártfogó Uramnak

alázatos Pártfogoltja és Szolgája
Szilágyi Sámuel

az Oderánál levő
Frankfurtban
1729. június 28-án.

109.

Odera-Frankfurt, 1729. december 4.

Méltóságos Groff Ur!
érdemem felett valo, nagj, jo Patronusom!

Ha minden héten irhatnékis az Urnak, ugy tetzik alig felelhetnék meg ugyis a magam kötelességemnek, annyira obligatusnak esmerem magamat, azért: ha gyakorta incomodalokis alázatos Leveleimmel a Msgos Groff Ur előtt, obligatiom contestalása véget tselekeszem, ut re et facto[1] meg feleljek háládatos voltom*nak*.

Itt most mindenek tsendesek, noha nem kevés háboruság támadott volt a mi Fsges Királ:unk, és az Hannoveriai ház kőzőtt, a mely miatt a házassági mely inter Principem Coronae, Regis*que* Angliae Filiam agitabatur[2] fel bomlott, és tőkéletességre nemis mehetett; de ugjan tsak már meg békéllett mind a két ház mindazonáltal az Anglia Királj Leányát az Hassiai Fejedelem mátkásitotta immár el.

[1] hogy cselekedettel és tényleg
[2] amelyet a koronaherceg és Anglia királyának leánya tervezett egymással

a Lengjel országi rosz moddal el bomlott Diaeta, (melyben a Fsges Augustus*nak* három dolgot proponáltak a Lengjelek 1. hogj a mi Fsges Kiraljunkal valo barátságrol mondgjon le, 2. a Fia successioját ne praetendalja. 3. Benn lakjék Lengjel országban) azt szűlte, hogj nagj haraggal ki jövén Lengjel országbol ő Fsge, azolta szűntelen katonákat szedet, és continuo exercealtattja.

a Tőrők Császáris a Jantsárokat német regulamentumokra tanittatja, az Generalis Boneval Commendoja alatt, a kiis tőrők vallásra által állott, és a Mufti metélte kőrnyűl.

itt a nátha és hurut igen regnál, Angliab*an* még jobb*an*, mert Londinumb*an* az elmult héti Novella szerint, egj héten 900 s egj nehány ember holt meg, a marhák pedig mind Brandeburgiáb*an*, Saxoniab*an*, s mind Lengjel országb*an* erőssen dőglenek már három héttől fogva, félő ne hogj Pestis támadgjon, a mint holmi jelekis mutatták.

16 9bris az Urfi Veselényi István Uram el indult innen Berlinb*en* menvén a Fsges Királyhoz, noha ő Fsgeis 14 9bris ide érkezett volt a sokadalomra, akarván egjszersmind az Universitastis visgalni, az Urfi pedig oly véggel ment, hogj ott maradgjon a Fsges Király szolgálattjáb*an* de még nem tudom in quo statu van ő Nsga.

a mi Fsges és Kgjmes Kiraljunk, igen szép Levelet irt maga kezével a Fsges Czaszárnak a Magjarországi Protestantesek mellett, reménljük jó végét.

Van egj reménségűnk még t. i. hogj a Muszka Czár a mi Kgjmes Urunk Leányát el venné, noha még bizonjtalan.

a Frantzia Király; hogj Delphinnje születetett, a Szanislaus Haereditariumit praetendalta ujolag a Lengjel országi Primástol, holott a Diaetanis praetendalta volt, de most rigidius proponaltatta praetensioját, cum fructibus, et omnibus appertinentiis[3], melynek ki menetelét mint lesz, Isten tudgja.

Énis a Msgos Curator Uraktol az ide valo Beneficiumot solicitáltam, irván Professor Uramék*nak*is, de egj valaki azt felelte, a ki ajándék asztalt szerzett néki, szerezzen beneficiumotis, hozzánk ne fojamodgjék; mert egj Levelemb*en* találtam volt irni, hogj a Msgos Ur respectusának s egj szoval a Msgos Groff Teleki Sándor Uram*nak* kőszőnőm eddig valo Promotiomat, és hogj ajándék asztalom van aztis, nemis gondoltam hogj még azon Phrasesekkel valakit meg bántanék. ahoz képest nem lehet obtinealnom az itt valo Beneficiumot melyet igen szerettem volna, noha ha a Msgos Curator Urak*nak* haragjokat nem tekinteném, tudnám bizony én azt a Fsges Királytol egj Instantiám által obtinealni, de nem tselekeszem. azért a télre ugjan tsak itt maradtam, talám tavaszal el fogok innen menni, mely ha ugj lenne, recommendalom magam ujolag a Msgos Urnak Uri Gratiajáb*an*, minthogj innen valo el menetelem sok költséget causal, kevés költsegemmel ugy a mint bujdosásom meg kivánná, alig indulhatok el, sokat költvén eddig tsak a nyelvek tanulásárais, méltoztasson meg emlekezni szegény szolgájárol az Ur, ha az én Istenem éltet, és le viszen, meg mutatom hogj igaz tőkeletes Cliense voltam, vagjok, és lészek a Msgos Urnak, Mel-

[3] még határozottabban síkraszállt követeléséért, annak minden hasznáért, és mindezért, ami azzal jár

gos Uri Gratiajáb*an* az Urnak magam in perpetuum ajánlom és Maradok

a Msgos Groff Urnak

alázatos szolgaja.
Szilágyi Samuel.

Dabam Francofourti ad Oder.
1729. 4 10bris

110.

Odera-Frankfurt, 1730. április 8.

Méltóságos Groff Ur!
nékem mindenek felett valo kegyelmes Pátronusom!

Leg elsőbenis azon kérem a Msgos Urat, ne itéljen meg, és ne tartson háládatlan paraszt embernek az Ur, hogj ilj kevés papirosra irok, necessitas frangit legem,[1] másképtis mint hogj másokn*a*kis kellett irnom, és nagjra tőlt a Coperta, alig merem valakinek datalni hogy kiváltsa; mert ha egyenesen lehetne a Msgos Urhoz dirigalnom Levelemet, akár minden héten ujabb u̇abb ujságokkal udvarlanék, de Borbereki István Uramis controvertálta két vagj három vérsb*en* ő Kgyméhez dirigált Levelemet. Én ugjan a magam kötelességemnek mindenképpen igyekezném meg felelni, tsak volna tehetségem, meljben contestálhatnám az én Jo Patronusomhoz valo obligatiomat, ez ugyan a miolta itt vagyok hetedik udvarlo Levelem, meljek kőzzűl igen bánnám ha valameljik el veszet volna, kivált a meljet 29 Januarii Anni praesentis Borbereki Uramhoz dirigáltam.

Irtam volt abb*an* holmi curiosumokrol, és egyszersmind Baro Helldorff Uramn*a*k Erdelyben valo szándékozásárol, kitis itt igen kértem volt hogy a Msgos Groff Urat el ne kerűlné, melyre magát obligálta;

Ha azért az én Patronusomn*a*k a Msgos Urnak tettzenék Laszlo Urfit a mi Kgymes Urunk Udvarában küldeni, igen jo volna Helldorff Urammal beszélni; mindazonáltal a Felséges Király Udvarább*an* másként hijáb*an* készűlne az Urfi, ha katonává nem lenne, mert a Fsges Királynak nintsenek egyébb szolgai, az Urfi Veselénji Uramis nem informáltatván oda haza elégge, fel jőtt ugyan Berlinb*en*, hogy a Fsges Királj szolgálattjára magát accomodálja, de meg aztis alig hiszem, hogy a Fsges Királyal eddig szemb*en* lett volna, a mint az Urfi nem régen küldőtt leveléből concludálhattam, de ezt tsak az Urnak irom. nemis tsudálkozom rajta ha ugy van; mert jollehet Gyulai Uram a ki az Urfi mellett van, a Lengjel Királj Udvarább*an* lakott légyen; de ennek az Udvarnak egészen más constitutioja van, minthogy itt egjéb ember nem olj igen kedves, mint a katona, ez a mi Kgymes Urunknak minden szive Lelke; Azért Msgos Groff Uram! kivált ha az Urfi fel jövetele előtt vagy egy pár magos legyénjt küldhetne az Ur ajándékb*an* a Fsges

[1] a szükség törvényt bont

Királjnak, nem kellenék egyéb recommendatio, lenneis bizonj az Urfinak a Fsges Király előtt Gratiaja, mint hogj most meg uj Regimentet akar a Király erigalni, mind magos Legénjekből; Ha küldene pedig Msgos Ur, most Helldorf Uram el hozná, de cum praecautione kellenék kezib*en* adni az Urnak, ne hogy maga neve alatt repraesentálná a Fsges Királjnak, a melj könnyen meg eshetnék, nemis tartanám simpliciter bátorságosnak; vagj, ha ebb*en* nékem parantsolna az Ur, magamis kész volnék complacealni a Msgos Ur*n*ak, Ennél kedvesebb dolgot nemis tudhatna az Ur küldeni ő Fsgének, sokb*an* nemis kerűlne, mégis Királji ajándék lenne, az Austriai Háznak sem praejudicalna, minthogj nagj conjunctio vagyon a két ház kőzőtt.

a T. Vajna Uram Leveléből két kiváltképpen valo dolgokkal őrvendeztettem meg, egyik az, hogj az én hajdoni hozzám Singularis Affectioval viseltetett Msgos Groff Teleki Miklos Uram benn lévén, kegyességinek és minden Uri Virtusainak adta szép jeleit, tartsa meg az én Istenem az Urfiat, és szerentsés előmenetellel áldgya meg szivesen kivánom; a Második az, hogy a Msgs Groff Kis Aszszonynak történt szerentséjét halhattam, tsak azt bánom hogy nem tudhattam meg a terminust mikor lészen a solennitas, melyre Clientelaris obligatiom szerint agratulatoriai Verseimet küldhettem volna, kivánom mindazonáltal hogy az én jo Istenem szentelje meg és tégye álhatatossokká in Amore, hogy az Isten Házának és a Msgos Urnakis nagy őrőmőkre lehessen. irhatom a Msgos Groff Ur*n*ak alázatoson.

1. 21 Febr. a Szentséges Romai Pápa meg holt, et ad exosculandos Sanctissimi Papae pedes hogj a nép conflualjon minden felől,[2] az ezűst harangotis meg hużták, infallibile defuncti Papae signum![3] még eddig mást nem tettenek, noha nagj pompával gyűltek a Cardinalisok egyb*en*,* a mint a Cardinalis de Bissy kőltségiből ki tetzik, mert Paristol fogva Romáig az uttjára kőltőt száz ezer tallért.

2. Martiusb*an* Romáb*an* találtatott 60 000 ember beteg, es 50 Medicus.

3. a Fsges meg holt Muszka Czár heljéb*en* succedalt a Nénnye, a kiis egy Princepset az országból választani akar magának Férjnek, de az Imperiumot nem adgya keziben. 4. Az Anglia Király kővettje tegnap előtt érkezett Berlinb*en* hogy az Király Fia, és az Anglia Király Leánya kőzőtt lejendő házasságot munkálkodgya, adgja Is*t*en jo ki menetelit. 5. a mi Kgymes Urunk és a Fsges Lengyel Király magok minden Militiajokat 16 Maji egj mezőn meg mustrálják, holottis nagj pompás drága munkákat épitenek, a mi Királjunk képit ki őntőtték, mely kerűlt 60 000 tallérb*an*, és más sok Piramiseketis erigaltanak az eddig valo, ott véghez ment kőltség, kerult 2 000 000 tallérokb*an*, mely Generale exertitiumra ha Is*t*en éltet magamis el akarnék menni, akkor meg tudom osztán az Urnak irni mik mentenek véghez. 6. a mostani Novellab*an* vala hogj a Fsges Császár olasz országb*an* 40 000 katonát immár bé küldőtt, és resolvált egészen, hogj Don Carlost a Spanyol Király Fiát Florentiab*an* bé ne botsássa, de a Gallus, Anglus és Hollandus a Spanyol Királyt assecuralták hogy bé viszik, és mind a négjen oly foedust

[2] hogy minden felől csődüljön össze a nép a szentséges Pápa lábainak megcsókolása végett

[3] csalhatatlan jele a pápa halálának

inéáltak, hogj ha kivántatik mindenik adgjon hatvan ezer embert, a Császár részirŏl. Eugenius Fejedelem lesz a Commenderozo, a Contrariusokat Generalis de Spinola dirigálja, a Cardinalis Spinola attjafia. a mostani Florentiai Dux Cosmus tertius láttatik a Spanyolhoz hajlani, mint hogj ŏreg ember nem akarna utoljára hadakozást látni, a ki most 88 esztendŏben jár, tsak a miolta uralkodik 60 esztendeje. 7. a Lengjelekis uj ország gyűlését fogjnak nem sokára hirdetni, akkor meg láttjuk, a successio mire mehet. 8. a Novellában vala hogj Erdéljből és Magjar országbol a Militiát olasz országban küldene a Fsgs Császár és Muszkákat küldene heljekben, husz ezerig valot, de az a nagj ehető Muszka az egész országot meg eszi. 9. az ott 15 Febr. láttzott ignis borealis, ugjan akkor az egész Lengjel országonis láttzott, jŏttis egj kis munka németűl rolla ki, meljnek az Authora, az akkori Planeták conjunctiojabol, és más egjéb Phaenomenumokbol concludalta, a Pápa, s Muszka Czár már meg lŏtt, és a Törŏk Császárnak ebben az esztendŏben lejendŏ hálalokat, a két elsŏben nem hazudott, tsak hogj fuit Vates rei jam factae[4] az utolsois meg történhetik, mert már a Törŏk Császáris idŏs ember. 10. Sveciában egj Lutheranus Praedicator, Esperesti ember maga halastojában ŏlte magát, meg unván Felesége sok simbelŏdését. Ezek után ajánlom magam a Msgos szokott álhatatos Gratiajában és Maradok

az én Msgos Groff Patronus Uramnak

alázatos szegénj szolgája
Szilágjj Samuel.

8. April 1730. Francfurt.

A borítékon más kézzel: De Dato Francofurti A 1730. 8a Apr. Academicus Szilágji Samuel Vram nékem irott Levele

* *A borítékban külön papíron:* Most Romában lévŏ Cardinalisok nevei.

Cardinalis Coscia	Colonits
Buoncompagni	Bentivogli
Corsini	
Spinola	Cardinalis de Ruhan
Giudice	Polignac
Cämmerling	Barberini
Ruffo	Dechant
Alberoni	Conti
Banchieri	Borromei
Panfili mort. Romae.	Zondedari
Fini	Davia
Cinfengos	Ottoboni
Sintzendorff	Schŏnborn
Bissi	Petra
Imperiali	Pignatelli
Albani	Caraffa
Colonna	Olivieri

[4] már megtörtént dolgot jósolt meg

111.

Odera-Frankfurt, 1730. augusztus 12.

Msgs Groff Ur!
érdemem felett valo nagy jo Patronusom!

Nagy nehezen tandem aliquando obtinealtam az ide valo stipendium*nak* egyikét,[1] de még tsak 1 10bris vészek pénzt kezemhez, akkor lévén a terminus; ha költségem lett volna, vagy volna defacto, bizony nem maradtam volna ily sokáig itten, de a szükség dolgaim*ban* sok akadék. azért már két esztendőt ujolag itt töltök, melyek*ben* ha parantsolni nékem méltoztat a Msgs Ur, tehetségem szerint, kész vagyok mindenek*ben* complacealni, sőt nagy nyereségem*nek* tartanámis, az én Msgs jo Patronus Uram*nak* ha valami*ben* szolgálhatnék. Azom*ban* az ide valo dolgok faciesse mostan ilyen:

1. A Fsgs Császár constantiss*ime* perseveral, hogy a Spanyol Király Fiát Florentiá*ban* bé ne botsássa és jollehet Cardinalis de Fleury, Primas Regni Gallici minden mediumot adhibealt[2] hogy a két rész kőzőtt békesseges transactiot tehessen, de éppen impossibile hogy már találhassanak, hanem ha a mostan lőtt Papa adinvenialhatna valami remediumot a két fél compositiojára.[3] Azom*ban* a hadakozásra szűntelen készűlnek, vagyon immár a Fsgs Császárnak szintén 100 000 embere Olasz ország*ban*; az Imperium pedig 75 000 igért, maga a Florentiai Duxis a Császár részire állott, még eddig a Fsgs Császárt nem kell félteni.

2. A Romai Pápává 11 Julii tétetett Cardinalis Laurentius Corsini Anor*um* 78. aki hivattya magát Clemens XII*nek*.

Vacalt pedig a Sedes Apostolica 129 napokat. a Pápa választásra gyűlt volt bé Romá*ban* 54 Cardinalis, kik*nek* jobb részint Neveket a Novellakbol ki tanulván curiositatis ergo el küldőttem, három kőzzülők az alatt meg holt.

3. Olasz ország*ban* Sulmo az Ovidius hazája, és Norcia nevű Városak főld indulás miatt el pusztultak, ebb*en* holt meg azon tempestás miatt 400 s egy nehány ember, abban sem kevesebb, de ⟨azomban⟩ éppen senkit sem találtak; a házak, templomok, mind le romlottak.

4. a Fsgs Lengyel Király 32 000 emberit Milberga nevű Varos mezéjén, a mi Kgymes Királyunk és más sok Fejedelmek előtt egy holnapig tarto Mustrán exercealtatta, az holott véghez ment solennis apparaturat meg irtam más Leveleim*ben*; de ad 25 Junii (minthogy akkor az egész Germaniab*an* levő Protestantesek Jubileumot celebraltak in memoriam[4] hogy akkor volt 200dik esztendeje az Augustana Confessio confirmaltatás*anak*)[5] tsinaltatott, ezen Solemnitásra egy 16 sing hoszszu, és 8 sing szélességű kementzét melyb*en* a Jubilaeumra süttetett egy kenyeret 16 ide valo mérték lisztből, mely nállunk Erdelyb*en*

[1] végre valahára megkaptam az ide való ösztöndíjak egyikét
[2] Franciaország prímása minden eszközt bevetett
[3] találhatna valami megoldást, hogy a két felet összebékítse
[4] jubileumi ünnepséget rendeztek annak emlékére
[5] az Ágostai hitvallás megerősítésének

32 vékát tenne, volt benne egy mása téj, két mása vaj, egy mása apro és két masa nagy malosa szőlő, invitálván egész táborát reá, talam követni akarta *Chris*tus *Urat*

5. a Vaticanumi Bibliothecab*an* találtanak egy régi Manuscriptumb*an* egy Vaticiniumot: *Scilicet*: Postquam in Vaticana sederit bicoloratus, ursam in nomine habens, et rosam in stemmate deferens, tum eligetur alienigena, peritus in utroq*ue*, nondum purpura decoratus, sed tamen dignus imperio ad evitandas scissuras imminentes in nostr*am* Hierusalem, quae tunc aedificabit*ur* ut Civitas.[6]

6. Lengyel és Tőrők országb*an* a pestis grassálni kezdett.

7. Itt a Fsgs Császár számára sok lovakat vesznek.

8. a Fsgs Császárn*ak* olasz országb*an* 600 katonája a tengerb*en* veszett.

9. a Sardiniai Kiraly mind a Valdenseseket, s mind a Jesuitakat ki űzte országából, azokat ob haeresin, ezeket ob rebellionem mely*nek* fomesi voltanak.

10. Frantzia országb*an* a dohánt 8 millioig árendalták. ugyan ott egy szomoru casus történt, Caen nevű Varosb*an*. Egy igen gazdag Kereskedő embern*ek* egy Leánya lévén férjhez akarta adni, de minthogy szeretője volt egy ifju legény, ahoz nem ment k*inek* az Attya adni akarta, melyért meg haragudván az Attya Clastromb*an* küldötte, mindazonáltal a Leány szeretőjével concludal hogy egy terminált ejjel el szöktesse, s együtt el mennyenek, ad tempus praefixum a Clastrom kőfalához el ment ejjel a Legény h. a leányt ki szabaditsa, azis cellulajabol oda ment a kőfal mellé; de a Clastromot nappal lántzon állo, ejjel szabadoson botsátni szokott komondorok őrzötték, kik a szegény Leányra akadván egészszen el szaggatták, és ab illo tempore a Legény*nek*is semmi nyomát nem találják.

11. a Fsgs Angliai Királyhoz Indiárol jött egy Király hogy soldgyát le tégye, és ujabb praesidiumát implorálja, k*inek* hét szolgája van de mind mezitelenek, nisi hogy elől kőtőt viselnek, maga a Királyis tsak egy skárlát kőpenyegb*en* jár, és szőnyeggel bé teritett padon fekszik, interim a Fsgs Angliai Király minden holnapra 500 font sterlinget rendelt számára.

12. a Fsgs Portugalliai Király maga Brasiliáb*an* lévő Vice Királyát árestáltatta, mert sok gyemántokra talált és hire nélkül magán*ak* vindicalta.

13. Magyar Országon, Tőmős vart, egy Machinát adinvenialtak mely által negy ember egy nap annjit szöhet fonhat &c mennjit 200 ember, de a Fsgs Császárn*ak* a főld népe panaszolkodott iránta, hogy a szegény embern*ek* kenyerit el vészi.

14. Frantzia országb*an* egy praeterpropter 8 singnyi hoszszu Sárkánt láttak, de még károkat nem tett.

15. Nem tsak a Maros erdélyb*en* hanem a Dunais meg áradván sok

[6] jövendőket, tudniillik: miután majd egy kétszínű ember ült a Vatikánban, akinek nősténymedve volt a neve, és rózsát viselt a címerében, azután egy idegent fognak megválasztani, aki mindkét jogban járatos, még nincs bíborral felékesítve, de mégis méltó a hatalomra, hogy elhárítsa a mi Jeruzsálemünket fenyegető szakodást, mely ekkor fog várossá növekedni

károkat tőtt, insuper 500 kaszást kik által akartak volna menni a szél a Dunáb*an* ölt.

Ha merem a Msgs Urat kérni, a Msgs Aszszonyt nagj alázatoson kőszöntőm, Magam pedig recommendalván a Msgs Ur Gratiajáb*an* Maradok

A Msgos Groff Ur*nak*

alázatos Cliense
Szilágyi Sámuel.

12 Augusti 1730 Francofurti ad oder.

NB. A Totfalusi Bibliáit ki nyomtatták Hollándiáb*an*, igen szep betűkkel, az árra in exemplaribus két magyar forint.

112.

Odera-Frankfurt, 1730. augusztus 13.

Msgs Groff Ur!
nékem kegyelmes Pátronusom!

Szintén most vettem Levelet hazámbol, melyből láttam, hogy a pénzt ott ujolag le szállitották, az ó poltra vagy semmib*en* ⟨vagy⟩ éppen, vagy fél poltráb*an* jár; alázatoson instálok azért az Ur*nak*, mint nékem érdemem felett valo Patronusomnak, a Kinek eddig valo Subsistentiámat, és Promotiomat nagy alázatoson kőszőnőm, méltoztasson az én Msgs Pátronusom bár tsak tiz forinttal segélleni, (minthogy az ott le szállitott pénzek itt el kelnek,) és az Enyedi Collegiumb*an* tanulo Markusfalvi Péter nevű betsületes Deák kezib*en* transponáltatni, kire biztam hogy kezemb*en* szolgáltassa; Nem incommodalnék Msgs Groff Uram, annyivalis inkább, hogy holtigis alig tudom meg szolgálni az Ur hozzám valo Gratiáját, de ki fogytan minden költségemből, kihez fojamodgyam nintsen; Jollehet tudom a Msgs Groff Urnakis nagy költségét, kivált a mostani alkalmatossággal: Mindazonáltal bizom az Urnak hozzám sokszor meg mutatott Uri Gratiajáb*an*, Melyb*en* magam ujolag recommendalván, Maradok

az én Kegyelmes Patronus Uram*nak*

alázatos Cliense
és szolgája
Szilágjj Sámuel.

13 Augusti 1730
Francfurt ad oder.

113.

Odera-Frankfurt, 1730. december 30.

Méltóságos Groff Ur!
nékem érdemem felett valo kegyelmes Patronusom!

Szerentsétlen valék a napokb*an*, itt menvén keresztül T. Zoványi Uram, készitettem vala holmi Leveleket a Msgs Urhoz, melyekb*en* mind obligatiomat contestalni akartam, mind holmi kiváltképpen valo dolgokrol az Urat tudositani, de insperate menvén el, itt maradtak, már pedig azon dolgokrol nem lehet az Urat tudositanom, nem lévén batorsagos postán, mindazonáltal irhatom az Urnak alázatoson.

1. a Jantsárok a Tőrők Császár ellen rebellálván ad carceres perpetuos damnálták,[1] es a Battya Fiát fogságbol ki szabaditván Császárságra emelték, et insimul in majorem laetitiae, applausum,[2] minden fogjokat kik birodalmáb*an* találtattak el szabaditották, mely alkalmatossággal sok Keresztények szabadultak meg, nem tsak a Tőrők Császárnak veszedelmes volt ez a motus, hanem a Fő Vezér észre vévén ki menetele mint fogna lenni azon rebellionak, méreggel meg ölte magát, de a Jantsárok a Vezér testit sok részekre vagdalván a kutyákkal étették meg, ezen kivül 40 Agákat Basákkal együtt fel kontzolván a kutyákn*a*k hántak, a Muftit viz*be*n ölték, ezen motusra pedig okot adott, a Persiakkal valo hadakozás, kik a Persáktol meg verettetvén sok izb*en* igen meg indultak, hogj nékiek nem a Keresztényjek ellen, hanem hitbéliek ellen kelletik hadakozniak per hoc, az uj Császár, békességet szerzett a Persákkal, és félő hogj a Keresztén:ek ellen ne készüljön.

2. A Fsgs Császár és Spanyol Király kőzött tavaszig valo armistitium van, de még a békességnek semmi mediumát nem találhatták, a Fsgs Lengyel Királyis a Spanyol mellé állott, a Sevilliai confederatioban, ezt alig lehetne el hinni, de certo certius constal,[3] oka pedig ez: Minthogj a Palatinatusi Elector, mind idős, mind pedig igen beteges, et sine semine van, ki ha meg találna halni Juliat és Montiumot akarná a Lengjel Király occupalni, őtnek van ahoz praetensioja, de leg kissebb az Augustusé, leg nagjobb a mi Kegjelmes Királjunké, azért nec jure, nec armis propriis viribus occupalhatná[4] azt Augustus, hanem a Sevilliai Confederatusok igérték hogj meg segellik, t.i. az Anglus Hollandus, Frantzia és Spanjol; ez alkalmatosságot adott hogj a Lengjel Király és a mi Kegjelmes Urunk kőzőtt valo Barátság fel bomlana, és félő ne hogj nagjobb veszedelemre utat nyisson, praesertim in hoc rerum statu.[5]

3. A Fsgs Daniai Király Fridericus IV octoberb*en* meg holt, succedalván heljéb*en* a Fia Christianus VI. volt pedig egj Concubinája, kinek 100 000 tall. testamentalib*us* legált, a kiis Memorialét adván bé a Királjnak Christianus VInak, indorsálta a Memorialeját ex Esaiae 47.

[1] fellázadván életfogytiglani fogságra ítélték
[2] és ugyanakkor a nagyobb öröm végett
[3] a lehető legbiztosabb, hogy így van
[4] jog szerint sem, de saját fegyveres erővel sem foglalhatná el
[5] különösen a dolgok ilyen állása mellett

versu 1,2,3,4,5,[6] meljet ha meltoztatik az Ur meg nézni, magam nem irom le.

4. Romában ultimis Novembris nagj menydörgések voltak, és az Isten njila sok károkat tett,

5. Portugalliában, Lisbonában egj 102 esztendős aszszony ment férjhez egj 25 esztendős ifju Legénjhez.

Hogj pedig ezek után a magam dolgaitis Subnectaljam, noha tudom hogj a Msgs Urnak mindenkor sok foglatossági [!] vadnak, ahoz képest alkalmatlankodnom nem kéne; de aztis magammal el hitettem, tot beneficiis Illustrissimi Comitis auctus,[7] hogj alázatos Cliensének maga dolgai iránt valo declaratioját nem controvertálja, annyivalis inkább minthogj egjedűl tsak a Msgs Urhoz bizom, aliorum Patrocinio destitutus:[8] Én itt ugjan stipendiumat obtinealtam, jollehet az Enyedi T. Professoroknak, nagj ellenem valo irkálásokkal, és zugásokkal, mindazonáltal minthogj T. Jablonski Uram tartott jo darab időtől fogva költséggel, majd esztendeig valo stipendiumomat adosságomban kell fizetnem, jollehet (az Isten a Msgs Urat áldgya meg, és még Maradékitis tegje nyomossa) mind ennyi favorára T. Jablonski Uram az Ur respectusáért méltoztatott, de azon jo embernekis több molestiajara nem kivánnék lenni, költségemből pedig régen ki fogjtam, Kérem azért a Msgs Groff Urat igen nagj alázatossággal, méltoztassék mostani szükségemben succurralni, ha Isten éltet talám valami részében háládatosságomat mutathatom ha szintén nem remuneralhatomis, biztam az Enyedi Collegiumban tanulo betsuletes Markusfalvi Péter nevű Deákra, ki kezemben szolgáltassa, alkalmatosságotis mutattam reá, melj hozzám valo Gratiajáért az Isten a Msgs Urat áldgja meg.

Kérem nagj alázatossággal a Msgs Urat, a Msgs Aszszonyt, a Msgs Urfiakat, és T. Vajna Uramat szommal köszönteni méltoztasson az Ur. Ezek után ajánlom magam a Msgs Groff Ur Gratiajában Maradván

a Msgs Groff Urnak

holtig valo alázatos szolgája
Szilágjj Sámuel mp.

Francofurt ad oder. 1730 30 Decemb.

[6] feljegyzésére irta Ézsaiás 47 1. 2. 3. 4. 5. versét.
[7] Legjelesebb Gróf úr annyi sok jótéteményével megsegíttetvén
[8] mivel mások oltalmát nélkülöznöm kell

114.

Odera-Frankfurt, 1731. szeptember 1.

1-7bris Francf ad odr. 1731

Méltóságos Groff Ur!
nékem érdemem felett valo nagj Patronus Uram!

Szoros kötelessegem azt hozza magával, ha rövidedenis ugyan tsak alázatos Levelemben insinualjam magam az én Pátronus Uramnak Gratiajaban, kivánom hogy találja tsekély irásom az Urat kivánatos friss egésséges állapatban, Msgos Uri Házával edgyütt.

1. Irhatom örömmel az Urnak, hogy az Fsgs Angliai Király, és kegyelmes Urunk intercessioja által, a Sárdiniai Király az Valdenseseket viszszá vette.

2. A Fsgs Király nem régen Kistrinben lévén a hol a Fsgs Kiraly Fiat fogságban tartotta, szabadságot adott ő Fsgének hogy ki járhasson, és nem sokára udvarais lészen, noha még Kisztrinben lakik.

3. 16 Augusti Sonnenburg nevü Városban, instellaltattak 41 Equites Ordinis Johannitici eodem tempore creatus Magister Equitum Princeps Carolus Margravus,[1] az ennek előtte két holnappal meg holt Margraff Albrechtnek a fia, fris ifju Fejedelem, maga a Fsgs Király feles Fejedelmekkel jelen volt, szerentsém volt az ebéd felett az ő Fsge háta meget udvarlani más több Deákokkal.

4. A Persia mostis meg verte Juliusban a Törökőt.

5. Olmutznál oly jegek hullottak hogy barmokon kivül 50 embert ölt meg.

6. A Fsgs Császár a Corsikai Rebellisek ellen segitséget akar adni a Genuai Respublikának de a Spanyol nem akarja engedni.

7. Cardinalis Cosciat a Pápa citaltatta ad rationem reddendam, de nem comparealvan excommunicalta,[2] noha nem sokat hajat reá.

Én a Msgs Urfihoz Olasz országban expedialtam volt Levelemet, de nem vehettem semmi választ, reménlem el tévejedet, ha a Msgs Ur méltoztatna tudosittani, az Urfinak hol léte felől igen alázatoson venném minthogy nagy dolgom volna az Urfinál.

Ezzel ajánlom magam a Msgs Ur Gratiajaban
Maradván
A Msgs Groff Ur

holtig valo alázatos szolgája
Szilágjj Sámuel.

Ha merem az Urat fárasztani, méltoztassék a Msgs Aszszonyt a Msgs Urfiakat és T. Vajna Uramat köszönteni.

A borítékon más kézzel: De Dato Francf ad Oderam 1a 7br. A 1731 Academicus Szilágji Samuel Vram Levele Sig. Gernjeszeg 1a Janr. 1732.

[1] 41-en lettek a Johannita rend lovagjai, ugyanakkor tették meg Károly őrgróf fejedelmet a lovagrend mesterévé

[2] maga elé rendelte számadásra, de mivel nem jelent meg, kiközösitette

115.

Odera-Frankfurt, 1731. november 16.

Francf. ad oder 16 9bris 1731

Méltóságos Groff Ur!
nékem eleitől fogva valo kegyelmes Patronusom!

1. Irhatom az Urnak alázatoson: A Sárdiniai Király Victor Amadaeus ezen esztendőben le tévén a coronát, fiát declárálta Successorának, kiis acceptaltatott az Országtol, praestaltakis homágiumot, most pedig circa initium praeteriti Mensis,[1] az Uj Király Alexandriaban menvén a sokadalomra, sub absentia Regis, meg bánván Victor Amadaeus hogy a coronát le tette, instigatus ad hoc tam Uxoris, quam Magnatum quorundam precibus,[2] hivatta a Fő Cancellariust, hogy a corona le tétele alkalmatosságával véghez ment transactionalis leveleket adná kezihez, ki alázatoson renualt, melyen meg indulván Victor Amadaeus a Király Residentiaját akarta occupalni, de a Locum tenensis magát mentette, hogy ura hire nélkűl nem admittalhattja, minthogy pedig plurimi Victoris Amadaei partes sectabantur[3] kételenittetett a Locum tenens az orialt tumultus sopialására négy bataillont[4] maga mellé venni, és Victor Amadaeust feles fő rendekkel arestomban tenni, mely dolgot postán meg irván Alexandriaban, hirtelen viszszá érkezett a Király, és mind Attyát, mint Annyát fogságban tétette, minden complices társaival, quis erit eventus incertum,[5] de holtig fog Victor Amadaeus fogságban lenni.

2. A mi Királyunk és az Anglia Király háza kőzőtt valo házasságbéli duplas conjunctio, nem tsak nem tolláltatott, de még elé sem szabad hozni az udvarnál, mely házassághoz hogy senkinek semmi reménsége se légyen, mindenik Leányát el mátkásitotta, és oly hire van hogy a Királyfiis Curlandiaban hazasodik, és a Csárné őtsét venné el. már ugyan a Fsgs Királyfi esztendeig valo fogságából meg szabadult, mind azonáltal még Berlinben nem szabad menni, noha most ide várjuk ő Fsgét

3. Még nem conssumálodatt a Spanyol és a Császár kőzőtt valo békesség, kivált, hogy a Pármai Hertzeg Aszszony meg tsalattatott opiniojában, a ki meg holt Urától gravidának fingálta magát, de eventus conatus irritos fecit, ki ellen merges passquilus jőtt ki, ubi demonstratum est Ducissam intra decem menses gravidam, nil nisi ventum peperisse.[6]

[1] fiát nyilvánitotta örökösének, akit az ország el is fogadott, letették a hűségesküt, most pedig az elmúlt hónap eleje körül

[2] ösztökélték erre mind a feleségének, mind némely előkelőségnek a kívánságai

[3] sokan Victor Amadeus pártján állnak

[4] a keletkezett zavargás lecsendesitésére négy zászlóaljat

[5] mi lesz a vége, nem lehet tudni

[6] terhesnek hazudta magát, de a fejlemények meghiúsitották törekvéseit, mérges gúnyirat jött ki ellene, amelyben előadták, hogy a tíz hónapig terhes hercegnő semmit sem szült, csak szelet

4. A Corsikai rebellesek ellen adott militiaja a Császárnak igen jol forgattya magát, minthogy a tisztek felesebben Reformátusok, a Clericusokkal rutul bánnak, egész Manaszteriumokat kardra hántak, kontzra vagdalván a barátokat, noha a hartzon erőssen meg vagdaltak egy Magyar Grofot, ki légyen a Nevit nem tették fel, nem tudhatom.

5. Most futamodott itten egy hir, hogy a Fsgs Lengyel Király a Muszka Czárnét akarja el venni, lenni is kell benne valaminek, mert igen hirtelen ment most Lengyel Országban a Kiraly, és onnan Muszkovia szélibe*n*.

6. A Mi Királyunk, és a Lengyel kőzőtt ujolag egy kevés motus támadott, mert katona keresni ment Lengyel Országban egy also tiszte a Királynak, kit ott meg fogtak, hogy szálvalják egy compagnia lovas ment érette, de a parasztok tsak nem futva hajtották el őket, az also tisztetis fel akasztották.

A magam állapatyárol valo irással nem kellene ugyan az Msgs Urnak incommodalnom, mindazonáltal minthogy az Ur nékem eleitől valo kegyelmes Patronusom volt, másképtis más nintsen, kinek vagy magam dolgait insinualjam, vagy gratiáját imploráljam, azért merek incommodalni az Urnak. Szándékom hogy Juliusban innen el mennyek, végezvén Isten jovoltából szintén cursusomat Hollandiában kivánnék nem tanulásnak okáért inkább, mint experientiáért fel menni tsak költségem lenne, ha nem lesz pedig talám haza felé indulok, mindenekben magam ajánlom az Ur Gratiajaban a minthogy Maradokis

A Msgs Groff Urnak

alázatos szolgája
Szilágyi Sámuel.

Ha merem az Urat terhelni, alázatoson kőszőntom a Msgs Asszonyt, a Msgs Urfiakat és T. Vajna Uramat

A borítékon más kézzel: De Dato Francof ad oder. 16 9bris 1731 Academicus Szilágji Samuel Vram Levele. Sig. Gernyeszeg 1a Jan 1732

116.

1731. november 16 – 1732 március között.

Meltoságos Groff Ur!
nékem eleitől kegjelmes Patronusom!

Szintén most vettem az Urfi Rádai Gideon Uram Levelét Berlinből, meljből őrőmmel értem a Msgs Urfi házasodását, kivánom az Isten szentelje meg, és a Msgs Groff Urnakis légyen őrőmére. 18 9bris küldőttem egy rendbéli Levelemet az Urhoz, meljet dirigáltam volt az Ur Groff Teleki Josef Uramhoz, meg menetelek iránt bizonjtalan vagyok. Most ujolag udvarlok ez alázatos Levelemben kevés u:ságokkal.

1. A mi Fsgs Királyunk Fia esztendeig valo rabságából egészen

meg szabadult, ittenis volt nem régen, kit nagj solemnitással acceptaltunk.

2. Az Anglia Király fia, ide valo házasságából semmi már nem lesz, mért a Király férjhez adta a Leánját lakodalmozása megis volt.

3. A Lengjel Király nagj hirtelen jőtt ki Lengjel országbol és titkon fogva hozatta ki a Medicussat, s egj fő Lengjel Urat, ki jővetele oka ez: Scilicet. ő Fsge tractált sok feles Urakat, kik kőzőtt egj Oberster, a Saxoniai militiabol egj Lengjel Urral szemben űlvén, a successio iránt kezdettek beszélgetni, az Oberster a Király pártját fogván, a Lengyel ur, az országét, kik az asztalnál őszve veszvén, a Lengyel kardot ránt és a Királyi asztalnál fel kontzolja az Oberstert, ezen a Király meg háborodván, hirtelen mindgyárt ki jőtt lengyel oszagbol, azolta igen szedeti a katonákat, a mi Királyunkis Lengyel ország szeliben táborozo kemenytzéket tsináltat.

4. A Tőrők, a Persával meg békéllett, és három lofarkat hordoztat az egész országan, a keresztények ellen készűl, de nem tudhatni még ki ellen.

5. A Sárdiniai Király meg egyezett az Attyával, ea lege, hogj a mely várost designalt ad residendum abbol ki menni ne legyen szabad.

6. A Corsicai rebellisek még nem subjugalodhattak, keményen viselik magokat, a Császárnak harom bataillonat nem régen egészen le vágták.

7. A Sáltzburgumi Pűspők edictumot adott ki hogy minden protestans a tartományábol ki mennyen, kiket a mi Királyunk fogad bé országában

8. A Császár és a Spanyol kőzőtt békesség meg lőtt, Don Carolus béis érkezik nem sokára Florentiaban egész udvarával.

9. A Lotharingiai Hertzeg Hollandiat, Angliat mind el járta experientiae causa, az Angliai Királyal nagj barátságot kőtőtt, és e volt oka hogy visza jővetelében Berlint el kerűlte, noha nagy készűlettel várta a mi Királyunk.

10. Az Anglia Király tanquam Elector Hannoveranus edictumot adott ki Hannoverában, hogy ha a Prussiai Király tiszteit ot találják, katona szedésben, sine omni respectu akaszák fel.

11. Berlinben most a Fsgs Király praesentiájában az Operan, oly artificiose imitalta a természetet a Mester, hogy omnes in admirationem rapti sint spectatores,[1] maga a Királyis tsudálta, noha ugjan dolog legjen mellet nem contemnal, producalt menj dőrgést, villámást, esőt, szivárványt, tempestast, tengert, abban hajokat, syréneket, keservesen énekelve, sed quod ingeniosius fuit[2] a napnak fel kőltét, a hajnalt, nap le enyészését, és mind ezeket oly naturaliter umbrazolta hogy stupealták mindenek, et quidem in libero theatro,[3] nemis üvegen által nézték a spectátorok, akarta a Király mestersége fundamentumát látni, melyért száz aranyot igert ő Fsge, de nem acceptalta, sőt ezerért sem akarta meg mutatni, küldőtt a Király Mathematicusokat kik observalnák, de semmire sem mehettek.

[1] minden néző bámulatra ragadtatta el magát
[2] de ami ennél is nagyobb tehetségről tanúskodik
[3] és ráadásul nyílt színtéren

Minthogy tudom a Msgs Urat igen Curiosusnak lenni, éppen tsak a Msgs Ur kedviért a lakirozást (a mint itt hivják) meg tanultam perfecte, igen szép mesterségis, az én Gazdám minthogj szépen tud lakirozni, meg tanitott, magának mikor érkezett mulatságul dolgozott előttem, nem régen készitett el egy almáriumot, melyért 150 tallért igértek, mint a tűkőr olyanis, meg beretválkozhatik az ember benne, ebben tudom az Urnak egész contentuma leszen, ha Isten le viszen kedveskedem a Msgs Urnak vélle, másként irásban hijában valo lészen ha le küldöm, mert senki nem procedalna el benne, ha tsak nem látya.

Ha a magam dolgairol mernék irni a Msgs Urnak, mind tsekély személjemet, mind promotiomot alázatoson insinuálom az Ur gratiájában, minthogy immár Isten jovoltából tanulásomat annyira végeztem hogy tsak költségem volna le mehetnék, de költségemből annyira ki fogytam, hogy hanem ha a Msgs Ur méltoztatik meg szánni, másként le menetelemre eppen elégtelen vagjok.

Igaz dolog Msgs Groff Uram, hogj én az Urnak sok rendbéli Gratiajával eltem, melyért áldgja meg Isten az Urat, az én Istenemnek nemis győzők elég hálákat adni, hogy ő Felsége az Urat rendelte Pátronusomnak, mert az el mult esztendőbenis obtineáltam négj aranyot az Urtol, kiért háládatosságomat fogom contestalni ha élek. Minthogj pedig már most, mintegj eddig valo nyomoruságimnak végire sietek, ezen mostani szükségemben Msgs Uri Gratiajával secundálni méltoztasson az Ur, melyért áldgya meg az Istenis az Urat, én pedig Maradok ajálván magam a Msgs Ur Gratiajaban

A Msgs Groff Ur

alázatos Cliense
Szilágjj Sámuel

A Msgs Groff Aszszonyt, és a Msgs Groff Urfiakat ha merem, alázatoson köszöntöm.

117.

Odera-Frankfurt, 1732. március 24.

Msgs Groff Ur!
nékem kegyelmes Patronusom!

Irhatom az Urnak alázatoson, hogy 16 praesentis, a Fsgs Lotharingiai Hertzeg Berlinből (a holott a mi Fsgs Királyunk Fia mátkásodása solemnitásában jelen volt, kiis vészi Principis de Bevern Leányat) nagy pompával, sok fő rendek kisérő seregével ide érkezett, kitis mind a Militia, mind az Universitas nagy pompával acceptált, az Universitás bé érkezése előtt Panegyricumot tartott, bé érkezését musikával, és versekkel tisztelte. Miis Magyarokul a parte, jövendőbéli kegyelmes Urunkhoz kötelességűnket contestálni akarván, versekkel applaudáltunk, melyeknek praeseltálásokra Generalis Uram ő Excellenciaja Gra-

*tiaj*abol alkalmatosságunk szolgáltatodott, még pedig asztal felett, a holott én rővid oratioval ő Fsgét tiszteltem, Nemzetűnket, s magunkat ő Fsge kegyelmes Gra*tiaj*aban insinualtam, Kiis kegyelmesen acceptalni méltoztatott, maga meg köszönte indulatunkat, sőt érdemünk felett megis ajándékozott, Én igen nagy szerentsém*nek* tartom ezen alkalmatosságot: Verseket külön külön irtunk, quivis sub suo nomine licet sub uno eodem*que* Titulo,[1] hogy abbol láthatná ő Fsge kik és mennyin vagyunk, Én három disticonotskát irtam, melyeketis le irtam ha nem incommodalok véllek.

Mars, VENUS et PALLAS, tria Numina magna Deorum
Firmant Imperii Sceptra, thronum*que* TVI.
Haec tria pacifico conspirant Numina Voto
MARS armis, calamis PALLAS, amore VENUS.
AVSTRIA perpetuis Sociabit foedera curis,
Imperii*que* c a p u t T E volet esse SVI.[2]

Most ő Fsge minden Electorokat el járt, és suffragiumokat vette, hogy Successora lehessen a Fsgs Császárnak, melyben senki sem dificilis az Saxoniai és Bavariai Electorokon kivűl, noha a Saxoniai Electorral szemb*en* nemis volt, mert hogy Dresdab*an* ne találja a Hertzeg ment Lengjel országb*an*, u:olag ország gyűlést indicalván, de félő, tsak ugj succedal a mint a többi. Azonis van a Fsgs Császár hogy tizedik Electornak tegya [!] a Fsgs Lotharingiai Hertzeget, et hoc fine, egj nehány circumjacens Principatusokat akar submittalni,[3] mostani egész utyátis a Fsgs Császár secundalta költséggel melyre egy nehány milliokot költőt, most pedig sietteti Bétsb*en* viszá menni, gondolomis hogy a jövő hétén bé érkezik, mert innen más nap mindgyárt el ment, noha Braszlob*an*, és a Moguntiai Electornál Silesiab*an* fog mulatozni, a másként certissimum hogy a Fsgs Császár nagyobbik Leányát el veszi, és még életéb*en* a Császárn*ak* Magyar Király*nak* meg koronáztatik.

A Frantzia az Imperium szelib*en* három tábor helyt erigált mindenik 15 000 emberből állo, mi intentuma légyen bizonytalan, noha a bizonjos hogy a Vindobonai confoedera*tio*ban bé nem áll, melyb*en*, már a Fsgs Császár, az Anglus, és a Hollándus meg egyeztek. A Máltai Summus Equitum Johannitar*um* Magister, minden felé mandatumot adott, hogy Equites ejusdem ordinis in Insulam Melitam quantocius venia*nt*,[4] minthogy a Törők irruptiotol tartanak, a ki most a Persákat tsak nem totaliter meg verte, ugy hogy a mely punctumokat praescribalt volt a Persa a Törők*nek*, nunc eadem cogitur amplecti,[5] mely pa-

[1] ki-ki a saját neve, jóllehet ugyanazon cím alatt
[2] Mars, Venus és Pallas, e hatalmas mennyei hármas
Adjon a trónodnak és jogarodnak erőt!
Békés szándékkal lép isteni frigyre e három,
Mars lesz kard, Pallas toll, Venus a szeretet.
Osztrák föld örökös gondjában lesz e szövetség,
És téged választ császárrá egyedül.
[3] és abból a célból, hogy egynehány környező hercegséget akar megszerezni
[4] a Máltai Johannita lovagrend nagymestere minden felé utasítást adott, hogy a Rend lovagjai mihamarabb jöjjenek Málta szigetére
[5] most ugyanazoknak kényszerül alávetni magát

cificatiot a Babiloniai fő Vezér fojtat. A Fsgs Muszka Czárné a Dulhoroki Familiát egészen el tőrlőtte, kiket exiliumban, kiket banyára ad perpetuos laborés, Vel etiam ad carceres damnalt, crimen affectati imperii intentalván.[6] mindezeket szűlte, a meg holt ifju Czárnak azon familiaban valo mátkásodása. A Corsicai rebellisek keményen forgattyák magokat, vagy mind el akarnak veszni, vagy libertatem habere, mostis sok kárt tettek a Csaszár militiájaban. Az Urfi Rádai Gedeon Uram Berlinből nem sokára tanulni ide fog jőni, Ha a Msgs Groff Ur azon Gratiajat méltoztatnél [!] hozzám mutatni, hogy az Urfi mellé recommendalna, mely által ad majorem experientiam jobb modom lehetne, ebben nékem senki tőbbet nem szolgálhatna mint a Msgs Groff Ur, tsak méltoztatna az Ur Rádai Uramnak irni, és recommendalni, tudom hogy az Ur Msgs tekinteti ottan sokat ponderal, nemis lennék inutilis az Urfi mellett, mert mind a Jusban ugy mint in Jure Naturae, in Philosophia Morali, in Politicis, Historicis, et Mathematicis[7] sokat szolgálhatnék az Urfinak, Kérem azért a Msgs Groff Urat alázatoson méltoztassék ebben nékem patrocinalni, és egyszersmind tudositaniis, hadd dolgaimat tudhassam ugy fojtatni, én ugyan mostanis még condition vagyok, s ha akarnék oly sok időt tőlteni extra patriam azokkal kik mellett vagyok, experialni el méhetnék de az meg 8 esztendőt leg alább importálna. Alázatoson el várom az én Kegyelmes Patronusom tudositását és maradok

A Msgs Groff Ur

alázatos igaz holtig valo
szolgája
Szilágyi Samuel.

24 Martjj 1732.
Francfurt ad oder.

Külön papiron:
P. S. Kérem a Msgs Groff Urat nagy alázatoson ezen dologban méltoztassék énnékem szolgálni, hogy az Urfi mellé recommendálodhassam, én nem kivánnék egyebet hanem szabad asztalt, házat &c. a mi ahoz tartozik és esztendeig őtven tallért, mindazonáltal ebben az Ur discretiojára biznám magamat. Caeterum az Urfinak tőbbet tudnék ezeknél szolgálni, megis mutatnám actu hivséges kőtelességemet, Most nintsen senkiis az Urfi mellett, hanem egy szolga tsak; Minthogy pedig nem sokára ide fog jőni, akkorrá accomodalni akar az Urfi valakit maga mellé, igen jo lenne pedig ha méltoztatnék az Ur az alatt recommendalni az Ur Rádai Uramnak, hogy tudositást vehetnék, En a német és Frantzia nyelvbenis nem lennék kárára az Urfinak. Azért ezen dolgot egyedűl a Msgs Ur Gratiajara bizom nagy alázatoson, kérvén az Urat, assistal-

[6] kiket száműzetésre, kiket bányában végzendő életfogytiglani kényszermunkára, vagy éppen börtönbüntetésre ítélt, azzal gyanúsítván, hogy uralkodásra törnek
[7] mind a jogban, mind a természetjogban, az erkölcsfilozófiában, a politikában, történelemben és matematikában

ni ebben méltoztasson, hogy a ki eddigis az Ur Gratiájabol bujdostam, ezutánis szerentsemet az Urnak köszönyem.

Szinte végzem vala ez Levelemet, a midőn hozta a Posta a Frantzia Novellakat melyben specialis ujság lévén, nem lehetett nem adjungalnom Levelemhez ez tzedulamat. Irtam fellyebb hogy a Frantzia nagy készülettel van, sőt a Spanyolis, ki ki keszületinek külömbféle okát költötte, a Frantzia a Tengeri tolvajok ellen, a Spanjol Indiakra fingalták, sed tempus contrarium docuit[8] a melyből láthatni egyszersmind mi legyen az oka, hogy a Spanyol és a Frantzia a Vindobonai confoederatioban nem állottak, melyben a Császár, Anglus, és Hollándus állottak. Scilicet: a Corsicai Rebellesek el tőkéllették vagy meg halni, vagy se in libertatem vindicalni,[9] e végre az Angliai Praetendenst Királynak választották, követeket mind a Pápához, mind Jacobushoz küldöttek, a szentséges Pápának igértek minden esztendőben 15 000 Scudit tsak koronázza meg. Ezen Corsica beliek intentumokat pedig a Frantzia és spanyol fovealták, és ugyan ők akarnak succurralni, hogy bé vihessék, Mely nagyobb tumultust fog még Európában szülni.

Kérem az Urat alázatoson ezen feljebb irt dologrol tudositani méltoztasson, minthogy azon függesztettem fel dolgamat, ne hogy in suspenso lévén az időből ki fogyak, holott innen már nem sokára ezen a nyáran ha lehetne el mennék, ha ez a szerentsém nem történhetik.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Francofurti ad Oder. 24 Martii Ai 1732 Acad. Szilagji Samuel Vram ő Kgl levele

118.

Odera-Frankfurt, 1732. május 6.

Francf. ad oder 1732 6 Maji

Méltóságos Groff Ur!
nékem kegyelmes Patronusom!

24 Martjj leg közelebb expedialt Leveleim meg menetelek iránt bizonytalan vagyok, ha el tévelyedtek volna igen bánnám, minthogy peculiaris dolgokrol irtam, kérem azért a Msgs Groff Urat tudosittatni irántok méltoztasson. Szomoruán irhatom az Urnak hogy a Saltzburgumi Püspők mindeneket kik vagy Reformatusok vagy Lutheranusok voltak a maga ditiojabol ki űzött még pedig mindeneket el vévén, zöld kalapot, tsináltatván szamokra, s borsoval lövöldöztetvén sokat ki, többen jöttek ki nyoltz ezernél kiknek jobb részét a mi Kgymes Királyunk vette szárnya alá, kiket a Király Sollemniter fogadott Berlinben, énekelve érkeztek 800zan egyszersmind a városban, szemlélvén a Fsgs Királyné, Tiszteletes Jablonski Uramis ott lévén akkor, a ki mostan ide érkezvén referalta (a Msgs Groff Urat alázatoson köszöntetvén) A Tő-

[8] az Indiákra fogták, de az idő mást mutatott
[9] kivivni szabadságukat

rők a Velentzesek*nek* hadat akar indicalni dimissis ad hoc fecialibus,[1] ⟨és⟩ melyel mire tzélozzon nyilván valo, hogy tudniillik a Fsgs Császárral fel bontsa a békességet noha most ujabb Residenset küldött Bets*ben* az elsőt meg fojtatván.

A Fsgs Királyunk Fia meg mátkásodását előbbi Levelemben meg irtam, Lakodalmazása tsak hamar meg lészen.

A Corsikai Malecontentusok még keményen viselik magokat. A Spanyol készülete igen nagy, de bizonytalan

Eszterházi Hertzeg igen nagy pompával ment keresztül, igyekezvén Leida*ban* tanulás kedviért. Az Urfi Rádai Gedeon Uramis ide érkezett T. Jablonski Uram hozta magával ide, igen jeles Úrfi, én bizony meg vallom oly ifju aetasu Urfi*ban* ritkán láttam oly jeles qualitasokat, ugy láttzik a Haza szolgálattyára születtetett, dignus tanto Patre filius.[2]

Az ilyen példákat jo volna Msgs Groff Uram a mi hazánkb*an*is fel venni, hogy az Urak a magok Fiaikat ki küldenék tanulni, minthogy a mi hazánk*ban* ad commune et publicum regimenre[3] nem készülhetnek el az Urak Gyermekei, a Msgs Lajos Urfinak most éppen ahoz valo ideje vagyon, és ugy reménlem ha a Msgs Ur, Groff Bethlen Ferentz Urfinak intimálná az Urfival edgyütt kiis jöne. En mikor forgatom elmémb*en* mely jeles, és nagyra születtetett Urfiakat nevel most szegény hazánk, mindenkor maximo cum dolore afficialodom, látván hazánk defectussát,[4] hogy az oly jeles iffjakat nem lehet el késziteni a haza igazgatására, és mivel más ut nintsen azon defectusnak tollálására mint az külső Universitásokon valo tanulás, Királyok, s Fejedelmek Udvarokb*an* valo experientia s ismeretség mégis igen kevesen találkozn*ak* kik magokat arra adgyák: Interim, talám kötelességem ellen tselekszem ilyekkel incommodálván, melyekre nékem mind az Ur nagy Magnanimitassa mind igaz holtig valo obligatiom alkalmatosságot szolgáltatott. Elsőbb Levelemb*en* insinualtam vala magam az Urnál, hogy ha az Ur méltoztatnék engem az Ur Rádai Uramn*ak* commendalni az Urfi melle, mely dologb*an* kérem az Urat alázatoson gratiaját mutatni méltoztasson, egyszersmind tudositani ha leheté reménségem, hogy a szerént dolgom igazgathassam. Ezek után Maradok

A Msgs Groff Ur

holtig valo alázatos Cliense
Szilágyi Sámuel.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Francofurti ad Oderam Acad. Szilagji Samuel Ur*am* levele – 6 Maji 1732

[1] hadat akar üzenni követek útján
[2] ez az igen kiváló apjához méltó fiú
[3] a közügyek irányitására
[4] igen nagy fájdalom tölt el, látván hazánk fogyatékosságát

A 118. levél melléklete

Odera-Frankfurt, 1732. május 6.

Francf. ad oder. 1732 6 Maji

Méltóságos Groff Urfi!
nékem érdemem felett valo Jo Uram!

Alázatos kötelességem azt hozná magával hogy gyakrabb*an* udvarlanék az Urfi*nak*, de minthogy a Msgs Groff Ur*nak* szollo Leveleimb*en* lehető ujsagokat tudom hogy az Ur communicalja, más materiam pedig az irásra nem lévén, azért kelletik oly ritkán udvarlanom, mindazonáltal bizom hogy az Urfi ebbéli defectusomot méltoztatik meg engedni kivált tudván hogy a Levél expeditioja itten sokb*an* kerül. Az Urfi Rádai Gedeon Urammal lőtt kevés esmeretségem, ki minthogy az Magyar historiakb*an* igen gyonyőrkedteti magát, szerzettis jeles historicusokat a Magyar dolgok meg tanulására, mindazonáltal Bethlen Farkas Uram Historiáját még meg nem szerzette, kérvén engem az Urfi ha modom lehetne egyet számára meg szerzenék. Jobb modot pedig nem találhattam fel magamb*an* mintha az Urfihoz fojamodnám ezen dologb*an*. Alázatoson kérem az Urfiat, méltoztasson egyet szerzeni a Groff Bethlen Elekné Aszszonyomtol, tudom ha az Urfi méltoztatik az Aszszony*nak* irni iránta, nem denegalja az Urfitol, nekemis parantsoljon a Msgs Groff Urfi akár minémű kőnyv iránt, vagy más dologb*an*is igaz kötelességem szerint szolgálni kész vagjok tudositását erről alázatoson el várom az Urfi*nak*, hogy ha nem lenne más*nak* committalhatnám. A Msgs Lajos Urfiat T. Vajna U. Praeceptor, Adolph Uramékat méltoztasson az Urfi köszőnteni szommal. En pedig Maradog [!]

A Msgs Groff Urfi

alazatos igaz szolgaja
Szilágjj Sámuel.

Címzés: Illustrissimo Domino Dom*in*o Ladislao e S. R. I. Comitibus Teleki de Szék. (cum plenis dignit. Tit) Domino Dom*in*o ac Patrono humilime colendo. Gernyeszeg.

119.

Odera-Frankfurt, 1732. augusztus 4.

Msgos Groff Ur!
nékem kegyelmes Patronus Uram!

Sub dato 24. Maji currentis kőlt Levelet az én kegyelmes Uramnak igen nagy alázatossággal vettem. Meg vallom semmi meritummal arra magamat érdemesnek nem tehettem, és aztis nem egyebnek hanem az Ur Heroica Magnanimitásának adscribálom:[1] ha az a Szerentsém lehet-

[1] az Úr emberfeletti nagylelkűségének tulajdonitom

ne, hogy az Ur sok rendbéli Gratiajat valami modon avagy tsak in minimis refundalhatnám, nem kevés felicitásom*nak* tartanám;[2] de mind az Ur*nak* Méltóságb*an* helyeztetett Uri Személye; mind az én alatsonságom ezen igyekezetemtől el Szakasztottak, faciam igitur quod mea facere tenuitas permittit,[3] Minthogy az Ur Gratiajat nem refundalhatom, hálátatosságomat contestalni el nem mulatom, ut vel hoc ipso demonstrem tanti Patroni clientem obsequiosissimum.[4]

Kőszőnőm pedig nagy alázatossággal az Ur mostani hozzám valo ujabb gratiaját, engedgye a jo Isten valaha szolgálhassam meg. hogy pedig levélbéli alázatos officiositásomat a Msgs Ur parantsolattyához accomodalyám, elsőbenis kővetem a Msgs Urat magam Rádai Urfi mellé valo helytelen insinuálásomrol, a ki a Msgs két Uri háznak totalis conjunctiojarol confirmatus voltam,[5] másként magamat az időhöz alkalmaztattam volna, jollehet az első levelemben előre akartam volt a Msgs Ur Gratiaját imploralni, minek előtte az conjunctura meg lenne, de a másodikb*an* de plenaria perfectione persvasus voltam.[6] Én ugyan az Urfinál magam a miolta itt vagyon annyira insinualtam, hogy meltoztatott légyen nékem singularis favorát mutatnia, maga mellé az Urfi hivutt, favorabilis conditiokra, melyeket amplectaltam volna,[7] tsak hogy az Ur Rádai Pal Uram hire nélkűl nem akarok semmitis tselekedni, az Urfi ugyan akart irántam az Ur*nak* irni, de magam obstaltam, igy gondolkodván, nagyobb betsületemre szolgálna, és jobb hasznomrais ha az Ur méltoztatna recommendalni, annyivalis inkább hogy az Urfiis én mellettem informálná az Urat. A bizonyos hogy az Urfi mellett haszontalan szolga nem lennék, azt az Urfi maga tapasztalta, hogy kevés ideig roszatskán volt, ott háltam az Urfinál, és szorgalmatos gondgyát viseltem, noha az a változás nem sokaig tartott, de ugy történhetne hogy betegség esnék az Urfira, olykor ez idegen földön szükséges a jo szolga.

A magam dolga tehat ily statusb*an* van Kegyelmes Uram, ha az Urfi Rádai Uram mellé accomodaltatnám, mind addig kűn maradnék mig az Urfi kűnn maradna, ha pedig nem, ugy már a telet még itt tőltőm el, és a jövő tavaszal ha Isten valahonnan költségét parantsolna le mennék, másként egy nyomot sem mehetek, mert még bizony ados vagjok, nem hogy költségem volna az Utra, sőt mostis az Istennel bizonyitok két drajeremnél több nem volt hogy az Ur meltoztatott küldeni, mert már négy esztendőktől fogva élek a hazán kivűl. hogy ha pedig pénzt nem találok onnan hazul venni, kételenittetem auctiot institualni, könyveimet, és szép mathematicum instrumentumimot melyeket szerzettem el kotyavetyézni, és osztán másfelé fordulok még a jövő esztendőn, ha lehet Frantzia országb*an*, minthogy oda nagj vágyasom van. Tanulásomat a mi illeti: genuine magamat az én kegyelmes Uram*nak* aperialom, tudom hogy bőlts ember az Ur, és az szerint ítélni méltoztatik. Minthogy a mi

[2] a legkisebb mértékben is visszafizethetném, nem kevés szerencsémnek tartanám

[3] annyit teszek tehát, amennyit saját csekélységem tenni enged

[4] hogy legalább ezzel megmutassam, mennyire engedelmes pártfogoltja vagyok egy ilyen kiváló Patrónusnak

[5] zavartalan kapcsolatáról meg voltam győződve

[6] meg voltam győződve a teljes megvalósulásról

[7] előnyös feltételekkel, amelyeket elfogadtam volna

hazánkb*an* a Teologus bővséges, és in hac facultate defectus nintsen,[8] Medicusokis nem kevesek, tehat Juris prudentiara adtam magamat, ugy mindazonáltal hogy T. Jablonski Uramat is a Theologiab*an* el nem mulattam, a Juris prudentiab*an* pedig halgattam az Institutiokat, Jus publicumot, Jus Criminalet, Jus Canonicumat, Jus Naturaet, Politicumot és Philosophia Moralist, és ezeket rapiáltamis[9]

A Medicinab*an* pro curiositate frequentaltam a Chimiat, Practicumot, az Institut*io*t Materia Medicat,[10] ezeken kivűl Német és Frantzia nyelvet tanultam

Tudom ugyan kegyelmes Uram hogy sokan ezen intentumomért felőllem balul itélnek, de facto demonstralom ha élek okát igyekezetem*nek*.

A Firniseket, és a Lakirozást a mi illeti, azok*nak* küldöttem descriptioját bőven irván felőllek.

Ujságul irhatom az Urnak alázatoson.

1. 27 Julii ment itt keresztül a mi Kgymes Urunk a Fsgs Császárhoz, Pragab*an* lesznek conferentian.

2. Minthogy az el mult két hetekb*en* a sokadalom alkalmatosságával vacationk volt, Rádai Urfival Berlinb*en* fordulank, ⟨volt⟩ és ott hallottuk egy Corsikából tsak akkor viszá jőtt officialistol, hogy Groff Teleki Miklos Uramat látta, magát jol forgatta, talám fogjais quietálni a Fsgs Császár szolgálattyát, és a mi Urunkét amplectálja.

3. A Corsika beliek meg békellettek garantirozván a Fsgs Császár, et in societatem regiminis[11] fel vétettek.

4. A Spanyol Classis az Algirisbeliek ellen ment, 17 Julii felicissime ki kőtőtt, Orant meg szállotta, és nem sokára megis vészi, de meg vette már 29 Julii mind az őt castélyával, más városokatis azon hirtelenséggel el szaladván a barbarusok űressen hadtak, és a Spanyolok occupaltak.

5. A Tőrők Császár Divánb*an* hivatván az Angliai Király residensét, injungálta hogy Principalisának irná meg, a Spanyolt revocalja azon expeditobol ne hogy alkalmatosságot adgyon a keresténységre valo eruptiora, Ebb*en* a dologb*an* magát az Anglus nem fogja elegyiteni, a Tőrőkis jol meg nézze mely felé akar űtni, mert nem bátorságos lészen.

6. Pro curiositate irhatom az Urn*ak*, most az elmult Pűnkőstre Saxoniab*an* hivatatván társaimmal innepelni, Zell nevű Clastromon mentűnk keresztűl, a hol oly templomot láttam, mely*nek* még párját soholt sem observaltam nem értem ezen a gazdagságot, noha azzalis elég fényes; hanem a mesterséges, és Szemet győnyőrködtető belső epűleteket, mert itt a Mester, ugy imitalta a természetet, hogy az Argos szemeitis meg tántoritaná az itéletb*en*, a templomn*ak* egész belső kőfala, kűlőmb kűlőmbféle szinű márványt praesentál, az oszlopok természeti ki metzett márványokat mutatn*ak*, mely*nek* pallérozattyát ugy meg adták, mintha az ember meg meg annyi tűkőr mellett járna, sőt ugyan hasonlo mate-

[8] az e foglalkozást űzőkben nincs hiány

[9] az Institúciókat, közjogot, büntetőjogot, kánonjogot, természetjogot, politikát és erkölcsfilozófiát, és ezeket siettettem is

[10] Az orvostudományban kíváncsiságból hallgattam a kémiát, a gyakorlati dolgokat, az előírásokat, a gyógyítás anyagait

[11] és az államszövetségbe

riabol portzelenat mutato tekervényes oszlopokatis kűlőmb féle szinekkel adornált én meg esküttem hogy ott minden igaz márvány és portzelenabol van epitve, noha ki tanultam osztán hogy mészből van epitve, de a modgyát ki nem tanulhattam, noha négy aranyot igértem volt a Mesternek, ki huszon alol nem akarta meg mutatni, Az igaz, hogy házak adornálására lehetetlen szebb mesterséget ki gondolni.

7. Mind coelestis, mind terristris golyobisok a Norimbergaiak igen alkalmatosok, tsak hogy oly capacitasut kettőt nyoltz vagy tiz aranyon alol alig hiszem hogy meg vehessűnk.

8. Aztis irhatom az Urnak hogy pro curiositate gyűmőltsőket és virágokat tsinálni tanultam, tseresnyét, medgyet, szolőtt, szilvát, tengeri szőlőtt &c. ugy tudok imitalni, hogy még a curiosus embertis könnyen meg lehet jatzottatni vélle.

9. Az Urfi Rádai Gedeon Uram jo egésségben van, szintén most tanultuk ki az Ur Rádai Uram leveléből a lakodalom meg létet, mely az Urfinakis nagy őrőmére volt, igen kivánná ha Lajos Urfiat ki küldené az Ur, tsak nem persvadealtamis az Urfiat iránta Tudom Msgs Uram hogy bőlts ember az Ur, és Uri Fiainak kivánnya promotiojokat, Ahoz képest igen jol tselekednék az Ur ha elsőben ide küldené, nem drága itt az élet modgya felettébb, jobb Universitás nincs az egész Imperiumban most ennél, ha a Theologica facultast ki veszűk, vadnak itt Hollandiabolis, Muszkoviabol, más meszűre valo heljekbőlis deákok, Az Urfi Rádai Urammal együtt el lehetne az Urfi, együttis végezhetnék tanulásokat, és udvarhozis együtt mehetnének finitis studiis, másként Msgs Uram a hazában mit tanul az Urfi, hiszem ott senkiis magát a haza szolgálattyára el nem készitheti az Urak Fiai kőzzűl, mert azokat a scientiakat quae ad publica patriae negotia moderanda szűkségesek[12] ott nem tanityák, gondolom Bethlen Ferentz Urfiis reá venné magát, ha volna ki persvadeálná.

Kérem az Urat alázatossággal ezen Levelemre válaszolni méltoztasson data occasione. Hoszas irásomrol alázatoson kővetem az Urat, Magam ajanlván az Ur Msgs Gratiájaban Maradok

A Msgs Groff Ur

alázatos holtig valo szolgája
Szilágjj Sámuel

4 Augusti 1732
Francf. ad oder.

[12] tudományokat, amelyek a hazai közügyek intézéséhez szükségesek

120.

Odera-Frankfurt, 1732. augusztus 4.

Msgs Groff Ur!
nékem érdemem felett valo jo Uram!

14 Julii Bétsből kőlt Levelét az Urnak mind az őt aranyokkal alázatoson vettem, kőszőnőm az Ur hozzám mutatott gratiajat, hogy által küldésében méltoztatott munkás lenni. Az Urfi Rádai Gédeon Uramat parantsolattya szerint az Urnak, az Ur neve alatt alázatoson revereáltam, kiis igen kedvesen vette az Ur kőszőntését, és az Urat mint kedves Sogor Urát a Msgs Aszszonyal általam hasonlo officiositással revereálja, kővetvén egyszersmind az Urat, hogy ez uttal tulajdon levelével magát nem insinualhattya, rővid időn mind az Urat, mind az ifju Aszszonyt levelében meg udvarolja.

Magam irhatom az Urfirol hogy mind jo egésségben van, mind pedig ad futura patriae servitia[1] oly hatalmason készíti magát, kiben egész contentuma lehet a hazának.

Sajnállom hogy a Msgs Ur panaszolkodik ellenem, holott fel jövetelemtől fogva egy nehány rendben udvarlottam levelemben az Urnak, melyeknek el tévelyedések nem kevés szerentsétlenségemre lőtt, félek rajta ne talám az Urnak küldőtt leveleim kőzülis el vesztenek.

Nagy őrőmmel értettem Msgs Groff Uram az Ur meg párasodását, melynek tőkéletes consummatioja felől az Ur Rádai Pál Uram levele, mind az Urfiat, mind engemet bizonyossá tőtt, mely dolgon valo őrőműnket contestaltuk miis, Minthogy az Urfi azt a napot meg üllette és a Nsgtok életeket üdvezlettük telyes pohárok áldozattyával.

Verseket nyomtattattunk volna a lakodalmi solemnitásra, de meg nem tudhattuk a terminust ha nem prima Aug. elsőben bizonyoson értők az Ur leveléből, Kívánom mindazonáltal Isten a Nsgtok életét szentelje meg és egymás szeretetiben sok számos esztendeig tartsa meg.

A Szegény Saltzburgumiak még ki nem takarodhattak egészen a magok heljekből, szűntelen jőnek, hol 200zan, hol tőbben, most ment itt két száz s egy nehány keresztül kiket mind Prussiaban telepit meg a mi Fsgs Urunk, Csoda dolog nem tanulhatták még ki, hogy lehettek ők Saltzburgumban annyi szaz esztendőktől fogva papok nélkül, mert a nyilvánságos hogy a Reformatio előtt már az ő confessiojokrol emlekezet van, in hoc statu, magok keresztelték egymás gyermekit, a mint itt az asztalunknál meg vallották, sőt et sacram Caenam administrarunt.[2]

Másképtis kegyes, jámbor és békesség tűrő szegény emberek, az Városban ének szoval hozták bé őket, a fő pap, praedicatiot tartott, magok a várasiak veszekedtek felettek, kiki akarván maga házában fogadni kőzzüllők, collectalván számokra, negy ezer tallérnál tőbbet adtak tsak a papokhoz a mit küldőttek azon kivűlis sokat adtak szegenyeknek. Egyéb ujsagokat meg irtam a Msgs Urnak. Ha merem a Msgs Groff

[1] hazája leendő szolgálatára
[2] az Úrvacsorát is kiszolgáltatták

Aszszonyt nagy alázatoson köszöntöm. Magamat pedig ajánlván az Ur Gratiajaban maradok

A Msgs Groff Ur

alázatos Szolgája
Szilágyj Sámuel

Francofurti ad oderam
1732. 4 Aug.

121.

Odera-Frankfurt, 1732. november 2.

Msgs Groff Ur!
nékem kegjelmes Patronus Uram!

A Msgs Ur levelére tsak hamar válaszoltam, köszönvén egyszersmind az Ur hozzám mutatott Gratiáját, dirigaltam volt pedig azon levelemet Kolosvárra Doctor Enyedi István Uramhoz, meg menetele felől bizonyos még eddig nem vagjok. Meg irtam abban bőven a lakirozásnak modgját, ahoz tartozo dolgokat, a firnisek tsinálását és az azokban kivántato ingredientiakat, s ugj tetzik nékem fuse adtam mindeneket elő, noha minthogj siettem talám valami confusio találtatik benne, mindazonáltal ha mi nem egész világoson van fel téve méltoztasson nékem az Ur iránta parantsolni, hadd explicalhassam. Azonban Jantso Jakab Uramtol küldöttem egj kis iskotolyában négj üvegben négj féle firniseket, ugjan abban a firnisek compositiojára tartozo cruda materiakat, és ezen feljűl egj nehány tutzet pinseleket, meljeket dirigáltam Borbereki István Uramhoz hogj meg küldgjön, ha el vesznének, nagj kárnak tartanám, minthogj ezek az irásommal edgjütt egész informatiot tehetnének, kérem azért az Urat alázatoson, ezekről tudositatni méltoztasson. Ami a magam dolgait illeti, ne vegje a Msgs Groff Ur rosz neven ha azokrol bátorságoson informálni merem az Urat, erre az Urnak hozzám mutatott szokszori gratiája animal, melyben a minthogj tőkélletesen meg nyugodtam, ugj ahoz confidenteris fojamodom.

Én Msgs Uram magam tanulásomat arra a tzélra melyre nagjobb szűkségét láttam a hazámnak jo részint el végeztem, és immár innen le is mennék hogj magam tanulásomat in publicum bonum et usum[1] forditathatnám; de az le menetelre nints modom minthogj feles adosságban kellett magam vernem, abbol pedig magam ereje által ki nem feselhetek, a Msgs Urat irántam terhelnem máris szégjenlem, nem régen vévén az Ur Gratiájabol négj aranyokat melyeket alázatosan köszönők iteratis vicibus az Urnak.

Mindazonáltal nintsen kihez fojamodnom Msgs Uram, ugj látomis senki engem jobban nem segélhet az Urnál segéltetésemnek pedig momentuma függ az Ur Rádai Uramnak valo commendaltatásomtol, azon

[1] a köz javára és hasznára

ugjan immár nem solicituskodnám hogj az Urfi mellé recommendaltatnám, minthogj az Urfi még három esztendeig kűn fog lakni, én pedig annyit nem akarnék a hazán kivűl lenni, másképtis az Urfi engemet egjnehány izben hivutt maga mellé, melyet meg tselekedtem volna ugjan, de az Ur Rádai Uram hire nélkűl nem tartom heljesnek lenni.

Caeterum én a magam tanulásomat ad politicum statum inkább accomodaltam, melyhez képest a Jurisprudentiat tanultam Jus Naturaet Jus publicumot, Jus Canonicumot, Jus Civilet, Jus Criminalet, Statisticumot,[2] azon kivűl német és frantzia nyelveket, Ezeket pedig in hunc finem: primo:[3] ugj látom a theologusnak hazánkb*an* nintsen semmi szűki, sőt proportionaliter tőbb vagjon mintsem a haza interteneálhassa. Secundo: A mi Uraink gjermekei az ilyenekb*en* defitialnak, holott azokat kellene ad statum politicum instrualni;[4] de amint veszem észre ezen igjekezetem tsak fűstőt vét, nem lészen szándekom*na*k successusa. Hogj ha azért a Msgs Ur annyi gratiáját méltoztatnék hozzám mutatni, hogj az Ur Rádai Uram*na*k commendálna, minthogj az Ur azon igjekezik hogj egj personát tartasson a Reformatus Statussal Bétsben; ki in negotiis religionis az Udvarnál a Reformatus Status dolgait promovealná, igen kedvesen venném az Urtol, és megis mutatnám a Msgs Ur*na*k, hogj minden némű Statusomb*an* az Ur*na*k fidelis, és tőkélletes szivű Cliense lennék. Ezen dolgot kérem az Urat alázatoson senkivelis ne communicalja, és engemet ez iránt méltoztasson tudositani, egjszersmind tanátsatis kegjelmesen adni. Mindezekre alázatoson el várom a Msgs Ur parantsolatyát Maradván

A Msgos Groff Ur

alázatos igaz szolgája
Szilágjj Sámuel.

2 9bris 1732
Francf. ad oder.

A borítékon Teleki Sándor kezével: De dato Francofurto ad Oderam – 2 – 9bris Ao 1732 – Szilágji Samuel
Not Ebb*en* emlekez – ő kgle Rádai Pál Uramrol rat*i*one Agentio*nis* Viennensis

[2] a jogtudományt tanultam: természetjogot, közjogot, kánonjogot, polgári jogot, büntetőjogot, államtudományt
[3] ebből a célból: először:
[4] az állami élet felé irányítani

X.

VAJNA MIKLÓS
(1723–1724)

122.

Gernyeszeg, 1723. július 21.

Méltóságos Gróff Ur,
érdemem felett valo nagj jo Uram, Patronusom!

Nagj alázatossággal vettem az estve nékem transponált Mgos Groff Ur levelét, a melyböl s azon kivül is mint hogj az Mgos Ur hozzám valo le ereszkedését, érdemetlen körül valo fáradozását, meg mutatott sokrendbéli Uri patrociniumát, joakarattját értek, s tapasztalok alazatosan; sőt ennek előtte is tapasztaltam s értettem; ugj nagj alázatossággal valo meg hálálással is vettem s vészek; melyeket (mint hogj nem érdemlettem és tehetetlen is vagjok a Mgos Ur*na*k meg szolgálni) az igaz Isten az ö Felsége ditsőségét munkálodok*na*k jutalmával a mennyen es é földön a Mgos Urnak jutalmaztasson meg kivánom szivem szerint. Hasonloképpen Franequerában nézö Commendatoria ⟨ajánla⟩ aránt valo ajánlását a Mgos G. Urnak alázatosan vészek; ez mivel néha valami beneficiumnak obtineálására szükséges, és magam is a költségtelenebb Académizánsok kőzül vagjok; ha a Mgos Urnak terhére n*em* lészen. es eddig tapasztalt Uri jo indulattjából folyo, nem nehéz dolgnak alittja a Mgos Ur lenni, ezen Commendatoriát is nagj alázatossággal várok a Mgos Gróff Ur joakarattjából; sőt alázatossan kérem is a Mgos-Urat mind illjen Commendatoria aránt, mind penig egj Passualis, Absitos levél aránt, ha mind ezekben terhesen alkalmatlankodo fél nem vagjok. Mely aránt a mint a Mgos Ur joakarattjában meg nyugottam; ugj maradok is

a Mgos Gróff Urnak

mindenkori alázatos szolgája
Vajna Miklos
mpr.

1723 21 Julÿ
Gernyeszeg

123.

Gernyeszeg, 1723. július 22.

En ide alább subscribens személly, testimonio p*rae*sentium, jó lelki ismérettel assecuralom Gróff Teleki Sándor Uramat, mint hogy az ő kgle tekintete, és Commendatoriája által recommendaltattam a' Frisiai Franeqverai Academiának gratuitus Alumnusi köziben, hogy olly pietassal, és rendes accomodatioval igyekezem folytatni azon Academián lévő életemet, a' mellyel az Ur ő kgle ottan valo creditumát el ne roncsam, sőt inkább nevellyem, és más Keresztény, még ezen túl azon Academiára fel menő, Hazám beli Felebaratimnakis, azon Academiára bé férkezésekre kelletö úttyokat ne p*rae*cludallyam, sőt inkább meg nyissam; mellynek nagyobb bizonyságára adom ezen subscriptiómmal, és pecsétemmel meg erőssitett levelemet.

Dat. Gernyeszeg. – 22 – July A 1723.

Vajna Miklos
mpra.

Kívül Teleki Sándor kezével: Illjen Assecuratiot adott nékem T. Vajna Miklos U*ram*, Academiára valo indulásakor.

124.

Debrecen, 1723. augusztus 18.

Méltóságos Gróff Ur,
érdemem felett valo nagj jo Uram!

Be akarván én mellettem eddig fideliter szolgált Losontzi nevü inasomot botsátani annak rendi szerint, vévém észre maga önként valo beszélléséből hogj ö akarna jo szivel állani Lászlo Urfi melle, (mint hogj az Urfival talám éppen egj Categoriaban is tanul, és nem is igjekezik propositumа szerint belsö hivatalra; máskeppen Rima-Szétsben tisztességes Nemes ember gjermeke, a mint ki tanultam) kérem annakokáért a Mgos Gróff Urat alázatosan, ha Lászlo Urfi mellett lévő inaskak rendiben be férkeztethetnek az Mgos Gróff Ur gratiajából, ne terheltessék az M. Ur őtet is annumeralni, servilis volt mind a Collegiumban az Urfi körül mikor meg fordult, mind penig mellettem fideliter szolgált, jo remenséggel is vagjok felőle, hogj ha az Urfin*a*k akar melljik inassa decedalna, elmenne is, akarmelljik hivatalra is az Urfi mellett applicaltathatik fideliter, kiis tanulni is akar az Urfi mellett, de egjszer s mind mint Nemes ember gjermeke az Udvarban excolalodni is akar; ha tetzik annakokáért a Mgos Groff Urnak őtet acceptalni, kész magát applicalni. A hűséges szót fogado szolgálatrol magam is instruaItam, es az Inasi kötelességet eleiben adtam, a mint fog az Ur ö néki parantsolni, ugj fog cselekedni.

En penig Istennek kegjelmességéb*en* s oltalmában ajánlván a Mgos Groff Urat mindenéivel edgjütt maradok ·

a Mgos Gróff Urnak

alázatos bujdosó szolgája
Vajna Miklos
mpr.

Debrecen
1723 18 Augusti

125.

Franeker, 1723. november 7.

Méltóságos Gróff Ur,
érdemem felett valo nagj jo Uram!

Istennek csudálatos gondviseléséből 4 8bris érkeztem Franequerában minden kárvallás nélkül jo egésségben, kivánom hogj ezen levelem a Mgos Gróff Urat is találllja jo egésségben es egész Mgos Uri házával kivánatos állapotban. En majd későn érkezvén semmiképpen, német kőntősőm*nek* nem létele miatt Lejdában nem mehettem, az őszi szélveszes idö is akadaljozván; mindazonáltal Csernátoni Urammal csakhamar conferaltam az Urtol reám bizattatott dolog aránt szórol szóra. Azert a mi nézi a Mathesishez tartozo instrumentumotskákot, azok egjnehány rendbéliek 1. rend. florenor*um* 15,, – 2. rend. 22–24. 3. rend. 28. 29. 4. dik rend. – melly is legg job, szép és egészen rézből vagjon, tokostol minden szükséges aprossággal flor. 31 ~ harmintz egj Belga forintos. hoc est. tizenkét Császár vagj Francia Tallér és husz stifer – az az egj forint. mert egj Francia Tallér harmadfel Belga forint.

Az ágjék fel kötö eszkőz is ott van részből hét forintos; de szükség Hogj 1 – az nyavalyás ember*nek* vastagságárol. 2 – Melljik részin van a ruptura vagj romlás. 3. Menyi a le ereszkedett rész, mind ezekröl merték által a Mester embert informálni kell, hogj jobban ahoz alkalmaztassa. Mind ezekről és maga állapottjárol, ugj a Complastromrol is bővebben irt maga Csernátoni Uram. Valoban meg szorult állapotra hajtotta ö Keglmét Baba Ferentz Uram mint másokat is nemelljeket; mert a mult esztendőkben amaz hires borok*nak* Magjar Országrol valo fel hozattatásának és Angliában valo költöztetésének alkalmatosságával, kevés pénzét sub faenerata refutione ki csalta, és boraiban nagj károkat valván mind eddig is meg adhatta. Sokakot ezen az uton késértetben hajtott, sub boni publici specie[1] maga jovát szinesen csalárdul munkálodván meg szegjenittetett, es ezért a mint ki tanultuk már Erdélyben nem akar menni.

Jo egésségben találtam Andala Uramot, és nagj örömmel is vette az Mgos Ur levelét s köszöntését. Halálának hire tamadott volt az Meg

[1] a közérdek látszatát keltve

holt Professorok halálakor valo betegségeböl, most penig jo egésségben vagjon ajánlja is minden jok*nak* kivánásával a Melgos Urnak kész szolgálattját. Még nékem az alumnia aránt, mint hogj sokan vadnak itt a Magjarok, nem szolgálhatott, s talám tavaszig nem is szolgálhat. Melyhez képest valoban kőltségesen kell élnem, és igj hazamenetelemre, könyvek*nek* vásárlására egj pénzem sem fog maradni.

Pápai Ferentz Uram (a mint az idén Angliaban járt Deákoktol ki tanultam) még Londinumban vagjon. E felől sokan sok féle modon itilnek, dolgait balra magjarázván kivánnyák némelljek kárban hajtani. Tisz P. Professor Tsétsi János Ur*am* egj az illjen gravis praetendensek közül, én a maga Deákjaitol vettem.

Istennek oltalmában ajánlván mind ezekkel a Mgos Urat, egész Mgos Uri házával egjütt, maradok az Mgos Groff Urnak mindenkori alázatos

szolgaja
Vajna Miklos
mp.

Ao. 1723 die 7 9bris
Franequerae West-Frisiae.

PS. Nagjon bátorkodva, alázatosan Tesvér atjamfianak nemely dolgaimrol szolo levelemet includaltam, hogj el ne veszne; talám Praeceptor Uram annyi emberséget vagj más valaki cselekeszik, hogj Enyedre le küldi.

126.

Franeker, 1724. április 4.

Méltóságos Gróf Ur,
érdemem felett valo nagy jo Ur*am!*

Mihelyt fel érkeztem a mult esztendőben, mingjárást kötelességem szerint az Urat minden engemet illetett dolgokrol tudosittottam, de nem tudhatom, hogj ha kezéhez mente azon levelem az Ur*nak* vagj penig el tévedet (a Gajdo Uraméval edgjütt volt) Most azért mind azon levélnek memorialejáért mintegj; mind penig az idö folyásával magam boldogtalanságának el közeliteséért az Mgos Urat kevés irásommal busitani kéntelenittetem, és mint hogj a nyomoruságban fülig ülök, szabadulásomnak modgját jo uton keresni nem vétkezem. En még alumniai beneficiumra csak rész szerint is most léptem, és nem is fogok fél alumniánál többet nyerni, mert itt qui prior tempore, potior jure,[1] akarki commenda*tio*ja légjen valakinél respectus és személy valogatás éppen nintsen, ezért mint hogj felesen vagjunk éppen egész alumniára nem succedalhatni, hane*m* két felé hasitván kéttő*nek* adnak egész alumniát, mivel felesen vagjnak a Magjarok. En penig minthogj szegényeb

[1] annak van több joga, aki több időt töltött el

állapottal vagjok mindeneknél és még is annyit kell fizetnem, mint másoknak, tehát szükségemnek valamiképpen valo subleválásáért kell folyamodnom az Ur sokszor hozzám meg mutatott jo indulattjához. Melyhez képest igen alázato[san] kérem az Urat, ne sajnálljon én érettem s mellettem az Urnak Betlen Joseph Uram ö Ngának irni, és a Nemes Var-megjét is ö Nga által dolgaimnak Istenért valo elö segittetésekre, requiralni, és bizony Istennek előtte emlekezetes dolgot fog cselekedni a Mgos Ur; nékem penig mind holtig meg köszönendöt. Ugj az Urnak Bánfi Lászlo Urnak is a Megos Ur commendatioja mellett instálok alázatosan, ha az Ur Fő-Ispánysága alatt lévő Nemes Varmegje előtt is Istenes jo indulattját dolgaimnak elö segittetésekre meg mutatni nem fogja sajnálni az Ur. Caeterum magam különös instantialis levelemmel mind az Urat Betlen Josef Uramot ö Ngat, mind penig az Urat Bánfi Lászlo Uramot ö keglmét requirálom, mely mellé, az Mgos Ur is maga commendatiojat, es mellettem valo irását adjungálni ne sajnállya, kerem alázatosan az Mgos Urat. Talám Isten mind az Uraknak, mind penig az Var-megjében lévö embereknek sziveket rá hajtya és birja, hogj avagj csak két helyröl négj aranny succursusom leszen az Mgos Ur foganatos commendatioja mellet, másképpen én se dolgomot ugj a mint kellene itten el-nem végezhetem, se penig alá tisztességesen nem mehetek, mert reménségem kivül költségtelenségben estem.

Én semi ujságot nem irhatok a Mgos Urnak, praeterquam ide Franequerában contra omnes tum Belgii Foederati leges: tum etiam praesertim Academiae leges,[2] a közeleb mult télen Hálából az Ordok egj Juris Professort hivtanak, a ki nem mas, hanem Lutheranus ember más-képpen derék ember, szinten 21. Martÿ inaugurálták még azon kivül három, Theologiat és Universalis Historiát tanito Professorokkal. Ezt ujságnak irám azért, mert törvény szerint a Professoroknak nem szabad más vallásuaknak lenni, mindazonáltal (jollehet titokban van) ha ki gondolkodik a felljeb valo esztendöben hallatott uniorol, az Lutheranusok es mi közöttünk, nintsen ez okos fundamentum nélkül &c.

En magamot a Mélgos Urnak joakattjában ajanlom alázatosan, és egjszermind alázatosan is kérem, hogjha ⟨valami⟩ alázatos instantiámnak valami foganattja lészen, minél hamaráb engemet tudositani ne terheltessék a Mgos Gróf Ur, Istentöl jutalmát vészi és magam is kötelességem szerint, ki telhető képpen szolgálni az Urnak mig élek, avagj csak gratiarum actioval szolgálni el nem mulatom.

Illyen bátorságos irásomrol penig, és fáradságos busitásomrol követem alázatosan az Mgos Urat. a mint hogj Istennek oltalmában ajánlván mindenestöl fogva a Mgos Urat, maradok is az Mgos Gróf Urnak

alázatos szolgája
Vajna Miklos
mp.

1724 4 Aprilis
Franequerae Frisior.

[2] azon kívül, hogy itt Franekerben a Belga Államszövetség, és elsősorban az Akadémia minden törvényével szemben

P. S. Im occludaltam és le küldöttem az, Betlen Josef Uram ö Nga*nak*, es Bánfi Lászlo Uram ö keglmének szolo instantialis leveleimet. Melljeket ha haszontalannak lenni vélne a Mgos Ur, hogj kézröl kézre ne hanyódgja*nak* tűzre vetni mingjárást illö lészen &c.

127.

Franeker, 1724. szeptember 1.

Méltóságos Gróf Ur,
érdemem felett valo nagj jo Uram!

Szintén harmadik rendel küldöm ez uttal levelemet az M. Urnak. mind fel jötömkor nékem adattatott parantsolattja aránt, mind penig az után következet magam bajos dolgai aránt; De mint hogj még eddig sem edgjik, sem penig másik levelemre valaszszát éppen senkinek nem vettem Erdélyböl, tehát kételkede*m* nagjon, hogj ha mente az M. Urnak kezéb*en*, vagj penig nem ment, mindazonáltal a jol postára adott levél sem Erdélyböl ide, sem penig innen Erdélybe, el nem szokot veszni.

Quicquid sit. En meg vallom Mgos Ur, hogj bizony, nem ugj vagjok, a mint kellene, mert igen szükös állapottal vagjok, melyhez képest irtam az Urnak ennek előtte valo levelemben illjen boldogtalanságomot és egjszers mind az Urnak Betlen Josef Uram ö Ng*na*k és Bánfi Lászlo Uram ö keglmének szolo leveleimet is az Mgos Ur levelébe*n* accludalva el küldottem alazatosan, hogj az Mgos Ur assistentiája által, a két Vár-Megjékröl még valami segitségem lehetet volna; mint lött vége irásomnak s instántiam*na*k, még eddig nem tudom, csak csendes várakozo reménséggel voltam eddig s vagjok, már Isten tudgja mint lészen; Jollehet sok részröl érdemetlen és méltatlan vagjok, csak hogj irásommal is terhelljem az Urat; mindazonáltal gjámoltalanságomot ajánlom az Ur joakarattjában és patrociniumában. Még csák fél beneficiumra kaphattam s tőbre nem is léphehetem[!] a mint látom a circumstántiákot, de e mellett menyit kőltők Tiszt. Bikfalvi Sig*mon*d Uram elö tudgja beszélleni, mind ezekböl azt a consequentiat hozom ki világosan, hogj ha az Isten csudálatosan nem procurál, es nem szolgáltat egj nehány pénzt, le menésemre nem lészen éppen pénzem &c.

Mind vártam, eddig az Mgos Ur parantsolattját, az Mako Pálnak keszitendö ágjék segitö réz eszköz aránt, Circinusok aránt. &c. melljeket minden modon meg irtam ennekelőtte, az Urnak irott leveleimbe*n*.

Istentöl jo egésséget es minden jo dolgaiban valo boldog elö menetelt kivánván az Mgos Ur*na*k, maradok

alázatos szolgája
Vajna Miklos
ms.

1724 1 Septembris
Franequerae Frisiorum.

P. S. Ha mernék sok okokra nézve, es tudnék is mitsodást kellene, küldenék afféle apro kőnyvetskéket, melljek talám nintsenek oda ben, de most el vonnak sok okok rolla; mindazonáltal parantsolván énnékem az Ur őrőmest meg cselekeszem &c.

XI.

SZÉKELYHÍDI N. MIHÁLY
(1729–1741)

128.

Nagyszeben, 1729. augusztus 3.

Méltóságos Gróff Ur!

méltatlanságom felett való igen nagj jó Uram és kegyesség szerint való Sequestralis Fautor Patronusom.[1]

Alázatos szólgálatomnak ajánlásával és minden jóknak kívánásoknak praemittálásával a' Mlgs Ur levelére rendel igj repplicálok alázatoson.

Hogj tegnapi hírtelenséggel irt czédulámat a' Mlgs Úr szégjellette en felette igen bánom, de az akkor külömben nem lehetett: en tiszta indúlatból tselekedtem, ha a' Mlgs Úr külömben vette a' czélomon kivül esett, nemis vígjáztam a' magam privatumomra (mivel azt könynyen el-halgathattam vólna, magamra haragat és munkát nem vévén) sem a' pompás levélre, hanem a' Mlgs Úr hasznára; ha Isten olly nemes elmével és jó-tulajdonságokkal engem meg nem áldott, hogj a' Mlgs Urnak maga kívánsaga szerint ⟨nem⟩ szolgálhattam; 's magamat a' Mlgs Úr Vri személlyéhez illendő képpen ⟨nem⟩ Comportalhattam vólna, azért a' Mindenható Istennel nem perelhetek; szegény háztól nem kövér, hanem tsak ösztövér bárány telhetik ki.

Indigestióval Isten óltalmazzan hogj a' Mlgs Urat vádoltam vólna 's vádolnám; rectum enim per Curvum Corrigi non potest:[2] hanem tsak azt kívántam 's akartam hogj a' melly hiba (quoquo tamen modo) esett, meg igazittassék, hogj rövid nap múlva a' Mlgs Urnak a' miatt nagjobb meg háborodása ne esnék; de a' mit kerültem éppen abban estem, jól vagjon nékem mert régen tanúltam még sem observalom: Dormientem leonem noli excitare.[3] tudja Isten ingjen sem reménlettem hogj a' Mlgs Ur ezzel úgj afficiáltassék.

Jól jút eszemben a' mire emlekeztet a' Mlgs Ur, az indorsatio alkalmatosságával: En egjikét a' Fazakassal való conventionalis levéleknek midön téntával indorsaltam vólna, azt tudniillik a' mellyiknek kellett vólna maradni a' Mlgs Urnál; az másikat nem indorsáltam, ezt

[1] közbenjáró jóindulatú pártfogóm
[2] hiszen az egyenest nem lehet görbével javítani
[3] ne ébreszd fel az alvó oroszlánt

mondván a' Mlgos Urnak: hogj a' lészen a' Fazakasé, és azt nem szükség indorsalnom, arra a' Mlgs Groff azt monda: irjak hat bártsak egj-egj-A-t mindenikre, hogj abból esmérje meg a' Mlgs Ur, hogj egjüvé valok; úgj irék téntával egj-egj -A. mind erre az mellyet be küldött a' Mlgs Ur, mind arra a' melly nem találtatik, még penig annak téntával való indorsatioja ala: ez penig vólt Vasárnap, En az ólta azon Contractusokat tudja Isten nem láttam, hová lett nem tudom (el-veszhetett, vagj tévedhetett az is úgj mint több levelei a' Mlgs Urnak, mellyekről egj néhanyszor panaszolkodott a' Mlgs Ur) de Ennállam esküszöm az Istenre (sőt ha prophessiom hozná eskünném minden Szentekreis) nem maradatt, sem az a' Contractus – se más leg kissebb hasznos leveleis a' Mlgs Urnak, egjéb impurum maculatumnal; el sem tévesztettem. Isten Engem úgj segillyen! (melljet meg a' számból nem igen hallott senkijs) hanem a' mint a' többit Conservaltam 's az hová kellett meg adtam, aztis Conserváltam vólna, s' az hová illett volna, meg adtam vólna: hogj penig a' Mlgs Vrnak réám örökös panassza ne légjen én a' bé küldött Contractust parealtam – Conferáltam subscribáltam – pecsételtem 's petsételtettem – ezen levelemben accludáltam – és ezen levelemmel egjütt azon Ember kezében adtam, a' ki nékem a' levelet és Contractust hozta; magamnál hagjni nem mértem, mert látom, hogj bóldogtalan tsillag alatt születtem 's minden plánetak és dólgok ellenem öszve esküttek – A' Fazakasnak hag·tam (ha ezzelis nem hibáznám) ezen Contractust a' mellyet – bé küldött a' Mlgs Ur, azért mert azt látta a' Mlgs Ur és a' mindenképpen keszen van – Az ujj párt küldettem a' Mlgs Urnak azért, hogj lássa a' Mlgs Ur, hogj benne variatiot nem töttem, és hogj Brassai Pál Uram subscribállya 's petsétellye meg ott az hová töttem ezt a jegjet = l. s. mivel az itt maradott Contractusban az ö kglme subscriptiója 's petséttye ollyan helyen vólt.

Az ötves Hauszman Uram számára küldött pénzt (úgj mint a' potolásra kivántató ezüstnek az árrat, és a' Kés tsináló Adrián Uram számára kelletö hat Német forintokat) a' Mlgs Ur pecsettye alatt Hauszman Uram kezében adtam – magam elött meg olvasta, és arról valo qvietantziat, a' Contractus allján subscribalta – és pecsételte; a' melly Contractustis En még más ezenkivül valo három Contractusokkal egjütt (mert az negjedik Contractus) egj ⟨Copertában⟩ petsétes és a' Contractusoknak számok szerint titulált Copertában adtam Marti Györgj Uram kezében: úgj hogj Marti Györgj Uramnal vagjon 1 – Az ötves Hauszman – 2 Az Ón mives Bér Györgj ⟨Uram⟩ 3 Az kés csináló Adrián – 4 Saru csinálo Mester ember Uraimék Contractualis leveleknek az parjok négj Corpusban.

Veszett el – két ón tányér, az Angliai ón tényérok közül, meg sem került egjikis; hanem Marti Györgj Uram maga tsináltatott Bér Györgj Vrammal, kettött hejettek hasonlókat, 's meg is fizette az árrat.

Ne végje a' Mlgs Ur ezen levelemet rossz neven, mivel En magam dólgaimnak most fügvén a' sulyán rementelenül esék szörnyü meg háborodásom ezen dolog miatt; melly miatt eppen extra me vagjok, úgj hogj re infecta tsak ki megjek Szebenböl.

Ajanlom ezzel a' Mlgs Urat Istennek Kglmes óltalmaban 's maradok

A' Mlgs Groff Urnak alazatos szolgája

Székeljhidi Mihálj

Cibini Ao. 1729
3 Aug.

Kivül más kézzel írva: Academiaban menö Deak Szekelhidi Vram Levele, az Szebeni Fazakas Contractussával egjbe kötve

Vizakna 1729. ⟨Apr.⟩ Die – 7a Aug.

129.

Halle, 1731. október 5.

Halae Magdeburgicae Ao. 1731. Die 5. 8ctobris.

Méltóságos Gróff Vr!

Érdemem kivül 's felett való specialis Nagj jó Vram, Fautorom, Patronusom.

Magam ítéletem szerint-is hálaadatlansággal vádoltathatom a' Mgs Vrtól, nem tsak ritka hanem egjszeri mind ez ideig való nem írásomért-is: holott ha valakihez a' Magyar Hazában, a' Mgs Gróff Vrhoz lett vólna mindenek felett ez iránt való tartozó szoros kötelességem; de azt más tőbb eddig gátoló okaim között halasztotta velem, a' Mlgs Ur mindenkori sok munkákkal való obruáltatásának meg-gondolása: Ne intempestivus essem interpellator;[1] accedálván levelemnek kedvetlenség nélkűl molestiát nem szűlő el fogadtatása iránt nállam való bizonytalansága, a' Melgs Ur' utólsó el-jövetelem elött égj némű némű idők alatt hozzám subsentiált kedvetlenségiből: mellyet a' Mlgos Urnál inkább hiszem nemzett, nem annyíra a' Mlgs Vrnak én bennem maga Mgs Uri Személlyéhez vagj Melgs Vri Házához effective-symbolice & reapse comperiált[2] hűsegtelenségem, hálaadatlanságom 's gonosz indúlatom; (ne is légjen bennem ez utánn-is koporsomban szállásomig mozgó élete tsak égj tsepp olly véremnek-is, mellyben ollyan affectio lenne) mint az én nem bóldog hanem ellenben tétetett sorsu személlyemhez atrabile impregnalt indúlattal viseltetöknek ellenem lehetett sinistre informans relatiójok: noha nem tagadom (quia homo sum, nihil humani a me puto esse alienum, nec quicquam ex Communi generis humani Corruptione aut labe habeo proprius & familiarissimum, quam tres-ut cum Augustino loquar – literas Caninas, nimirum (R) Latinum, (ϱ) Graecum (...) Hebraeum, id est e r-r-o-r e s. & planae ad eorum excusationem non vero ad expostulationem haec scribo per humiles

[1] hogy ne alkalmatlan időben zavarjak
[2] gyakorlatban, jelképesen és valóságosan tanúsított

characteres demisse instantes)[3] hogj okot adhattam légjen arra magamis a' Mlgs Urnak – Mind in genere az en mások felett való termeszeti gjarlóságom' erőtelenségeivel; mellyek miatt gjakran azt tselekeszem akaratom ellenis a' mi magamnak sem tettzik. – Mind in Specie az en komor kedvetlenségemmel, 's busongó indúlatoskodásimmal; mert ez az én természeti fogjatkozásomnak rossz tulajdonsága (hogj ha nem írnám-is jobban tudja a' Mlgs Vr nállomnál ezeket ama rossz udvas fának az hypochondriaca affectiónak éretlen 's ízetlen gjümőltseinek lenni) hogj még midőn külső okom nintsenis réája szomorkodjam, komorkodjam; mordálykodjam; mennyivel inkább midőn külső októl is fel-indittatom, felettébb való pathemák*nak* alajok vettetem; kivált ha olly objectumtól – a' mellytől szenvedni másnakis nehéz vólna – a' meg háborittatást vészem: és sokszor ha orvoslását tanálnámis meg háborittatásom*nak*, nem keresem; hanem magam*ban* fővek-epedek-mordálykodom és kedvetlenkedem (úgj hogj méltán bizony ingemiscalhatok Szent Pállal: Oh! én szegeny nyavalyas ember kitsoda szabaditt meg engem' ettől?) mellyel másokban-is még azokban-is kik másként hozzám jó indúlattal volnán*ak* hozzám való kedvetlenséget szerzek: illyen mind külső ok nélkűl való, mind külső okból származó még penig többire mindenkor az emberek*nek* allyassitól okoztatott meg háborodásim gjakran vóltanak a' Mlgs Urnál való múlatozásom*nak* ideje alattis, mellyeket ha a' Mlgs Ur*nak* meg jelentettem vólna, magais a' Mlgs Vr bizony bőltsen meg-itélte vólna, hogj vólt méltó okom a' kedvetlenkedésre, 's annak orvoslását a' Melgs Urnál felis tanáltam vólna; de en azt el múlattam, kerűlvén hogj miattam a' Melgs Ur meg ne háborittassék, tsak magam*ban* indignálódtam, magamat mortificáltam 's kedvetlenkedtem; nem gondolván meg hogj a' mint egj felől kerűlőm, a' Mlgs Urnak miattam való meg-nem háborittatását; úgj ellenben más felől mord kedvetlenségemmel kedvetlenséget szerezhetek a' Mlgos Ur*nak*: ez illyen alkalmatossagokkal mondom nem tagadom, hogj okozhattam a' Mlgs Urban hozzám való kedvetlenséget 's nehézséget. – Mind penig közelebb rendeletlen magam viselésimmel, mert az akkori egj néhány idők alatt való fatalis állapotom és némelly hozzám maleferiatus emberekkel való tsudálatos connexióju dólgaim arra birták gjarló természetemet, hogj némelly dólgokb*an* kedvem 's akaratom kivűlis majd Mazarinice 's mások*nak* felőllem való bal itéletre okot szolgáltató módon magamat viselném; de azzalis nem azoknak, hanem magam*nak* ártottam: mindazonaltal mind azokban*n* is (az Isten tudja 's az én lelkem) a' Mlgs Urhoz 's Mlgs Uri Házához az en szívem mint állott légjen, mais mint állyon 's mind eljövetelemig mind az után – az hol helye, ideje, módja vólt – ha meg nem szóllaltam és minemü emlekezettel vóltam (a' mint bizonyságot tehet rólla, akarki, a' ki igaz lélekkel erről hátam megé is akar szóllani) a' Melgs Urról 's Groffi Mlgs Uri Házáról; 's lészek is, mig élek akarki mit itéllyen felőllem,

[3] mivel ember vagyok, semmi emberi dologról nem gondolom, hogy idegen tőlem; az emberi nem általános romlottságából vagy vétkéből semmit sem tartok magamra annyira jellemzőnek, vagy hozzám közelállónak, mint — hogy Augustinust idézzem — három gyalázatos betűt, amelyek: latin (er), a görög (ro), a héber (res), azaz *er-ro-res* (hibák), amit csak mentegetőzésül és nem szemrehányásként írok az alázatosan könyörgő sorokban

mert én tudom ebbeli szoros kötelességemet: melyre – a' több szama nélkül valók között – elég okot ád nékem tsak az az egj-is ha meg gondolom, mit tselekedett velem (amaz én szomoru 's minden dolgaimat tövel heggjel öszve forgató, zűrő, zavaró állapotomban, melynek savanyu íze még mais szám*ban* vagjon, 's talám hóltig ki sem pökhetem; ha tsak lakásomat idegen Országban nem helyheztetem) a' Mlgs Ur*na*k méltatlan vádoltatásim 's üldözőim ellen adott bőlts tanáttsa – szabadúlásomat munkálódó sok írása, munkája, fárattsága – minde-[n]ütt 's mindeneknél minden képpen jómra czélozott kegjes Istenes, Uri nagj és tőllem soha eléggé meg ne*m* szólgálható 's meg sem köszönhető Grátiája: Mellyhez való bizodalom bátoritt mostanis a' Melgs Vr*na*k ezen alatson és (mint Ovidius szólt: Qualem decet Exulis esse.)[4] incultum Epistoliumom*m*al való údvarlására; fel tévén é kettőt: 1. Ha hibáztamis a' Mlgs Urnak ream való nehézsege iránt tött itéletemben: az én tsekély itéletü opiniom*na*k vétke a' Mlgs Ur bölts judiciumu Favoránál gratiát tanál. 2. Ha nem hibáztam penig, hanem ugjan ex p*rae*specificatis vel quibus cunq*ue* aliis ex causis[5] esett a' Mlgs Ur*na*k hozzám való kedvetlensége, ugj is bízom a' Mlgs Vr tapasztalt gratiájához, hogj a' rövid idővel (tempus enim edax rerum)[6] melly alatt el távoztam a' Mlgs Groff Ur' Uri Házától, réam eshetett nehezsege a' Mlgs Ur*na*k amnaestiá*ban* menvén alázatos levelét szegeny bujdoso Cliensének nem repudiállya sem rossz neven nem vészi: mellyet mostan sem*m*i nevezetes uj:ságokkal 's a' Mlgs Urat gjönyörködtető dólgokkal nem exornalhatok; hanem (si non essem post festa Sacerdos)[7] Eppen tsak ezeket irhatom a' Mlgs Urnak. (1) Hogj a' Prussiai Király a Kron Princet a' maga Fiát (ki felől azt írtam vala az elein a' Mlgs Gróff László Urfinak: hogj az Attya hire nélkül el ment légjen, mivel akkor úgj hallatott vala; de annak utánna bizonyosab*ban* meg értettem, hogj tsak intentuma vólt arra; de szándékát nem effectuálhatta, mert az Attya eszre vevén, el-küldötte arestumba a' Köstryn-i fortaliciumba; a' Káth nevü kapitánt penig – kinél szebb 's dalibb ember az egész Király hadában, még Potstáin-ban sem vólt; a' mint mások referállyák, noha oda a' Király sok meg meg an*n*yi Absoloni szépségű embereket gjüjtött öszve – kivel e' dologba a' Kron Princz egjet értett, vagj e' dologb*an* principalis Causais lehetett, azon ablak eleiben vitetvén az hol a' Fia arestumb*an* vólt ad terrificationem ejusdem fejet vétette) keg:elmében vévén a' minap maga el-ment hozzája Köstrynbe, és drága kötőfeket lovakat 's egjéb ajándékokat vívén néki, nagj szeretetit mútatta hozzá; de még is akkor magával el nem eresztette Berlinbe; hanem mind eddig Köstryn-ben hagjván, most maga egéssz Familiájával 's Királyi Udvarával Wusterhausen-be menvén vadászni, oda varja a' Fiát, hogj onnét nagj pompával men*n*yenek mind egjütt Berlinbe. (2) Hogj égj Von Schick nevü Lieutenánt-at verboálni küldvén a tavasszal a' Ki[r]ály, el szökött a reclútázás alatt negjven ezer forintokkal, és a' Király minden felé patenseket küldvén citaltatta

[4] számkivetetthez illő
[5] egy bizonyos, vagy valami más okokból
[6] az idő ugyanis elhomályositja a dolgokat
[7] ha nem ünnep után vagyok pap

bizonyos terminusra; de nem Comparealván, meg sententiaztatta, és ovalis formaju táblakra czifrán a' mint az ober Officerek szoktak járni, a' Királyi Mundurba fél ember formá*ban* le festetvén, addita nominis inscriptione & Causa sententiae,[8] minden Városokon át egéssz birodalmában a' piaczi akasztófakra szegeztette 's máig is mindenütt mint itt is, ott függ. (3) Hogj a' Sveciai Király most nem régen Marpurgum*ban* jövén, igen nagj solemnitással acceptáltatott 's máig is úgj tractaltatik, a' mint ott lévő Diákunk Módra Szathmári Uram nékem meg irta. (4) Hogj a' tavaszon egj néhány hetekig a' Diákok és Katonák között csak egj Diák keszkenőjének Sebéből egj katona altal való el lopásából támáddott igen nagj disturbium lévén, minden Professorok*na*k, 's Collegiumok*na*k silentiumot imponáltanak vala a' Diákok, és nem külömb fegjverkezés vólt a' Diákok 's katonák közt mint szokott lenni a' Kurucz 's Labancz közt; ejjel nappal fegjverben léven mind a Diákok mind a' Katonák: ezek a' Tisztek szállasan tsoportban, amazok penig truppon 's százonként az ucczákon 's piaczon tumultuálódván 's grassálván, midön öszve találkoztak, kemen*n*yen vagdalkoztak 's mind két részről sokan meg sebesittettek: egj néhány Katona meg is hólt; de Diák egj sem, hanem egj Madai nevü Magjaron estek vólt nagjobb sebek; de az is meg gjógjúlt: en rajtam Ist*e*nnek hálá sem*m*i nem esett; hanem az Erdelyi szász Diákoktol vóltanak injurialtatásim, mert azok nékunk ittis mint Erdélyben ellenségink: meg sem szünt mind adig a' Diákok 's katonák közt való tumultus (azt praetendalvan a' Diákok a' Királytól: hogj vagj illendö Satisfactiot adjon; vagj katonait Halából el-vitetvén, itt többé quartelyost ne tartson – harom Batalion vagjon penig mindenkor Halában – külömben az Academiat in perpetuum tollalják 's exauthorállyák) mig a' Diákok kedvek szerint nem tselekedett a' Király, el vitetvén Mannsteint a' Lieutenantot – ki a' tumultusnak oka vólt Magdeburgumi Várba, in perpetuum arestum: a' keszkenőt el-lopó katonát penig egj darab ideig minden harmad napon a' paradi piaczon itt Halá*ban* meg vesszőztetvén. (5) Hogj ultima 7-bris estve ide érkezvén a' Paticarius, egjütt vóltunk vatsorán éppen 12 óráig, egéssz minden discursusunk vólt tsak a' Mlgs Urrol, 's Mlgs Uri Házáról, nem lévén elégséges nyelvek a' Mgs Urhoz 's Uri Házahoz való affectusoknak vóltaképpen való kiadására; úgj nékem sintsen pennám annak elégseges modon való le irásara: bezzeg a' Patikariusnéis meg esmérte im*m*ár a' Mlgs Urnak hozzá:ok való jó vóltát, mert Urastól egjütt egész Erdélyben mindenek felett aestimalljak 's extolláljak a' Mlgs Urat, és hóltig köszönik a' Mlg Ur gra*ti*ajat, felette bannyák hogj el kellett távozniák a' Melgs Vrtól, mert még Attyoknakis praeferallyak a' Mlgs Urat: eddig mind egésségb*en* vóltak 's békével jöttek; hanem még Hunyad táján fel dőlvén a' szekerek Sárát egj láda meg nyomta volt; de sem*m*i nyavalyája nem esett miatta: in*n*ét mindjárt más nap jó reggel ~ prima-8br*is* el-indúltak; örömest múlattak volna itt vagj –2–3–nap, de a' szekeres egj órát sem akart múlatni. (6) Hogj a' tavalyi szállásomon lévő szolgálot, ugjan azon Háznál szallá-son lévö Frónius nevü ⟨Erdélyi⟩ Erdélyi Szász a' minap Feleségül el--vévé; de elebb Keresztelőt tsináltak az után lakadalmat. (7) Hogj Ke-

[8] ráíratván a nevét és az ítélet okát

mény János Urfiis a' Keresztelön kivül egj Német Dámával minden órán ezt akarja követni! Ezek után maradok

A' Melgs Groff Urnak–erős kötelességű subjectióval alázatos szólgája

Székelyhídi Nethlebius Mihály

P. S. Ezen leveleimet a' fen specificalt datum szerint akartam expedialni. 5 8bris; de impediáltattam eppen usque ad-17. 8bris: azér illendőnek iteltem adjicialni: hogj a' Kron Princznek a' Prussiai Király Fiának dólga, mind a' Novellák 's mind mas relatiók szerint úgj folyt a' mint ben meg irtam; de most csak szinte egj hete itt lévén az Vrfinál Vesselényi Uram ö Nganal egj Berlini ember titkon 's nagj félelemmel jelente (mivel ezt még Novellában nem merték írni) hogj midőn szinte azon volna a' Kiraly hogj Fiát az arestumból haza vitesse nagj Solennitassal és a' Fia szokott házat a' vegre renováltatná, és pro Curiositate magais oda menvén hogj látná mint ékesittik a' Fia házát, szinte akkor szedték le az ó kárpitokat hogj ujjakat vonnyanak fel hejettek 's véletlenül ki esvén az ó kárpitok megül egj levél, a' Király meg látta és serio kérdezvén micsoda levél? meg olvastatta: hat ollyan levél vólt mellyet Kath Kapitány (kit már azért meg is öletett vólt hógj a' Fiaval Correspondealt) irt vólt a' Király Finak az el szökés iránt: melljben tsak mint egj Baráttyanak úgj irt volt a' Király Fiának; sőt ugjan Barattyának is compellalta: melly levelen a' Királynak haragja a' Fia ellen ismét ujjalag úgj fel indúlt, hogj maga kezeivel a' Fia házában minden drága portékákat, kárpitokat oszve szaggatott, vagdalt, tüköröket 's egjebeket öszve rontott; annyira hogj már a' Fiát ismét nem akarja admittálni, hanem csak ugjan Köstrinbe az arestumba akarja hagjni: mi lessz a' vége senki bizonyoson nem tudja, elég hogj mindenek szánakoznak a' Király Finak illyen sorsán.

Rövid szóval emlittettem benn a' levelben a' Mlgs Vrnak: Kemény János Vrfi ö Nga Házasúlásra való szándekát; de bövebben meg irtam a' Mlgs Urfinak, tudom a' Mlgs Urnak meg fogja beszélleni, a' Mlgs Urfi: örömest meg irtam vólna jó szántamból az Ur ö Nganak Kemény László Uramnakis; de tartottam attól hogj ha meg tudja Kemény János Urfi en tőllem meg iratottnak lenni, jövendőbenis örökké fogna ream haragudni; mert ittis mindjárt meg haragszik réánk Magjarokra, ha csak elő hozzukis azon dólgot, maga penig mindenütt beszélli az idegeneknek 's mindenek jól tudják; de nem approballyák: mind az által senki tanáttsát bé nem veszi; hanem a' Léányt 's lakadalmi dólgokat szörnyü költéssel és sok kőlcsön vett pénzzel erőssen készitti; de mind az által ha az Ur ö Nga Kemény László Uram tudná 's kemény dorgáló levelét sietve postán (mig öszve nem kelnek) botsáttaná, talám még azon dólgot meg forditthatná: jobb is vólna az Urfinak ezen dólgot egj néhány száz Tallér kárávalis félben hagjni, mint jövendőbéli több kárára Consonnálni, a' mint azt csak enis könnyen tudnám demonstralni; mennyivel inkább az én tsekély értelmemnél sokkal meszszebb látó nagj elméknek azt könnyü által látni. Alázatoson követem a' Mlgs Gróff Vrat illy hosszas terhelésemről, 's tövel-heggjel öszve hányt éretlen irásomról, most tőllem jobban nem lehet, talám ez után Isten adja jobban lehet.

130.

Halle, 1732. július 4.

Halae Magdeburgicae 4 Julÿ Anno 1732.

Méltóságos Imperialis Gróff!
erdemem felett való nagj Fautor Vram, 's kegjes Patronusom.

Hogj illy ritkán udvarlok a' Mlgs Vrnak alázatos levelemmel, annak tsak az az oka: hogy sem a' Mlgs Ur' más hasznosabb dólgokra szabott és rendelt idejét el-lopni, sem a' magam kevés időmet hijábaN el-vesztegetni, sem a' Mélgs Urral hijjábaN kőltetni, sem magam hijjábaN Postára kőlteni nem akartam: mostan-is – semmi olly' ujjságom nem lévén, mellyet Erdélyben-is ó-ságnak lenni ne gondolnék, vagy a' mellyet a' Mélgs Vr Vri Személlye eleibeN írással terjeszteni, méltónak ítélhetnék – tsak éppen azért akartam ezen tsekély levelemet a' Mélgs Vrhoz botsáttani: hogy háládatlan feledékenységgel ne-vádoltassam; Ez égj dólgot ugjan (mellyel talám nem incommodalok) gondoltam illendőnek lenni a' meg írásra – tudván hogj szereti a' Mlgs Vr a' természeti dólgokat vi'sgálni, és az Istennek a' természetbeN való hatalmas munkáit tsudálva szemlélni – hogj Hálába nem igen régenn égy ollyan Sós kút-ból „mellyet meg Christus Vrunk születése előtt kezdettek colálni, 's mind ez ideig szűntelen colaltak" fogyott ki 's apadottel a' víz, úgj hogy semmi hasznát nem vehetik; mert a'mi kevés víz még benne találtatik-is, tiszta fekete, és nem arra való hogj tsak egj mor'sa sót-is belőlle főzzenek; melly a' Királynak nem kevés kárára vagjon; mind az által tudom, hogj ezen drágalatos kút' vizének el-apadásais kevesebb rövidséget causal a' Királynak, mint nékem az en erszényemnek ki-üressűlese; mert „Cum longae sint Regum manus"[1] könnyü azt a' Királynak másutt resarciálni, 's tsak leg közelebb-is resarciálódik a' Király kara, a' napokbaN sok ezer Salczburgumiaknak PrussiábaN való szállittatásokból és az azon propulsusok számára mindeN felül conferalt sok ezer forintoknak PrussiábaN való vitetésekből; mivel nemtsak népesedik, hanem lépesedikis az országa; de az En bányám' metallumának el-fogjása suhunnét nem resarcialódhatik, hanem ha az égj jó Isteni tsudállatos Gondviselésből: kinek ha Kegyelmesen tettzik valahonnan valami kőltséget rendelni, még Hálából akarok más Academiakban-is menni; ha pedig nem, Szent Mihály nap után kételen lészek tsak gjalog is lefelé indulni. Most vagjok JénaBaN hová való jövetelemre alkalmatosságot adott, a' Mlgs Vrfi Wesselenyi István VraM ö Nga haza való menetele, kit Hálából eddig kísértem 's úgj akartam, hogj égj darabig propter Experientiam Academicam itt múlassak; de látvan hogj Jénának tsak a' nagj híre és a Diákoknak tsak a' nagj tsintalansága, praetereaque nihil; úgj hogj Jéna tsak ollyan Hálához képest: mint Szengjel Gernyeszeghez képest, itt nem sokáig múlatok; hanem mindeN óran (hogj igaz légjen a' Magjar Proverbium: Szekeren jött 's gjalag ment) vissza talpalak HalabaN, mert innét senki nem viszen visszа Hálába ajándekon, a' szekere farkánn-is,

[1] amilyen hosszúak a király kezei

a' mint onnét ide hozott az Urfi ö Nga maga szekerén 's kőltségén. Az Vrfi el-menetelekor kűldettem Gyulai Vramtól az én munkáimnak 'sengéjekből (mig Isten többekre, jobbakra 's nagjobbakra segittene) égj Epithalamium-at, és égj Genethliacum-at: hogj módja adatván maga alázatoson praesentállya a' Mlgs Urnak; vagj ha nem, hadja a' Mlgs Vr' Kolósvári Házánal: mellyel kötelezvén magamat továbbrais, alázatoson a' Mlgs Vr mindenkori kész szólgálattyára, maradok szoross kötelességgel

A' Mélgs Gróff Urnak–

alázatos, méltatlan 's idétlen
szólgája
Székelyhídi N. Mihály
mnupia

131.

Halle, 1732. július 30.

Halae Salicae. die 30 Julÿ Ao 1732.

Méltóságos Gróff!
igen nagj jó Fautorom 's Patrónusom.

Szinte mikor a' Mlgs Vrfinak Vesselényi István Uramnak ö Nganak írnék, hozá hozzám a' Novellákat hordozó Inas az ordinaria Novellákat, azért (most egjéb ujjságim nem lévén, mellyekkel kedveskedhetném a' Mlgs Vrnak) mint hogj égj Postai kőltséggel ezt végben vihettem, accludaltam a' Melgs Urnak azon Novellákat: kívánván szívesen: hogj tsekély, udvarló, sietve irt, alázatos levelem tanállya fris jó egésségben a' Mlgs Vrat egész Mlgs szép Vri Házával 's minden kedveseivel.

A' Mlgs Gróff Vrnak igaz és szoross kötelességü, leg kissebb, alazatos szólgája

Székelyhídi N. Mihály
manuppria

Külön papircsíkon a címzés; ennek hátoldalán Teleki Sándor kezével: Vettem Cibinii 10. 7bris Ao – 1732

132.

Halle, 1733. február 4.

Halae Salicae datae
Die. 4. Febr. Ao 1733.

Múlatozzon maga gyönyörködtetésével a' Szent Isten-nek jókedve a' Méltóságos Gróff Vron 's egéssz Vri Házán szívesen kívánom.

Meltóságos Gróff Vr!
Igen nagy jó Fautor Uram – kegyes Patronusom.

Nintsen ugjan semmi nevezetes ujj-ságom, mellyel tsekély levelemet a' Mélgs Vr tekinteti előtt kedvelltethetném 's méltó-vá tehetném a' meg olvasásra; mind-azáltal: mint-hogj immár Hálába nem sokáig lészek, hanem Isten engedelme és segedelme által a' közelebb jövő Szent Györgj napi Lipsiai sokadalomkor innét valamerre el-indúlok: és nétalám olly' helyre vezérel az Isten, hogj vagy lessz módom, vagy-sem „tsak levelem által-is" a' Melgs Úr udvarlására; Nem múlathattam-azért-el: hogy alázatos kötelességemnek 's egész debita és devota subjectiom-nak szoross exigentiája szerint, ez Hálából való utólsó úttal-is, ne udvarlanék ezen alázatos és idétlen (Tale tamen, simul: i n c u l t u m d e c e t E x u l i s e s s e. Scilicet Epistolium. ut Testatur Ovidius)[1] levelem által a' Mlgs Vrnak; kérvén alázatoson égj-szer 's mind a' Mlgs Vrat: Ha M. Vásár-helyről fogja requiralni Várbeli Márton Bátyam Vram a' Mélgs Urat, Méltóztassék parantsolni, az én könyves ládámnak (mellyet a' Mlgs Ur engedelméből a' bóltban tétetett vólt el-jövetelem-kor a' mostan Iffju Vr, akkor penig Vrfi: Mlgs Gróff Teleki László Vram) ki adása iránt, hadd vigje magához, 's szárazgattassa-meg könyveimet: mert holmi egjéb apróság entzen-bentzek-is vagjnak a' ládába, 's félek ha meg vesznek 's romlanak könyveim a' nedvesség miatt; minthogj nintsen reménségem hogj rövid idő múlva magam meg szárasztthassam, tsak a' bőlcs Isten titkában léven, mikor mehetek-le: mert jóllehet a' már szinte három esztendőknek el forgása alatt, a' minden napi szűkséges és el-kerűlhetetlen kőltségeim miatt – a' feles könyveknek vásárlása miatt (mellyeknek tsak le vitelekért is 40– arannyokat kérnek a' Kereskedők; nékem penig tudia az Isten 40. pénzem sintsen) mindenek felett penig az égj néhány rend-béli nehéz fekvő betegségek miatt, a' fel-hozott négj száz forintokból már régen ki-fogytam (úgj hogj tsak égj darab kenyér-re vagj égy ital sérre valót-is munkám által kell keresnem: mert a' mi ígéreteim Erdélyben vóltak – a' mihez 's kikhez bíztam, abban 's azokban mind meg tsalatkoztam: az a' pribék lelkü Pribék-is elég nagj rövidséget causált dólgaimban a' köntösöm árrának meg-nem adásával, tsak az a' 30– forintis jól segittene most engem; ha tsak a' ház bért-is meg-fizetném belőlle) mind-az-által: tsak a' jó Isten, annyi kőltséget rendellyen, hogj a' Hálai adósságimat le fizethessem „ha mind gjalog-is" ujjabb és

[1] mégis ilyen, minthogy a számkivetetthez a hevenyészett illik. Tudniillik levél, ahogy Ovidius tanúsítja.

nagjobb peregrinatió-hoz fogok: ⟨mind⟩ mind azért 1. Hogj a' mellyekhez kezdettem, el-végezhessem. mind azért 2. Hogj nem tsak magam*nak*, hanem más*ok*nak is szólgálhassak. Mind azért 3. Hogj le-menetelemre 's könyveim' le vitelekre kívántató költséget szerezhessek, mert hazámból látam hijába várok. mind azért 4. Hogj nem tsak magam hanem mások is – kivált irigjim 's gonosz-akaróim – meg esmérjék, hogy idegen földön-is azon jó Isten viseli gondomat kegjelmesen, a'ki viselte hazámban. mind azért 5. Hogj ha nehezen 's későn jöhettem-is fel a' kőlségtelenség miatt, ne mindjárt fussak le, 's ne mondják: hogj tsak gallérért jöttem fel; interim: Homo *prae*ponit, Deus disponit:[2] úgj légjen a' mint az Vr Isten akarja, a' ki-is midőn le-menetelemet parantsollya, azt-is adja: hogj a' Mlgs Urat egéssz Uri Házával örvendetes állapotban tanálhassam, szíves-igaz indúlattal kívánom; maradván

A' Méltóságos Gróff Urnak

alázatos szólgája
Székelyhídi N. Mihály
mpria

Post Salutem.

Ez égj dólgot írhatom a' Méltóságos Vrnak (noha talám ez-is régen tudva lévén a' Melgs Urnál, forte ero tantum Sacerdos post festa)[3] Hogj a' Spanyol a' Francziával égjben adván magokat, a' Don Kárló investiturája és majorennitassa felett, öszve akarnak a' Császárral ágoskadni, noha ö Felségének tsak ez a' mi Királyunk-is – a' mint mondiák – 20. Regimentet ád: nem tudom mitsodás hada lessz Spanyol Uram*nak*; de az ö Felsége részéről tsak ez a' 20. tanult regiment-is tehet akár hol égj jó fordittást.

133.

Utrecht, 1741. január 3.

Mennyei áldásokkal virágzó és minden jókkal meg-koronáztatott Vj Esztendőt kívánván (noha az esztendő talám addig meg is avúl, míg ezen tsekély levelem meg-érkezik; de mivel-hogy én az esztendőnek elein írok, így illik írnom, 's ezt kell kívánnom) a' Méltóságos Urnak, és egész Mlgs Vri Házának.

Alázatoson jelentem, hogy Isten' kegyelméből még élek; de hogy már régtől fogva a' Mlgs Vrnak nem írtam, melly iránt magam-is magamat vádolhatom; annak mind-az-által oka vólt, nem a' háládatlan feledékenység: mert bizony égy nap sem múlik-el, hogy a' Mlgs Vr-ról,

[2] mindazonáltal: Ember tervez, Isten végez
[3] talán csak az ünnep után leszek én a pap

és egész Mélgs Grófi Házáról ne emlekezném, 's könyörgésimben Istennek bé-ne mútatnám; hanem (hogy ne szóljak az én sok nyomoruságok közé tétetett, minden-féle akadályokkal környűl-vétetett bóldogtalan életemről, mellyben nem annyira tisztem' 's kötelességem' szoros requisitumára; mint e' gyámoltalan-gyarló-nyavalyás erőtelen,-testi életre kívántato jókra 's mediumokra lehet és kell gondomnak lenni) mivel égy néhány esztendőktől fogva mind úgy vólt, hogy ím' ma mégyek, ím' hólnap mégyek, magam akartam levél helyett lenni; de Istennek tsudálatos gond-viselése azt mind más-képen rendelte. Harmad-idén Tiszs Rétyi István Vrammal, ki a' Mlgs Asszony Generalis Gyulai Ferentz-né Asszonyom alumnusa, el-is indultam vala Brémából (hol három esztendőkig laktam) haza-felé; de Brunsvikba holmi kereskedő embereket találván, azok meg-beszéllék Istennek hazánkon lévő akkori hármas ítéletét: a' fegyvert, az éhséget, és a' dög-halált; mellyre nézve meg-irtózánk a' haza-meneteltől: annak felette vévén Erdélyből égy jó Vramtól levelet, az is rettente a' haza-meneteltől, azt írván: hogy bóldog ember az, a' ki e' nehéz időben idegen Országon meg vonhatja magát, hogy ne lássa hazánk*nak* nyomoruságát. Ezekre nézve megtértünk útunkból, 's jöttünk ide Vltrajectumba: az ólta itt vagyok. Másik okom, hogy nem írtam, e' volt: mert tudtam hogy a' Mlgs Gróff, az előtt-is ugyan, nem tsak Maga' 's nagy Oeconomiája'; hanem Úri Attyafiai', Ekklé'siák', Collegiumok', égy szóval felső-közép-és alsó renden lévő emberek' dolgaikkal terheltetett; de kivált miólta a' Tanáts Úri Tisztség a' Mlgs Vron fekszik, nagyobb dolgokban foglalatos, mintsem az ollyan haszontalan levél' olvasásával, a' mi-némű az enyém lett vólna, az időt hijába tőltse 's vesztegesse: mert semmit ollyat nem írhattam vólna, mellyel a' Mlgs Úrnak gyönyörködtetésére lehettem, vagy használhattam vólna. Miért költöttem vólna a' drága postára? 's a' Mélgs Vrnak-is híjában-való költséget miért okoztam vólna? Tudván pedig hogy az én levelem nélkül a' Méltóságos Vr nem szűkölködik, azzal Melgs Groff Vramat most sem terheltem vólna, ha sok felől meg-nem értettem vólna: hogy majd minden-felé hólt híremet terjesztették, mind a' hazá*ban*, mind az idegen Országokon. Azért éppen tsak ez okra nézve kívántam a' Mélgs Úrnak e' tsekély levelemmel udvarlani: hogy meg tudhassa a' Mlgs Úr hogy még élek, 's meg nem hóltam azok*nak* bosszú:okra, a' kik azt kívánták vólna: Sokan, kik gonoszamat kívánták, erőssek, egésségesek, hamarébb a' halgatásnak helyére költöztenek, mint én, erőtelen és beteges. Mondhatja valaki: A' rossz fejsze nem könnyen vész-el a' fa-vágóról. Légyen úgy, akar-minémű légyek mind-az-által én; jó Istenemnek tulajdonítom a' ditsőséget, hogy engemet erőtelent, ennyi sok nyomoruságok között-is az idegen országokon, illy sokáig kegyelmesen meg-tartott, 's réám irgalmas Atyai gondot viselt: hiszem-is és reménlem, hogy ezen jó Istenem hosszas-keserves bujdosásomnak jó végét adja. Úgy vagyon míg Német országban laktam, sok ízben nehéz betegségeket szenvedtem; de miólta ide jöttem, mellyet meg-sem bántam, Istené légyen a' ditsőség! még eddig égyszer sem vóltam beteg; amaz én örökös nyavalyámon, a' hypochondriaca affectión kivűl. Innen mitsoda örvendetes újságot írjak Méltóságos Gróff Vramnak, nem tudom; mert a' mi a' Statisticát, és az országoknak dolgait illeti, azokban nékünk keveset adnak tud-

tunkra: a' mellyeket pedig együtt-is másutt-is hallunk, azok közönségesek, 's azokat az én levelemen kivűl-is meg hallhatja a' Mélgs. Vr; ha pedig némellyeknek szokások szerént, holmi paradoxumokat írnék, (a' melly ugyan másutt meg-lehetne; de sokszori tapasztalt experientiából tudván, a' Mlgs Úrnak minémű cognitiója légyen az idegen országi dolgokban, hogy a' Mlgs Úrnak ollyakat írjak, azt éppen nem mérészlem fel-tenni) azokról méltán tsak ama közönséges crisis mondattatnék: Longas vias, longas mentiras.[1], Ezeket mind-az-által igazán írhatom: hogy most itt-is felette nagy drágasága vagyon minden naturálénak. Egy font rocken-bródt mégyen szinte 4. pólturákon, a' búza kenyér pedig sokkal drágább; gabonája ugyan Belgiumnak elég vagyon, 10. esztendőkre valóis; de tartván a' Frantziával való hadakozástól, (a' ki felette nagy hadi apparatust moliál, noha senki nem tud a mi-végre; de ezek-is, mint okos emberek vígyáznak magok dolgaikra, 's alattomba készűlnek: hogy ha ő réájok tanálna jőni, készületlen ne találtassanak) gabonás házaikat nem akarják fel-nyitni: inkább akarnak most drágaságban élni, mint hadakozásnak idején meg szorúlni. Egy font ökör-hús circiter 10. pólturákon jár: borjú és disznó-hús annál drágább: a' júh-hús kevéssel óltsóbb: a' majorság-hús szörnyü drága: a' vad-hús felette ritka, egy nyúl el-kél egy arannyon. Egy font írós, vagy kenyérrel ehető vaj, melly tsak tavaly-is 6–7–8. pólturákon járt, most kél 20. pólturákon; azt jövendőlik a' Városiak, hogy tavaszig egy forintra-is fel-mégyen az árra: mert a' marhák itt-is el-döglöttek éhség miatt; mert a' tavalyi hosszas és kemény tél minden marha-kóstot meg-emésztett, annak felette az ár-víz-is sok marhát meg-ölt: mert régtől-fogva egész Belgiumnak minden folyó vizei igen nagyon meg-vagynak áradva, 's annyéra ki-hatottak, hogy nagy darab tartományok a' vizek mellett tsak mind egy vízben vagynak, mint-ha mind tenger volna; számtalan sok falukat 's mező-Városokat-is ezen ár-víz-el-rontott: itt ugyan, 's más nagy városokban kárt nem tett, mert jó sántzokkal erősíttettek, 's a' vizek kúltsra vétettek; tsak annyit botsáttnak bé, a' mennyi nékiek szükséges; de a' hol illyen erősségek nintsenek, ott felette nagy károkat tett; a' mi kevés marháik meg-maradtanak, azokat kerti veteményeknek leveleikkel, gyümölts héjával, kenyérrel (korpa itt most nintsen olly' bővön) gédelgetik, még pedig a' templomokban: mellyek mint-hogy felemelkedettebb helyeken vagynak, oda szorúltak a' falusiak marhaikkal együtt: ott viszik véghez az Isteni tisztéletet a' barmok között; de egy óránál tovább nem szabad terjedni minden Isteni tiszteletnek; hogy a' marhák meg-ne fogyatkozzanak, 's bőgésekkel ne incommodáljanak: onnét járnak ki hajókkal nagy messze magok, 's marháik élésekért; e' mégis Istennek tsudálatos gond-viselése, hogy ennyi tömény ezer nép közzül, tsak égy sem mondhatja a' nagy városokban: hogy nem tanál a' mit keres, és venni akar, tsak pénz légyen. Meg-ítélheti bőltsen a' Mlgs Úr: illyen időben mint él az illyen idegen szegény legény, mint én, 's mit nem szenved; de akár-melly nyomorúltúl éllyek, azzal semmit nem gondolok, tsak Isten ő Sz. Felsége adósságtól óltalmazzon-meg, a' mint eddig kegyelmesen meg-óltalmazott; egyéb nyomoruságimat számba sem vé-

[1] messziről jött ember azt mond, amit akar

XII.

VEGYES LEVELEK
(1713–1750)

134.

Odera-Frankfurt, 1713. július 30.

Méltóságos Ur!

Isten ö Felsége a' Meltoságod Személlyét tegje mindenekb*en* mindenek előtt keduessé, Ist*en*tül rendeltetett Tisztihez megkivántatott böltsességgel, tanátsal, Hazáj*ának*, Ház*ának*, Familiáj*ának* igazgatására, szólgálattyára felruházván, dólgainak bóldog véggel való elérésére tegje tökélletessé!

Méltóságos Ur! Jóllehet én az Urat szép hirébe*n*, neuéb*en* hallottam, örömmel, s ismértem, de személlyeben nem annyira; fel igyekezuén, ott létemb*en* az Urnak magamat insinuálni akartam; mellyett halasztottam az Aszszony ö Naga az Urhoz valo mentéb*en* lévő alkalmatosságra Husvét végén; de kénszerittetvén másfelé mennem, azután a' nagy áruizek prohibeálták; sietvén, kelletett kijőnöm. Mellyre nézve, Nzts Ajtai András Uram*nak* feljöuetele alkalmatosság*gáv*al, inne*n* el menuen esett értésemre az Urnak ez aránt ellenem való apprehensiója, nehézsége: azért itéltem szükségesn*ek* lenni alázatos levelem által az Ur elött megesett fogjatkozásom*nak* okát detégálni. Mivel az ideig (az én tudtomra) T. Professor Uraimék recommendátiójával jöttek mások ez Alumniára; tsak egjenesen ö kegjelmeket akartam requirálni: mindazáltal, hogj mástól is lenne ez aránt ö kegj*nek* elött valo recommendátiom; fordultam M. Groff Teleki Pál Uramhoz Colosvárhoz nem meszsze léuén; az Ur mellettem T. Professor Uraimék*nak* irt. En külömbe*n* ha a' dologban bizonyossá tétettettem vólna, hogj az Urtól fűgjön ebbéli beneficium, annak elötte szükségesképpen az Urat meg kerestem vólna. Azomban senkitöl sem relegáltattam az Urhoz; ekképpen az Ur elle*n* tudatlanságból véthettem, az Urat szükségesképpen való meg nem keresésem aránt, mellyet, nem impediáltatván, olly jó alkalmatossággal végbe*n* vinni el n*em* mulattam vólna. Mellyekre nézue, az Ur ezeket méltó consideratiob*an* vévén, kérem, ez idegen Országban, (hol nints a' szegénynek gjámola, mint én vagjok) az Urat, másokhoz sokakhoz meg mutatni szokott, s bővségese*n* contestált, Ist*en* ditsőssége mellett ger:edező buzgóságából, istenes kegjességéből engedtessék itt való lakásom; hogj az Ur*nak* reám való nehézségebül removeáltatván, ne kénszerittessem idö elött le menni. Bizván az Alum-

niához, ugy mértem indulni keués költséggel. Ide jöven ugj lött közöttünk a' dolog, hogj Köpeczi Uram egj Alumniát elfogjon. Fél esztendeig magam költségén éltem: 26 Augusti esztendeje itt létemnek, meg 33 Thallért vőttem. Holmi könyuekre adtam pénzemet; annyira vagjok, hogy meg szorúlván, Magjar Ország szelibén is alig mehetek. T. Pathai Uram, innen valediált, most Hálában van, röuid nap Haza mégyen. Még is azért alázatóssan instálok az Urnak, ha én bennem volt a' fogjatkozás, (melly aránt ez után az Urnak mindenekben complacealni igyekezem) ne tekéntse az Ur az én erötlenségemet, hanem a' maga nemes virtusa szerént, (Generosa semina, in orcas redeunt suas)[1] meg engeduén, méltóztassék ez Alumniaból részeltetni. En is meg emlekezuén a' Méltósagos Urnak velem közlendö beneficiuma aránt, az Isten áldását kivánom az Urra minden hozzá tartozóival edgjütt szállani. Légjen az Ur Isten a' Méltóságos Urral kijöuetelében, és bé-menetelében.

1713. 30 Juli. Francofurti ad Viadrum.

A Meltósgos Ur

Alázatos szólgája,
Szathmár Némethi András
mpr.

135.

Odera-Frankfurt, 1714. július 6.

Hogy Isten a' Méltóságos Gróff Urat, sok gonoszokkal küszködö Magyar Haza javára, s abban tsak nem süllyedezö bárkája örömére, szerencsés napok sokságával szeresse, szivessen kivánom!

Méltóságos Gróff Ur, az Isten sokképpen hányattatot Sionának, közleb a' Magyar Hazában emlekezetes Oszlopa!

A' meg változhatatlan Istени vegezésbül, bün miatt e' világra ki jütt, s emberi Nemzet fejéhez csapatot, mindenkor egy nyomu vigorban s rigorban álló Sententia szerént; A' bóldog emlekezetü M. G. Ur Széki TELEKI LÁSZLÓ Uram, többek között nékemis alázatosson emlitendö Fautor Uram, reménségem felett, de nem kevés szomoruságára, akár melly Isten Háza ügyét forgatni szivessen kiváno jó Uramnak, nékem penig szivbéli fájdalmamra lött meg oszlattatása, ide jövetelem után esvén tudtomra; leg ottan illyen gondolatok modálitási obveniáltak csekélységemnek: né talám ez illy alkalmatossággal, a' M. G. Urnak olly sollicitudoji lésznek, (minthogy talám rend szerént igy szokott lenni) quin Ill. Comiti exiguis vacet adesse rebus: Hoc nisi praepedis-

[1] A nemes magvak visszakerülnek a saját edényükbe

set,[1] másként a' M. Gróff Ur udvarlására, csekély és alázatos irásommal eddig elöl állottam vólna.

Isten, a' M. Urnál böv vigasztalást tött le, ez illy szomoru esetek*nek* el viselésére továbbis tégy*en*. Oltalmazza penig eö Felsége, személy szerént, magát, s nagy reménségü Méltóságos virágzó Házát, (kedvezvén ebben a' Sionnak) meg eshetö töb szomoruságoktul.

Méltóságos Gróff Ur! Bizván a' M. Ur, hozzám érdemem felett lött, s sokképpen exerált Uri grátiájához, alázatosson kivánom, méltóztassék a' M. Ur, alázatos szolgája csekély irását, gyakorlott grátiája szerint meg tekinteni:

Csak nem régen értém N. Pápai Ferencz Uramtul, a' M. Gróff Ur eö kegyelmének irt Levelében mit irt légy*en* én irántam; mellyet itten repetalnom szükségesnek nem tartom, vagy tsak mindazáltal.

1. A' mi a' Méltóságos Groff Ur irása szerént, az irántam való relatiokat illeti: ez uttal sokat arrul nem irnom tartom hellyesebnek, tartván valami jacturájától levelem*nek*; nem kétlem, meg mutattya Is*ten*, hogy azok a' relatiok tuendae meae conformen*tur* causae;[2] magam mostani nem feletteb való söt kérés mentegetésével, ne láttassam magamat a' M. Ur elött accusalnom, kivánom alázatosson, mert a' mint irám ennek pro nunc differri satis fuit, eo tamen ipso auferri non potest arbitrari.[3]

2. Parancsollya a' M. Ur: ugy igyekezz*em* hogy az Is*ten* Házá*nak* hasznos szólgája légyek, &c. Kivánom az én Jó Is*ten*emtül, engemet ditsöségére s Háza javára czélozó sz. szándékomban, ugy vigy*en* elöl, a' mint én unice arra igyekez*em*.

Alázatosson adom a' M. G. Ur eleiben Instántiamat: Nem kétlem sok féle bajjai s terhes dolgai által cohaerenter premáltatni a' M. Gróff Urat; mindazáltal nem lévén, nékemis hova s kire szememet forditsam: Recurrálok alázatosson mégis a' M. Ur Is*ten*es grátiájahoz; kérvén alázatosson: ha honnan valami succursussal, kevés költség*em* miatt csüggedezö szivemet corroboráltatni lehetne, ha olly alkalmatosság adattathatnék; melyben is módot találhatni a' Méltóságos G. Urat, bölts itileti szerént nem kétlem: En a' M. Ur. eddig hozzám meltatlan de alázatos szolgájához mutatott, s ez után mutatando grátiájáért, ha egyebet (a'mint ugjis van) nem rependalhatok, superne benedici animitus voveo.[4]

Mostan azért, A' Méltóságos Gróff Ur grátiájáért, mellyet ujjabban, méltatlan és alázatos szolgájahoz mutatot, csekelység*em* posthabitiójával, rólam meg emlekezvén, holott penig esmerem magamat méltatlannak lenni, kire olly Méltóság szemei nézzenek, annalis inkáb hogy javára való valami munkát tegyenek, vagyis a' kit Is*ten* szerént való paroncsolat követésére intsenek; mellyet a' Méltóságos Gróff Ur érett*em* el követni méltoztatot.

Isten, a' Méltóságos Gróff Urat napok*nak* hoszszuságával szeresse, a' Sion keservesen nyögö utainak, s romladozot falainak simitgatá-

[1] hogy a jeles gróf nem fog ráérni csip-csup ügyekre; ha ez nem akadályozott volna

[2] alkalmasak lesznek ügyem védelmére

[3] jelenleg elég eloszlatni, nem hihető, hogy ki lehet irtani

[4] mennyei áldásért imádkozom szívből

sára, épitgetésére, boldogul tartsa meg, s lelki testi áldásival töltse bé, Méltóságos virágzó s nagy reménségü Házával egyben szivesen kivánom. Ezen forma votumimat a' mindenek Ura elött, naponként ki töltenem, igyekezem.

A' Méltóságos Gróff Urnak

mindenkori alázatos szólgája.
Sólymosi Samuel
m. s.

Actum. Francofurti ad Viadr.
1714. 6. Julÿ.

136.

Odera-Frankfurt, 1715. január 20.

Méltóságos Gróff Ur, kegyes Curátor s Fautor Vram.

Hogy Isten el vettetet sorsu, szegény Magyar Hazánk s ebben le tött sok ellenkezö dolgoknak tárgyul tétetett Árva Házának örömére, számos de bóldog esztendökkel a' M. Gróff Urat, Méltóságos Házával eggyütt szeresse, kivánnya!

Méltóságos Gróff Ur! A' Magyar Hazának s abban az Isten Házának Tutora! csekély sorsu állapotomnak, erdemem felett, Kgyes Fautora. Nagyon meg háborodott s tsak nem abortusra kisztetö szomoruság közé tétetet árva fejemnek Isten utan bizodalma.

A Méltóságos G. Ur. Anni praelapsi'15. Novembr. Czelnárul, másodikat Anni ejusdem 13. Xbris Tompaházárul dátált s Méltatlanságunknak intitulált levelét, (noha per posterum szomoruséggal nem illettetnünk nem lehetet) mindazáltal alázatoson vöttük, s csekélységünkhez ennyire le botsátkozat Méltóságos Curator Urunk s Kges Fautorunk Grátiájáért Istentül a' M. Urra s Mélt. virágzó Házára könyörgésünk által, áldást szálitatni kivánunk.

Méltóságos Gróff Ur! Mikor Erdélyböl ki indulni akarnék, a' Méltóságos Curatoratus Status, (nisi fallax) de signanter a' M. Ur, kegyes Curatorom s Fautorom annak utánna T. Professor Uraimék Grátiájokbul ezen Francfurtumi Stipendiumat, két esztendöre obtinéáltam vala; melly Grátiáért Nágtoknak s Kegyelmeteknek, közleb penig ezen ekkori meg vigasztaltatásom Cardinalis okának (holott quantum mihi de eo constare licuit,[1] a' M. G. Urat Kges Curator s érdemem felett való Fautor Uramat kell ertenem) Isten böv ajándékat alázatoson kivánom.

Mostan hogy esztendeig való Alumniámtul, a' T. Professor Uraim s a' Christusban Atyáim tetczésekbül meg fosztatnom kellessék; mire vélni nem tudom. Tudgya az élö Isten (igazán irom a' M. G. Urnak[])

[1] mint e dologról tudomást szerezhettem

ha illy praemature az Alumniatul meg fosztatom, mostis közel vagjok hozzá, de ugy annál inkább olly extremitásra jutok, (a' mellytül Isten mind másokat s mind engemet örizzen) hogy ki sem tudom gondolni ez idegen földön.

Kérem alázatos szivel a' M. Gróff Urat, Kges Fautor Uramat, nem nézvén méltatlan vóltamat, Méltóztassék bölts itileti szerént, medealni veszedelemben forgó sorsomat, mind a' Stipendium, mind penig onnan hazul lehető, valami kevés Succursus iránt, hadd vigasztaltassék meg kevés költségűségem miatt csüggedező szivem.

Caeterum, mint közel, ugy távoly letemben, közleb mostan, csekély személyemhez mutatot Kgs Grátiájáért, érettem lött s erdemem felett tött fáradozásáért Isten a' Méltóságos Gróff Urat, s Méltósagos virágzó Házát mind a' két életre tartozó áldásival szeresse. Ez áldási között penig a' Méltóságos Ur életén örvendöknek, s ezek között nékemis örömemre számos esztendökkel áldgya meg, szivessen kivánnya, kivánnya, ohajtya,

Sólymosi Samuel.
A' Méltóságos Gróff Ur alázatos
szólgája. m. s.

Francfurt ad Guttalum
1715. 20. Januarÿ.

P. S. Alázatossan jelentem a' M. Gróff Urnak hogy illy indigesté kevés pappyrosra kell irnom, tudnám olly Méltóság eleiben mint kéne, de a' Postára kelletik véle néznem.

2. T. Köpeczi János Uram a' Tavaszszal le menvén lévált tülem 4, formalis aranyakat hac conditione hogy az el mult Eperjesen eset Lörincz napi Vásár alkalmatosságával fel küldi a' fel jött b. Déákoktul, ugj penig hogy még négj aranjat teszen hozzá és 8 aranjakat küld nékem 4gjének meg forditására igirvén magamat; még el nem küldé. Kérem alázatoson a' M. G. Urat, Méltóztassék admonéálni iránta, hadd küldgye el hova hamarébb.

P. S. Veselényi István Uramnal eö Nágánal fog T. Köpeczi Uram (a mint tudom) mulatozni.

137.

Franeker, 1715. augusztus 12.

Méltóságos Groff!
kegyes Patronusom!

Hogy kegyelmedet mostani Levelemmel reqvirálnám, és bujdosásomnak hellyéből egyszersmind Udvarlanám inditatám kiváltképpen ez oktol hogy ez Levelemben keglmed elött valo emlekezetemet fel állithatnam és magam bátorságát menthetném; Én Mlgos Ur! az Istennek bölts igazgatásából ugy vezereltettem, hogy az itt valo Franeqverai Theologiae Professor Andala Uram akarván Magyar Nemzetbeli Audi-

torával Disputatiot Claudaltatni, énnékem midön offeralna defensioját, a' Magyar *becsületért* fel vállaltam, és Isten kglméből véghez vittem, minthogy pedig Andala Uram ö kglme (ki is itt Attya és Patronussa a' Magyaroknak) maga hozta elö a' Reformatus Erdélyi Fö-Fö rendeket, hogy ö Ngok közzül valakiknek inscribálnám e Disputatiot: ez jo Atyánk tanácsa szerént, (jollehet a' M. Urnak sok izbeli hozam valo kegyes reflexioja is erre kénszerget vala) inscribaltam kegldnekis, ez jo végre hogy az itt Belgiumban lévö Istennek emberei örülhetnenek azonn hogy a' sok viszontagságok között is hagyott Isten még szegény Magyar-Hazankban is ollyan erös Férfiakot és Patronusokot kiket Isten után, az Isten Házában valo szolgálatra magokot készitö Prophetak Fiai nézhetnének, és a' kiknek szárnyok és oltalmok alatt: Istennek bölts rendeléseböl pihenést és nyugodalmat reménlhetnének, sullyos Szenvedésekkel-Sanyaruságokkal öszve köttettetett, sorsok, s állapotytyok után, Mely jo végre kivánom a' mi Istenünktöl hogy kegyelmedet is eö Flge Uri Házával egyben tégye erösse, és hatalmassá, hogy az üldözésre és nyomoruságra hivattatott *Christus* szolgai, találhassanak a keglmed árnyékában is pihenést, és nyugodalmat, illy mentsége lévén annakokáért bátorságomnak, alázatossan kerem kgldet hogy ez töllem defendaltatott Disputationak Kegyelmednek valo inscriptioja ne légyen kegyelmednek terhére, Isten engemet éltetvén továbra is kötelességemet tenni kgldhez el nem mulatom, mellynek bizonyságára mostan küldöttem kgldnek ezen töllem defendaltatott edgy Disputatiot, kivánom hogy annak meg olvasása légyen örömére kgldnek. Ezzel a' jo Isten oltalmában ajánlom kgldet Uri Házával egyetemben.

A' Meltoságos Groff Urnak

alázatos bujdoso szolgája
Aszalai Samüel
mpr.

Franeqverae Fris.
1715. 12. Aug.

138.

Franeker, 1716. szeptember 13.

Meltoságos Groff!

Akarám ez alkalmatossággal kevés szoval tudosittani it valo allapotunk es dolgunk felöl az Urat már Istennek kegyelmebül az itt valo Urak öt Magyar Deák szamára in perpetuum gratuita Mensát adtanak, melyrül az Urnak, Tiszteltes Andala Uram az Academia Fö Curatorának hagjásábul ki is Sicconi a' Goslinga, irt, melyrűl valo Deliberatum copiáját Tisztel. Andala Uram nekünk meg mutatta, es in praesenti az asztalon vagyok én, es Csernatoni Joseph Uram, ki is Colosvari Senior volt, harmadik pediglen es negjedik lészen Deesi Sigmond es Remethei Janos Uraimék, kik is Lejdabul az jövö héten altal fognak jüni, mivel ö keglmeknek Papai Emre es Bandi Uraimék succedaltanak Lejdában,

az ötödiket pedig Tiszt. Andala Uram Erdelyi Tanulora nem hatarozhatta az Magjarok importunitasa mia, azert hogj az beneficiumra virrongás ne tamadna, két Magjar országi Deakra rendelte, es igy Kibedi Uram annélkul maradot pro nunc, holot ez beneficiumat ennek elötte két esztendövel szinten, mi Erdelyiek kértük az Uraktul Joblanczki Uram irvan mellettünk Berlinböl; már pedig mi Erdelyi Deakok kerjük alazatoson az Urat meltoztassék az Ur ez beneficiumat oly rendben vétetni, hogy az Erdelyi Deakokra kőttessék le a mikeppen le kőttet Trajectumban az Pataki és Debreczeni Collegiumra, mert ha ez is itt közre mégjen, minekünk mondani se itt, se amot ⟨mondani⟩ nem lészen, ez hellyen pedig az érdemeseb és hireseb, az tudomonyra nézve Franéqérra, es Trajectum, és minthogy ennek elötte egy nehany esztendövel Trajetumban az Magjar Orszagi Deakok magokat be szerkeztettek illendö dolog volna azzal ottan meg elegedni, had lenne itten már a szegeny Erdelyi Deakoknakis, azért kerjük alazatoson az Urat hogy ez beneficiumnak jo rendben valo vétettetését es osztogatását idegen kézre ne botsassa, mellyet Isten ö Felsege a mi instantiankra dolgozot ki, vagjon orszagunkban Magyar orszagi Collegium is, es minthogy Andala Uram a Magyar orszagiaknak is faveal, mert neha sokan vadnak az Academián mind Magjar orszag a neve nem Transylvanus, holot tobbire mind Fejervári Deák, ugj hogy ha ö kegyelmek ugy neveztetnének ugj johetne jobban vilagossagra ezek elot az Professorok elöt, es Urak elöt hogy az mi foldunknek is Istennek legjenek böv gyümöltsei az meltoságtok provisioja altal; es minékünk is Erdelyieknek ugy lenne elottök nagjob respectusunk, mert ezek nezik a számot is, ha Erdelyi é vagj Magyar országi, ezeket az Ur meg gondolván legjen azon az Ur hogy ez beneficiumuk vétele fugjön egeszszen az Urtol, ugy hogy akár Enyedi akar Kolosvari akár Fejervari Deák legjen, jöhessen az, tsak szinten az Ur dispositiojábul, én pedig azt gondolnám Meltosagos Grof, hogy ha level jüne ez irant az dolog irant közönsegesen az Academiai Senatushoz, es Goslinga Uramhoz, minden ez irant valo kivanság meg adatik ha mar az beneficium meg adatot: es mint hogy Magjar Orszag is hozzá praetendál, meg kel ertetni az Senatussal hogy az Patachi es Fejervari mint hogj ez kettö egjnek tartya magat és Debretzeni Collegiumban tanulo Deakok regtül fogván ⟨van be⟩ elnek beneficiummal Trajectumban. Kerem pedig alazatoson az Urat, minthogy ez beneficiumnak ki dolgozasa irant sok szenvedeseimmel nem gondolvan, Andala Uraman egj stimulus voltam, tovabra is engemet ez beneficiumban meg tartani ne terheltessenek, Csernatoni Joseph Uram is azon gratiaját kivannya, a M. Groffnak; Kibedi Uram pedig ha Francofurtumban Alumnus nem megjen, innen ö kglme be indul az Alumniára, ha pediglen valaki ment ra itten kivanná az Provisioját ha mod lesz benne, el hiszem Deesi Sigmond es Remethei Janos ki is kolosvari Senior volt ezen gratiaját kivannyák az Urnak, tsak hogj meg itten nintsennek: ez irant is folyamodom az Meltósagos Groffhoz, Tiszt. Szigethi István Professor Uramnak a tavaszszal irtam volt hogy az Meltósagos Uraktul valami keves succursust szamomra szerezne ö keglme, ha szerzet volna ö keglme ⟨ha⟩ ne terheltessék az Meltosagos Ur utat mutatni ö keglmének, hogy meg a telen jühetne kezemhez valami uton modón, had szerezhetnek valami kevés könyvet, mert bizony

annélkül vagjok: jovendöre pedig ez beneficiumra a tob betsülétes Deakok közöt még érdemlené Enyeden tanulo Vasarhellyi Ferencz nevü Deak hogy az Ur azt az betsületes Iffjat singularis gratiajaban vevén fel küldje, mert bizony Novitius Deak korában is meg erdemlette volna a primariétast oly elmét tapasztaltam nala, meg mikor ben laknám az Collegiumban; az Academiaj Senatus: pediglen mentül hamareb meg talaltatni ez meg irt dolog irant ne terheltessék a Meltosgos Ur szegeny Hazankban tanulo Deakoknak s minnyajuknak örömere.

Ezzel legjen az Istennek gondviselese a Meltosagos Groffal a szerent a mi vagjon Hag. 2. 4. maradván a Meltosagos Groff alazatos szolgaja

Aszalaj Samuel
mpr.

D Franequrae Frisior.
1716. Die 13 7bris.

139.

Nagyszeben, 1717. július 6.

En ide aláb meg irt Személy, ki a' Nemes Reformatum Betlen Collegiumban feles idökig Contrascribai Officiumat viseltem, és recenter onnan el butsuzván; Refor. belsö Ecclesiai Ministeriumra destinálván sincera fide[1] magamat eleitöl fogva a' Méltóságos S. R. I. Groff Széki Teleki Sándor Uramtol a Franequerai Frisiai Libera Bursára s Académiara Commendáltattam rite commendálo levele által; obligalom magamat[2] arra Istennek tartozó jo lelkem ismereti szerint, hogy én ottan, olly Istenes s kegyes életet élek, és olly industriose folytatom tanulásomat, moderate tisztességes emberekkel conversatiomat, hogy azzal az emlitett Méltóságos Ur Creditumat ne el rontsam, és utannam következő hasonló Statusu Hazánkbéli Peregrinusoknak szerentséjeket, Religionk kárával ne praecludallyam, sőtt inkab azt nevellyem az Istennek Házának nagjob nagjob hasznára, melynek, jövendőbéli nagjob bizanyságára adom ez subscriptus és petsétes levelemet sub bona fide & sub Christiana compromissione.[3]

Datum Cibinÿ

Ao 1717 dje 6 Julÿ &c.

Bodoki Mihály. &c.

Kívül Teleki Sándor kezével: Cib. 1717–6. Julii. Bodoki Mihalj Uram igj Assecuralt Academiara mentekor.

[1] a református egyház belső szolgálatára szántam magamat őszinte hűséggel
[2] és az egyetemre ajánltattam, a szokásnak megfelelő ajánlólevele által; kötelezem magamat
[3] őszinte becsülettel és keresztyén fogadalommal

140.

Nagyszeben, 1717. július 18.

En ide alább meg irt Személy, ki a Nemes Refor. S. G. Fejér-Vári (most MVásárhelyt commoraló) Collegiumban majd három esztendökig Seniori Officiumot viseltem, és recenter onnan el bútsúzván, Refor. belsö Ecclesiai Ministeriumra destinálván Sincera Fide[1] magamat eleitül fogva, a' Mlgs S. R. I. Groff Szeki Teleki Sandor Uramtúl a' Franequerai Frisiai libera Bursára s Academiára Commendáltattam, rite Commendáló levele által; obligálom magamat[2] arra, Istennek tartozó jó Lelkem ismereti szerint, hogj én ottan olly Istenes s kegjes életett élek, és olly industriose folytatom Tanúlásomat, moderate tisztességes emberekkel Conversatiomat, hogj azzal az emlitett Mlgs Vr Creditumat ne el rontsam, és utannam következö hasonló Statusú Hazánkbéli Peregrinusoknak szerentséjeket, Religiónk kárával ne praecludállyam; söt inkáb azt nevellyem az Isten–Házának nagyobb nagjobb hasznára, melynek jövendöbéli nagjob biztonságára adom ez Subscriptus és Petsétes Levelemet Sub bona Fide & Christiana Compromissione.[3]

Datum Cybinÿ
18 Julÿ A. 1717.

Komáromi István
mpria.

Kívül más kézzel: Cibini 1717 20 Julii Komaromi Istvan Uram igj Assecuralt Academiara ment ekkor.

141.

Franeker, 1718. március 5.

Méltóságos Groff Ur!
Isten Anyaszentegyházának hüséges Fautora.
Nékem érdemem felett való kegyes Patrónusom.

Nagy alázatossággal akarám a Mlgos Groff Urat levelem által meg udvarolni, mely is hogy a' Mlgos Groff Urat egész Uri Házával, szerentses virágzó állapotban találllya azt igen tiszta szivel kivánom, és egyszersmind Isten kegyelméböl (nóha nehezen kivált Magyar Országban nagy félelemmel, de Bétstöl fogva az Imperiuman bekességgel, szép experientiával ugyan, de nagy költséggel a nyelvet sem tudván) ide 8berben valo érkezésemet jelenteni, 96 forintokban van utazasom; A Mlgs G. Ur leveliben valo recommendatiomat T. Andala Uramnak

[1] a református egyház belső szolgálatára szántam magamat őszinte hűséggel
[2] és az egyetemre ajánltattam, a szokásoknak megfelelő ajánlólevele által; kötelezem magamat
[3] őszinte becsülettel és keresztyén fogadalommal

meg adván igen kedvesen võtte, a bursan lévő libera mensa felől ö kglme mingjárt nyujtot remenséget, de most vadnak rajta, és a diligentia végéig kévés remenségem van felölle, itt is már minden drágab s felö hogj nagjob szükség is ne legyen; mert Istennek ollyan tsudálatos példa nélkül való itileti ment által ezen a földön, hogj a memoria hominum a mint a Belgák mondjak nem volt; felette nagj szél vész támadván a tengeren Frisiának nagj reszét el boritotta, és meg betsülhetetlen károkat tött Városokan Falukon, sok hajoknak sok ezer barmoknak, lovaknak juhoknak el veszesevel, ⟨?...?⟩ Orientalis Frisiában, a mint a Novellában hallottuk 16. ezer ember veszet el, Bréma körül 50 ezer hallatik, Hamburgumbanis nagj veszedelem volt, egy szoval valamely Országok Tartományok a tengernek szomszedi voltanak veszedelemben forgottanak, itt ez a nagj szél vész Kárátsonnak napjaiban járt, bennunket is ha más fél oráig tartott vólna egy etzaka el boritott volna a Tenger vize, már a Tenger szellyin való töltést ki boritotta volt, de hir lévén benne, az arra gondot viselö Tiszt majd élete veszedelmével serényen forgódván eleit võtte, ugj mondják hogy ez az Isten itileti Galliában kezdődött, onnan fordult más Országokra, India Orientalisban hallatik felette nagj veszedelem, Hispániában, nevezesen [!] Angliában levő Thamesis nevü nagj folyó vizet, (mellyen nagj keresködö hajok szoktak járni) folyasából egészszen ki sepret, ugj annyira hogy szarozzan járhattak benne, itt közel hozzánk Groninga felé ollyan tsudakis estenek, hogj valami böltsöket vetet ki a tenger mellyekben kitsin gjermekek voltanak egjik közülök életben maradván, itt mostan is nagj szelek járnak, ezeketis igj akarám breviter a' Mlgs G. Urnak értésére adni. Továbba tudván a' Mlgs Groff Ur szegény állapotomnak sorsát, igen alázatosan instálok, hogy ha Vesselényi Uram ö Ngval történik beszélgetése emlékezzék meg rollam a Mlgs Groff Ur, hogy ha valami kevés költséget adna ő Nga abbol a pénzböl, mellyet idvezült Gubernátor Uram ö Nga hagjot szegény bujdosok számokra, bizadalmas busitasomrol igen alázatosan követem a M. G. Urat. Annak felette énis jo Istenemet a M. G. Urnak életiért egész Uri Házának meg maradásáért imádni meg nem szünöm, és ha Isten ö Fsge szegény Hazánkban viszsza viszen életben, minden háládatossaggal meg hálálni köszönni el nem mulatom.

Istennek sz. irgalmasságának ajánlom a' Mlgs Groff Urat és egész Uri Házát.

A' Méltóságos Gróff Urnak

alázatos kész szólgája
Bodoki Mihály mp.

Dat. Ex Ill. Acad.
Franequerana Frisior.
Ao 1718 Dje 5 Martÿ

P. S. A' Groff Urat, Tisz. Andala Uram ő Kglme köszönteti általam, betsülettel való szolgálattyát ajánlya &c.

Kivül Teleki Sándor kezével: Bodoki Mihalj Uram levele Franeqverabol. 1718 – 5 Martii vettem Ao eodem 26 – Junii.

142.

Odera-Frankfurt, 1718. május 16.

Légyen becsületes Isten elött Méltoságos Groff Ur! a kglmed élete, és a kglmed Méltoságos Házának békessége örökké állando, tellyes szivemböl kivánom!

Méltoságos Groff Ur, kegyes pátronusom!

Háládatlannak gondoltatom talám az Urtol hogy mind eddig ez idegen földröl levelemben az Ur udvarlására nem mentem: de kérem igen alázatoson a Méltoságos Urat, hogy ezen dologrol nékem szegény szolgájának az Ur meg engedni méltoztassék, és hogy eddig magam tisztemet a Méltoságos Ur iránt nem követhettem, azt nem a nem akarásnak avagy háládatlanságnak; hanem az alkalmatosság nem lételének tulajdonicsa az Ur: a posta ugyan szüntelen jár, de nem igen merem réá bizni valamire valo levelemet, mivel immár három rendbeli levelemis nem tudom hova lött, mellyet réá biztam, mellyek (ha ez el küldteis) talám valahol el vesztenek, mivel semmi válaszom onnan belöl edgyikreis nem jö, holott némellyiket még az el mult esztendöben küldöttem; azért immár azt a posta által valo levél küldést kételen csak le kell hadnom, látván hogy haszontalan minden réá valo nagy kölcségem. Ezen kivül egyéb bizonyos alkalmatosságom valamikor adatik az Méltoságos Urhoz valo kötelességemet avagy csak csekély irásom által meg mutatni el nem mulatom. Aldott az Urnak szent neve, a Méltoságos Groff Urnak és Méltoságos Házának kész szolgálattyára még élek, a mint szegény legénységemhez képest ez idegen és sovány földön élhetek: szenvedésekkel itt mindenek felett bövölködünk, söt az alumniára valo bé állásunkis nem volt szenvedés nélkül; mellynek a többi között égy nagy oka volt a Méltoságos Ur nevének Commendátoriánkan valo nem létele. Semmi ujsággal a Méltoságos Urnak kedveskedni nem tudtam, hanem Academiai tanulasomnak sengéjéböl több kegyes patronusim között az Urnakis küldöttem: kérem igen alázatoson a Méltoságos Urat, ezen igen csekély ajándékomat végye az Ur szokott Uri kegyessége szerint örömmel, nem annyira az ajándékot (melly semmit sem ér) mint annak principiumát tekintvén, melly nem egyéb hanem a Méltoságos Urhoz valo mélto háládatosság: ne tulajdonicsa az Ur vétekül hogy azon munkának elein más kegyes patronusim nevei között az Ur a maga nevét nem láttya, mert jol tudom az Urhoz valo kötelességemetis és annakis Isten életemet meg tartván és az ezközöket ki szolgáltatván eleget tészek, de ez uttal bizonyos okokra nézve semmiképpen eleget nem tehettem. Itt valo maradásom felöl a Méltoságos Urnak irhatom hogy (jollehet magamra nézve majd mint égy kedvem ellen, a Collegium javára nézve penig szükségesképpen) a jövö tavaszig itt kelletik maradnom; akkor penig (Isten minden ezközöket ki szolgáltatván) akarok egyenesen Franequeraban menni, s ollyan igyekezettel vagyok hogy ha Isten modot ád benne ottis vagy 2 esztendeig mulassak, mivel ezeknek az országoknak mindenek felett belsö kincseikböl szeretném Isten kglme által valami keveset fel rakni; ugyanis mi haszna ha az ember csak meg fordul itt, és égy kis gallérral mingyárt sza-

lad viszsza! mert bizony égy két esztendö alatt majd alig tudgya az ember ennyi scientia között csak aztis fel találni hogy micsoda scientiákat tanullyon az alatt az idö alatt és micsoda methodust tarcsan azoknak tanulásában, hanemha a sok közül égyet kettöt ki választ és azokra adgya magát, avagy penig sokban mártya az ullyát (!) s avval marad: kivált nemzetünknek mostani állapottyában meg kell minékünk gondolnunk azt hogy az Isten táborának és városának azon a részén vagyunk, a mellyen az mindenek felett ostromoltatik; azért minékünk másoknál inkább kell magunkat erre az harczra készitenünk Isten kglme által, hogy annak idejében a viadalban el ne lankodgjunk. Ezeket azért és ezekhez hasonlo dolgokat meg gondolván, (a mint a Méltoságos Urnak fellyebbis irám) ollyan igyekezettel vagjok hogy avagy csak 2. esztendeig oda felis lakjam, mellyet szük kölcségem miatt alig vihetek végben, hanemha a Méltoságos Ur Istenes igireti szerint assistál, és Franequerában T. professor Uraiméknak irántom ir az alumnia felöl: bizomis erössen a Méltoságos Groff Ur Uri gratiájában és égyszer-s mind igen alázatosonnis kérem a Méltoságos Urat hogy ezen meg igirt Uri gratiáját hozzám meg mutatni tarcsa az Ur ollyan dolognak, mellynek Istennél bö jutalma vagyon: énis mindazáltal az én meg szorittatott tehecségem szerint életem fogytáig az Ur ezen gratiáját mindenképpen meg hálálni el nem mulatom. A minthogy mostanis vagjok és maradok mig élek a Méltoságos Groff Urnak

mindenkori kész és
alázatos szolgája
M. Vásárhellyi Baba Ferencz.
ms

Francofurti ad Oderam.
Anno 1718. 16. Maji.

A 142. levél melléklete

Salutatio votiva
In diem
Ill. S. R. Imperii C. Nicolai Teleki de Szék.

Reddidit ergo diem tandem post vota frequenter
Fusa Deus tandem, Phosphorus ecce nitet.
Qui Tibi con:unctos nunc Illustrissime Palmes
Illustris Vitis, fundere vota jubet.
Nectite Iure Choros, Onomastica, LAVrea Serta,
Talia Enim Laetos, Edere Κρινα Juvat.
Qui proprium recolit nomen, celebrando decenter
Nicolai festum, est hic Ipsius ergo dies.
Transeat hic felix, fausti comitantur eundem
Quos pariter fugiant, tristia fata, precor.

Petrus Christoph.

Hoc Dominum Comitem merito dignamur honore
Isti omnes, et ego, totaque Musa mea.

Franciscus B. Vásárhelyi
Musarum praeses et Comitis Servus
indignus.

Ünnepi köszöntő Széki Teleki Miklós, a Szent Római Birodalom kitűnő grófja napjára

Végre a sok-sok imára, fohászra megadta az Isten
Érnünk ezt a napot: felkel a hajnali fény,
Mely szőlőlevelektől illatozó koszorút rak
Hálaadás jeleként fődre, te legnemesebb.
Tűzzetek Egy Liliomkoszorút Eme Kedves Igékből,
Mert Ilyenektől Kelsz Lelkesedésre, Ó Szív.
Lám, ez azoknak a napja, kik illőn ülve a Miklós
Szentelt napját, épp önmaguk ünnepelik.
Teljes e nap boldogságban, beragyogja szerencse,
Fusson a gyászos sors, kérem a mennyek Urát.

Christoph Péter

Jómagam és Múzsám meg a fent írt ünnepi ének
Dícsérjük méltán, Gróf Úr, érdemeid.

Vásárhelyi B. Ferenc,
a Múzsák védnöke és a
Gróf méltatlan szolgája

143.

Leiden, 1718. május 31.

Lugduni Batavor.
1718. 31. Maji

Meltoságos Grof Ur!
Bizodalmas vram, s Patronusom!

Hogy az Isten az Urat mint Istentöl a Sionnak javára teremtetett nagy Athletat tegye tovabbis erössé és nyomossá az elöknek földin alazatoson kivanom!

A meltos. Ur levelet cum acclusis Domino Fratri inscriptis[1] vöttem 14. praesentis mivel a mint Bausner vram irja leven imitt amott distractioja a Curriernek késöre erkezett; a levelet Angliaban ottan transponaltam; meg a valasz nem jött el; mihelyt jö, a helyt Expedialom az Urhoz; hozzank s árva Hazunkhoz hajlando kegyes joakarattyaert Isten az Ur eletet terjessze hosszas idökre; kerem enis alazatoson az Urat tovabrais kegyes reflexiojat gyakorolni e vilagnak haladatlansagi

[1] fivéremnek szóló melléklettel

közöttis meltoztassék; Regens vram elött a dolgot interitum literarum ad Professores Academiae datarum excusaltam[2] és ugy lattatott hogy condictus aranta hogy nem ex nostris emanalt a level, tsak mar a succedaneusok arant monda hogy bar eddig a levelek el erkeztek volna hozzaja a mint ezt Desi vramnakis elébe adta volt hogy detegallya; ha candide el jart benne; mivel azt latom meg kivannyak hogy pulsetrum kivalt ez, kiis affélen igen kap. Kerem enis alazatoson a meltosagos vrat Batyam vram szabadulasat admaturalni meltoztassék; consideralvan ennyi karunkot, s árva Hazunknakis extremitasra jutott allapottyat; Ajanlom az Meltos. Urat, s egessz Uri Hazat a jo Istennek szentséges kegyelmeben es maradok;

A Meltos. Urnak

alazatos bujdoso szolgaja s Cliense
Pápai P. Imre.
mpria

144.

Gernyeszeg, 1718. június 29.

Mi ide aláb meg irt Személyek, kik a' Nemes Reformat. Betlen Collégiumban feles idökig Seniori Officiumat viseltünk, és recenter onnan el bucsuzván; Refor. belsö Ecclesiai Ministeriumra destinálván sincera fide[1] magunkat eleitöl fogva, a' Méltoságos S. R I Groff Széki Teleki Sándor Urunktol a' Franequerai Frisiai Libera Bursára s Académiára commendáltattunk, rite commendálo levele által; obligallyuk magunkat[2] arra Istennek tartozo jo lelkünk ismereti szerént, hogj mi ottan, olly Istenes kegjes életet élünk, és olly industriose folytattjuk tanulásunkat, moderate tisztességes emberekkel conversationkat, hogj azzal az emlitet Méltoságos Ur creditumát elne roncsuk, és utánnunk következö hasonlo Statusu Hazánkbéli peregrinusoknak szerencséjeket, Religionk kárával ne praecludállyuk, söt inkáb azt nevellyük az Istennek Hazánknak nagjob nagjob hasznára; melynek nagjob jövendöbéli bizonyságára adtuk e' subscriptus és pecsétes levelünket sub bona fide et sub Christiana compromissione.[3]
Datum in Gernyeszeg
Anno 1718. 29 Junii.

Bibarczfalvi O. László. ms.
és
K Vásárhellyi András mpra

[2] az Akadémia professzoraihoz címzett levél elveszésének dolgát kimentettem

[1] a református egyház belső szolgálatára szántam magamat őszinte hűséggel
[2] és az egyetemre ajánltattam, a szokásnak megfelelő ajánlólevele által; kötelezem magamat
[3] őszinte becsülettel és keresztyén fogadalommal

Kivül Teleki Sándor kezével: Bibarczfalvi László Vram és Vásárhellyi András Uram igj assecuraltak Academiara valo indulasok alkalmatosságával. Gernjeszeg 1718 – 29. Junii.

145.

Leiden, 1718. szeptember 2.

Lugduni Batavor.
1718 2 7mbris.

Meltosagos Groff Ur!
Nekem bizodalmas vram, s nagy Patronusom!

Minapiban, ugymint 7 Iunii; irtam az Urnak alazatoson, és edgyszersmind jelentettem aztis hogy itten Regens vram ujjabb insinuatoriat vár, intuitus beneficii hujus ulterius Quoque demerendi, simulque mentionis de succedantis [!] faciundae;[1] de minthogy azon level meg el nem jöve, mellyetis egyenesen Postara kellett volna adni, sine ambagibus, ha az Ur T. Szigeti vramnak jelentette, mivel ha valakinek a fel jövendök vagy jövök közzül recommendaltatott, ide esztendöre ha kerül, nem tudvan azt a fel jövö magyar (vagy igen ritka) se hol jar, se hova megyen; Bodoki vram ki Franekeraban vagyon fel jöven itt egy varosban mulatott mely 8 ora ide, uttyaban leven azon varos az honnan rea bizatott leveleimet s vagy 2 charta mellyet idvezült edes Atyank tisztessegere appendaltak volt 2 stiferert transponalhatta volna, vitte Franekeraban s onnan transponallya cum dispendio sumtus ezt irvan hogy sit excusatus[2] mivel az utan tudta meg hogy a szomszedban volt itt, ugy gondolkozott hogy közlebb Franekera &c. itt pedig meltos. Ur ha halad ez a complementica praevia insinuatis,[3] (mivel eddigis haladott, meg a tavasszal itt kelven lenni) tartok attol hogy ez az ember ki morosus es durva ember ugyan de egyebarant igen jo ember disgustalodik, gondolvan hogy talam nintsen olly nagy aestimiumban ezen beneficium; kerem azert iteratis a meltosagos vrat meltoztassek ezen dologban motivaval lenni, es egyszersmind a levelet a mely Regens vramnak szoll (mivel e tsak complementum leszen es demeritoria ad ulteriora,[4] s tsak egyedül a Regensnek kell, az M. Ordoknak pedig es ugyan akkor ismet a Regensnekis a succedaneusok ex ordine instituto[5] hoznak) prolixiori sermone concipialtatni,[6] mivel azon igen kap, s még ha nagy a petset rajta; a Meltos. vr interpretatioja altal ha ez igy sietve meg leszen igen kellete korant leszen, mivel tsak proximeis hozá elöl hogy nullas adhuc accepi Literas, nescio Quid illud sit &c. en biztattam hogy in omnes dies et horas jö[7] de messze föld s lehet akadek; az Ur a Curriernek recommendalt levelei

[1] értesítést vár, mert ki akarja érdemelni az utóbbi jótékonyságot, s egyszersmind a kijelölendő utódról
[2] a költség elveszítésével, ezt írván, hogy bocsássanak meg neki
[3] mellékúton történő elébevágás a beavatásnak

ide Bausner vram altal jol el jöttek de több egy se mind eddig, melylyennis Batyam vram igen confusus nem tudvan mire velni; ha a level postara kel soha nem vesz el, hanemha intervenial hirtelen valami disturbium, mint a tavalyi revolutio mellyet keservesen hallottunk, de valahol a hova recommendalta az vr ott maradott en innen egyenesen Kolosvarra dirigalom levelemet, Telegdi vramhoz, meg egy se veszett el; eztis az vrhoz ez uton inditottam; varom alazatoson az vr kegyes joakarattyabol a resolutiot, es ajanlvan a Meltos. vrat meltosagos vri Hazaval egyetemben a jo Istennek kegyelmességében, magamot pediglen a Meltos. vr kegyes clientelajaban tovabrais, vagyok, es maradok

A Meltos. Urnak.

alazatos bujdoso szolgaja s Cliense.
Pápai P. Imre
mpria.

Kerem az vrat alazatoson, minapi emlekezese szerint az en Praeceptoriai restantiamat exhibealtatni[8] meltoztassek; ha eddig ki nem adták.

Kivül: Recommendantur de citiori Generoso Domino Ludovico Komáromi in Illustri Betlen Gaboriano a proditionibus publicis.

146.

Franeker, 1718. szeptember 23.

Méltóságos Groff Ur!
Isten Házának nagy Fautora
Nékem kegyes Patronusom.

Hogy Isten ö Fge a Mlgos Groff Urat egész Uri Házával sok számos esztendökig életben egességben tartsa, onnan felyül gazdag áldásival látogassa, azt igen tiszta szivből kivánom.

Tisztem s kötelességem szerint akarék rövid irásommal a Mlgos Groff Urnak udvarolni s látogatására menni, mellyis hogy a Groff Urat szerentsés virágzo állapotban találllya szivesen kivánom; egyszersmind tsekély irásomban mostanis magamat minden keszséggel a Mlgos G. Urnak Uri Gratiajában recommendálni; Semmi novellával nem tudom az Urnak elméjét refricálni. hanem Roël Sándor Uram a Trajectumi hires Professor 13 Julii meg holt, az honnan a Magjorok

[4] kiegészítés lesz, és a következményekre nézve lényegtelen
[5] az utódok az érvényes rendszabályoknak megfelelően
[6] bővebb szavakkal megfogalmazni
[7] eddig nem kaptam levelet, nem tudom, mit jelentsen ez stb.; én biztattam, hogy minden nap, bármelyik órában jö
[8] tandíjhátralékomat kiegyenlítetni

a kik voltak mind ide jöttek mostan itt 20 vagyunk, a Professorok igen szorgalmatoson tanittanak s minékünk jo Fautorink Isten Kglméből Tisz. Andala Uram igen officiose köszönteti a Mlgos G. Uratt szep Uri Házaval egyűt, En is Isten jovoltából Juniusban succedáltam a Bursális Alumniára. Isten szent irgalmasságának ajánlom a' Mlgs Groff Urat egész Uri Házával.

A' Mlgos Groff Urnak

minden készséggel
alázatos szólgája
Bodoki Mihály
mpr.

Ex Celeb. Acad. Franequerana Frisior. 1718. 23 7bris

147.

Franeker, 1719. március 21.

Méltoságos Groff Ur.
egj kiválképpen valo nagj jo Uram Fautorom.

Az Ur Istentöl a' Méltoságos Groff Urra kedveseire, Uri szép házára lelki testi áldásokat terjedni kivánok.

Méltoságos Groff Ur, egj kiválképpen valo nagj jo Uram Fautorom; tartanám nagj nyereségemnek hogj ha hazámbol valo el jövetelem után a' Méltóságos Groff Urnak irhattam volna valami ujságot vagj most is irhatnék egjebet magam szükségénél; mint hogj penig nem irhatok arrol nagj alázatoson a' Meltosgs Groff Urat meg követem. En Isten segedelméből Bécs felé jöttem, Bécsben sok szép experientiaim lönek, azok között tartom leg nagjobnak, hogj Kegjelmes Fejedelmünket ö Felségét házas társával edgjüt a' Sz. Istvan Templomában látám. Bécsböl Norinberga felé Veszfáliaig postan, innen a' Ménuson és a' Rhenuson Amstelaedamig, Amstelaedambol Franequeraig a' tengeren, ugj hogj pénzecskemnek nagjob reszet ez az ut el vona; Franequeraban is mind az ött alumniák tele lévén, lévén töb elöttem valo competitorok is, máig fel alumniánál töbre nem succedálhaték; ma a' Méltosagos Groff Ur tekintetiért idösbik Campegius Vitringa, Ruardus Andala, és iffjabbik Campegius Vitringa Uramék ö kegjk az ött alumnián kivül fel alumniát énnékem is rendelének. Ennek penig rendeléséig jártam én is bursára, pénzem penig nem lévén meg fizetéséért adosságba estem, az adosságot az Oeconomus vagj Bursarius töllem szüntelen kéri; azért igen alázatoson instálok a' Meltoságos Groff Urnak, méltoztassék mellettem a' fen meg nevezet három kedves Praeceptorimnak egj levelet irni, hogj azon ö kegjtöl nékem rendeltetet alumnia innen valo mozdulásom után ne rendeltessék és ne adattassék másnak addig mig az én adosságomat meg nem fizeti,

ehez hasonso [!] jo cselekedetet ö kegjelmek cselekedvén töb meg szükült magjarokkalis: Iterato alázatoson instalok a' M. G. Urnak válaszomnak Pünkostig postan valo el érkezéséért, had menekedhessem az oeconomustol. Egész Hollándiab*an* nagj marha pestis vagjon ugj hogj százezer öreg marhánál már töb holt meg, sokkal nagjob dragaságis vagjon most mint ez elöt volt. Ezekkel a' Meltosagos Groff Urat Uri szép házával edgjüt ajánlom az Ur Istennek sz. oltalmáb*an*, maradván M. G. Ur mindenkori alázatos szolgája

Bibarczfalvi Lászlo.
mp.

Franequerae 21. Martii
1719

148.

Leiden, 1719. május 27.

Lugduni Batavorum
1719. 27. Maji.

Meltosagos Groff Ur!
Bizodalmas vra*m*, Fautor*om* Patronusom!

Tegye erösse Isten tovabbis az Ur eletet, Iste*n* Hazanak nagy javára s a bujdosoknakis jo vigasztalásokra szivemböl kivanom

A Meltosagos Urnak bennünk meg hatarazott kegyes reflexioja s affectioja, mely e kül földreis hozzam ki hatott. Szüntelen elöttem forogván kivantam ez uttalis meg jelentenem az Urnak magamot, s tsekely bujdoso levelemmel az Urat terhelne*m* s interpellalnom; mellyis hogy az vrat s Meltosagos Házat köszöntse kivant örömbe*n* alazatoson kivánom; en a Meltosagos vr levelét mihelyt vöttem a helyt securo Quidem semper itinere ad sua Londinumban dirigaltam,[1] es igy ne*m* tudom hová tzeloz az Ur Alvintzi Samuel vram holottis minap azt irja vala hogy az Urnak valami levelei tevedtenek el minthogy ha Bétsig a level el jö osztan el ne*m* teved addig pedig függ a jo directiotol; en ugyan ezen leveleketis absq*ue* interprete per Viénnam ad Clausemburg dirigaltam[2] Telegdi Samuel vr*am* kézebe*n* es minthogy meg eddig edgy se tevedt el remenlem a Meltosagos Ur brevi venni fogja, Batyám Papai Fere*ncz* vram sok akadeki miatt még restal, egyebarant proxime az Urat eö kglme tudositotta bövön mindenekröl; enis proxime transponaltam per Viennam az Urhoz edgy Philosophica Disputatiomot, mellyet itten az Academian proximis 26. et 29 Apr. diebus Iste*n* jo kegyelmessegeböl ventilaltam, mellyis ha a Meltosagos Ur elött aliquem

[1] egy mindig biztos úton a címzetthez Londonba küldtem
[2] közvetítő nélkül Bécsen át Kolozsvárra küldtem

inveniet locum,[3] tellyes leszen eppen az en örömöm. Isten aldgya meg a Meltosagos Urat hozzánk ottan ottan exeralt sok rendbeli kegyessegéért, mellyet en hazulis nem edgy rendben ertettem, s altius imprimaltam. Ajanlom az Urat s Meltosagos Uri hazát kegyelmes Istenem jo oltalmaban a ki vagyok.

a Meltosagos Urnak

alazatos buidoso Szolgaja
Pápai P. Imre.

149.

Ajnácskő, 1719. július 11.

Szállitson Isten böséges áldást a Meltoságos Urra és Méltoságos Uri Házára szivesen kivánom

Méltoságos Groff Ur!
nagj jo Uram Fautorom.

Nagy alázatoson követem az Urat, hogj reménségén felett az idönek szük volta miatt, hirtelen és nagj készületlenül valo indulásomnak miatta, kötelessegem szerint a Melt. Urtol el nem butsuzhattam, mivel pedig ugj nem lehetet imé kötelességem szerint mosdatlan levelem által a Melt. Urnak kivanok Istentöl a minden áldasoknak kut fejétöl kivánsága szerint valo minden áldásokat, hogj öröködgjek meg az Urnak jo kedve s áldása az Uron és egesz Uri Házán, hogj az Urnak örvendetes allapotyárol valo hir hallással az én szivem az idegen földönis meg örvendeztettessék; En idegen földre menven ajanlom magamat és minden dolgaimat, a Meltosagos Urnak eddigis hozzam meg tapasztalt nagy jo akaratyában, kérvén az Urat alázatoson hogj méltoztassek az Ur az én dolgaimat Istenes succursussaval promovealni, a Melt. Urnak hozzam valo jo akaratyat meg hálalni el nem mulatom, mint hogj maradokis

a Méltosagos Urnak

kész köteles érdemetlen szolgája
Enyedi János
mpria

Ajnatskö 1719
11. July.

Kivül más kézzel: Enjedi Contrascriba Enjedi János Uram Hajnátskőről kőlt levelit vettem Berkeszen A. 1720. 23 Martii.

Enyedi kezével: Celeberr[im]e[?] illuc quorsum patet velubi Illustrissimus[1]

[3] ér valamit

150.

Franeker, 1719. augusztus 11.

Méltóságos Groff Ur!
Isten Anyaszentegyházának hűséges nagy Fautora, Nékem érdemem felet való kegyes Jó Promotorom, s Pátronusom.

Hogy Isten ő Fsge a' Méltoságos Groff Urat romladozot Sion kőfalainak naponként való gyamolgatására, sok számos esztendőkig szerentsés viragzó allapotban éltesse, onnan felyül kűlőmb kűlőmb féle áldasoknak nemeivel szeresse, szép egész Mltgos Uri Házával azt tisztaszivből kivánom.

Az Ur Isten a'ki eleitől fogva a'maga Házának Isteni bőlts gondviselése által bőlts és okos oszlopokat, és tanáts adó őr allokat irgalmassaga szerint rendelt annak elől mozditására, ma szegény Hazánkban ugyan ezen bőltséget tapasztalám a Mlgos Groff Ur Isten Háza mellet való kegyes Istenes, buzgó indulattyában, Isten ő Fsge ezen irgalmasságát Szent Lelke által továbrais fen tartván kőzollye a' Mlgos Groff Urral számos időkre Szent Házának naponkent való epitgetésire kőzeleb pediglen álgya meg érette a' M. G. Urat, hogy énnékem az el mult esztendőben szegény méltatlan szólgájának Bibartzfalvi Uram által consolatiot, tanátsot administrálni méltóztatot. mellyet in initiis Octobris vőttem volt, azért én is igen őrűlvén a Mlgs G. Ur Gratiájának 1. vagy 2da Novembris 1718ban betsületes Haza menő Atyafiak altal küldöttem Francofurtumban Vásárhellyi Ferentz Uram Levelében az Urnak szolló coopertált Levelemet Veselenyi Uram ő Ngának valo Instantiammal együt. az Ur informatioja szerint, egyszersmind Bánfi György Uram ő Ngának is irtam volt, mivel Tisz. Igó Uram biztatott volt hogy ha tudna succurralni őrőmest szólgálna, akartam hogy Vásárhellyi Uram Postan minel hamaréb, jobban kűlgye Béts fele, de annal inkáb minthogy coopertában Vasarhellyi Uram Titulussa alat voltak nékem, Bibartzfalvi, és Vásárhellyi András Urnak egy tsomo Erdelyben szolló Leveleink. el kerűlven Francofurtumat nem mentenek oda és Levelűnket már majd esztendeje tartottak Magyar Országon magoknál, most pedig Augustusban Magyarok által kik jőttek Debretzenből viszsza küldötte Váári Imreh Uram, a kire biztuk volt; a' midőn már azon Levelemre szinte vártam volna a' Mlgos Groff Urtol informatiot consolatiot az Enyedről fel jovendő Atyafiak által, de még ő Kglmekről is bizonyost nem Tudok, johetneke vagy nem? ezekből a' Mlgs Ur bőltsen recoligalhattya fataliter mitsoda szomuru, tsudálatos casus eset rajtam mert ha eddig eszre vehettem volna inkab két izben is küldöttem volna levelemet, azert énis mostan mingjárt nagy confusioval, mas nap, postán, bizodalmasan, alázatosan, botsatám viszszontag az Urnak szóllo Levelemet, Veselenyi Uram ő Ngának szollo instantiámat Bánfi György Uram ö Ngának is irtam, és az Mlgos Aszszonynak Bartsai Abrahámné Aszszonyomnak ö Kglnek, hogy a Mlgs G. Ur gratiaja, assistentiaja által nyerhetnek bár tsak annyira valot a kivel le mehetnék kűlömben bizony Tisztességesen le nem mehetek ugy

annyira meg szorultam, akkoris mikor Bibartzfalvi és Vásarhellyi Uramék fel jöttek vartam valami adosságomatis Gidófalvi Peter Uramtol a kiis az Urfi mellet lakik vala, és Sövényfalvi Uramtol most talám Vizaknai Mester. ezen kivűl masunnan is de mindenűnnen frustrálodtam, ha pediglen illy Trefáson de szomoruan meg nem jatzottatot volna az szerentse, most 7temberben el keszitettem volna magamat, már szükséges keppen transferalnom kel jövendő esztendőre Martjusra, ha akkor Istennek tetzik őrőmest el indulók Haza fele, addig kőntőst is nem szerzek ha ismet meg nem tsalatkoznam a levelnek el meneteliben, Minekokáért igen alazatosan Isten után folyamodom a Mlgos Groff Urnak assistentiajához és bizom ez Instantiaimat s' Leveleimet az Ur bőlts directiojára, ha pedig valami remenségem valahonnan lehetne avagy lenne, kérem nagy alázatosan a Mlgos Groff Urat engemet ez irant méltoztassék postan tudositani hogy bizzame, vagy ne Vexeles tzedula Bétsből Alvintzi Uramtol szokot jöni Amsterdamban az ollyanoknak a kiknek valahonnan valamit küldenek. ő kglme tudja kinek kel adni az oda küldőt penzt, mind ezekről igen alazatosan kővetem a Mlgos Groff Urat, és hogy énnékem szegény szolgájanak liberam requirendi facultatem engedet, kivanom hogy mind Isten mind emberek előt hálaadással meg köszonhessem és szolgalhassam, Isten irgalmasságának ajanlom a' Mlgos Groff Urat szép Uri házával egyűt.

A' Mlgos Groff Urnak

alázatos szólgája
Bodoki Mihály

Ex. Celleb. Acad. Franequerana Frisiorum
11 Augusti. 1719.

P. S. A Veselenyi Uram ő Nga levelét nem petsételtem meg, hogy az Ur láthassa ha tetzik az Urnak be petsételni, legjen ugj ismet, a terminus nékem az it lakásra 10.11.v.12 Martyusig lesz. circiter, addig várnam az Ur consolatioját. &c ezen két tzedulámat méltóztassék az Ur el küldeni.

151.

Odera-Frankfurt, 1720. június 1.

A csipke bokorban lakozo Angyalnak jo akarattya nyugodgyék meg a Meltoságos Ur életén s egesz Uri virágzo Házán, szivesen kivánom!

Méltoságos Groff! jo Uram, s kegyes Fautorom!

Hogy mind eddig a Méltoságos Urhoz valo kötelességemet avagy csak levelem által, nem contestalhattam, oka annak, nem háládatlanságom, hanem az, mivel akartam utozásomnak el végzése után ezen

dologb*an* tisztemet cselekednem; Én Isten jovoltából mindenût békességgel el jövén, jollehet egésségemnek sokszori változásával, érkeztem Francofurtumb*an* 13dik Maji, a holottis bé eskűttem az Academiara 14dik, és mentem a Király ásztalára azon napon, holottis mind ehetnék a Szegény Magyar, csak ig*en* Német szagu ne volna az étel, de mégis a consolatiom ez, hogy én tanulni jöttem es edgyszermind szenvedni, nem vendégeskedni; Azomban kérem nagy alázatos*an* a Méltoságos Urat hogy méltoztássék a Méltoságos Ur, azokat a specificalt edgy néhany könyveket meg vétetni, avagy csak a Cocceusokat, Ligtfotokat, Gajlardot és Mommát, és meg vételek felöl engemet tudosittani, hogy ha ott n*em* le*j*éndenek, ittis ne maradgyak azok nélkűl, semmi ujsággal most n*em* kedveskedhet*em* a Meltoságos Urnak, a Méltoságos Ur gratiajabol edgy szép őszi Sajtot egeszsz*en* Francofurtumb*an* hoztam es még meg n*em* kezdettem.

Ezzel a kglmes jo Ist*en*nek oltalmáb*an* ajálván a Méltoságos Ur életét s egesz Uri Meltoságos Hazat, s magamot a Méltosagos Ur kegyes gratiajaban

Maradok a Méltoságos Urnak

Alázatos kész szolgája
Krizbai D. Mihály
mpria

Franco. ad Oderam
Ai 1720
dje 1ma Junÿ

Kívül Teleki Sándor kezével: Signatum Gernyeszeg A 1721 22 Junii Krizbai Mihály Uram levele erre válasz kell most Kolosvárrol.

152.

Gernyeszeg, 1720. július 21.

En ide alább meg irt személy, ki a Nemes Refr. Bethlen Collegiomnak Anno 1718 – Nagy Enyeden Juratus Contra-Scribaja s tagja voltam, s ma is azon Nemes Collegium Fianak esmérvén lenni magamat; Mivel eleitöl fogva az Refor. Ecclesiai belsö Ministeriumra sincere fide destinaltam[1] magamat; mostan pedig az Melgs Sz. R. I. Groff Szeki Teleki Sándor Urtol, az Franequerai Frisiai Mlgs Ordok, Libera Bursajokra s Academiajokra, rite Commendalo levele által Commendaltattam; obligalom[2] magamat arra, Ist*en*nek tartozo jo lelkem esméretem szerint, hogy én ottan mind oly Ist*en*es s kegyes életet élek, mind tanulásomat, oly industriose, mind Conversatiomat, oly tisztességes becsületü emberekkel, s oly moderate folytatok, hogy azzal az fenn irt

[1] a református egyház belső szolgálatára őszinte hűséggel szántam
[2] ajánltattam a szokásnak megfelelő ajánlólevele által; kötelezem

Melgs Ur Creditumat, az fenn irt Frisiai Academian, el nem rontom, és az utánnam következendö hasonlo statusu, ezen edes Hazambeli peregrinus Tanuloknak szerencséjeknek Refor. Religiom kárával nem praejudicalok; söt inkabb a Christus Anyaszentegy-házának ezen édes Hazámban hasznára s gyümölcsözésére, telyes tehecsegem szerint azt nevelni igyekezem. Melynek nagyobb s jövendöbeli bizonyságára, adom az fenn irt Mlgs Groff Urnak ö Kglmenek, ezen subscriptios és pecsétemmel erösitett assecuralo levelemet, sub bona fide, *Christianaque* Compromissione.[3]

Kovásznai Péter. mpria.

Gernye-Szeg.
1720. 21 Julij.

Kivül Teleki Sándor kezével: Kovásznai Peter Vram igj assecuralt Academiara valo indulasakor. Gernjeszeg A 1720 – 22 – Julii

153.

Leiden, 1720. december 6.

Méltóságos Grof Vr
erdem felett való Nagy Patronusom!

Legjen az Isteni szükséges áldás Mgd egész Vri házán minden meg szünés nélkül alázatos szivel kivánom.

Régen vagjon Mgs Vr! a miolta a jó alkalmatosságot szemlelem, mellyen Mghoz való igaz obligatiomat bizonyositnám de ez iránt mind hoszszas és sulyos betegeskedésem, mind más illy szinü okok szültenek mind máig tartó akadekot. mostan pedig, mind bokros nyavalyáimtol üresedvén valamennyire, mind ez bizonyos alkalmatosság adván magat elö, eddig halogatott köteles tisztemet tenni igjekeztem, bocsatván hoszszas utnak eredendö Levelemet olly szives kivánsággal, hogy Mgd Vri házához, Mgd egesz kedve szerint való allapotban erkezzék. Mgd szólgálattyára meg elek igen alhatatlan egésséggel, reménségem felett való mostohaságu lévén hozzam bújdosásomnak ideje. Ujsagink Mgs Vr ha mik vólnának bizontalan és gjenge papirosra nem igen illö bizni. Galliaban ez esztendöben Pestis kezdödött vólt de már Isten jó voltából szünt. Itt Virtuale in elementis eleg van, de a praeparamentuma az eteleknek nem igen kedves a szokatlan bújdósónak Lejda a holott Isten segedelmeböl mulatok, igen szep helly, Tengerhez közel vagjon, és ez ok miatt szünteles (!) szeles és sokszor esözö idejü. Doctor Papai Ferencz Vram Angliaban vagjon a napokban vettem eö kglmetöl Levelet. altal jövetele felöl bizontalan, mikor esik meg G Bethlen Imre Vrfiis itt Augusto vólt, es által ment Angliaban, ott igje-

[3] öszinte becsülettel és keresztyén fogadalommal

kezven a Télen mulatni ha tovább nem. Enyedi István Vram itt vagjon Husvet tájban le igjekezik menni Az itt valo Academia igen florens a Medicina es kivált a Jus iránt akarhol sem lévén mind jobb emberek a Tanitásra mind több nagj emberek Gyermekei a Tanulásra. Ha a Mgs Vr engemet bujdosásom ideje alatt meltoztatik maga szolgalattyara aplicalni, lészek a Mgd szolgalattyara mindenkori készségben, es csak a Mgs Vr parancsolattyat végjem, tartandom nyereségemnek ha mi erö lesz bennem Mgd szólgalattyaban el költeni. A Mgs Aszszonynak erdemem felett valo Nagj jó Aszszonyomnak Mgs Teleki Miklos és László Vrfiaknak és Mgd egész Vri Házának alázatos szolgalatomat ajánlom M T Miklos Vrfit pedig igaz szivel kivánom vagj Lejdaban, vagj akarhol ez idegen hellyeken látni. remenlemis hogj ez kivánsagom iránt nem lészen meg csalatkozasom. minthogj meg en csak itt Lejdaban másfel esztendeig mulatok, és az utánnis ha Mgs Patronusomban vetett reménségecskemben meg nem csalatkozom vagj itt Belgiumban, vagj Germaniaban valahol a meddig lehet. Ezek után a Mgs Vrat ez uttal az Vr Isten sz. oltalmában ajánlom es maradok

Mgd egész Vri házának éltem hanyatlásaig

alázatos szólgaja
Bujdoso Kamarasy Pál
mk.

Lejda 1720
6 Xbris

Kivül Teleki Sándor kezével: Kamarasi Pál Vram levele Lejda 1720 6. Xbris

154.

Leiden, 1721. április 9.

Méltóságos Grof Vr!
Erdemem felett való Nagy jó Vram s Patronusom.

Méltóságod egész Vri házán az Vr Isten szükséges kegjelmeit fenekeltesse meg alázatos szivel kivánom.

Az el múlt Esztendőben küldöttem vólt Méltóságodhoz alázatos Levelemet fida commoditassal, nemis kétlem Levelemnek Méltósagodhoz valo meg érkezését, hogj pedig mostani hasonlo tisztemet követném Meltóságodhoz valo igaz kötelességem excitalt. Elek még Méltóságod alázatos szólgálattyára, egességem majd mindennapi jacturajaval, mellyis csekely dolgaimat noha Istené a dicsősség nem egeszlen impediallya, mindazaltal nagjon remorallya. Keserves szivel értettem Mgs Vram, a Mgs Teleki Familian az el múlt esztendőben esett nagj romlást, mellyetis hogj az Vr Isten házahoz valo szerelmeböl orvosollyon, és e keserves sebet az meg e házban meg hagjatott Nagj Osz-

lopok eletének számos időkig valo terjesztese által edesicse. szives fohaszkodasim*ban* ohajtom. Bujdósasom el folyt ideje hozz*am* igen mostoha sőt kegjetlen vólt hatra levő időm*ne*kis nem kedvesebb gjűmőlcsét remelhetem, mindazonaltal, ha csak Isten nagj extremitassal meg nem látogat szándekozom azon hogy Méltóságtokhoz valo nagj obligatiomat bujdosasomban bizonyosicsam, és ha bujdosásombeli Profectusom mi gjűmőlcsőcskét szűlhet, annak homlokára Méltóságtok Vri Nevét szegezzem. es ez iránt sokat hántam elmémet, hogj e dolog e Mgs Familiaban levő mind két sexus tisztességével esnék meg. mellyre más utat eppen nem látok mintha. (itt szokatlan lévén a deak munkat Faemineus Sexusnak dedicalni) a Mgs Teleki Familiat csak in genere tennem fel. De nem lehetvén meg ez iránt magamat quietalnom, alázatoson kérem Mgdat, meltoztassék maga ez iránt valo teczésével dirimalni kétsegemet, és miveltetni velem azt a mi a Mgd bölcs tanácsa előtt illőbbnek itilteténdik. D Papai Ferencz Uram meg Angliaban mulat, I*st*en tudja mikor szabadul meg meg unt bujdosásától. szinten az el mult héten vettem az eö kglme Levelét, mellyben irja hogj mostanság Méltósagtokhoz nem küldötte irását, de minden orán ez iránt valo tisztit követi és miben legjenek az eö kglme dolgai aperiallya. mellyetis Méltosagtok*na*k hogj in antecessu*m* meg jelencsek committalta eö kglme, e felett ha Mgd eö kg*ne*k valamit fog parancsolni en circa finem Junii ha csak el kerűlhetetlen akadekom nem születik Angliában altal igjekezem evezni, addig ha Mgd*na*k teczik valamit parancsolni alazatosan el várom. Enyedi István Vram tegnap előtt innen haza felé indula. Nánási Vram ugj gondolom tavaly fel indult, érkezese felöl pedig en mind maig semmit sem értettem. Mgs Teleki Miklos Vrfi küldött az el mult Septemberben T Alvinczi Vram által Vásárhellyi Ferencz Vram*na*k holmi Leveleket, mellyeketis az Vr Alvinczi Vram nem tudván Vasarhellyi Vram hol mulat, hozzam dirigalt, en pedig sine mora Vasarhellyi Vram*na*k Trajectumb*an* által küldöttem A Mgs Aszszony*na*k érdemem felett valo nagj jó Aszszonyom*na*k Mgs Teleki Miklos és Lászlo Vrfiak*na*k, es a Mgd egész Vri házának alázatos szólgálatomat ajánlom. és Mgdat is ez uttal az Vr I*st*en szent oltalmában es magamat Mgd Vri Gratiajaban ajanlvan maradok.

Méltósagod egész Vri házának éltem hanyatlasaig
alázatos szólgája

Kamarási Pál
mk.

Lejda 1721
9 Aprilis.

155.

Utrecht, 1721. július 15.

Méltóságos Gróf Vr!
nékem érdemem fellett való nagy jó Vram s bizodolmos Patronusom.

Tartazó alázatos kötelességemnek ismerém lenni a Mlgs Vrnak ez alkalmatassággal is tsekély Levelemmel alázatoson údvarlani, kivánván Levelem találja a Mlgs Vrat szerentsés órába, kivánatos, friss, jó egésségben. En minekútánna Isten kglmességéből az Academiakra fel érkeztem, mindgyárást szorgalmatos vóltam a Mlgs Vr parantsolattyának vegben vitelére, es hogy mentűl hamarébb tudósithossom a Mlgs Vrat, De Doctor Paris Papai Ferentz Vramat eö kglmet sohol is midön az Academiakon nem találtom vólna, és túdokoztom vólna, Tisz. Baba Vásárhellyi Ferentz Vram, kiis midön Angliaba Londiumba járt volna, égy szálláson is lévén eö kglmével, igazitot eö kglmére, és midön alkalmatosságom az eö kglmével való beszédre nem lehetet, es hogy a Mlgs Vr parantsolattya effectumba mennyen, Tisz. Kamarási Vramtól (kÿs most az el mult hólnapba Angliaba ment) küldöttem eö knek Levelet, mellybe a Mlgs Vr parantsolattya szerint meg irtom eö kglmenek a Mlgs Vr statussát, nyavalyait, affectussát, a Mlgs Aszszony eö kglme symptomait, es a Patika Ládának meg szerzését s le vitelit; kérem alázatoson a Mlgs Vrat méltóztassék többekben is nékem parantsolni, ha miben elégséges lészek Isten kglme által, alázatos kötelességemnek tartom mindenekben engedelmeskedni a Mlgs Vr parantsolattyának, es midön magamat a Mlgs Vr eddig gazdagon hozzám meg próbált gratiájába ajanlom, a Mlgs Vr Vri személlyére, es Mlgs Vri egész Házára az Vr Istennek áldását, bekességét, szerelmét, és jóakarattyát terjedni kivánom; es maradok, a,

Mlgs Gróf Vr

alázatos szolgája
Pataki Samuel.
mpria.

Trajecti ad Rhenum.
dje 15. Julÿ. 1721.

156.

London, 1721. július 21.

Méltóságos Ur,
kedves Sogor Uram!

Vettem kgld Pápai Uram által való köszöntésit igen kedvesen, mellyet, bu:dosásomban lévén, annál inkább kgld hozzám való igaz affectiojanak bizonyos jelinek tartok, adja Isten hogj magam is kgld-

hez való obligátiomat contestálhassom, En ide valo érkezésemkor volt szándékom ellen mar jo ideje hogj itt mulatok, de már Kamarási Urammal kevés idö alatt viszsza Hollandiaban igjekezünk Deo duce et vento secundo,[1] tartottam volna szerentsémnek ha valami iránt vehettem volna kgld parantsolattyát, mellyet akar hol és akár mikor secundum posse végben vinni el nem mulatok. Néném Aszszonynak ajánlom atyafiságos kötelességgel való szolgálatomat. kgldet egész Uri Házával in tutelam divinam, me vero in favorem ejusdem commendans,[2] maradok

kgld kötelességgel való kész szolgaja

Bethlen Imre
mp.

London
21. Iuly. s. v.
1721.

A borítékon más kézzel: G. Sogor Bethlen Imre Uram levele Angliából. Signatum Gernjesz A 1721–XI 9bris.

157.

Odera-Frankfurt, 1721. augusztus 28.

A Világosságnak Attya a maga Szerelmének kebelében rejcse el a Mlságos Groffnak, s Groffi virágzo Házának életét, szivesen kivánom!

Méltoságos Groff, érdemem felet valo jo Uram s Fautorom!

Minek előtte vettem volna a Mlságos Groff Urnak Ai 1721. 12. Febr. datalt levelét, Anni praesentis 26. Apr. veven az utanis a Mlságos Groffnak Nánási András Uram által Ao 1720. 29. Augs. nékem intitulalt levelét, Ai praesentis 16. Julÿ. Már még látogattam volt a Mlságos Groffot kötelességem szerént csekély irásommal, s az utánnis hogy a Mlságos Groff leveleit vettem, már másod izben expedialom levelemet a Mlságos Groffhoz; de minthogy csak kételkedem leveleimnek szerencsétlen fatumok iránt, mivel edgyfélöllis levelemre semmi certioramenem nincsen. a Mlságos Groff leveléből is ugy értem hogy még addigh levelem a Mlságos Groffhoz nem ment; én leveleimet Enyedre dirigaltam T. Pápainé Aszszonyomhoz három izben; sed timeo eloqui. &c. Minekokáért proxime küldöt levelemnek tenora szerént, elsöbenis alázatos és hálaadatos szivel köszönöm a Mlságos Groffnak hozzám érdemem felet declaralt kegyes reflexiojat s Patrociniumat, mely tekéntetbenis Istenemet meg találni a Mlságos Groffnak s viragzo Groffi Házának csendes békessége véget, kötelességemnek lenni tartottam és tar-

[1] Isten vezérletével és kedvezö széllel
[2] isteni oltalomba, magamat pedig pártfogásába ajánlva

159.

Odera-Frankfurt, 1721. november 21.

A békességnek jo Istene, mind a két életre tartozo áldásaival edgyben köttetet állando békességet gyakorollyon a Méltoságos Groffal, és egész virágzo Grofi Házával szivesen kivánom!

Méltoságos Grof, jo Uram s Fautorom!

A Méltoságos Groffnak, mind valósággal észre vet s meg tapasztalt, mind relatiokbol értet hozzám valo kegyes reflexiojat alázatos szivel véttem és vészem, a jo Isten eleibenis bé mutatni kedves áldazatul, el nem mulátom; Akarom penig jelenteni a Méltoságos Groffnak, hogy én azokrol az hat arannyakrol, melyekről a Méltoságos Grof assignatiot küldöt volt Papai Ferencz Uramnak, hogy ennekem administrallyon, ő kegyelmét meg kerestem, de sine fructu; én mindazáltal a Méltoságos Groffnak ily nagy szeretét[!] hálaadatossággal proseqvalni soha el nem mulatom. A könyvek iránt penig, kérem a Méltoságos Grofot hogy minden sollicitudoját tégye le a Méltoságos Groff. melyről igen alázatossan követem is a Mlságos Groffot, hogy méreszlettem az Urat busittani, engem ugyanis nem a könyveknek vétele vexál már, hanem inkáb a le menetelnek bajos volta, nagy kölcsegtelenségem miat; Minekokáért alázatossan és bizodalmason kérem a Méltoságos Groffot, hogy engemetis munkás szeretete szerént (tőb ily állapotban lévők kőzőt) kegyes succursusa által consolatioval illetni méltoztassék a Méltoságos Groff, avagy csak azt a kevés pénzt melyet a Méltoságos Groffnak kezében hagytam volt holmi könyvekre nézve, küldgye fel a Mlságos Groff jo alkalmatossággal, avagy T. Szigeti István Uram kezében commendalni a fel küldés veget. én magamot ajánlom a Mlságos Groff kegyes gratiajaban. A Méltoságos Groffot penig és egész virágzo Groffi Házát a jo Isten Atyai kezeiben ajálván

Maradok a Méltoságos Groffnak

Alázatos kész szolgája
Krizbai D. Mihály
mpria

Francfurt ad Viadrum
Ai 1721 dje 21. 9bris.

160.

Odera-Frankfurt, 1721. december 15.

Francofurti ad oderam. 15. Xbris. 1721.

Isten a Meltosagos Groff Vrat egesz uri hazaval viragoztassa, s tarcsa meg!

Ne controvertállya a Meltosag. Groff Vr, hogy eddig tisztemet nem tehettem. Mi el ijedven a Norimbergai nagy költségü uttol, nem menenk

arra, hanem jovenk ide Francofurtumban ad Oderam 15. 9bris. 1721. s itt megis maradank a telre, nem merven illyen kesö öszszel a tengerre indulni, minth. sok peldank van ebben. itt a közonseges convictoriumban jarunk, penzes asztalra ugyan, de csak nem ollyan draga mint Hollandiaban. Itt Classen Dietericus Sichfrid Vram a Magyaroknak leg job Attya, a Kiraly Papja volt, nem regen jött Berlinböl, maskeppenis hasznos Tanito ember a Theologiaban, Historiaban. a Medicinaban Gelike Vram, es Bergen Vram derek emberek.

NB. Györbe a kikhez minket a M. Groff Vr dirigalt, többire el holtak, Olah Istvan Vram gutta ütesben feküt. igen kedvesen vette (mellyet sirassal attestalt) h. az Melt. Vr meg emlekezet rollok. Itt recommendalhatni a Fel jövök közül (T. Sz. Gyorgyi Vramon kivül, e masodik pap. R. igen jo ember) Gelber János nevü nagy Kereskedö embernek, Tot. Lutheranus ember, de igen jo emberseges, s tehetös ember, minekünk sok joval vólt, Váczrol Györre Hajoban a maga joszagan hozot fel. S Györbe is maganal tartott. Igen követem a M. Groff Vrat, h. illyen tsekely modon irhatok most. Sietek felek, h. a Posta nem varakozik. Legyen Isten az Meltosagos Groff Vrnak egesz uri Hazaval jo Akaroja.

A Meltosagos Groff Vrnak alazatos igaz Szolgaja.

Borosnyai Lukács János
mp.

Magyarok tizen egyen vagyunk, mely talam soha sem volt

161.

Odera-Frankfurt, 1722. június 4.

A' Mennyei Ur légyen a' Méltóságos Urnak és az Ur Méltóságos Házának kgls Istene, és közlebb vigasztalója s hathatós Orvossa!

Méltóságos Gróf Ur kegyes patronusom!

2. praesentis jött kezemben az Ur levele, melly levélben meg irt dolgot tisztem s kötelességem szerint én mindjárt expedialtam; a' Medicus válaszszátis im minden haladék nélkül el küldöttem. Bizom Istenben, hogy az ö Fge jó-vólta által ezen b. Medicus a' Melt. Aszszonynak szólgálhat, ha-tsak még eddig a' nyavalya nem desperatus. Azt tudom bizonnyal, hogy ez a' b. Medicus bizony ezen a' földönis igen hires practicus, úgy-hogy nem igen van a' kit ö kglmének eleibe tégyenek: én magamis ebben az Arsban való dexteritássát experiáltam s tudom. Adja Isten ö Fge, h. az Uris örömmel experialja.

A' mi engemet illet. A' Mélt. Gróf az aránt éppen tellyes bátorságban lehet, hogy ez a' dolog soha bizony senkinekis én általam értésére nem esik: gyermeki levitas-is vólna efféle dolgot másnak fetsegni. Az Ur írását én magam, ha Istennek tetszik, meg viszem. En mind most, mind ennekutánna; mind ebben, mind pedig egyéb dolgokban, a' mellyek az én tehetségem felett nintsenek, a' Mélt. Urnak szólgálni

nagy nyereségemnek tartom minden jútalom*nak* reménsége nélkül. Ha azért az Ur valamelly dologban újobban valami informatiot kíván, énnékem az Ur bátran parantsol*j*on.

Tsernatoni Uraimék innen elindúlának 29. Maji; mellyre nézve ezen dolgot Boerhaave Urammal nem lehet addig communicalnom, mig ö kg*me*k Lejdába nem érkeznek: mihelt pedig az ö kg*ne*k levelét véjéndem, leg-elsö dolgom leszsz ezen írást felküldeni.

Ezekkel ajánlom magamat a' Mélt. Gróf Ur gratiájában és maradok az Urnak

mindenkori alázatos és kész szólgája
M. Vásárhelyi Baba Ferentz.
ms.

Francofurti ad Oderam
1722. 4 Junii. festinante
calamo

A' Mélt. Gróf Ur egész Mélt. Uri Házára áldást és békességet kívánok az Urtol tellyes szivemböl.

162.

Gernyeszeg, 1722. augusztus 4.

En ide alább meg irt Személy, ki a Nemes MVásárhellyi Reformatum Collegiumban esztendeig Seniori officiumat viseltem, és már onnan végképpen el butsuztam, magamat Sincera Fide eleitől fogva belső Ministeriumi hivatolra szánván s készitvén; mint hogy a Méltóságos S. R. I. Groff Széki Teleki Sándor Uramtól a Fránéquerai Frisiai libera Bursára Commendáltattam, énis magamat sponte obligálom arra Sanctissima et Deo debita Fide;[1] hogy én ottan olly Istenes és kegyes életet élek, és olly industriose s moderate folytatom életemet s tanulásomnak rendit minden conversatiomban; hogy az emlitett Méltóságos Groff Urnak semmi Crediturna el ne romollyék, és utánnam következö hasonlo Statusu Hazánkbéli Peregrinusoknak Szerentséjek Religionk kárával ne periclitálodgyék, sött inkább nevekedgyék az Isten Házának nagyobb nagyobb hasznára, melynek jövendőbéli nagyobb bizonyságára adom ez subscriptus és petsétes levelemet sub bona Fide et Christiana Compromissione.[2]

Dabam Gernyeszegini
4 Aug 1722.

Sigismundus P. Bik-falvi

Kivül Teleki Sándor kezével: Bikfalvi Sigmond Ur*am*, igj assecural éngemet, Academiab*an* mentekor. Gernjesz*eg* A 1722 – 4 Aug.

[1] önként kötelezem magamat arra a legszentebb és Istennek tartozó hittel
[2] őszinte becsülettel és keresztyén hittel

163.

Sorostély, 1722. augusztus 14.

In Nomine Domini!

Istennek kegyes Atyai gondviselése alatt, Teleki Jósef és Adam Edes Fiainkat hozzájok valo édes Atyai Sollicitudonk szerint a' külsö Keresztyén országokra bujdosni, peregrinálni és experialni bocsátván, nóha szemeink elöl el távoznak, mindaz ált*al* hógy Atyai gondviselö szemeink szüntelen rajtok legyenek, adjungaltuk mellé[j]ek becsületes Iffiu Nemzetes Gyúlai Ferencz Uramat eö Kegyelmét, kinekis pro meliore officii sui functione, pro parte sua[1] adgyuk ezen Instructionkat, meg kivánván szórosson eö Klmétül, hógy I*sten*nek tarto jó Lelki ismérete szerint mindenekben magát ahoz alkalmaztassa observalván annak minden Punctumit.

P r i m o. Mint hógy Fiaink I*sten* jóvoltábul a' Scholábul régen ki költenek és magok jövendö dolgokra czélozo jó szándékjokbul kivánnak peregrinalni, sem aetássok, sem Characterek azt nem engedi, hógy szóross dependentiát subeallyanak, azért eö Klme observalván Fiaink*nak* adott Instructionkat (mellynekis edgyike eö Kegyelménekis külön ki adattatott) igyekezzék körülöttek szüntelenül valo vigyázással lenni Characterekhez illendö becsületeket és respectussokat meg adván, szép intésekkel azok*nak* effectuatiojokra inteni; ök is vece[!] versa, tartozzanak eö Klmének competens becsületit és respectussát meg adni, melly ellen ha cselekednenek, eö Klme bennünket tudositani el ne mulassa.

S e c u n d o. Cum debita gratitudine consideralván[2] eö Klme azt, hógy eö Klme is Fiaink*nak* alkalmatosságával magánakis szép experientiára nyit utat, resolválni kell eö Klménck pro hic et nunc magát jó Lelki ismérettel, hógy Fiaink*nak* suscipialando peregrinatiojok*nak* kezdetitöl fógva mind végéig hüségesen véllek lészen, öket el nem hadgya, véllek edgyütt szenved, és tür mind addig, mig Isten eö sz. Felsége peregrinatiojok*nak* bóldóg végét adván, édes Hazájok*nak* meg adgya öket, kiket is eö Klme Hazájokban viszsza kisir fideliter.

3 t i o A Fiaink*nak* adott Instructio complectalván magában ólly dólgokatis mellyekre in peregrinationis cursu szorgalmatoson vigyázni kell azért azon Instructiotis eö Klme maga Instructiojának tarcsa lenni.

4 t o. Circa hocce punctum pro hic et nunc determinatiot nem tehetni mivel azt a' peregrinatiojok*nak* cursussa mútattya meg, hól és mikor kellessék Fiaink*nak* Characterek szerint magokat aperialni, hol és mikor penig magokat subticealván incognite lenni,[3] az idöhez, az úthoz, az hellyekhez, a' szükséghez, és a' dolgok*nak* circumstantiaihoz képest kell magát alkalmaztatni; mellyre tanicsa meg eö Kegyelmét a' Fiainkal meg edgyezö szép hármonia, mindaz által in omni rerum, temporum, locorumque, varietate[4] eö Klmének Fiainknak becsületekre

[1] hogy feladatát jobban el tudja végezni, az ő részére
[2] illő hálával meggondolván
[3] kilétüket eltitkolván, ismeretlenül maradni
[4] a legváltozatosabb körülmények, idők, helyek közepette

és securitásokra, véllek ⟨valo⟩ lévö edgyet másokra kelletik szorgalmatoson vigyázni.

5 t o. Reménlyük hógy Fiaink mint engedelmes Fiakhoz illik, elejekben adott Instructionkat observalni igyekezik, mindazáltal ha vagy edgyik vagy másik közzülök vagy mind ketten ez ellen impingalnának, tartozik eö Klme igaz jó lelki ismérettel bennünket tudositani, és nékünk értésünkre adni.

6 t o. Convictussa, intertentioja, ruházattya eö Klmének Fiainkal edgyütt lészen Fiaink kölcségén exceptis in peregrinatione illis casibus[5] a' midön Fiainknak charactere azt hozza magával, hógy eö Klme véllek edgy asztalnál nem lehet, tisztességes habitusban is kell eö Klménck járni, mindazáltal Fiainknak habitusok között distinctionak kell lenni, ha mi Collegiumokat eö Klme frequentalni akar, a' közönséges expensábul kelletik ki telni.

U l t i m o. Edgy szóval Instructionkon kivül is az idö és az alkalmatosság eö Kegyelmét instrualni fógja, melly szerint hógy ha eö Klme mindenekben Fiaink körül valo kötelességét serényen, hiven és jó lelki ismérettel véghez viszi, Istennek áldását, nékünk is továbbra gratitudonkat bizonyoson várhattya. Dat. Sorostély 14 Augusti 1722.

Enis azért recognoscalván a' Mtsgos Uraknak hozzám mutatott jó akarattyokat hógy engemet méltoztattanak édes Gyermekeik mellé adjungalni, és véllek valo peregrinatiora utat nyitni, elömben adott Instructiomat observalni, és a' fellyebb emlitett két Mtsgos Urfiakra elömben adott Instructiomnak punctumi szerint rájok szüntelen vigyázni, véllek minden casusokban perseveralni, peregrinatiojoknak egész Cursussáig Istennek tarto jó Lelki ismerettel magamat obligalom, mellynek nagyobb bizonyságára, énis ezen elömben adott Instructiot, kezem irásával, és szókott pecsétemmel meg erössitettem. Datum Loco, Die, Annoque; ut supra specificatis.[6]

Gyúlai Ferencz
mpria.

164.

Odera-Frankfurt, 1722. november 24.

Méltóságos Gróff,
nékem nagy jó Uram!

Kötelességemnek ismértem, ez uttal az Méltóságos Urnak tsekély levelem által alázatosan udvarolni, kivánom hogy az Ur Isten az Mlgs Urat szerentsés es örvendetes Innepi és Uj esztendöi napokra vigye által egész Mlgs Uri Házaval egyben, és azokban mindennémü Kglmeivel szeresse. Nagyon vólt szándékomban hogy az Hazámbol való kiin-

[5] kivéve a vándorlás során azokat az eseteket
[6] kelt a fent megjelölt helyen, napon, évben

dulásom elött az Mlgs Urnak Gernyeszegen udvarollyak, de minthogy az Anyám Aszszony halála és egyéb bajaim intervenialtak, azonban Pünkost hetiben hirtelen társasagom adatott az utra, kötelességemnek meg nem felelhettem mellyröl az Mlgs Urat igen alázatoson követem és kérem hogy ne vegye ugy mintha Tisztemröl elfeletkeztem volna. Itt most Magyarokul haton vagyunk, legalább esztendeig itt commoralok, innen az mikor elindulok nem Hálában hanem egyenesen Lejdaban igyekezem menni, akar itt pediglen akar masutt való létemben ha mit fog nékem szegény szolgá[illegible]ának parantsolni az Melgs Ur, örömest igyekezem az Mlgs Ur parantsalottyának alázatosan complacealni.

Az Flgs Prussiai Király az elmúlt héten az itt valo sokadalom megnézésire ide jött vala. az Academiai Iffjuság 16. praesentis estve sok fáklyákkal nagy Musica szoval és ide jövetele kedviért nyomtatott versekkel ö Flget megudvarlotta. Ö Flgének az minapiban második Fia lett, az nagyobbik léányat jedzették el az Frisiai árva 13 esztendös Fejedelemmel, kinek az Annyát assecuraltak az Belgiumi Ordók hogy mihelyt az Fejedelem eléri az 20. esztendöt, Foederatum Belgium Gubernatoranak agnoscállyák.

Az Novellakban (ha az Mlgs Vrnak terhire nem lennének) most ezek az Ujsagok olvastatnak közönségesen:

Az iffju Frantzia Király 25. 8bris megkoronáztatott nagy solemnitassal mellynek nézésire sok Országokbol Nagy emberek elmentek vólt.

Angliában az elmult hólnapban Parlamentum béallott kivalt azért, hogy az mostansag kitudodott nagy Conspiratio kigyomlaltassék, mellyben sok nagy emberek részesek és arestaltattak, egy Ref. Püspökis de Rochester, kinek aruló levelit fogták el és azzalis vádoltatik hogy nagy summa penzt akart által küldeni Praetendens Jacobusnak.

Lengyel Országban régen béállott az Ország Gyülése de semmi jot nem végezhetnek; mert az Lengyel Urak szokások szerint tsak veszekednek, félö rajta hogy elbomlik re infecta.

Az Török készül erössen kivált az vizen hogy megszálja az jövö nyáron Málta Szigetit, mellyet az elmúlt nyáron kétzeris megprobalt.

Az Muszka Tzár gyözedelmesen hadakozik az Caspium tengere mellett mind vizen mind szárazon az Persák királlya mellett, kitis az rebellis Persak kiüztek az országából. Ezekután Istennek oltalmában ajánlván az Mlgs Vrat, egész Uri Házával egyben, maradok –

Az Mélgs Gróff

alázatos köteles szolgája
Borosnyai Nagy Márton.
mpria

Francofurti ad Oderam.
1722. 24 Nobris

165.

Odera-Frankfurt, 1723. március 22.

Az Isten Ortzájának Angyalától, az Ur-Jesus Cristustól, a vigasztalásnak, és a bekességnek Lelke szállyon a Mlgs Ur eletére, egesz Uri Házával edgjüt, a mennyei kegjelem szerint kivánom.

Meltósagos Groff!

Nagj alazatoson a Mlgs Ur elött nem szegjenlem meg vallani eljövetelemkor esett olly hejtelen és illetlen defectusomott, hogj a Mlgs Urat tisztem s hivatalom szerint meg nem látogathattam, és egj vagj két szoval el nem butsuzhattam a Mlgs Urtól; de biztatt engemet a Mlgs Urnál le tetetett böltseség, mellyel jó rendin által látta a M. Ur, az illyen utra induloknak sok akadályokot; biztatt és bátorit amaz én nyomoruságimnak közepette (midőn a vizek szinten a Lelkemig érnek vala), a Mlgs Urtól, Isten ditsősegét szeretö, reám egj szora ki áradot szerelme, es Uri gratiaja, mellyet életem fottáig Istenem után rész szerint köszönők a Mlgs Urnak: ebéli bizodalomból mostan nagj alázatoson a Mlgs Urtól botsanatott várok, és boldog eljövetelünkröl successusunkrol illyen bizonost irhatok a Mlgs Urnak, hogj mi Istennek hálá Töke Urammal edgjüt minden akadály nélkül Francofurtumba eljöttünk, holottis Tisz. Professor Uraimék jó szivel acceptaltanak az Alumniara, mert mint kegjes emberek, nem tudnak se a szemely válogatáshoz, se a politiához, se a nagj akarathoz minden napon szajokbol az után hogj ide jöttünk, Isten ditsösegehez és Országához illendö prófessiokot hallottunk, Tartanám nagj nyeresegnek hahogj valami ollyas ujságot irhatnek a Mlgs Urnak, de még eddig senmi ollyas nem esett a mely a Mlgs Ur elött kedvességre méltó lehetne: Tartanam azt is örömömnek hogj ha a Melgs Urfinak, valami ollyas könyvel kedveskedhetném a mely a Statust Classicust nézi; sött a Mlgs Urnak is ha miben tudok, vagj most, vagj ez után szólgálni, az én vékony értekem szerint az Ur parantsolattyára elnem mulatom, a minthogj (Istennek kegjelmes gondviselesenek oltalmában ajálván a Meltogs Urat egesz Uri Házával edgjüt) maradok a Mlgs Urnak

Méltatlan s kissebbik, mindenkori kész
Szolgája.

Wásárhelyi P. Mihály
mpra.

Fráncofurti ad Oderam
1723 25 Martÿ

166.

Franeker, 1723. október 24.

Fránékera 24 8ris – 723.

Méltóságos Gróff ur!
Jó uram s Pátrónusom!

Lévén Ngodhoz kötelességemis, magamatis akarván a háládatlanoknak rendiből ki tőrölni, botsátom Ngodhoz ez alázatos Udvarló levelemet; mely ha a Ngod Méltóságos személyét s uri házát őrőmben s békességben találllya, légyen áldott az Urnak Szent neve. 1723ban die 1. Augusti a' Méltóságos Ur szép recommendátioja s Tiszteletes Andala uram engedelme által az Alumniára succedáltam, mellyet én meg nem szólgalhatván a Méltóságos urnak, kivánom hogy az a Hatalmas s mindeneken uralkodó nagy Király, ki a M. urnak szép házat gyászszal most bé boritotta, nem sokára adgyon a szomoru gyász helyében őrőmet. Tiszteletes Andala uramnak nagy szomoruságára vagyon a M. ur szomorusága. levelet nem irhata; mert három Professorokat akarnak most instellálni vagy inaugurálni, s arra készül, hanem én általam a M. urat köszönteti alázatossan, én pedig busitásomrol 's unalmat szerző irásomról kövétem a M. urat. s maradok

Nsgod méltatlan

Szolgája
Bikfalvi Sigmond
mpria.

Tiszteletes Nánási András uram mondhat eleg ujságot a M. urnak; én azert semmit nem akartam irni, mert másképpen eleget irtam vólna.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Bethlen Josef Urnak ebben van égj Academiabol jött levele.

A 166. levél melléklete

Kedves joakaro Uram

Kigyelmed Franekerabol 24 7bris 1723ban költ nékem irt levelet nagy kedvesen vettem, rolam valo meg emlékezését igen szépen köszönve ven knek Enis dicsösséget tulajdonitok azmi jo Istenünknek hogy kigyelmedet maga gondviselö szárnyai alatt meg marasztván, jora czelozo szent szandekában ennyire elö segillette, és kivánom Isten eö szent Felsége ezutannis szent szandekiban kigyelmedet boldogul elö segilven friss joegesseggel bujdosasi után közinkben hozza meg. Elek énis az enyimekkel egjütt kigyelmed szolgálatyára joegességben, kivanom ez kis levelem talalya kigyelmedetis friss joegessegben. Ezzel maradok:

Kigyelmed joakaro baratya

Bethlen Josef
ms

Bethlen Szent Miklos
Ao. 1724. 19. Aprilis

Kívül: Jobaratimat kivalt Jeremias István Uramat ha kigyelmedhez közel leszsz szommal köszönteni ne sajnallya ked, mig eö kigyelmenek irt levelemet venneis eö kigjelme.

Címzés: Humanissimo ac Doctissimo Juveni Sigismundo Bikfalvi Domino et Amico meo Confidentissimo.
Franekerae Frisiorum.

167.

Zürich, 1724. február 8.

Méltoságos Gróff Ur
jó Patronusom!

Hogj Isten kegjelmedet Uri házával edgjût jó egésségben éltesse szivessen kivánom.

El nem feletkeztem az Gróffnak parantsolattjárol, melj szerent meg parantsolta vala el jövetelemkor, hogj leveleim által a Gróffot tudositanám; mindazáltal akarván másoknak küldött leveleimen experialni mint mennek a Postan, mind eddigis differaltam a Gróffhoz levelemet botsátani, menteke kézhez vagj nem én nem tudom, elég hogj még egjreis vállaszt nem vettem, miolta Tigurumba jöttem, ugj a több itt lévő peregrinus magjarok közül sem vett hazájából levelet edgjis, miolta 26 Septembris Tigurumba érkeztem. Mi Vajna Urammal edgjût jöttünk Rátisbonaig békével, én ottan erre tértem, mint ment Ökglme azon tul nem tudom. En Tigurumban érkezvén itten tudtam meg hogj Pápai Imre Uram le vitte magával az Enyedi Collegium számára conferáltatott 400 Tallérokot, melljekért valo köszönö levelet én általam vártak és reménletek, de mint hogj oda haza a felöl a pénz felöl én semmit nem hallottam, itten semmi aránta nem szolhattam; még mais vár kivált Antistes Uram tudositást az arant ha adta kézhez Ökglme vagj nem. Papai Ferentz Uram felöl itten oljan reménségben vadnak hogj ha még eddigis haza nem ment Ökglme, Erdelljbe vissza nem mégjen soha; mivel a melj pénz Ökglmere bizatott volt, azt Ökglme a Galliai Regens Cassájába másokkal edgjût oda vessztette. Az ide valo Magnificus Rector Fia, kiis Angliai Pap és egjszersmind canonicus, ide haza járván az Attja látogatására Octoberben, beszéllette hogj Angliából valo el jövetele elött három holnappal Londinumban nem találtatott. Ezt tölthetném; Ez edgjen kivül, a meljet inkáb hiszek hogj a Gróffnál ugj teczik magánal maradgjon, mig a dolog mások általis vilagosságra nem jö mivel nem akarnék mások haragjában esni. Semmi ujságunk

nintsen, amivel a Meltoságos Groffnak szollo tsekellj levelemet bé tőlthetném; Ez edgjen kivűl, a meljet inkáb hiszek hogj a Gróffnál Oság lészen: A Galliai Regens sub initium Xbris hirtelen halállal meg holt; volt hire hogj a kis Királljis meg holt volna de abban semmi nintsen. Ennek felette masszor ezen a földdön rendszerént olljan Telek szoktanak járni amint beszéllik, mint Erdélljben, de most mind Őszőn Télen által oljan szép kivántos idök jártak s járnak, mint másszor rend szerént Aprilisben Ugj hogj késö őszszel némelj gjűmőlts fák a falukon meg virágozván gjűmőltsőt termettek melljet Januáriusban megis ereltek. Illjen Januáriusban meg ért szép almákot hoztak a Tigurumi Tanatsnak circa medium mensis egj Othsengen nevű falusi emberek ujj esztendö ajjándekába, a mellj másszor soha nem volt. Vittek ugjan akkor szépen meg ért eperjet is a Tanátsba; amelj meg mostanis bővön találtatik kivalt a Tigurumi hegjek közöl edgjen.

Meg parantsolta vala a Gróff azt is hogj itten valakiknek esmeretségiben juttatnam; en környöl nézvén, és már résszerent meg is esmerven az itt valo embereket, kivántam a Gróffot egj Joh. Jacobus Scheuchzerus nevű Medicinae és Matheseos Professornak esmeretsegiben hozni, kiis igen nagj experientiaju és tudományu ember, és tart Literale commertiumot igen sok fele Nemzetbeli emberekkel, vulgo egesz Helvetia Compendiumanak tartatik. Vagjon az Urral Kőles-éri Urammalis commertiuma kik*ne*k Enchiridion Mathematicumatis Kolosvárat ki nyomtattatta. Ez hiriben esméri a Méltoságos Teleki Familiat és igen nyereseginek tartja a Groffnak szolgálni s leveleireis meg felelni tsak valami materiat adgjon a Gróff a Literale commertiumra.

Ezzel Istennek ajjánlom a Méltoságos Gróffot. Es a mint voltam ugj maradok továbrais a Groffnak alázatos szolgája

Dat. Tiguri Helvet.
1724 Die 8 February.

Zágoni Gábor
m.t.k.

A borítékban külön papiron: Ne tulajdonitsa a Gróff parasztságomnak, levelemnek tsekellj voltat; hanem résszerént nyavalják miat reszketö kezeim*nek*; resszerent az alkalmatossagnak, mivel pro majori securitate biztam levelemben emlitet Medicinae Professora hogj Köleséri Uram*na*k szollo levelé*ben* includalja, és sokkal nem terhelhettem.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Cibin A 1724–31. Martii Tigurum – ujj levél.

168.

Drezda, 1724. november 6.

Méltoságos Groff Vr
nékűnk bizodalmas kedves Báttyánk Vrúnk!

Hogy az Mlgs Groff Vrhoz kedves Báttyánk Vrunkhoz való alázatos kőtelességűnket contestálhatnok, egynéhány izben udvaroltunk kűlőn kűlőn az Mlgs Groff Vrnak kedves Báttyánk Vrunknak; azon alázatos kőtelességűnknek tovább valo continuatiojara mostan is akarván az Mlgs Groff Vrnak kedves Báttyánk Úrunknak ez alázatos irásunk által udvarolni, kivánnyuk hogy az Mlgs Groff Vrat kedves Báttyánk Vrunkat gyászos Groffi údvarával edgyűtt találhassa kivánatos friss jo egésségbe; minémű ujságokrol lehetne az Méltosagos Groff Vrnak kedves Báttyánk Úrunknak irni, azokat édes Szűléinknek meg irván, és edgjszerszmind remélvén az Kegyelmetek most Kolosvárrá edgjűvé valo gyűléseket, és ez szerint kedves Báttyánk Urunkal valo communicaltatásokat azért azoknak le irásával nem akartuk mostani alázatoson udvarlando irásunkat augealni, és nagyobb volta miatt olvasását is unalmassá tenni; hanem ez alkalmatossággal is Kedves Báttyánk Vrunk igaz Attyafiságában s Vri emlékezetib*en* kivántuk alázatos személlyűnket juttatni; Ez mellett meg értvén az Máramarosi némelly hellyekb*en* lévő paraszt hellyek Taxájának kedves Báttyánk Urunkra valo deveniálását, ez iránt is alázatoson kivántuk az Mlgs Groff Vrat kedves Báttyánk Úrunkat kérni; hogy mellettűnk lévő betsületes Iffjiú Nemzetes Gyulai Ferentz Úram édes Annyának lévén Szigeten két taxás Ház hellye, mellyeknek (mivel nem nagyok) esztendőnként valo Taxájok is nem sokra mégjen, méltoztassék kedves Báttyánk Vrunk ez iránt az maga igaz attyafiságos Szeretetét s grátiáját hozzánk mutatni, és azon két Ház hellyeknek vagy ha mindeniknek nem lehetne bár csak az edgyiknek meg nemesittetését meg engedni, hogy az mikor annak idejéb*en* Bécsben menéndűnk, és alkalmatossága adatodnék eő kegjelmének réá, nemesithetné meg; melly Attyafiságos szeretetét és grátiáját mi is az Mlgs Groff Vrnak kedves Báttyánk Vrunknak alázatoson meg kőszőnni, és attyafiságos kőtelességűnk szerint totis viribus meg szolgálni igjekezzűk, és az mit kedves Báttyánk urunk Gyulai Uramnak fog érette parancsolni, eő kglme is annak tehettsége szerint valo bé tőltésére magát alázatoson igiri, mostan pedig maga is kedves Báttyánk Úrunknak alázatoson udvarol; ez iránt valo bátorságos busitásunkrol mindazáltal az Mlgs Groff Úrat kedves Báttyánk Úrunkat alázatoson kővetvén, maradunk álhatatoson

Az Mlgs Groff Urnak
kedves Báttyánk Úrúnknak
alázatos Szolgai, engedelmes igaz Attyafiai, Eőttsei
Teleki Joseff
mpria.
Teleki Ádám mpra.

Dresdae 6 9bris, 1724.

169.

Drezda, 1724. november 6.

Méltoságos Gróf Ur!
nékem érdemem felett valo nagy jo Uram 's igaz Patronusom.

Hogy Isten a' Méltoságos Gróf Urat számos esztendökig éltetvén, tellyes jó egésséggel és kivánatos áldásokkal meg örvendeztesse alázatoson kivánom.

A Méltoságos Gróf Urhoz viseltetö szóross és alázatos kötelességemet, hogy mind ez ideig edgyügyü és alázatos irásom által meg nem bizonyitottam, oka a' Méltoságos Gróf Ur Uri Méltosága, és az én arra nézve valo nagy méltatlanságom, 's azt követö bátortalanságom; hogy penig ez elöszer alázatoson udvarlando 's instalando edgygyügyü irásombanis a' Méltoságos Gróf Urat busitani és terhelni merészlem, arrul a' Mltgos Gróf Urat nagy alázatossággal követem. Tudván hógy a' Máramarosi némelly hellyekben lévö taxás hellyeket a' Méltoságos Gróf Ur jure haereditario birja, mellyeket hógy a' Possessorok meg nemesittethessenek csak egyedül a' Méltoságos Gróf Ur Uri gratiajától és engedelmitül függ; Edes Anyám Aszszonnakis lévén Szigeten két taxás ház hellye, nagy alázatossággal kérem a' Méltoságos Gróf Urat, bár csak az edgyik iránt mutassa Uri gratiáját hozzám és méltoztassék meg engedni, hógy a' mikor jó Istenem a' Méltoságos Urfiakot Bétsben le viszi és ha nékem módot 's tehecséget mútatánd, a Méltoságos Gróf Ur gratiájábul nemesittethessem meg; én is jó Istenemet, hógy a' Mltgos Gróf Urra, és egész Grófi Udvarára, mindennémü áldásit szállicsa, alázatos könyörgésemmel és szivbéli esedezésemmel kérni meg nem szünöm, és a' Méltoságos Gróf Urnak alázatoson meg köszönvén, érette valo szóross kötelességemnek hüséges követésére tellyes tehecsigembül igyekezem, álhatatoson maradván

A Méltoságos Gróf Urnak

igaz alázatos méltatlan szolgája
Gyúlai Ferencz
mpria

Dresdae 6. 9bris
1724.

170.

Odera-Frankfurt, 1727. április 7.

Gyönyörködjék az Úr Isten a' Mgs Gróff Úr életében, és Virágzó Mgos Úri Házának sok szamú esztendökig való meg tartásában, Tiszta szivel, alázatosan kivánom!

Eleitöl fogván való szoross kötelességemet tudván a' Mgos Gróff Úrhoz, tisztemnek tartottam leg elsöbenis, tsekélly irásom által a' Mgos Gróff Úrnak udvarolni; annak utánna pedig a' Mgs Urat útozásom, és itt való állapotom felöl tudósitani. Minekutánna az Isteni kegyelem a' Mgos Familia által számomra ki munkálódta vólna az én Academica promotiomat, annakutánna egész útozásomban nem vólt semmi impedimentumom Isten kegyelméből; noha télben esett útozásom; mindazon által engemet megörzött az én Istenem *nek* kegyelme ez után sem távozik el tölem. Francofurtumba érkezvén, acceptaltak mindjárást a' Professorok, mint hogy immár régen vártanakis. Igen sok kárt vallottam az Erdéllyben esett hoszszas múlatozásom miatt, mert hét egész hólnapi Alumniamat, a' melly tészen 50- ide való Tallért el vonák tölem, és az Úr Inczédi Jósef Uram, s' T. Szigethi István Uram, az elöttem itt lévő Alunusnak, [!] úgy mint T. Vásárhellyi Péter Uram*nak* adatták; holott pedig, ha T. Szigeti István Uram egy kis excusatoria levelet irt vólna ide fel, énnékem mindjárt kiadták vólna, a' mint hogy számomrais tartották vólt azt a' pénzt, mivel az ide való Curator Duhram Uram nem difficilis ember, s' tudjákis immár itt azt, hogy a' Magyarok nehezen jöhet*nek* fel ide, és ő nékiek kedveznek a' várakozásnak dólgá*ban*.

Mostanis alázatosan kővetem a' Mgos Gróff Urat, hogy elindúlásom elött, maga Mgs Úri Házánál nem udvarolhattam a' Mgos Ur*nak*. tudhattja maga a' Mgs Gróff Úr, melly nagy Confusioban lettem légyen, szerentsétlenül rajtam esett Casusom miatt, szintén el tántorodó promotiom*nak* dólgáért. olly bóldogtalanúl vólt minden dólgom, hogy én tartozó kötelességem*nek*, mind el késödésem, mind lovam*nak* nem léte; mind pedig egyéb tehetetlenségim miatt, nem felelhettem meg. mellyet a' Mgos Gróff Úr, midőn böltsességének rámájához alkalmaztat, nékem ne vitio vertallyon; ha az Úr Isten életem*nek* kedvez alázatos kötelességgel kivánom a' Mgs Gróff Úr eleitöl fogva tapasztalható képen hozzám nyújtott kegyes gratiáját, énis tellyes életemben meg hálálni.

Alázatoson recommendalom magamat a' Mgos Gróff Úrnak tovább való kegjes Úri gratiájá*ban* és egyszersmind emlékeztetem a' Mgos Gróff Urat arrais, hogy az el mult őszszel Kolosvárt létiben én számomra igért és rendelt vólt a' Mgs Gróff Úr egy hordó Czelnai bort, de kezemhez nem vehettem vala; énnékem igirte el jövetelemkor a' Mgs Úr Teleki Pál Uram, hogy ha accedal ez iránt való kegyes gratiaja hozzám a' Mgs Gróff Úrnak, tehát a' Mgs Úr Teleki Pál Uram számomra ki kortsomároltatja, és énnékem az árrát fel küldi: Ne vonnya meg tölem a' Mgs Úr ezt a' gratiaját, hanem közöllye velem kegjes Patrociniumat, hadd légyen énnékemis sok argumentumom a' Mgs Gróff Úrhoz, és a' Mgs Gróff Úrnak Mgs Úri Házához tellyes életemben lejendő háládatosságra; de tudom hogy az Ur Istenis nem lészen feledékeny az illyen kegyessége felöl a' Mgs Gróff Úrnak, mellyel eleitől fogva munkálodta sőt mais munkálodja, az ö Fge Házának szegény Nemzetünk hasznára tzélozó elé menetelin*ek* dólgát.

A' Mgos Gróff Úrfiak*nak* alázatos kötelességem*nek* ajánlása után, kivánok hoszszú életet, és a' tudományban s' kegjességben naponként

való öregbülést. Ha sok pénzem és jó alkalmatosságom vólna, innen lehetne igen jó Juridicus könyveket szerezni a' Mgs Urfiak számára: mellyek az Urfiaknak jövendőre igen megis fognának kivántatni.

Ezzel az Úr Istennek kegyelmes óltalmában ajánlom a' Mgos Gróff Úr életét, és maradok a' Mgos Gróff Urnak

alázatos szólgája
Huszti András
mpr.

Francofurti ad Oderam
1727– 7.ma Apr.

171.

Utrecht, 1727. október 22.

Vltrajecti ad Rhenum.
1727. Die 22. 8bris.

Szeresse az Ur Isten a Méltoságos Vrat, 's a Méltgos Urnak Uri Házát minden jo áldásokkal szivesen kivánom.

Méltgos jo Uram s Pátronusom!

Mint hogj a Méltgos Ur több Isten ditsősségének terjedésére igjekezö Ifjak között én hozzám is sok szép kegjességeit mutatta, tartattam kötelességemnek ez idegen helyen lévén, ezen tsekély Levelem által a Méltgos Urnak udvarlani; En Isten kegjelméből szegény Hazánkbol terhes utamnak indulvan 22, Aprilis: minden kár nélkül Isteni gondviselés által ultima Maji Trájectumban érkeztem; akarván magamat szabni költségemhez, innen örömest vagj Franequerában vagj peniglen Groningában által mentem volna, hogj ha beneficiumat obtinealhattam volna, de mivel Magjarok mind akét helyen felesen voltanak, kés kételen itt meg kellet maradnam, melyhez-képest itt valo maradásom hogj sokáig terjedhessen abban semmi reménségem nintsen, mivel a hely felettéb kőltséges. Semmi ollyas Ujságokkal a Méltgos Urnak ez uttal talám nem kedveskedhetem, a mellyek t.i. a Méltgos Urnak eddig meg nem mentenek volna, a mellyeket azért a Méltgos Urnak irhatok ezek: 1. Az Angliai Király akarván menni Hannoviában a maga joszágának revisiojára, midön szinte közelgetne Hannoviához 23, Iuny estve insperate meg holt, kinek helyében a Fia succedalt. 2. Franequeraban a Magjarak régi jo Attya s Patronussa Tiszt. Andala Uram más fél hétig tarto betegsége után 12, Septembris meg holt, és 22. Septembris el temettetett, ki succedallyon helyében bizonyos benne még nem vagjok. 3. A Frisiai Fejedelem kiis eddig Franequeraban tanult, 16 Septembris tanulni ide jött, igen jeles gjermek, amint mondgják 15. vagj 16. esztendöben most fordul, gjászollya az Angliai Királyt, a házakért a mely-

lyekben lakik esztendönként fizet két két ezer forintokat, amint hallattam három esztendeig itt fog tanulni. 4. Egj Magjar Országi Ecclesia Historia jött nap világra, mellyetis jo szivel a Méltgos Urnak vinnék de egj hely melyre egjenesen ⟨réá⟩ kelletik mennem impedial. 5. Volt egj hires Lámpé nevü Professorunk a Theologiaban, aki ezen mostan emlitet Historiát rendben szedte és ki nyomtattatta, kinek 4. Mensis Iunÿ Brémában holtig valo Professorságra, s egjszers mind Papságra hivatállya adatván: 12 Iunÿ magát resolválá a Brémaiaknak, és Iuliusban innen el méne; ennek helyében hozták egj Lejdai Professornak a Fiát Tiszt. Honert Uramat; kiis 20 8bris in Domo Academica praesentibus multis Viris Doctis jelesen Perorala.[1] 6. Amstélodámban Septembernek közepe felé a Hideglelés, és a Vér a lakosokra esvén, rajtok mind eddig annyira grassált, hogj némely héten (igazat mondok) meg volt 3000. beteg, némely héten peniglen hat ezeris meg volt, és sokon benne megis holtanak, de már Isten kegjelmeböl meg szünni kezdett, mi causalta légjen bennek ezen betegséget Isten tudgja, ki egjet ki mást mond, többire ezt adgják okúl. hogj egj Canalisban lévő viz, amelyböl Sert szoktanak főzni, a nagj melegben meg veszett, mellyet senkiis észre nem vévén: a szokás szerint belölle sert föztenek, s abbol esett volna réájok; az ugjan bizonyos dolog hogj itt a Nyáran igen nagj szárasság volt, amint observaltam 6. hetek alatt semmi esö nem volt, mely miá sok helyeken, kivált ahol tsak esö vizzel élnek, viz dolgából meg szükültenek; hallattam hogj Amstelodámban egj ejtel viz két stiferen el ment. Isten a Méltoságos Urat Uri Házával egjütt oltalmazza minden szomoru változások ellen, maraszsza meg az Ur Isten szegény Hazánknak hasznára és azö Felsége Házának gjámolgatására; kiis hogj örömmel és áldással Uri Házával egjütt be töltse a Méltgos Urat tiszta szivböl kivánom.

A Méltoságos Urnak

egész kötelességgel valo hiv szolgája
Leszfalvi Josef.
mp.

P. S. Igen szépen követem a Meltgos Urat a Levélnek kitsin voltárol mert nem a Pappirosnak szük volta, hanem azért valo expensa impedialt.

Kivül Teleki Sándor kezével: Léczfalvi Josef Vram levele de. dato Ultrajecti ad Rhenum A 1727 – 22 – 8bris

[1] október 20-án az Akadémia épületében sok tudós ember jelenlétében jeles előadást tartott

172.

Odera-Frankfurt, 1727. december 6.

Az Úr Isten eo Szent Felsége a' Méltóságos Gróff Urat az hanyatló esztendő után, őrvendetes, Uj Esztendőnek fel derülésével áldja és szeresse, egész Mgos Uri Házával egyetemben, szivesen kivánom.

Azon kötelességemből, mellyel a' Méltóságos Gróff Úrhoz tartozom, vettem magamnak ez alkalmatossággalis annyi bátorságot, hogy ezen tsekélly irásom által a' Mgos Gróff Úrnak udvarolhassak; mellyis hogj a' Mgos Gróff Urat, hozzátartozó Mgos Úri Házával egyetemben, az Ujj esztendőnek mindennémü áldásokkal tündöklö örvendetes Constellatiojában talallya, tiszta szivel kivánom!

A' dólgoknak természetit külsö példák által tanitó Hieroglyphicusok, az egymás után következendö Esztendöket, és az esztendökben esett dólgokat, egy maga farkát szájával el nyelö kigyónak symbolumában rajzolták le régenten. Mellyel ezt akarták jelenteni, hogy az egymás után folyó idők, és az időkben esett dólgok, nem mulnak el: nem vesznek el; hanem a ' melly kútföből eredtenek, származtanak, oda viszsza térnek, és viszontagsággal-való viszsza térésekkel, mind magokat; mind pedig magok kútfejeket mint egy meg ujityák. Nem leszen talám hellytelen és kedvetlen dolog, hogy ha énis (ki ezen maga kútfejére sietö 1727-dik esztendönek kezdetiben, jó Istenem segedelme által, áldással jöttem ki, a' Mgos Familia kegyes szárnyai alól) az esztendőnek revolutiojával, az en Istenemhez halá adással; a' Mgos Familiához, nevezetesen pedig a' Mgos Gróff Urhoz (kinek kegjessége és Uri gratiája által Isten eo Szent Felsége mostani, és eddig való promotiomat munkálódtatta) amaz hathatós áldással; mellyet az Isten maga adott a' Mosesnek szájában Numer. VI: 23, 24, 25, 26. téritem meg, mindennémü lelki és testi jó kivánságoknak illattjával buzgólkodó elmém gondolatait: Hogy ekképpen, az a' kegjes jó tétemény, mellyet a' Mgos Gróff Úr, az én promotiomra közlött velem, az uj esztendönek revolutiojával, kettös mértékkel szállyon viszsza a' Mgos Gróff Urra mennyböl, a' minden áldásoknak Kútfejétől, az Úr Istentől. Mellyen, azokkal egjütt, a' kik a' Mgos Gróff Úrhoz, akarminémü conditioval kötelesek, énis a' Mgos Gróff Urnak leg kissebbik szólgája, tellyes szivel örvendezhessek.

Nyereségemnek tartanám, hogy ha a' Mgos Gróff Úrnak valami emlékezetre méltó ujságok*nak* irásával kedveskedhetném; de mostanság itt sem nem esett; sem nem hallatott semmi nevezetes dolog; hanem a' Philosophiae Professorok kezdette*nek* halni: Andala Uram Franequeraban, és Vesenfeld Uram itt Francofurtumban meg hóltanak. A' Trajectumi Theologiae Professor, Alphen Uram pedig, a' jövö Martiusban Magjar Biblia nyomtatásához kezdet. mellyn*ek* végbenvitelére Szathmári Uramot, a' betü metszö Deákotis, ki egjszersmind nyomtatniis jól tud, Trajectumb*an* marasztotta. Curiositatis Causa irhatnék holmi observatiokat az itt való Brandeburgus nagj Katonákról; de minthogj az illyen dolog Scrupulust szokott movealni, jobbnak itiltem el mulatni. Ezt az egjet teszem fel tsak, hogj az itt való Királynak 82. gjalog Regimentib*en* vagjon száz ezer, és huszon kilentz ezer katonája.

ezeken kivül 40. Regiment Lovassa. Ezek felett három batalion Goliátja. Kikröl a' Császár eo Fgenek egj Officialis Katonaja illyen Pasquilust irt:

Corpore tam magnos quaeris FRIderice Gigantes,
Cum Jove Tu bellum forte movere voles?
Nil facient nobis magnorum bella Gigantum,
Hos ferient justi fulmina sola Jovis.
Nosces quid valeant empto tua facta Gigantes
Quando sub Encelado monte sepultus eris.
Magnamime magnos homines contemnito miles!
Parvi animi magno corpore saepe manent.[1]

Nem lévén több semmi nevezetes ujságom, magamat recommendalom a' Mgos Gróff Ur Uri gratiajában, kérvén igen alázatosan a' Mgos Gróff Urat, hogy eleitől fogván hozzám tapasztalható képen meg mútatott kegjes affectiojából engemet továbrais a' Mgos Gróff Úr ne felejtsen, és ne hadjon ki. El jövetelem előtt tett vólt a' Mgos Gróff Úr énnékem igiretet egy hordó bor iránt; de mint hogj véletlenül az a' Casus esett vólt Bartsai János Urfin, szégjenletemben éppen semmi dólgaimat ⟨nem⟩ hogj tudtam folytatni, annyira confundalódtam vólt. Erre emlékeztetném alázatosan mostanis a' Mgos Urat, hogj ekképen a' Mgos Gróff Úr sok rendben meg tapasztalt kegjes gratiajaért, maradhassak énis álhatatosan

[A] Mgos Gróff Urnak alázatos szólgája

Huszti András
mpr.

Francofurti ad Oderam 1727. 6. Xbris.

173.

Franeker, 1728. július 10.

Méltóságos Gróf Ur!
nékem érdemem felett való Jó Uram s kegyes Patronusom!

Túdnám a' magam köteleségemet, mellyel a' Méltóságos Urnak tartoznám; de két nagy terhes okok attol engemet el vonnak. egyik az, hogy más szoros szólgálattyában élek, masik az. hogy alkalmatos-

[1] Mit keresel, Frigyes, itt a gigászok nagy seregével,
Hát Jupiterrel akarsz megmérközni talán?
Ám a gigászok harci zajával mit se törődünk,
Villámmal veri szét mind az igaz Jupiter.
Majd megládd mire mégy a gigászok nagy tömegével,
Majd, ha magába temet Enceladusszal a hegy.
Nagydarab embertől sose rettenj vissza, vitézem,
Többnyire teste erős, benne a lelke silány.

ságnak miolta itten nyomorgok ritkán vólt, söt: egyszer sem esett hogy Erdelyi T. Atyafiak innen utaztanak vólna alá, mindazonáltal: én Tavaly a' Méltóságos Urnakis levelem által (T. Professor Udvarhely Mihály Uram Vejének Debreczenben intitulalván, onnan Erdélyben) udvarlottam; de nem tudom menté meg vagy nem, mivel semmit mind ez ideiglenis iránta nem értettem, azért – Méltóságos Gróf Ur! ha el tévelyedet, ne az én negligentiamnak tulajdonitsa a' Mélt. Ur. hanem a sok kézröl kezre való által kelésnek. Semmi ujsággal nem tudok a' Méltóságos Urnak kedveskedni, mindenfelé a nagy csendes békeség lakja (avagy csak és tudtomra) az Országokat, hanem az én újságomat irhatom a' Méltóságos Urnak; hogy az én terhes es sokszori keserves szólgálatomnak Istenem jovóltából vége el közelget, varomis meg mondhatatlankeppen, mivel a' botaniat ad votum itten meg nem tanulhatom: azért Hollandiaban kelletik érette mennem s mihelt ki telik Esztendöm és meg fizethetek, menten oda menek. de felette meg ijedtem, mivel nagyon meg szükültem s magam tehetségétül meg nem fizethetek a Mesteremnek s addig itten kelletik szenvednem, Én, a Ngtok Uri s szokot gratiajára s alamisnalkodására erösen réá szorúltam s ha csak Ngtok Isten után nem consolál nem tudom mire jút ügyem. Méltóságos Gróf Teleki Pál és Ádám Uraiméknakis adatván egy kis alkalmatoságom udvarlottam, és azon Meltos. Uri Hazis hozzám való meltatlan Szólgájához mutatta s igirte gratiáját, igirem arra magamat, Jó Istenem Hazámban meg vivén a' Mélt. Uraknak Singularis devotioval meg hálálni velem tett s tejendö gratiájokat bizony el nem mulatom. Méltós. Gróf Teleki Ádám Uram nékem accedalandó Uri gratiajokat a' Melt. Uraknak jó alkalmatoság által kezemben parantsollya szólgáltatni, kivánnám ha a Méltos. Urnak valami parancsolattyát vehetném, még a' Spanyol Viasz iránt nem boldogulhattam, holott nem a Chymian tractaltatik; de Istenem velem lévén Hollandiaban valami úton modon lehet de meg tanulom, ugy a' nád méz dólgátis a' mi illeti, ezt sem felejtettem el, itten vagyon Harlinga mellettünk s otis clarificallyák; de azén szólgálatom azt eddig nem engedte hogy experialhassam, idöm lévén réá igyekezem szemlelni a Circumstantiakat, külömben recens Authorra tettem szert, az mellyben a' Methodusa le van irva, ha szemmel lathatom még többet tészen mintha tizszer valo formaját irva adnák kezemben. in ruderibus hozzák azt tudom Indiakrúl, és itten lixiviallyák s Clarificallyák. iterato kérem a' Méltós. Urat, hogyha több olly specialis observantiai lésznek vagy vadnak aminthogy vadnakis, ne terheltessék a Meltósagos Ur meltatlan Szólgájának parancsolván tudtára adni, és ha magam irántok boldogúlhatok a' Méltós. Urnak is tulajdona lészen ha kivántatik valamit ollyat tanulhatok mellyel szólgalhatok a' Méltós. Urnak s Uri Házának. Méltóságos Gróf Ur! minek elötte le vinne Isten engemet addig még Udvarlok a' Mélt. Urnak, s kivánnám aztis ha parantsolna vagy a' Mélt. Ur. vagy Méltós. Grófné Aszszonyom, hadd szólgálnék le menetelemmel a' Meltós. Uraknak. T. Zilahi Pál Uram kezemben szólgáltatná parantsolattyát a' Méltóságos Urnak. Isten engedgye alázatos levelem a Méltóságos Urat Szép Uri Házával friss jó egésegben találllya. Irásimban esett vétkeimröl alázatosan követem a' Méltós. Urat, mivel égy hétig irtam, idöm az irásra igen szük vólt.

Maradván
A Méltóságos Gróf Urnak

alázatossággal való
bujdosó Szólgája
Pókai Béniámin
mpra.

Dat. Franequer Frisior.
1728. 10 Julÿ.

174.

Odera-Frankfurt, 1728. december 14.

Méltóságos Gróf Úr,
érdemem felett való kegyes Patronusom!

Állandó parantsolattja az itt való Felséges Királynak, hogy a' Francofurtumi Universitásban tanúló Alumnus Magyar Deakoknak idejek, az Alumnian eltelvén, egy egy Dissertationak irása által, mutassák meg mind itt, mind pedig az Hazában, tanúlásbeli profectusokat.

Ezen Kegyelmes és Felséges Királynak beneficiumával élvén énis, tartoztam azon parantsolatnak engedelmeskedni, és gyenge tehetségemhez képest egy kisded Dissertatiotskát irni.

Minthogy pedig nem magunk erőnk által, hanem a' Mgs és kegyes Patronus Uraink segedelme, s Uri gratiaja által nyerünk magunknak Academiakra való promotiot; háládatosságunkhoz illendö dolog, hogy tsekélly munkáinkat, Méltóságos jó Urainknak s kegjes Patronusinknak, nem tsak bémútassuk, hanem egyszersmind alázatosanis dedicallyuk.

Lévén azért a' Mgos Gróf Úr kegjessége s Uri gratiaja, mind tsekélly személlyemnek, mind ide fel való tanúlás béli profectusomnak kegjes Promotora, Patronusa, Authora. A' Mgos Gróf Urhoz tartozó háládatosságomnak meg mútatására, tsekélly, rövid, és igen egjügjü Theologica Dissertatiomat, dicaltam, dedicaltam, és leküldöttem a' Mgos Gróff Urnak. mellyet ha a' Mgos Gróff Úr, méltoztatik el olvasni, egy Theologica materiat jegjezhet meg a' Mgs Gróff Úr, maga lelkének javára, s másoknak oktattatására. En pedig Isten elött, az Angjalok elött, és az emberek elött, alázatos kötelességemnek esmérem mindenkoron hirdetni a' Mgos Gróff Úr kegjes és Uri gratiaját, eleitöl fogva hozzám érdemem felett nyújtot jóvóltát, és jó tételményit, mellyért mind a' Mgs Familiához, mind pedig nevezetesen a' Méltoságos Gróff Urhoz, mig tetszik az Isteni Szent Felségnek életemet meg tartani e' mulandó világban, háládatosnak és kötelesnek esmérem magamat.

Az el mult héten érkezvén fel Enyedről Kováts Mihály Uram. mondja ö Kglme, hogy a' Mgos Gróff Ur Tiszt. Vajna Uram által izente ö Kglmének hogj énnékem mondja meg, hogj neheztel reám a' Mgs Ur, mivel hogj kötelességem szerént, fel jövetelemnek alkalmatosságával nem Udvaroltam a' Mgos Gróff Urnak.

Úgy vagjon hogy vétkeztem ez iránt a' Mgos Gróff Ur ellen jó és kegyes Patronusom ellen; de bizony nem szánt szándékból tselekedtem. Confusus vóltam. Még lovam sem vólt a' mellyel járhattam vólna, nemis vehettem, mert nem vólt pénzem egész addig a' napig mig fel kellett indúlnom. Sokatis késtem oda haza a' várakozás miatt, úgy hogy ide, fel 92. forintot vesztettem el az Alumniámból késedelmességem miatt. bizony búsultam rajta sokat, és mostis bánom hogy fogjatkozást szenvedtem ezen kötelességem iránt;

Igen igen szépen, és nagy alázatosan követem és kérem a' Mgos Gróff Urat, ne tulajdonitsa háládatlanságomnak ezt a' dólgot a' Mgos Gróff. Hiszem sokkal felyül haladja a' Mgos Ur kegjessége, Uri gratiaja az én tehetetlenségemet, és fogjatkozásomat. melyre nézve meg engedheti a' Mgos Gróff Ur, ezt az egj vétkemet,

Ha Isten eo Fge segedelme velem leszen, min*den* órán absolválom a' Jurisprudentiatis, még pedig derekason, és ex fundamento. énis meg szólgálom a' Mgos Úr hozzám eleitöl fogva mútatott kegjes Uri gratiáját. Mert meg tanitom a' kis Laios Urfit reája, ha fel nö, és addig jól tanúl. Ennyire mentem benne:

1. A Philosophica es Juridica historiat, usq*ue* ad nostra tempora, ab origine mundi. hallottam s le irtam.
2. Logica Juridicat.
3. Moralis Philosophiat.
4. Jus Naturae et Gentium.
5. Jus Civile Romani Imperii secundum Institutiones Iustiniani Imperatoris.
6. Jus Civile – secundum Ordinem Pandectarum et Codicis repetitae praelectionis.[1]

Tsak hamar meg halgatom a' Politicat. és Jus Feudalétis. igen Tudós Professortól Heineccius Uramtól. kit Tiszt. Vaina Uram jól esmer.

Tsak hogy igen gjenge tehetségem vagjon a' subsistentiara. Ajánlom azért magamat a' Mgos Gróff Ur kegyes gratiajába. és az ó esztendönek el fólyása után, örvendetes s boldog uj esztendöt kivánván a' Mgos Gróff Urnak, maradok

A' Mgos Gróff Urnak

alázatos szólgája
Huszti András.
mpr.

Francof. ad Viadr.
14. Xbr*is* 1728.

[1] A filozófia- és jogtörténet, egészen a mi korunkig, a világ kezdetétől
[2] Jogfilozófiát
[3] Erkölcsfilozófiát
[4] Természet- és nemzetközi jogot
[5] A Római Birodalom polgárjogát Justinianus császár Institúciói alapján
[6] Polgárjogot a Pandekták és az ismételten felolvasott Kódex alapján

175.

Halle, 1732. április 8.

Méltoságos Gróf Ur!
jó Uram 's nagy Patronusom!

Hogy ezen alázatosan udvarlando csekély irásommal bátorkodam alkalmatlankodni, ókozza az Angliai Paticarius Barrett Uram levele, mellyet is tegnap vévén sine mora kivántam Mltgos Gróf Uramnak le küldeni, és azon alkalmatossággal illyen ide fel valo recensebb occurrentiakkal udvarolni. A Felsiges Prussiai Király nagyobb Fia edgy Kűstrin nevü Várban valo hoszszas árestoma után, a' múlt holnapban a' Lotharingiai Hertzeg Berlinben valo léte alkalmatosságával Berlinben jűvén, az hól a' Béveri Hertzegis (a' kinek nagyobb Fia harmad iven a Felséges Prussiai Király harmadik Léányát el jedzette) egész udvarával jelen lévén, ezen Hertzeg nagyobbik Léányát az emlitett Király nagyobbik Fia el jedzette, mellynek alkalmatosságával a' Királynakis igen jó kedve lévén annyit talált a' jó Magyar-borbul innya hógy a' Kőszvény esmét meg környékezte volt a' kezit, mint harmad iven a' Lengyel Király Campamenttye alkalmatosságával, ez emlitett Király Fia penig a' Királytul Berlinben minden sessioban Praesessé tétettetvén már ótt mulat többet és ad summum omnium contentum accommodallya[1] magát.

Ugyan a' Fels. Király a' Lotharingiai Hertzeget igen kedvesen látván némely szép Regimenteket 's a' Cadeteketis meg mustráltatta elötte, és négy Unter-officért 's két Cadetet ajándékozott, kiketis az Hertzeg mingyárt Ober-officérekké tett; a' Fels. Császár penig hét igen szép Néápolisi lovakat küldött a' Királynak; az Hertzeg onnan három héti ótt valo mulatása után vette úttyát Bécs felé Francofurtumra 's onnan Braszlora, és azt irják a' közönsiges Novellákban hógy a' Flgs Császár Supremus Regensé akarná az Hertzeget Magyar-Országon tenni, és ugy Magyar-Országon láknék többet.

A Prussiai Király Commisariusokat küldött a' Saltzburgumban inquietalt Protestánsokhoz hógy ha Prussiában akarnak menni mind recipiállya eöket és sokféle szabadságu Pátenst küldvén hozzájok, a' ferfiaknak napjára 15 krajtzárt az Aszszonyoknak és Léányoknak tizenkettöd felet, 's a' gyermekeknek penig nyolczad felet rendelt, a' mig Prussiában helyben jutnak. A' Felsiges Lengyel Király móst Lengyel-Országban lévén ótt szintén ollyan Pompás nagy Campementet akar producalni, mint harmad iven tartott Saxoniában, mellyhez hasonlot még eddig edgy Potentator sem producalt, mellyet miis mind végig néztünk.

A Franczia Királyné 23tia Martÿ esmét meg szaporitotta a' Királyi Házat edgy Léánnyal, már négy Léánya és két Fia vagyon. Ezeknek meg irásával valo alkalmatlankodásomrul igen alázatosan követvén Mltgos Gróf Uramat álhatatosan maradok

[1] mindenki legnagyobb megelégedésére viselkedik

A' Mltgos Gróf Urnak

nagy Patronusomnak
igaz kötelességü alazatos szolgája
V. Gyulai Ferencz
mpria

Hala 8. Aprilis – 732

176.

Kolozsvár, 1733. május 20.

Méltóságos Gróf Ur,
érdemem felett való nagy jó Uram, 's Fautorom!

En, Isten kegyelmes segedelméből, 's a' Mélt. Gróf Ur kegyes assistentiája által ide Kolosvárra békével elérkezém, Doctor Enyedi István Uramatis egész Házával egyetemben kivántt állapatban találván. A' Mélt. Gróf Ur bölts tanátsa szerint T. T. Tsepregi és Verestói Uraimékkal az említett dolog aránt serio conferáltam, kikis szivesen igérik, hogy, ha-miben Capaxok lehetnek, örömest assistálnak: Az UR gondot visel!

A' Mélt. Gróf Ur érdemetlen személyemhez mútatott keresztyéni nagy indúlatja, igaz Uri Generositássa, a' szivemet épen által járta; úgy-annyira, hogy avagy tsak ezértis kötelesnek lenni esmérem magamat arra, h. az Ur Méltóságos Házának tölem kitelhetö tisztességes dolgokban Istentöl adatott és adatandó minden erömmel szólgáljak: mellyhez képest nagy nyereségemnek és örömemnek fogom tartani az URban, ha a' Mélt. Gróf Ur énnékem alkalmatosságot fog mútatni arra, hogy a' Mélt. Gróf Urhoz és Mélt. Uri Házához való igaz keresztyéni indúlatomat tselekedettel és valósággal megmútathassam. En Isten kglme által sokkal nagyobb nyereségemnek tartom, ha igaz Hitböl a' Szentek közzül a' leges-leg-kissebbiknek szólgálhatok, mintsem ha igaz Hit nélkül száz esztendeig Frantzia király vólnék.

Caeterum ajánlván magamat a' Mélt. Gróf Urnak nyilván megtapasztaltt Uri gratiájában, maradok

a' Mélt. Gróf Urnak

mindenkori alázatos szólgája
Maros-Vásárhelyi Baba Ferentz.
mtk.

Kolosvár.
1733. 20. Maji.

A 176. levél 1. melléklete

Közönséges V É G E M Isten' Kegyelme által ez.

Hogy mind az I*sten*' Házának, mind Nemzetemnek és Hazámnak, mind pedig Fels. Királyomnak mennél többet használhatok, annyit használjak.

Kiváltképen-való V É G E I m pedig ezek.

1. Hogy a' Magyar Ekklésiában leg-szükségesebb könyveknek nyomtattatása Hálában ollyan talpra álljon, hogy ezen könyvek a' Magyar Nemzetben igen elbövüljenek és mególtsóúljanak.

2. Hogy az emlitett helyben, Hálában, ollyan officina Typographica fundáltassék, melly az emlitett könyveken kivülis egyéb jó és szükséges Magyar könyveketis a' Magyar Nemzetnek suppeditáljon.

3. Hogy, ha-kinek idegen országokról béjöni szokott akárminémü könyvekre lészen szüksége, és annak megvételére kedve 's tehetsége, leg-felljebb intra ambitum anni azon könyvhez hozzá-juthasson; hogy igy ebben a' részben a' tudománynak akadálya ne légyen.

4. Hogy az idegen országokon ollyan Fundus készüljön, melly azoknak gyámoltalan özvegyeit és árváit táplálja, a' kik a' Magyar Nemzetben az Ur Jésus' Országának épitésében, és az Ördög Országának rontásában hívek és serények.

5. Hogy Hálában ollyan Collégyiom álljon-fel, a' mellyben a' jó reménységü Magyar Nemes Ifjuság Fels. Királyjának, Nemzetének és Hazájának, kiváltképen pedig az I*sten*' Házának szólgálatjára készüljen.

Melly nemes és Szent VÉGEImet mindjárt elérem akkor, mikor I*sten*' kegyelme által erre elléphetek, hogy az idegen országokon C r e d i t u m o m hac Conditione légyen: hogy, plenissima securitate de Capitali summa ostensa,[1] a' költsön felvött pénzek i n t e r e s s i b e n Magyar bórt fizessek.

[Vásárhelyi Baba Ferenc kézírása]

Kivül Teleki Sándor írása ceruzával: Baba V. V*ram* czellja

A 176. levél 2. melléklete

C A S U S.

C a j u s ex Germania, Hollandia et Anglia immediatum Commercium in Transylvaniam introducere Volens S e m p r o n i u m rogat, quatenus sub optimis et tutissimis Conditionibus auxilio sibi esse velit: id est: Ut certam pecuniae summam M o d i s et C o n d i t i o n i b u s s e q u e n t i b u s sibi mutuo erogat.

[1] azzal a feltétellel legyen hitelem, hogy a tőke legteljesebb biztonságát megőrizve

1. Sempronius equidem Cajo pecuniam ejusmodi numerabit, Cajus quoque Sempronio Literas obligatorias de pecunia numerata ex mente el Voluntate Sempronii dabit; interim omnis pecunia ad manus Sempronii manebit, et ex ejusdem manibus Via tutissima Sempronio quoque approbanda ad manus Consistorii Gallici Reformati Lipsiensis transponetur.

2. Tempore transpositionis pecuniae Cajus ad pastorem et Consistorium Gallicum Lipsiense Literas sub oculis et Conscientia Sempronii dabit, in quibus eosdem serio monebit: quatenus ex illa pecunia ad manus illorum missa sine scitu et Consensu Sempronii nulli unquam quicquam exhibeant, sive in absentia, seu in praesentia Caji: et, si Cajo mors intempestiva Contingat, absolutissimae potestati Sempronii pecunia illa subsit.

3. His ita factis: non prius Sempronius Consensum suum Cajo de libera dispositione pecuniae Lipsiam transmissae dabit, quam Sempronio et de Capitali, et de illius Interesse plenissime satisfactum fuerit.

4. Imo, priusquam ejusmodi pecunia ad manus jam dicti Consistorii Gallici foret transmissa, Literae sub oculis et Conscientia, et ex mente Sempronii ad idem Consistorium per Cajum dabuntur, Responsoque ad tales Literas accepto, pecunia ejusmodi transmitti debebit.

5. Imo, poterit Sempronius plenam hujus rei tractandae potestatem bonis quibusdam Viris, piis ac prudentibus, sibi fidissimis tradere qui, re hac accuratissime examinata, et ad ultimum usque pulvisculum excussa, Negotium hoc extra omnem plane periculi metum in bonum publicum procedere faciant.

Quaeritur ergo.

An Sempronius Cajo Modis et Conditionibus perscriptis
Mutuum sine omni plane metu damni aut periculi dare possit?

(M. Vásárhelyi Baba Ferenc kézírása)

Kívül Teleki Sándor írása ceruzával: Baba V – V*ram* Casusa in negotio muta*tio*nis.

Ügyirat

Cajus, aki Németországból, Hollandiából és Angliából közvetlenül Erdéllyel akar kereskedni, kéri Semproniust, hogy a legjobb és legbiztonságosabb feltételek között legyen segítségére, azaz, hogy bizonyos pénzösszeget a következő módon és feltételekkel kölcsönözzön neki.

1. Sempronius kifizeti Cajusnak ezt a pénzösszeget, Cajus pedig Sempronius elhatározásából és akaratából kötelezvénylevelet ad neki a leszámolt pénzről, továbbá a teljes pénzösszeget Sempronius kezén hagyja és az ő kezéből és beleegyezésével a legbiztonságosabb módon a Lipcsei Francia Református Konzisztóriumnak küldetik át.

2. A pénz átadásakor Cajus Sempronius tudtával és beleegyezésével írást hagy a Lipcsei Francia Konzisztóriumnál és lelkipásztornál, amelyben komolyan inti őket, hogy a hozzájuk eljuttatott pénzösszegből Sempronius tudta és beleegyezése nélkül soha senkinek se adassék, sem Cajus jelenlétében, sem távollétében; s ha Cajust a korai halál elragadná, a pénzösszeg teljes tulajdona Semproniusra száll.

3. Ezt elvégezvén Sempronius nem adja beleegyezését addig Cajusnak a pénz szabad fölhasználására a Lipcsébe küldött pénzösszeg fölött itt, amíg Semproniust mind a tőkét, mind a kamatot illetően a legteljesebben ki nem elégíti.

4. Sőt, mielőtt ez a pénz a már mondott Francia Konzisztóriumhoz küldetne, Cajus által átadatik annak egy Sempronius tudtával és beleegyezésével írott, illetve tőle származó levél, s a pénzt csak akkor kell elküldeni, ha erre válasz érkezett.

5. Sőt, Sempronius az ügy intézésének jogát átadhatja bizonyos jámbor és bölcs, valamint hozzá igen hűséges férfiaknak, akik ezt a dolgot a leggondosabban átkutatván és a legteljesebben megvizsgálván az ügyet, minden veszélytől való félelem nélkül a köz javára előmozdítják.

Kérdeztetik tehát:

Vajon tud-e a fenti módok és feltételek alapján Sempronius Cajusnak minden veszteségtől és veszélytől való félelem nélkül kölcsönözni?

177.

Odera-Frankfurt, 1740. március 24.

Francofurti ad Viadr*um* 24 Martii 740.

Méltóságos Gróf Ur!
érdemem felett valo jó Pátronus Uram.

Előttem viselvén a' Mlgs Gróf Urhoz mindenütt és minden időben fenn maradando szoross obligatiómat, meszszéről is azt praesentibus már esmet contestálom. Irom pedig most ezen Levelemet csak éppen ex condigna qvam debeo officiositate,[1] semmi ollyan dolgok elmémen nem lévén, mellyeket a Mlgos Gróf Ur*nak* Úri consideratiojára pennámmal függeszteni méltónak itélhetnék. Magam állapotomrol talám ha ugyan két három szóval rövid irásomat folytatnom szükséges, irhatom: hogy ide valo jövetelemtől fogva mind eddigis egésségem Isten jóvoltából ollyan vólt, minémünél már jobbat nem kivánhatok, mivel hogy az itt való életnek neme az étel dolgában is a magyar gustustol nem olly igen sokat abludál, másképpenis ennek a Climának constitutioját egésségesn*ek* tapasztalhatni, 's a' szerint az időkn*ek* járásátis engedelmesn*ek*, jól lehet majd példa nélkül, ezen az el múlt télen olly sivatag kemény hideg telék el, minémühez hasonlót itt, a' mostani ember nyom nem ért, mert csak ennek a Városn*ak* territoriumab*an*is éjczaka az úton Szegény ember nem egy hólt meg. Itt valo subsistentiámnak is némű némű Subsidiarius Succursusa még in statu quo az a' Teleki Ádám Urtól Berlinben allaborált Beneficiumotska, mellyről tavaly a' Mlgs Gróf Urnakis emlékeztem vala. Én pedig nem érthettem specialius semmit mind eddig is arrol, hogy azon Szegény Hazán által ment nagy csapás kőzelebb azt a' Gernyeszegi plágát micsoda mértékben érdeklette, és az alatt magais magát a Mlgs Gróf Úr azokkal együtt kik magához közelebb valók hol contineálta, 's múlatozott? mert a melly Leveleket

[1] köteles szolgálatképpen

tavaly, abb*an* a' fel háborodott, zűr zavaros, és nem csak egy szinű őszve halmozott nehézségekkel kűszkődő időben egyczer 's mászszor némellyek közűllűnk onnan ahol vette*ne*k is, többire az Haza viszontagságirol csak generalibus verbis voltanak conformáltatva, mivel hogy minden Leveleket a' Postán fel is bontogat*na*k vala, és a Bölcs Salamon mondása szerint: Mikor az idők gonoszok az okos ember halgat. De mihelyt már, annak a két Hazában sokáig gerjedező tűznek szinte egészlen valo meg csendesedése után, a Mlgs Gróf Úr*na*kis egész Uri Háza kőrűl az Isten gondviselésé*ne*k és irgalmasságának kiváltképpen való módon tapasztalt jeleiről és effectumirol valamit bizonyossabb*an* és világossabb*an* érthetek, őrőmmel fogom hallani. Én pedig bizonyos consideratioktol viseltetvén, ebben az esztendőben Belgium felé fellyebb szándékozom, ha Istennek úgy tettzik, ki eddig való útamot abban a nehéz időbenis csudálatossan jól vezérlette. És hogy eztis meg irjam: az el múlt őszszel menvén által itt egy Belgiumbol jövő 's Magyar Országra igyekező Academicus, Székely-Hidi Uramrol azt referálá, hogy ő Kglmét tanálta vólna Áltonába Rétyi Urammal együtt (ki vólt hajdan a Gyulai Urfiak Praeceptora, és a Mlgs G. Urnál is meg fordúlt, úgy tudom) mind kettőt le felé már fel vett úttyokb*an*, csak hogy a' kőlcségtelenség miatt azon a helyen meg állapodtak vólna, kapván magok*na*k ez iránt lehető bövebb succursusra valami alkalmatossághoz; de azóltától fogvais semmit többet ő Kglméről nem hallottam. Ezzel magamot a' Mlgs G. Ur*na*k valoságával tapasztalt Úri favorább*an* 's jó indúlattyáb*an* továbbra is ajánlván, a' Mlgs G. Urat pedig, meg hosszszabbittatott jó napokat sokáig őrőmmel számlálni, egész Úri Házával együtt (sőt a Mlgs G. Aszszonyt szorossabb*an* is nagy kőtelességgel 's alázatossan kőszőntvén) a' setétség után világosságot tűndőkőltető jó Istennek hűséges gondviselése alá ajánlom

A Mlgs Gróf Úr

alázatos Szolgá:a:
Técsi Daniel
mpria.

178.

London, 1750. augusztus 25.

Sig London 25.ta Aug. 1750.

Miltóságos Groff.

Praeviae nagy alázatossággal depraecalom Miltóságos Vram Nagyságodat; hogy ezen gyenge conceptusu Levelem*me*l merek incomodalni Nagysagodnál; ezen includalt Levele*me*t ha Miltoztatik Nagyságod Miltóságos Gróffné Telekÿ Anna eő Nagyságához haza küldeni mivel bizonyoson nem tudhatom ő Nagysága méik dominiumb*an* ligyen; curiosus vólnek megtudni Miltóságos Gróff Telekÿ Sámuel obester eö Nagy-

saga quartilya Kertsesórán vagjon vagj sem mivel enyihany rósbeli Levelemre semimi nimü (!) választ nem vehetem Ugj gondolnám Leveleim eltivedtenek ligjen; itten Angliab*an* Livő Nethibius Szekelyhidi Mihály academizáns mely is Nagyságod udvarább*an* Praeceptor lett ligjen ugj modja (!); és Ditsősisigesen (!) emlekezik Nagjsagodról nálamlitib*en;* az kiis immár 8 esztendei elforgás alat ⟨itten⟩ igjekezet itten ha fel szenteltethette vólna magát demivel itten eltöltött esztendeinek nimely risziröl való atestatuma nemlivén megnem nyerhette az itten való felszentelést az kiis igen nagj szeginsigb*en* nyomorog semmi latatya nints mir; ha nimely Ujsagimmal complatialhatok Nagysagodnak kivált kippen való szerentsemnek tartanám, mostanáb*an* történt ujsaggim ojak még nintsenek az melyekkel contentuma szerint Nagysagodn*ak* udvarolhatnék; itten nallunk Londonb*an* ojnagj föld mozdulás vólt 12ma Apr. kétt izromb*an* egjik itsakán az másik reggel nigy órakor melynek mássát szőrnyüsig hallani 12. 15. miföldnire is az emberek alat az ágj és házak igen nagjon reszketenek Oly nagj riműlis vólt Londonban mivel jövendőlt*enek* is az föld indulásról: 11 nap elmulasa alat az Varosnak jobb risze elfogna siledni s' az mely itsakán várták az veszedelmet. az Városnak jobb risze elszaladott az Országban lakni majd hogj Üresen nem maratt London Sok szamu ezerek ez óráigis nem mernek haza jöni házokhoz

Esmeretlen egjügyü szemilyem jóltudom nagjságod elött Miltoságos Groff Teleky Samuel obester eő Nagjsaga; elhiszem szemb*en* liven Nagjságodal Memoriaban hoz; ki ligjek; tőbekről fogja Agens Demjen Uram Nagjságtokat tudósitani erantam; Nagjtsagod böltsen apróbalya hogj nimely ujságot megnem irok; mivel az Level nembizonyos hogj elne tivedne vagj felnem bontanak; en ugjan irtam Dömjen Agens Uramnak Hogj a Miltosagos Teleki Famillia tudósitsa azal az ujságal az melyet leküldöttem ökegjelminek; Midőm magamat Nagjságod Gratiajaban ajanlom s' maradok

Miltoságos Gróff Nagjságodnak

Alazatos szegin szólgája
Mező János Felsiges Angliai
király fi Cumberlandiai
Hertseg közleb udvarlo
szolgaja;

mpr

A 178. levél 1. melléklete

London, 1750. augusztus 25.

Miltosagas Gróffné

Ez alkalmatossagal ippen nem akam (!) elmulatni ez egjügjü Levelem által hogj ne udvarolnék Nagjtságodnak; Istené az Ditsőssig szerentsesen; ide Angliába London nevü kiralyi lakó hejemre szerentse-

sen irkeztem; Sandor Obester Uramnál hagjtam az Urfiat. Ugjan Hollandiábolis tudósitotam nagjsagodat. nemtudhatom vette evagj sem Nagjságod, valamikipen reám bizta Nagjságod az Ur fiat. S ittfen mindenekben ugj kivántantam [!] gondját viselni; mivel hogj Debreczenben Miltoságos Gróff Óbester Uram recomendatiojából ottan hagjtam es felben szakasztotam az házassag béli szerentsemet. egjedül Magára valalta Mgos Obester eö Nagjsaga ez elmult szerentsem hellet masat. szerzeni tsak jöjek fel ugj nagj örömest. obligáltam magamat minden parantsolatira eö Nagjsaganak máskülömben ha Nagjságod az Ur fiat hozzam nemküldötte vólna enyire továb sohasem bujdostam vólna jóllehet. Tisztessiges szólgalatom vagjon itten; de ezirt az szolgalatir Debreczenben való szerentsemet nemhadtam volna el; en Ugjan nem bánom semmit is azt az szerentsemet. mivel vagjon Nagjtsagtokban igen igen nagj reminsigem én ugjan alazatossagal követem Nagjsagodat. az mit az Ur fi etsém Uram; ⟨mo⟩ recomendált hogj tselekedjem igen jelesnek találtam; egj korban előhoztam az hazassagot. s' mondja Batyam Uram irjék kend Aszszony Anyamnak ez Felöl; Telekÿ Sandor Ur Leanyival conversalodik egj szemily igen recomendalnám batyam Uramnak; Aszszony Anyam én irettem kendnek szerzi azt igen könyen; Nagjtságodat az Ur fi irt. kirem Miltoztassik ez felöl az szüz felől engemet tudósitani hogj ha lehetne e szerentsem vagj sem; Ugj gondolnám a szüznek az szülei Huszton Laknának; mas külömben nem tudom; es a Miltoságos Groff Teleki Sándor ö Nagjságának igen kedves embere ligjen a Szűznek az Atya;

Ceterum az Ur fival való exspensanak obregnugját. mikor kiványa Nagjtsagod hogj küldjem s hova; mert az uton parantsolat jött elömben elkelletet az Lovakat adnom mind es postára kelletet ülnöm es az költsig jobban meg szaporodot kevesse; avagj mikora lemigjek magamal le viszem; Szamot adok; Mivel itten való maradásra semmi kedvem sem szándikom sintsen; hanem tsak egj keves ideig; Ezzelmagamat Nagjtságodnak Gratiajaban alázatoson ajánlom s' maradok

Miltóságos Gróffné Nagjságodnak

alázatos szegin szólgája
Mező János
mpr

London. 25ta Aug
1750.

A borítékon: Miltoságos Groffne Telekÿ Anna eő Nagságának nagj respectummal irám

A 178. levél 2. melléklete

London, 1750. augusztus 25.

Miltoságos Gróffné nékem érdemem felett való nagj Pátróna Aszszony Anyám.

Ez alkalmatosságal ippen nem akarám elmulatni hogj egj ügjü Levelemmel ne udvarolyak Nagjságodnák Milgos Ur óbester Uramnak vagj 2 Levélel udvaroltam nemtudhatom ő Nagjsaga vette vagj sem. ujságokal nem udvarolhatok nagjtságodnak Bőltsen emlekezik vagj emlekezhetik Nagjtsagod reá hogj a Debreczeni Szép szerentsém elmarat tsak egjegjül Nagjtsagtokra biztom már mágamat. egjügjü voltom ligjen emlekezetben Nagjságtoknál; egj Levelett irtam Miltóságos Gróffné Telekÿ Anna eö Nagjságá(na)nak egj Huszti Szüz felöl az mely Szüz a Miltóságos Gróff Telekÿ Sándor ő Nagjsága Leanyival az kis Aszszonyokal conversalodik; az mely szüzet ennekem Samuel az etsem recomendált, ijen formán Batyam Uram irjon kend Aszszon Anyamnak, es obester eö Nagjságanak én irtem kegjelmednek szerzik aztaz Szüzet; hogjha miltóztatnék Nagjtságtok erdemetlen szegin szólgáját az Szüz felöl respectumban venni; Nagjságtok Gratiajából egj keves választ vehetnék kivaltkipen való szerentsémnek tartanám; Debreczenen semit sembusulnék; mivel itten sem kedvem sem szandikom seminintsen maradni; Ezelmagamat tsak egjedül Nagjtsáktok kegjes Gratiaban birom s maradok

Miltosagos Gróffné Nagjtságodnak

igaz szegin Legin szólgálya
Mezö János
mpr

London: 25.ta Aug
1750

A borítékon: Miltoságos Groffne Öttvös Mária eö Nagjsaganak nagj respectummal irám.

XIII.

FÜGGELÉK

PROFESSZOROK LEVELEI
(1711–1721)

179.

Berlin, 1711. november 21.

Illustrissime et Excellentissime Domine Comes,
Domine perqvam Gratiose

Qvanto gloriosior de heroica Excellentiae V*estr*ae Pietate, et pro Ecclesia Dei Zelo Fama, Regiones hasce pridem pervaserat, tanto majus ex honoratissimis Excellentiae V*estr*ae Literis, per D*omin*um Franciscum Papaj recte mihi traditis, gaudium percepi, ut qvi in primaria Felicitatis meae parte habeo Excell*enti*ae V*estr*ae innotuisse, Sanctisqve Ejus pro Ecclesiae Bono Conatibus, pie (si qva detur) obstetricari posse.

Et Alumnatum qvod attinet Francofurtensem, de ejus Continuatione nolit Excell*enti*a V*estr*a dubitare, ita qvippe fundati, ne a Successoribus etiam facile tolli qveat Stipendia namqve Alumnorum non ex AErario Regio proveniunt; hoc siqvidem casu Mutatio in posterum facilius metui posset: verum ex fundo qvodam, ad m a n u s m o r t u a s, ut vocant, pridem dato, & Causis Pijs dicato; qvem nemo nisi Impius intervertere, aut alio destinare praesumserit; dummodo semper Alumni mittantur, qvi Beneficio se dignos praestent.

Verum svavissimo nostro Hospiti, D*omin*o Francisco Papaj, Juveni pereximio, prae Francofurto Hala placuit, ideoqve Beneficio Francofurtanis Alumnis destinato, ipse qvidem frui non potuit, sed Honorario qvodam SUAE MAJESTATIS extraordinario ornatus, Halam proficiscitur; ita tamen, ut emenso ibidem & in Belgio Triennij Cursu, Annum qvartum Francofurti exigere constituerit, qvo qvidem anno futurum esse ut Beneficio Regio fruatur, nullum mihi est dubium.

Ovod superest, Pacem & Tranqvillitatem dulcissimae Patriae nuper redditam, Excellentiae V*estr*ae animitus gratulor, DEumqve T*er* O*ptimum* ardenter oro, eandem ut perpetuam esse jubeat, qvo Ecclesia plurimum malorum hactenus perpessa revirescat, & Collegium cumprimis Enyediense, sub Tutela & Patrocinio Excell*enti*ae V*estr*ae pristinum florem recuperet. Me qvoqve ipsius Gratiae & Favori humillime commendo, eamqve qvam DEo & Ecclesiae debeo Promtitudinem officiosissime appromitto,

Illustrissimae V*estr*ae Excellentiae

Servus humillimus & deprecator
obligatissimus
Daniel Ernestus Jablonskj. D.

Berolinj die 21. Novembr.
1711.

Legjelesebb és Legkiválóbb Gróf Úr, igen kegyelmes Uram!

Minél dicsőségesebb hírek járják be már régóta ezeket a vidékeket Kiválóságod töretlen jámborságáról és Isten egyháza iránti féltő gondoskodásáról, annál nagyobb örömömre szolgált, amikor Kiválóságodnak a legnagyobb tisztelettel fogadott leveléből, amelyet Pápai úr közvetlenül hozott nekem, értesültem affelől, hogy tudomást vett rólam Kiválóságod —, ami a legnagyobb boldogságot jelenti számomra — és alkalmam nyílik támogatni — bárcsak megadatna! — Uraságodnak azokat a tiszteletre méltó fáradozásait, amelyeket az egyház érdekében folytat.

Ami pedig a frankfurti ösztöndíjat illeti: annak folytatása miatt ne aggódjon Kiválóságod, hiszen azt úgy alapították, hogy az utódoktól nem vehető el egykönnyen. A növendékek juttatásai ugyanis nem a királyi kincstárból folynak, mivelhogy ebben az esetben a változás könnyen félelemre adhatna okot; hanem úgynevezett h o l t k é z b ő l, amelyet kegyes célokra alapítottak. Ezt csak istentelen ember sikkaszthatná el, vagy használhatná más célra mindaddig, míg csak azoknak a növendékeknek juttatnak belőle, akik méltónak bizonyulnak erre a javadalomra.

Legjelesebb Kiválóságodnak

gű fiatalembernek Frankfurt helyett Halle tetszett inkább, és ezért a frankfurti ösztöndíjasok számára biztosított javadalmat nem akarta igénybe venni, hanem ŐFELSÉGÉNEK valami különleges tiszteletdíjával ellátva Halléba utazott, úgy azonban, hogy ha ott és Belgiumban eltöltt három évet, a negyediket Frankfurtban kívánja tölteni, mely évben a királyi javadalmat szerintem kétségtelenül fel fogja használni.

Nincs más hátra, mint hogy igaz szívvel sok szerencsét kívánjak Legjelesebb Kiválóságodnak abból az alkalomból, hogy nemrég helyreállt olyannyira kedves hazájának békéje és nyugalma. Égő vágyakozással könyörgök Istenhez, hogy tartsa meg ezt az állapotot mindörökké, és ezáltal az egyház, amely idáig annyi csapást szenvedett el, ismét felviruljon és kiváltképpen az enyedi kollégium — Kiválóságod védelmében és oltalmában — nyerje vissza korábbi virágzását. A legalázatosabban ajánlom magamat Kiválóságod kegyelmébe és jóindulatába, és a magam részéről igen szolgálatkészen biztosítom azt az elszántságot, amivel az Úrnak és az egyháznak tartozom.

Legjelesebb Kiválóságodnak

legalázatosabb szolgája és igen nagy mértékben lekötelezett közbenjárója,
Daniel Ernestus Jablonski doktor

Berlinben,
1711 novemberének 21. napján.

180.

Nagyenyed, 1713. május 5.

Augustissimi, Potentissimi, Serenissimi, Celsissimi, Praepotentes Illustrissimi ac Generosissimi, Reges, Duces, Principes, Ordines, Status ac Proceres. Domini Domini nobis Clementissimi Benignissimi et Gratiosi

Ut alii aliorum onera portemus, magnus ille Iesu Christi Servus S. Paulus graviter monet, quod et nos florentibus rebus nostris factum et pie exercitum vidimus sub Principibus de gente nostra Reformatae religioni addictis. Nunc postquam bellis diuturnis attenuata haec patria nostra Transylvania est, non potuerunt Ecclesiaequoque earumque vestibula Scholae in angustias miserabiles non adduci, nominatim vero et vel maxime Collegium hoc Enyediense, pia fundatione beatae memoriae Serenissimorum Principum GABRIELIS BETLEN et ejusdem thalami consortis CATHARINAE natae Marchionissae BRANDEBVRGICAE nobile et primarium, quod in oppido in via publica sito, nec moenito, ob praediorum vicinorum et proventuum commoditates constitutum ac locatum, annis ab hinc decem, flammis

caedique oppidanorum flammas caedemque suam misceri, flore juventutis Scholasticae armis truncato raro crudelitatis exemplo acerbe sensit, nec hactenus ex cinere, in quem tunc sedit resurgere potuit. Fuerant equidem dicto Collegio bona ab altefatis Serenissimis Fundatoribus ad sustentationem tum docentium tum discentium satis liberaliter collata, quod grata memoria recolimus et libenter fatemur, ac semper et ubique merito depraedicamus; verum accitae vicissim per funesta tempora ejus res sunt, et vetus Scholae gloria admodum flaccuit et imminuit, ita ut nisi obdurassemus, coluissemus, et quasi vi quadam retinuissemus abiturientes ob rem angustam a nobis musas, nihil certe hactenus iri tanto Ecclesiae Politiaeque nostrae seminario, quod spem proventus faceret, fuisset reliquum; seminavimus enim cum lachrymis saepius, in patientia possidentes animas nostras, de messe, qualis et quando futura esset, minus soliciti, dum omnia nostra Dei miseratoris et magni datoris providentiae humiles submisimus, unde nobis certum, licet propter peccata nostra tardare videatur, unice sperari possit auxilium. Cum ergo ita attritis opibus Patronorum nostrorum et reditibus pecuniariis vel interversis vel ereptis tam famosissimae Bibliothecae nostrae per elapsi temporis injurias funditus eversae quam aedificiis e cineribus restaurandis (quae saltem magnum sumtum [!] a nobis exposcunt) et Professoribus majorum facultatum tribus ac sex Praeceptoribus classium inferiorum et centum amplius studiosis stipendiariis, pro cujusque ordine, salario e demenso sustinendis tam tenuis Collegii nostri census non sufficiat; de remedio iniquioris fortunae nostrae exoterico et extra hos patriae fines quaerendo nobis cogitare fuit necesse. Cui fini praesentium exhibitores Franciscum Pariz Pápai et Andream Ajtai honesto et nobili loco in Transylvania natos, toties dicti Collegii antehac alumnos et studiosos cives, qui ejus fata cum propriae vitae discrimine senserunt, nunc autem studiorum bene hic coeptorum et in inclytis exterorum Academiis consummandorum causa peregrinantes, maturo consilio ad id communibus votis delegimus et Credentionalibus his nostris, manu nostra et usitato nostro et Collegii sigillo communitis authoravimus, ut hoc negotii, in Domino, cujus causa agitur, sancte suscipiant, pie prudenter fideliter et sobrie urgeant ac promoveant. Quod ut felicius faciliusque succedat, e re nostra erit, apud alte semper nominandum Serenissimum Potentissimum Clementissimumque Prussiae et Vandalorum Regem FRIDERICUM VILHELMUM Collegii hujus nostri jure a Serenissima que Transylvaniae Principissa Catharina nata Marc. Patronum Maximum Pientissimum, ut opus inchoent ac ad pedes Regiae ejus Majestatis sese abjicientes, quam humillime petant Ejusdem Majestatis Commendatitiis ad Reformatam Religionem professos Reges, Principes, Respublicas, Proceres clementissime indultis instrui, quo ad justam hanc causam efficacius promovendam authoritas Magni et Benignissimi Commendatoris, res nostras, quo loco sint, propius intelligentis ac ut pluribus indiciis documentisque testatum habemus, Christiana compassione condolentis, accedat, fidemque nostris faciat; ut his alis clementer subvecti, aditum vel ad sanctiora passim Aularum penetralia impetrare et desiderium nostrum securius explicare valeant ac possint. Deus vota nostra exaudiat! Corda piorum Principum ad stipem hanc sanctam pro domo Dei hilariter conferendam potenter flectat! Mandatarios nostros ad concreditum iis munus idoneos, benedictione coelitus super eos missa, remotis omnibus remoris et obicibus, benigne praestet, ac ostiorum illorum precibus ubique apertorum, in opere hoc sancto clementer beet. ⟨Enyedini, quae olim Annia via Ao 1713. 4. Maji⟩ His. Altefatos Serenissimos, Benignissimos, Gratiososque Dominos Dominos nostros, divinis tutelis protectionibusque corde sincero commendantes per monemus

Alexander C. Teleki

Steph. Enjedi
Steph. Kolosvari
Fr. P. Papai

Humillimi perpetuoque devotissimi
altefator eorundem Servi et Clientes

Datum Enyedini, quae olim Annia Via
1713. 5. Maji.

Legfenségesebb, leghatalmasabb, legmagasztosabb, igen nagy befolyású legjelesebb és legnemesebb Királyok, Vezérek, Fejedelmek, Rendek, Karok és Előkelők, irántunk legjóindulatúbb, legszívélyesebb, legkegyesebb Uraink!

Maga Szent Pál, Jézus Krisztus ama nagy tanítványa figyelmeztet minket nyomatékosan, hogy kölcsönösen segítsük egymást terheink viselésében. Mi is szem előtt tartottuk, hogy így cselekedjünk; sikerült is megvalósítani jámbor szándékunkat, amíg virágzó állapotok között éltünk, és a mi fajtánkból származó fejedelmek viselték gondját a református vallás ügyének. Most viszont hazánk, Erdély, a hosszantartó háborúk következtében teljesen elgyengült. Szerencsétlen sorsú egyházunk, és ahonnan utánpótlását nyerné, az iskolák, nem képesek kivergődni e siralmas állapot szorításából. Különösképpen és nevezetesen a mi nemes és kiváló Enyedi Kollégiumunk, amit Istennek tetsző módon a boldog emlékezetű legfényesebb fejedelem, BETHLEN GÁBOR alapított, feleségével, a BRANDENBURGI születésű KATALIN őrgrófnővel együtt, melyet egy erődítetlen, az országút mentén fekvő városkában alapítottak és helyeztek el a korabeli birtokok és jövedelmi források elérhetősége miatt, tíz évvel ezelőtt keservesen tapasztalta, mint égnek, pusztulnak önmagával együtt polgárai, miközben iskolai ifjúságának színét a kegyetlenség ritka példájául fegyverrel kaszabolják, s hamvaiból, melybe akkor roskadt, azóta sem tudott megéledni. Bizony, intézményünk egykor rendelkezett valamelyes vagyon fölött, amit az említett legfényesebb alapítók meglehetős bőkezűséggel halmoztak fel a szükséges kiadások fedezésére, amire hálásan emlékezünk, amiről készséggel tanúskodunk és amit mindig és mindenütt méltán hirdetünk; ámde a gyászos idők vagyonát felemésztették, és iskolánk régi dicsősége oly nagy mértékben elhervadt és megfogyatkozott, hogy ha meg nem keményítenénk magunkat, hajdani dicsőségünk emlékeit nem ápolnánk, és a szűkös állapotok miatt menekülő múzsákat valami emberfeletti erővel visszatartani nem igyekeznénk, semmiben sem reménykedhetnénk, ami egyházunk, iskolánk ügyének jóra fordulására biztatna. Gyakran hullattuk könnyeinket; mégis béketűrő lélekkel várjuk, vajon mikor és milyen végkimenetelre számíthatunk. Jövőnket illetően nem esünk kétségbe: amíg minden bajunkat a könyörületes és kegyelmében mindenkit részesítő Isten gondjaira bízzuk alázatosan; egyedül tőle remélhetünk segítséget, még ha úgy tűnik is, bűneink miatt a segítség késni fog. Mivel tehát a pártfogónk által összegyűjtött vagyon elveszett, jövedelmünk elfolyt: vagy jogtalanul kicsalták tőlünk, vagy egyszerűen elrabolták — kollégiumunk anyagi ereje igen korlátozott. Pedig sok mindenre kellene költenünk: az elmúlt idők igazságtalan pusztításai feldúlták egykor igen híres könyvtárunkat — pénz kellene épületének romjaiból való helyreállítására (ez kerülne a legtöbbe!); fizetni kell a felsőbb osztályok három professzorának és az alsóbb osztályok hat tanítójának; pénzbe kerül a száznál több ösztöndíjas eltartása, hiszen mindenkinek a rendes ösztöndíjat kell kapnia, és ellátásban is kell részesülniük. Lévén anyagi lehetőségeink igen szerények, nem tudjuk mindeme kiadásokat fedezni. Ezért vagyunk kénytelenek azon gondolkozni, hogy szerencsétlen sorsunk jobbra fordításához kívülről, hazánk határain túlról keressünk segítséget. E segítség elnyerése érdekében a következőket tettük: alaposan megfontolván helyzetünket, kiválasztottunk két fiatalembert, közösen felkészítettük őket feladatukra, rájuk bíztuk ezt a folyamodványt, amelyet saját kezünkkel írtunk és szokásainknak megfelelően a kollégium pecsétjével is megerősítettünk. Mindezt tettük azért, hogy nyomorúságos állapotunkat, amelynek okairól már szóltunk, tekintsék jámborul saját ügyüknek, kegyesen, bölcsen, hűségesen és megfontoltan igyekezzenek bajaink orvoslását siettetni és előremozdítani. Megbízottaink, Pápai Páriz Ferenc és Ajtai András jó nevű, híres erdélyi családból származnak, a többször említett kollégiumnak még a békés időkben ösztöndíjasai és buzgó növendékei voltak, a kollégium balsorsát saját pályafutásuk válságos szakaszaként is átélhették. Most idegenben tanulnak, hogy az itt igen biztatóan elkezdett tanulmányaikat neves külföldi akadémiákon folytassák. Hogy a rájuk bízott feladatot szerencsésebben és könnyebben megoldhassák, az ügy fontosságára való tekintettel gondoskodtunk a további lépésekről is. Megbeszéltük, hogy járuljanak a mindig legnagyobb tisztelettel említendő legfényesebb és leghatalmasabb király, FRIGYES VILMOS, Poroszország és a németek királya, kollégiumunk legkegyesebb pártfogója elé — Erdély legfenségesebb Fejedelemasszonyának, Brandenburgi Katalinnak jogán — is tegyék tiszteletüket. Kezdjék meg nehéz feladatuk teljesítését, vessék ma-

gukat a királyi felség lábai elé, és a lehető legalázatosabban kérjék, hogy kegyesen figyelmet szentelve megbízatásunknak, járjon közbe a királyoknál, fejedelmeknél, államoknál, főembereknél, akik a református vallás iránt vannak elkötelezve, hogy ezáltal ügyünknek hasznára váljon. Szeretnénk, ha hatalmas és igen jóságos ajánlónk tekintélye igazságos ügyünk eredményesebb előremozdítása érdekében pontosabban megértetné velük helyzetünket, és annak a sok bizonyságnak és tanújelnek megfelelően, ami panaszainkat igazolja, a kereszténvi együttérzés szellemében bizalmat ébresztene irántunk. Leghőbb vágyunk, hogy megbízottaink e kegyesen kiterjesztett védőszárnyak oltalmában bebocsájtást nyerjenek különböző udvarok legilletékesebb köreibe, és képesek legyenek kívánságunkat egészen pontosan kifejteni. Bárcsak biztosak lehetnénk benne, hogy Isten meghallgatja fohászkodásunkat! A kegyes fejedelmek szívei hajoljanak hathatósan Isten házának eme pillére felé, amelynek, hogy tartani tudja a házat, közös támogatásra van szüksége! Hogy küldötteink a rájuk bízott feladatoknak eleget tudjanak tenni, adja az égi kegyelem, árassza el őket áldásával, hárítson el útjukból minden késedelmet és akadályt, jóságosan irányítsa őket, és mindenütt kitárva az ajtókat kérésük előtt, kegyesen boldogítsa őket e szent megbízatás teljesítése érdekében végzett fáradozásaik során! A fent említett legfényesebb, legjóságosabb és legkegyelmesebb urainkat tiszta szívvel ajánljuk az isteni gondviselés kegyébe, továbbra is maradunk a fent említetteknek legalázatosabb és mindörökre a legodaadóbb szolgái és pártfogoltjai

Teleki Sándor

Enyedi István
Kolozsvári István
Pápai Páriz Ferenc

Írtuk Enyeden, 1713. május 5-én.

181.

Nagyenyed, 1713. július 25.

Vir Venerande Celeberrime Domine Doctor Domine Fautor Nobis Colendissime.

Dulciorem natali die Collegium nostrum Eniediense fundatione Serenissimorum Transylvaniae Principum GABRIELIS et ejusdem thori sociae CATHARINAE natae Marchionissae Brandeburgicae inclytum, illam lucem aspexit, qua Potentissimi & Pientissimi Regis Borussiae FRIDERICI. Cujus memoria sit in benedictione sempiterna, favor Regius tanquam emissititius a sole radius, Nos in tam remoto Europae angulo hilaravit, ut Transylvanicas quo*que* musas respiceret ac se eo tanta tam*que* sublimis Majestas dimitteret, ut dicti Collegii Patronus in duobus continuo inde in almam Academiam Francofurtensem legitime commendatis & transpositis studiosis, sacro quidem ministerio consecraneis Patronus & nominari, & esse cuperet, constituto fixo pro iis stipendio etiam post fata a Serenissimis haeredibus continuando, quae Magnus Successor Rex FRIDERICVS WILHELMVS, pari felicitate clementer & recepit in se, & continuavit pie, cui ut Rex Regum Deus Regnum florens & diuturnum praestet, ardenter precamur; Legimus ergo nunc itidem e pleno studiosae nostrae juventutis numero praesentium exhibitorem SAMUELEM SOLMOSI, qui etiam post plures alios, Regiae gratiae cum debita submissione gustum faciat & in Celeberrima Academia Regia Vestra, quod sacrarum literarum studiosum & sacri ministerii Candidatum decet, hoc agat; Quem toti quidem venerandae facultati Theologicae, Tibi vero imprimis Celeberrime Domine Doctor, tanquam Stipendiariorum Regiorum Ephoro Gravissimo Commendamus a pio, probo & honesto. Excipe Eum a nobis Commendatum & amplius salutaribus, monitis & praeceptis gigne in Christo, nihil intermittens eorum, quibus ipse Ecclesiarum nostrar*um* Reformatarum usib*us* & bonae spei nostrae ex voto respondere aliquando possit. Ne vero vel ipsi lon-

giore in stipendio mora segnitiei, vel aliis ad idem stipendium Regium hinc aspirantibus tristitiae ansam subministrare videamur, maturo consilio Dicto SAMUELI, pro Regii Stipendii usura, biennium totum definivimus quo feliciter exacto, alias quoque Academias experiri & aliqua libraria supellectile instrui ac de felici vicissim ad nos reditu cogitare possit. Deus Tibi Vir Venerande, & nostrorum Fautor optime, Commendatissime, benedicat & ad bona Fratrum exterorum promovenda Vires & Animum, imo &, dies addat, ac in Te quam diutissime incolumi conservato gaudium nostrum nostrorumque impleat. Vale.

Tibi Vir Venerande

ad omnia officia addictissimi
Steph. Kolosvári Colleg. Rector
Ling. Heb. & Philosoph. Professor
et Franc. Pariz Pápai Med. Dr.
Physic. Logic. et Gr. L. P. P. mpr.

Stephanus Enyedi
Theologiae Proff. ordinarius.

Eniedini a. d. 25:
Iulii 1713

P.S. Praesentium exhibitor Samuel SOLMOSI Johanni PATAI immediate succedet. Franciscus Pariz Pápai mpr.

Cím: Viro Venerando Celeberrimo Domino Bartholomaeo Holtzfusio S. Theolog Doctori & in inclyta Academia Francofurtensi Professori Ordinario ac ibidem Stipendiariorum Regiorum Ephoro Gravissimo Domino, Fautori & Fratri nobis colendissimo etc.
[A levél Kolozsvári István kézírása]

Nagyrabecsült Férfiú, Nevezetes Mester, tiszteletre méltó
Jóakaró Urunk!

Enyedi Kollégiumunk, mely arról nevezetes, hogy a fényes erdélyi fejedelem, GÁBOR alapította, feleségével, a brandenburgi származású KATALINNAL együtt, születése napjánál is kedvesebb napot látott akkor, amikor Poroszország leghatalmasabb és legkegyelmesebb királya, FRIGYES, kinek emlékét örök áldás kísérje, Európának egy ilyen félreeső zugában napból tűző sugárként derített fel minket azzal a királyi keggyel, hogy az erdélyi művelődés ügyére is tekintettel lesz, és hogy a fenséges méltóság odáig ereszkedett, hogy a fent említett kollégium patrónusa kíván lenni, nemcsak a címben, hanem ama tettével is, hogy kollégiumunk legbuzgóbb két növendéke, akik az egyház szolgálatának kívánják szentelni életüket, megfelelő ajánlással látogathassák a Frankfurti Akadémiát. Kikötötte, hogy a fizetendő ösztöndíjakról az ő halála után is gondoskodjanak örökösei. Dicső utódja, FRIGYES VILMOS király, atyjáéhoz hasonló bőkezűséggel jóságosan magára is vállalta a feladatot, és kegyesen tovább szorgoskodott az ügy érdekében. Igen hő vágyakozással kérjük Istent, minden királyok urát, hogy Frigyes Vilmost még sokáig tartsa meg virágzásban országának élén. Most tehát ismét küldjük tudásra szomjazó ifjaink népes táborából jelen sorok átadóját SOLYMOSI SÁMUELT, aki több más társa után — illő alázattal — szeretne élni a királyi keggyel, és szeretné nevezetes Akadémiátokban gyakorolni azt, ami a legfőbb célja kell legyen mindazoknak, akik a szent tudományokban és az egyház szolgálatában kívánnak elmélyedni. A szóban forgó fiatalembert ajánljuk az egész tiszteletre méltó teológiai karnak a figyelmében, de mindenekelőtt a Te jóindulatodba, nagyrabecsült Mester Urunk, mivel te vagy a királyi ösztöndíjasok jámbor, derék és becsületes, ezért nagytekintélyű felügyelője. Fogadd őt, akit mi ajánlunk, és üdvös tanácsokkal, utasításokkal szüld őt újra Krisztusban. Ne feledkezz el azokról a dolgokról, amelyek birtokában pártfogoltunk hasznára válhat református egyházunknak és jó reményeinknek szándéka szerint megfelelhet. Hogy ne tűnhessünk fel olyan színben, mint akik túl sokáig szükségtelenül kívánunk élni az ösztöndíjjal, egy személy

esetében, és hogy azt a látszatot se keltsük, mintha másoknak akarnánk gondot okozni, akik ugyanerre a királyi ösztöndíjra pályáznak, alaposan megfontolván a dolgot, az említett SÁMUEL esetében úgy döntöttünk, hogy két évig élvezze a szóban forgó kedvezményt. Ha ezt a két évet szerencsésen elvégezte, ismerkedjen meg más akadémiákkal is, gyűjtsön össze valami kis könyvtárfélét, és gondolkodjon azon, hogyan fordíthatja javunkra a megszerzett hasznos ismereteket. Isten áldjon, tiszteletre méló férfiú, pártfogoltjaink legkiválóbb, legkedvesebb oltalmazója, áldjon meg téged az Isten, adjon neked erőt és jó szándékot, meg hosszú életet, hogy munkálkodhass nálatok lévő testvéreink üdvén. Engedje Isten, hogy minél tovább halmozhassunk el töretlenül megmaradó hálánk jeleivel. Isten veled!

Az irántad, tiszteletre méltó férfiú,

legnagyobb elkötelezettséget tanúsító
Kolozsvári István, a kollégium rektora, a héber nyelv és a filozófia professzora és
Pápai Páriz Ferenc, orvos-doktor, a fizika, a logika és a görög nyelv professzora, valamint
Enyedi István, a teológia rendes professzora.

Enyeden, 1713. júliusának 25. napján.

P.S. A jelen sorok átadója, Solymosi Sámuel közvetlenül felváltja Patai Jánost.
Pápai Páriz Ferenc

182.

Berlin, 1713. augusztus 26.

Illustrissime & Excellentissime Comes ac Domine,
Domine & Patrone perqvam Gratiose.

Qvemadmodum Inclytae Transylvanorum Patriae, redditam pacem pridem ex animo gratulatus sum, ita impense gaudeo, Filias Fructusqve almae pacis, Literas Literarumqve Seminaria ibidem instaurari, novoqve Cultu reflorescere. Prosperet Sanctos Conatus DEus O. M. faxitqve ut pie cogitata, feliciter perficiantur; atqve Inclytum praeprimis Collegium Enyedinum sub Illustrissimi Sui Capitis & Maecenatis Protectione, pristinum qvantocyus Splendorem recuperet. Quid ratione Subsidij eum in finem hinc desiderati effectum sit, Gn. Dn. Papaj prolixius edisseret. Fateor juxta & doleo, Tempus in praesens rebus nostris minus fuisse oportunum, ejusqve Circumstantias minus favorabiles; interim fecimus qvod potuimus, qvando non potuimus qvod voluimus. Non est dubitandum, illum qvi Corda hominum sua continet manu, suoqve regit arbitrio, hic & alibi eadem ita moderaturum esse, ut in afflicti Collegij Enyedini Solatium, utcunqve conspirent. Qvam in rem si & ipse qviqvam possim, eidem omnia mea studia & Curas L. M. Q. consecrata volo.

Veruntamen splendidum illud qvod ab Illustrissima Vestra Excellentia in me collatum fuit Munus, plane me in ruborem dedit, veluti exprobraturum, officia qvae forte Collegio Enyedino a me vel exhibita sunt vel exhibenda, non Voluntaria fore, sed Mercenaria. Qvae tamen Nota, mihi plane aliter animato ne inuratur, humillime peto, simulqve pro amplissimo immeriti Favoris Pignore, Illustrissimae. Vestrae Excellentiae gratias ago obnixissimas, EIqvae, et Universae Illustrissimae Domui TELEKIANAE, Dominis meis perqvam Gratiosis, omnigenam Benedictionem perennemqve Felicitatem ardenter apprecor, ceu.

Illustrissime Excellentissimeqve Comes ac Domine,
Illustrissimae Vestrae Excellentiae

Dab. Berolinj d. 26. Aug.
1713

Servus humillimus, et apud
DEum Deprecator,
Daniel Ernestus Jablonskj. D.

Legjelesebb és Legkiválóbb Gróf Úr, igen kegyelmes
Uram és Patrónusom!

Ahogyan szívem mélyéből hálát adok, amiért már jó ideje helyreállt az erdélyiek nemes hazájának a békéje, ugyanúgy szerfelett örülök az áldásos béke eredményeinek és gyümölcsének: örvendek, hogy ez alkalomból újjáélednek a tudományok és a tudományos nevelés intézményei, és új gondoskodás nyomán ismét felvirágzanak. A Mindenható Isten sikerrel jutalmazza a szent fáradozásokat és tegye lehetővé, hogy amit jámborul elgondoltak, az szerencsésen meg is valósulhasson; így elsősorban a nemes enyedi kollégium nyerje vissza egykori ragyogását, a legkiválóbb vezető és mecénás védelme alatt. A nemes Pápai úr hosszasan elmélkedett arról, hogy vajon találhatnánk valamilyen módot a fenti cél támogatására. Bevallom, és egyszersmind fájlalom is, hogy jelenleg dolgaink közepette erre kevés időnk van, és a körülmények nem nagyon kedvezőek. Mindazonáltal megtettük, amit megtehettünk, minthogy nem voltunk képesek arra, amit akartunk. Nem kétséges, hogy aki befolyásolni tudja az emberek érzületeit, és saját belátása szerint irányítja a dolgokat, itt is és máshol is annak érdekében fog fáradozni, hogy a csapásokat szenvedett enyedi kollégiumnak valami módon elégtételt szolgáltasson. Én magam is — amennyire képes vagyok — minden törekvésemmel és gondoskodásommal szeretném magamat hasznossá tenni.

Mindamellett megtisztelő az a feladat, amellyel Legjelesebb Kiválóságod bízott meg, valósággal pironkodom is, hiszen szemrehányást, fogok érdemelni, mert a szolgálat, amelyet éppen az enyedi kollégium érdekében nekem akár teljesítenem kellene, akár megpróbálkoznom a teljesítésével — nem jószándékon, hanem anyagi feltételeken áll. De mivel ez ismeretes, igen alázatosan kérem — minthogy egészen másra készültem —, hogy ne kényszerítsék rám a dolgot, egyszersmind a leghálásabb köszönetemet fejezem ki a meg nem szolgált bizalom tekintélyes bizonyítékáért Legjelesebb Kiválóságodnak és az egész fényes TELEKI háznak, kegyes uraimnak, mindenre kiterjedő áldásért és örök boldogságért könyörgök, Legjelesebb és Legkiválóbb Gróf Úr

Legjelesebb Kiválóságodnak

legalázatosabb szolgája és az Úrnál
közbenjárója
Daniel Ernestus Jablonski doktor

Írtam Berlinben,
1713. augusztus 26. napján.

183.

Nagyenyed, 1714

Vir plurimum Colende.

Tua plurima pietas, quam et propinquis ad Te probatissimam dedisti, & nobis a Te remotissimis saepius in Nostris testatissimam reddidisti, animos addidit ad liberius Te conveniendum & Tuam opem pro Nostris sollicitandam: Quippe plenis dudum praeconcepta de Tua in recens Commendatos quoque προθυμια spe. Faxit Deus Nobis diutius eadem perfrui, ac de vita Tua Ecclesiae Suae ac bonis: omnibus exoptabili in longas annorum series gratulari.

Eundem certe spei fructum nos percepturos a Te in praesentium exhibitore Samuele Aszalai Cathedrae Ecclesiasticae consecraneo Tuto confidimus. Quem proinde immediatum successorem Samuelis Solymosii & intra biennium eodem Regiae & Nobis & semper gratabundo pectore Commemorandae pietatis subsidio juvandum Tibi commendamus. Suscipe eum ea qua soles omnes Deo ac Ecclesiae sacratos benevolentia & a Celeberrima Vestra Academia suscipiendum procura, ac quantum in Te est (id quod multum est) eundem, necessariis ad Ecclesiae Ministerium fere instructum, perfice, ac aliis quoque perficiendum Commenda. Vale ex animi sententia Vir venerande, Deo Ecclesiae ac Academiae Vestrae, nobisque ac nostris, quam diutissime, vovemus.

Celeberrimi Tui nominis observatores
Collegii Bethleniani Professores.
Franc Pariz Pápai MDr et in Colleg. Enyedien
Logicae, Physic et Gr. Ling. P. P. mpr
[Ste]phanus Gyula Szigetinus Theologiae & Philos. Professor mps

Datae in Illustri Collegi[o]
Bethleniano Alba Juliacensi Enyedini Ao 1714

Igen tisztelt Férfiú!

A Te nagy-nagy jóindulatod — amely azok számára, akik a környezetedben vannak, éppen annyira nyilvánvaló, mint amilyen gyakran megbizonyosodhattunk róla mi is, akik nem élvezhetjük társaságodat —, ez bátorított fel minket, hogy bizalommal forduljunk hozzád, és megpróbáljuk megnyerni támogatásodat ügyünkben: Hiszen a közelmúltban sem kellett hajlandóságodba vetett reményeinkben csalatkoznunk a legutóbb ajánlottakkal kapcsolatban!

Tegye Isten lehetővé, hogy még sokáig élvezhessük jóindulatodat, és évek hosszú során át dicsérhessük Isten egyházának és jámbor szolgáinak szentelt pályafutásodat és mindenki számára kívánatos áldásos tevékenységedet. Erősen hiszszük, hogy biztosan élvezhetjük a múltkoriakhoz hasonló reményeink megvalósulását, nevezetesen, hogy támogatni fogod — a jelen sorok átadójának —, Aszalai Sámuelnek az egyházi tudományokban való elmélyülését. E férfiút tehát, Solymosi Sámuel közvetlen utódját, ugyancsak két évre ajánljuk figyelmedbe, hogy helyezhesse magát jóindulatod oltalma alá, melyet az egész országunk és mi magunk is hálatelt szívvel emlegetünk. Fogadd őt azzal a szokott jóindulattal, amit mindenki megkap tőled, aki Isten és az egyház ügyének szenteli életét. Gondoskodj róla, hogy dicső Akadémiátok befogadja őt. Kérünk, amennyire csak módodban áll, ügyeit irányítani (ismerjük nagy befolyásodat), egyengesd útját az egyházi szolgálattal kapcsolatos tanulnivalókat illetően, és bölcs gondoskodásoddal segítsd őt egyéb dolgaiban is.

Tiszteletre méltó férfiú, kívánjuk, hogy szívedből fakadóan tevékenykedj minél tovább Isten, az egyház és akadémiátok javára, mindannyiunk érdekében.

Nevednek legbuzgóbb tisztelői, a Bethlen Kollégium professzorai.
Írtuk a híres Enyedi Kollégiumban az 1714. évben, saját kezünkkel:

Pápai Páriz Ferenc, orvos-doktor és az Enyedi Kollégiumban a logika, a fizika és a görög nyelv professzora, valamint Szigeti Gyula István, a teológia és a filozófia professzora.

184.

Halle, 1715. január 15.

ILLUSTRISSIME MAGNIFICE et REVERENDISSIME DOMINE COMES DOMINE GRATIOSISSIME.

Exosculor submissa veneratione gratiosas illas litteras, qvas EXCELLENTISSIMUS et ILLUSTRISSIMUS DOMINUS COMES tenuitati meae demandare, meqve per illas tam excelsa et amplifica gratia beare atqve dignari voluit: obtestor propterea de eo submissionem meam, maximeqve felicem me aestimo atqve glorior de tam gratiosa et exoptata Benignitate MAGNIFICI DOMINI COMITIS. Neqve aliter aut debui aut potui, qvin alteras illas ad studiosum Papai acclusas officioso et obseqvioso animo exceperim, proximisqve occasionibus ad eundem, Lugduni Batavorum pro tempore degentem, et studia sua apprime et amussim realia et laudabilia illic proseqventem, transmiserim; neqve diffiteor, qvin is ipse easdem modo receperit: Habebit ille etiam, de qvo submisso pariter animo gaudeat, et devotionem

részesülő újabb növendékeket ajánlja figyelmembe! Amilyen szívesen fogadtam a korábbiakat, ugyanolyan barátsággal várom azokat is, akik most érkeznek, és el fogom juttatni nekik is a királyi javadalmat. Arról is gondoskodni fogok, hogy kívánságaiknak és szükségleteiknek eleget tegyenek, hogy ezáltal az egyház és a Kollégium elöljárói — és közöttük Legjelesebb Kiválóságod — jóakarata teljesüljön. Mind Kiválóságod növendékei, mind a mieink, mind ez idáig jól viselték magukat, nagy gondot fordítottak a teológiai tanulmányokra: így azok is, akik most nálunk laknak, Némethi úr, Solymosi úr, Kibédi úr, megfelelnek minden követelménynek, amelyek csak támaszthatók teológiát tanuló derék emberekkel szemben; mást már nem is lehet megkívánni tőlük.

A legjelesebb fiatal grófokat, Teleki János urat és Teleki Mihály urat, akik méltóztattak levelükkel hozzám fordulni, biztosítom odaadásomról, és megerősítem őket abban, hogy ha egyszer végre megtörténik, hogy ezen a vidéken láthatom őket, örvendeni fogok, ha személyesen bizonyíthatom majd előzékenységemet és figyelmességemet.

Hasonlóképpen a legkészségesebben ajánlom magamat az igen kiváló professzor uraknak, Krisztusban kedves testvéreimnek, kifejezem irántuk való meg nem szűnő jóindulatomat és testvéri szeretetemet, nemkülönben szolgálatkészségemet.

De különösen Legjelesebb Kiválóságodnak és egész igen nagyszerű családjának ajánlom magam a legalázatosabban, Isten védelmében,

Legjelesebb Gróf Úr,

Legjelesebb Kiválóságodnak
legalázatosabb és legtisztelettudóbb
szolgája
Barthold Holtzfus doktor,
a teológia rendes professzora

Frankfurtban,
1715 januárjának 20. napján

186.

Odera-Frankfurt, 1715. május 25.

Illustrissime Comes, Domine Clementissime

Quas Illustrissima Excellentia T. die 7 April. ad me dare dignata est literas, eas d. 12. Maji h. a. rectè accepi atque inclusas ad quos destinatae fuerunt, ipse reddidi vel per Dn. Kibedi misi: daboque operam ut mandatis Illustrissimae Excellentiae T. in omnibus & Singulis Capitibus, quoad ejus fieri poterit, mos geratur, ac Nobiliss. Dn. Azzali [Aszalai] ex Belgio redux statim Dno. Solymosi surrogetur, ejusque Stipendio Regio donetur. Cavebitur quoque diligenter, ne ex alijs Hungariae Collegijs quisquam ad Regium Stipendium admittatur, sed curabitur, ut civivibus [!] Illustris Collegij Enjediensis S. Bethlen. tanquam proprium, ex Decreto Sereniss. Regis nostri, servetur, & ijs pecunia per me singulis Anni quadrantibus numeretur. Recipientur vero ad Perceptionem Regij Stipendij non alij, nisi qui ab Illustrissima Excellentia T. & a Pl. R.R. & Clarissimis Dnis Professoribus literas Publico Sigillo munitas exhibuerint. Ceterum Illustrissimis Comitibus DNNis de Teleki, natu tam majoribus quam minoribus observantissime me commendo, ac Pl. Reverendos & Clarissimos Dnos Professores fraterne atque officiosissime saluto:

Illustrissimae Excellentiae T.
observantissimus servus
Barthold Holtzfus D.
Prof. Publ. Ord.

Francofurti ad Viadrum
d. 25 Maji 1715.

Legjelesebb Gróf Úr, Legkegyelmesebb Uram!

A levelet, amelyet Legjelesebb Kiválóságod április 7-én méltóztatott küldeni nekem, ez év május 12-én rendben megkaptam és a mellékleteket részben én magam továbbítottam, részben Kibédi úrral küldtem el a címzetteknek. Gondom lesz rá, hogy Legjelesebb Kiválóságod utasításainak, amennyiben ez lehetséges lesz, teljes egészében és minden egyes pontjában tegyenek eleget: a Belgiumból visszatérő nemes Azzali [Aszalai] úr rögtön választassék Solymosi úr helyébe, és kapja meg az addig Solymosi úrnak járó királyi ösztöndíjat. Arra is ügyelni fognak, nehogy Magyarország más kollégiumaiból akárki részesülhessen a királyi ösztöndíjban, viszont gondoskodnak róla, hogy a híres enyedi Bethlen-Kollégium hallgatóival — mivel Legfelségesebb Királyunk határozata értelmében azt mintegy megkülönböztetett intézménynek kell tekinteni — tegyenek kivételt, és számukra az én közreműködésemmel minden negyedévben fizessenek pénzt. A királyi ösztöndíj felvételére pedig senki más nem jogosult, csak azok a hallgatók, akik fel tudnak mutatni olyan levelet, amely hitelét Legjelesebb Kiválóságod és a tisztelendő és igen kiváló professzor urak hivatalos pecséttel erősítettek meg. Egyébként az igen jeles idősebb Teleki gróf uraknak a legtiszteletteljesebben ajánlom magam, és a tiszteletre méltó és igen kiváló professzor urakat barátsággal és szolgálatkészen üdvözlöm:

Legjelesebb Kiválóságodnak

legtiszteletteljesebb szolgája
Barthold Holtzfus doktor,
nyilvános rendes professzor

Frankfurtban,
1715. május 25. napján

187.

Halle, 1715. szeptember 4.

ILLUSTRISSIME AC MAGNIFICE DOMINE COMES DOMINE GRATIOSE

Excurrerunt aliqvot modo hebdomadae, ubi iterum literas, tanqvam symbolum Gratiae in me delatum, ab ILLUSTRISSIMO DOMINO COMITE submisso oculo conspicere licuit. Veneror easdem demissa observantia, atqve tanto fulgenti et splendido litterarum commercio indignum totum me aestumo. Audeo tamen iterato MAGNIFICUM DOMINUM COMITEM subjectissimis aliqvot lineolis compellare, eidemqve submissam meam venerationem devoto animo consecrare. Cum vero MAGNIFICENTIAM TUAM integerrimo et laudabilissimo affectu in bonarum artium Cultores propendere et clementer inclinare sciam, ita habeo adhuc ex eo, de qvo mihi et aliis summopere gratulor: mihi, de tanto fulgentissimo Patrono, qvi meam indignam tenuitatem non indignam reputat, qvo ejusmodi Cultoribus de meliori subvenire et consilia atqve monita praebere qveam: aliis vero, qvi sub Tutela atqve affulgente Gratia tanti Domini perqvam Clementis et stare et progredi, et virere et florere possunt. Utinam Divina Clementia me ita beare velit, qvo TUAS manus DOMINE GRATIOSE exosculari qveam. Qvod vero TUUM, ILLUSTRISSIME DOMINE COMES in me desiderium et mandatum concernit, de Iuvene Felfaluti [!] voluissem qvidem huic et consulere et opem qvamcunqve possibilem ferre, noluit vero, qvantum expertus sum, acceptare aliqvoties oblatam fidem, dexteritatem et promptitudinem meam, qvi, dum amicissimi mei Domini Collegae principiis, a meis qvantis per dissentientibus, adjuravit, forte e necessitate et fide esse reputavit, qvo me plane non conveniat, licet eqvidem illum aliqvoties ad me humaniter invitare iuraverim: an me pro infideli agnoverit, adeoqve ne personam suam mihi ostendere cordi habuerit, nescio an dubitem. Sed juro omnem fidem qvam possum, et qvam debeo Deo et Patronis et amicis. Excuso propterea omni submissione, qvod TUUM ILLUSTRISSIME DOMINE COMES mandatum infructuose excurrerit: non mea sed

studiosi culpa est: Reservabis aliqvando Gratiam, judicandi de Dn. Papai juniori, cum Dn. Ajtai, qvos meos agnosco, et hoc Felfaluti cujus animus forte magis in curiosa et speciosa, qvam utilia, salutaria et necessaria immersus est. De Viro qvodam Lipsiensi intermedio, cui litteras et commissiones nostras concredere et demandare qveamus, qvo et certius et citius promoveantur, submisse significo, qvod talem procuraverim, nomine Gottfried Fenthol, habitantem cum inscriptione: in der Niclaus Strasse. Annitar omnibus viribus qvo officia mea Gratioso Domino Comiti qvantum possum sincere et constanter obtester. Superest ut adhuc obseqviosissima reverentia ab Illustrissimo Domino Comite perconter, qva occasione in aula Sacratissimae Caesareae Majestatis qvisqvam charactere et officio Comitis Palatini Caesarei beari qveat: etenim dum per plura tempora Medici Germaniae hoc charactere, qvo praecipue Professores in academiis cum multo fructu et commodo uti possunt, participes facti fuerint, ita tangit me simplex et sincera voluptas, eodem etiam in usum proximi gaudendi: et dum Gratiosissimum Dominum Comitem huic meo obseqviosissimo petito, consilio et opera succurrere posse, spero, ita adhuc obnixissime et submisse contendo, qvo tenuitatem meam efflagitato tali consilio, opere et commendatione beare clementer gestiat. Non deero qvin qvalibet occasione observantiam meam atqve summam reverentiam demisso animo significem et comprobem: qvi, cum apprecatione omnis perennantis summae felicitatis et prosperitatis, persevero

ILLUSTRISSIMI ET MAGNIFICI DOMINI COMITIS
DOMINI GRATIOSI

obseqviosissimus Servus
Michael Albertj. Philos. et. Med.
Doct. et Prof. Consil. reg.

Halae d. 4. Septembr. 1715.

LEGJELESEBB NEMES LELKŰ GRÓF ÚR, KEGYELMES URAM!

Csak néhány hét telt el azóta, hogy lesütött szemeimmel ismét megláthattam egy levelet, amely — mintegy az irántam tanúsított kegy jeleként — a LEGKEGYELMESEBB GRÓF ÚRTÓL érkezett. Tisztelettel fogadom a küldeményt, alázatos figyelemmel, de úgy gondolom, teljességgel méltatlanul kapok én ennyire fényes és ragyogó levelet. Mégis ismét merészkedem néhány igen tiszteletteljes kis sorral fordulni DICSŐSÉGES GRÓF ÚRHOZ, és vagyok bátor eme sorokban alázatos tiszteletemet odaadó lélekkel kifejezni. Mivel tudom, hogy NEMESLELKŰSÉGED igenigen önzetlen és a legnagyobb mértékben dicsérendő szándékkal a nemes tudományok művelőit kitünteti figyelmével és kegyesen feléjük fordul, így olyasmiben részesülök, ami miatt magamnak és másoknak a szerencséjén is örvendezek. A magamén azért, mert egy ilyen igen ragyogó pártfogó jóindulatát élvezem, aki érdemtelen csekélységemet nem tartja érdemtelennek, és ezáltal az előbb említett tudomány-művelőknek némely hasznos dolgot illetően segítségükre lehetek, és tanácsokkal, intelmekkel lehetek szolgálatukra. Mások szerencséjének azért örülhetek, mert nekik is lehetőségük nyílik — egy ilyen rendkívüli mértékben kegyes uraság oltalmában és káprázatos kedvezése folytán — mind helytállni is, előrehaladni is, mind jeleskedni is, virágozni is a tudomány területén. Bárcsak az isteni kegyelem úgy akarna boldogítani engem, hogy megcsókolhassam, KEGYELMES URAM, a kezeidet! Ami pedig a fiatal Felfalusi ügyében hozzám intézett kívánságodból és megbízatásodból együttesen következik, LEGJELESEBB GRÓF ÚR; én ugyan megpróbáltam neki mind tanácsot adni, mind a lehetőségek szerint segítséget nyújtani neki, de ő — úgy vettem észre — nem akarta elfogadni többször is felajánlott hűségemet, őszinteségemet és szolgálatkészségemet. A fiatal Felfalusi egy kollégámnak a nézeteit tette magáévá, aki barátom, de a felfogása bizony erősen eltér az enyémtől. Talán a kollégám iránti elkötelezettség és hűség miatt gondolta úgy, hogy semmiképpen nem akart velem egyetérteni, jóllehet nem egy alkalommal nagyon is barátságosan meghívattam magamhoz. Persze az is lehet, hogy annyira hitetlennek tart engem, hogy ezért nem áll szándékában személyesen bemutatkozni; nem tudom. Mindezek ellenére én megígérek minden támogatást, amit csak nyújthatok, és amivel tartozom Istennek, patrónusomnak és barátaimnak.

Alázattal mentegetőzöm, hogy LEGJELESEBB GRÓF ÚR, megbízatásod sikertelen maradt: nem az én hibám, hanem a növendéké. Egyszer majd hálámat fogod nyugtázni, amiért véleményt alkothattam az ifjabb Pápai úrról, vele együtt Ajtai úrról — akiket híveimnek ismerek — és erről a Felfalusiról, akinek érdeklődése talán inkább az érdekes és tetszetős dolgok felé fordul, mint a hasznos, üdvös és szükségszerű dolgok irányába. Most egy bizonyos lipcsei közvetítő férfiúról írok alázattal, akire rábízhatjuk leveleinket és egyéb küldeményeinket; aki biztonságosabban is, gyorsabban is mozdíthatja előre levelezésünk ügyét. Ez az úr, akiről ilyen célból gondoskodtam, Gottfried Fenthol, a Nikolaus utcában lakik. Minden erőmmel arra törekszem, hogy szolgálataimat, amennyire csak tőlem telik, Kegyelmes Gróf Úrnak őszintén és állhatatosan felajánlhassam.
Hátravan még, hogy — most is a legengedelmesebb tisztelettel — megtudakoljam LEGJELESEBB GRÓF ÚRTÓL a következő dolgot: Miképpen részesülhet valaki abban a boldogságban, hogy császári palotagróf címmel és hivatallal bekerüljön a Legszentebb Császári Felség udvarába? Tudniillik: mivel a németországi orvosok azzal a címmel amivel elsősorban az akadémiai professzorok nagy haszonnal és nyereséggel élhetnek — már régóta részesülnek a fenti kitüntetésben, engem is csábít az az egyszerű és becsületes vágy, hogy ugyanilyen állásnak örvendezhessek a közeljövőben. És amíg reménykedem abban, hogy Legkegyesebb Gróf Úr eme igen alázatos kérésemet jószándékával és közbenjárásával támogatni tudja, még mindig igen kitartóan, de a lehető legszerényebben szeretném elérni, hogy Uraságod valami célravezető meggondolással, csekélyke fáradozással és ajánlásával mozdítsa előre ügyemet, és ezáltal óhajtsa kegyesen szerény személyemet boldogítani. Minden erőmmel azon vagyok, hogy amikor csak alkalom adódik rá, figyelmességemnek és legnagyobb tiszteletemnek tanújelét adhassam és ezen érzületeimet bizonyíthassam. Olyan dologért esedezem, ami egész életemre a legnagyobb boldogságot és sikert jelentené nekem, aki továbbra is a legkitartóbban maradok

LEGJELESEBB ÉS NEMES LELKŰ GRÓF ÚRNAK,
KEGYELMES URAMNAK

legengedelmesebb szolgája,
Michael Alberti,
a bölcselet és az orvosi tudományok
doktora, fejedelmi tanácsadó professzor

Halléban,
1715. szeptemberének 4. napján

188.

Nagyenyed, 1716. augusztus 22.

Celeberrimo Doctori salutem plurimam, & benedictionis
Divinae exuberantiam.
Reverende Domine, Fautor noster aestimatissime.

Si gratitudinis erga benefactorem, primum momentum est in beneficiario, uti beneficio, quod ille grataner obtulit, non immerito ingratitudinis notam incurrisse forsan, rerum momenta utcunque ponderantibus videbimur, cum tanti benefactoris Principis, tam pii, tam erga literas peregre dissitas propensi et calentissimi beneficium, beneficiario vacuum sinimus. Verum enimvero, quia confidimus Vos, et Te imprimis Vir pientissime, non eo in nos duci animo, quo non omnes defectus in meliorem sensum interpretari velis, nec ea esse prudentia, qua non captato a longo locorum intervallo argumento quin etiam rerum nostrarum minaciore in dies inclinatione, defectum istum excusatum eas, facile nos ab isto ingratitudinis crimine apud Vos absolutos credimus.

Qua spe freti, tanto fidentius Tibi ac per Te, Vir pientissime, iis quorum curae id interest, exhibemus praesentium exhibitorem ingenuum juvenem D. Stephanum Enjedi, loco Domini Samuelis Aszalai, a primo ad Vos adventus tempore ex demenso beneficii Regii intra annum alendum. Nimirum censuimus eum sive

ingentia beati Parentis merita spectentur; sive quod hic ad rem facit magis, amplum & capax juvenis ingenium, quod in omnigenis scientiis, Theologicis puta, Philologicis & Philosophicis satis superque pro hac nostra arena se exercuit; sive morum moderatio; non praeter mentem piissimi benefactoris, ad illius beneficii usuram adhibitum iri. Siquidem etiam virorum multifariae eruditionis copiam nostrae Scholae vel maxime exigunt, qui ad Scholaria munia rite aliquando obeunda, decedentibus videlicet aliis, promoveantur. Atque igitur eidem omnium scientiarum latices captandos, ipsamque etiam Medicinam ex professo tractandam demandavimus, siquidem per praxin Medicam plurimum emolumenti rei literariae allatum iri experimento didicimus. Unde veterum peregrinorum nostratium Theologorum plerosque, Theologico suo studio Medicum adjunxisse observamus, non modicamque utilitatem exinde ipsi quoque veritatis propagationi collatam fuisse. Idem & hodie nonnulli factu sibi necessarium esse ducunt.

Offerimus simul Tibi Venerande Domine alium, qui in Belgio peregre est, nomine Colomannum Barótium, Alumnum non secus Collegii nostri, multa commendatione dignum, quem Domino Andreae Kibedio, qui ex tenore commendatitiarum suarum, usura beneficii, jam decessurus est, successorem declaramus, cui proinde idem D. Kibedi, supervenienti extemplo cedere tenebitur. Atque idem similiter annuam praebendam pecuniae statis suis temporibus pia Tua cura percipiat. Uterque autem obligati sunto non prius e Vestra Academia discedere, quam aut novos successores viderint, aut de iis propediem ad Vos perventuris certa spes Vobis porrigatur. Dabimus autem operam, si Deo in nos benigno ulterius esse lubeat, ut futuro anno duos his submittamus, nec posthac ejusmodi hiatus fiant, quales Dominus Sóljmosi & Dominus Aszalai nobis caussati sunt. Faxit interim Deus, ut Serenissimi Regis benefactoris nostri ejusque Serenissimae Familiae felicitati, vestrae Academiae magnitudini, Tuaeque Vir pientissime ac Tuorum incolumitati, diu nostro Collegio gratulari liceat. Dabamus e nostro Betleniano quod est Enyedini Transylvanorum Anno Christi MDCCXVI. Die 22 Augusti Stylo Gregoriano. Venerandi Tui nominis

addictissimi cultores, collegii Betleniani
Professores
Curator — Franciscus Pariz Pápai Med. Dr.
Physic. et L. Gr. P. P. mpria
Petrus Szilágyi St. Theol. Philosophiae, ac
Linguarum Orientalium Professor, ms

Stephanus Gjula Szigetiensis S.S.T.P.mpr.

Cím: Plurimum Reverendo Domino Theologiae Doctori, D. Bartholdo Holtzfus, inclyta Francofurtensi Academia in sua Facultate Professori, Domino nobis semper observando.

[A levél Szigethi Gyula István kézírása.]

Nagyhírű Doktor Urunkat szeretettel üdvözöljük, kívánjuk, részesítse Isten bőséges áldásában!

Tiszteletre méltó Urunk, igen nagyra becsült oltalmazónk!

Ha a jótevő iránti hála legtermészetesebb megnyilvánulása az, hogy a kitüntetett él is a keggyel, amiben pártfogója jóindulatúan részesítette, a dolgot mérlegelők szemében joggal tűnhet úgy, hogy hálátlanságunknak adjuk tanújelét, amikor egy ilyen tekintélyes uraság, egy ilyen jóságos, a külföldön tartózkodókat ilyen lankadatlan buzgalommal segítő férfiú által felajánlott támogatást nem veszünk igénybe a rászorulók érdekében. Valójában pedig felette bizunk Bennetek, de különösen Benned, legkegyesebb férfiú, hogy oly érzelmet tápláltok irányunkban, mely minden fogyatkozást jóra magyaráz, és bölcsességével megtalálja az okot abban, hogy vidékeink távol fekszenek egymástól, hogy ügyünk állása a napok múltával egyre fenyegetőbbre fordul, ebben mentséget találtok a hibára, és reméljük, hogy könnyen fölmentetek minket a hálátlanság vádja alól.

Bízván eme reménységünkben, annál bátrabban ajánljuk figyelmedbe — és általad, jóságos férfiú, mindazok figyelmébe, akikre tartozik az ügy — jelen sorok átadóját, a kiváló fiatalembert, Enyedi István urat, hogy Aszalai Sámuel úr helyett a hozzád való megérkezéstől számított egy évig élvezze a királyi kegyet. Őt jelöltük erre a kitüntetésre, részint derék atyjának az érdemei miatt, részint, ami döntően befolyásolta elhatározásunkat: a fiatalember tehetsége — amelyet eddig is a legkülönbözőbb tudományokban, például a teológiában, a filológiában és a filozófiában gyakorolt — mély és fogékony, erkölcse kiváló. Mindenesetre a legnagyobb jótevő elképzelésének megfelel, ha hasznosítja ezt a jótéteményt.

Még ha iskolánk nagy számban is bocsájt útjukra sokoldalúan képzett fiatalembereket, akik egyszer majd vállalhatják a tanítói hivatalt, ha tudniillik majd a többiek megfogyatkoznak. Elrendeltük tehát, hogy a különböző tudományok cseppjei összegyűjtögetése mellett fordítsanak gondot az orvostudomány alapos tanulmányozására is, mert tapasztalatból megtanultuk, hogy az orvosi gyakorlat az irodalomnak is javára szolgál. Ezért gondunk van rá, hogy régebbi teológus peregrinusaink nagy része, teológiai tanulmányai mellé vegye fel az orvosi tárgyakat is, mivel ezek révén az igaz tanok hirdetése mellett egyéb, nem elhanyagolható hasznos ismeretekre is szert tesznek. Némelyek ezt ma is szükségesnek tartják maguknak.

Egyszersmind figyelmedbe ajánlunk, tiszteletre méltó urunk, más valakit is, aki most Belgiumban tanul, Baróti Kálmán a neve. Ő is kollégiumunk ösztöndíjasa, méltó a legmelegebb ajánlásra. Kibédi András helyére jelöltük ki, aki saját nyilatkozata szerint már nem él tovább az ösztöndíjjal. Kibédi úr köteles tehát az őt felváltó Barótinak azonnal átadni a helyét. Baróti — a korábbiakhoz hasonlóan — az egy évre járó pénzösszeget a megfelelő időben a Te kegyes gondoskodásod nyomán fogja megkapni. Mindkettőjüknek csak akkor szabad elhagyni akadémiátokat, ha már találkoztak utódaikkal, vagy ha legfeljebb egy-két nappal előbb már biztos híred van a hozzád igyekvőkről. Ha Isten kedvezni fog nekünk, és kegyeskedik az eddigieknél jobban szerencséltetni bennünket, gondoskodunk róla, hogy jövőre a mostaniak mellé még két növendéket küldjünk, nehogy majd olyan űr keletkezzék, amilyet Solymosi úr és Aszalai úr okozott nekünk. Adja Isten, hogy kollégiumunk nevében sokáig örvendezhessünk a mi jótevőnk, a felséges király, valamint kedves családja szerencsés állapotának, akadémiátok virágzásának, és, legkegyelmesebb férfiú, mind a Te, mind egész családod jó egészségének.

Írtuk a mi Bethlen Kollégiumunkból, ami az erdélyi Enyeden van, a Gergely-naptár szerinti Krisztus 1716. éve augusztusának 22. napján, nagyrabecsült nevednek legodaadóbb tisztelői, a Bethlen Kollégium professzorai

Pápai Páriz Ferenc orvos-doktor, a fizika és a görög nyelv professzora, Szilágyi Péter, a szent teológia, a filozófia és keleti nyelvek professzora, Szigeti Gyula István, a szent teológia professzora, és a Kollégium Gondnoka

189.

Nagyenyed, 1716. augusztus 22.

Viris, cujuscunque Ordinis, Status, ac Dignitatis, quibus praesentes exhibitae sunt, cumprimi autem Academiarum Rectoribus, ac Professoribus, Salutem, atque officiorum nostrorum promtitudinem.

Nemo Literator, non, Literatores amat, et quo quisque literatior revera est, tanto impensius in Literatos bene est animatus. E converso, quo quis literarum studiosior esse praedicatur, tanto amandum eum promtius & liberalius esse, certissimum est.

Quocirca, praesentium exhibitorem D. Stephanum Enjedi, magni, dum viveret γραμματεος, et multis annis Theologiae in Betleniano isthoc Professoris laudatissimi παιδα , apud vos peregrinum, tanto fidentius bonis quibusque & bonarum literarum amatoribus commendamus, quanto eos literarum studiis usque ad ravim immersos praesumimus magis, quanto vice versa de hoc, Discipulo antehac nostro, apud vos, de meliori in ipso nota testari. Qui sane, pro amplissima ingenii capacitate, eo est affectus meliorum scientiarum desiderio, ut non contentus unius aut alterius professionis pomoeriis, in omnium (quorum gustum in nostris Scholis vendibilem habuit) scientiarum campos sagax ingenium diffunderet. Ut adeo non dubitemus in exterarum Academiarum latifundiis, vestris illis omnigenarum literarum mercatu celebribus emporiis, eam ipsum collecturum & ad nos allaturum pretiosissimarum artium mercem, qua insigniter onustus, ad Ecclesiae commodum, certe ad Scholarum (sicubi defectus Docentium suplendus fuerit) ornamentum, ipse cum peregre allatis varietatibus, Musis venalis prostet.

Excipite igitur istum serena fronte, bonisque nostris in eo conatibus assurgere, pro eo quo in literas et Literatos ducimini affectu, non dedignemini, idque tanto diligentius facite, quanto in Patria: misera nostra, literariam rem inclinatam, et vel ipsis minis proximi interitus, quas vicina heu nimis! barbarorum arma nobis intentant, fatis jam accisam ac labefactatam, faciles praesagitis animo. Vobis vero & Vestris Musis, optimi Viri, utinam Dii meliora diu, ardenter precamur. Dabamus e Betleniano nostro Eniedini

Transylvanorum A 1716 22 Aug.

Venerandi ac Clarissimi Vestri nominis observantissimi
Collegii Betleniani

Professores
Franciscus Pariz Pápai Med. Dr.
Physic. et L. Gr. P. P. mpr
Petrus Szilágyi St. Th. Philosophiae,
ac Lingvarum Orientalium Professor Ordinarius ms
Curator Stephanus Gyula Szigetiensi
S.S.T.P. mpr.

[A levél Szigethi Gyula István kézírása.]

Bármilyen Rendű, Rangú és Méltóságú Férfiúknak, akikhez mostani levelünk eljut, elsősorban pedig az Akadémiák Rektorainak és Professzorainak Üdvözletünket küldjük és készéges elkötelezettségünket fejezzük ki.

Mindegyik tudós ember szereti a tudósokat és valóban ki-ki minél tudósabb, annál jelentősebb mértékben viseltetik jó érzéssel a művelt emberek iránt. Fordítva a legbizonyosabb, minél inkább magasztalnak valakit, hogy a tudomány iránt igyekvőbb, annál nyilvánvalóbban és illendőbben méltó a szeretetre.

Ezért a jelen sorok átadóját, Enyedi István Urat, a nagy nyelvtudósnak. a Bethlen Kollégium sok éven át igen magasztalt teológiai professzorának fiát, aki nálatok peregrinus, annál bátrabban ajánljuk minden jóravaló ember és a jeles tudományok képviselőinek, minél inkább elképzeljük azt, hogy ők a lehető legmélyebbre merültek a tudományok művelésében, és különösen minél inkább feltételezzük hajdani tanítványunkról, hogy nálatok a legjobb tanúbizonyságot adja felkészültségéről. Valóban, hatalmas szellemi befogadóképességének megfelelően a jelesebb tudományok iránt oly heves vágy ébredt benne, hogy nem elégedett meg az egyik vagy a másik nyújtotta lehetőségekkel, hanem minden tudomány területén (amelyekből tetszetős ízelítőt kapott iskoláinkban), kipróbálta éleseszű tehetségét.

Éppen úgy, hogy nem kételkedünk abban, hogy a külföldi Akadémiákon, így a tiétekén is mindenféle tudományok közvetítésével foglalkoznak (mint az élénk forgalmú vásárhelyeken kereskedéssel), hasonlóképpen bizonyosra vesszük, hogy jelöltünk össze fogja gyűjteni és a mi hasznunkra fogja fordítani jutalmát, amelyet kiválóan magába szívott, pontosabban: az Egyház javára, valamint az Iskolák ékességére fogja fordítani (ha valahol oktatóban betöltendő hiány mutatkozik), a külföldön megszerzett sokoldalú ismereteket, az átadható művészeteket, tudomá-

nyokat. Tehát fogadjátok őt derűs arckifejezéssel, ne utasítsátok el a mi benne testet öltő próbálkozásainkat, ne vonakodjatok érte olyan érzelmekkel viseltetni, mint amilyennel a tudományok és a tudományok művelői iránt szoktatok, és ezt annál gondosabban tegyétek, minél könnyebben megsejtitek, hogy szerencsétlen Hazánkban a tudományok ügye alábanyatlott, és még mind a közeli pusztulás fenyegetéseitől — ó jaj, az ellenség közvetlen szomszédságból támad fegyvereivel ránk! — mind a balsorstól más úgyis meggyengült és megrendült a tudomány ügye. De Nektek, miként Múzsáitoknak, Legkiválóbb Férfiak, bárcsak továbbra is kedvezne az Isten, ezért szüntelenül könyörgünk. Írtuk a mi Enyedi Bethlen Kollégiumunkból

Erdély 1716. augusztus 22.

a Ti Tiszteletre méltó és Leghíresebb neveitek

buzgón figyelemmel kísérő Bethlen Kollégium Professzorai:
Pápai Páriz Ferenc, az Orvostudományok doktora, a Fizika és Görög Nyelv Professzora sk.
Szilágyi Péter a Szent Teológia, Filozófia és
Keleti Nyelvek Rendes Professzora sk.
Szigeti Gyula István a Legszentebb Teológia Professzora

190.

Franeker, 1716. szeptember 11.

Illustrissimo Domino, Sacri Romani Imperij Comiti de Szek, D. D. Alexandro Teleki,
Illustris Collegij Reformatorum N. Enyediensis, nec non Ecclesiae Saxopolitanae, Curatori Primario Vigilantissimo, S. P. D.
Ruardus Andala
S. S. Theol. et Phil. Professor in Academia Franequerana.

Pietate erga Deum, christiana charitate erga fratres, et studio rem Academicam promovendi inductus pro vestris afflictis et peregrinis Hungaris aliquoties Illustrissime Comes apud Illustres Ordines, vel Ordinum Deputatos, Patriae et Academiae Proceres, intercessi quodque rogavi, benigne impetravi. Tandem currenti calcar addidisti, quando non tantum ad Illustres Ordines exaratas literas mihi tradendas curasti, verum etiam me dignatus es literis Tuo nomine per Clar. et Reverendum D. Jablonski ad me scriptis, insuperque me devinxisti munera Vini Hungarici heic rarissimi mihi oblato, e tam longinqua regione non obstante maxima itineris molestia huc allato. Pro qua prolixa erga me voluntate gratias Tibi ago Illustrissime Comes, quantas possum maximas. Gratum meum animum ipso facto lubens testatum facere vehementer desiderabam. Quo circa primam captavi occasionem Tuas literas Illustribus Ordinibus exhibendi, Addito libello supplice pro Optimis Viris merito a Te commendatis, et paucis alijs. Nisi casus quidam intervenisset, brevi habuissemus optatum eventum. Vir quidam Amplissimus, cui totum negotium commendaveram, quique admodum favebat, et auctoritate pollebat, transfertur et evocatur ex eo consessu in aliud Collegium, ut suppleret locum defuncti. Haec prima longioris morae fuit causa. Calamitas nostrae patriae, quam 100 000 jumentorum interitus peperit, effecit, ut difficilius postea quid impetrari potuerit, et ut ego minus tuto urgere potuerim, veritus ne repulsam paterer. Tandem tamen verno tempore hujus anni novum libellum supplicem exhibui, validissimasque rationes addidi. Hinc Ordines sententiam Amplissimorum Academiae Curatorum rogarunt; quod ego vehementer optabam; ipsos enim in consilium adhibueram, eosque habebam fautores. Ergo 6 die Junij hujus anni Illustres Ordines quinque sive Transylvanis, sive Hungaris, decreverunt et concesserunt liberam Bursam, in qua singuli bis de die gratis cibum capere queant; ita ut si uni decedant, alij in eorum locum succedant. Per Dei gratiam igitur habemus tandem finem optatum. Fruentur eo beneficio, qui maxime eo indigent, quantum judicare poterimus, vel ex literis et testimonijs eorum cognoscere. Si igitur Illustris Comes, cujus literae meae sollicitationi magnum pondus adjecerunt, habeat aliquando unum vel alterum: quem

commendet, ejus rationem ut quam maxime habeamus, summa aequitas postulat, ita tamen ut alij minime excludantur. Ante certum eventum respondere nihil potui, quod admodum male me habebat. Quod superest, Deum precor, ut afflictae vestrae patriae tandem succurrat, opem ferat, reddat pacem, tranquillitatem, libertatem, liberumque verae Religionis exercitium; ut superstitem esse velit, salvum et incolumem, Te Illustrissime Comes, cum Illustribus Fratribus alijsque adhuc reliqui sunt rei Reformatae Curatoribus et Antistitibus, ad seram aetatem in bonum Ecclesiarum; Academiarum, sive Collegiorum, quae sunt in vestra Patria. Utinam Deus brevi provideat et veniat. Vale longum Illustrissime Comes. Quod voveo Franequerae Frisiorum A. D. 3 Id. Sept.

Anno MDCCXVI.

Legjelesebb Úrnak, a Szent Római Birodalom Széki Grófjának
a Reformátusok Jeles Nagyenyedi Kollégiumának,
valamint a Szászvárosi Egyház legfáradhatatlanabb
tekintélyes Gondnokának
Legszívélyesebb üdvözletét küldi Ruardus Andala, a Franekeri Akadémián, a Legszentebb Teológia és Filozófia professzora.

Az Isten iránti odaadástól, testvéreim iránti keresztyéni szeretettől, és az akadémiai ügyek előmozdításának vágyától indítva, Legjelesebb Gróf, néhányszor javasoltam, és jóindulatúan kieszközöltem a Jeles Rendeknél, vagy a Rendek Képviselőinél, valamint a Haza és az Akadémia Főembereinél, hogy a ti hányatott sorsú peregrinus magyarjaitokért közbenjárjak. Végül is nyitott kapukat döngettél, amikor nemcsak a Jeles Rendekhez írt levelet adattad át nekem, hanem engem is méltattál egy levélre, amelyet a Te nevedben a híres és tiszteletreméltó Jablonszki Úr írt hozzám, ráadásul leköteleztél azzal, hogy nálunk igen ritka Magyar Borral ajándékoztál meg, amelyet oly távoli vidékről az igen kényelmetlen út ellenére küldtél. Ezért az irántam készséges érzületért oly nagy köszönetet mondok Neked, Legjelesebb Gróf, amekkora tőlem telik. Örvendezve eme cselekedettől, sürgősen óhajtottam hálás lelkületemet tanúsítani. Ezért az első alkalmat megragadtam, hogy a Te leveled a legjelesebb Rendnek bemutassam, mellékelve a Legkiválóbb Férfiak érdekében — akiket Te méltán ajánlottál —, és még néhány másik érdekében könyörgő iratot. És ha egy véletlen baleset nem jött volna közbe, rövid idő alatt a legkedvezőbb végkifejletnek örvendhettünk volna. Egy bizonyos igen Nagyszerű Férfiút, akire az egész ügyletet rábíztam, és aki nagyon támogatóan lépett föl, és tekintélye miatt sokra volt képes, áthelyeznek, és ebből a gyülekezetből egy másik Kollégiumba szólítják, hogy egy elhunyt helyét pótolja. Ez volt a hosszabb késedelem első oka. A hazámat ért csapás is előidézte (minthogy 100.000 igásmarha elpusztult), hogy ez után nehezebb volt valamit is elérni, és hogy kevésbé bátran tudtam sürgetni, féltem, hogy visszautasítanak. Végül mégis ez év tavaszán új kérelmező iratot mutattam be, és a leghatásosabb megokolásokat fűztem hozzá. Ezután a Rendek az Akadémia Legnagyszerűbb elöljáróinak véleményét kérték: Ezt nagyon kívántam, ugyanis a tanácskozásba már ezeket is belevontam és megnyertem támogatásukat. Tehát ez év június 6-án a Jeles Rendek megszavazták és biztosították 5 akár erdélyinek, akár magyarnak az ingyenes étkezését, ahol mindegyik naponta kétszer ingyen élelmet kaphat, mégpedig úgy, hogy ha egyesek eltávoznak, mások léphetnek az ő helyükbe. Isten kegyelméből tehát végre a lehető legjobban végződött a dolog számunkra. Élvezzék e kedvezményt, akiknek erre leginkább szükségük van, amennyire mi megítélhetjük, vagy leveleikből és nyilatkozataikból megismerhetjük őket. Ha tehát a Jeles Grófnak, akinek levele nagy teherként fokozta nyugtalanságomat, néha lenne egy vagy két embere, akiket ajánlana, azokat a lehető legjobban figyelembe vesszük, mégis úgy, ahogy a legnagyobb méltányosság megkívánja ezt, hogy másokat semmiképpen sem utasítsanak el. A biztos siker előtt nem tudtam válaszolni, ami nagyon rosszul esett. Különben imádkozom Istenhez, hogy a ti lesújtott hazátok segítségére siessen, támogassa, visszaállítsa a békét, nyugalmat, szabadságot, az igaz vallás szabad gyakorlását; bárcsak akarná Isten, hogy Te, Legjelesebb Gróf, épen és egészségesen életben maradj a Legjelesebb Barátokkal együtt, és másokkal, akik mostanáig a

Református ügy vezetőinek, elöljáróinak, Hazátokban lévő Egyházak, Akadémiának, vagy Kollégiumok javára a kegyetlen időszak alatt megmaradtak. Bárcsak Isten rövid időn belül gondoskodna és eljönne! Sokáig élj boldogan, Legjelesebb Gróf!

Amit kívánok a Fríziai Franekerében
szeptember 11-én, az 1716. évben.

191.

Halle, 1716. október 7.

ILLUSTRISSIME DOMINE COMES DOMINE GRATIOSISSIME

Litterae, qvibus Eminentissima TUA Dignitas meam tenuitatem iterato dignari gratiose placuit, et qvae de XVI Augusti emissae fuerant, ad me tandem d. VI. Septembr. pervenerunt. Ob id humillimas TIBI ILLUSTRISSIME DOMINE COMES persolvo gratias, qvod indignum me TUA Gratia beare non desistas: gaudeo insuper de toto corde qvod Omnipotens DEUS sacram TUAM Personam sub alis benedictionis et clementiae SUAE conservaverit: precor itidem devotissimo animo, ut almus Creator in TE perennem salutem, prosperitatem et benedictionem largissime effundat: mihi vero perpetuam Gratiam ab Illustrissimo DOMINO COMITE demississime expeto. Qvod vero jam commendatum Dominum Enjedinum attinet, laborabo omnino qvibus vis viribus, qvo ejus studiis promovendis opellam nostram comprobem: neqve deerimus, qvin, qvamprimum fieri poterit, eidem cum beneficio Mensae adsistamus: spero interim qvod piis et sinceris monitis aeternam et temporalem illius felicitatem concernentibus, fideliter sit obtemperaturus, ita ex utraqve parte salutarem scopum certius asseqvemur. DOMINUS FELFALUSIUS qvi hactenus assidue me convenit et audivit, accepit hac occasione transmissas pecunias, dolet vero quod in moneta minori Transylvanica dispendium qvoddam pati debeat, qvia valor illius non in tanto pretio est in nostris locis, ac forte alibi est: cogitat interea praedictus Felfalusius hac hieme apud nos commorari, et forte posthac in Patriam reverti. Peregrini nostri Papai et Ajtai hoc tempore adhuc in Anglia degunt; Potentissimus vero Rex Angliae pro tempore adhuc Hannoverae moratur, neqve constat, qvam primum Regia Majestas Angliam reverti cogitet: Iunior filius Papai hoc tempore ut audivi etiam Londini in Anglia est, et Lugdunum redire cogitat. Qvibus ipsis hac vice abrumpo et GRATIOSISSIMUM DOMINUM DEO propitio devote commendo persistens

ILLUSTRISSIMI DOMINI COMITIS DOMINI GRATIOSISSIMI

Servus humillimus
Albertj.

Halae. d. VII. Octobr. 1716.

LEGJELESEBB GRÓF ÚR, LEGKEGYELMESEBB URAM!

A levél, amelyre Kiváló Méltóságodnak úgy tetszett, hogy csekélységemet kegyesen ismét méltónak érdemesítse, és amely augusztus 14-én kelt, szeptember 6-án végre megérkezett hozzám. A legalázatosabb köszönetemet fejezem ki NEKED, LEGJELESEBB GRÓF ÚR, amiért nem hagysz fel azzal, hogy arra nem érdemes személyemet kegyeddel boldogítsd. Továbbá teljes szívemből örvendek, amiért tiszteletre méltó SZEMÉLYEDET a Mindenható ISTEN áldásának és kegyelmének védőszárnyai alatt megóvta. Azért könyörgök igen áhitatos lélekkel, hogy a jóságos Teremtő a lehető legbőségesebben halmozzon el TÉGED soha el nem múló egészséggel, sikerekkel és áldásával; magamnak pedig Legjelesebb GRÓF ÚR folytonos jóindulatáért fohászkodom igen alázatosan. Ami pedig Enyedi urat illeti, akit már figyelmembe ajánlottál, minden erővel igyekezni fogok, hogy tanulmányainak se-

gítése érdekében egy kis fáradságot vállalhassak magamra. Igen határozottan azon leszek, hogy — amint csak lehet — az étkeztetés kedvezménye ügyében támogassam. Közben remélem, hogy az örök és időleges boldogságát illető jámbor és őszinte figyelmeztetések meg fogják őt fékezni, így a mindkét rész számára üdvös célkitűzéseket biztosabban valósítjuk meg. FELFALUSI ÚR, aki mindezidáig folyamatosan látogatta előadásaimat és hallgatott engem, megkapta az ez alkalommal küldött pénzt. Fájlalja, hogy az erdélyi aprópénzt pazarolnia kell, mivel annak értéke nem tesz ki annyit a mi vidékünkön, mint amennyit talán máshol. A fent említett Felfalusi mégis azon gondolkozik, hogy ezt a telet még nálunk tölti, és talán azután tér vissza hazájába. Másik két peregrinusunk, Pápai és Ajtai ez idő szerint még mindig Angliában tartózkodik. Anglia hatalmas királya pedig most Hannoverben időzik, nem lehet tudni, mikor gondol a Királyi Felség az Angliába való hazatérésre. Az ifjabb Pápai-fiú most is Angliában van, Londonban, ahogy hallottam, és abban töri a fejét, hogy visszautazik Leidenbe. De most már mindezekről nem írok többet, hanem LEGKEGYELMESEBB URAMAT jámborul ISTEN kegyelmébe ajánlom, maradva továbbra is

LEGJELESEBB GRÓF ÚRNAK, LEGKEGYELMESEBB URAMNAK
legalázatosabb szolgája.
Alberti

Hallében,
1716 októberének 7. napján

192.

Halle, 1717. január 30.

Illustrissime et Excellentissime DOMINE COMES
Domine et Maecenas Gratiose.

Non deeris Illustrissime Domine Comes pro summa TUA Clementia qvin praesenti meae compellationi gratiose ignoscas, sed ut humiliter precor meam tenuitatem Benevolentia et Patrocinio Tuo dignaberis. Qvanta enim mihi affulgeat felicitas, qvod literis qvibusdam Gratiosum *Dominum* Comitem adire licuerit, qvid qvod hac fortuna constanter frui gestio, qvo imposterum Gratia Tua beer et exorner. Non desistas precor Maecenas Summe meam humilitatem fulgentissima Tua Benevolentia condecorare et felicitare. Interea valde et ex toto animo doleo, qvod Celeberrimus Papai Pater tam repentina et inopinata imo praematura morte e numero viventium sublatus fuerit, de qvo calidissimis votis anhelavi, qvo alma divina voluntas diutius concesserit, ut qvalibet animi et corporis integritate instructus, inter vivos morari valuerit. Nullas moras nexi, sed lugubre et funerale hoc nuncium ad Iuniorem Papai Medicum qvi Londini commoratur literis fugitivis attuli, sed hactenus ab eodem nullas responsorias obtinui unde impraesentiarum mihi non constat, qvo et ubi locorum ipse cum Domino Aitai populari nunc degat, neqve mihi ullae literae ad manus sunt, qvas vel in Transylvaniam vel Angliam mittere debeam.

Sed audeo hac vice iterato humiles qvasdam preces ad gratiosas Tuas aures deferre, spe illa fretus, qvo petitis meis annuere velis. Ab aliqvo circumacto tempore significavi, qvomodo a Sacratissima Caesarea Majestate qvidam Germaniae literati tum Medici tum Iuris consulti titulo et charactere Comitis Palatini Caesarei beentur, qvo in studio suo literario uti aliqvo modo, et in aliqvibus casibus possunt: dum itaqve mea tenuitas pro tempore et ab aliqvot annis membrum Academiae Caesareae Naturae Curiosorum existit, ita Illustrissimum Dominum Comitem humiliter rogare volui, qvo Ipse pro praepollenti sua authoritate in aula Caesarea Patrocinio et commendatione adsistere velit, ut hunc characterem impetrem. Forte Excellentissimus DN. Comes pro summa Sua Prudentia optimam inveniet methodum ad spartam hanc pertingendi: fortassis Splendidissimi Transylvaniae Domini Cancellarii qvi in aula morantur Gratiosi DN. Comitis almam intercessionem ad optatum scopum promovebunt: agam si placuerit, et ad Celebratissimum Dominum Alvin-

ciam de eadem causa literas exarabo. Incitabit me talis Gratia et voti mei impetratio, qvo futuris temporibus, si Deus vires et vitam prolongabit, Transylvanis Studiosis qvalibet possibili benevolentia et dexteritate adsim. Ceterum Excellentissimo Dn. Comiti omnem divinam benedictionem et aliam prosperitatem cordicitus apprecor, meqve ILLIUS Summo Patrocinio humillime consecro et persisto

ILLUSTRISSIMI ET EXCELLENTISSIMI DOMINI COMITIS
Domini Gratiosi

humillimus
Michael Albertj.

Halae d. 30. Januarij
1717.

Legjelesebb és legkiválóbb Gróf Úr, kegyelmes pártfogó uram!

Bizonyára nem fogod elmulasztani, Legjelesebb Gróf Úr, hogy igen nagy jólelkűségedhez illően kegyesen megbocsásd mostani alkalmatlankodásomat. Alázatosan kérlek, tartsd méltónak csekélységemet jóakaratodra és pártfogásodra. Milyen nagy szerencse ragyogott rám, hogy keresetlen soraimmal a kegyelmes gróf úrhoz fordulhatok! Szeretném továbbra is élvezni ezt a kitüntetést, hogy továbbra is lehessek szerencsés kegyességedben részesülni. Kérlek, hatalmas pártfogóm, ne szűnj meg jelentéktelen személyemet legtündöklőbb jóindulatoddal beragyogni, és engem boldogítani!

Teljes szívemből, mélységesen fájlalom, hogy az igen nagyhírű idősebb Pápait a hirtelen és váratlan, mi több, korai halál az élők közül elragadta. Pedig magam is szenvedélyes imákat rebegtem, hogy a kegyes isteni szándék minél tovább tartsa őt sértetlen testtel és lélekkel az élők sorában. Egy percet sem késlekedtem, hanem ezt a gyászos halálhírt sietö levélben hírül adtam az ifjabb Pápainak, az orvosnak, aki Londonban időzik, ez ideig azonban semmiféle választ nem kaptam tőle. Ezért egyelőre nem ismeretes előttem, hol lakik most honfitársával, Ajtai úrral együtt. Ezért nincs is most nálam semmilyen levél, amit akár Angliába, akár Erdélybe kellene továbbítanom.

Merészelem viszont ez alkalommal alázatos kérelmemet ismételten Kegyelmed elé terjeszteni, abban a reményben bizakodva, hogy teljesíted azt. Nemrégiben értesültem róla, hogy néhány német tudós — mind orvosok, mind jogászok — a legszentebb császári felség kegyelméből a császári palotagróf címének és rangjának örvendezhet. A kitüntetettek e kegynek tudományos pályafutásuk során bizonyos esetekben különféle módokon nagy hasznát láthatják. Csekélységem jelenleg, néhány év óta a Császári Természettudományi Akadémia tagjának vallhatja magát, ezért volnék bátor legkiválóbb Gróf Urat a legalázatosabban megkérni: hatalmas tekintélyének latba vetésével a császári udvarban méltóztassék pártfogásával és ajánlásával támogatni engem, hogy a fent említett címet én is elnyerhessem. Legjelesebb Gróf Úr, igen nagy bölcsességével bizonyára megtalálja a legmegfelelőbb eljárást reményeim megvalósítására. Lehetséges, hogy Erdély legragyogóbb kancellár urai, akik az udvarban tartózkodnak, a kegyelmes Gróf Úr áldásos közbelépését az óhajtott cél érdekében előmozdíthatják. Ha jónak látja Gróf Úr, megteszem, hogy a nagyhírű Alvinci uramnak is írok levelet ugyanebben az ügyben. Kívánságom teljesülésének reménye és hálám fog buzdítani, hogy az elkövetkezendő időben — ha Isten megtart jó erőben és életemet meghosszabbítja — az erdélyi tanulóknak az elképzelhető legnagyobb jóakarattal és ügyességgel a segítségükre legyek. Egyébként szívem mélyéből könyörgök a legkiválóbb Gróf Úr számára mindenre kiterjedő isteni áldásért és más boldogító dolgokért, magamat pedig a legalázatosabban ajánlom Gróf Úr határtalan jóindulatába és maradok

a legjelesebb és legkiválóbb Úrnak,
kegyelmes Gróf Uramnak legalázatosabb szolgája
Michael Alberti

Halléban, 1717 januárjának 30. napján.

Halle 1718. április 4.

ILLUSTRISSIME DOMINE COMES DOMINE GRATIOSE.

Multa circumacta sunt tempora, qvibus lineolis aliqvibus GRATIOSUM DOMINUM compellare non licuit: nolui etiam diutius morari, sed hac occasione submissionem et reverentiam meam contestari: et qvemadmodum de divina benignitate spero qvod hactenus ILLUSTRISSIMUM DN. COMITEM in constanti prosperitate et integritate conservaverit, ita eandem adhuc humillime veneror, qvo hanc benedictionem in Splendidissimam TUAM Personam constanter effundat: de reliqvo vero Gratiam TUAM, Tuumqve Patrocinium pro mea tenuitate humiliter expeto, meamqve reverentiam vicissim officiosissimo animo promitto. Ast licebit etiam DOMINE GRATIOSE hac occasione solicitudinem meam de Medico Papai obtestari: jam sesqviennium transactum est, ubi ne verbulo qvidem de hoc juveni certior factus fui; qvid qvod me hodierum adhuc latet, ubi ipse hoc tempore degat, hic ad petitum et desiderium meum in Anglia pecunias qvasdam, qvae mihi Londini exsolvendae fuerant, collegit, et cum reversurus sit, adeoqve Halam nostram revisurus, illas tradere promisit: sed cum per tantum temporis intervallum de laudato Iuvene qvicqvam rescire non licuerit, ob id ausus sum GRATIOSUM DOMINUM omni modestia adire et ex Eodem vitam hujus Papai et praesentem moram percontari: Ignoscas itaqve ILLUSTR. DN. COMES mihi temeritatem hanc, et si rogare licet de Gratia et Patrocinio Tuo certiorem me reddas: Literae forte apud Excell. et Illustr. Dn. Lib. Baronem de Holdeberg Viennae Plenipotentiarium Serenissim Electoris Hannoverani insinuari possunt, cujus Dominus Filius apud me est, qvi freqventius literas abhinc obtinet: Et ita me denuo Gratiae Tuae obnixissime commendo utqve persisto

ILLUSTRISSIMI ET GRATIOSI DOMINI COMITIS

servus humillimus
Michael Alberti
Consiliarius aulicus Reg.
Borussiae et Professor.

Halae d. 4. Aprilis 1718.

A borítékon Alberti kezével: Die addresse dieses Brieffs in Wien ist bey dem Gen. Alvincio. Reformatorum in Transylvania Consiliario.
Teleki Sándor kezével: Alberti uram levele 4. Aprilis 1718 ban kőlt.

LEGJELESEBB GRÓF ÚR, KEGYELMES URAM!

Sok idő múlt el, mialatt nem volt módom KEGYELMES URAMHOZ néhány sorocskával fordulni: nem akartam tovább késlekedni, hanem ez alkalommal alázatomat és tiszteletemet bizonyítom, és amiként remélem, hogy az isteni jóság LEGJELESEBB GRÓF URAMAT mindeddig állandó jólétben és épségben megőrizte, úgy esdeklem továbbra is a legalázatosabban hozzá, hogy legragyogóbb SZEMÉLYEDRE folytonosan árassza ezt az áldást; egyébiránt pedig csekélységemhez mérten alázatosan áhítozom a TE Kegyedre és Pártfogásodra, viszonzásul a legkészségesebb szándékkal ajánlom tiszteletemet.

De szabad legyen ezen alkalommal, KEGYELMES URAM, az orvos Pápaival kapcsolatban nyugtalanságomat kifejeznem: ugyanis már másfél év telt el, mióta erről az ifjúról egy szónyi értesülést sem kaptam. Ma még az is rejtély előttem, hol él pillanatnyilag. Ő az én kérésemre és kívánságomra egy bizonyos összegnyi pénzt gyűjtött Angliában, amelyet Londonban kellett volna számomra kifizetnie, de megígérte, hogy visszatér és Hallénkat újra felkeresi, ezt a pénzt átadja; de mivel az említett ifjúról annyi ideig semmit sem lehetett megtudni, ezért merészkedtem a legillemtudóbban KEGYELMES URAMHOZ folyamodni, és eme Pápai sorsa és jelenlegi tartózkodása felől tudakozódni. Ennélfogva LEGJELESEBB GRÓF ÚR, bocsásd meg nekem ezt a vakmerőséget, és ha szabad kérnem, biztosíts kegyelmedről és pártfogásodról.

A levelet talán a fenséges hannoveri választófejedelem bécsi teljhatalmú megbízottjára, a fenséges és kitűnő Holdebergi szabad báróra lehet bízni, akinek Fia környezetemben van, és elég gyakran kap onnan levelet. És ekként a legállhatatosabban újra jóindulatodba ajánlom magam, és maradok a Legjelesebb és Kegyelmes Gróf Úrnak

legalázatosabb szolgája
Michael Alberti
Poroszország Királyának
udvarnoka és Professzor

Hallében
1718 áprilisának 4. napján.

194.

Franekar, 1720. április 3.

Illustrissimo et Generosissimo Principi,
D.D. Alexandro Teleki de Szék,
S. Romani Imperij Comiti,
S.P.D.
Ruardus Andala,
Theol. et Phil. Professor Ord.

Licet ordinario et etiam in praesentia satis multis negotijs et occupationibus sim distractus, committere tamen non potui, quin hanc occasionem captarem, et paucas ad Te, Illustrissime COMES, darem literas, quibus gratias Tibi maximas agerem pro benevolo, quo Tua Serenitas me prosequitur, affectu, pro humanissimis et officiosissimis, quas nuper accepi, literis, quibus me dignari voluisti; quibusque Tibi testificarer, me ad quaevis officia, licet quae praestare possum sint exigui momenti, semper fore promtissimum. [!] Juvenes Praestantissimi, qui a vobis ad nos veniunt; eo solent erga me speciatim esse affectu, (qui in Patria vestra ijs inspirari videtur,) ut per se meum reciprocum demereantur amoris affectum. Tales fuere qui jam a nobis discedunt, harum latores, D. St. Bodoki, et. D. Georg. Szoboszlai; tales sunt praeprimis etiam D. Wasarhelyi et D. Bibarcsfalvi, qui adhuc nobiscum manent. Ceteroquin si vel tales minus essent, summa tamen Tua Humanitas efficeret, ut nulli officio deessem, quo prodesse possem, et inservire ijs, qui Illustri Tuo nomine mihi erunt commendati. Deum precor, ut tandem liberet afflictam vestram Patriam, ut misereatur Ecclesiae suae in ea gementis sub multiplice afflictione, et perpetuam in ea pacem et libertatem restituat; speciatim ut Te Serenissime Comes diu salvum et incolumem tanquam columnam Ecclesiae et Patriae superesse velit, omnique benedictione spirituali et corporali prosequatur, ad Nominis Divini gloriam et bonum Ecclesiae et Patriae. Vale longum Illustrissime Comes, et me Tuo amore et benevolentia dignari perge.

Dabam Franequerae A.D. 3. April. Anno MDCCXX.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Andala Vram levele Lejdabol — A 1720 — 3 — Apr.

A Legjelesebb és Legkegyelmesebb Főúrnak, Széki Teleki Sándor Úrnak,
a Szent Római Birodalom Grófjának a
legszívélyesebb üdvözletét küldi
Ruardus Andala, a teológia és a bölcselet rendes professzora

Jóllehet, rendes és rendkívüli feladatom és elfoglaltságom eléggé leköt, mégsem mellőzhetem el, hogy megragadjam ezt az alkalmat, és küldjek Neked, Legjelesebb Gróf Úr, egy rövidke levelet, melyben a leghálásabb köszönetemet szeretném kifejezni Neked, egyrészt azért a kedves jóakaratért, amelyet Méltóságod

irántam tanúsított, másrészt a minap megkapott igen-igen barátságos hangú és előzékenységről tanúskodó levélért, amellyel megtiszteltél engem. Levelemben azt is szeretném megerősíteni, hogy állandóan a legkészségesebben készen állok bármely szolgálatot elvállalni, ámbár csekély lehetőségeim csak kevés feladat végrehajtását engedik meg nekem. Azok az igen kiváló ifjak, akik Tőletek érkeznek hozzánk, különösképpen irántam egyfolytában olyan érzésekkel viseltetnek — bizonyára a Ti hazátokban szívták magukba ezeket —, hogy magától értetődően rászolgálnak az én szeretetteljes érzelmeimre. Ilyenek voltak azok is, akik már elmentek tőlünk — akik maguk helyett ajánlották ezeket a mostaniakat —, Bodoki István úr, Szoboszlai György úr; de különösen ilyen Vásárhelyi úr és Biharcsfalvi úr, akik most vannak nálunk. Egyébként még ha kevésbé lennének is ilyenek, a Te nyájasságod iránt tiszteletből nem mulasztanék el semmi olyan szívességtételt, amellyel a hasznukra lehetnék, és szolgálhatnék azoknak, akiket a Te híres nevedben ajánlottak figyelmembe. Könyörgök Istenhez, hogy végre valahára szabaditsa meg romlásba döntött hazátokat, és könyörüljön meg egyházán, amely ott sokszoros csapások terhét nyögi, és állítsa vissza az örökös békét és szabadságot. Istennek különösen azért a szándékáért könyörgök, hogy sokáig tarsa meg Gróf Urat egészségben és sértetlenül, mint az egyház és a haza oszlopát, és halmozza el az összes testi és lelki áldással isteni nevének dicsőségére, az egyház és a haza javára. Élj sokáig boldogul, Legjelesebb Gróf Úr, és továbbra is tarts méltónak szeretetedre és jóindulatodra.

Írtam Franekerben, az 1720. év áprilisának 3. napján.

195.

Franeker, 1721. március 15.

Illustrissimo et Generosissimo Principi,
Alexandro Teleki de Szek,
S.R.J. Comiti Magnanimo,
S.P.D.
Ruardus Andala.

Literas, quibus me iterum dignatus es et honorasti, Illustrissime Comes, recte accepi. Viri, quos mihi commendasti, egregios, eruditos, pios, prius D. Ladislaum Bibarcsfalvi, jam ante ad vos reducem, maxime D. Andream Wasarhellyi, h. t. etiam patrios lares repetiturum, postea Petrum Kovasznai. Tua commendatione dignissimos cognovi et expertus sum. Hi etiam fuere mihi commendatissimi; uti et quamoptime in me affecti meum affectum et amorem meriti sunt. Sed id unum doleo, Vir Illustris, quod saepe non tam cito ac quidem vellemus indigis et quidem eo beneficio dignissimis prodesse queamus. Hinc quidam ante tempus constitutum, quia locus non vacat, discedere coguntur; et alij patienter opportunitatem temporis exspectant. Hoc posteriore incommodo pressus huc usque etiam fuit Egregius et modestissimus Vir Petrus Kovasznai: qui tamen ut hac occasione in beneficium succedat, omnibus viribus allaborabo. Rogatum Te velim, Illustrissime Comes, hanc de me opinionem habeas et serves, me omnem semper operam esse daturum, ut bene affectus sim et me esse ostendam erga Vestros Hungaros et Transsylvanos, speciatim qui a Te mihi erunt commendati. Hoc pietas, hoc charitas Dei et proximi flagitat. Si non faciam, quod forte Tibi esset gratum, hoc me commode, juste et ordine facere non posse credas velim. Denique Deum ter O.M. supplex rogo, ut Patriam vestram et Ecclesiam liberet ab omni oppressione, calamitate et malo, pacem, tranquillitatem, et libertatem restituat, augeat, confirmet, Teque Tuosque ut Ecclesiae nutritios, Eruditionis, pietatis et verae Religionis cultores, Tutores et Patronos, diu conservet omnique benedictione corporali, spirituali et celesti cumulet.

Dabam Franequerae Frisiorum A.D. XV. Mart. anno MDCCXXI.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Andala Uram levele Phrysiából Franeqverából. In Ao 1721—15 Marty

A Legjelesebb és Legkiválóbb Főúrnak,
Széki Teleki Sándornak, a Szent
Római Birodalom Nagylelkű Grófjának
legszivélyesebb üdvözletét küldi
Ruardus Andala.

A levelet, amelyre engem ismételten méltónak tartottál, és amellyel megtiszteltél, Legjelesebb Gróf Úr, rendben megkaptam. Az urakat, akiket beajánlottál nálam, derék, művelt, erényes embereknek, kiváltképp Biharcsfalvi László Urat, aki korábban visszatért hozzátok, nemkülönben Vásárhelyi András Urat, aki épp most szándékozik hazatérni, végül Kovásznai Pétert ismertem meg úgy, hogy a leginkább méltóak a Te ajánlásodra. Nekem is épp ők voltak a legkedvesebbek; mivel a lehető legnemesebb érzelmekkel viseltettek irántam, és kiérdemelték szeretteljes érzéseimet. Egy dolgot azonban fájlalok, Jeles Férfiú, hogy gyakran nem lehetünk olyan gyorsan segítségére a rászorulóknak, amint pedig szeretnénk, legalább az erre a kedvezményre leginkább méltóknak. Innen ugyanis néhányan kénytelenek eltávozni a meghatározott idő előtt, mert nem ürül meg hely; mások meg kedvező időpontra várnak türelmesen. Ez a kellemetlen helyzet akadályozta ez ideig a derék és igen józan férfiút, Kovásznai Pétert is. Hogy a mostani kedvező időpontban mégis pártfogásra találjon, fokozottan fogok munkálkodni minden erőmmel. Meg szeretném kérdezni tőled, Legjelesebb Gróf, az-e a véleményed rólam, és úgy tapasztalod-e, hogy mindig kész vagyok minden fáradozásra, hogy jóindulatot tanúsítsak, és hasznosnak mutatkozzam magyarjaitok és az erdélyiek számára, különösen azok esetében, akiket Te ajánlasz nekem. Ezt követeli Isten és a közelvalók iránti odaadás, és tisztelet. Ha esetleg valamit nem úgy intéznék, ahogy az Neked, a legnagyobb megértésedre szolgál, szeretném, ha arra gondolnál: bizonyára valami akadályoz benne, hogy a legnagyobb méltányossággal, gondoskodással, körültekintéssel járjak el. Végül könyörögve kérem a Magasságos Istent, hogy szabadítsa meg a ti Hazátokat és Egyházatokat mindenféle elnyomástól, bajtól, csapástól, állítsa helyre, növelje, erősítse a békét, nyugalmat, szabadságot, Téged pedig, miként Egyházad éltetőit, a Műveltség, a kegyelet, és az igaz Hit tisztelőit, védelmezőit és Pártfogóit, sokáig épségben megőrizzen, és mindenféle testi, szellemi, és mennyei áldással halmozzon el.

Írtam a Fríziai Franekerben az 1721. év március 15. napján.

196.

Halle, 1721. június 9.

ILLUSTRISSIME DOMINE COMES DOMINE Admodum GRATIOSE.

Praeterlapsus est qvidam temporis ambitus, ubi reverentiam meam ILLUSTRISSIMAE TUAE Excellentiae testari non potui: affulsit tandem exoptata illa occasio, qva Clarissimus Enyedi, Iuvenis bonae spei, qvi apud nos optimam famam reliqvit, in dulcissimam patriam reverti cum DEO suscepit: et dum Excellentia TUA, GRATIOSE DOMINE COMES meam tenuitatem singulari unqvam Clementia dignatus est, ita toto pectore hanc arripio occasionem, qva GRATIAE TUAE meam tenuitatem humillime commendare iterata vice potui aeqve volui. Qvantumvis vero admiranda TUA Munificentia, Clementia et Benignitas erga alios in nostris etiam oris affatim inclaruit, Clementissima et Fulgentissima haec fama calcar mihi addidit, qvo tenuitatem meam gratiosae Tuae recordationi submittam. DEUM rogo qvo Illustrissimum Dominum Comitem perenni Gratia complectatur Illius dignissimam Personam et fulgentem Familiam indesinenti prosperitate beet, ita sine intervallo ero

ILLUSTRISSIMI DOMINI COMITIS
DOMINI GRATIOSI

Subjectus et addictus
Cliens atqve Cultor
Michael Alberti.

Halae. d. 9 Iunii
An. 1721.

LEGJELESEBB GRÓF ÚR, NAGYON KEDVES URAM!

Az idő körforgásából elillant egy szakasz, amely során nem állt módomban LEGJELESEBB KIVÁLÓSÁGODNAK tiszteletemet bizonyítani. Végre mégis felcsillant ez a várva-várt alkalom, amennyiben a Híres-neves Enyedi, ez a szépreményű Ifjú, aki nálunk is a legdicsőbb hírnevet hagyta maga után, elhatározta, hogy ISTEN kegyelmével gyönyörűséges hazájába visszatér: és mivel KIVÁLÓSÁGOD, KEDVES GRÓF URAM, méltónak tartotta csekélységemet a páratlan jóindulatra, így elszántan megragadom ezt az alkalmat, amelynek folytán éppen úgy, ahogy óhajtottam, a legalázatosabban ismételten KEGYELMED jóindulatába ajánlhattam csekélységemet. Amennyire a mi vidékünkön is eléggé híre kelt a Te mások iránti csodálatra méltó Bőkezűségednek, Jólelkűségednek és Szívélyességednek, ennek megfelelően ez a Nagylelkű Jóindulatról tanúskodó Fényességes hírnév sarkallt engem arra, hogy csekélységemet szíves emlékezetedbe idézzem. Kérem az ISTENT, hogy Legkiválóbb Gróf Urat örökké tartó hálával vegye körül legméltóbb Személyét és ragyogó Családját szakadatlan jóléttel örvendeztesse, ily módon szakadatlanul leszek

LEGKIVÁLÓBB GRÓF ÚRNAK
KEGYELMES URAMNAK

Odaadó és alázatos
pártfogoltja és tisztelője
Michael Alberti

Hallében,
Az 1721. év júniusának 9. napján.

JEGYZÉKEK, MUTATÓK, KÉPEK, DOKUMENTUMOK

A szövegközlésben előforduló rövidítések

A. = anno
Acad. = Academia, Academicus
a. d., AD = anno Domini
ante diem
Ai. = anni
An. = anno
annakf. = annakfelette
Ao. = anno
b. = becsületes
b. e. = boldog emlékezetű
B. N. Enyedi = Bethlen Nagyenyedi
Bold. Assz. Hav. = Boldogasszony hava
C. = Collegium
Comiti
Celeb., Celeber. = Celebro; Celebris
Coll., Colleg. = Collegium
commend. = commendatio, commendatoria
Cib., Cibin = Cibinium
d. = die
D. = Doctor
datum
Dat. = datam
Dab. = dabam
den. = dénár
Deus O. M. = ... optimus maximus
dignit. = dignitas
Dn., DN. = Domino
Doct. = Doctor
Eszt. = esztendő
Excell. = Excellentissimus
F., Fels. = Felséges
Facult. = Facultas
Fl., Flor. = florenus
Fl. Rh. = Florenus Rhenensis
flz. = florenus
G., Gr. = Gróf
Gn. = Generosus
gross. = grossi
Gubern. = Gubernium, Gubernator
h. = hogy
H., Hung., Hungar. = Hungarus
h. t. i. = hogy tudniillik
Idv. = idvezült
Ill., Illustr. = Illustrissimus
l. s. = locus sigilli
Magnif. = Magnificus
M. = Méltóságos
Medicus
M., Mélt., Méltos. = Méltóságos
M., Med. = Medicus
m. h. = minthogy
m. hogy = minthogy
minth. = minthogy
mk = maga kezével
ms = manuscriptum
mtk = maga tulajdon kezével
N. = Nagyságos, Nemzetes
NB. = nota bene
nro. = numero
Ord. = ordinis
P., Pr., Prof. = Professor
pereg. = peregrinus
p. o. = példának okáért
Prov. = Példabeszédek
P. s. = postscriptum
Publ. = Publicus
R., Ref., Refr., Rfr. = Reformatus
Refor., Reform., Reformat. = Reformatus
Praef. = Praefectus
S. = sanctus
Sig. = signatum
S. P. D. = salutem plurimam dicit
sz., Sz. = szent
Sz. T. S. = Széki Teleki Sándor
Stipend. = Stipendiarius
T. = Tiszteletes
Tekintetes
tall., Tall. = tallér
Theol. = Theologia
Ti., Tisz., Tiszt. = Tiszteletes
Ungr. = Ungarus

Rövidítések, magyarázatok a mutatókhoz

ált. = általában
átv. = átvitt értelemben
br. = báró
e. = előtt
c. = című
cs. = család
fn = főnév
gr. = gróf
h. = helyesen
hatszó. = határozószó
hg. = herceg
id. = idősebb
ifj. = ifjabb
k. = körül
körüli
m. = melléklet
magy. = magyar
mh. = meghalt
mnév = melléknév
nyj. = nyelvjárás
özv. = özvegy
sz. = született
század
u. = után
v. = vagy
vki = valaki
vmi = valami

Személy- és helynévmutatónk tartalmazza peregrinusaink legfontosabb életrajzi adatait (a jegyzetet is pótolja egyben), kitér a szövegbeli utalásokra, ahol ez a szöveg megértéséhez feltétlenül szükséges; felveszi a helységek (és személynevek) levelekben előforduló régies alakját is, s megadja — ahol ez ideríthető volt a helységek mai elhelyezkedését. Kivételek ez alól a történelmi Magyarország helynevei, amelyeket egységesen a Lipszky János-féle helységnévtár alapján vettünk fel. A helynévmutatóban ha a régi v. hibás alakváltozatok, és a mai alak között betűnyi eltérés van, zárójelet használtunk. Személynévmutatónkban zárójelben adtuk meg egy-egy név alakváltozatait, ugyanígy zárójelet használtunk, ha egy alakon belül csak betűnyi eltérés van, s ha valaki megkülönböztető melléknevét nem használta. Több helyen, ha a levélbeli adatok nem teszik egyértelművé, hogy az adott szövegrészletben kiről van szó, megadjuk a másik, esetleg másik két személyt, s ezek adatait, akikről a kor átnézett irodalma, forrásanyaga alapján szó lehet, remélve, hogy ezzel a további kutatást segítjük elő. Mutatónk a *főszövegben* előforduló személy- és helyneveket tartalmazza.

A mutatók elkészítéséhez az általában használt szakirodalmon kívül segítséget nyújtott Jakó Zsigmond—Juhász István Nagyenyedi diákok 1662—1848, valamint G. Henk van Graaf A németalföldi akadémiák és az erdélyi protestantizmus a XVIII. sz.-ban 1695—1795 c. művek. Sok születési, halálozási évszám, hivatali beosztás megállapításában, pontosításában segítségünkre volt az erdélyi gubernium és az erdélyi kancellária megfelelő iratanyaga. Munkánk sok ponton kapcsolódik Zoványi Jenő Egyháztörténeti lexikonához, több helyen átvéve, néhány helyen kiegészítve, pontosítva adatait.

abbreviál = rövidít
ab illo tempore = attól az időtől fogva
abjecte = rangjához méltatlanul, hitványul
abludál = különbözik, elüt
abortus = pusztulás
absentál = távol van
absentia = távollét, hiányzás
absque misericordia = könyörület nélkül
Academiai Senatus = Egyetemi Tanács
academica promotio = egyetemi előrehaladás
academicus, academizáns = külföldi egyetemen tanuló (ill. ott végzet, volt) diák
acatholicus = nem katolikus
accedál = hozzájárul, segít
accludál = mellékel, csatol
acclusa = levél melléklete
accomodál = alkalmazza magát, (alkalmazkodik)
accomodatio = készség, gondoskodás, bánásmód, alkalmazkodás
accurate = pontosan, gondosan
accusál = vádol
Acheronticus senex = a túlvilág küszöbén álló öreg
acquiescentia = megnyugvás, vigasztalás
acqvirál = összegyűjt, szerez
actu = cselekedettel
actu trual = tevékenyen él, tényleg használ
ad contentum = megelégedésére
adfectio = ld. affectio
adhibeál = alkalmaz, használ
aditus = lehetőség, alkalom
adjiciál = hozzátesz, hozzácsatol
adjungál = hozzákapcsol; megnyer
Adjutant = segédtiszt
ad majorem experientiam = bőségesebb tapasztalatszerzésre
admaturál = siettet
adminiculum = támasz, segéd, segédeszköz
administrál = intéz(kedik)
ad minus = legalább
admirál = csodál(kozik)
admittál = küld, bebocsát, megbocsát
admoneál = figyelmeztet
admonitio = intés, intelem, figyelmeztetés
admonitus lévén = mivel figyelmeztettek
adoptivus = befogadott, csatlakozott
adornál = előkészít, rendez; díszít, ékesít
ad politicum statum = a politikai dolgok irányába
ad stuporem (vagjon) = bámulatra méltó
ad summum = legfeljebb; legalább
ad tempus praefixum = a megbeszélt időben
ad terrificationem ejusdem = az ő elrémisztésére
ad ulteriora = utoljára, végül is
ad ulteriorem dispositionem = a végső, legközelebbi rendelkezésig
ad votum = szavamra
ad votum sufficiál = megfelel a kívánságnak
aemulatio = versengés, vetélkedés
aequál = felér vmivel
aequi bonique consulat = méltóképpen és igazságosan dönt
aequus et prudens = méltányos és bölcs
aerarium = kincstár
aestimál = becsül, értékel
aetas = kor
affectio = jóindulat
affectus = állapot
afficiál = hatással, befolyással van vkire; megviselt állapotba kerül
agal = intéz
ágens = ügyvivő (az erdélyi felek ügyeinek hivatalos képviselője a bécsi hatóságoknál)
a(g)gratuál = szerencsét kíván, kifejezi örömét

agratulatoriai vers = szerencsekívánó vers
agnoscal = felismer; elismer
ajándék(on), (ajándékposta stb.) = fizetés nélkül, ingyen(es)
ájer = levegő
alacritás = élénkség
alias = egyébként
aliquem inveniet locum = kapjon némi megbecsülést
allaborál = iparkodva hozzátesz
altercatio = vitatkozás
altius imprimal = mélyen emlékezetbe vés
alumnia = ösztöndíj
alumniai beneficium = ösztöndíjas javadalom
alumnia succedál = ösztöndíj illeti meg
alumniat obtineál = ösztöndíjban részesül
alumniat usual = ösztöndíjat élvez
alumnus = ösztöndíjas diák
a mea parte = a magam részéről
a memoria hominum = emberemlékezet óta
amica violentia = barátságos erőszakkal
amnestia = feledés
amnestiabol excludalt exul = közkegyelemben nem részesült számüzött
amoveál = elmozdít, eltávolít, elhárít
amplectál = elfogad, magára vállal
angaria = fuvarrobot
angustia = szorultság, szűkös állapot
annectal = csatol
anni ejusdem... = ugyanazon év...
anni praeterlapsi... = az elmúlt év
anni praesentis = folyó év...
anni praeteriti... datált = az elmúlt évnek a... keltezett
anni proxime elapsi = tavalyi évnek a...
anno praeterito = tavaly
annorum... = ...éves
annuatim = évenként
annumeral = hozzászámít, hozzásorol
ante consummatam experientiam = a gyakorlat befejezése előtt
antequam = mielőtt
ante tempus = idő előtt
antevertal = megelőz vmit, elejét veszi vminek
anticipál = előrehoz; a vártnál előbb elér; sejtet, előlegez
antiqvitás = régi dolgokkal foglalkozó tudományok, régiség
Antiquitatum Studiosissimus = igen jól ért a régi dolgokhoz
anxia solicitudo = nyugtalanító gond
anxietas = szorultság, szűkös állapot
a parte = részünkről
aperial = feltár
aperte = nyiltan, világosan
a Planeták conjunctioja = a bolygók egymáshoz való viszonya
Apostata = hitehagyott
apparatus = készültség; felszerelés
appendál = rábíz
applaudál = tiszteletét fejezi ki, örül
applicál = alkalmaz
apprehensio = sértődés, harag
ap(p)robál = helyesel, megelégszik vmivel, jóváhagy, engedélyez
a radice virgis virilis = a hímvessző tövétől
arbitrium = határozat, döntés; hatalom
archicancellarius = főkancellár
árendál = bérbe vesz (földet, házat)
arestal = letartóztat, őrizetbe vesz
argentinai pénz = moneta argentea, ezüstpénz
argumentum = érv, indok, bizonyíték, tartalom, ok
argumentummal remonstral = érvekkel bizonyít
árkus papir = ívpapír
armada = hadsereg
armata manu = fegyveres erővel
armatura = fegyverzet, hadsereg
Armistitium = fegyverszünet
arrectis auribus = füleit hegyezve, feszült figyelemmel
artificiose imitál = művészien utánoz
assecurál = biztosít, megerősít
assequal = elér, véghezvisz
assignál = juttat, kiutal
assistentiával foveál = támogatással siet segítségére
átani = ártani
athleta = hős
atqui = márpedig, pedig hát
atrabile impregnált = gyanakvó előítéletekkel fertőzött
attestal = bizonyít
at(t)estatum = igazolás, tanúsítás
auctio = árverés
auctiot instituál = árverést rendez
aud(i)entia = kihallgatás, fogadás
Auditorával Disputatiot Claudaltatni = hallgatójával értekezést készíttetni
augeál = növel, bővít
Aula = udvar
Aula demanalja = az udvar rábízza
author = szerző; értelmi szerző; kitalálója vminek

authoritás = tekintély; vmire való hatalom
avide = kíváncsian, türelmetlenül

bagasia = poggyász
bánkó = itt: bank (pénzintézet)
barbarus = bennszülött
basa dohány = finom török dohányfajta
batalion = zászlóalj
Batalion Praesidium = őrzászlóalj
beesküszik = hivatalba, szolgálatba, városi polgárok közé álláskor, vallásváltoztatáskor esküt tesz
Bellum Civile = polgárháború, belviszály
beneficium = javadalom, ösztöndíj; jótétemény
beneficiumot obtineál = javadalomra tesz szert
beneficiumra admittál = ösztöndíjban részesít
beneplacitum = tetszés
bene qvidem = ugyan jól
benigne excipiál = szívélyesen fogad, szívesen lát
beszerkeszt = vmi úton-módon, fortéllyal a kiválasztottak közé bejuttat vkit
bokály edény = ónmázas edény v. fajansz; mnévként csak Erdélyben
bona fide = becsülettel, jóhiszeműen
bonum = vkinek a java
bölcs judiciumu Favor = bölcs belátású jóindulat
brevi = rövidesen
brevibus = rövidebben, röviden
breviter = röviden
brigadier = dandárparancsnok
busit = kéréssel terhel, háborgat vkit

campania = ld. compania
candide = becsületesen, tisztán
canicula = nyár
caelestis = égi
caeterum = egyébként
campament, campement = táborozás
campus = tér, térség, lehetőség
canális = csatorna, víztároló
candor = becsületesség, őszinteség
cantoronként = negyedévenként
capacitás = képesség; hatóerő, teljesítőképesség
capax = alkalmas
capitulal = megadja magát
cardinalis (fn) = bíboros
cardinalis (mn) = fő, sarkalatos
cartaceum munusculum = papírból való apró ajándék
cartilagotska = porc
casu qvo = vmilyen okból kifolyólag
casus = eset
causál = okul felhoz, okol, okoz, vádol
causát annectal = az indokot valami mellé sorolja
cautio = jótállás, kezesség
Cämmerling = Cammerlengo: pápai tisztségviselő, a számvevőszék legfontosabb felügyelője
cedal = juttat, átenged vkinek vmit
celerius opinione = gyors értesülés alapján
cellula = kis cella, kamra
celnai bor = Celnán szűrt bor
censura = ítélet, vélemény, megbírálás
censuriát sustineál = megrovásban részesül; elhalasztja az ítéletet
cepa = hagyma
Cephalica fü = fejfájás ellen való orvosság
ceremonia = szertartás; eljárásmód
certiorál = értesít
certissimum = holtbiztos
certo fine = bizonyos céllal
chirográfum = kézírás
Chirurgicum instrumentum = orvosi eszközök
Chymian tractaltatik = a vegyészet foglalkozik vele
circa finem... = vége körül, ... felé
circa hocce punctum = ezzel a ponttal kapcsolatban
circa medium... = ... közepe táján
circa medium mensis = a hónap közepe táján
circinus = körző
circiter = körülbelül
circumstantia = körülmény
circumveniál = közbenjár
cital = idéz, hiv, rendel
clarifical = megvilágosít (átv.)
Clarissimus = „legfényesebb" (címzésben)
classis = hajóhad
claudál = befejez, bevégez
clientela = pártfogás, védnökség
clientelaris obligatio = a pártfogó iránti kötelesség
cogal = sürget, unszol
cognitio = ismeret, jártasság
cohaerenter premáltatni = szakadatlanul terheltetni

colál = művel; használ
collecta directora = a gyűjtés irányítója
collocálja magát = elhelyezkedik, helyet talál
collocatio = elhelyezés, juttatás, áthelyezés
colludál = összejátszik
colonellus = ezredes
columna = hasáb
comes = kísérő, útitárs, gróf
comitiva = kíséret
com(m)anderoz = irányít, vezényel
commendatio, commendatoria = ajánlás
commendans, commendérozó = parancsnok
commendéroz = elküld, rábíz
commensális = kedvezményes étkeztetésben részesülő
commercium = kereskedelem
commerciuma in mercatura = kereskedelmi kapcsolata
commercium intercludáltatása = kereskedelmi kapcsolatok megszakítása
commissariatus (provinciális) = tartományi biztosság (összekötő szerv a katonaság és a polgári kormányzat között, mely az adóügy intézésén kívül a hadsereg anyag, élelem és szállítási szükségleteiről gondoskodott)
committal = elrendel, megbízást ad
commode = kényelmesen
commoditas = alkalmas időpont
commorál = időz(ik)
commoráló = található
communicans = összekötő
compania = társaság; összecsapás, háború
compareal = megjelenik, odamegy; jelentkezik
compellál = elér valakit; felkeres; vádol
compendiumot suppeditál = nyereséget hoz
compendizál = rövidre szab
competens, competitor = pályatárs, aki ugyanarra pályázik
complaceál, complatiál = tetszik, tetszeni igyekszik, örömet szerez
complectál = tartalmaz
complementizál = tiszteleg
completus = teljes
complex = vkivel szoros kapcsolatban lévő
complexio = összeköttetés, kapcsolat
compositio = összetétel; megállapodás
computál = kiszámít, elszámol
concanbium = cserekapcsolat
conceptusu = észjárású, fogalmazású
concidál = megromlik, elzüllik
concipiál = jól megjegyez valamit
concludál = következtet, megállapodik
conclusum = vélemény
concubina = ágyas, szerető
concurrál = erélyesen fellép
condescendál = hajlandó vmire, leereszkedik vmeddig (átv.)
condictus = együttes vélemény
conditio = körülmény, feltétel
condoleál = fájlal, gyászol
condonál = elnéz
conferal = elbeszél, tanácskozik; átad, átenged
confessive = bevallottan
confidentia = bizalom
confirmál = megerősít; erősen tartja magát vmihez
confórmál = tájékoztat, értesít
confuse = zavarosan
conjiciál = sejt, gyanít
conjunctim = együtt, közösen
conjunctio = kapcsolat; házassági kötelék
conjunctura = állapot, helyzet; kapcsolat
connexio = kapcsolat; következmény
conscientiose = lelkiismeretesen; egyetértőleg
consensus = megegyezés, megállapodás
consentiál = egyetért
consequentia = következtetés
consequentiákat nectál = végső határozatot hoz
considerál = megfontol, meggondol
consignal = felír
consolál = (meg)vigasztal, biztat
consonuál = beleegyezik
constans = állhatatos, kitartó
constanter = állhatatosan
constantissime perseverál = állhatatosan kitart
constat = kerül (vmibe), kitesz (vmenynyit)
consternatio = zűrzavar, riadalom
constitutio = állapot, rend, rendelkezés, intézkedés
consulál = tanácsot kér, törődik vmivel, gondoskodik
consumálódik = létrejön, befejződik
contagio = járvány, ragály
contemnál = megvet, lebecsül

contem(p)tusnak ne imputállyák = ne gondolják azt, hogy megelégeltük a dolgot
contentál = kielégít
contentim = elégedetten
contentum = kielégítés, megelégedettség
contestal = tanúsít, nyilvánít
contignatio = emelet
contineál = visszatart, tartóztat
continentiahoz conformal = tartalomhoz alkalmazkodik
continuo exerceáltat = folyamatosan gyakorlatoztat
continuus = folytonos
continuuskodik = folyamatosan vmilyen állapotban van
contractuális = szerződéssel kapcsolatos
contrariom = vminek az ellenkezője
contrarius = ellenséges
contrascriba = a diákautonómia második képviselője
contrascribai officium = a diákautonómia képviselőjének hivatala
contrectál = megtapogat
curiose expiscal = kíváncsian kifürkész
contribuál = hozzájárul, eloszt
controversia = ellenkezés
conveniál = megegyezik, közösen elhatároz
conventionalis = szokásos; szerződéssel kapcsolatos
conversal = társalog, vkinek társaságában van
convictorium; convicturium = szállás, étkezőhely
convocal = összehív
coperta, cooperta = boríték
coqva = főző asszony
coram = személyesen
coram me = jelenlétemben
corroborál = megerősít
credentia = pohárszék
creditor = hitelező
creditoriumot contentál = kifizeti az adósságát
crisis = döntés
cultura = termesztés, művelés
cum fiducia = bizalommal
cum honore = becsülettel
cum humillima venia = a legalázatosabban engedelmet kérve
cum omnibus adjunctis = mindennel együtt, ami hozzátartozik
cum omnibus circumstantiis = minden körülménnyel együtt
cum omnibus particularitatibus = minden részletre kiterjedően
cum omni devotione = a legnagyobb alázattal
cum plenaria instructione = mindenre kiterjedő útbaigazítással
cum pleni protestantione = a legnagyobb tiltakozás közepette
cum praecautione = kellő óvatossággal
cum specificatione = a jegyzékkel együtt
Curatoratus Status = gondnoki hivatal
curiositatis causa (v. ergo) = érdekesség kedvéért
curiosus Phisicus = érdeklődő, természettudós
... currentis = folyó (hó, év) ...-n
currier = küldönc, futár, közvetítő
cursus, curzus = egyetemi tanulmány, utazás, lefolyás, tartam
csáva = talán 'segítség' értelemben
csobolyó = lapos fahordócska; ital tartására és ivóedényül is haszn.
csutok = fatuskó, fatönk
csutora = szopóka

data occasione = alkalomadtán
debita és devota subjectio = köteles és alázatos engedelem
de caetero = ami a továbbiakat illeti
decedál = elmegy
Dechant = Decanus: a Rómában levő kardinálisok legidősebbike, ez a tisztség magával vonta az ostiai püspökség birtoklását is
declinál = eltér, alábbhagy
dedignal = méltatlannak tart
defalcalodik = levonódik, kárba vész
defectus tollálása = fogyatékosság megszüntetése
defendál = támogat, védelmez
defitiálnak = hiányosságokkal rendelkeznek
de fundo pacis = a béke biztosítékáról
degustál = megpróbál
dehortálja hogy desistállyon = inti, hogy hagyjon fel (vmivel)
delectatio = gyönyörködés, élvezet
deliberál = határoz, dönt
delineál = megtervez
Delphinn = (dauphin) francia trónörökös
demereál = kiérdemel; jó szolgálattal lekötelez vkit
de necesse disputal = kötelező értekezést készít

denegál = megtagad; megszüntet, megvon, abbahagy vmit
denominál = megnevez, kinevez
denunciál = üzen
Deo et Ecclesiae = Istennek és az Egyháznak
de particularitatibus = a részleteket illetően
depatiens impatientia = csillapíthatatlan türelmetlenség
dependeál = függ vmitől
dependentiát subeál = (vmitől) függő helyzetbe kerül
deplorál = elpanaszol
deponál = elhagy, letesz, elküld, letétbe helyez, kifizet (adósságot)
depraecal = kérlel, könyörög
de praesenti = jelenleg
deputál = küld, (ki)rendel
de reliquo = a többi dolgot illetően
describál = leír
dessignal ad residendum = tartózkodási helynek kijelöl
desistál = eláll vmitől
desperál = elveszíti reményét, kétségbeesik
despiciál = lenéz, megvet
desponsalt = megözvegyült
destinál = kijelöl
detegál = feltár, elmond; leleplez
de tempore = idejében
detentio = letartóztatás, akadályoz(tat)ás, megtartás, visszatérés
detineál = visszatart
detrimentum = kár, veszteség
deveniál = jut, kerül
devinciál = lekötelez, leköt, megnyer
devotiot contestál = tiszteletet tanúsít
devoveál = fogad, felajánl, szentel
dexteritás = ügyesség, okosság
dical = felajánl
dies = nap
dies Crucis = a kereszt felmagasztalásának napja (szept. 14.)
dies Reminiscere = nagyböjt második vasárnapja
differál = elhalaszt
dif(f)icilis = nehezményező, akadályozó
difficultas dedicalodik = nehézség keletkezik
diffidentia = bizalmatlanság
dificultás = nehézség
dignitás = méltóság
diligens = szorgalmas, gondos
dimissio = elbocsájtás, elengedés
dirimál = megszüntet
disceptatio = tárgyalás, megvitatás
disciplina = oktatás, tanítás
discretio = méltányosság, belátás
disgratia = kegyvesztettség
disgustalódik = elveszti a kedvét, elveszti mások rokonszenvét
dispendium = kiadás; kár, veszteség
dispensál = eloszt, szétoszt (gazdálkodik), elrendez
dissensus = nézeteltérés, ellentét
distincte = aprólékosan
distinctio = különbség
distinctus = sokféle, változatos
distractio = egyenetlenség, hiba
disturbium interveniál = zavar, háborúság jön közbe
ditio = vkinek fennhatósága alá tartozó terület; hatalmi jogkör
Divina providentia = isteni gondviselés
Doctoralis gradust ambial = doktori fokozatra pályázik
dört = tőzeg
drajer = garas
dubius = kétséges
dudorog = didereg
duellum = párbaj; párbeszéd
duplical = megkétszerez
durál = időzik, tart, marad
dux = vezér; herceg

ea lege = abban a törvényben
Ecclepsis = napfogyatkozás
Edel Knab = apród
edictum = rendelet
effectuál = megvalósít, véghezvisz
effectumban megy = végbemegy, megvalósul
efficiál = elintéz
effigies = képmás
együgyü = egyszerű, jámbor, hitvány, tudatlan stb.
ejtel = szász eredetű, erdélyi folyadékmérték: kb. másfél liter
... ejusdem anni (mensis) = ugyanazon év (hónap) ...-n
... ekéje = ... kenyere
eleemosyna = ellátás
eludal = figyelmen kívül hagy, kijátszik
Enchiridion = kézikönyvecske
entzen-bentzen = haszontalan apróság
enumerál = előszámlál, felsorol
eo conditione = azzal a feltétellel
Ephorus = felügyelő

Epithalamium = menyegzői dal, -költemény
érdegelik = érint, érdekel (átv. is)
erigal = kijár, kieszközöl, emel, létesít
erogál = kifizet, kiad
eruptio = támadás
etiam atque etiam = ismét és újra
eventus = kimenetel, eredmény, siker
eventus docebit = majd a végén megtudjuk
evidentibus argumentis compensál = nyilvánvaló bizonyítékokkal viszonoz
ex agro Franequerano Frisiorum = ... földjéről
examen = vizsgálat, megfigyelés; vizsga
ex authenticis = megbízható forrásból
ex causis praegnantibus = fontos okok miatt
excedál = túlzásba viszi a dolgot
excellens = kiemelkedő, kiváló
Excellentissimus = „kiváló" (címzésben)
Excelsum Gubernium = Magas Főkormányszék
excipiál = kifogásol, háborgat, zaklat
ex circumstantiis = a körülményekből
excitál = indít, késztet
excludál = kizár
excolál = művel, gyakorol
excontental = kielégít, kifizet
ex Copiis = a másolatokból
excurral = gyorsan előrejut
excursio = kirohanás
excusatio = mentegetőzés
ex certissimis documentis = a legbiztosabb jelekből
excusatoria levél = igazoló levél
ex debito candore = köteles őszinteségből
executio = végrehajtás (ítéleté)
executor = végrehajtó, aki a rábízott ügyet elintézi
exerál = nyilvánít, kimutat
exercéroztat = gyakorlatoztat
exercitált = tanúsított, gyakorolt
Exercitii Causa = gyakorlás miatt
exercitium = gyakorlat; testgyakorlás
ex fundamento = az alapoktól
exhaureálódik = kifogy, kimerül
exigentia = követelmény
exilium = száműzetés, számkivetettség
ex malitia = gonoszságból
ex nostris emanált = tőlünk származó
ex officio = kötelességszerűen
ex omni parte = minden részről
exornál = vmivel ellát
expectans = elváró, kívánó
expedial = felad, útjára indít, küld
expeditio = feladás, kibocsátás (levélé); küldemény; hadjárat
expensa = kiadás, költség
expensa impedialt = a költség akadályozott
experiál = tapasztal, tapasztalatot szerez, megismer
experientia = tapasztalat
explicál = kifejt, megfejt
exponál = kitesz, kiszolgáltat vminek
expressal = kifejezésre juttat vmit, tanúsít
expresse = kifejezetten
expressus = hír, közlemény, nyomtatott irat
ex privato assistál = magánérdekből marad meg (vmilyen állapotban)
expugnál = elfoglal
ex religiosioribus compareál = azok közül valónak tűnik, akik túlzásba viszik a vallásos buzgólkodást
exscriptio = leírás, recept
ex superabundanti = a fölöslegesség miatt
extendál = kiterjed; törekszik
extollál = dicsér, magasztal
extorsio = kierőszakolás, zsarolás
ex toto = teljesen, egészen
extractum = kivonat
extrahál = kivesz, szerez; kivonatot készít
extrahálják az liquort = kivonják a nedvet
extra me = magamon kívül
extraneus = külföldi
extraordinaria, -us = rendkívüli, soronkívüli, kivételes
extra patriam = a hazán kívül
extra Sphaeram = érdeklődési körön kívül
extremitás = végső állapot, szélsőséges helyzet
exuálván vexálnak = vmiből kivetkőzve zaklatnak
exundatio = árvíz

facies = helyzet, állapot
facilis = engedékeny, belátó
facilitál = megkönnyít, segít, előremozdít
factio = párttevékenység; összeesküvés, érdekcsoport
facto consilio = tanácskozást tartván
factor = ügyintéző, megbízott
facultas = kar, szak

faemineus sexus = női nem
Fautor = pártfogó, jóakaró
faveal = kedvez
favor = kedvezés, kegy, jóindulat
febricitans = lázas
febris ardens = emésztő láz
fejér pénz = moneta argentea, ezüst pénz
feles = számos, sok
felicem me dicerem = szerencsésnek mondanám magam
felicissime = igen szerencsésen
felix successus = szerencsés kimenetel
felpredáltatás = elpusztítás, tönkretétel
feneklik = rajta marad
Fehndrich = zászlós
fertály = negyed
festinante calamo = nagy sietséggel (siető tollal, átv).
fida commoditas = hűséges illendőség
fide dignus = szavahihető, megbízható
fidelis = hűséges
fidelitás = megbízhatóság, lelkiismeretesség, hűség
fide mea mediante = legjobb lelkiismeretem szerint
figmentum = ürügy, kifogás
finitis studiis = a tanulmányok befejezése után
firmis argumentis = erős érvekkel
firmiter = erősen
firnis = lakk
flajtz = talán 'legjobb' értelemben
flinta = kovás puska
floreál = virágzik
florenus Rhenensis = Rénes forint
fodor dohány = fodros levelű dohány
foedus = megállapodás, szövetség
foedust ineál = megállapodást köt
folnagy = falunagy, bíró
fomes = gyújtóanyag; uszító, buzdító
formalis = megszokott, elfogadott formájú
forma votum = esküforma
Fortalitium = erőd
forum = piactér
fottáig (élete) = élete fogytáig
foveál = támogat
Fö Com(m)ando = főparancsnokság
fövény = finom szemcséjű homok
frequens = sűrű, gyakori
freqventia = gyülekezet, tömeg, sokaság, élénkség, nagy látogatottság
frequentál = látogat
frugalis = becsületes, derék
frustralodik = csalódik, hiába jár
frustralodik urgealasra = hiába szeretné elérni, csalódik
fundal = alapít
fundatio = alapítás, megalapozás
fundus = alap
fuse = hosszadalmasan
fülheggyel hall = nem megbízható forrásból, bizonytalanul hall vmit

garantiroz = biztosítékot ígér
gédelget = kényeztet, dédelget, gondoz
generale exercitium = általános hadgyakorlat
generalibus verbis = általánosságban
generalis = tábornok
Generális campimarsch = tábornagy
Generális vigil. Praefectus = vezérőrnagy
generaliter = általában, általánosságban
generositas = nemesség, nemeslelkűség
Genethliacum = születésnapi költemény
Genista = szagos jeneszter
geniusa szerint = jóakarata szerint
genuine aperial = őszintén feltár
Gira = pénznem, (márka)
gradus = fokozat; rang, fok
granatéros = gránátos (kézi hajítású gránátokkal felszerelt katona)
grassál = terjed, dühöng, tombol, 'grasszál' (pl. járvány)
gratia = kegy, jóindulat, hála, bocsánat
gratia Deo = hála Istennek
gratiarum actio = köszönetnyilvánítás
gratiát consideral = tekintetbe veszi a jóindulatot
gratiat demereal = kegyet érdemel ki
gratiose prospiciál = kegyesen gondoskodik
gratitudo = hála, köszönet
gratuita = ingyenes
gratuitus alumnus = tandíjmentes ösztöndíjas
gravis praetendens = súlyos dolgokat terjesztő
gubernator = kormányzó
Gubernium = Főkormányszék (kormányzati szerv Erdélyben)
gurdaly = gurdély; magasra nőtt és összegubancosodott kóros burján
gustus = ízlés

habitus = ruházat; megjelenés
hac conditione = ezzel a feltétellel

hac in parte = a dolognak e részében
hac vice = ez alkalommal
haereditariumot praetendál = örökséget követel
hajat reá = törődik vele
hallatlan (virágmag) = híres, ismeretlen
hettzike = hacuka; felsőkabát
hiatus = fogyatékosság, űr
Hieroglyphicus = írással foglalkozó
his inclusis = ezeket ide csatolva
historia = érdekes esemény: történet; történelem
historica relatio = történeti elbeszélés
hoc addito = azt is hozzáfűzvén ...
hoc erat praecipuum = azt hangsúlyozták
hoc est certum = az biztos
hoc respectu = ebben a tekintetben
horgas = pénznem
hostát = külváros
hozzám subsentiált = iránt am éreztetett, velem észrevétetett
hundczfut = csaló, gyáva, gazember (Hundsfott)
hybernatio = téli szállás
hypochondriaca affectio = olyan állapot, amikor vki betegnek képzeli magát

ibrik = edény, csésze
i(d) e(st) etc. = azaz stb.
idem qui supra = ugyanaz, aki fent
ignis borealis = északi fény
illustrál = dicsőít, napfényre hoz, megvilágít, érthetővé tesz
Illustris Titulus = „fényes" cím
imitál = az eredetit utánozva ábrázol vmit; színlel, utánoz
immediate = közvetlenül
immediatum ministerium = közvetlen szolgálat
immutabilis = megváltozhatatlan
impartiális = nem részrehajló, pártatlan
impedimentum = akadály
imperialis gróf = birodalmi gróf
impetrál = elér, kieszközöl, megszerez
impingál = kellemetlenséget okoz, ellenszegül vminek
implorál = könyörög, esdekel
imponál = vmit kiró, rászab vkire
importál = magával hoz, okoz, jelent
importalo = kitevő
importune = alkalmatlanul
importunus = alkalmatlan, erőszakos
importunus pulsator = alkalmatlan kopogtató
impossibile = lehetetlen
impracticabile = nem célszerű, kedvezőtlen
improperál = nehezményez
improvidens = tapasztalatlan
impudenter és imprudenter = szégyentelenül és oktalanul
impurum maculatum = ocsmány, érdektelen dolog; piszkozat
in Amore = a szeretetben
inanis fabula = üres szóbeszéd
in antecessu = előre, előzetesen
inaska = fiatal legény
inaugurál = beiktat
in Augusto proximo = legközelebbi augusztusban
inclinatio = jóindulat, hajlam
includal = mellékel, csatol, befoglal, bezár, magába foglal; ellep, elönt (tenger a szárazföldet)
inclusa = csatolt küldemény
incommodal = alkalmatlankodik, terhére van
incultum Epistolium = hevenyészett levél
indicál = meghatároz, elrendel, megszab
in diebus antiquis = a régi napokban
indifferenter = megkülönböztetés nélkül
indigestio = rendezetlenség, zavar
indignálódik = méltatlankodik, bosszankodik
indigna patientia = kényszerű türelmesség
indorsal = vminek a hátára ráír vmit
indorsatio = vminek a hátán lévő írás
inducál = rávesz, unszol
industria = iparkodás, szorgalom
industriose = serényen, szorgalmasan, buzgón
in excusationem domini = ... úr mentségére
in exemplaribus = példányonként, v. másolatokban
inexpertus = tapasztalatlan
inexpugnabili voce = el nem fojtható hangon
in Facultate Medica = az orvosi karon
infallabiliter = csalhatatlanul, egészen biztosan
informatus = értesült
infringál = megváltoztat, gyengít
ingemiscal = sóhajtozik
in genere, generalibus = általánosságban, általában
in gradu actuali = időszerű állapotban

ingratus = hálátlan
ingredientia = jártasság
in his = ezeket a dolgokat illetően
in hoc statu = ebben az állapotban
in incognito loco = ismeretlen helyen
in initiis hujus anni = ez év elején
injuria = jogtalanság
injurialtatás = jogtalan bántalom
in literis = levelében
in negotiis religionis = vallási ügyekben
in nomine Domini = Az Úr nevében
in omnem eventum = minden esetben, bármi történjék is
in particulari = a részleteket illetően; részletesen
in peregrinatione mea = tanulmányutam során
in peregrinationis cursu = a vándorlás folyamán
in peregrino solo = idegen földben
in perpetuum = folyamatosan
in perpetuum tollálják = beláthatatlan időre elhalasztják
in Persona = személyre vonatkozóan; személyesen
in praesenti = jelenleg
in praxi = gyakorlatban, ténylegesen
in publico = nyilvánosság előtt, közügyekben
in publico compareál = nyilvánosság előtt mutatkozik
inquietalt = zaklatott, bántalmazott
inquiraltat = vizsgálatot indít
inquisitio = vizsgálat
in quo statu = milyen állapotban
in redituis visitál = visszafelé is látogat
in reposito = tartalékban
in ruderibus = szál formájában
inscribál = címez, ajánl
in seminibus = magban
in seqvestro = intézés alatt
insinual = beajánl, előterjeszt, bejelent
insinuatoria = értesítés, hízelgés
in specie = különösképpen; eredetiben
inspectio = felügyelet
Inspector = felügyelő
insperate = váratlanul
instál = kér, könyörög
instantia = kérés, folyamodvány
instantiát annectál = folyamodványt csatol
instellál(tatik) = beiktatják (tisztségébe)
instruál = tanít, oktat
instructio = útbaigazítás, oktatás
instructio tenora = utasítás tartalma
instructus = ellátott
instrumentum = eszköz, szerszám
in Studiis = a tanulmányokban
in succursum Imperatoris = a hadvezér megsegítésére
insultus = bántalom, gyötrelem
in summa = összesen
insuper = azonkívül
in suspenso = bizonytalan helyzetben, függőben
insynceritasnak notaja = hazugság bélyege
intacte = érintetlenül, sértetlenül
in tantum = annyiban
intempestiva revocáltatás = nem megfelelő időben történő visszahívás
intentio, intentum = szándék, törekvés, elhatározás
intentiot secundal = törekvést támogat
intentus = vmire figyelő, vmi érdekében buzgólkodó
intercedál = közbenjár
intercessio = közbenjárás
Intercessor = közvetítő, közbenjáró
intercipiál = elfog
intercludál = elzár, kizár
interea = eközben
interes = kamat
interim = mindazonáltal, mégis
interim in genere = mégis úgy általában
interpellál = háborít, zavar
interponálja magát = beavatkozik, közbelép
interpositio = közbenjárás, közbelépés
inter privatos parietes = magunk között
interrumpal = kettészakít, félbeszakít, megszakít
interteneál = eltart
interveniál = közbejön, megakadályoz
interventia = beavatkozás
interventio = közbenjárás
intimál = közöl, utasít
intimatio = ajánlás, közlés
intimus = legbelső, bizalmas
intimus consiliarius = titkos tanácsos
intitulál = címez
in totum = teljes egészében
intra ambitum anni = egy éven belül
intra limites Germaniae = Németország határain belül
in transitu = átutazóban
introducal = bevezet

intrudálja magát = előtérbe tolakszik, fellép
in turbido = a zavarosban
inutilis = haszontalan, hasznavehetetlen
inventio = találmány, lelemény, kitalálás
investitura = felülvizsgálási jog
inviál = útjára bocsát, elindít
involvál = belegöngyöl
irreparabile malum erit = helyrehozhatatlan baj lesz belőle
irrevocabile = visszavonhatatlan; engesztelhetetlen
irrevocabile malum = elháríthatatlan baj
irruptio = betörés, támadás
ispotal = szegényház, kórház
item = továbbá
iteratis = más alkalommal is
iteratis vicibus = ismételten
iterato = ismételten
iusta affectio = méltányos jóindulat
izrom = ízben, -szer

jactura = hányatottság, kár
jam satis est = már elegendő
Jankó (alabástrom) = Jankó korsó
jubileum = öröm
judicium = ítélet, vélemény
juratus = felesküdött, esküdt
jure haereditario = örökségi jogon
juridicus könyv = jogtudományi könyv
juris prudentia = jogtudomány
jus = jog(tudomány)

kapitány = százados
karde lésza, kardelésza = veszendő állapot, kár, pusztulás
kelleti felett = kelleténél jobban
kés kételen = kénytelen kelletlen
kételenség = kénytelenség
két versben = kétszer
kies = szép, gazdag
kikopom az üdőből = kifogyok...
kikortsomároltatja = kiméreti
Királyi Mundur = királyi egyenruha
kitanul = megtud
kitud vmiből = kisemmiz, -forgat, -túr
kiváj = titkot csal ki
koronatio = koronázás
kóst = széna, ált. takarmány az erdélyi magy. nyj-okban
köncz papir = konc: száz ív
könyv = könny
Kron Princ = koronaherceg
küköllődő = 1. félszeg 2. szűkölködő
különösen = külön

lakirozás = lakkozás, politúrozás
látatya = látszata, eredménye
látoul = látóként, szemlélődőként
leges naturae = a természet törvényei
lejéndenek = lesznek
levál = felvesz (pénzt)
Leutnant = hadnagy
levitas = könnyelműség
liberalis asztal = ingyenes étkezés
liberalitás = előzékenység, jóindulat
libera mensa = ingyenes étkezés
liberius = szabadabban, szabadon
libertatem habere = szabadnak lenni
licentiat obtineal = engedélyt, szabadságot nyer
linea = vonal
lingua = nyelv
litera = levél
literale commertium = kereskedelmi levelezés
literis instructus = levéllel ellátva
lixivial = kilúgoz
locum tenens = helytartó, megbízott
lotis manibus = „megmosott kezekkel", azaz kellő felkészüléssel
lót = lat (a font 30-ad része)
lumen = világosság, fény
lustrál = felkeres, meglátogat, adóz

Machinát adinveniál = feltalál egy gépet
machinatio = mesterkedés
macula = hiba, károsodás
Magister = elöljáró, egyetemi fokozat
Magistratus = elöljáróság
magnanimitás = nagylelkűség
Magnificus = nagyságos
Magnificus Rector = nagyságos Rektor
majorennitás = felsőbbségi helyzet
majorság-hús = baromfihús
makverő = vakmerő
malecontentus = rosszakaró
maleferiatus = rosszindulatú
malosa szőlő = mazsola ~
malus = gonosz, rosszindulatú
manaszterium = monostor
manuális könyv = kézikönyv
manuele ornamentum = kézi munkával készült díszítmény
Manuale Vocabularium = kéziszótár
manuductio = útmutatás, irányítás

manuscriptum = kézirat
manuteneál = szem előtt tart, támogat
manutentio = megvédés, támogatás
maradék = utód
marcar = pénznem, márka
máriás = Mária-képpel ellátott, német eredetű pénz
materia = tárgy, téma (amiről folyik a szó); anyag
mathematica proportio = matematikai számítás
mathematicum instrumentum = matematikához szükséges eszköz
mathesis = matematika
medeal = orvosol, segít
medela = orvosság
Medica Facultás = orvosi kar
Medica Praxis = orvosi gyakorlat
Medicinae studiosus = orvostudománnyal foglalkozó
medicinálé = gyógyszer; gyógynövény
medicus = orvos
medium = 1. vminek a közepe; 2. szer, eszköz; elviselhető dolog
megháborodás = felháborodás
megmordul = haragos, mord hangulattal kitör
megmustrál = megnéz
megront = megkárosít
megsententiaztat = elítéltet
megtolyul, tolul = tódul, gyűlik
memorabile = emlékezetes dolog
memoriale, memorialis = feljegyzés, emlékeztető írás
mensa = étkezőasztal; étkezés
mercator = kereskedő
meritále, meritális = említésre érdemes, érdemleges
meritum = érdem
mesterség = rektorság
metallum = fém
metalurgia = fémekkel foglalkozó tudomány
metamorphosis = átalakulás
militia = hadviselés, hadügy, hadsereg
minák = árok, alagút, akna
ministerium = szolgálat
minorennis = kiskorú
minuta = perc, pillanat; fogalmazvány
miserabilissimus status = igen szánalomraméltó állapot
missilis (levél) = elküldött ~
mobilis = mozgó
modalitas = módozat
moderate, moderato = kellőképpen
modo decenti = éppen csak az illő dolgokra
modus = mód
móld = mód
molestia = alkalmatlanság, teher
moliál = felállít, épít, készít; belefog vmibe
momentum = fontos dolog
moralis cura = erkölcsi gondoskodás
mord, mordály = komor, haragos, mérges; barátságtalan
morosus = zsémbes, duzzogó
mortificál = megöl, halálra marcangol, megsemmisít, gyötör, kínoz, zaklat
motiva = előmozdítás
motus = mozgás, megmozdulás; hadmozdulat
motusoknak principiuma = megmozdulásoknak oka
mufti = török méltóság
mulat = időt eltölt
munial = megerősít
munitio = lőszer, fegyverzet
mustra = díszszemle, szemle, felvonulás

naturalé = természeti eredetű dolog
naturaliter = természethűen
natus... = született ...-ben
navalis velitatio = tengeri ütközet
necessariis subsidiis prospiciál = a szükséges segítségről gondoskodik
necessarium requisitum = szükséges felszerelés, ~ dolgok
nec immerito = méltán
negligál = elhanyagol, nem törődik vmivel
ne vitio vertallyon = ne rója fel bűnül
nihil obstat = semmi sem akadályoz
nisi = legfeljebb
nisi fallax = kivéve, ha nem úgy van
nobilis herba = nemes növény
nominál = megnevez
non obstante = nem akadályozva
nostrás = a mieink, a mi felekezetünkön lévők ('nostrates'-ből)
notabilis = híres, ismeretes, nevezetes
notabilis vestigium = említésre érdemes nyom
notabiliter = észrevehetően
notalni secundum numerum = megjelölni szám szerint
novella = újság
novitius = újonc

nulla esset consolatio = egyáltalán nem vigasztal
numen = istenség
numer = szám
numerus = (lét)szám
nyerekedett = nyert
nyom, embernyom = nemzedék

obaeratus = eladósodott
ober-officér = főtiszt
Oberst leutnant = alezredes
obester, oberster = ezredes
ob haeresin = eretnekség miatt
objectio és exceptio = akadály és korlátozás
objectum = tárgy, dolog
oblata occasione = ha alkalom kínálkozik rá
obligál = el/lekötelez, kötelességét teljesíti
obligatiot contestál = lekötelezettségének tanújelét adja
obligatoria = adóslevél, kötelezvény
obligatus = lekötelezett
ob rebellionem = lázítás miatt
obregnug = elszámolás
obruáltatás = megterhelés, elhalmozás
obrutus ember = elhalmozott, megterhelt
ob sequentes rationes = az alábbi okok miatt
observál = tiszteletben tart, tartja magát vmihez; megfigyel
obsideál = ostromol
obsidio = ostrom, bevétel
obstal = visszatart, visszafog
obstetricál = bábáskodik
obstrictus = lekötelezett
obstupui = elcsodálkoztam
obtineál = bír, fenntart, megtart, elnyer, kézhez vesz, megkap
obveniál = jut, jön
occasione data = mivel alkalmam nyílt rá
occludál = bezár, lezár
occlusus = kizárt; bezárt
occupál = elfoglal
oculata revisio = személyes felülvizsgálat
odiosum = gyűlöletes
oeconomia = gazdaság, gazdálkodás, gondviselés
oeconomus = rendfenntartó nagydiák, 'házgondnok'
offendál = zavar, háborgat, sért
offensio = sérelem, bántódás
offeral = felajánl
offerálná defensioját = felajánlaná pártfogását
Officér = tiszt
officialis = tisztségviselő, tiszt
officina typographica = nyomda (nyomdai műhely)
officiose = szívélyesen
officiositas = szívesség, szolgálattétel
officiositással revereál = szívélyesen tiszteltet
officiumát deponálja = leteszi hivatalát
olyan szinü = hasonló
omen = előjel
oncsitorusz = tépelődő, gonddal telített
onus = teher, fáradság
operal = tevékenykedik, dolgozik
opere et veritate = munkával és őszinteséggel
opinio = vélekedés, hiedelem, vélemény
opponens = szembenálló, bíráló
opportune = alkalmasan, megfelelően
oratio = beszéd
order = parancs, rendelkezés
ordinantia = rendezettség, rendelet
ordinária novella = megszokott, rendszeres (?) újság
Ordo = Rend
ore tenus = szóban, élőszóval
ösztön = ösztönző
öszveszerződik = összegyűlik

pacificatio = békekötés
pacifice = békésen
pagina = oldal
Palatinátus = Pfalz
Palatinus Elector = pfalzi választófejedelem
Panegyricum = dicsőítő ünnepség, vers
paradi piac = dísztér, főtér
paradoxum = csodálatos, hihetetlen dolog
parce = takarékosan
pareal = betart vmit, engedelmeskedik vminek
paria = pár(ja)
partialis = részrehajló
participál = részesül
particularis commissio = személyes megbízatás
particularis confoederatio = részleges szövetkezés
partim ... partim = részint ... részint
pasquilus = gúnyirat, gúnyvers
pátens = nyilatkozat
patenter = nyitva (levél)

pater difficultatum = minden nehézség oka
pathema = szenvedés
patienter = türelmesen
patientia = türelem
Patriarcha succedal = érsek lép a helyébe
patrocinál = pártfogol
patrocinium = oltalom, védelem
patronatus = védelem, védnökség
patronus = pártfogó
peculiaris = különös, rendkívüli
penetrál = behatol, bemegy, eljut
penna = pipaszár
pénzes asztal = fizetéses menza
peragáltat = véghezvitet
per certum expressum = a hírközlés legbiztosabb útján
percipiál = átvesz, felvesz
per commercium literale = kereskedelmi levelezésen keresztül
per concanbium = cserekapcsolaton keresztül
peregrinal = vándorol, utazik külföldön
peregrinatio = vándorlás, külföldi tanulmányút
per eorundem consensus = ugyanazok megegyezése következtében
perfecte = tökéletesen
perfectiora visz = tökélyre visz
perficiál (cursust) = elvégez, befejez, bevégez
periclitálódik = veszélybe kerül
per hoc = ezért
periculum = veszély
per incuriam = gondatlanságból, hanyagságból
per iniuriam = jogtalanul, sérelmesen
per indirectum = közvetve
peripheria = külső rész, kerület
per literas = levélben
perpendál = megfontol
perpetuáltatik = állandósítják
perpetuo = folyamatosan
perplexitás = zavaros állapot
per posterum = a továbbiak miatt
per primam postam = postafordultával
per Regulas Juraticas = a jogszabályok értelmében
persecutio = hajszolás, üldözés
persequal = üldöz, zaklat
per seriem = sorozatosan, folyamatosan
perseverál = vmi mellett megmarad, kitart
persona = személy
perspiciál = átlát, áttekint
persuadeál = rábeszél, biztat
persvadeálódik = meggyőződik
perversus = eltévelyedett
per Viennam = Bécsen keresztül, ~ át
petitio frustraltatott volna = kérelmét semmibe vették
petreselymeztet = díszíttet, aranyoztat
Philosophica Disputatio = bölcseleti értekezés
Philosophiae Studiosus = bölcseleti tudományokkal foglalkozó
phrases = kifejezésmód, megfogalmazás
pictura = festészet
pinsel = ecset
piramis = toronyoszlop
pironlóság = megszégyenülés, pirulás
plága = környék, vidék
planta = palánta
plenaria informatiot tenni = bővebb felvilágosítással szolgálni
plenarii informatus = sok mindenről tájékozott
plenipotentia = teljhatalom
plenipotentiarus = teljhatalmú
politia = elképzelés, terv
politice = politikusan
poltra, póltura, susták = a XVIII. sz-ban forgalomban levő érc aprópénz (susták = 2 garas, v. 6 krajcár)
pomogránát = gránátalma: élénkvörös színű, sok húsos, bogyószerű magot tartalmaz
ponderál = súlya van, számít, „nyom a latban"
porcina gratiositás = gyalázatos viselkedés
porro = továbbá
portás = őrző (átv.)
Porta triumphalis = diadalív
posito = feltévén
possessor = birtokos
post computum = összeszámolás, elszámolás után
posteritás = az utódok
posthabitio = figyelmen kívül hagyás
post salutem = az üdvözlet után
potens factor = hatékony közbenjáró
potentas = hatalom
potestatus = hatalmasság, uralkodó
pök = köp
practica = mesterkedés
practicabile = véghezvihető, megoldható
practikát confundal = mesterkedést kiagyal

practikus = aki gyakorolja hivatását
praeceptor = tanító
praeceptoria pénz = tanításért járó pénz
praecipitál = tönkretesz
praecludál = elzár vki elől valamit
praeferál = vki elébe helyez
praegnans = nyomatékos, súlyos
praejudicál = hátrányára van vkinek
praejudicium = előzetes döntés, előítélet
praemature = igen korán
praemittál = előrebocsát
praeoccupal = előre elfoglal, előre megnyer, megszerez, előre lekötelez
praeparamentuma vminek = elkészítés, mód
praeripial = elvesz, elvon
praerogativa = előjog, kedvezés
praescriptio, praescriptum = előírás
praesental = bemutat, megmutat
praesentia = jelenlét
praesenti(s) = a jelenleginek a...
praesentibus = jelenleg
praesidium = várőrség
praesidiumot implorál = védelemért könyörög
praesignál = észrevesz
praestál = megvalósít, teljesít
praesum(m)al = vmit (bátorságot) vesz magának
praetendál = követel, igényt tart vmire
praetendens = trónkövetelő
praetendenst introducál = a trónkövetelőt beiktatja az uralkodói hivatalba
praetensio = követelés
praetereal = mellőz, elkerül
praetereaque nihil = és azonkívül semmi
praeter officium = a kötelességszerű dolgokon kívül
praeter propter = mintegy, kb.
praeterquam = azonkívül
praevaleál = fölényben van, erősebb
praevideal = előrelát
praxis = gyakorlat
precium = érték
prima... = ...elsején
primarietás = első osztályos
primarius Ephorus = főfelügyelő
primis... = elsején
primo, 1mo = először
primo gradu = első helyen
primo vere = tavasz elején
princeps = főúr, herceg
principalis = „főnök", vezető
principalis causa = fő ok
principium = eredet, származás, ok, vezérelv
priori = elsővel
privata correspondentia = magánlevelezés, magánkapcsolat, összeköttetés, magán jellegű kapcsolat
privata relatio = magánúton szerzett értesülés
privata admissio = magánkihallgatás
privatim = magánemberként
privatim conveniál = nem hivatalosan felkeres
privatum = magánügy
privatum Collegium = magánóra
procedál = eljár, intézkedik, eredményre jut
processus = 1. per, eljárás; 2. ...járás (közigazgatási)
proclamatio = felhívás, kiáltvány, kihirdetés
pro complemento = kiegészítésképpen
procurál = gondja van vmire
procuratio = kormányzás (helytartói hivatal)
pro curiositate = kíváncsisága miatt; érdekesség kedvéért
pro documento = bizonyítékul
producal = előáll vmivel, bemutat, előidéz
pro et contra = mindkét részről
profectus = előrehaladás
professio = nyilatkozat, egyetemi előadás
professiot frequentál = látogatja az előadást
professive = kétségtelenül, nyilvános bevallással
proficiál = előrehalad
profiteál = bevall
pro futura Cautela = előzetes biztosíték érdekében
pro gradu disputalni = tudományos fokozat megszerzéséhez értekezést készíteni
pro gradu Doctoris = a doktori fokozatért
progressus = előrehaladás, siker
prohibeál = akadályoz, távoltart
pro hic et nunc = az itteni és mostani helyzetnek megfelelően
projectum = terv, javaslat
prolongál = meghosszabbít
promal = elővesz, használ
promotio = előléptetés, előmenetel, előmozdítás
promotor = előmozdító

promoveal = továbbít, előmozdít, javasol, előterjeszt
promptitudo = elszántság, hajlandóság
promulgál = kihirdet
pro nunc = most
propensio = vonzalom vmihez, hajlandóság
proponál = előad, megemlít, előterjeszt
proportio = arány
proportionaliter, proportionate = arányosan
propositio, propositum = terv, elképzelés, szándék, elhatározás
pro primo, pro 1mo = először
propter... = ...körül, tájban
propter bonitatem = kiválósága miatt
propter competitores = vetélytársak, pályatársak miatt
propter Experientiam Academicam = az egyetemen való tapasztalatszerzés miatt
propter harmoniam = összhang miatt, egyetértés miatt
propter publicum = a közügyek miatt
propulsus = ösztönzés
propter raritatem = ritkasága miatt
pro 2do, pro secundo = másodszor
prosecutio = folytatás, véghezvitel
proseqval = folytat
prospiciál = gondoskodik
pro sua prudentia = belátása szerint
pro superfluo = ráadásul, továbbá
protectio = védelem, pártfogás
protegál = védelmez, segít
proverbium = közmondás
proviantos hajó = élelmet, eleséget szállító hajó
pro viatico = útiköltségre, útravalóul
provideál = gondoskodik vmiről
provisio = gondoskodás, előrelátás
provocatio = izgatás, zaklatás, kihívás
pro voto = szándéka szerint
Proxenetaskadgyék vkiért = alkudozzon vkiért
proxime = legutóbb, legközelebb
...proxime elapsi = a legutóbb elmúlt (év)...
proximi (Anni)... = az elmúlt év...
prudentiaja szerint pensitallya = belátása szerint meggondolja
p(ost) s(criptum) = utóirat
publical = nyilvánosságra hoz
publice = nyilvánosan
publico quasi nomine = mintegy mindannyiunk nevében
publicum = nyilvánosság, közérdek
puerilis = gyermeki
punctum = pont, témakör
punctumokat praescribál = feltételeket előír
purgál = ment, igazol, tisztáz
pusillanimis = kicsinyes, kisszerű
puszpáng fa = buxus, sempervirens
putativius = inkább csak látszólagos
pyxis = szelence

quadratus = negyedrét ivű
quali successu = milyen sikerrel
qualitás = minőség
quam olim = mint egykor
quam triste loqui = mint szomorú dolgokat elmondani
quanto citius transponal = minél hamarabb elküld
quaranta, qvaranta = karantén
quartély = szállás, beszállásolás
quartélyos, quartélyozó = beszállásolt katona
quic quid est = bárhogy is áll a dolog
quicquid sit = bármi is legyen, történjék bármi is
quietál = abbahagy vmit, nyugtáz
quietantia = elismervény, nyugta
quod accidit = ami történt
quod Deus avertat = amitől Isten őrizzen
quod reliquum est = ami még hátra van
quo fato! = micsoda sors!
quo-fine = mi végből
quomodo esset decorum = hogy volna tisztes
quoquo tamen modo = vmiképpen mégis
qvadráns = negyedév
qvalitás = jó tulajdonság
qvasi vero = amint pedig
qvibus addo = amihez hozzáteszem

raptim = sietve
raritás = ritkaság
ratificatio = megerősítés, véglegesítés, törvényerőre emelés
ratione Religionis = vallás alapján
ratiora húz = bánásmódban részesít
ratio status = államérdek
rebellio = lázadás
Rebelliseket conjungal = egyesíti a lázadókat
rebus sic stantibus = ha így állnak a dolgok

recens Author = új szerző
recensebb occurentia = újabb esemény
recenter = legújabban
recipe = recept
recipiál = fogad
recipiallya magát = visszahúzódik, visszavonul
reclutázás = újoncszerzés
recognoscál = megismer, megvizsgál, tapasztal; elismer, visszaigazol
recolál = folyamatosan szolgálatára van, rendelkezésére áll
recoligalhattya fataliter = kikövetkeztetheti, hogy végzetesen
recom(m)endál = ajánl
recom(m)endatus = ajánlott
recommendatio = ajánlás, javaslat
recompensal = viszonoz
reconciliál = kibékül
recreál = felüdít
recrudescál = megújít, felszakít
recta = egyenes
recurrál = folyamodik, fordul vkihez
recusál = megtagad vmit
recze kötő bot = rece, háló, necc, csipke; aprószemű hálóhoz hasonló szövet, v. fonat, v. kötés, ruhaneműekre kelméül szolgál
referál = beszámol, elmond vmit
reflexio = jóindulat, meghallgatás
Reformata Religio = református vallás
reformatio = változtatás
Reformatum Consistorium = Református Tanács
Reformatum Membrum = református tag
refricál = felüdít
refundál = visszafizet
refusio = visszafizetés
Regens = kormányzó, uralkodó; az alumnusok Inspectorának neve, címe
Regensnek denominal = kormányzónak kinevez
Regia = királyi palota
Regia mensa = királyi ösztöndíj
regimentet erigál = ezredet állít ki
regnál = uralkodik, el van terjedve
regula = szabály
regulament = szabályzat
regulamentum = katonai szabályzat
rehabeal = ismét birtokába kerít vmit, hozzájut vmihez
re infecta = dolgavégezetlen
reiteral = megismétel
relatio = indítvány, javaslat, kapcsolat, viszony, jelentés, tájékoztatás
relaxamentum = megkönnyebbülés, enyhülés
relegál = rábíz vkire vkit, vmit, elküld
religiot unialni = vallást egyesíteni
remedium = orvosság
remora = késedelem
remorál = késleltet
removeál = elmozdít, eltávolít
remunerál = visszafizet, viszonoz
rendeletlen = rendetlen, nem illő
renováltat = felújíttat, helyreállíttat
repellál = visszaűz
rependál = visszafizet, viszonoz
repensál = kijavít
repetál = ismétel
repraesental = megjelentet, előállít, előterjeszt
reprehensio = megrovás, szemrehányás
repudiál = megvet; visszautasít
repulsat patiál = visszautasításban részesül
reputatio = meggondolás
reqviral = felkeres, keres,
requisitio = kívánság, követelés
reqvisitum = szükséges dolog, szükséglet
resarciál = kipótol
residens = megbízott, képviselő, követ
Residentiáját occupálja = elfoglalja a lakosztályát
residuitas corradaltatik = összeszedik a hiányzó összeget
resolute = szakadatlanul
resolutio = határozat, döntés, megoldás
resolutiot ír = megírja a véleményét
resolvál = kinyilvánít, megígér, határozatot hoz, eldönt
resolválja magát = kinyilvánítja, megmutatja szándékát, elhatározza magát
respectumba = tekintetbe
respectus = tekintély
respectust conciliál = tekintélyt biztosít
restal = ott marad, ahol van
restantia = tartozás
restantiat praetendal = igényt tart a hátralékra
restituál = visszaállít, helyreállít
restitutio = visszafizetés (pénzé), visszaadás
retegál = leleplez, felfedez
retrahi nequit = nem tudja visszavonni
revera = valójában
revereál = tiszteletet fejez ki
Reverendissimus Titulus = tisztelendő cím
revisio = látogatás, vizsgálat
revocal = visszavon, visszahív, ismét megemlít

revocal az expeditiobol = visszahív a vállalkozásból
revocaltatik = visszavonják
rocken-bródt = rozskenyér
rósbeli = izbeli
rigor = merevség, keménység
rotunditás = kerület
ruminál = meggondol, megrág (átv.)
ruptura = szakadás, romlás

salutál = üdvözöl, tiszteleg, köszönt
salval = megment
(Salvis), Salutis Praemissis; S. P. = jókívánságaim előrebocsájtásával
sancte = nyugodt lelkiismerettel
sántál = sántít (fut)
sancte protestal = határozottan tiltakozik
sapienti = az értő ember számára
satisfacial = eleget tesz
satisfactiot elaborál = elégtételt szerez
saturálva = telítetten
sceptrum = jogar (a királyi hatalom jelképe)
schola = iskola
scientia = tudomány
scilicet = tudniillik
scopus = célkitűzés, cél
scrupulosus = gyanakvó, aggályoskodó
scrupulus = aggodalom, kétely
scrupulust moevál = gyanút kelt
scudi = volt olasz ezüstpénz a Vatikánban
sebben szalad = sebesen, sebtiben, nagy gyorsasággal
secretarius = titkár
secundál = segít, támogat
secundo, 2do = másodszor
secundum posse = lehetőség szerint
secure = biztosan
securitás = biztonság
securus = biztos, bizonyos
Sedes Apostolica = Apostoli Szék
seditio = lázadás
sed timeo eloqui = de félek kimondani
sedulitás = buzgóság
sedulo incumbál = buzgón nekilát
semel pro semper = most az egyszer
senator = tanácstag, elöljáró
senior = a diákönkormányzat feje a kollégiumban
seniori officium = a diákönkormányzat vezetőjének a hivatala
sensu posteriori = rosszabb érzéssel
sententia, sententzia = vélemény, gondolat, ítélet
... septembris praeteriti = az elmúlt év szeptemberének ...
series = felsorolás, lista, jegyzék
serio = komolyan
serpál = terjed
servilis = szolgálatkész
sessioban Praesesse = ülésen elöljáróvá tétel
sexus = nem
si Diis placet = ha az Isteneknek tetszik
signanter = nevezetesen; tisztán, világosan
signatum = aláírták
silentiumot imponal = szünetet ér el, lecsendesít, megfékez
simbelődés = zsémbelődés
simpliciter = egyszerűen
sincera fide = őszinte hittel
sincere obligál = őszintén lekötelez
sinceritas = őszinteség
sine ambagibus = kerülő nélkül, egyértelműen
sine difficultate = akadékoskodás nélkül
sine fructu = eredmény nélkül
sine mora = késedelem nélkül
sine omni inquisitione = mindenféle vizsgálat nélkül
sine omni respectu = tekintet nélkül bármire
sine omni solicitudine = minden nyugtalanság nélkül
sine semine = utód nélkül
sing = a rőfnél rövidebb, kb. 60 cm
singularis = különleges, egyedülálló
singularis affectio = különleges jóindulat
singularis devotio = egyedülálló alázatosság
singularis favor = egyedülálló kedvezés
singularis gratia = egyedülálló kegy
sinistra opinio = kedvezőtlen vélemény
sinistra informatio = félrevezető értesülés
sinistre informans relatio = kedvezőtlen színben feltüntető szóbeszéd
sin minus = ha pedig kevésbé
sinorozott fa = zsinór egyenes v. betekert
si praestitisset = ha megtenné
sit excusatus = bocsássák meg
situs = fekvés, helyzet
solemnitás, solennitás = ünnepség, szertartás, ünnepélyesség
solemnitással acceptál = ünnepélyesen fogad
solennis apparatura = ünnepi készület

solennis Pompa = ünnepélyes szertartás
solicitans = követelő, sürgető
sol(l)emniter = ünnepélyesen
sollicitál = háborgat; aggaszt; aggódva sürget
sol(l)icitudo = aggodalom, fáradozás, gondoskodás
sollicitus = aggódó
solval = megold
solválodás = megszabadulás, elszabadulás
sordide = nyomorultul
spaler, spalir, spaller = 1. léc-, rúd v. sodronyfal virág, fa felfuttatására; redélyfa 2. kerítésformájú alakfa (díszkertben)
spanyol viasz = pecsétviasz
sparta = szolgálat, hivatal, tisztség
spéciale = különleges dolog
speciális = különös, különleges, kifejezett, megkülönböztetett
specialis observantia = különleges észrevétel
specialius = különösebben, pontosabban
species = fajta
specifical = megnevez, felsorol, részletez
specificalt = jelzett, feltüntetett
specificatio = jegyzék
specimen = minta
spectator = néző
splendidum literarium commercium = dicső kereskedelmi levelezés
sqvadron = lovasszázad
srófos = csavaros, csavarmenetes
S(acri) R(omani) I(mperii) Grof = a Szent Római Birodalom Grófja
statio = állomás, szálláshely, tartózkodási hely
statiot tigalni = megmaradni a tartózkodási helyen
statura = alak, termet
status = állapot, helyzet, körülmények
Status Classicus = klasszikus állapot
stifer = pénznem
stikban marad = kellemetlen, helyzetben marad
stimulus = ösztönzés, ösztönző
stipendiarius = ösztöndíjas
Stipendiariusok Ephorussa = az ösztöndíjas hallgatók felügyelő tanára
stipendium = ösztöndíj
stipendium ususa = az ösztöndíj igénybevétele
strása = őrség
strasal = kitart vmi mellett, nem tágít vmi mellől
stricte = szorosan
studio (In) = tanulmány; szándékosan (hat. szó)
studium = tanulmány, törekvés, szándék
stupeál = bámul, csodál
symbolum = jelkép
sub absentia Regis = a király távollétében
sub dato ... = ...-i dátummal
sub faenerata refutatione = kamatos visszafizetéssel
sub initium = vminek a kezdetén
subjectum = alany, személy, dolog
subjectio = alávetettség, alázatosság
subjugal = leigáz, legyőz
subjugálódik = vereséget szenved, meghódoltatott
subleválás = megkönnyítés
sub manuducture = vezetésével
subnectal = hozzácsatol
sub quo fundamento = milyen alapon
sub rosa = titokban
subscribens = aláíró
subscriptio = aláírás
subscriptus = aláírt
subsidiarius succursus = tartalék segítség
subsistál = tartózkodik, megmarad
subsistentia = megélhetés, ellátás, tartózkodás, maradás vhol
sub spe dubia = kétes reménnyel
subtrahal hoc argumento = megtagad ezzel az indoklással
succedal = belép vhová, követ, helyébe lép, felvált
succedaneus = következő helyettes
successio = más helyébe való belépés, váltás, csere, utódlás, örökösödés
successiot praetendál = igényt tart az örökösödésre
successor denomináltatik = utódot nevez ki
successus = belépés, odamenetel; siker
succumbal = elgyengül
succursus = segítség
sufficial = eleget tesz vminek
suffragium = szavazat
summa = lényeg; (pénz)összeg
summa dividaltatik = szétosztják az összeget
summa rei est ... = a dolog lényege ...
summáson = összefoglalva, röviden
summa summarum = összegezve
summatim = röviden
sumptus = költség
suo tempore comprobal = a maga idejében helyesel

suo tempore contentál = a maga idejében kielégít
superalo = felülmúló, legyőző
supertluum = igen bőséges
suppeditál = szolgáltat, ad
suppleál = pótol, kiegészít
supplementum = kiegészítés
supplex = könyörgő
supplicál = alázatosan kér, könyörög
supplicans = könyörgő; kérelmező, folyamodó, igénylő
supra os sacrum = a keresztcsont fölött
Supremus Régens = legfőbb kormányzó
Suppremus Minister = legfőbb miniszter
suspicalodik = gyanút fog
suspectus = gyanús
suspicio = gyanú
svecus = svéd
symptoma = költség; (kór)tünet
syntaxis = mondattan
szabados = vmitől mentes, szabad (átv.) mindenható, teljhatalmú
szalval = megment
szemben lenni = találkozni vkivel
szemérem = szégyen
szemes = ügyes, élelmes

Tabak = dohány
tabellarius = postás
tali conditione = olyan feltétellel
tandem aliqvando = végre valahára
tángál = gondoskodik róla, segít, gondját viseli
tángyér = tányér
tanquam Elector = mint választó
tantum abest... = már csak ez van hátra... (már csak ez hiányzik...)
taxa = adó
taxás házhely = adóköteles hely
tekintet = tekintély
tempestas = természeti csapás, vihar
tempus docebit = idővel elválik
tenor = tartalom
tental = törekszik vmire, próbál
terminált = meghatározott
terminus = vminek a határa; (időre:) határidő, időpont
terrestris = földi
territorium = birtok, terület; határ
tertius = harmadik
testamentalibus legált = végrendeletileg örökül hagyott
testimonio praesentium = ezek tanúsága szerint
theca = könyvtár
theologia = hittudomány
Theologiae studioso = a teológia iránt érdeklődő
Theologica facultas = teológiai kar
Theologica materia = teológiai téma
Theol(ogiae) Studiosus = járatos a teológiában
theológus = hittudós
thesaurizál = kincset gyűjt
theses = tézis, kitétel
titulizálás = címzés
titulus = cím
tolláltatik = eltávolíttatik
tolyoka ládácska = fából készült, ládaforma alkotmány, földdel megtöltve virágot ültetnek bele
tonna = hordó, mérőedény
totaliter = teljesen
tota re confecta = mindent elintézve
totis viribus = minden erővel
törs = törzs (fa), v. száraz aprólék
tracta = értekezés
tractál = bánik vkivel, tárgyal
transactio = egyezség
transactionalis = az egyezséghez tartozó
transferal = átvisz, átutal
transferalt Plenipotentia = átruházott teljhatalom
transitus = átutazás
transmissum = küldemény
transmittal = átküld
transponál = átutal, megküld, eljuttat
transportál = átszállít, elvisz, eljuttat
transpositio = átutalás, megküldés, átküldés
tribulatio = nyomorúság, sanyargás
triplicál = megháromszoroz
trupp = csapat, osztag
tumultuálódik = zavarog, háborog
tumultus = zűrzavar, felbolydulás; tolongás
turbál = zavar, háborgat
tusakodás = tolongás, verekedés; belső küszködés
tutela = védelem, pártfogás
tutor = védelmező, oltalmazó

uberius = bővebben, részletesebben
ultima... = (a hó) utolsó napján
ultimate = befejezésül, utoljára
ultimo = végül, utoljára
ultro offeral = önként felajánl
unice = különösképpen, rendkívül

Unter-officér = altiszt
urgeál = sürget
usuál = használ
usque ad... = egészen ...-ig
usque ad simplicitatem = egészen az együgyűségig
usurpatio = alkalmazás
utrinque = mindkét részről

vacal = elmarad, szünetel; kihasználatlan
vacantia = üresedés
vacca = tehén
valedicál = eltávozik, elbúcsúzik
várda = kisebb várszerű erődítmény
vaticinium = jóslat
vectura = szállítás
vékony = csekély, kevés, hitvány (átv.), értéktelen
velle = akarni
vel initium... = vagy... kezdetén
vendég (csésze) = idegen, más eredetű járulék, a dologhoz nem tartozó
venerál = tisztel, üdvözöl
ventilál = 'szellőztet'
verecunde = szerényen, szemérmesen
verekedik vmire = vmit szerez, vmihez jut
veris(s)imilitudo = valószínű dolog
versente fato = fordulván a sors
veszteg = nyugodtan
vexatio = hányattatás
vexeles tzedula = pénzátváltási cédula
viaticum = útiköltség
vigor = frisseség
violál = megszentségtelenít, (feltöri a levél pecsétjét)
vindicál = követel
viratta = virradat
Virginea dohány = szűzdohány
virgula = vonás, vessző
virrongás = veszekedés, pörpatvar
virulentia = méreg
virum funus = élőhalott
vitulus = borjú
vocatio = meghívás
volanter = sebtében (lepecsételetlenül)
votum = kívánság
vox = nyilatkozat, szavazat

zádok fa = szádok
zákányos = üledékes, zavaros, vminek az alja

Abatája — község az egykori Torda megyében — 114
Ajnácskő, Hajnácskő — község az egykori Gömör megyében — 291
Alba Carolina, Alba Julia l. Gyulafehérvár
Albis l. Elba
Algír, Algiris — a mai Algéria fővárosa — 237
Altona — egykor város, ma Hamburg városrésze — 327
Alexandria — kikötőváros Egyiptomban — 227
Amszterdam, Ams(t)el(o)dam — város Hollandiában — 102, 103, 104, 119, 210, 214, 289, 293, 316
Anglia — 21, 24, 25, 26, 28, 34, 38, 41—46, 49, 53, 57, 59, 60, 61, 63, 66, 67, 68, 95, 119, 147, 148, 151, 159, 163, 166—170, 172—175, 177, 178, 201, 216, 217, 219, 222, 226, 227, 229, 233, 237, 247, 248, 256, 282, 285, 295, 297—301, 307, 310, 315, 322, 324, 328, 353, 354, 356; l. még Magna Britannia!
Augsburg, Auspurgum — város az NSZK-ban — 143
Ausztria, Austria — 219, 231

Babilonia — (török) tartomány a mai Irak területén — 232
Bajorország, Bavaria — 62, 231
Balázsfalva — helység az egykori Alsó-Fehér megyében — 18
Bánffyhunyad, Hunyad — város az egykori Kolozs megyében — 260
Bánya l. Nagybánya
Baraszló l. Boroszló
Barcel(l)ona — város Spanyolországban — 20, 34
Bavaria l. Bajorország
Bázel, Basilea — város Svájcban — 145, 172
Bécs, Vienna, Vindobona — 8—12, 15—20, 23, 25, 27, 33, 38, 46, 54, 62—64, 66, 67, 74, 76, 80, 89, 93, 99, 109, 113, 131, 137—140, 145, 146, 149, 150, 152, 153, 155, 159, 164, 171, 175, 177, 178, 180, 181, 200, 231, 233, 234, 239, 241, 269, 281, 289, 290, 292, 293, 312, 313, 322, 356
Belgium — 173, 267, 278, 296, 307, 327, 333, 348; l. még Hollandia!
Bender(i) — város Besszarábiában, a Moldvai SZSZK-ban — 20, 21
Bergen, Montium — egykor a pfalzi választófejedelemhez tartozó hercegség, ma az NSZK Nordrhein-Westfalen tartományában — 224
Berkesz, Sárosberkesz — község az egykori kővári kerületben — 139, 173, 291
Berlin, Berolinum — 12, 15, 17, 23, 25, 26, 28, 30, 32, 33, 37, 38, 41, 42, 44, 54, 60, 79, 80, 85, 112, 118, 121, 149, 151, 153, 158, 210, 212, 213, 214, 217—219, 227—230, 233, 237, 259, 261, 279, 303, 322, 326, 333, 339
Beszterce — 7, 8, 9, 11, 12, 65, 81, 147, 154, 163, 205
Bethlenszentmiklós, Szentmiklós — község az egykori Küküllő megyében — 57, 114, 310
Bever(n) — az egykori braunschweig-beverni hercegség, ma az NSZK Niedersachsen tartományában — 230, 322
Bilicka — talán az egykori Nyitra megyei községgel, Kisbéliccel azonos — 93
Bonyha — község az egykori Küküllő megyében — 95
Boroszló, B(a)raszló, Vratislavia, Breslau — a mai Wrocław, lengyelországi város — 11, 40, 79, 115, 136, 146, 147, 155, 204, 231, 322
Bors(t)dorf — helység Lipcse mellett — 37
Borussia l. Poroszország
Bouchain, Buchain — helység Franciaországban — 24

Brandenburg, Brande(n)burg(um) — város az NDK-ban — 21, 23, 35, 53, 111, 165, 217
Brassó — 8, 22, 23, 37, 45, 64, 109, 150
Braszló l. Boroszló
Brazília — 222
Braunschweig, Brunsvik — város az NSZK-ban — 266
Bréma, Bremen — város az NSZK-ban — 20, 37, 43, 44, 62, 266, 282
Breslau l. Boroszló
Buchain l. Bouchain
Buda — 9
Bun — község az egykori Küküllő megyében — 114

Caën — város Franciaországban — 222
Cambridge, Cantabrigia — 151
Canterbury, Cantauria — 57, 64, 67, 74
Carolsburg l. Gyulafehérvár
'Caspium tengere' l. Kaszpi-tenger
Cassovia l. Kassa
Catalonia l. Katalónia
Celna — község az egykori Alsó-Fehér megyében — 17, 53, 60, 109, 276
Cibini(um) l. Nagyszeben
Clausenburg l. Kolozsvár
Corinthus l. Korinthosz
Coron l. Koron
Corsica l. Korzika
Cumberland(ia) — grófság Angliában — 328
Curlandia l. Kurland

Dalmácia — 65
Dancka, Dantiscum — Gdańsk, város Lengyelországban — 37, 158, 201, 210
Dánia — 177, 224, 300
Dantiscum l. Dancka
Debrecen — 8, 9, 186, 187, 247, 279, 292, 319, 329, 330
Dés — város az egykori Belső-Szolnok megyében — 114
Dithmarsia — Dithmarschen, tájegység az NSZK Schleswig-Holstein tartományában — 162
Douai, Dovaj — város Franciaországban — 21
Drezda, Dresden — város az NDK-ban — 62, 137, 176, 177, 192, 193, 231, 312, 313
Duna — 48, 102, 222, 223

Elba, Albis — 21
Enyed l. Nagyenyed
Enyedszeg — egykori helység, ma Nagyenyed része — 205
Eperjes — város az egykori Sáros megyében — 79, 93, 114, 117, 277
Erdély, Transylvania — 8, 10, 12, 14, 17—19, 21, 23, 25, 26, 32, 36, 37, 39, 45, 47, 48, 59, 65, 67, 68, 72, 80, 96, 109, 113, 122, 131, 145, 150, 154, 156, 158, 171, 181, 186, 202, 205, 211, 213, 220, 221, 222, 247, 250, 260, 262, 264, 266, 268, 276, 278, 279, 292, 310, 311, 314, 319, 324, 334, 335, 337, 342, 353, 354, 356
Erdőszengyel, Szengyel — hihetőleg az egykori Torda megyei helység — 262
Erfurt(um) — város az NDK-ban — 136, 138
Escaut l. Schelde
Európa — 22, 28, 97, 174, 233, 337

Fehérvár, Fejérvár l. Gyulafehérvár
Felenyed — egykori község, ma Nagyenyed része — 199
Felföld — 9
Felsőbánya — város az egykori Szatmár megyében — 114
Firenze, Florentia — 219—221, 229
Flandria — németalföldi tartomány — 19, 24
Fogaras — 7
Fort la Scarpe, Scarpe — helység a Scarpe folyónál, Franciaországban — 21
Franciaország, Gallia — 28, 57, 61, 67, 167—169, 174, 222, 236, 282, 295, 300, 310, 311
Francofurtum l. Frankfurt an der Oder
Franeker(a), Franequera, Franequerae Frisiorum — város Hollandiában — 47, 51, 53, 55, 63, 84, 95, 96, 100, 101, 103, 104, 113, 120, 133, 148, 149, 190, 197, 201—203, 245—250, 277—284, 286—290, 293, 294, 304, 309, 310, 315, 317, 320, 351, 352, 357, 358
Frankfurt an der Oder, Francfurtum, Francofurtum (ad Guttalum, ad Viadrum) — város az NDK-ban — 11—19, 27, 31—33, 36, 42, 50, 51, 53, 60, 63, 79, 110—116, 118, 119, 120, 122, 133, 134, 145—147, 149, 152, 154, 156, 170, 187—191, 200, 204, 210, 211, 213—215, 218, 220, 223, 225—228, 232—235, 238, 240, 241, 274, 276, 277, 279, 284, 292, 294, 300, 302—

304, 307, 308, 314, 315, 317, 318, 320—322, 326, 333, 337, 338, 343, 344, 348
Freiburg(um) — város az NSZK Baden-Württenberg tartományában — 34
Fridrikstad, Friderichstadt — város Norvégiában — 167
Friesia, Phrisia, Friesland — történelmi tájegység Hollandia É-i részén, K-i része átterjed az NSZK területére; 1744-ig külön német fejedelemség volt — 100, 197, 246, 280—282, 286, 294, 295, 304, 307, 315

Galilea — tájegység Palesztinában, ma Izrael É-i részén — 205
Gallia l. Franciaország
Gdańsk l. Dancka
Genova, Genua — kikötőváros Olaszországban — 226
Germania l. Németország
Gernyeszeg — község az egykori Torda megyében — 16, 41, 64, 122, 133, 144, 163, 175, 197, 205, 226, 228, 235, 245, 246, 262, 287, 294, 295, 299, 304, 307, 326
Gogányváralja — község az egykori Küküllő megyében — 114
Groningen, Groninga (Ommelandorum) — város Hollandiában — 103, 104, 282, 315
Győr — 303 — (l. még Nagygyőr)
Gyulafehérvár, Alba Carolina, Alba Julia, Carolsburg, Fehérvár, Fejérvár — 114, 129, 143, 144, 279, 281, 341

Hága — 44, 47, 53, 56
Hajnácskő l. Ajnácskő
Halle, Hala (Magdeburgica, Salica, Saxonum, Venedorum) — város az NDK-ban — 11, 14, 16, 18, 22—24, 26—29, 31, 34, 36, 40—43, 46, 53, 55, 57, 60, 69, 80—82, 86, 121, 122, 127—131, 133—137, 145, 147—149, 151, 153, 155—157, 160, 162, 163, 166, 167, 169—172, 174, 176, 178, 179, 249, 257, 160, 262—264, 269, 274, 307, 323, 324, 333, 342, 346, 353, 355, 356, 359
Hamburg(um) — kikötőváros az NSZK-ban, — 42, 269, 282
Hanau, Hannovia — város az NSZK-ban — 315, 356
Hannover(a) — város az NSZK-ban — 43, 62, 173, 175, 216, 229, 353
Hannovia l. Hanau
Harlingen, Harlinga — város Hollandiában — 319
Hasnon — helység Franciaországban — 19
Hassia l. Hessen
Hasso Cassellanus l. Hessen-Kassel
Heemstede, Hemstet — város Hollandiában — 85
Heidelberg, Hejdelberga — város az NSZK-ban — 172
Helvetia l. Svájc
Hemstet l. Heemstede
Herborn(a) — város az NSZK-ban — 122
Hessen, Hassia — egykori német fejedelemség, ma az NSZK egyik tartománya — 95, 167, 169, 216
Hessen-Kassel, Hasso Cassellanus (principatus) — egykor német választófejedelemség, ma az NSZK Hessen tartományának területén — 173
Hetruria l. Toscana
Hierusalem l. Jeruzsálem
Hispania l. Spanyolország
Hollandia — 11, 13—15, 17, 19, 21, 22, 25, 28, 29, 32—34, 36—39, 41, 43, 47, 51—53, 55—58, 61, 64, 65, 85, 95, 98, 100, 103, 128, 129, 132, 134, 136, 138, 139, 145, 146, 148, 156, 158, 159, 161, 163, 164, 167, 171, 173—175, 178, 213, 223, 228, 229, 238, 290, 299, 303, 319, 324, 329; l. még Belgium!
Holmia l. Stockholm
Holstein, Holsatia — egykor hercegség a Jütland-félszigeten, ma az NSZK Schleswig-Holstein tartományának része — 19, 167
Hosszútalva — község az egykori kővári kerületben — 88
Hungaria l. Magyarország
Hunyad l. Bánffyhunyad
Hunyad vármegye — 113, 115
Huszt — város az egykori Máramaros megyében, ma az Ukrán SZSZK-ban — 114, 206, 329, 330

India (Orientalis) — ázsiai szubkontinens — 37, 39, 43, 47, 54, 222, 282
Indiák, Spanyol-Indiák, Nyugat-India — Közép-Amerika szigetvilágának összefoglaló neve — 213, 214, 233, 319
Itália l. Olaszország
Jéna — város az NDK-ban — 136, 138, 139, 159, 262
Jeruzsálem, Hierusalem — 222

Jülich, Julia — egykor a pfalzi választófejedelemhez tartozott hercegség, ma az NSZK Nordhein-Westfalen tartományában — 224

Kalinyingrád l. Königsberg
Kassa, Cassovia — 205, 206, 210
Kaszpi-tenger, Caspium tengere — 307
Katalónia, Catalonia — 26
Kendilóna, Lóna — község az egykori Doboka megyében — 145, 185
Kercsisora, Kercsesora — község az egykori fogarasi kerületben — 328
Késmárk — város az egykori Szepes megyében — 39
Kijev, Kiow — 34
Kisbélic l. Bilicka
Kis(z)trin l. Kostrzyn
Kolozsvár, Clausemburg — 7 8, 76, 100, 110, 114, 180, 201, 240, 263, 273, 278, 279, 288, 290, 294, 311, 312, 314, 323
Koppenhága — 213
Korinthosz, Corinthus — város Görögországban — 62
Koron, Coron — város Görögországban — 62
Koronka — község Marosszékben — 110
Korzika, Corsica — 226, 228, 229, 232—234, 237
Kostrzyn, Kis(z)trin, Köstrin, Köstryn, Küstrin — város Lengyelországban — 154, 226, 259, 261, 322
Königsberg, Regiomontum — a mai Kalinyingrád — 35, 43
Königswusterhausen, Wusterhausen — Berlin melletti helység — 259
Kucsuláta — község a fogarasi kerületben — 45
Köstrin, Köstryn l. Kostrzyn
Kurland, Curlandia — egykori német hercegség a mai Lett SZSZK területén — 227
Küküllő — folyó — 48
Küstrin l. Kostrzyn

Landau — város az NSZK Rheinland-Pfalz tartományában — 34
Landrecies, Landréci — helység Franciaországban — 19
Leiden, Leida, Leyda, Lugdunum (Batavorum) — város Hollandiában — 46, 50, 53, 55, 56, 58, 59, 63, 65, 71, 85, 94—100, 119, 122, 128, 135, 147, 148, 161, 162, 164, 170, 172, 173, 175, 180, 188, 189, 192—194, 234, 247, 278, 285, 287, 290, 296, 297, 301, 304, 307, 316, 341, 353, 357
Lengyelország, Polonia — 23, 34, 40, 62, 65, 213, 217, 220, 222, 228, 229, 231, 307, 322
Le Quesnoy, Qvenoj — helység Franciaországban Avesnes környékén — 24
Liechtenstein — hercegség Svájc és Ausztria között, korábban birodalmi fejedelemség — 210
Lipcse, Lipsia — város az NDK-ban — 21, 23—25, 31, 33, 34, 36—40, 44, 60, 64, 67, 81, 102, 115—117, 128, 129, 132—138, 147, 157, 158, 163, 164, 169, 171, 174, 175, 177, 264, 325, 346
Lisszabon, Lisbona — 225
Lóna l. Kendilóna
London, Londinum — 56, 57, 60, 62, 64, 66, 68, 87, 100, 169, 174, 175, 200, 203, 204, 217, 248, 290, 298, 299, 301, 310, 327—330, 353, 354, 356
Lotharingia — tájegység és egykori hercegség Franciaország ÉK-i részén, Elzász-Lotharingia része — 229—231
Lőcse — 9, 204
Lucron — azonosíthatatlan helység Franciaországban — 19
Lugdunum l. Leiden

Madrid, Madrit — 169
Magdeburg(um) — város az NDK-ban — 260
Magna Britannia — 72
Magyarország, Hungaria — 8, 13, 25, 27, 40, 48, 62, 65, 67, 100, 137, 138, 148, 149, 164, 185, 200, 202, 204, 209, 217, 220, 222, 247, 260, 268, 274, 279, 281, 292, 316, 322, 327, 344
Majna, Ménus — folyó — 289
Mainz, Moguntia — város az NSZK-ban — 231
Málta, Melita — sziget a Földközi-tengeren — 231, 307.
Mantova, Mantua — város Olaszországban — 75, 206
Máramaros, Marmacia — tájegység és egykori megye a Tisza felső folyásvidékén — 210, 312, 313
Máramarossziget, Sziget — város Máramaros megyében — 269, 312
Marburg, Marpurgum — város az NSZK-ban — 260

Marchiennes-Ville, Marschinne — helység Franciaországban — 19
Marmacia l. Máramaros
Maros — folyó — 48, 222
Marosvásárhely, Vásárhely — 109, 114, 134, 164, 201, 205, 212, 214, 264, 281, 304
Marschinne l. Marchiennes-Ville
Marpurgum l. Marburg
Marseille, Massilia — város Franciaországban — 175
Melazzo l. Milazzo
Meldorf — város az NSZK-ban — 162
Melita l. Málta
Ménus l. Majna
Methone, Modon — város Görögországban — 62
Mezopotámia — tájegység a Tigris és az Eufrátesz folyók között Elő-Ázsiában — 206
Milazzo, Melazzo — város Szicíliában — 167
Milberga l. Mühlberg
Miskolc — 9
Modon l. Methone
Moguntia l. Mainz
Monemvaszia, Napoli di Malvasia — város Görögországban — 62
Monora — 18
Mons-en-Pévèle, Mons — helység Franciaországban Pont-à-Marcq környékén — 21
Montium l. Bergen
Morea, Moria l. Peloponnészoszi-félsziget
Mortagne — helység Franciaországban — 19
Muszkovia l. Oroszország
Mühlberg, Milberga — város az NSZK-ban — 221

Nápolion, Napoli di Romania — város Görögországban — 62
Nagybánya, Bánya — város az egykori Szatmár megyében — 45, 114
Nagyenyed, Enyed — város az egykori Alsó-Fehér megyében — 7, 13, 17, 31, 40, 45, 51—53, 72, 82, 86, 95, 98, 100, 111—114, 116, 120, 135, 144, 149, 185, 188, 193, 197, 209, 223, 225, 248, 279, 280, 291, 292, 294, 299, 310, 320, 333, 334, 337, 339, 341, 344, 348, 350, 351
Nagygyőr — helység az egykori Bihar megyében — 186
Nagyszeben, Szeben, Cibini(um) — város a szebeni székben — 17—19, 22, 24—26, 30, 33, 38, 46, 59, 88, 100, 102, 136, 154, 256, 257, 280, 281
Nápoly, Neapolis — város Olaszországban — 322
Napoli di Malvasia l. Monemvaszia
Napoli di Romania l. Náfplion
Neapolis l. Nápoly
Németország, Germania (inferioris) — 11, 17, 25, 45, 47—49, 59, 67, 72, 85, 111, 157, 161, 169, 177, 221, 266, 296, 324, 346
Norcia — helység Olaszországban — 221
Norimberga l. Nürnberg
Norvégia — 167
Nürnberg, Norimberga — város az NSZK-ban — 24, 238, 289, 302, 342
Nyugat-India l. Indiák

Odera-Frankfurt l. Frankfurt
Olaszország, Itália — 26, 28, 63, 157, 168, 175, 219—221, 226
Olomouc, Olmutz, Olmütz — város Csehszlovákiában — 226
Ommelande, Omlandia — tájegység Hollandiában Groningen város körül — 104
Oran — kikötőváros Algériában — 237
Orientalis Frisia l. Friesia
Oroszország, Muszkovia — 228, 238
Ossingen, Othsengen — helység Svájcban — 311
Oxford, Oxonium — város Angliában — 60, 100

Palatinus (Rheni), *Palatinatus* (ad Rhenum) l. Pfalz
Párizs — 27, 219
Párma — város Olaszországban — 227
Patak l. Sárospatak
Patre, Patrasso — város Görögországban — 62
Peenmünde, Penamunder — község Usedom szigetén az NDK-ban — 62
Peloponnészoszi-félsziget, Morea — 62, 67.
Penamunder l. Peenmünde
Per(z)sia — 226
Pfalz, Palatinus Rheni, Palatinatus ad Rhenum — egykori német választófejedelemség a Saar-vidéken, ma az NSZK Rheinland-Pfalz tartományában — 172, 224, 300

Phrisia l. Friesia
Pocsaj, Potsa — község az egykori Bihar megyében — 186
Pókafalva — község az egykori Alsó-Fehér megyében — 114
Polonia l. Lengyelország
Pomeránia — egykori hercegség a Keleti-tenger mentén az NDK ÉK-i és Lengyelország ÉNy-i részén — 20, 62, 129
Pont à Rache(s) — hihetőleg Raches helység környékén levő hely Franciaországban — 19
Poroszország, Borussia, Prussia — 11, 14, 22, 26—28, 33, 35, 42, 43, 51, 62, 64, 70, 128, 129, 170, 173, 177, 229, 239, 259, 261, 262, 307, 322, 335, 337, 356
Portugal(l)ia — 28, 222, 225
Potsa l. Pocsaj
Potsdam, Potstain — város az NDK-ban — 259
Poznań, Poznandia, Posen — város Lengyelországban — 210
Pozsony, Posom, Poson — 16, 17, 19, 20, 46, 93
Prága — 237
Prussia l. Poroszország

Qvenoj l. Le Quesnoy

Radnót — község az egykori Küküllő megyében — 114
Rajna, Rhénus — folyó — 268, 289
Regensburg, Ratisbona — város az NSZK-ban — 310
Regiomontum l. Königsberg
Rhénus l. Rajna
Rimaszécs — város az egykori Gömör megyében — 246
Rochester — város Angliában — 307
Róma — 17, 18, 168, 213, 219—221, 225
Rot(t)er(o)dam — 173
Rugia — Rügen szigete a Keleti-tengeren az NDK-ban — 129

Sabaudia l. Savoya
Sachsen, Saxonia (Szászország) — egykor választófejedelemség az Elba és a Saale folyók mentén, ma az NDK és az NSZK déli területein — 217, 229, 231, 237, 322
Saint-Amand-les-Eaux, St. Amand — város Franciaországban — 19
Salzburg(um) — város Ausztriában — 229, 233, 239, 262, 322
Sardinia l. Szardínia
Sárosberkesz l. Berkesz
Sárospatak, Patak — 54, 279
Savoya, Sabaudia — egykori hercegség a Genfi-tótól D-re, ma Franciaországban és Svájcban — 28, 63
Saxonia l. Sachsen
Saxopolis l. Szászváros
Scarpe[1] l. Fort la Scarpe
Scarpe[2] l. Schelde
Schelde, Escaut, Scarpe — folyó — 19
Segesvár — 8, 9, 11, 12, 21, 30, 33, 35, 41, 45, 46
Sevilla, Sevillia — város Spanyolországban — 224
Sicilia l. Szicília
Silesia l. Szilézia
Sion — hegy Jeruzsálemben, gyakran magát a várost és a hegyen épült templomot is értették rajta — 274, 275, 285, 292
Skócia — 61, 67
Slesia l. Szilézia
Słońsk, Sonnenburg — város Lengyelországban, egykor a johannita lovagrend poroszországi székhelye — 226
Sopron — 9
Sorostély — község az egykori Alsó-Fehér megyében — 7, 114, 306
Spanyol-Indiák l. Indiák
Spanyolország, Hispánia — 20, 167, 282
Spinalonga, Spina longa — sziget Kréta É-i partjánál — 62
Stad(e) — város az NSZK-ban — 21, 62
St. Amand l. Saint-Amand-les-Eaux
Stetinum, Stettin l. Szczecin
Stockholm, Holmia — 173
Stralsund(um), Stralsunda — város az NDK-ban — 62, 65, 129
Suda l. Szúda-öböl
Sulmo(na) — helység Olaszországban — 221
Svájc, Helvétia — 17, 20, 21, 24, 41, 45, 58, 61, 63, 186, 201, 202, 311
Svédország, Svécia — 34, 65, 95, 166, 167, 169, 173, 177, 220, 260
Szardínia, Sardinia — 157, 222, 226, 227, 229
Szászország l. Sachsen
Szászváros, Saxopolis — 113, 114, 351
Szatmár város — 269

Szczecin, Stetinum, Stettin — kikötőváros Lengyelországban — 20, 210
Szeben l. Nagyszeben
Szeged — 63
Szék — helység az egykori Doboka megyében — 114
Szengyel l. Erdőszengyel
Szentmiklós l. Bethlenszentmiklós
Szentpéter — nem dönthető el, hogy melyik erdélyi helységről van szó, a sok azonos nevű közül — 114
Szicília, Sicilia — 167, 173
Sziget l. Máramarossziget
Szilézia, Silesia, Slesia — 85, 93, 168, 231
Szőcs, Szűcs — talán az egykori Belső-Szolnok megyei Alsó- vagy Felsőszűcs valamelyike — 205
Szúda-öböl, Suda — Kréta É-i partjainál — 62

Temze, Thamesis — folyó — 282
Tepercsény — talán az egykori Szerdahely székbeli Toporcsával azonos, melynek a XVIII. században volt Tepercse változata is — 7
Thamesis l. Temze
Thun — helység Franciaországban St.-Amand-les-Eaux környékén — 19
Tiguri Helvetiorum, Tigurum l. Zürich
Tirol, Tyrolis — tájegység és egykori grófság az Inn és mellékfolyóinak vidékén, ma Ausztriában és Olaszországban — 168
Tokaj — 9
Tompaháza — község az egykori Alsó-Fehér megyében — 40, 99, 109, 110, 130, 276
Temesvár, Tömösvár — 102, 133, 222
Toporcsa l. Tepercsény
Torda — 114
Toscana, Hetruria — tájegység Közép-Olaszországban — 63
Törökország — 222
Trajectum, Trajecti ad Rhenum l. Utrecht
Transylvania l. Erdély
Trója, Ilion — 199
Tyrolis l. Tirol

Usedom — helység az NDK-ban — 62
Utrecht, (Ul)trajectum, (Ul)trajecti ad Rhenum — város Hollandiában — 28, 47, 51, 57, 97, 119, 202, 266, 268, 279, 288, 297, 298, 315—317
Vác — 303
Vásárhely l. Marosvásárhely
Vatikán — 222
Vécs — község az egykori Torda megyében — 114
Velence — 62
Verden — helység az NSZK-ban — 62
Vestfrisia l. Westfriesia
Vesz(t)fália l. Westfalen
Vienna, Vindobona l. Bécs
Vittemberga l. Wittenberg
Vízakna — város az egykori Alsó-Fehér megyében — 114, 257, 293
Vratislavia l. Boroszló
Westfalen, Westphalia, Vesz(t)fália — történelmi tájegység, ma az NSZK Nordrhein-Westfalen tartományában — 173, 289
Westfriesia, Nyugat-Frízia — 53, 55, 56, 95, 98
Wittenberg, Wittemberga — város az NDK-ban — 154
Wrocław l. Boroszló
Wusterhausen l. Königswusterhausen

Zágor — község az egykori Küküllő megyében — 34
Zell — helység Szászországban — 237
Zürich, Tigurum, Tiguri Helvetiorum — város Svájcban — 203, 310, 311

Absolon, Absalom — ószövetségi személy, aki hízelgésével, szépségével állított maga mellé embereket az apja elleni összeesküvésben — 259
'Adolph Uramék' — erdélyi lakosok 1732 k. — 235
Adrián — késcsináló mester — 256
Aemilius, Robertus, 1663—1729 — leideni teológus professzor — 53
Ágost l. Augustus
Ágoston l. Augustinus
Ajtai (Szabó) András, 1690—1733 — ifj. Pápai Páriz Ferenc peregrinus társa, 1713-ban iratkozik be a hallei egyetemre, dissertatiot is ír, mellyel doktori címet szerez. Peregrinációja során megfordul Odera-Frankfurtban, Berlinben, Leidenben, Heemstedeben, Londonban és Oxfordban. Hazatérve Teleki József udvarában működik, majd Szásznádason telepszik le mint orvos — 23, 29, 30—35, 37, 41, 42, 46, 58, 70, 71, 81, 84, 87—89, 95, 100, 111, 145, 166, 201, 273, 335, 346, 353, 354
Albani, Annibale, 1682—1751 — kardinális — 220
Albani, Alessandro, 1692—1779 — kardinális — 220
Albemarle, Arnold Just von Keppel, 1669—1718 — hadvezér, holland főgenerális, az 1712-es denaini ütközetben a franciák fogságába esik — 19
Alberoni, Giulio, 1664—1752 — kardinális, 1714-től a spanyol királyné tanácsosa, 1717-től a spanyol külpolitika vezetője — 168, 220
Albert Frigyes, Albrecht Friedrich — brandenburgi őrgróf, 1695—1731 közt a johannita lovagrend mestere Sonnenburgban — 226
Alberti, Michael, 1682—1757 — hallei orvosprofesszor, az egyetem seniora — 41, 43, 53, 55, 60, 127, 130, 132—135, 157, 159, 163, 170, 342, 346, 353, 355, 356, 359
Albisi Vas Gábor, 1700 k.—1765 u. — 1717-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1723-ban nagybányai rektor, 1725-ben a franekeri, 1726-ban az oderafrankfurti egyetem hallgatója, itt dissertatiot is ír. 1730-tól marosvásárhelyi káplán, 1731-től berekesztúri, 1732-től zabolai, majd dálnoki, kézdivásárhelyi, márkosfalvi lelkész, 1760—65 k. a kézdi egyházmegye esperese — 211
Albrecht Friedrich l. Albert Frigyes
Alften l. Alphen
Almási István, mh. 1725 — az 1680-as években iratkozik be a kolozsvári kollégiumba, később dési rektor, 169?-től haláláig dési lelkész, 1711-től a dési egyházmegye esperese — 114
Alphen (Alften), Hieronymus Simons van, 1665—1742 — 1715-től teológus professzor Utrechtben; a coccejánus irányzat híve — 202, 317
Alvinczi Gábor, borbereki, br., 1686—1751 — az erdélyi gubernium levéltárosa, titkára majd tanácsosa — 8
Alvinczi Sámuel, borbereki, br., 1685—1724 — 1709-ben guberniumi, 1713-ban kancelláriai regestrator, 1714-től az erdélyi kancellária referendáriusa — 102, 113, 290
'Alvinczi Uram' — 89, 139, 145, 152, 153 293, 297, 354, 356
Andala, Ruardus, 1665—1727 — 1713-tól teológus professzor Franekerben; a karteziánus irányzat képviselője — 54, 100, 121, 200, 247, 277—279, 281, 282, 289, 309, 315, 317, 351, 357, 358
Anna, Stuart, 1665—1714 — 1702-től angol királynő — 20, 28, 57
Aphrodité l. Venus
Árész l. Mars
Argosz — 237

Aszalai Sámuel — 1705-ben a nagyenyedi kollégium tagja lesz, később contrascriba, 1712-ben nagybányai rektor, 1714-ben a franekeri egyetem hallgatója, disputál, hazatérte után pap — 47, 50, 51, 63, 84, 100, 109, 112, 113, 115—118, 120, 121, 148, 156, 278, 280, 340, 344, 347, 348
Asztalos Péter — 188
Augustinus, Aurelius, 354—430 — hippói püspök, a kora középkori keresztény filozófia nagy hatású alakja — 257
Augustus, Ágost, II., 1670—1733 — I. Frigyes Ágost néven 1694-től szász választófejedelem, 1697—1704 között és 1709-től lengyel király — 62, 65, 213, 217, 224
Azzali l. Aszalai

Baba Ferenc l. Vásárhelyi Baba Ferenc
Bajtsi Sámuel, mh. 1730 — Bajtsi András nagyenyedi pap és esperes fia, hazai iskolái után 1692-ben a franekeri egyetemen tanul. 1705-től lelkitanító Nagyenyeden, később egyházmegyei jegyző, városának vezető lelkészeként hal meg — 113
Bálinthith György, br., mh. 1742 u. — B. Zsigmond és Angyalosi Krisztina fia, részt vesz a Rákóczi-szabadságharcban, később titoknok — 131
Balku (Balko) Mihály, hatházi, mh. 1731 k. — 1711-ben II. Apafi Mihály bécsi titkára, később az erdélyi gubernium tisztségviselője — 10, 145
Banchieri, Antonio, 1667—1733 — kardinális, államtitkár — 220
Bándi Mihály, sz. 1689 — 1711-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1716-ig Barcsai Ábrahám udvari papja, 1717-től a leideni egyetem hallgatója, hazatérte után hátszegi lelkész — 45, 49, 65, 71, 119, 148, 165, 170, 278
Bánffi György, gr., 1688—1735 — B. György gubernátor és gr. Bethlen Klára fia, 1710-től Doboka megye főispánja, a református egyház támogatója — 30, 35, 39, 41, 45, 52, 83, 84, 95, 102, 145, 292
Bánffi László, br., 1671—1755 u. — B. Kristóf és bögözi Farkas Margit fia, a szabadságharcban segédtisztként vesz részt, somlyói kapitány, később krasznai főispán — 83, 147, 249, 250
Bánffi Mária, gr. Gyulai Ferencné, mh. 1758 k. — B. György és Bethlen Klára lánya, Gyulai Ferenc császári altábornagy felesége 1709-től — 266
Bánffi Zsigmond, ifj., br., — B. Pál és Teleki Kata fia — 41, 83, 205
Barberini, Francesco, 1663—1738 — kardinális, Palestrina püspöke — 220
Baróthi Kálmán, mh. 1739 — 1709-ben lesz a nagyenyedi kollégium tanulója, itt medista, később medgyesi rektor, 1715-ben a franekeri egyetemen tanul, hazatérve 1717-ben fehérgyarmati, 1721-ben hosszúmezői, 1735-től huszti pap, 1734-től a máramarosi egyházmegye esperese — 63, 116—118, 121, 133, 145, 146, 148, 165, 348
Barrett — angol patikárius — 322
Bartoldi — porosz királyi követ Bécsben — 33
Bartsai Ábrahám, mh. 1716 — ítélőmester, a szabadságharc alatt Hunyad megye főispánja — 83
Bartsai Ábrahámné l. Teleki Krisztina
Bartsai János, 1715 k.—1750 e. — B. Ábrahám és gr. Teleki Krisztina fia, Hunyad megyei nemes, tanítója Huszti András — 318
Bausner (Bauzner) Simon — 1711 u. taxator, 1731-ben szász comes — 62, 66, 67, 88, 285, 288
Beaumont, Simon van, 1641—1726 — 1684-től holland államtitkár — 56
Becmann, (Bec(c)man), Johann Christoph, 1641—1717 — 1687-től a politika, 1690-től a teológia professzora Odera-Frankfurtban — 119, 121, 122, 152
Bentivoglio, Cornelio, 1668—1732 — kardinális, franciaországi nuncius — 220
Bér György —. szebeni önműves — 256
Berckhoffer — német brigadéros — 19
Bereck György l. Vízaknai
Bereg., (Beregszászi?) Ferenc — 188
Bergen, (Berger), Johann Georg von, mh. 1738 — odera-frankfurti orvosprofesszor, az egyetem seniora — 13, 148, 151, 300, 303
Bernáld János, alsócsernátoni, mh. 1735 e. — B. Ferenc és Fülöp Margit fia, a szabadságharcban részt vevő, de később kegyelmet kapó nemes, a kolozsvári konzisztórium tagja — 192
Bethlen Ádám, gr., 1691—1748 — B. Sámuel és borsai Nagy Borbála fia, 1735-ben Fehér megyei főispán, később országos elnök, 1742-ben guberniumi taná-

csos — 93, 95, 100, 102, 103, 149, 159, 160, 162, 163, 178
Bethlen Elek, gr., 1688—1724 — B. Elek és borsai Nagy Klára fia, a szabadságharc híve, a Nemesi Társaság gregáriusa — 80, 81, 83, 84
Bethlen Elekné l. Pekri Kata
Bethlen Farkas, 1639—1679 — B. Ferenc és Kemény Kata fia, 1666-ban fejedelmi tanácsos, 1667-ben Fehér megyei főispán, 1678-ban Erdély kancellárja, latin nyelven írta meg Erdély 1525—1609 közötti történetét — 235
Bethlen Ferenc — hihetőleg B. Sámuel és Lázár Mária fia — 234, 238
Bethlen Gábor, iktári, 1580—1629 — B. Farkas és Lázár Druzsiánna fia, 1613-tól erdélyi fejedelem, 1622-ben alapítja meg a gyulafehérvári Bethlen Kollégiumot — 334, 337
Bethlen György, gr., mh. 1729 k. — B. Sámuel és borsai Nagy Borbála fia — 83
Bethlen Imre, gr., 1698—1765 — B. Sámuel és borsai Nagy Borbála fia, 1719—22 között Nyugat-Európában tanul, így tölt egy évet Angliában, hazatérve a Gyulai-ezred tisztje, 1752—55-ig dobokai főispán, 1754-ben guberniumi tanácsos — 175, 178, 295, 299
Bethlen János, bethleni, mh. 1712 u. — B. Pál és Tordai Margit fia, apja halála után Bethlen Miklós környezetének tagja, később Thökölyhez, majd valószínűleg Rákóczihoz is csatlakozik — 83
Bethlen József, gr., 1698—1742 — B. Miklós kancellár és gr. Rhédei Júlia fia, 1717-től máramarosi főispán — 145, 249, 250, 309, 310
Bethlen László, gr., 1675—1717 — B. Farkas kancellár és Ostrosith Borbála fia, küküllői főispán, guberniumi tanácsos — 7, 83, 84
Bethlen Miklós, gr., 1642—1716 — B. János kancellár és Váradi Borbála fia, 1661—63 között Heidelbergben, Utrechtben és Leidenben az egyetem hallgatója, később Angliában, Olasz- és Franciaországban is megfordul, 1691-től Erdély kancellárja — 10, 170
Bethlen cs., ('Bethleni ház') — 69, 88
Bibarcztalvi O(sváth) László, mh. 1756 u. — Bethlen János alumnusaként kezdi tanulmányait 1709-ben Nagyenyeden, 1716-ban senior. A franekeri egyetemre az 1718/19-es tanévben iratkozik be, peregrinációja során eljut Amszterdamba is, hazatérte után nagybaconi pap, egyházmegyei jegyző, 1742—56-ig az erdővidéki egyházmegye esperese — 200, 286, 287, 290, 292, 293, 357, 358
Bikfalvi Zsigmond, mh. 1742 — a marosvásárhelyi kollégiumban tanult, 1721-ben senior, a teológia praesese és az oratoria praeceptora. 1722-ben a franekeri egyetem hallgatója, hazatérte után 1725-től haláláig zilahi lelkész — 250, 304, 309, 310
Bissy, Thiard de, Henri, 1657—1737 — kardinális, Meaux püspöke — 219, 220
Bodoki István ('Bodoki St.') — Franekerben tanuló diák?; inkább valószínű, hogy Bodoki Mihály neve tévesen, mivel Bodoki István neve a franekeri anyakönyvben nem szerepel, B. Mihály pedig 1719 augusztusában még Franekerben volt — 357
Bodoki Mihály — 1709-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba Fekete Klára alumnusaként, 1716-ban contrascriba, a franekeri egyetemre 1717/18-ban érkezik. Hazatérvén 1726-ban, 1730 k. rettegi pap, majd a széki egyházmegye jegyzője; talán ő az is, aki 1730—38 között bálványosváraljai, 1746-ban apanagyfalusi, majd 1755-ben szamosújvárnémeti lelkész; vagy talán az ő, aki 1737—39-ig kérsemjéni lelkész — 280, 282, 287, 289, 293
Boerhaave (Bourhawe), Hermann, 1668—1738 — holland orvos, 1709-ben a medicina és a botanika professzora a leideni egyetemen, 1714-ben az orvosi praktikáé, 1718-ban a kémiáé, 1730-ban az angol királyi akadémia tagja — 94, 172, 174, 188, 304
Bogáthi János, mh. 1739 u. — 1690-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, később vízaknai praefectus, 1738-ban assessor, 1739-ben degens — 114
Boncompagni (Buoncompagni), Jacopo, 1653—1731 — kardinális, bolognai érsek — 220
Bon(n)et, Luigi Frederico, 1670—1762 — genovai születésű, I. Frigyes Vilmos császár londoni követe, később titkos tanácsosa — 70, 74
Bon(n)eval, Claude Alexandre de, 1675—1747 — francia tábornok, később a Savoyai Jenő vezette osztrák hadseregben

harcolt, 1729-től Törökországban élt, s felvette a mohamedán vallást — 217
Borbereki István — 1712-től a nagyenyedi kollégiumban tanult, később hivatali pályára lépett — 205, 218, 240
Borosnyai Lukács János, 1694—1760 — 1713-ban kezdi tanulmányait Nagyenyeden, később Bethlen István praeceptora, 1720-ban vízaknai rektor. 1721-ben az odera-frankfurti, 1722-ben a leideni egyetem hallgatója, hazatérte után Kemény Simonné udvari papja 1726-ban, 1727-ben enyedi másod-, majd 1729-ben elsőpap, 1735-től tanár Székelyudvarhelyen, 1758-tól haláláig a marosi egyházmegye esperese — 94, 191, 303
Borosnyai Nagy János — 1683-ban iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1691-ben az odera-frankfurti, 1692-ben a franekeri egyetemre. Peregrinációja során Bethlen Mihály — B. Miklós fia — ephorusa, hazatérvén az 1713—15 k. években vízaknai lelkész — 114
Borosnyai Nagy Márton, mh. 1738 — Borosnyai Nagy Sámuel vízaknai pap fia, 1714-ben kezdi tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban, 1722-ben az odera-frankfurti, 1724-ben a hallei, 1728-ban a franekeri egyetem hallgatója, 1729-ben jön haza. Előbb Teleki József háziorvosa, majd Szebenben az erdélyi gubernium főorvosa — 188, 307
Borosnyai (Péter ?) — abafáji lakos — 114
Borromeo (Borromei), Giberto, 1671—1740 — kardinális — 220
Bourhawe l. Boerhaave
Bozen, Gaspar — lipcsei kertész — 157
Brandenburgi Katalin (Catharina Brandenburgica²), 1604—1644 — György Vilmos brandenburgi választófejedelem leánya, 1626-tól Bethlen Gábor erdélyi fejedelem felesége — 334, 335, 337
Brassai Pál — 256
Briccius György l. Vízaknai
Buoncompagni l. Boncompagni
Butler, (Jacobus) James, de Ormonde, 1655—1745 — ír katona, Oxfordban tanult, majd az egyetem kancellárja — 61

Cajus — 324—325
Calvin l. Kálvin
Carat(t)a, Pier Luigi, 1677—1755 — kardinális, larisszai érsek — 220
Carolus¹ l. Károly, VI.
Carolus² l. Frigyes Károly
Cartesius l. Descartes
Catharina Brandenburgica¹ l. Katharina
Catharina Brandenburgica² l. Brandenburgi Katalin
Cellarius (Keller), Christoph, 1638—1707 — német filológus és pedagógus, 1693-tól a hallei egyetemen a történelem és az ékesszólás tanára — 155
Christianus l. Keresztély, VI.
Chritoph, Petrus — Teleki Miklóshoz köszöntőverset író odera-frankfurti diák — 284
Cicero, Marcus Tullius, i. e. 106—43 — római író, szónok és politikus — 20
Cienfuegos (Cinfengos), Alvarez, 1657—1739 — kardinális, császári követ Rómában — 220
Claessen, Dietrich Siegfrid, 1685—1743 — 1720-tól teológus professzor Odera-Frankfurtban — 300, 303
Clemens, XII. l. Kelemen
Coccejus (Koch), Johannes, 1603—1669 — német származású Franekerben, majd Leidenben tevékenykedő teológus, író, az ún. federatív szövetségi teológia továbbfejlesztője, mely Descartes racionalista filozófiáján alapszik — 294
Colonits l. Kollonitsch
Colonna, Carlo, 1665—1739 — kardinális, 1730-ban pápajelölt — 220
Columella, Lucius Junius Moderatus, i. sz. I. sz. közepe k. — római mezőgazdasági író — 198
Conti, Bernardo, 1665—1730 — kardinális — 220
Corsini, Lorenzo l. Kelemen
Coscia, Niccolo, 1682—1755 — kardinális — 220, 226
Cosimo (Cosmus), III., 1642—1723 — firenzei herceg, uralkodó 1670-től; a levélben 1730-ban tévesen említik élőként, ekkor már fia, J. Gaston uralkodik — 220
Csécsi (Tsétsi) János, 1689—1769 — id. Cs. János sárospataki tanár fia, iskoláit Kassán és Sárospatakon kezdi, az utóbbi helyen 1707-től publicus praeceptor, 1709-től az utrechti, 1711-től a franekeri egyetem hallgatója. Peregrinációja alatt még több más egyetemen és Angliában is megfordul, 1712-ben tér haza. 1713-tól tanár Sárospatakon, tisztársaival való viszálykodása miatt 1734-ben elmozdítják tisztéből — 248

Csepregi (Tsepregi) Turkovics Ferenc, 1700—1758 — Cs. Mihály kolozsvári professzor fia; Kolozsváron tanul. 1717-től publicus praeceptor, 1720-tól senior. 1721-ben a franekeri egyetemre iratkozik be, 1727-ben tér haza, 1728-ban a történet és a nyelvészet, 1737-ben a teológia tanára a kolozsvári kollégiumban — 323

Cserei János, nagyajtai, mh. 1750 u. — Cs. Farkas és Bideskuthy Mária fia, a szabadságharcban őrnagy, majd a székely karabélyosezred vicecolonellusa. Rákóczit Lengyelországba is elkíséri, ott a lengyel király szolgálatába áll. 1719-ben Drezdában tartózkodik, még ugyanebben az évben kegyelmet kap, 1750-ben az unitáriusok vidéki gondnoka — 137

Cserepi — Bánffi György szolgája — 145

Csernátoni (Tsernátoni) Gajdó Dániel, 1696—1749 — 1714-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, Teleki Miklós és László grófok praeceptora, 1720-ban senior, 1721-ben az odera-frankfurti, 1722-ben a leideni egyetemet keresi fel, hazatérve, 1726 után 1738-tól gyulafehérvári lelkész, halála évében az egyházmegye esperese — 185—189, 191—194, 204, 247, 248, 304

Csernátoni (Tsernátoni) János — marosvásárhelyi kántor; talán azonos azzal a nagyenyedi neutralista diákkal, akit Nagybányára küldtek 1708-ban Enyedi István és Pápai Páriz Ferenc professzorok után, hogy megvigye a hírt: az Enyed körüli harcok elülvén visszatérhetnek; ez a Csernátoni később marosvásárhelyi kántor — 205

Csernátoni (Tsernátoni) József — a kolozsvári kollégiumban kezdi tanulmányait, 1709—12 között senior, később huszti rektor. 1715 áprilisában a franekeri egyetem hallgatója, hazatérvén Kemény Jánosné udvari papja, ezután két év múlva meghal; talán az is ő, aki 1715 januárjában iratkozik be az odera-frankfurti egyetemre — 100, 110, 278, 279

Csuzi (Tsuzi) Cseh János, mh. 1738 — Cs. Jakab pápai lelkész fia, pápai tanulás után 1699-ben a franekeri egyetemen tanul, 1702-ben orvosdoktorként tér haza, előbb ácsi, majd győri pap, de orvosként is működik — 164, 165

Dalberg, hihetőleg *Damian Casimir,* 1675—1717 — császári lovassági őrnagy, Neuperg regimentjében vicecolonellus, az 1717-es belgrádi csatában esik el — 19

Davia, Giovanni Antonio, 1660—1740 — kardinális, bécsi nuncius — 220

'Décsei Uram' — Bécsben 1726 k. — 75

Descartes, (Cartesius), René, 1596—1650 — francia filozófus, matematikus és természettudós, a racionalista filozófia első jelentős képviselője az újkori gondolkodás történetében — 154

Demjén l. Dömjén

Dési Ferenc, mh. 1741 e. — a kolozsvári kollégiumban tanul, 1715—27 között dési lelkész, közben 1721-ben a franekeri egyetem hallgatója, 1729-ben máramarosszigeti pap — 269

Dési (Déési) György — a kolozsvári kollégium tanulója, 1712 k. contrascriba, 1715-ben előbb az odera-frankfurti, majd a franekeri egyetemre iratkozik be, hazatérte után 1720-ban úrmezői lelkész — 100, 110

Dési (Déési) G. Zsigmond, 1689—1728 — 1703-ban kezdi tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban; a cellisták, a syntaxisták, a poéták és a rétorok praeceptora, a teológia és a szent nyelvek praesese három éven át; 1711-ben senior. 1714-ben a franekeri, 1715-ben a leideni, 1717-től ismét a franekeri egyetem hallgatója, mindkét helyen disputál. Kezdetben Bethlen Ádám, később Teleki Mihály a támogatója. Hazatérvén 1719—24 között zilahi pap, majd székelyudvarhelyi rektor; peregrinációja során Remethei Jánossal együtt megfordul Groningenben is — 41, 51—54, 71, 84, 93, 95—97, 100, 103, 105, 109, 112, 113, 119, 133, 148, 278, 279, 286

Détsei László — hihetőleg D. Bálint és Vajda Ilona fiáról, dobokai birtokosról van szó — 187, 188, 191, 193, 194

Dhuram l. Duhram

Dimjén Ferenc, mh. 1719 k. — katolizált kancelláriai tanácsos és regestrator 1716-ban — 145

Diószegi — Leidenben betegeskedő magyar, valószínűleg azonos az 1709—11 között itt tanuló D. Mihállyal — 53

Dithmar, Justus Christopher, 1677—1737 — német jogtudós és történetíró, előbb a történet, majd a természetjog professzora Odera-Frankfurtban — 300

Dobolyi (Sámuel?) — 1707-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1709-ben medista, Kibédi András iskolatársa, később hivatali pályára lépő enyedi polgár (vagy D. István, Bethlen Kata procurátora) — 113, 114
Dolgorukij (Dulhoroki) cs. — orosz főnemesi család, tagjait a II. Péter cár halála után hatalomra kerülő Anna Szibériába száműzte — 232
Don Carlos l. Károly, III.
Dömjén (Demjén) Gergely — erdélyi ágens 1748—62-ig a kancellária mellett — 328
Duhram (D(h)uram) — tanácsos, a stipendiáriusok inspectora, a Mons Pietatis nevű jótékonysági pénzintézet vezetője — 42, 117, 118, 121, 153, 314

Edward, III. l. Jakab
Eiszenreich — bécsi kereskedő — 19
Elizabetha l. Erzsébet Krisztina
Enceladus, Enkeladosz — 318
Enyedi István, id., 1659—1714 — 1697-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, itt később contrascriba, 1684-ben a leideni, 1685-ben a franekeri egyetemen tanul, hazatérte után 1688-ban felsőbányai, 1691-ben marosvásárhelyi pap, 1692-től a teológia tanára Enyeden; utolsó éveiben nem tudja ellátni hivatalát, s ez is hozzájárul a diákok zavargásához — 29, 113, 335, 338
Enyedi István, ifj., sz. 1694 k. — id. E. István és Halmágyi Sára fia, 1709-ben kezdi tanulmányait Nagyenyeden Bethlen János alumnusaként, 1716-ban az odera-frankfurti, 1717-ben a hallei, 1719-ben a leideni egyetemen tanul, Halléban disputál és orvosdoktori címet szerez. Peregrinációja során eljut Lipcsébe, Drezdába, Rotterdamba, Angliába és Franciaországba is, hazatérvén orvos, kolozsvári szenátor, majd főbíró — 76, 120—122, 133, 134, 137—139, 143, 144, 146, 147, 149, 152, 154, 156, 158, 160, 162, 163, 166, 168, 169, 171, 173, 175, 178, 180, 181, 200, 240, 296, 297, 300, 323, 347, 350, 353, 359
Enyedi János, sz. 1695 k. — id. E. István és Halmágyi Sára fia, 1712-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, praeceptor, contrascriba, 1719-ben senior. 1720-ban a leideni egyetem hallgatója, 1726-ban nagybányai 1730-ban avasújvárosi, 1731-ben huszti, 1735-ben hosszúmezői, 1739-ben alsómisztótfalusi, majd 1745-ben újra nagybányai lelkész — 170, 291
Enyedi Sámuel, mh. 1722 — id. E. István fia, 1709-ben kezdi tanulmányait Bethlen János alumnusaként Nagyenyeden, később Bécsben kancelláriai tisztviselő — 33, 131, 137—139
Enyedi urak — 69
Erzsébet Krisztina (Elizabeth(a), Christine von Braunschweig-Wolfenbüttel) 1691—1750 — VI. Károly osztrák császár és spanyol király felesége; magyar királynénak 1712-ben Pozsonyban koronázták — 20
Esaia l. Ézsaiás
Eszterházy József, galántai, 1714—1762 — E. József és Eck Mária fia, itthoni tanulmányai után 1733-ban a leideni egyetemen tanul; később altábornagy — 234
Eugenius l. Savoyai Jenő
Ézsaiás — 224

Felei György — 1703-ban kezdi tanulmányait Nagyenyeden, 1709-ben integrista, később pókafalvi, 1715 k. gogányváraljai pap — 114
Felf(f)alusi Mihály — 1711-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1714-ben a hallei, 1717-ben a jénai egyetemen tanul, peregrinációja közben megfordul Lipcsében is, hazatérve orvosként működik, Pathai János sógora — 55, 128—131, 133—136, 138—140, 146, 158, 159, 171, 176, 345, 346, 353
Fenthol (Finthol), Gotfried — lipcsei polgár, Teleki Sándor, Felffalusi Mihály és Michael Alberti közvetítője — 132, 133, 346
Ferenc l. Teleki Ferenc
Fergushill, Barbara — Daniel Ernestus Jablonski felesége — 23, 80
Filstich — brassói folnagy — 37
Finthol l. Fenthol
Finy, Francesco Antonio, mh. 1743 — kardinális — 220
Fleury, André Hercule, 1653—1743 — kardinális, XV. Lajos francia király nevelője, 1726-tól államtanácsos — 221
Fogarasi Sámuel, 1674 k.—1724 — 1694-ben kezdi tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban, contrascriba, 1695-ben senior, ugyanekkor marosvásárhelyi rektor, 1698-ban a franekeri, 1699-ben a leideni, 1700-ban újra a franekeri egye-

tem hallgatója, hazatérése után fogarasi orvos — 127, 132, 134, 180
Fortuna, Tükhé — 210, 215
Fridericus l. Frigyes
Fridericus Wilhelmus l. Frigyes Vilmos
Frigyes, I. (Fridericus), 1657—1713 — 1701-től porosz király — 27, 28, 337
Frigyes, I. (Fridericus, Friedrich von Hessen-Kassel), 1676—1751 — előbb hessen-kasseli fejedelem, 1720-tól svéd király — 173
Frigyes, IV. (Fridericus), 1671—1730 — 1699-től dán király — 224
Frigyes Károly Albert (Carolus, Friedrich Karl Albrecht) — brandenburgi őrgróf, 1731—62 között a johannita lovagrend mestere Sonnenburgban — 226
Frigyes Vilmos (Fridericus Wilhelmus) I., 1688—1740 — 1713-tól porosz király — 27, 28, 318, 335, 337
Fronius (Daniel?), sz. 1703 — brassói származású teológus hallgató a hallei egyetemen 1723-tól, 1727—30-ig az egyetem informátora — 260
Fülöp (Philippus), orleans-i, II., 1674—1723 — 1715-től francia régens — 61, 63, 168
Fülöp, V., 1683—1746 — 1700-tól spanyol király — 34, 61, 168, 169

Gabriel l. Bethlen Gábor
Gaillard (Gajlard), Jacques, mh. 1688 — leideni teológus professzor, az ottani collegium gallo-belgicum praefectusa, tagadta az allusio létét a Bibiában — 294
Gajdó l. Csernátoni Gajdó
Gajlard l. Gaillard
Gelber János — lutheránus győri kereskedő — 303
George, l. György
Gidófalvi Péter — valószínűleg az, aki 1686-ban iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, később técsi rektor, majd 1693-ban a franekeri, 1695-ben a groningeni egyetem hallgatója, itthon pedig 1707-ben gernyeszegi pap; lehet azonban, hogy Bodoki Mihály iskolatársáról van szó, aki 1711-ben kezdi tanulmányait a kollégiumban, s később ótordai rektor — 293
Giudice, Niccolo, 1661—1743 — kardinális, protonotárius — 220
Goelicke (Gelike), Andreas Ottomar, 1670—1744 — német orvos, a medicina ordinárius professzora Odera-Frankfurtban — 151, 188, 300, 303
Gosche, Rudolph — boroszlói polgár, Teleki Sándor és ifj. Enyedi István közvetítője — 147, 149
Goslinga, Sicco(ni a') van, 1664—1731 — 1688-tól a franekeri egyetem főkurátora — 278, 279
György, George, I., 1660—1727 — hannoveri választófejedelem, 1714-től angol király — 62
György Dedu — kereskedő — 132
Gyujtó Ferenc — 1712-ben kezdi tanulmányait Nagyenyeden, Dobolyi mostohafiának tanítója, a diákmegmozdulások miatt idő előtt távozásra kényszerül; hivatali pályára lép, ebesfalvi tiszttartó lesz — 113, 115
Gyulai Ferenc, (V.) — a kolozsvári kollégiumban kezdi iskoláit, assessor, 1720-tól dési rektor, 1722 u. ifj. Teleki József és Ádám kísérője külföldi útjukon, így fordul meg Drezdában és Halléban, 1732 áprilisában még Halléban tartózkodik — 218, 263, 305, 306, 312, 313, 323
Gyulai Ferencné l. Bánffi Mária
Gyulai István, gr., 1682—1758 — Gy. Ferenc és Kapi Mária fia, 1736-tól gyalogezred tulajdonosa, altábornagy a császári hadseregben — 80, 81, 83
Gyulai úrfiak — 327

Hanvai (Hamvai) Igó György, mh. 1735 — hazai iskolái után 1717-ben iratkozik be a franekeri egyetemre, hazatérte után Bánffi György udvari papja, 1719-ben széki, 1723-tól haláláig szatmári lelkész, 1724-ben rövid ideig az iskola rektora, később egyházmegyei ülnök, 1729-től a szatmári egyházmegye esperese — 269, 292
Harkányi József, sz. 1699 k. — 1717-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1726-ban a leideni egyetemre, hazatérte után papként működik — 194
Harley, Robert (Thomas!), 1661—1724 — angol államférfi, külügyi államtitkár, Anna királynő minisztere, oxfordi gróf, az 1715-ben leleplezett összeesküvés egyik résztvevője, a trónkövetelő James Edward híve; a Thomas tévedés, mivel az a XVII. sz. első felében I. Károly alatt élt — 60
Hauszman — ötvösmester — 256

Havasalyi Sámuel — 1711-ben a nagyenyedi kollégium tiszttartója — 111, 143
Heineccius, Johann Gottlieb, 1681—1741 — 1724-től franekeri jogászprofesszor, 1727-től a morális és a racionális filozófia professzora Odera-Frankfurtban — 215, 321
Hejdenus (Heyde), Johann, 1662—1727 — hallei teológus professzor — 41, 132, 134
Hell(en)dorff, valószínűleg *Magnus Gottlob,* sz. 1696 — a török elleni utolsó hadjáratban résztvevő százados, 1729-ben császári ezredes, 1734-ben annak a kilenc ezredesnek az egyike, akiknek a király megengedi, hogy magyar huszárezredet alakítsanak Erdélyben — 211, 218, 219
Hermann(us), Jakob, 1678—1733 — matematikus és filozófus professzor Odera-Frankfurtban 1713-tól — 300
Heyde l. Hejdenus
Hoffmann, Friedrich, 1660—1742 — a medicina és a fizika professzora, senior a hallei egyetem alapítása, 1694 óta, 1709—12 között I. Frigyes udvari orvosa, titkos tanácsos — 130, 132, 134, 136, 157, 159, 165, 170
Holtzfusius (Holcztus), Barthold, 1695—1717 — 1685-től odera-frankfurti filozófus professzor — 15, 17, 32, 54, 63, 79, 109, 111—122, 145, 151—153, 300, 338, 343, 344, 348
Holdeberg, de — a hannoveri választófejedelem teljhatalmú megbízottja Bécsben — 356
Homérosz — 153
Honert, Johann van den, 1693—1758 — 1727-től utrechti teológus professzor; a coccejánus irányzathoz csatlakozott — 316
Horvát Thimoteus — 23
Hosmann (Hozmán), János, rothenfelsi — 1697—1700 k. szebeni procurator, később kancelláriai tanácsos, 1713-ban szebeni consul, majd taxator, a szebeni királyi bíróság assessora — 18
Huszti András, 1700 k.—1755 — 1718-ban kezdi tanulmányait Nagyenyeden, 1719-ben Vásárhelyi Mihály és Szigeti István biztatására megy Barcsai János mellé tanítónak, később Kolozsváron tanul, 1725—26-ban senior, majd Teleki Pál támogatásával 1727-től az odera-frankfurti egyetemen teológiát és jogot tanul, dissertatioját az előbbiből írja. Hazatérvén 1733-tól a kolozsvári kollégium jogtanára, 1749-ben katolizál, így a gyulafehérvári káptalan írnoka lesz — 315, 318, 321

Icarus, Ikarosz — 214
Igó l. Hanvai Igó
Imperiali, Giuseppe Renato, 1651—1737 — kardinális — 220
Imre l. Pápai Páriz Imre
Inczédi József, nagyváradi, br., 1688—1750 — I. Pál és Lipcsey Klára fia, 1718 u. a Bethlen Kollégium gondnoka, főkonzisztóriumi jegyző, 1736-tól ítélőmester — 7, 45, 93, 97, 99, 102, 314
Iphigenia, Iphigeneia — 199

Jablonski (Jablontzki, Joblanczki), Daniel Ernestus, 1660—1741 — a porosz királyi tanács tagja, 1690-től Königsbergben, 1693-tól Berlinben udvari pap, 1718-tól az egyházi tanács tagja, 1733-tól a berlini királyi tudományos társaság elnöke, nagy szerepet játszott a nagyenyedi kollégium odera-frankfurti ösztöndíjainak megszervezésében — 11—15, 17, 18, 20, 21, 23, 25, 26, 31—33, 42, 51, 54, 70, 74, 79, 89, 118, 121, 122, 134, 149, 153, 166, 210—215, 225, 233, 234, 237, 279, 300, 333, 339, 351
Jablonski, Paulus Ernestus, 1693—1757 — Daniel Ernestus J. fia, 1721-től teológus professzor Odera-Frankfurtban, ugyanitt városi lelkész — 213
Jablonskiné l. Fergushill, Barbara
Jacob, Jákob — 110
Jacobi, Balthasar Fridericus — erfurti származású; 1709-ben iratkozik be a hallei egyetemre, együtt tanul és lakik ifj. Pápai Páriz Ferenccel; később lipcsei medikus doktor, Pápai közvetítőnek ajánlja — 55, 60, 67
Jakab (Jacobus, James Edward), III., 1668—1766 — a Stuart-házból származó praetendens (trónkövetelő) király, apja, II. Jakab halála után több európai udvar elismeri angol és skót királynak, de az 1707-es és 1716-os hatalomátvételi kísérlete sikertelen maradt, később Rómában telepedik le, és Sobieski Mária Klementina lengyel hercegnőt veszi feleségül — 169, 307
'Jánaskó' — 269

Jánosi György, mh. 1741 — hazai iskolái után 1725—26-ban az utrechti egyetemen tanul, megfordul az odera-frankfurtin is, 1726-ban érkezik haza, 1727-ben ordinálják, ugyanekkor tarcali, 1730-tól losonci, 1735-től miskolci pap — 269
Jantsó Jakab, mh. 1739 — 1719-ben kezdi tanulmányait Nagyenyeden, a poézis praeceptora, 1728-ban contrascriba, 1730-ban az utrechti, a franekeri, majd az odera-frankfurti egyetem hallgatója, hazatérvén a Barcsaiak udvari papja, 1733 u. sárdi lelkész — 240
Jeremiás István, mh. 1762 — 1716-ban iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1721-ben Máramarosszigeten tanít, 1724-ben az utrechti egyetemen tanul, 1730-ban técsői, 1731—38-ig szatmárnémeti, 1738—59 között fehérgyarmati lelkész, 1737—62 között a szatmári egyházmegye esperese — 310
Jézus Krisztus — 117, 197, 213, 222, 262, 278, 295, 308, 334, 337, 348
Joblanczki l. Jablonski
Johann(es) Sigismund(us) von Brandenburg, 1572—1620 — 1608-tól választófejedelem, Catharina Brandenburgica fia, nem pedig apja, ahogy ifj. Pápai Páriz Ferenc állítja — 35
Jósika Imre, branyicskai br., mh. 1716 — J. István és Szalánczi Erzse fia, 1711-ben tordai főispán — 139, 147, 159, 164
Judit, Julis, Juczi l. Teleki Judit
Jupiter, Zeusz — 198, 318
Justinianus, Jusztinianosz, 527—65 — bizánci császár, a római jog kodifikátora — 321

Kálvin, 1509—1564 — francia származású reformátor, 1536-tól genfi lelkész és tanár — 11
Kamarási (Sárdi) Pál, 1693—1735 — K. György lelkész fia, 1713-ban kezdi tanulmányait Nagyenyeden, 1717-ben a franekeri, 1720-ban a leideni egyetemen tanul, 1721. nyarát Angliában tölti, hazatérte után előbb Fogarason, 1726-ban Szászvárosban második, 1730-ban elsőpap — 296—299, 301
Károly, III. (Don Carlos), 1716—1788 — 1759-től spanyol király — 219, 229, 265
Károly, VI., (Carolus), 1685—1740 — III. Károly néven spanyol király, majd VI. Károly néven 1711-től német-római császár és III. Károly néven magyar király — 42
Katalin, Brandenburgi l. Brandenburgi Katalin
Katharina von Brandenburg, 1549—1602 — János Frigyes brandenburgi választófejedelem felesége, János Zsigmond anyja! — 35
Katte, (Káth) — hadnagy II. Frigyes Vilmos Kronprinz barátja, aki a Kronprinzet Angliába szökésében támogatja, hogy az feleségül vehesse II. György angol király leányát, tervüket azonban lelepleznek, s a hadnagyot a Kronprinz szeme láttára végzik ki — 259, 261
Kelemen, XII. (Clemens), Corsini Lorenzo, 1652—1740 — kardinális, 1730-tól XII. Kelemen néven pápa — 220, 221
Keller l. Cellarius
Kemény János, gyerőmonostori, br., mh. 1747 k. — K. Péter és Kollátovich Kata fia, 1724-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, később külföldön tanul, majd hivatali pályára lép — 260, 261
Kemény Jánosné l. Teleki Anna
Kemény László, gyerőmonostori, br. — K. Simon és valószínűleg Perényi Kata fia — 261
Kemény Sámuel, gyerőmonostori, br., 1694—1744 — K. János és Teleki Anna fia, 1736-tól dobokai főispán — 83
Kemény Simon, gyerőmonostori — K. Simon és valószínűleg Perényi Kata fia — 83, 84, 114
Kemény Zsigmond, gyerőmonostori, br., mh. 1736 — K. János és Teleki Anna fia, királyi táblai ülnök — 83
Kemény cs. — 88
Keresztély (Christianus), VI., 1699—1746 — 1730-tól dán király — 224
Keresztszegi (István?) — a szabadságharcban részt vevő, majd később kegyelmet kapó Torda megyei nemes — 188
Keserü Zsófia, Kunn Istvánné, mh. 1751 — K. István és Károlyi Klára lánya, előbb Kabos Mihály, majd Büdöskuti Boldizsár, végül káli Kunn István felesége — 114
Keszei (János?), magyaróvári — K. János és Szerencsés Zsuzsa fia, többször megfordul Erdélyből Bécsben — 9
K(ézdi)vásárhelyi András, mh. 1767 — 1709-ben Fekete Klára alumnusa, 1710-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, az 1718/19-es tanévben a franekeri egye-

temen tanul; hazatérte után 1726-ban búzásbocsárdi, 1735-től szászvárosi második, 1742-től haláláig első pap, 1735-ig a gyulafehérvári egyházmegye jegyzője — 286, 287, 292, 293, 357, 358
Kézdivásárhelyi Péter l. Vásárhelyi Péter
Kibédi András, mh. 1759 e. — 1707-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1709-ben Belényesi Ferenc alumnusa, a kollégiumban a rudimentisták, a syntaxisták és a rétorok praeceptora, contrascriba, 1713-ban senior. 1714-ben Odera-Frankfurtban, 1716-ban Franekerben tanul, az előbbi helyen dissertatiót ir. Peregrinációja alatt megfordul még Amszterdamban, Utrechtben és Leidenben is, hazatérte után becei pap, előbb Hunyadi Abacs Márton és Szigethi Gyula István mellett jegyző, majd 1740-ben a nagyenyedi egyházmegye esperese — 41, 63, 110—113, 115—117, 119—121, 123, 127, 133, 134, 136, 146, 148, 149, 151—153, 155, 279, 343, 344, 348
Koch l. Coccejus
Kollonitsch (Colonits), Sigmund von, 1677—1751 — kardinális, bécsi érsek — 220
Kolosvári István, 1649 k.—1717 — 1662-ben kezdi iskoláit Nagyenyeden, 1668-ban gyulafehérvári rektor, később senior, 1672-ben a leideni, 1673-ban a groningeni egyetem hallgatója. Angliában is megfordul, 1679-től az enyedi kollégiumban tanít karteziánus szellemben, 1684—86 között diplomáciai megbízással Nyugat-Európában jár, később a kollégium rektora, a héber nyelv és a filozófia professzora, szerepet játszott a kollégium angliai alapítványának létrehozásában — 121, 335, 338
Kolosvári István, mh. 1780 — 1717-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1725-től szászvárosi rektor, 1727-ben Lipcsében, 1729-ben Brémában, 1730-ban Groningenben tanul. 1732-ben nagybányai, 1744-ben menyői, 1755—75-ig újra nagybányai lelkész, 1749—79 között a nagybányai egyházmegye esperese — 186—188, 204
Komáromi (Csipkés?) György — debreceni főbíró, bihari alispán — 9
Komáromi (G.) István, a gyulafehérvári partikulában kezdi tanulmányai, 1714—1715-ben senior, 1716-ban ő a vivője annak a levélnek, amelyben a főkonzisztórium és a professzorok az ifjúság nevében ideiglenes székhelyet kérnek Marosvásárhelyen a kollégium számára a városi tanácstól, 1717-ben már Marosvásárhelyen senior, a franekeri egyetemre 1718-ban iratkozik be — 281
Komáromi József — valószínűleg Komáromi Lajos enyedi udvarbíró fia, a nagyenyedi kollégiumban logikát és metafizikát tanul, a franekeri egyetemre 1714-ben iratkozik be; talán azonos azzal, aki 1729—43 között angyalosi, 1745—51 között mezőcsengeri, 1752—59-ig mándi tanító — 40, 112
Komáromi Lajos — 288
Kopasz János — örmény kereskedő — 23
Kopasz Péter — ebesfalvi örmény kereskedő — 31
Kovásznai Péter — 1711-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1716-ban assessor, később nagybányai rektor, 1718-ban senior, 1720-ban a franekeri egyetem hallgatója; vagy azzal azonos, aki 1723-ban mezőcsengeri pap; vagy azzal, aki 1722—37 között Gyulakután, majd 1741—58 között Koronkán mester — 295, 358
Kovásznai Sámuel — vécsi lakos, talán azonos azzal, aki a gyulafehérvári partikulában senior, majd 1701-ben Galambodon helyettes pap; vagy talán azzal, aki a kolozsvári kollégiumban 1689 k. tanul, majd hivatali pályára lép — 114
Kováts Mihály — 1719-ben kezdi iskoláit Nagyenyeden, 1728-ban az odera-frankfurti, 1731-ben a franekeri egyetemen tanul, még ebben az évben hazatér, udvari pap lesz Teleki Józsefnél és feleségénél Kercsisorán és Sorostélyon, 1733-ban még ott van, 1738-ban vízaknai lelkész — 320
Köleséri Sámuel, ifj. 1663—1732 — id. K. Sámuel debreceni lelkész fia, debreceni tanulmányai után 1680-ban a leideni egyetemen filozófiát, 1682-ben és 1683-ban a franekeri egyetemen filozófiát és teológiát tanul, megfordul Angliában is. Hazatérvén azonban nem pap, hanem orvos lesz. Újra külföldre megy, s orvosdoktori oklevelet szerez, Szebenben működik, Erdély főorvosa, 1713-tól guberniumi titkár, 1727-től tanácsos — 18, 24, 33, 45, 89, 311
Köpeczi János, mh. 1748 — 1704-ben Kolozsváron, 1712-ben a franekeri egyete-

men tanul; 1714-ben érkezik haza. 1715-ben szilágysomlyói, 1716-ban felsőbányai, 1718-tól dési lelkész; 1727 u. egyházmegyei jegyző, 1743-tól a dési egyházmegye esperese — 277
Köpeczi (K.) Mihály, mh. 1729 — székelyudvarhelyi tanulás után 1702-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1709-ben Bánffi Zsigmond alumnusa, 1710-ben osztálytanító, 1711-ben az oderafrankfurti, 1713-ban a franekeri egyetemen tanul, hazatérte után 1715-től a marosvásárhelyi partikula rektora, 1718-tól, a sárospataki—gyulafehérvári kollégiumok egyesülésétől a kollégium professzora — 7, 8, 12, 13, 17, 19, 25, 29, 33, 36, 38, 40, 274
Krizbai D(eső) Mihály — 1713-ban kezdi tanulmányait Nagyenyeden, később senior, majd tordai rektor; 1720-ban az odera-frankfurti, 1723-ban az utrechti egyetem hallgatója; hazatérvén Teleki József udvari papja — 200, 294, 300, 303
Kun Borbála, osdolai, 1684—1720 — K. István és gr. Rhédei Mária leánya, 1699-től a főispán Teleki József felesége — 65, 67
Kunn Istvánné l. Keserü Zsófia

Ladislaus l. Teleki László
Lajos l. Teleki Lajos
Lajos, XV. (Ludovicus), 1710—1774 — 1715-től francia király, 1723-ig Orleans-i Fülöp herceg gyámsága alatt áll — 57, 61
Lampe, Friedrich Adolph, 1683—1729 — 1720-tól az utrechti, 1727-től a brémai egyetem teológus professzora, a brémai egyetem rektora; a coccejánus irányzat híve, ő adja ki Debreceni Ember Pál egyháztörténeti munkáját — 316
László l. Teleki László
Leczfalvi l. Leszfalvi
Le(e)de, de, 1668—1725 — a spanyol király főgenerálisa, a haditanács elnöke; valójában nem esett el, ahogy ifj. Enyedi írja, hanem — mivel a császári csapatok Melazzo védelmét megerősítették — kénytelen volt a vár ostromát beszüntetni és csapatait menteni — 167
Leszczinski l. Szaniszló
Leszfalvi (Léczfalvi) József — hazai tanulmányai után 1727-ben Utrechtben tartózkodik, 1738 u.—40 között albisi, 1744-ben bacai lelkész; hihetőleg azonos azzal, aki 1741-ben mezőbándi mester — 316
Lightfoot (Ligtfot), John, 1602—1675 — angol tudós, korában a keleti nyelvek legjobb ismerője, a cambridge-i egyetemen tanult, ugyanott 1654-től alkancellár — 294
Losontzi — Vajna Miklós inasa, servilis a nagyenyedi kollégiumban, Vajna Teleki László mellé ajánlja inasnak — 246
Ludovicus l. Lajos, XV.
Luther, Martin, 1483—1546 — a reformáció német ágának megindítója és egyik vezéralakja — 11
Luts János — 84, 88

Mádai Dávid Sámuel, 1709—1780 — hazai tanulmányai után 1729-ben iratkozik be a wittenbergi egyetemre, 1732-ben Halléban szerez orvosdoktori oklevelet, később a merseburgi herceg, valamint az anhalt-kötheni fejedelem orvosa és udvari tanácsosa, a hallei árvaház orvosa, Güsten és Seeburg ura, 1745-ben akadémiai tag — 260
Makó Pál — 250
Malachias, Malakiás — 122
Mannstein — német hadnagy — 260
Márkosfalvi (Márkusfalvi) Deák Péter, 1709—1758 k. — 1725-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1734-ben a leideni egyetem hallgatója, itt dissertatiot is ír, 1737-ben tér haza. 1740—45 között mezőbándi, később sepsiszentgyörgyi lelkész, 1753 u. a sepsi egyházmegye esperese, peregrinációja során megfordul Hamburgban is — 223, 225
Marosvásárhelyi Baba Ferenc l. Vásárhelyi Baba
Mars, Árész — 231
Marti György — 188, 256
Marti János — 188
Martzin — 188
Máté l. Szent Máté
Mazarin, Jules, eredeti nevén: *Giulio Mazarini*, 1602—1661 — olasz származású francia államférfi, híboros, XIV. Lajos trónralépése után első miniszter, az abszolút monarchia megszilárdítója — 258
Mező János — a cumberlandi herceg szolgája Londonban; Hollandiában is megfordult — 328, 329, 330
Mező Sámuel — M. János öccse — 330
Mihály l. Teleki Mihály

Mikes Mihály, gr., mh. 1721 — háromszéki főkapitány, ítélőmester, guberniumi tanácsos, 1707-től a román fejedelemségekbe menekült erdélyi kurucok parancsnoka — 46, 57, 58, 64, 83, 84, 89, 149
Mikes úrfi — M. (István?), sz. 1721 e., M. Mihály és Bethlen Druzsina fia, 1744-ben Fehér megyei főispán — 179
Miklós l. Teleki Miklós
Miska — 188
Módra Szathmári l. Szathmári Modra János
Momma, Wilhelm, 1624—1677 — hamburgi származású, előbb lübecki, majd middelburgi lelkész, az utóbbi helyen a teológia professzora — 294
Mózes — 301, 317

N. A. l. Nánási Lovász András
Nadányi — enyedi polgár — 209
Nádudvari (P.) Péter, mh. 1726 — N. Dániel fia, 1678-ban kezdi tanulmányait a debreceni, 1692-ben folytatja a nagyenyedi kollégiumban, 1696-ban a franekeri egyetemen filozófiát tanul; haza térvén 1698-ban Bethlen Sámuel udvari papja, 1700-ban marosvásárhelyi, 1705-ben szászvárosi második, 1706-tól első lelkész és dékán, 1717-ben egyházmegyei jegyzői tisztre jelölik — 25, 57, 59
Nagyari (Nagy-Ari) István — feltehetőleg azonos azzal, aki 1703-ban iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, később medgyesi rektor, majd hivatali pályára lép — 185
Nagyari József — hihetőleg azonos azzal, aki 1705-ben kezdi tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban, később hivatali pályára lép, enyedi polgár és assessor — 139, 140
Nagyari Józsefné — 130, 132
Naményi Sámuel — valószínűleg a szabadságharcban részt vevő, majd kegyelmet kapó Torda megyei nemesről van szó, talán ő volt Felffalusi Mihály patrónusa — 127, 128, 130—132, 134, 136—140
Nánási (Lovász) András, mh. 1750 u. — N. Mihály református esperes fia, 1714-ben kezdi iskoláit Nagyenyeden, 1720-ban senior, 1721-ben a franekeri egyetem hallgatója, itt dissertatiot is ír. Peregrinációja során Odera-Frankfurtban és Londonban is jár, hazatérte után 1724-ben ordinálják, ugyanettől az évtől 1727-ig kassai, 1728-ban huszti, 1731-ben viski, 1736-ban nyíracsádi, 1737-ben marosszentkirályi lelkész, 1750-ben a Telekieknél udvari pap — 190, 197, 199, 201, 203—206, 297, 299, 309
Nemes János, hídvégi, mh. 1729 — Háromszék főkapitánya, királyi táblai ülnök, fejedelmi tanácsos, 1690-től a nagyenyedi kollégium gondnoki testületének tagja — 72, 74, 116
Némethi l. Szatmárnémethi András
Neptunus, Poszeidón — 198
Neuperg (Neuberg), hihetőleg Wilhelm Reinhard, 1684—1774 — császári vezértábornagy, egy gyalogregiment ezredese, részt vett az 1716-os temesvári és az 1717-es belgrádi ütközetekben — 19
Nyírő Judit, mh. 1720 u. — 1691 u. id. Pápai Páriz Ferenc felesége — 299

Oláh István — győri polgár — 303
Olivieri, Fabio, 1659—1738 — kardinális — 220
Ormonde, de l. Butler
Orosz Mihály — tiszttartó — 185
Otrokocsi Fóris Ferenc, 1648—1718 — Sárospatakon kezdte iskoláit, 1669-ben szatmári rektor, 1671-ben az utrechti, 1672-ben a marburgi egyetem hallgatója, 1673-ban rimaszécsi lelkész, 1674-ben Pozsonyban gályarabságra ítélik, szabadulása után még kétszer jár külföldön. 1677-ben újra Utrechtben van, hazatérvén célja a katolicizmus és a protestantizmus egyesítése. 1694-ben katolizál, 1699-től nagyszombati jogtanár — 10
Ottoboni, Pietro, 1667—1740 — kardinális — 220
Ouseel, Philipp, 1671—1724 — 1717-től odera-frankfurti teológus professzor — 300
Ovidius, Publius Naso, i. e. 43—i. sz. 18 — római költő, egy ideig Maecenas körének tagja — 198, 221, 259, 264, 269
Ötvös (Öttvös) Mária — Ö. Miklós és Debreczeni Mária leánya, 1730-tól gr. Teleki Sámuel felesége — 330

Paget, William, 1637—1732 — 1689—93 között angol követ Bécsben, később Konstantinápolyban; Erdélyben is megfordult — 59
Pál apostol l. Szent Pál
Pállfy (Pálfi) János, 1664—1751 — tábornok a török elleni hadjáratokban, 1704-

ben horvát bán, 1710-ben a kurucok ellen harcoló magyarországi hadak főparancsnoka, részt vesz a szatmári béke létrehozásában, 1731-től országbíró, 1741-től nádor — 10
Pallas(z) — 231
Panfili, Benedetto, mh. 1730 — kardinális — 220
Pápai Páriz Ferenc, id., 1649—1716 — Désen és Gyulafehérváron megkezdett tanulmányait 1663-ban Marosvásárhelyen, 1665-től a nagyenyedi kollégiumban folytatta, 1667-ben publicus praeceptor, 1671-ben contrascriba, 1672-ben a lipcsei és a marburgi; 1673-ban a heidelbergi és a bázeli egyetem hallgatója. Schaffhausenben és Zürichben is megfordul, hazatérte után Nagyenyeden városi orvos, 1677-ben a fejedelem udvari orvosa, 1680-tól a kollégium tanára. Később a fizika, a logika és a görög nyelv professzora, nagy szerepe volt a leideni ösztöndíjak és az enyedi kollégium számára rendezett angliai gyűjtés megszervezésében — 82, 86, 99, 112, 113, 133, 335, 337, 341, 348, 350, 354
Pápai Páriz Ferenc, ifj., 1687—1737 — id. P. Ferenc és Szeghalmi Anna fia, szebeni tanulmányai után 1703-ban iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba. 1711-ben a hallei egyetemen tanul, itt dissertatiót is ír és orvosdoktori oklevelet szerez. 1715-ben a leideni egyetem hallgatója, ugyanez év őszén már Londonban tartózkodik, 1716-ban Oxfordban és Cambridge-ben jár, 1719-ben Svájcban, majd Franekeren és Leidenen keresztül tér vissza Angliába. Peregrinációja alatt megfordul Berlinben, Odera-Frankfurtban, Lipcsében, Brémában és Hágában, 1726-ban tér haza. Nagy szerepe volt a leideni ösztöndíjak megszerzésében és az enyedi kollégium számára történő segélygyűjtés megszervezésében, megvalósításában: talán ő volt az is, aki az 1718/19-es tanévben iratkozik be a franekeri egyetemre — 7—9, 11, 12, 14, 16, 18, 20, 22—24, 26—28, 32—35, 37, 40, 42—44, 46, 50, 55, 60, 64, 66, 67, 71—74, 76, 79, 80, 82, 85—89, 95, 96, 100, 101, 115, 119, 129, 130, 133, 145, 147—149, 151, 159, 161—163, 166, 170, 172—174, 178—180, 189, 190, 200, 202—204, 248, 269, 275, 290, 295, 297, 298, 300—302, 310, 333, 335, 339, 341, 346, 353 354, 356
Pápai Páriz Imre, 1693—1730 — id. P. Ferenc és Nyírő Judit fia, 1709-ben kezdi tanulmányait Nagyenyeden, 1717-ben Leidenben, 1719-ben Bázelben, 1722-ben Zürichben tanul, Leidenben disputál. Peregrinációja során Angliában is jár, hazatérvén 1723 u. lektor, majd a történet, a görög nyelv és a jog professzora a nagyenyedi kollégiumban — 102, 119, 135, 148, 165, 170, 203, 278, 286, 288, 291, 310
Pápainé l. Nyírő Judit
Pataki — Pataki Sámuel valamelyik öccséről, Ferencről vagy Dánielről van szó — 188
Pataki Sámuel, 1692—1766 — P. István és Nagy Böszörményi Katalin fia, tanulmányait a görgényi református iskolában kezdi, később a kolozsvári kollégiumba iratkozik be, 1719-ben senior. 1721-ben a franekeri, majd az utrechti, 1722-ben a leideni egyetem hallgatója. Orvosi oklevelét 1726-ban Halléban szerzi, 1728-tól Désen orvos és a református egyház kurátora. 1738-tól Kolozsváron működik, 1753-tól az ottani egyház kurátora, korának egyik legkeresettebb orvosa — 298
Pathai János — 1711-ben iratkozik be az odera-frankfurti egyetemre, majd 1713-ban Halléban van. Talán azonos azzal, aki 1706-ban Enyeden iratkozik be, majd mohai ludimagister, később szászvárosi plébános; s hehetőleg azzal is, aki 1726-tól rátoni pap — 8, 9, 12, 30, 33—36, 81, 82, 115, 116, 135, 274, 338
Pekri Kata, Bethlen Elekné, gr. — P. Lőrinc és Petrőczi Kata Szidónia lánya; előbb br. Kemény Lászlóné, utóbb br. Pöllnitz Jánosné — 235
Péter, I. 1672—1725 — 1682—89 között társuralkodó, 1689-től orosz cár — 62
Petra, Vincenzo, 1663—1747 — kardinális — 220
Philippus l. Fülöp, II.
Philippus l. Fülöp, V.
Pétsi — talán Pécsi Ferencről, Csernátoni Gajdó Dániel iskolatársáról van szó, aki 1713-ban iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, majd Udvarszékben lesz pap — 186
Pignatelli, Francesco, mh. 1734 — kardinális, nápolyi érsek, nuncius — 220

Pista — 188
Pivoda-Dettina István, mh. 1731 k. — alezredes, az 1716—17-es török elleni hadjárat erdélyi határőralakulatának vezetője, 1716-ban meglepetésszerűen elfoglalta Bukarestet — 71
Pókai Benjámin, mh. 1733 — a kolozsvári kollégiumban kezdi tanulmányait, 1724—25-ben senior, 1726-ban előbb a groningeni, később a franekeri egyetem hallgatója, hazatérte után debreceni patikárius — 320
Poszeidón l. Neptunus
Polignac, Melchior, 1661—1741 — kardinális, auchi érsek, francia követ Rómában — 220
Poson — lipcsei kertész, valószínűleg azonos azzal a Gaspar Bozennal, akinek kertjéről Enyedi István számol be — 132
Printzen (Princzen), Marquard Ludwig von, 1675—1725 — a porosz kabinettanács tagja, I. Frigyes Vilmos alatt miniszter, a berlini konzisztórium elnöke, a királyi akadémiák és a Mons Pietatis nevű jótékonysági pénzintézet felügyelője — 26, 31, 32, 35, 42

R. — a győri református egyház második papja — 303
Rádai Gedeon, gr., 1713—1792 — R. Pál és Kajali Klára fia, 1730-ban tanulmányai folytatására külföldre megy, megfordul Berlinben, 1733-ban tér haza. A Ráday-könyvtár egyik megalapítója, művelt irodalompártoló mecénás, költő — 228, 232, 234—239
Rádai Pál, 1677—1733 — R. Gáspár és Libercsei Rozina fia, II. Rákóczi Ferenc titkos kancelláriájának vezetője, a szatmári béke után haláláig a református egyház első egyetemes főgondnoka; író és költő — 232, 234, 236, 238—241
Rákóczi Ferenc, II., 1676—1735 — az 1703—11 közötti szabadságharc vezetője, 1704-től erdélyi fejedelem, a szatmári béke után egy ideig Lengyelországban, majd Franciaországban él, 1717-től Törökországba ment, a pozsarevaci béke után Rodostót jelölték ki lakhelyéül — 10, 27
Récsei István, récsei — a szabadságharc idején Szebenbe húzódó nemes — 8, 9
Remethei János, 1690 k.—1719 — a kolozsvári kollégiumban kezdi iskoláit, 1709-től publicus praeceptor, 1712-ben senior, 1712—14 között zilahi rektor, előbb Bánffi György, később Teleki Sándor a patrónusa. 1714-ben a franekeri, 1715-ben a leideni, 1716-ban újra a franekeri egyetem hallgatója, peregrinus társával, Dési Zsigmonddal együtt megfordulnak Groningenben is, hazatérte után Kolozsváron a bölcselet és a nyelvek professzora, arra törekedett, hogy ne csak nagyenyedi, hanem általában erdélyi diák is megkaphassa a leideni ösztöndíjat — 52, 53, 95—98, 100, 103—105, 278, 279
Rétyi István, mh. 1739 u. — a Gyulai család praeceptora, később Gyulai Ferencné alumnusa, hazai iskolái után 1733-ban a groningeni, 1738 k. az utrechti egyetemen tanul; peregrinációja során megfordul Brémában, Braunschweigben, Altonában is, Székelyhídi Nethlebius Mihály társaként — 266, 268, 327
Rhédei Ádám, gr. — R. István és Ajtoni Kata fia, a szabadságharchoz csatlakozó nemes — 83
Rhédei László, gr., mh. 1721 — R. János és Macskási Erzsébet fia, 1711-ben az erdélyi rendek egyik követeként a békekötés ügyében keresi fel II. Rákóczi Ferencet — 83
Rhédei Pál, gr., mh. 1720 — R. István és Ajtoni Kata fia, 1695-től a kollégium főgondnoka Kolozsváron, II. Rákóczi Ferenc híve, később királyi táblai ülnök — 83
Rigo — 144
Roël (Röell), Herman, 1653—1718 — 1704-től utrechti teológus professzor; tanításában egyaránt megfigyelhetők coccejánus és karteziánus jegyek — 17, 288
Rohan (Ruhan) de Soubise, Armand Gaston Maximilien, de, 1674—1749 — kardinális — 220
Ruffo, Tommaso, 1663—1753 — kardinális, niceai érsek, nuncius — 220

Salamon — ószövetségi személy, Dávid és Betszabé fia, Izrael királya — 327
Sallai Mihály — a marosvásárhelyi kollégiumban tanul, 1717-ben senior, 1719-ben iratkozik be a franekeri egyetemre — 203
Sámuel l. Mező Sámuel
Sándor l. Teleki Sándor, ifj.
Sándor óbester — 329

Sára — patikáriusné — 260
Sárdi Pál l. Kamarási Pál
Savoyai Jenő (Eugenius, Eugen Franz von Savoyen-Carignan), 1663—1736 — hadvezér, politikus, részt vett Bécs (1683), Buda (1686) felmentésében, az 1697-es zentai csatában, később a spanyol örökösödési háborúban; 1710 k. Belgiumban harcol, végül az 1716-os temesvári, majd az 1717-es belgrádi csatában tünteti ki magát, nagy befolyása volt a császári udvarban — 19, 220
Schardius, Fridericus W. — 1716-ban a hallei egyetem ephorusa, az 1711—18 k.-i években az ottani református egyház első lelkésze — 132—134, 165—170
Scheuchzer(us), Johann Jakob, 1672—1733 — Zürich város fizikusa, 1710-től az egyetem matematikus- és orvosprofesszora — 311
Schick, von — német hadnagy — 259
Schönborn, Damian Hugo Philipp von, 1676—1743 — kardinális, speieri és konstanzi püspök — 220
Sebetski l. Sobieski
Sempronius — 324, 325
Seneca, Lucius Annaeus, i. e. 4—i. sz. 65 — római költő, filozófus, államférfi, Nero császár nevelője — 205
Sérczi Lőrinc — tanulmányait Gyulafehérváron kezdi, 1708-ban senior, 1711-ben a hallei, 1712-ben a franekeri egyetemen teológiát hallgat — 12, 13, 17, 22, 26
Sickingen, Damian Johann Philipp de — császári altábornagy, 1712-ben francia fogságba esik, szabadulása után a császári haditanács tagja, 1716-ban Prága parancsnoka — 19
Sinon, Szinón — akháj harcos — 199
Sin(t)zendorf(t), Philipp Ludwig von, 1699—1747 — kardinális — 220
Sobieski (Sebetski) Jakab, 1667—1734 — S. János fia, 1704-ben a lengyel trón jelöltje, II. Ágost elfogatja és csak 1706-ban szabadul. Leányát, Mária Klementinát III. (Praetendens) Jakab veszi feleségül — 168
Socinus, Faustus, 1539—1604 — a szentháromságot tagadók egyik irányzatának (socinianizmus) névadója, a XVI. sz. végén Lengyelországban és Erdélyben működik Giorgio Blandratával együtt — 53
Solymosi Sámuel — 1701-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, később medgyesi rektor, fautora Teleki László. 1714-ben az odera-frankfurti, 1715-ben a franekeri egyetemen tanul; vagy azzal azonos, aki 1734-ben monói pap; vagy azzal, aki 1720—31 között mezőmadarasi, 1732—37-ig nyárádkarácsonyfalvi, 1739—44 között berekeresztúri, 1745—50-ig székelyvajai lelkész — 36, 40, 41, 51, 63, 109, 112, 113, 115, 118, 276, 277, 337, 338, 340, 343, 344, 348
Sövényfalvi Lengyel Zsigmond, mh. 1738 — 1713-ban kezdi tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban, később vízaknai rektor, 1722-ben contrascriba, majd szászvárosi rektor. 1724-ben a heidelbergi egyetem hallgatója, 1725-ben jár Utrechtben is, üdvözlő verset ír Diószegi Istvánhoz. Hazatérte után dévai pap, majd 1731 u. haláláig a hunyadi egyházmegye esperese — 293
S. Paulus l. Szent Pál
Sperlette, Johann, mh. 1724 — porosz királyi tanácsos, a hallei egyetem filozófus professzora, seniora és ephorusa — 80, 127, 132—134, 165
Spinola, (Don Lucas?) — spanyol generális, követi megbízással Franciaországban is járt, valószínűleg Giorgio rokona — 220
Spinola, Giorgio, 1668—1739 — kardinális, caesareai érsek — 220
Spinola, Niccolo, 1659—1735 — kardinális, thébai érsek — 220
Stahl, Georg Ernest(us), 1660—1734 — 1694-től hallei orvosprofesszor, 1716-tól porosz udvari tanácsos, majd orvos — 16, 132, 136
Stanislaus l. Szaniszló
Steinlöffel — tokaji commendáns — 9
Stranover (Stranovius), Jeremias, ifj., 1675 u.—1729 — id. S. Jeremias fia, szebeni festő — 59
Stranover (Stranovius) Tobias, 1684—1724 u. — id. S. Jeremias fia, 1702 k. megy Londonba William Paget angol diplomatával, ott Bogdán Jakab, a Bécsben, majd Londonban élő magyar festő veje és tanítványa, később Hollandián, Hamburgon és Drezdán át tér haza Szebenbe — 59
Strimesius, Samuel, 1648—1730 — 1679-től a teológia extraordinarius professzora Odera-Frankfurtban, a magyar hallgatók ephorusa — 121, 152, 300
Szabadkai Sámuel — a kolozsvári kollégiumban tanul, 1729—30-ban senior,

1731-ben iratkozik be a franekeri egyetemre, hazatérte után nem sokkal meghal — 269
Szalontai Mihály — 1714 k. felsőbányai lelkész; talán ő az is, aki 1725-ben menyői pap, és Zsibón hal meg; s valószínűleg azonos azzal a Szalontai V. Mihállyal is, aki 1700-ban a franekeri egyetemen tanul, majd hazatérte után 1729 e. kőszegremetei pap — 114
Szaniszló (Stanislaus, Leszczinski), 1677—1766 — 1704—11 között, majd II. Ágost halála után 1733—36 között lengyel király — 34, 217
Szaplontzai István, mh. 1716 u. — Bethlen Miklós szolgája — 145
Szász János, 1663—1703 — családi nevén Zabanius, Z. Izsák szász püspök fia, Sachs von Harteneck néven 1693-tól birodalmi lovag, Szeben város székbírája, polgármestere, tanácsosa, majd királybírája. Egyoldalúan csak a szász érdekeket képviselő politikát folytat, a Habsburg-uralom berendezkedése alatt nagy befolyása van Bécsben, hatalmaskodásai miatt 1703-ban kivégzik — 159
Szász — 159
Szathmári (Paksi Mihály?), 1683—1744 — hazai és külföldi tanulmányai után lelkész Tokajban 1711-ben, 1716-ban gyulafehérvári tanár, 1718-tól az egyesült sárospataki–gyulafehérvári–marosvásárhelyi kollégium tanára, 1719-től teológiát tanít, 1734-től sárospataki rektor — 188, 201
Szathmári Modra János — a marosvásárhelyi kollégiumban kezdi tanulmányait, 1727-től senior, 1729-ben a marburgi egyetemre iratkozik be — 260
Szathmári Pap Sándor, 1697—1745 — Sz. János kolozsvári pap és Villás Sára fia, Kolozsváron kezdi tanulmányait, 1720 k. senior, majd 1723—31 között az erdélyi református főkonzisztórium ösztöndíjasaként Lőcsén és több európai városban tanulja a nyomdászmesterséget. Így megfordul Amszterdamban és Odera-Frankfurtban, 1727-ben Utrechtben és Franekerben, az utóbbi helyen az egyetemre is beiratkozik, 1729-ben újra Utrechtben van és az egyetemen tanul, eljut még Halléba is. Hazatérte után az egyházkerületi nyomda vezetője lett 1731-től — 317
Szathmárnémethi András — 1700-ban iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, később a Kemény családnál tanító, 1712-ben az odera-frankfurti egyetemen folytatja tanulmányait, 1731-ben tarpai lelkész és a beregi egyházmegye jegyzője, 1732-ben esperese — 19, 29, 40, 41, 50, 79, 86, 109, 111—113, 115, 116, 274, 343
Székely Ádám, borosjenői, gr., mh. 1730 — Sz. László és Bulcsesdi Sára fia, művelt, külföldön is megfordult nemes, a nagyenyedi kollégium gondnoka — 7, 83, 147, 159, 162, 164
Székely Mózes, borosjenői, gr., mh. 1712 e. — Sz. László és Bulcsesdi Sára fia, comes — 8
Székelyhídi N(ethlebius) Mihály — praeceptor Teleki Sándor udvarában (valószínűleg hazai iskolái után), majd Halléban tanul, 1735-ben a brémai egyetem hallgatója, 1740-ben Utrechtben tűnik fel, 1742 k.—1750 s talán azután is Angliában fáradozik felszenteltetésén, peregrinációja során megfordul Jénában, Altonában és Braunschweigben is (a két utóbbi helyen Rétyi Istvánnal együtt); ír epitalamiumot, genetliacumot s Utrechtben üdvözlő verset Janki és Ceglédi Péterhez — 257, 261, 263, 265, 268, 327, 328
Szentábrahámi (Lombard) Mihály, 1684 k. —1758 — Kolozsváron kezdi iskoláit, 1712-ben indul külföldre, 1713-ban a leideni, 1714-ben az odera-frankfurti egyetemen tanul, megfordul Halléban is. 1715-ben tér haza, 1716-ban a kolozsvári kollégium tanára, 1720-ban rektora, 1724-ben generális notárius, 1737-től unitárius püspök, a kolozs-dobokai unitárius egyházkör esperese, kolozsvári lelkész — 109, 114, 115
Szent Ágoston l. Augustinus
Sz(ent)györgyi Sámuel, 1683—1745 — gönci és kassai tanulás után (1700) a sárospataki kollégiumban folytatja tanulmányait, 1710-ben senior, később megbízzák a kollégium vezetésével s ügyeinek Bécsben való jelentésével. Ezt II. Apafi Mihály támogatásával elvégezvén 1712—1713-ban az utrechti, 1714-ben a franekeri egyetem hallgatója, még ebben az évben hazajön, s győri pap, 1728-ban országgyűlési prédikátor, 1729-től rimaszombati lelkész, 1735-től halála évéig a tiszáninneni egyházkerület püspöke,

1735 u. a borsod-gömör-kishonti egyházmegye esperese — 18, 303
Sz(ent)kereszti András, br., 1684 e.—1736 — kisebb városi tisztségek után táblai ügyvéd, 1695-ben a vicekancellár református titkára Bécsben, később kancelláriai tanácsos, Erdélyben ítélőmester, a gubernium tanácsosa, 1727-ben a kolozsvári kollégium főgondnoka — 8, 10—12, 14, 113, 201, 203
Sz(ent) Máté — újszövetségi személy, evangélista, Jézus korai tanítványa — 194
Szent Pál (S. Paulus) — újszövetségi személy, apostol — 258, 334
Sz(ent)simoni János, mh. 1741 u. — 1697-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1702-ben az alumnusok praesese, majd a rudimentisták és a poézis praeceptora. 1706-ban a marosvásárhelyi particula rektora, 1707-től kibédi, 1712—41 között koronkai pap, a marosszéki egyházmegye jegyzői tisztét is viseli — 110
Szigethi (Szegethi) Gyula István, id., 1678—1740 — Sz. György máramarosi esperes és Nánási Sára fia, a szatmári református iskolában kezdi tanulmányait, 1697-ben a nagyenyedi kollégiumban folytatja, a syntaxis praeceptora, kollégiumi notarius, 1704-ben nagybányai rektor, 1705-ben az odera-frankfurti, az 1707/8-as tanévben a franekeri egyetemen tanul, még 1708-ban hazatérvén újra nagybányai rektor; 1709-ben szinyérváraljai, 1711-ben szatmárnémeti, 1712-ben felsőbányai lelkész, 1714-től az enyedi kollégium teológus és filozófus professzora, 1717-ben rektora, 1734-ben az erdélyi egyházkerület generalis notariusa, 1737-től haláláig püspöke, 1738-tól a nagyenyedi egyházmegye esperese is — 46, 72, 74, 88, 122, 186, 188, 268, 279, 287, 302, 314, 341, 348, 350
Szigethi Gyula István ifj., sz. 1716 k. — id. Sz. István és Gálfi Erzse fia, Kolozsváron kezdi iskoláit, 1732-ben a nagyenyedi kollégiumban folytatja, 1737-ben a leideni, 1741-ben az utrechti egyetem hallgatója — 268
Szilágyi — debreceni polgár — 186
Szilágyi András, mh. 1716 u. — 1690-től az erdélyi református egyházkerület főgondnoki testületének tagja, 1715-től a nagyenyedi kollégium curatora — 116
Szilágyi Péter, mh. 1723 — 1685-ben iratkozik be a nagybányai főiskolára, tanulmányait Kolozsváron folytatja, 1689-ben publicus praeceptor, 1694-ben senior, majd a franekeri egyetemen tanul. Hazatérte után 1711 k. a Kemény családnál nevelő és udvari pap, 1716-tól a filozófia és a keleti nyelvek professzora Nagyenyeden — 109—111, 114, 348, 350
Szilágyi Sámuel, br., mh. 1771 — Sz. Péter enyedi professzor fia, enyedi tanulmányai után 1728-tól több éven át az odera-frankfurti egyetemen jogot és filozófiát hallgat. Peregrinációja során jár Gdańskban, Amszterdamban, Szczecinben, Berlinben, Słońskban és Szászországban. Berlinben rövidebb időt Rádai Gedeon mellett tölt, hazatérvén 1733—48-ban a református egyház ágense Bécsben, 1748-tól erdélyi királyi táblai bíró, az irodalom és a tudományok pártolója — 209, 210, 214, 215, 218, 220, 223, 225, 226, 228, 230, 232—235, 238, 240, 241
Szoboszlai György — a kolozsvári kollégiumban tanul, 1716-ban contrascriba, a franekeri egyetemre az 1717/18-as tanévben iratkozik be; talán azonos azzal a Szoboszlai L. Györggyel, akit Erdélyből hoznak szatmári rektornak, s 1724-ben hal meg; vagy talán azzal a Szoboszlai Horvát Györggyel, aki 1733—46 között péri lelkész — 357

Tarczali (Tartzali) Zsigmond, mh. 1733 k. — a Bethlen család ügyvivője Bécsben, ő gondoskodik Bethlen Miklós eltemetéséről, 1730-ban a protestánsok bécsi ügyvivője — 10, 12, 14, 18, 19, 25, 38, 40, 43, 54, 109, 181
Técsi Dániel — hazai iskolái után 1739-ben az odera-frankfurti egyetem hallgatója, hazatérvén 1745—49-ig bagosi lelkész, titoknoki és székbeli bírói tisztet is ellát, később szilágysomlyói pap — 327
Telegdi Pap Sámuel, mh. 1730 — 1698 u. Tótfalusi Kis Miklós nyomdász tanítványa, a mester halála után (1702) az erdélyi református egyházkerületi nyomda vezetője és bérlője Kolozsváron — 288, 290
Teleki Ádám, gr., 1703—1769 — T. Pál és Vaji Kata fia, 1722-ben a hallei egyetem

hallgatója, majd két évet tölt a szász választófejedelem drezdai udvarában, itthon császári tiszt, 1751-től tábornok — 305, 312, 319, 326
Teleki Anna, br., Kemény Jánosné — T. Mihály kancellár és Vér Judit leánya; előbb Apaffy Miklós, később Kemény János felesége — 80
Teleki Anna, Kemény Jánosné br., — T. és Toroczkai Kata leánya, előbb Szuhai György, később Pogány István, végül Szerencsy Gerzson felesége — 327, 329, 330
Teleki Ferenc — T. Sándor guberniumi tanácsos és gr. Bethlen Júlia fia — 36, 40, 43
Teleki ház — 40, 55, 69, 95, 339
Teleki János, gr. — T. Mihály kővári kapitány és Toroczkai Kata fia, 1744-ben kővári kapitány — 187, 191, 343
Teleki József, gr., id., mh. 1732 — T. Mihály kancellár és Vér Judit fia, 1727-ben Fehér megye főispánja, a marosvásárhelyi kollégium gondnoka — 7, 46, 87, 88, 167, 192, 193, 198, 228
Teleki József, gr., ifj., 1701—1729 — id. T. József és Kun Borbála fia, külföldi tanulmányai során megfordul Halléban és Drezdában, hazatérte után a Gyulaiezred kapitánya — 305, 312
Teleki Józsefné l. Kun Borbála
Teleki Judit (Julis, Juczi), mh. 1734 — T. Sándor guberniumi tanácsos és Bethlen Júlia leánya — 20, 23, 37, 40, 43, 55, 60
Teleki Krisztina, Bartsai Ábrahámné, gr. — T. Mihály kancellár és Vér Judit lánya, korábban Kendeffy Pálné — 292
Teleki Lajos, gr., mh. 1758 — T. Sándor guberniumi tanácsos és Bethlen Júlia fia — 188, 234, 235, 238, 321
Teleki László, 1674 k.—1714 — T. Mihály és Vér Judit fia, Fehér megyei főispán, 1712-ben az erdélyi református egyházkerület egyik főgondnoka — 18, 30, 35, 38, 39, 41, 43, 274
Teleki László, gr., 1710—1778 — T. Sándor és gr. Bethlen Júlia fia, 1748-tól a marosvásárhelyi ref. koll. főgondnoka, 1752-től guberniumi tanácsos, művelt főúr, a reformátusok egyik vezető személyisége — 40, 188, 191, 192, 205, 215, 218, 235, 246, 259, 264, 296, 297, 301
Teleki Lászlóné l. Vay Anna
Teleki Mihály, gr., id., 1671—1720 — T. Mihály kancellár és Vér Judit fia, tábornok II. Rákóczi Ferenc seregében, majd követe a török portán, 1711 után kolozsi főispán, kővári kapitány — 37, 42, 52, 82, 86—88, 95, 164
Teleki Mihály, gr., ifj., mh. 1745 — id. T. Mihály és Toroczkai Kata fia, Kolozsváron tanul, majd császári kamarás és főkormányszéki tanácsos, 1742-ben a főszámvevőség elnöke, 1731-ben latin nyelvű munkát ír Erdély történetéről — 343
Teleki Miklós, gr., 1704—1745 — T. Sándor és Bethlen Júlia fia, mint alezredes hosszabb ideig tartózkodik Olaszországban — 10, 16, 20, 23, 40, 43, 60, 84, 104, 151, 176, 179, 204—206, 219, 237, 284, 296, 297, 301
Teleki Pál, gr., 1677—1731 — T. Mihály és Vér Judit fia, nagyenyedi tanulmányai után 1695—99-ig külföldön tanul, 1695-ben az odera-frankfurti, 1696-ban a franekeri, 1697-ben a marburgi egyetemeken filozófiát, jogot és történetet hallgat. Útja során eljut Berlinbe, Hágába, Londonba, Oxfordba, Gloucesterbe, Cambridge-be, Párizsba és Svájcba. 1709-ben csatlakozik II. Rákóczi Ferenchez, ugyanettől az évtől a kolozsvári kollégium főgondnoka — 9, 18, 29, 40, 64, 75, 149, 151, 159, 164, 171, 273, 314, 319
Teleki Sámuel, gr., 1710—1782 — T. Mihály és Toroczkai Kata fia, tábornok — 327, 328
Teleki Sámuelné l. Ötvös Mária
Teleki Sándor, gr., id., 1679—1760 — T. Mihály és Vér Judit fia, Bethlen Miklós veje, 1704-től követője a nagyenyedi kollégium főgondnoki tisztében, nagy szerepet játszik a kollégium 1704 és 1717 u-i újjáépítésében és a kollégium számára történő 1717-es angliai segélygyűjtés megszervezésében, tordai főispán, guberniumi tanácsos, 1734—54-ig a marosvásárhelyi ref. kollégium főgondnoka — 8, 13, 20, 46, 55, 72, 74, 76, 84, 94, 112, 116, 149, 170, 175, 181, 187, 193, 197, 215, 217, 233, 234, 241, 246, 263, 280, 281, 282, 286, 287, 294—296, 301, 304, 309, 311, 316, 324, 325, 329, 330, 335, 351, 356—358
Teleki Sándor, ifj., 1703 u.—1711 — id. T. Sándor és gr. Bethlen Júlia fia — 16, 23
Teleki cs. — 46, 83, 296, 297, 311, 328, 344
Thiard de Bissy l. Bissy

Tholdalagi János, nagyercsei, mh. 1722 — T. János és Stepán Erzse fia — 83
Tholdalagi Mihály, nagyercsei, gr., mh. 1744 — T. János és Stepán Erzse fia — 80, 83
Toldi Miklós, mh. 1717 — 1709-ben iratkozik be az odera-frankfurti egyetemre, hazatérte után 1715 k. széki lelkész; talán ő az is (Tholdi V. Miklós), aki 1702-ben a parvisták tanítója a kolozsvári kollégiumban — 114
Torotzkai Péter, torockószentgyörgyi, mh. 1724 — id. T. Péter és fricsi Fekete Mária fia, királyi táblai ülnök, 1690-től a nagyenyedi kollégium főgondnoka — 116
Tótfalusi Kis Miklós, 1650—1702 — 1670-ben kezdi tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban, később senior, majd fogarasi rektor. Amszterdamban tanulja a nyomdász és betűmetsző mesterséget, 1684-ben ugyanott saját költségén javított magyar Bibliát ad ki. 1690-től az erdélyi református egyházkerület nyomdájának vezetője Kolozsváron, nagy tervekkel kezd munkához, ellenfelei azonban gátolják munkáját. 1698-ban lát napvilágot Mentsége: önvédő irata és életrajza — 223
Tőke (Marosvásárhelyi) István, mh. 1768 — id. T. István széki lelkész fia, 1715-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1722-ben az odera-frankfurti, 1724—25-ben az utrechti egyetem teológus hallgatója, az utóbbi helyen disputál is, s még 1725-ben hazatér. 1767-ig az enyedi kollégium filozófus professzora — 187, 308
Tsepregi Turkovics Ferenc l. Csepregi
Tsernátoni l. Csernátoni Gajdó
Tsernátoni János l. Csernátoni János
Tsernátoni József l. Csernátoni József
Tsétsi l. Csécsi János
Tsuzi János l. Csuzi Cseh János
Tunyogi Miklós — Franekerben tanuló magyar diák, 1715-ben iratkozik be az egyetemre — 100
Tyro, Türó — Szalmóneusz thesszáliai király leánya, akivel a mitológia szerint mostohaanyja rendkívül rosszul bánt — 198

Udvarhelyi Tölcséres Mihály, 1670—1737 — székelyudvarhelyi tanulás után 1686-ban a debreceni, 1693-ban a kolozsvári, 1697-től a nagyenyedi kollégium tanulója. 1701-ben máramarosszigeti rektor, 1705-től a franekeri egyetem hallgatója, 1707-ben újra szigeti rektor, 1721-ben kolozsvári tanár — 319
Ulrika Eleonóra, (Ulrica), 1688—1741 — 1718—20-ig svéd királynő, 1720 u. Friedrich von Hessen-Kassel (I. Frigyes) feleségeként svéd királyné — 167, 169, 173

Vári (Váári) Imre — a kolozsvári kollégiumban tanul, 1715—17 k. a szatmárnémeti főiskola tanára, 1717-ben a groningeni egyetemen teológiát hallgat — 292
Vajna Miklós, mh. 1738 — 1715 k. neutralista diák a rétorok között a nagyenyedi kollégiumban, 1715-ben írja alá a kollégium törvényeit, 1723-ban a franekeri egyetemen tanul, peregrinációja során megfordul Régensburgban is (Zágoni Gáborral együtt), hazatérvén a Teleki család udvari papja Gernyeszegen, 1736-ban notarius, 1737-től haláláig a görgényi egyházmegye esperese — 188, 190, 192, 193, 211, 219, 225, 226, 228, 235, 245—250, 310, 320, 321
Valerius Maximus, i. sz. 30 k. — római történetíró, Tiberius császárnak ajánlott Factorum et dictorum memorabilium libri című könyve a középkorban kedvelt olvasmány — 201
Vanckel Márton — nagyszebeni kereskedő — 88
Várbeli Márton — marosvásárhelyi polgár — 264
Vas Dániel, cegei, gr., 1674—1741 — V. János és Ebeni Éva fia, tordai főbíró, 1698-ban követ, 1729-ben királyi táblai ülnök — 83
Vas László, cegei, 1696—1738 — V. László és Teleki Anna fia, a kolozsvári kollégiumban tanul, 1715-től visszavonul cegei birtokára, és ott gazdálkodik — 83
Vásárhelyi — 58
Vásárhelyi András l. Kézdivásárhelyi András
Vásárhelyi (Maros-) Baba Ferenc, mh. 1742 — 1710-ben kezdi tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban, praeceptor, majd 1718-ban az odera-frankfurti egyetem hallgatója, később borkereskedő, így eljut Angliába is, hosszabb ideig él Frankfurtban, hazatérve Kolozsváron telepszik meg — 200, 247, 280, 284, 285, 292, 297, 298, 304, 323—325

Vásárhelyi Mihály — 1688-ban kezdi iskoláit a nagyenyedi kollégiumban, contrascriba, majd 1694-ben senior, 1697-ben az odera-frankfurti, 1698-ban a franekeri egyetemen tanul, 1700-ban jön haza. 1707 k. enyedi másodlelkészségre jelölik, de még ugyanettől az évtől 1717 k.-ig szászvárosi pap, Huszti András az ő és Szigeti István biztatására megy Barcsai János mellé tanítónak — 113, 114

Vásárhelyi (M.) Márton — 1709-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, 1712 u. nagybányai rektor, 1716-ban ökörítói, 1718-ban jánki lelkész; hihetőleg ő az is, aki 1727—32 között matolcsi pap és a szatmári egyházmegye ülnöke — 121

Vásárhelyi (Kézdi-) Péter, mh. 1746 — 1715-ben kezdi tanulmányait a nagyenyedi kollégiumban, hosszú ideig Kemény László praeceptora, 1722-ben contrascriba; 1724-ben az utrechti, majd az odera-frankfurti egyetem hallgatója, hazajövetele után Teleki József udvari papja, 1729-ben gyulafehérvári, 1730-ban másod-, 1735—42 között első lelkész Szászvároson, 1742-től haláláig Székelyudvarhelyen pap és az udvarhelyi egyházmegye esperese — 314

Vásárhelyi P. Mihály l. Wásárhelyi

Vásárhelyi Tőke István l. Tőke

Vay Anna, Teleki Lászlóné — V. László és Boros Kata lánya, a főispán felesége — 192, 194

Vedelius (Wedel, Georg Wolfgang), 1645—1721 — 1672-től haláláig a jénai egyetem orvosprofesszora, 1685-től a szász fejedelem udvari orvosa — 136

Venus, Aphrodité — 231

Verestói György, 1698—1765 — bonyhai tanulmányai után 1710-től a marosvásárhelyi, 1713-tól a kolozsvári kollégium diákja, 1716-ban togatus, 1718-tól publicus praeceptor. 1721-ben iratkozik be a franekeri egyetemre, 1726 u. tér haza, 1727-ben Bánffi Farkas udvari papja Bonchidán, 1728-tól bölcseletet, 1758—64 között teológiát tanít a kolozsvári kollégiumban, 1760-tól az erdélyi református egyházkerület püspöke — 323

Vergilius (Virgilius), Publius Maro, i. e. 70—19 — római epikus költő, az Aeneis szerzője — 20

Verr — 188

Vesenfeld l. Wesenfeld

Veselényi l. Wesselényi

Viktor Amadé (Victor Amadeus), II., 1666—1732 — 1675-től Savoyai, 1713-tól szicíliai, 1718-tól szárdíniai király — 227

Villars, Louis Hector, hg., 1653—1734 — francia hadvezér, generális, legnevezetesebb győzelmét 1712-ben a Denain körüli harcokban aratja, amikor az ellenfél sok magasrangú tisztje esik fogságba, XIV. Lajos halála után a régenstanács tagja, a haditanács elnöke, bécsi francia követ — 19

Virgilius l. Vergilius

Vitringa, Campegius, id., 1659—1722 — 1681-től a keleti nyelvek, 1683-tól a teológia professzora Franekerben; a coccejánus irányzat képviselője — 17, 54, 121, 289

Vitringa, Campegius, ifj., 1693—1723 — id. Campegius fia, 1715-től teológus professzor Franekerben; a coccejánus irányzat híve — 202, 289

Vízaknai Bereck (Briccius) György, mh. 1720 — V. György és Sibai Kata fia, 1687-ben kezdi tanulmányait Nagyenyeden, 1693-ban az odera-frankfurti egyetemen folytatja, 1694—95-ben a franekeri egyetem hallgatója, Leidenben szerez orvosdoktori oklevelet, peregrinációja alatt Angliában is megfordul, hazatérte után kolozsvári orvos, majd a kuruc hadsereg orvosa, később Kolozsvár főbírája — 80, 81

Wásárhelyi (Vásárhelyi) P. Mihály — 1714-ben iratkozik be a nagyenyedi kollégiumba, majd 1722-ben az odera-frankfurti egyetemre — 308

Wásárhelyi Baba Ferenc l. Vásárhelyi Baba Ferenc

Wedel l. Vedelius

Wesenfeld (Vesenfeld), Arnold, mh. 1720 — a racionális és a morális filozófia professzora Odera-Frankfurtban, majd a város polgármestere — 300, 317

Wesselényi (Veselényi) István, br., id., 1673—1734 — W. Pál és Béldi Zsuzsánna fia, 1699-től közép-szolnoki, majd kolozsi főispán, 1715-től országos, 1731-től guberniumi elnök, a református egyház irányításában is nagy szerepet játszik — 83, 84, 89, 102, 277, 282, 292, 293

Wesselényi (Veselényi) István, br., ifj., 1708—1758 — Id. W. István és gr. Bánffi Kata fia, 1729—32-ben külföldön tartózkodik, jár Odera-Frankfurtban,

Berlinben, Jénában, hazatérvén császári gyalogos kapitány — 217, 218, 261—263

Wolff(ius), Chrisitan(us), 1679—1754. — 1707-től a matematika és a természettan tanára, 1718-ban a filozófia professzora a hallei egyetemen, a filozófia rendszeres, logikus tanításának elindítója, nagy része volt a német filozófiai nyelv kialakításában — 161

Zabanius l. Szász

Zágoni Gábor, mh. 1741 — 1715 k. neutralista diák a rétorok között, a nagyenyedi kollégiumban, 1715-ben írja alá a kollégium törvényeit, 1721—23 között nagybányai rektor, 1725—26-ban az utrechti egyetem hallgatója, 1724-ben és 1729-ben Zürichbe is eljut, s 1724-ben Regensburgban is jár (Rétyi Istvánnal együtt), hazatérte után székelyudvarhelyi lelkész, 1741-ben haláláig az udvarhelyi egyházmegye esperese — 311

Zehner, Johann Friedrich — hallei diák, 1711-ben iratkozik be a hallei egyetemre, később medicus licentiatus, Felffalusi Mihály hallei szállásadója, Balthasar Fridericus Jacobi lipcsei doktor sógora — 55

Zeusz l. Jupiter

Zilahi — pókafalvi lakos — 114

Zilahi Pál — Marosvásárhelyen tanul, 1724-ben a kollégium seniora, 1726-ban a franekeri egyetem hallgatója, hazatérvén lozsádi pap, 1738—55 között a hunyadi egyházmegye esperese — 319

Zilahi Sebes András, mh. 1719 — zilahi tanulmányait 1690-ben Kolozsváron folytatja, 1698-ban a franekeri egyetemen tanul, hazatérvén Bánffi György udvari papja, 1711-től kolozsvári, 1714-től gyulafehérvári tanár, 1716-ban a fehérvári kollégiummal együtt Marosvásárhelyre kerül — 80, 81

Zobel, N. von — hessen-kasseli generális, 1712-ben francia fogságba kerül — 19

Zondadari (Zondedari), Antonio Felice, 1665—1737 — kardinális, spanyolországi nuncius — 220

Zoványi József, 1700—1712 k.—1775 — Zoványi P. György tiszántúli egyházkerületi püspök fia, zilahi és kolozsvári tanulás után 1727-ben a groningeni egyetem hallgatója. Peregrinációja során megfordul Odera-Frankfurtban is, 1730 k. jön haza, 1732-ben kéméri, 1739-ben szilágycsehi, 1747 u. zsibói lelkész, 1758—69-ben a szilágyi egyházmegye esperese, egy időben az egyházmegye notáriusa is — 224

KÉPEK

Az enyedi professzorok levele (31. sz. m.)
Ifj. Pápai Páriz Ferenc levele (30. sz.)
Enyedi István levele (80. sz.)
Nánási András levele (101. sz.)
Kibédi András levele (56. sz.)
Szilágyi Sámuel levele (118. sz.)
Székelyhídi N. Mihály levele (129. sz.)
Aszalai Sámuel levele (137 sz.)
Kamarási Pál levele (153. sz.)
Pápai P. Imre levele (145. sz.)
Wásárhelyi P. Mihály levele (161. sz.)
Huszti András levele (172. sz.)
Az enyedi professzorok levele (181. sz.)
Michael Alberti hallei professzor levele (184. sz.)
A Brandenburg-ház címere
A címzett Teleki Sándor feljegyzése

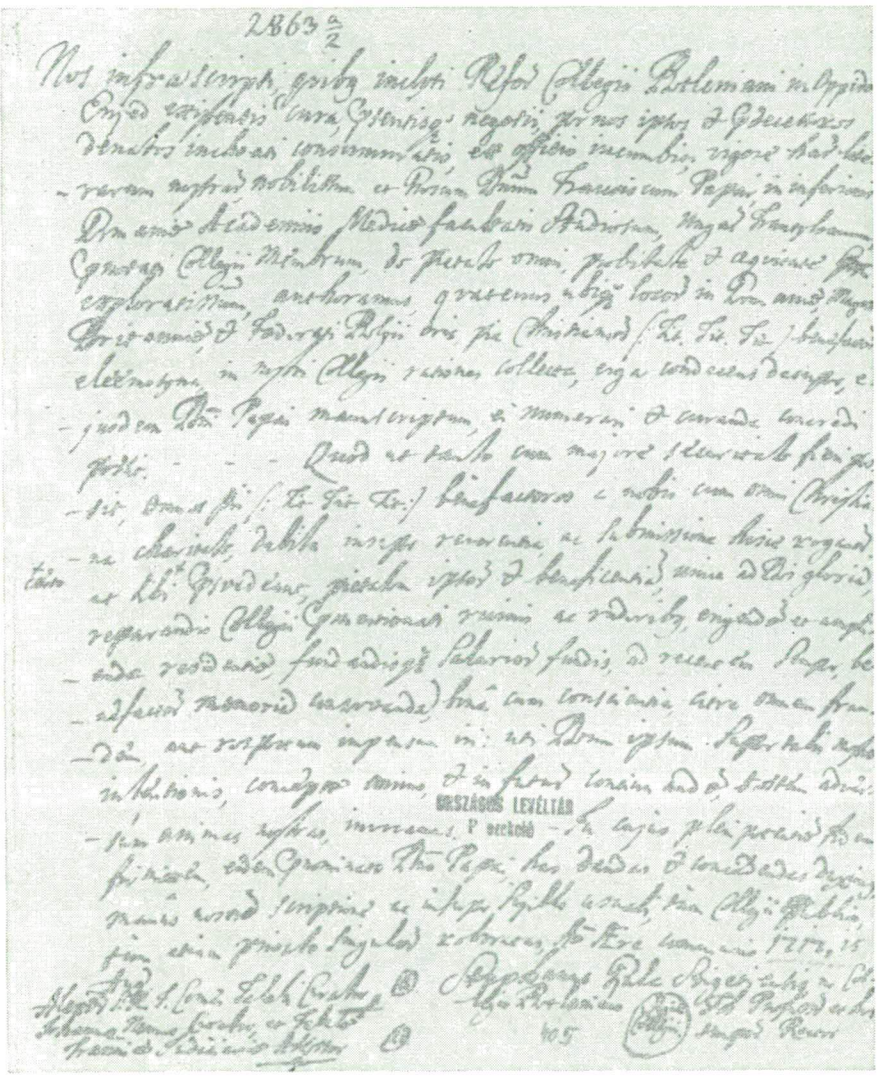

Az enyedi professzorok levele Teleki Sándor kezével
(A 31. számú levél 1. melléklete)

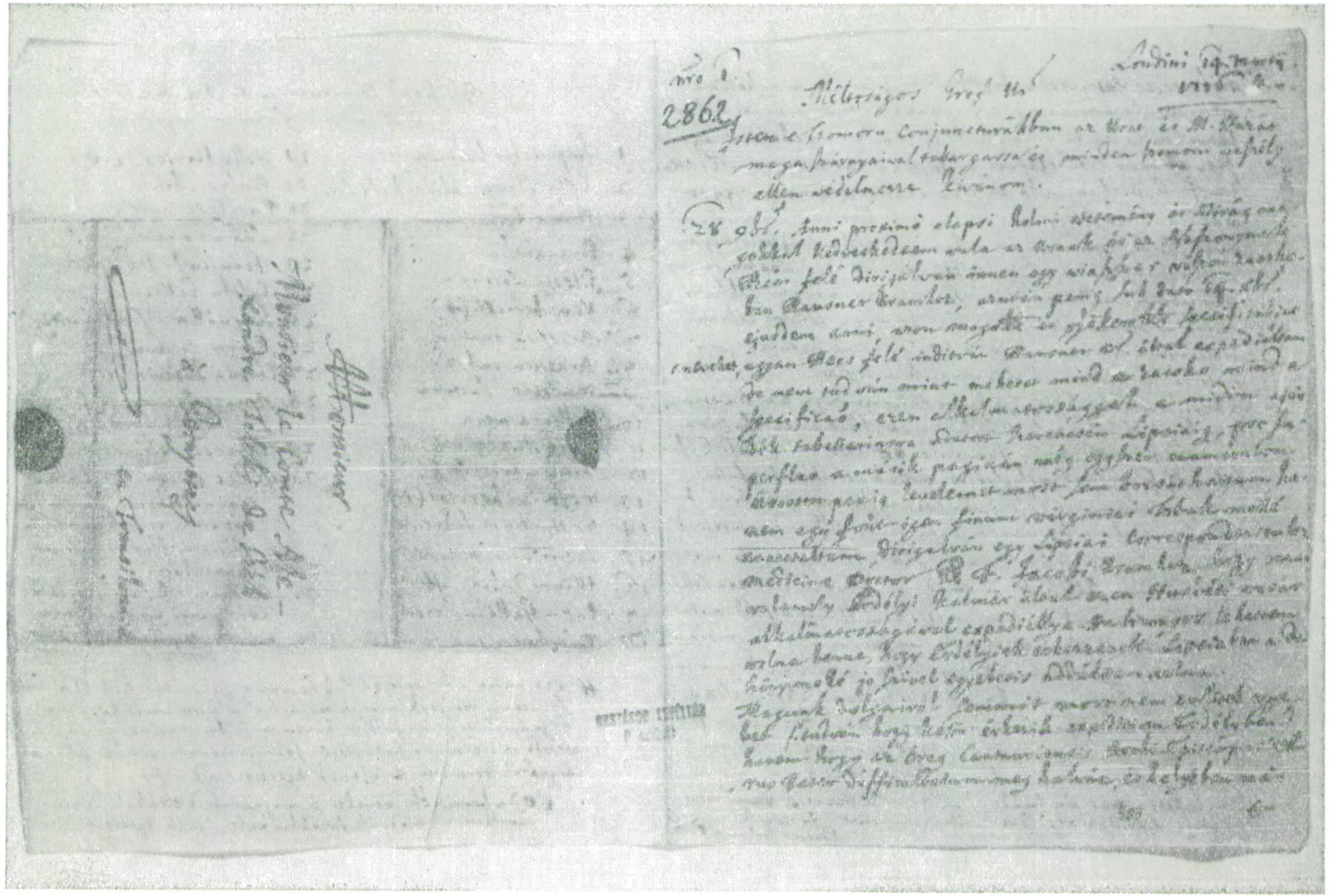

Ifj. Pápai Páriz Ferenc levele (30. sz.)

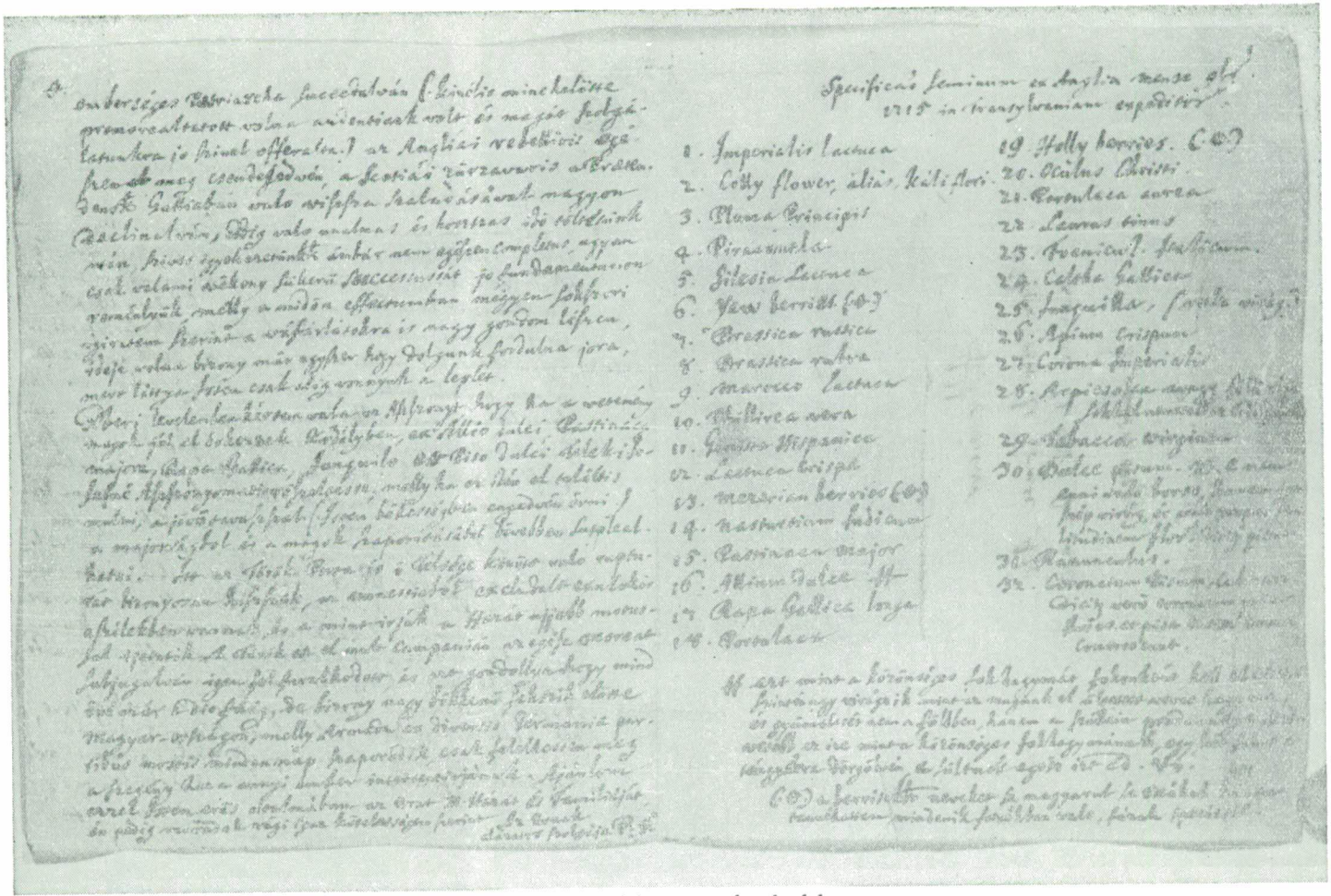

Ifj. Pápai Páriz Ferenc levele folyt.

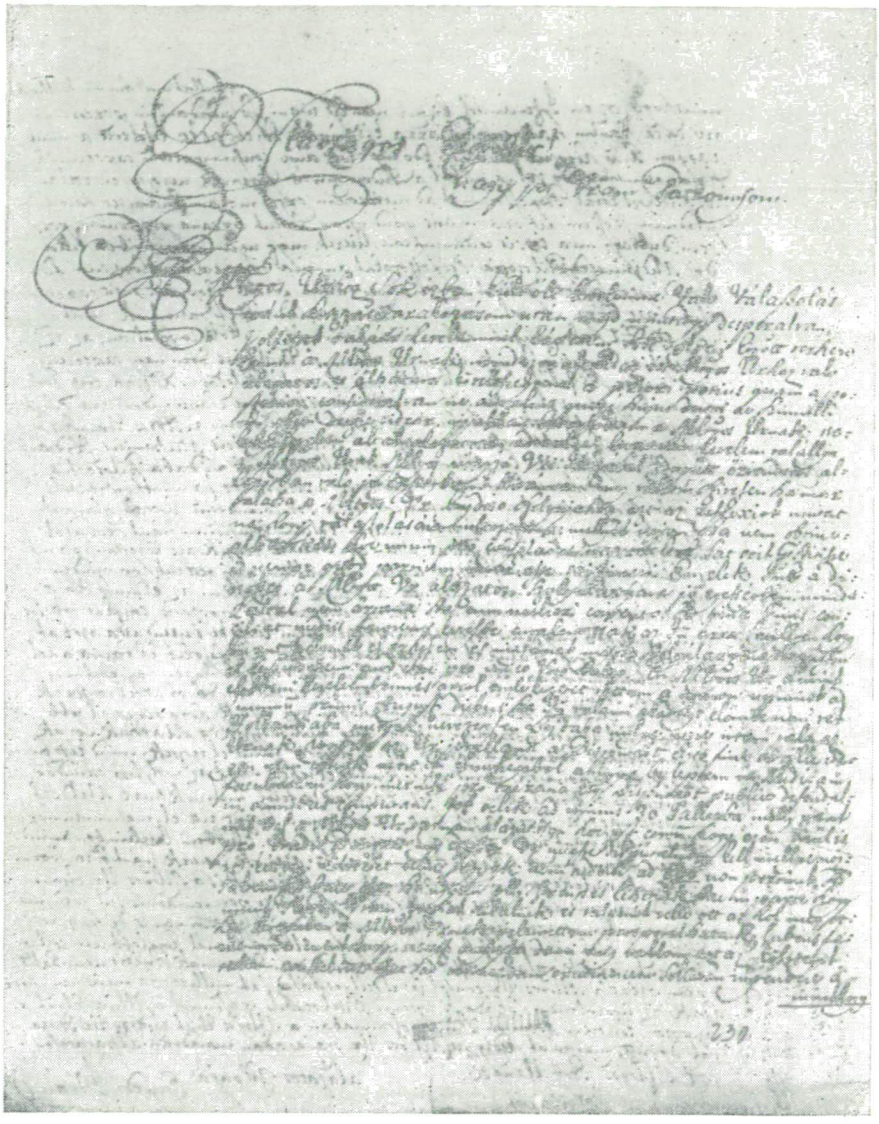

Enyedi István levele (80. sz.)

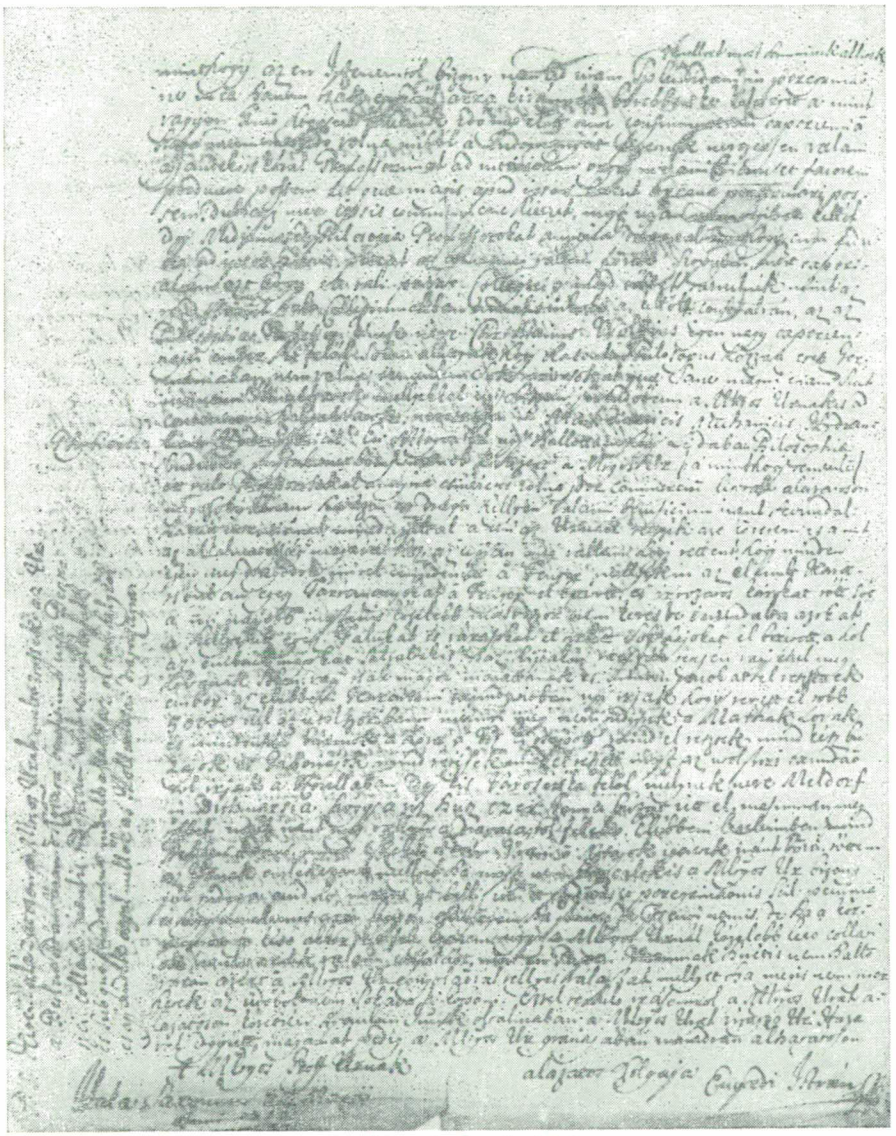

Enyedi István levele folyt.

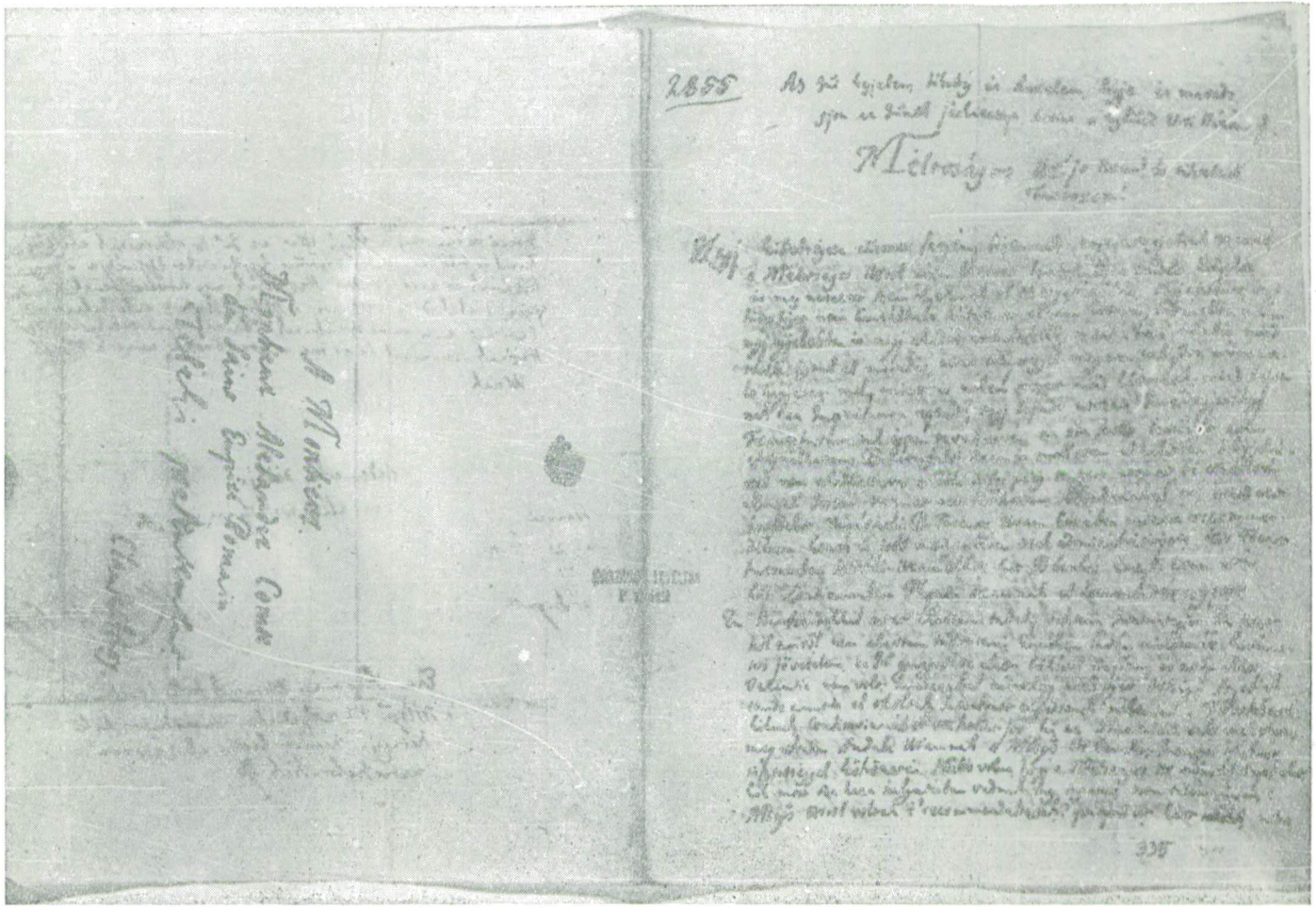

Nánási András levele (101. sz.)

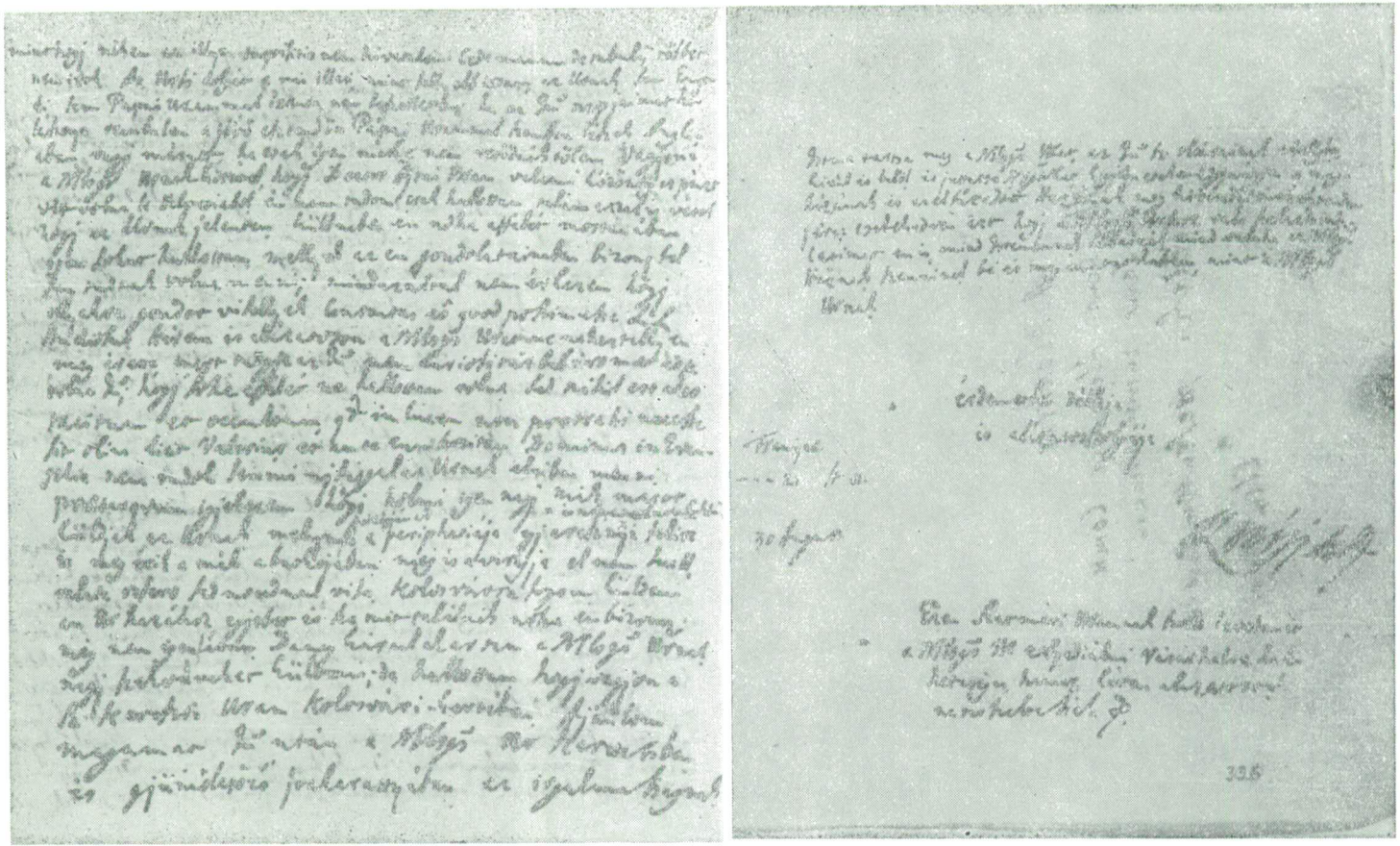

Nánási András levele folyt.

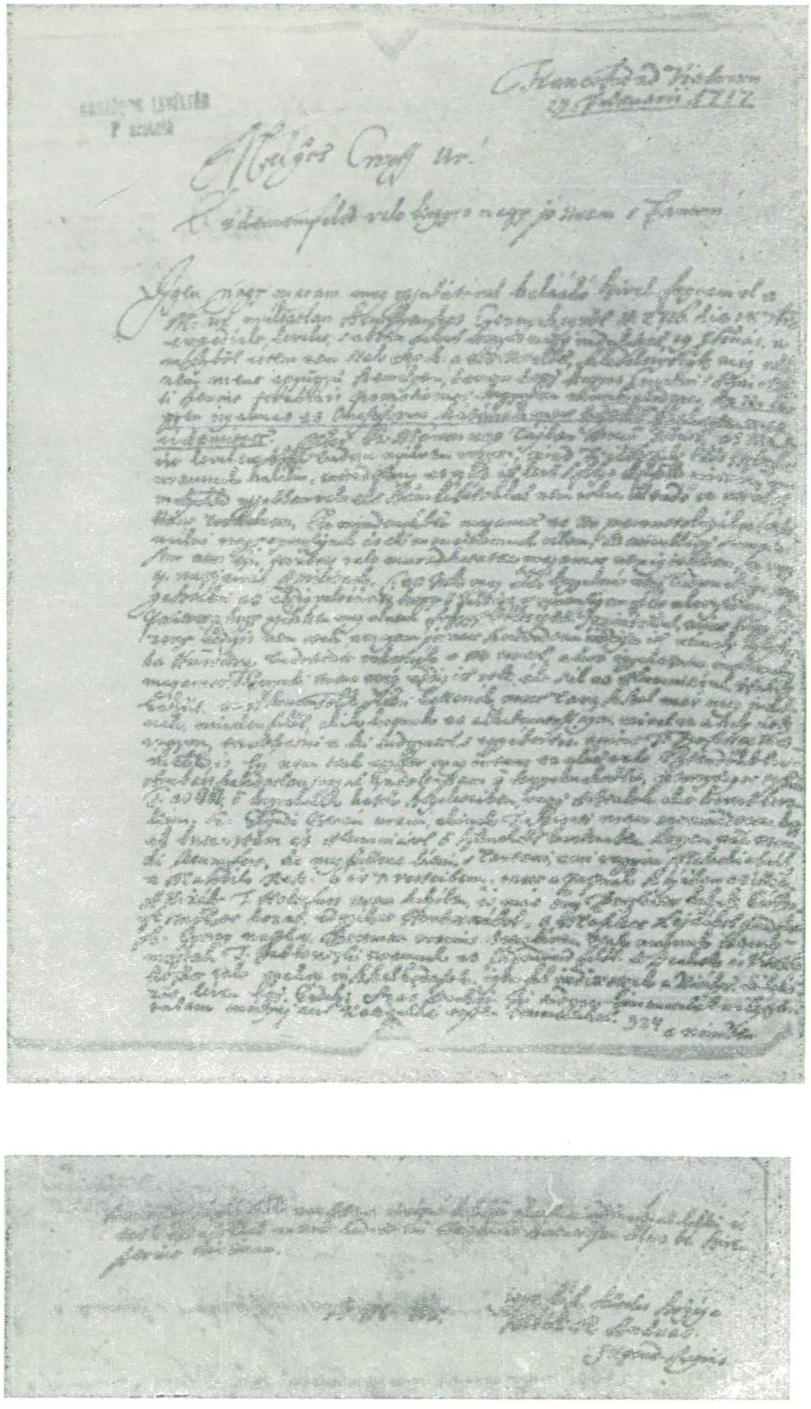

Kibédi András levele (56. sz.)

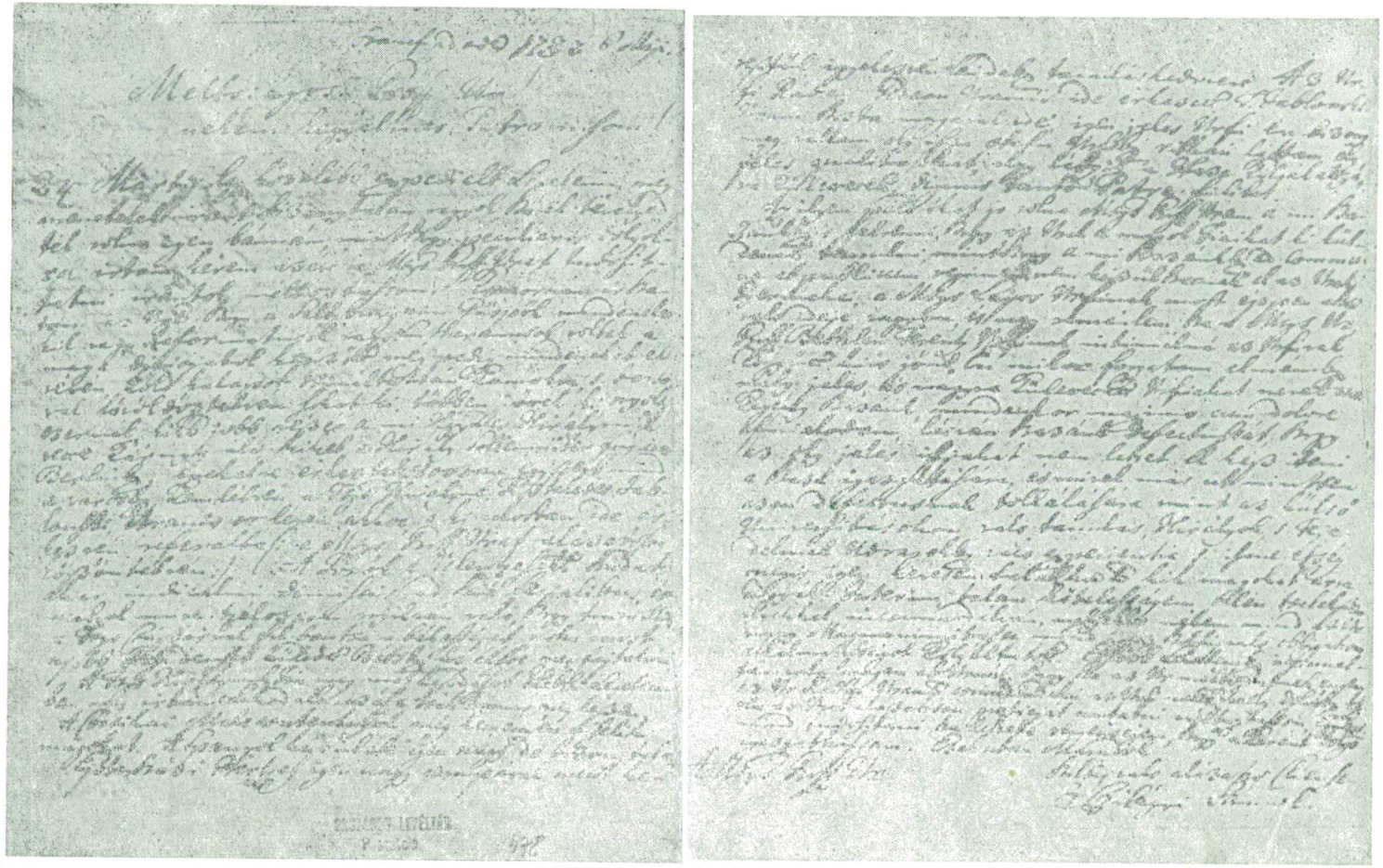

Szilágyi Sámuel levele (118. sz.)

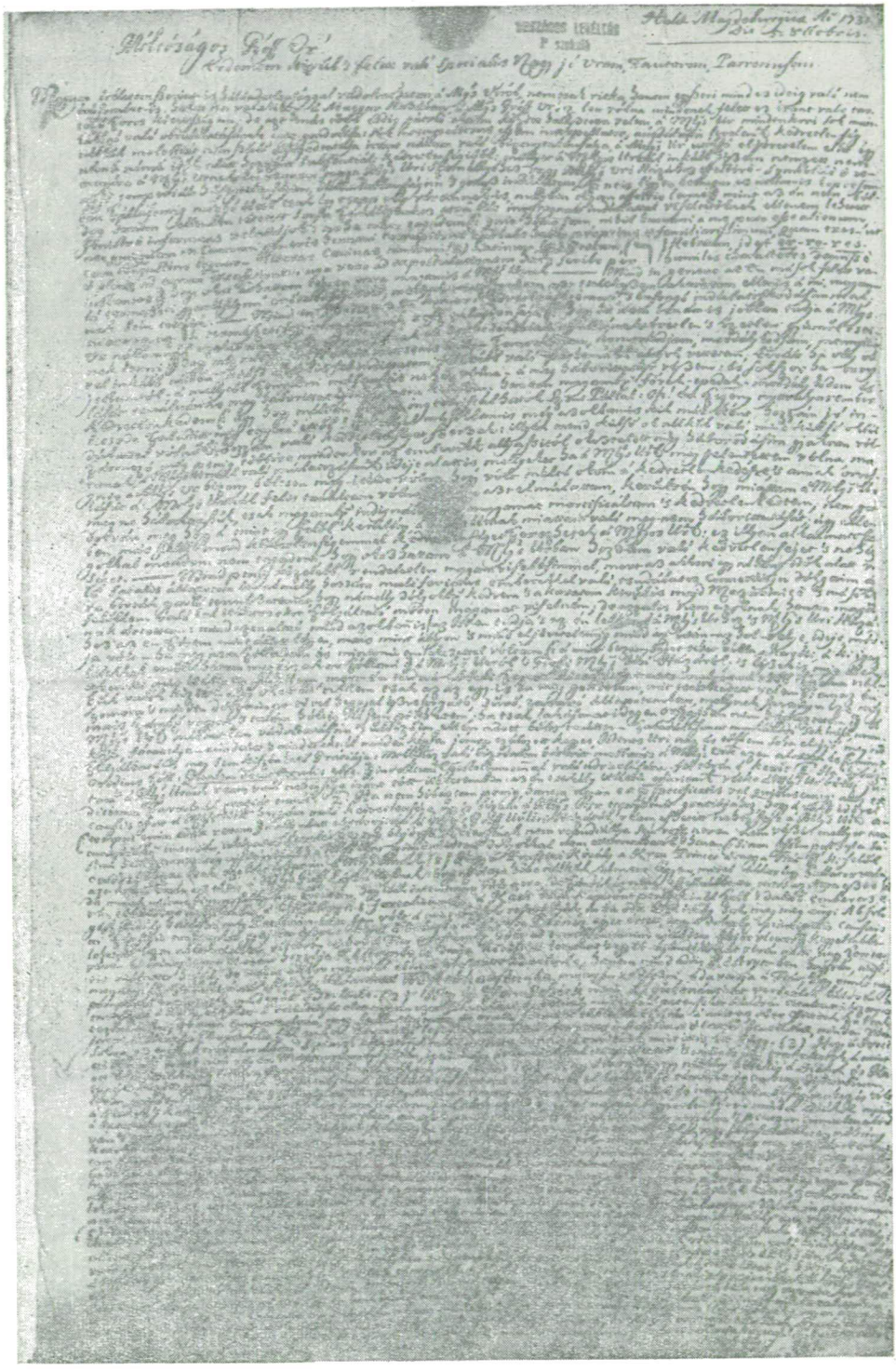

Székelyhídi N. Mihály levele (129. sz.)

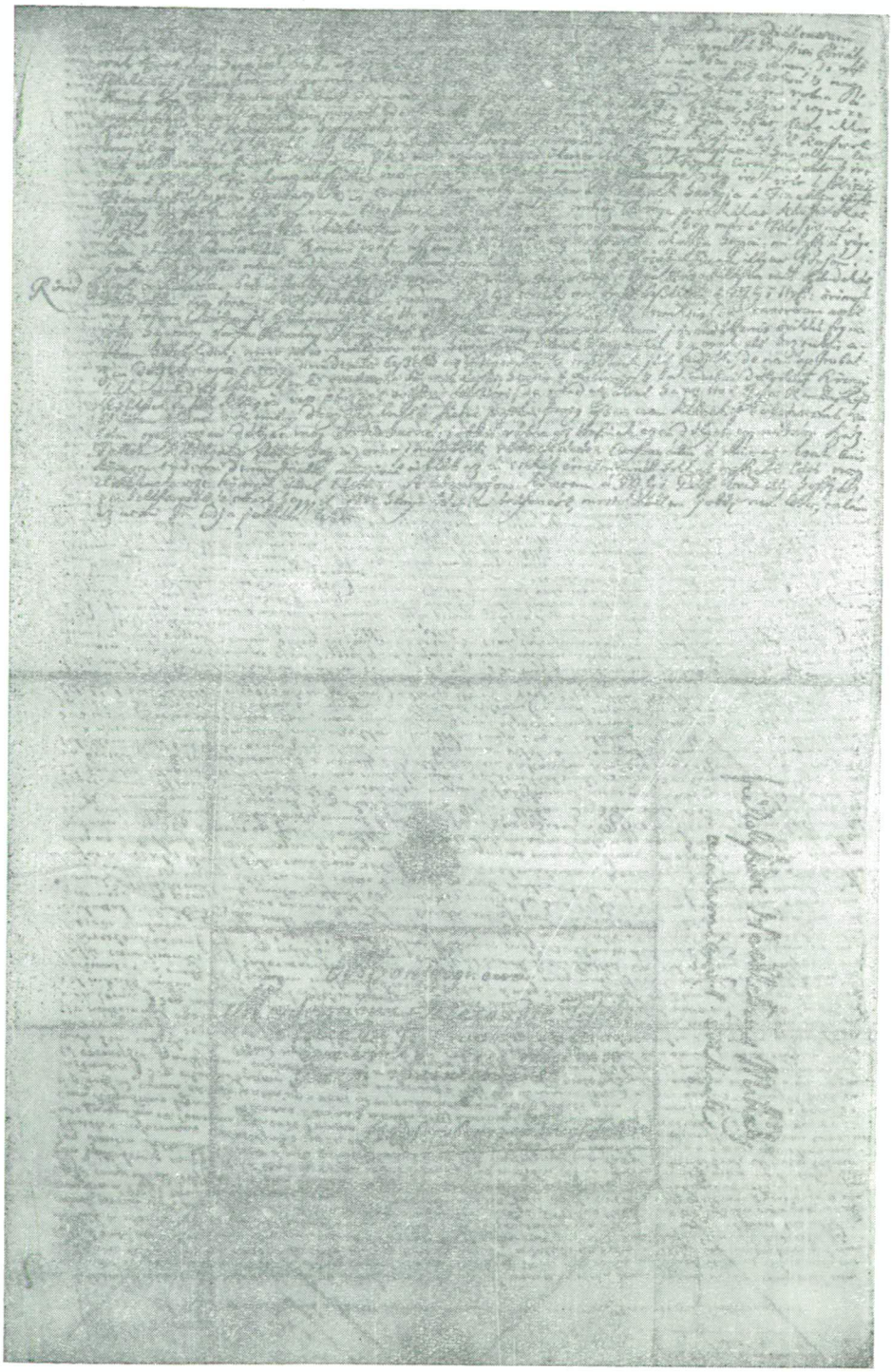

Székelyhidi N. Mihály levele folyt.

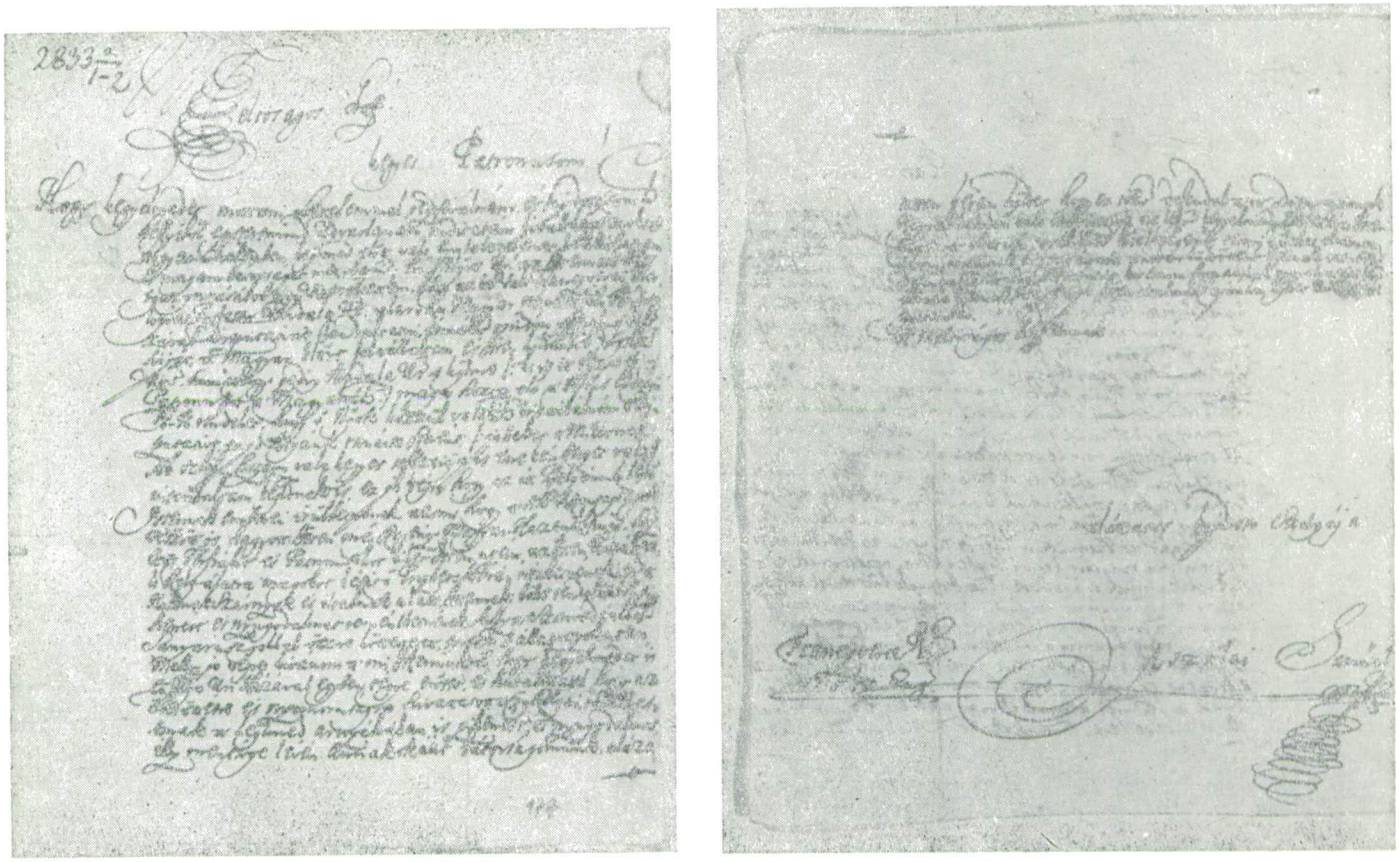

Aszalai Sámuel levele (137. sz.)

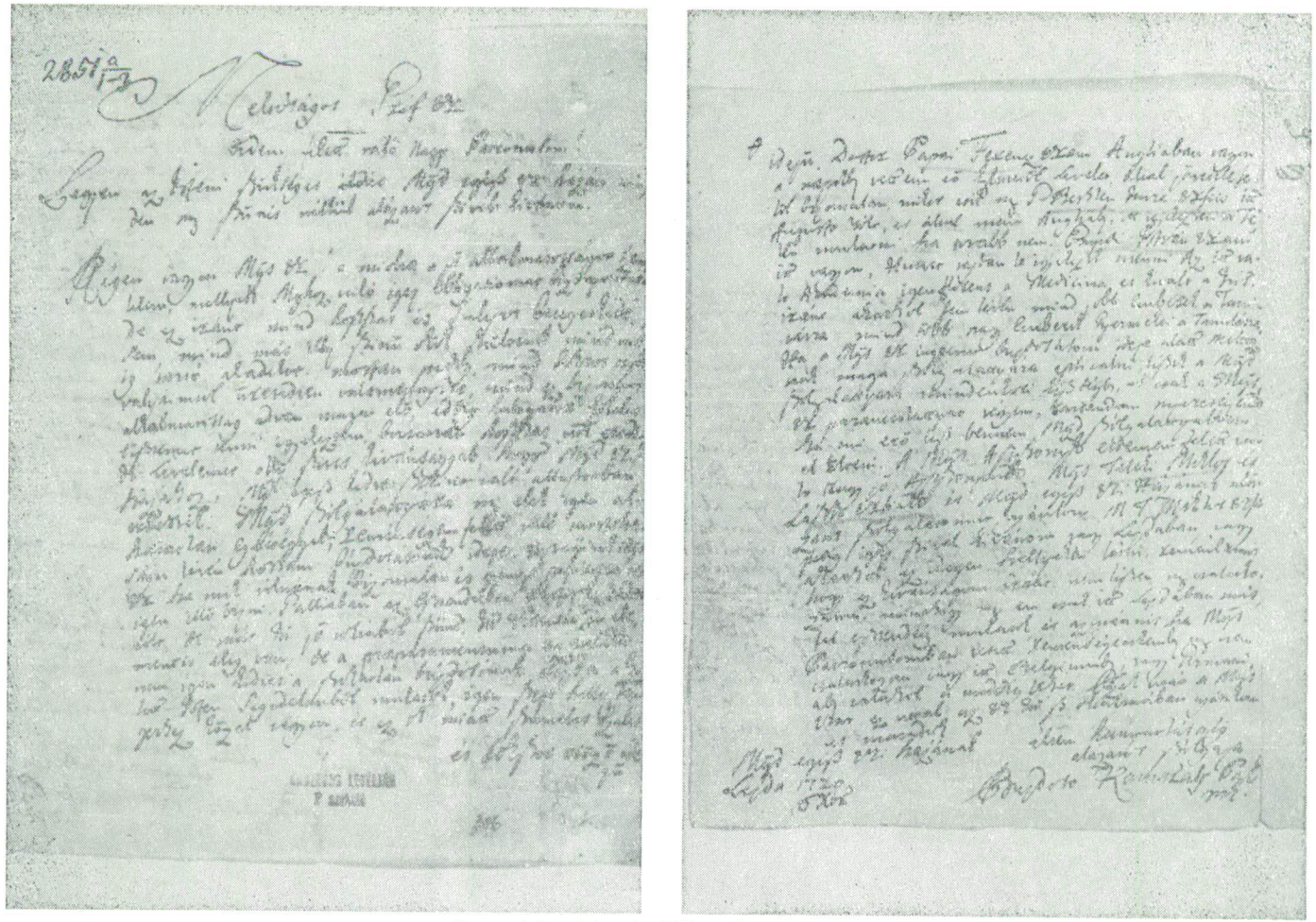

Kamarási Pál levele (153. sz.)

Pápai Páriz Imre levele (145. sz.)

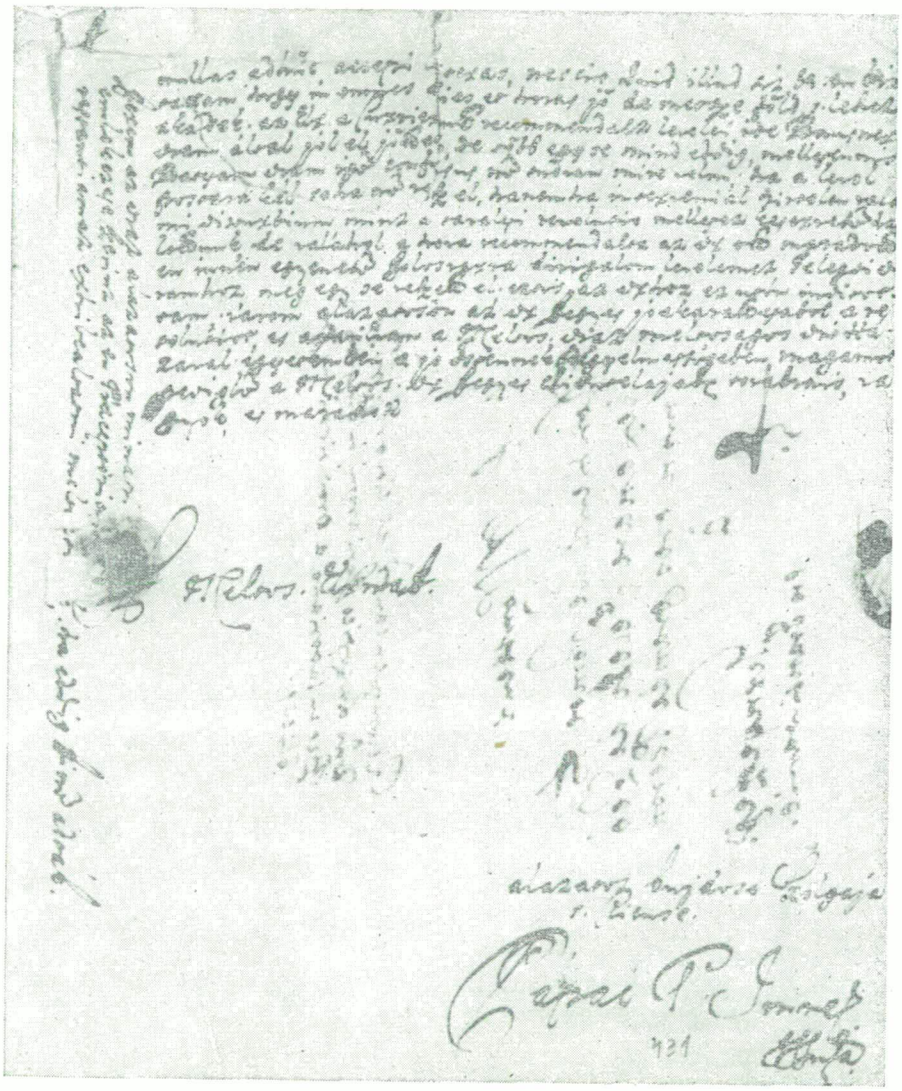

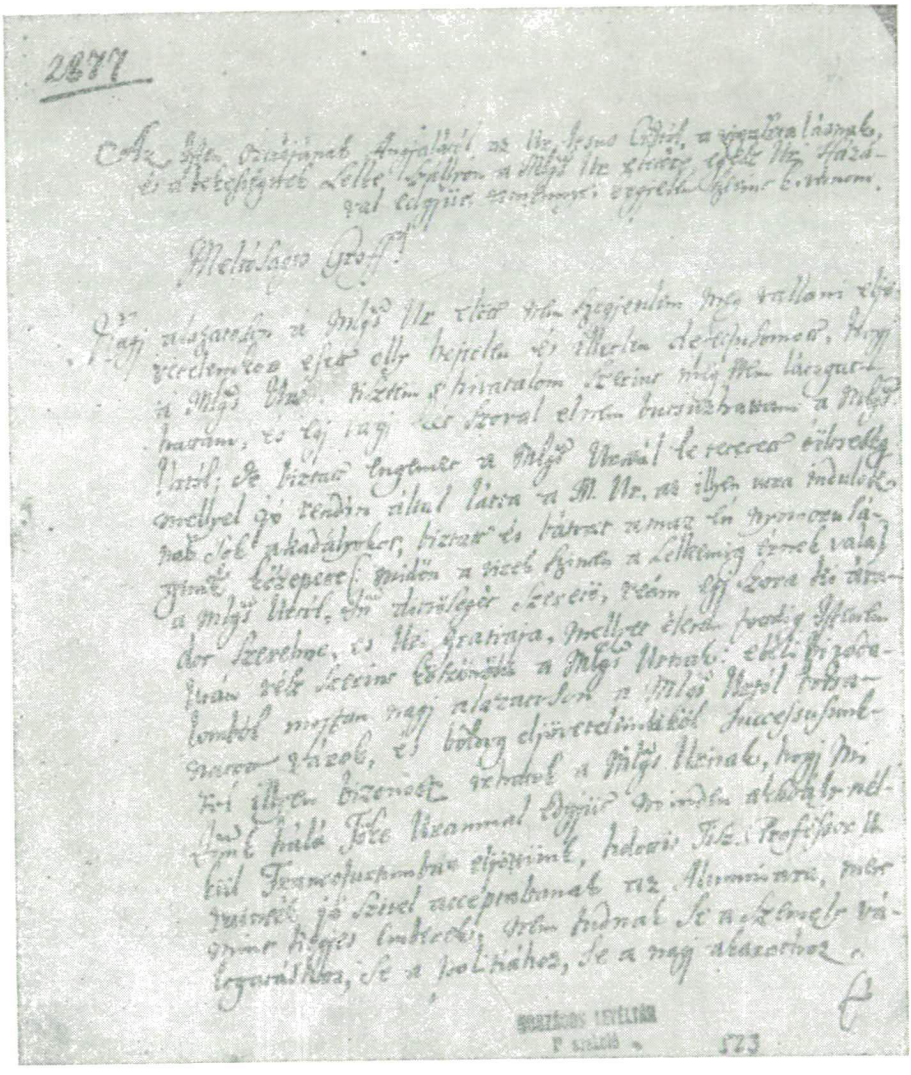

Wásárhelyi P. Mihály levele (161. sz.)

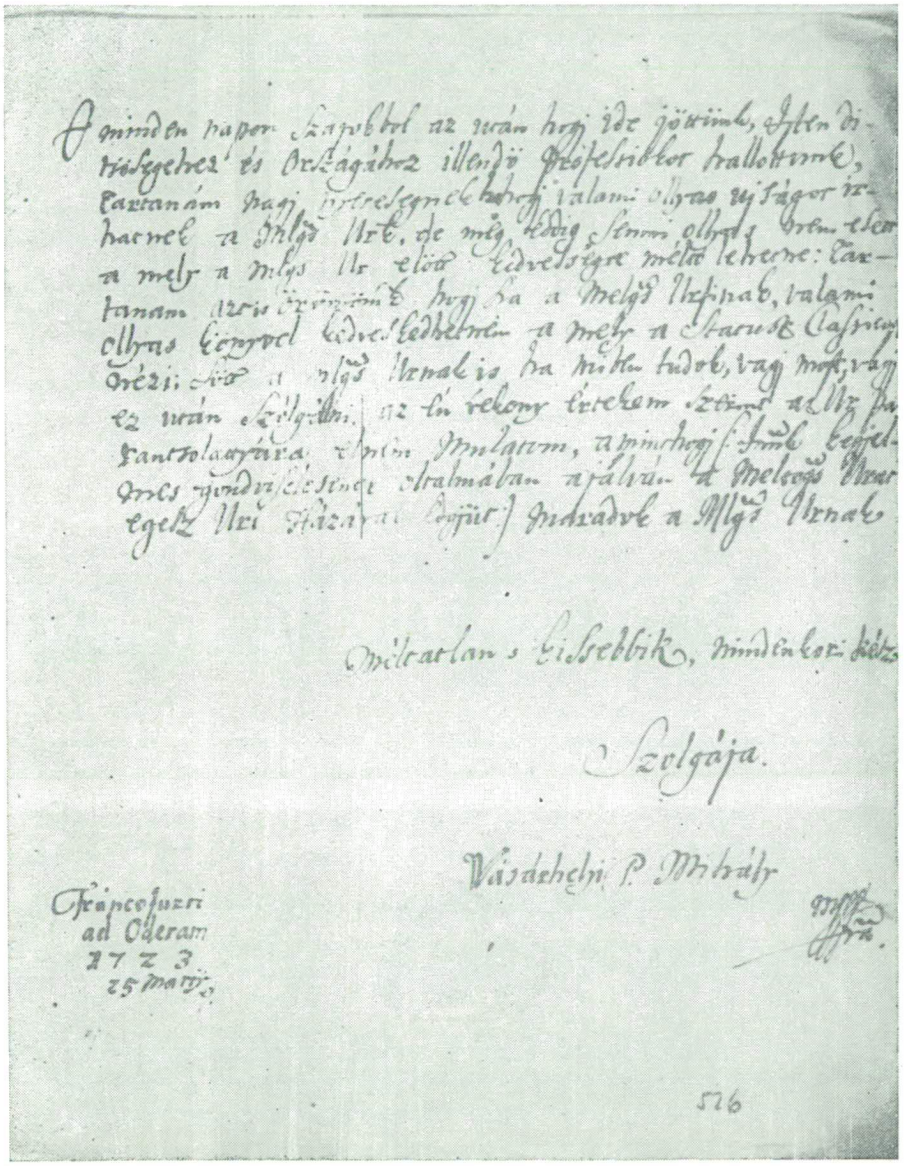

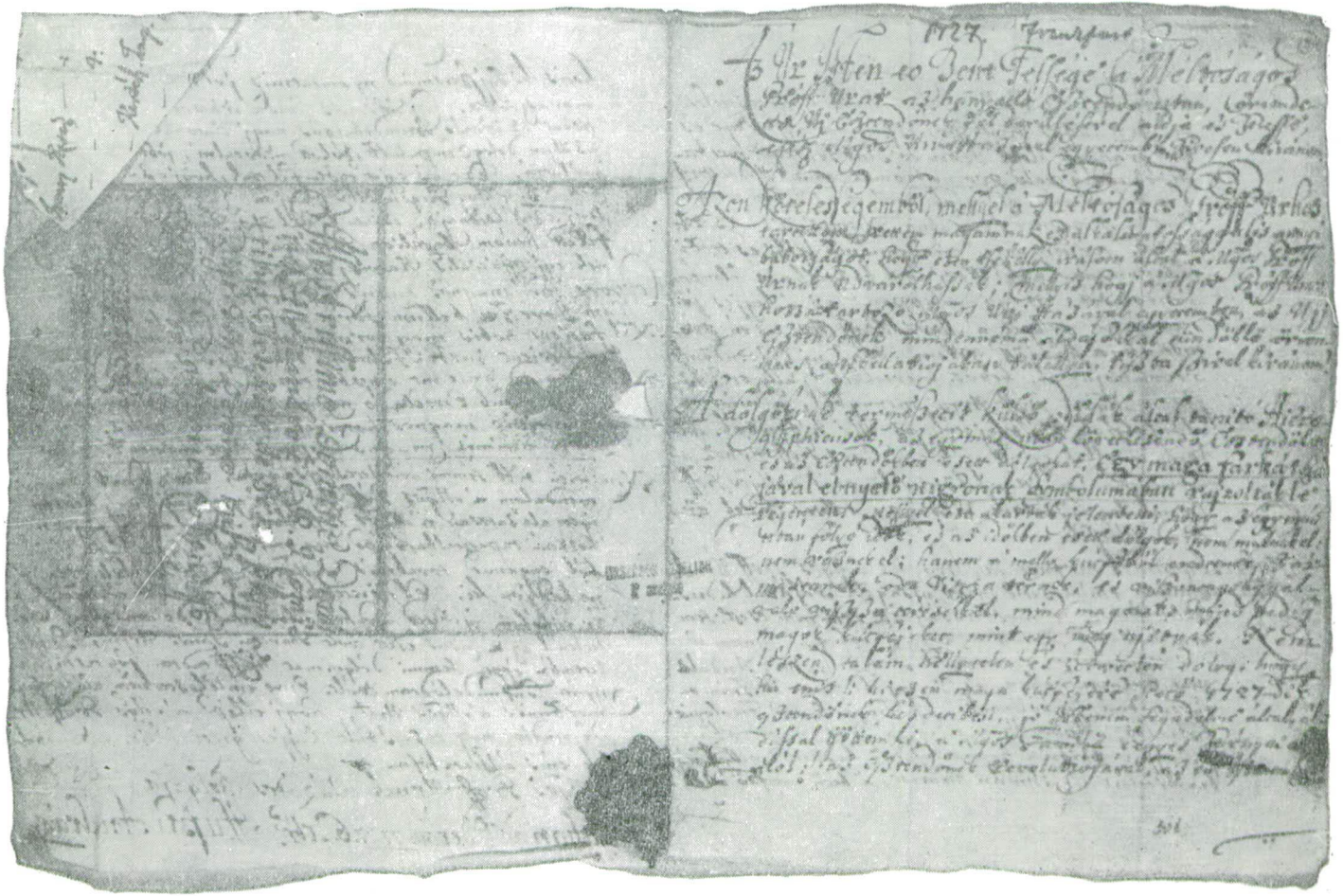

Huszti András levele (172. sz.)

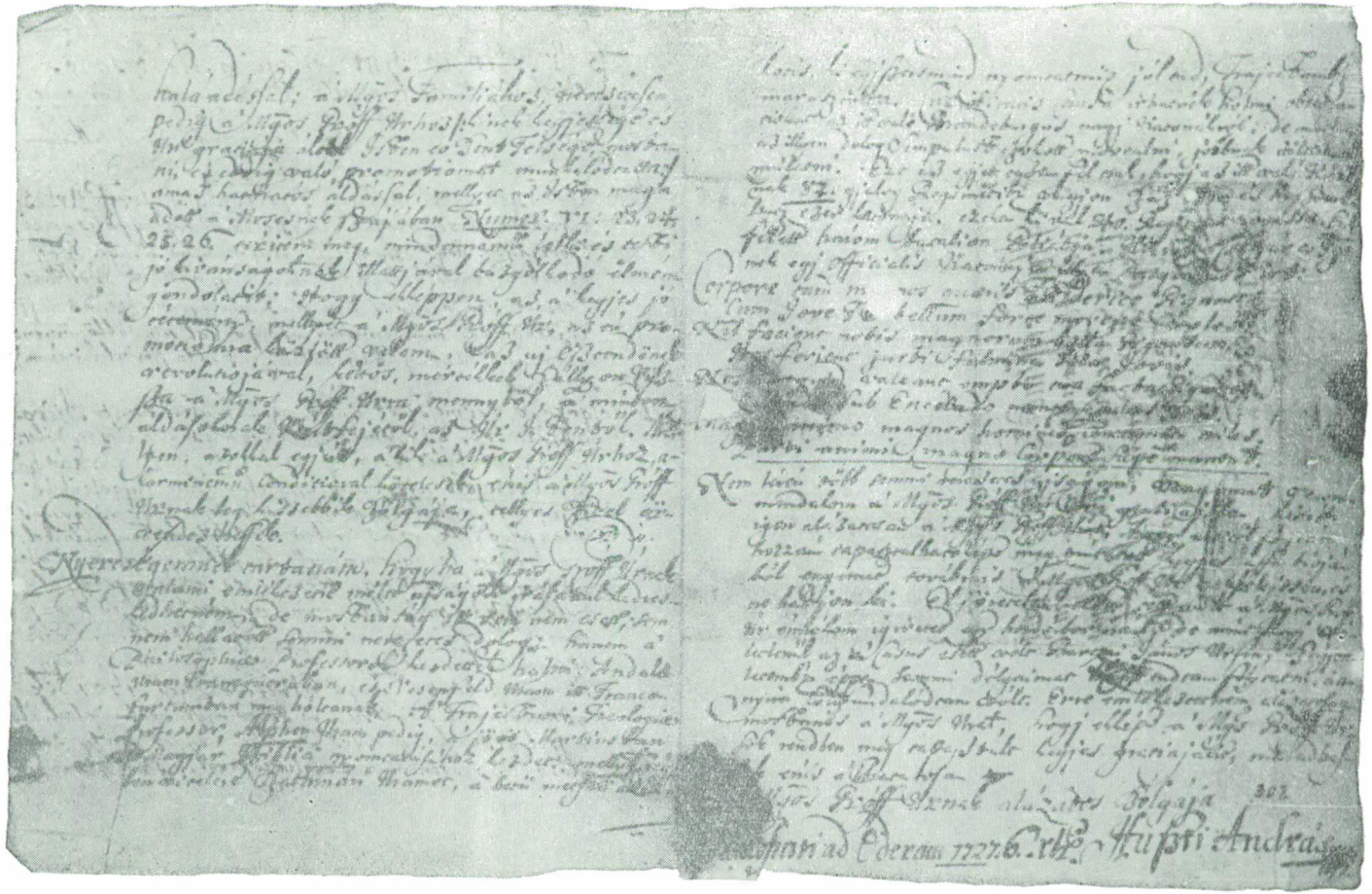

Huszti András levele folyt.

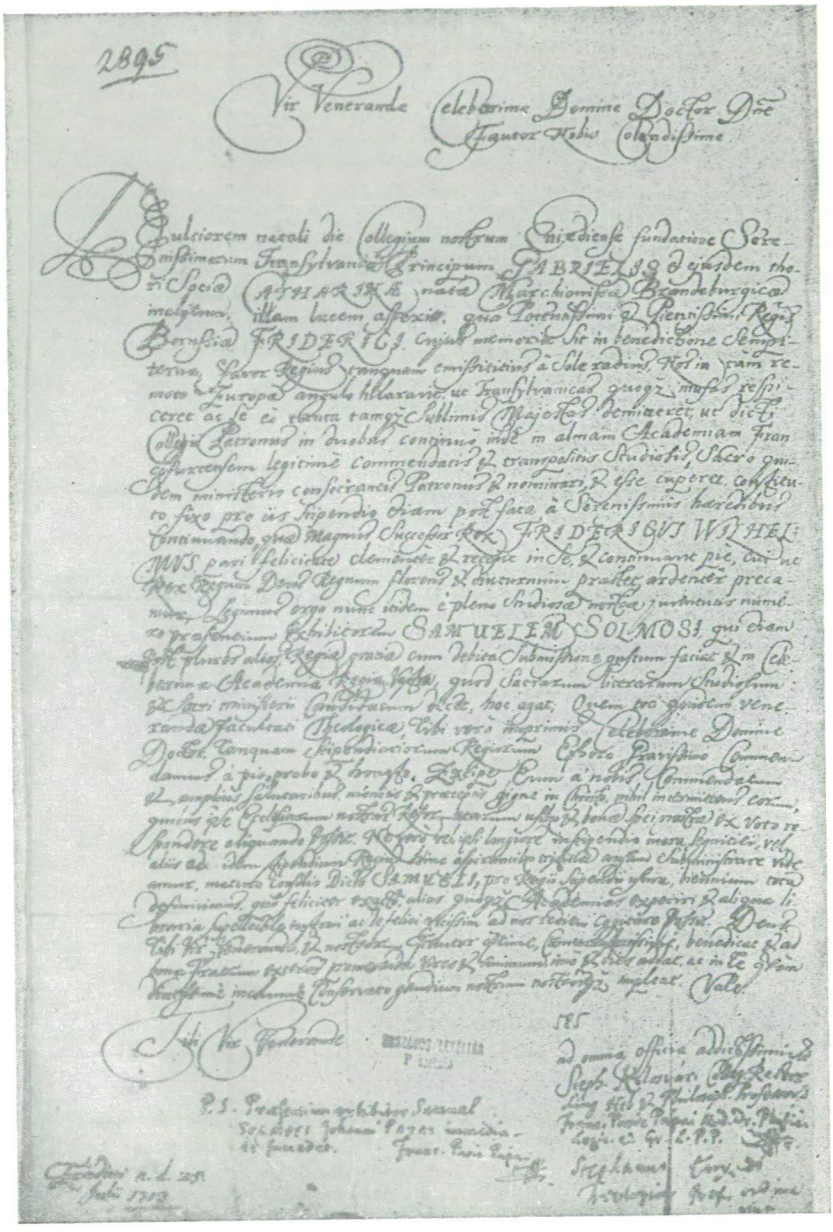

Az enyedi professzorok levele (181. sz.)

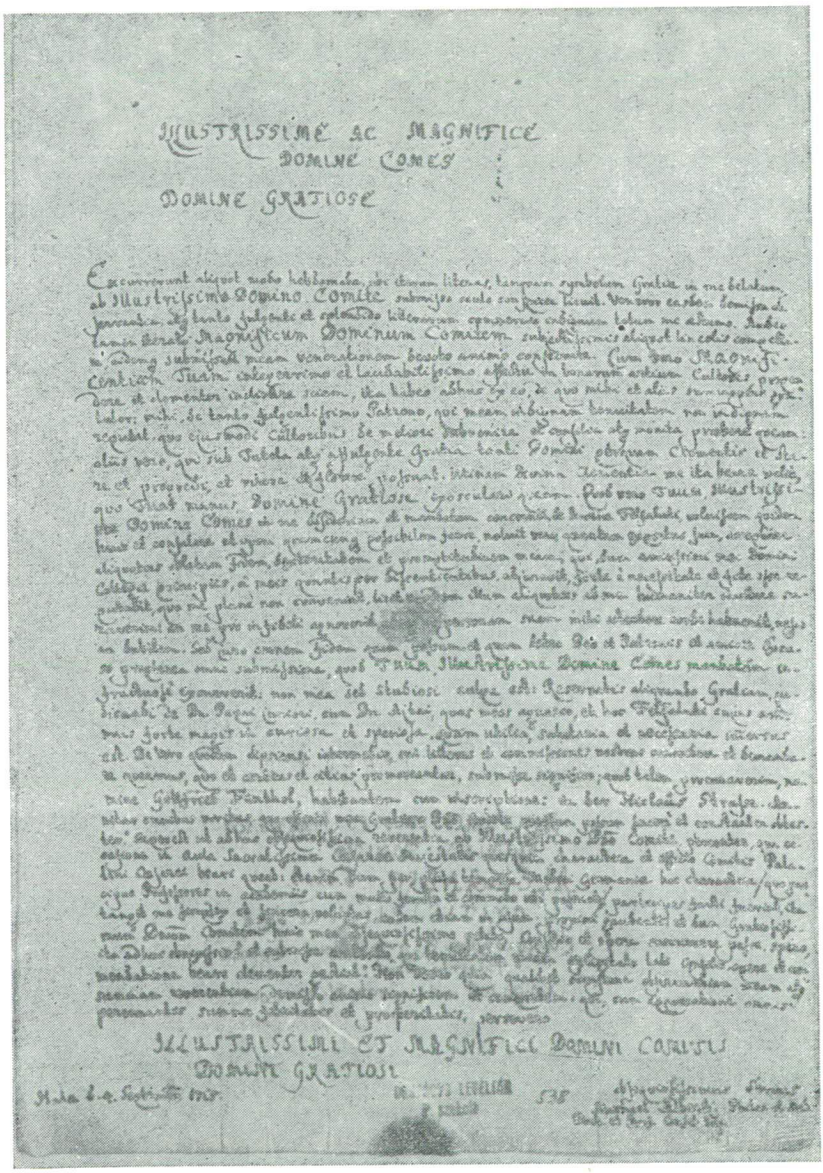

Michael Alberti hallei profeszor levele (184. sz.)

A Brandenburg-ház címere (l. 10. számú levél; a, b)
Megjegyzések két levélen (c, d)

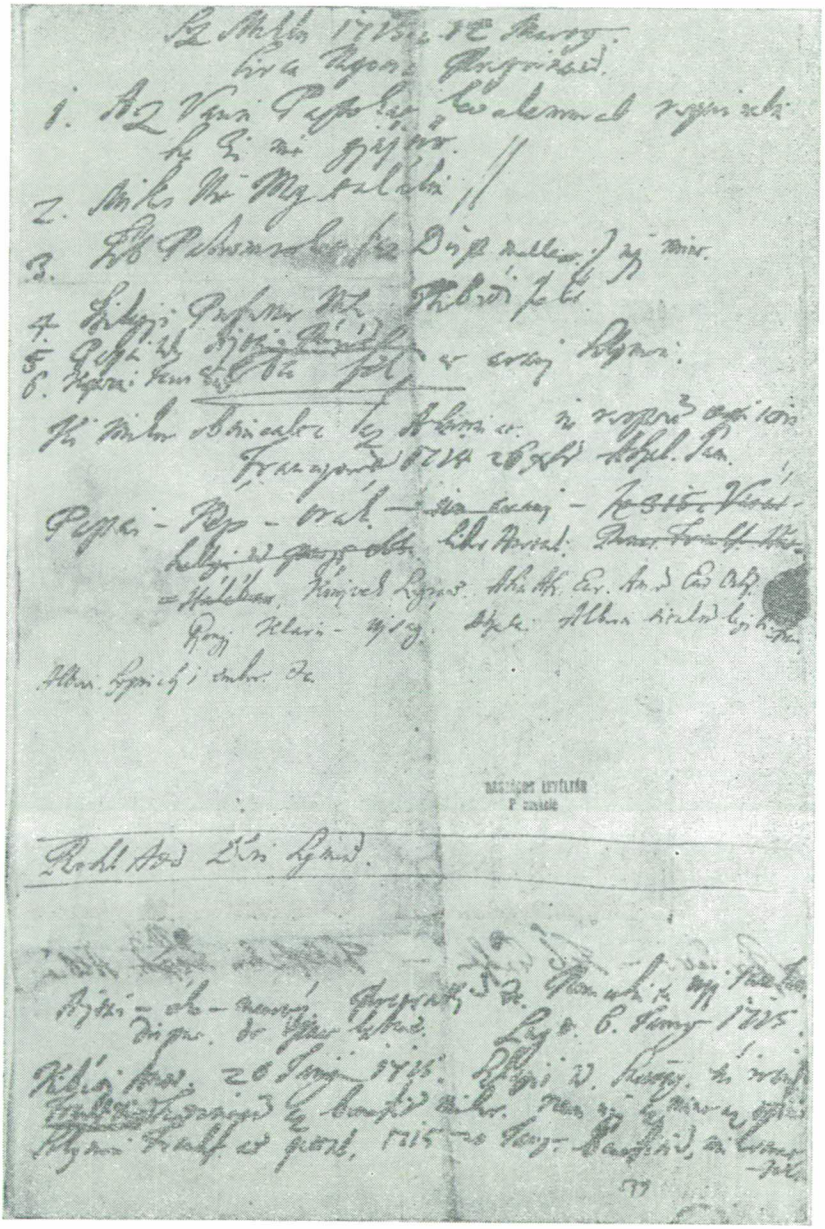

A címzett Teleki Sándor feljegyzése

SZERKESZTETTE:

DR. NAGY GÉZA.

KÜLFÖLDÖN BUJDOSÓ ERDÉLYI DIÁKOK LEVELEZÉSE.

*

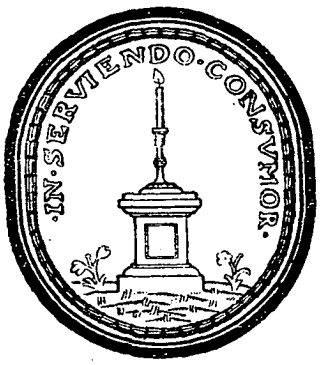

(ZALÁNYI BOLDIZSÁR THEOLOGUS-DIÁK PECSÉTJE. 1697.)

KOLOZSVÁR 1933.

NYOMATOTT A „C. GRAFICA" KÖNYVNYOMDÁBAN, CLUJ-KOLOZSVÁR.

1

Bécs, 1695 szeptember 6. *Zaláry Boldizsár, a gr. Teleki Pál nevelője tudósítja özv. Teleki Mihályné Vér Judith pátronáját, hogy készülődnek Németországba s hogy a pénzváltás és levelezés miképen történik.*

Méltóságos Asszony, nékem érdemem felett való nagy jó Asszonyom!

A Felséges Isten, a mostan fenn forgó gonoszok között is Kegldet egész virágzó házával edgyütt sokáig való örvendetes állapotban megtarcsa, szivem szerént kivánom.

Itt való dolgunkat miképpen és kiknek jó akarattyok által promoveáltuk, mind az úrfi, reméllem, megirta, mind én is ennek előtte irt levelemet azzal töltöttem be. Ugy hiszem, mindenek tisztességesen esnek az urfi aránt, ami illeti a Felső Rendek előtt való udvarlását. Ami peniglen nézi a német készületünket, a se nem igyekezetünk, se nem kivánságunk szerént lett; mert noha legelsőben is egy nehány izben megmondottuk Ingram urnak kivánságunkat az öltözetnek készitése felől, mégis ő kglme hol többet, hol nem is úgy, amint illett volna, csináltatott. Egy szóval akkor és abban a dologban szolgált többször, amelyben nem kivántatott, amiben penig kivántatott volna, abban igen kevesset vagy semmit sem. Ha a beszédből és ajánlásból kell mértékelni az embereknek szolgálattyokat, azt könnyű Bécsben feltalálni, de mikor a dologra jutunk, itt minden rendek igen könnyen szólnak a dologhoz. Ide ne ércsük Kinczki uramot, aki megérdemli a becsületet. A cambium* aránt sok tudakozásom után sok izben beszéllettem Ingram urammal és kénszeritettem, hogy szerezzen egy bizonyos embert, aki szükségeinknek idején pénzt szállithasson az úrfinak oda, az hova kivántatik és mi is mostan hadd vethessünk esmeretséget azzal és kgldet is

* Pénzváltás.

hadd tehessük bizonyossá ezen dologról. Erre azt felelé, hogy nem szükség most, mert míg az urfinak pénz kivántatik, addig a pénznek dolga ismét változik és azzal edgyütt a cambium is és most senki is valami bizonyos választ jövendőre nem adhat. Ez igasság s úgy van. De, azt mondgya, én tudom, hogy száz forint folyó pénzből defalcálnak 45[öt], ha penig in specie arannyok vagy tallérok tétetnének itt le, százból ötöt vagy hatot vennének ki csak. A tallérból többet hatnál, de nem annyit, mintha folyó pénz volna. Kérlem, hogy bár csak azzal végezzünk, aki száz aranyból csak ötöt kivánna. De azt mondgya, az akár mikor meglehet és most nem szükség. Ebben a dologban minden szolgálattya ennyire terjedt. Többeket is, de kiváltképpen Caradin uramot, aki Bethlen Mihály uramot pénzzel tartotta, consultáltam, ő kglme azt mondgya, hogy akár folyó pénzt, akár tallért, akár in specie aranyat tegyen itt valaki le, de csakugyan százból hoc tempore 41[et] defalcálnak. Ezt ennyire nevelte a pénznek confusioja, mert eddig volt csak 36 a velchszel. Az egész dolog csak ebben határozódik meg, hogy a pénz aránt igen kevesset lehet bizni Ingram uramhoz, mert ő kglnek se Hollandiában, se másutt, se itt a legközelebb való mulató hellyén az úrfinak semmi ismerője nincsen, nem hogy correspondense volna, aki szolgálhatna, sőt maga magának sem szerezhetne pénzt Hollandiában, hanem ezen az úton, a kereskedő emberek jó akarattya által. A levelek folytatására igérte fideliter magát, csak hogy mi csinállyunk jó útat magunknak mindenütt és az hol mulatunk, legyen bizonyos emberünk, aki kezéhez küldgye. Itt is legkevesebb amit köszönhet az úrfi, mert hiszem ő keglmének kellene az úrfiát is valami jó esmerőjére igazítani. Én mindennyi tudakozásom után is nem látok jobb útat a pénz küldésre, mint az erdélyi görögök által, akik minden esztendőben kétszer el szoktak menni Lipsiába. Ha Isten Baraszlóba viszen, ott is értekezem ezen dologról és nagjob világossággal tudósitom kgldet.

Itt jobban kitanultam micsoda útakat próbált Bethlen Miklós uram, mégis haszontalan volt. Az Hollandust és a Brandenburgicus részéről való residenst sokat sollicitáltatta Szentkereszti uram által, de haszontalan volt, mert csak azt felelték, hogy mi is ollyan kárral szállittatunk magunk számára pénzt. Strathmann uram fia abban az időben angliai

residens volt és noha nagy ember gyermeke volt, de mégis csak ezen az úton szolgáltathattak pénzt kezéhez, amint maga Strathman uram felelt Szentkereszti urnak. A mi kevés pénz most magunkal vagjon, azt is féltyük az harminczadon.

Valaha egy ember azt felelt kgnek, hogy azt a kétszáz forintocskát elengedheti, mert többet szolgál kgnek. Itt is vagjon egy, aki lovainak árrát várná, ha felesége kezében szolgáltatná kgldnek; mert azt mondgja, ha a dolgok megindulnak, többet szolgálhat. Kegld énnálam jobban esméri ezt az embert, de igen sok lenne, ha mindennek úgy és annyit szolgálna, amint köti magát. Igaz dolog, hogy sokan requirálták eddig is, hogy kinek jobbágjot, kinek jószágot sollicitálljon.

Mi egészszen magunkat ajánlván az Isten markában 7 7 bris elindulunk sok várakozásunk és időtöltésünk után; adgya az én Istenem, hogy ne csak jó hireket hallhassunk a szegény haza felől, hanem ez irásom is találllya örvendetes állapotban kegldet egész kiterjedt házával egyetemben.

Kegld alázatos szolgája

Bécs 6 Septembris A. 1695.

Zalányi Boldizsár
m. pria.

P. S. Ez harmadik levelem kegldhez, azért három numerussal is notáltam, ennek utánna is erre vigjázzon kegld mind az én, mind az úrfi levelei aránt, és igy tudgjuk meg, ha mennek-é minden levelek kgld kezéhez vagy el is vesznek némellyek. A keglmedének is ez legjen bélyege és minden nékünk szolló levelében feltegye, hányadik levelünket vette.

Cím: Az néhai Méltóságos Úr, Széki Teleki Mihály uram meg hagyatott özvegyének, Tekintetes Nemzetes Vér Judith asszonynak etc. Nékem érdemem felett való nagy jó Asszonyomnak, ő kgnek alázatossan

Gernyeszeg in Transylvania.

Vörös spanyolviaszba nyomott gyűrüs pecsét a Teleki cimerrel. Körirata: PAVLVS TELEKI.

Kívül Teleki Pál kezével: Bécs 6 7 b[ris].

(Eredetije félív formában, egy oldalon, széki gr. Teleki László (gyömrői) letétbe helyezett levéltárában, az Erdélyi Múzeumban, Kolozsvárt.)

Boroszló 1695 szept. 28. *Zalányi Boldizsár levele özv. Teleki Mihálynéhoz, melyben tudatja viszontagságos útazásukat, boroszlói hasznos tartózkodásukat s a pénzküldés módját.*

Méltóságos Asszony!

Nékem érdemem felett való nagy jó Asszonyom!

Isten kegldet e mostani felzendült háboruk között is kedves jó egészséggel s csendességgel áldgja meg, alázatossan kivánom.

Hetedik Septembris Bécsből elindulván, érkeztünk Baraszlóban 21,7 bris. Fogadások szerént tíz nap alatt ide nem hozhattak a szekeresek, mivel egész utazásunkban essős és sáros idők voltak. Egyébaránt Istennek hálá mind kevesebb bajjal, mind nagjobb csendességgel vittük véghez eddig való útazásunkot, mint sem akkor, mikor maga alkalmatosságával útazott az úrfi. A vigyázás igen megkivántatott, mind illyen idegen elegy-belegy nép között; kártól is eddig üressek vagjunk és egésségünket is Isten érdemünk felett ki szolgáltatta; az úrfi hízik erőssen a sertől. Ennek előtte harmad nappal irt az úrfi kgnek, most irással nem terheli, hanem fiui engedelmességgel való szolgálattyát ajánlja kgnek és az az atyafiaknak mindnyájan. Mig Austriának edgyik részén, de kiváltképen Morván és Silesián által jöttünk, ollyan erős hidegek és essős kegjetlen szelek voltak, hogy nem csak annak köszönte az úrfi, aki csináltatta mentéjét az útra, hanem azt is áldotta, aki fel találta, hogy csinállyanak útra való mentét; noha oda haza sokak előtt nevetség volt, hogy nyárnak idején mentét emlegettünk. A nyalkán öltözött pluderes németek közül némellyek csak azt is nagy nyereségeknek tartották, ha a szekérben kezeket a menténk alá tehették. Én sok hasznát vettem csak eddig is a szegény Búcsi uramtól maradott börnek, mellyet most is alázatossan köszönök kegnek. Ezeken az országokon nagjobb részét a szöllőknek még régen elvette a hideg, de ha el nem vette volna is ennek előtte, lehetetlen hogy ezekben az hidegekben meg maradhattak volna. Morvában a búza egészszen a mezőn vagjon, a borsó most virágzik. De a sokadalomnak végére

érkeztünk, mikor már a francofurtumi szekerek mind el mentek volt és egy hét alatt itt várakozván semmi egjéb alkalmatosságot nem találtunk, hanem az Oder vizén (vagjon kétannyi, mint a Maros) hajóban elmehettünk volna egj egj tallérral; de az úrfi félt a vizen menni, és mások is nem igen jovallották; azérthogy itt hijában is ne kölcsünk, kénszerittettünk postán menni, mások jovallásából és az úrfi akarattyából. Ide harmincz mérföld, könnyű által látni, mennyi kivántatik az útra. Itten egy hét alatt való mulatása az úrfinak nem volt haszontalan, mert sokat látott ollyat, amellyet ennek előtte soha nem. Az Lutheránusoknak vagjon szép két scholájok, amellyeket eljártunk és a professorok tanitásán is fenn voltunk, ekkor a szebbik köntösben öltöztettem volt az úrfiat; vettük is hasznát, mert a több deákok közt ülvén, mihellyen bejött a professor és meglátott, mindgyárt az urak székibe vezettetett, ahol senki más akkor nem ült. A pénznek küldése felől semmit egyebet most is nem irhatok, hanem amit Bécsből irtam, mert ezek is azon útat nyomják. Hollandián kivül az Imperiumban akár hova promoveálnának száz fl[or] hatért, de amott, mivelhogy annyit nem ér a pénz, mint itt, károkat mondgják benne lenni. Az ő Felsége silesiai secretáriussánál voltunk tegnap, akivel Ingram urnak lévén holmi esmeretsége, igirte minden jóra magát, de a pénz szállitásra csak azt mondá, hogy: Énnekem sem cselekszik másképpen meg ezek a kereskedő emberek etc. Mára ebédre hitta az urfiat. Szomoruán értők ugjan Tipold uramtól, hogy Lippát elvette az török, és feltett szándéka az, hogy Erdélyt avagy magáévá tegye, avagy penig egészszen el puszticsa. Mind azokat követem alázatosson, valakik levelemet várhatnák mostan, mert annak az hazának villongó állapottyához képest sokat nem irhatok, ezt sem tudom, ki veszi kezéhez. Egy levelénél többet kegnek nem vettünk, ha lehet az ott fen forgó dolgok felől voltaképpen tudosicson kgld, hadd tudgjuk mi is magunkat alkalmaztatni. Isten helyben vivén, többször akarjuk kegldet levelünk által meglátogatni. Adgya Isten ez levelem találllya reménység felett való örvendetes állapotban kgldet.

Baraszló, 28 Septembris A. 1695.

Kegld alázatos szolgája

Zalányi Boldizsár m. p.

P. S. Örömest akarnók tudni, mikor érkezett haza Trombitás János uram.

Cím: Néhai Méltóságos Úr Széki Teleki Mihály uram özvegyének, Tekintetes Vér Judith asszonynak, nékem érdemem felett való nagj jó asszonyomnak, ő kgnek alázatossan

Gernyeszeg in Transylvania.

Kívül Teleki Pál kezével: Baraszló 28 Septem.

Vörös spanyolviaszba nyomott, gyűrűs pecsét a Teleki címerrel. Körirata: PAVLVS TELEKI.

(Eredetije félív formában, egy oldalon, ugyanott.)

3

Odera m. Frankfurt, 1695 okt. 15. *Zalányi Boldizsár levele özv. Teleki Mihálynéhoz, melyben megérkezésükről, elhelyezkedésükről s tanulmányaikról számol be.*

Méltóságos Asszony!

Nékem érdemem felett való nagy jó Asszonyom!

Az kegld nékem 18 7bris Gernyeszegről irt levelét vettem 11 octobris nem csak igen alázatossan, hanem egyszersmind ollyan kivánsággal, hogy soha a csóka fiak inkább nem várják, hogy valamit vessen az anjok szájokban, mint mi vártuk a kgld levelét; mert itt számossan folytak az Erdély felől való rossz hirek, mellyeknek hallása igen kétségessé tötte volt előttünk annak az hazának megmaradását. Mihellyen ide érkeztünk, irtunk kgdnek Isten után szerencsés útazásunkról; itt mint procedáltunk az úrfi dolgainak promoveálásában, maga ő kglme nem csak igazán, hanem egyszersmind potenter is megirta az úr Teleki László úrnak. Béjövetelünkor mindgjárt akadtunk egyenesen oly becsületes ember házához, akinek házánál csak előttünk voltak magyarok. Ennél noha nem akartunk állandó szállást tartani, mind az által nála mulattunk egy hétig, hogy az alatt az idő alatt mind a szállásoknak, mind az asztaloknak dolgát kitanulnók. Ez alatt meglátogattuk a professzorokot, akiknél igen sokat vettünk eszünkben, mit kellessék cselekednünk és mi legjen itt tisztességes dolog. Itt a legalsó is, ha csak maga pénzén él és

szerit teheti, nem másnál, hanem professzornál tart asztalt. Ezek közülis mellyiket választanók, igen nehéz volt meghatározni; mert amelly professzornál sok asztalosok vadnak, gyakron semmit nem gondolván a professzorokkal, sok excessusok is esnek. A mely Becman nevü professzort Erdélyben commendáltak, igaz dolog, hogy tartanak hozzá az úrfiak igen; nem csak azért, hogy ő ollyan ember, a minemünek most láttyuk; hanem azért kiváltképpen, hogy sok házai vadnak és örökké szokott tartani asztalosokot; melly dolgot nem mindenek vállalyák magokra. Ez politicus ember igen, úgy hogy nóha rendszerént többet nem kiván, mint más, mindazonáltal sok ajándékozások occurálnak esztendő által házánál. Mint: Aki nála élvén asztaláról, első oda való jöveteléért tartozik egy ezüst pohárral, akiből igyék, három ón tángyérral, akiről egyék és két vagy három asztalkeszkenővel, a mellyel kését meg tiszticsa; ezek esztendő mulva, avagj amikor onnan valaki el megjen, mind néki maradnak. De ez sem volna igen sok csak magában, mivel hogy másutt is akárhol mind ezeket végbe kell vinni, az ezüst poháron kivül. Ide való az egy egy ezüst kalán is, mellyet fellyebb elfelejtettem. De ezeken kivül mikor az gazda napja eljő, meg kell ajándékozni és a sokadalmak, mikor esnek, hasonlóképpen. Három egy testvér bárók laknak véle, akik harminc tallért adtak a napjára. Ez felett hogy az étel aránt mindeneket kitanulhatnék, közlöttem dolgomat egy tiszta indulatú, Albinus nevü professzorral, akit beszédemmel arra vettem, biztatván hogy nálunk is Erdélyben micsoda jó hire neve vagjon, hogy énnékem sub fidelitate silentii mindeneket ki beszéllett, — ezeket mondván: Az étellel rosszul bánnak, nem tisztán, mivel hogy Becman uram igen rosz feleséget vett. Másik az, hogy vagjon tiz commensálissa, maga, felesége és három leánya, mégis csak 3 tál étel örökké, több nincs. Hogy szép szin alatt, noha eleget tehetnénk, mikor már kitanultam, hogy minden házai el vadnak foglalva, oda menvén, kértem, hogy bennünket fogadna magához; melyre örömest reá állott, csakhogy szállást nem adhatott és igy ő rajta mult el, noha mi oda alig mentünk volna, ha szintén szép házai lettek volna is. Mások jovallásából azért próbáltam ollyan hellyen a dolgot, aki tellyességgel csendes, rendes és tiszta élethez szokott és asztalosokat nem igen szokott tartani. Annuált az

úrfi kedviért, noha másoknak sok kéréseket hasonló dologban megvetette. Ezen örülnek minden professzorok, mert magok sem hitték hogy megnyerjük. Strimetius (*így*) Sámuelnek hijják, pap és professzor egyszersmind. A mi kevéssel ők élnek, szép rendesen és tisztán administrállyák.

Egy hétig az étel és ital két személyért 3 tallér. Az házért 16 tallér. Fáért 9 tallér. Ágyért magunknak 12 tallér. A szolgának ágyáért 4 tallér. Az ezüst kalánért tángy[ér]ért, kannáért és asztal keszkenőért tallér 10, idest tíz. A szolga fizetése minden heten fél tallér, legelsőben is tisztességes köntöst kell csináltatni néki. Tzepelyöt a mennyit elviselhet. Ez itt közönséges rend, az alsó deák is ezt követi; még sokan 30 pénzel többet fizetnek a szolgának. Mikor béesküdtek erős hittel az academiában, nékünk igen sokat engedtek el, azért csak több tőlt tizenhatod fél tallérban. A praeceptor dolga nem egyaránt foly, csak legalább 2 tallér egy holnapig.

Itt jovallyák a professzort, hogy az úrfi egy kevéssé a tánczban gjakorolná magát és a vitézi mesterségben is; ezen az okon, mert minden nemzetnek teste állása igen maga köntöséhez képest vagjon. Azért mivel most levetette a magjar köntöst az úrfi és új köntösben öltözött, a testének állásának is másképpen kell állani etc. A tánczért egy arany egy holnapig, a vitézi mesterségért hasonló képpen. Az úrfi, ideje lévén, meg akarja mind kettőt próbálni, mind az által elsőben consensust vár alázatossan kegldtől.

Nem ártana talám, ha egy szép levéllel meglátogattatná kegd ezt a mi új gazdánkot.

Ez a kölcség nem igen felette soknak láczik, de ezen kívül sok kivántatik a tanulásra és egyéb dolgokra, mint illyen újonnan megtelepedett embereknek. A leveleket csak az eddig megtartott rend szerént küldgye kgld Ingram uramhoz, ő kglme ide csak az úrfi neve alatt küldi, úgy végeztem az ide való postamesterrel és mindenkor megküldi nekünk. Ezzel Isten gondviselő keze légjen keglmed életén. En magamot ajánlom a kgld tiszta indulattyában, kivánván ez levelem egész virágzó házával egyetemben találllya örvendetes állapotban kgldet.

Kgld alázatos szolgája
Zalányi Boldisár m. p.

Francofurti ad Viadrum
15 8bris 1695.

P. S. Az úrfi most elsőben just, a német nyelvet és a geographiát, mely a földről vagjon, tanullya; hat hét mulva az égben megjen tanulni.

Követem alázatossan kgldet, hogy illyen kevés dolog miatt illyen hosszú írással terhelem, cselekedtem azért, hogy jobban áltol láthassa mind jó rendünket, mind hibánkot.

Most ismét szép, magához való köpenyeget kell csináltatni az úrfinak, mert a bécsi igen alá való, melyben itt nem járhat. Mi okon kelletett magát bárónak íratni, bőségesen megírta az úr Teleki László uramnak, azért annak ujjabb leírásával kgldet nem terhelem.

Az Istennek nagy gondgja volt reánk, mert noha Baraszlóban létünkben senkitől recommendatiot nem kértünk, mégis három tanácsbéli kereskedő emberek recommendáltak ide az ő magok correspondenseknek és megirták, hogy valamennyi pénz kivántatik, adgyanak az úrfinak. Erre nem akarna szorulni, noha idegennyekben ezt az indulatot nagyon kell becsülleni.

Cím: Néhai Méltóságos úr széki Teleki Mihály uram meghagyatott özvegyének, Tekintetes Vér Judith asszonynak, nékem érdemem felett való nagy jó asszonyomnak ő kgnek alázatossan.

Gernyeszeg in Transylvania.

Kívül Teleki Pál kezével: 15 8bris Frankofurtumból. Pecsét, mint előbb.

(Eredetije félív formában, egy oldalon, ugyanott.)

4

Boroszló, 1695 december 9. *Zentelki István tanuló diák levele gr. Teleki Pálhoz Frankfurtba, melyben beszámol útazásukról, Erdély reménytelen állapotáról s a szilézíai vallásüldözésekről.*

Hosszú élettel és szerencsés előmenetellel szeresse Isten kegyelmedet! kivánom!

Tekintetes Úrfi! Istenünk jó tetszéséből 8. praesentis s. n. jutottunk Baraszlóban békével, kivánom ez levelecském

kdet is találllya kivánt állapottal. Itt már közelebb esvén szegény hazánkhoz szomoru füllel hallyuk nemzetünk és hazánk sok viszontagságait, el hiszem, bővön halhattya kd is levél által. Erdélyben oltalmazás avagy félelemnek színe alatt majd két avagy három annyi német vagyon, mint másszor. Újobb fidelitas homagioma extraháltatott az erdélyi státusoktól. Némellyek (úgy referállyák az itt Baraszlóban levő szászok) akarván applaudálni az török győzedelmének, Erdélyből kimentek és ma is oda vadnak. Egyébaránt (úgy beszéllik) az saxoniai herczeg ujabb hűségre való esküvés formáját kivánva az N. asszonytól, magára vállalta szabadságoknak meghagyását mind egy s mind más dolgokra nézve és az császár előtt is maga személye szerint dedicálta. Itt Siléziában is hallszik, hogy ahol találtatnak professzorok és egyebek üldözésben vadnak és templomokat elveszik, kik alattomban folyamodtak a svecushoz és az vindicalni fogja rövid időn. Ezzel Isten oltalmába ajánlya kegyelmedet

Zentelki István p. n. P. M. S.

P. S. Nagy szolga (*így!*) kd ez becsületes attyafiakat T. Vizaknai, Szombati és Zalányi uramékat ne neheztellye kd köszönteni. Kdet viszontagsággal velem levő becsületes magyarok tisztességgel köszöntik: Tari Mihály, Szilágyi János és Felvinczi István uramék.

Datum Baraszló die 9 decembris.
In aedibus Chr[istiani] Litke.

Szekeres dolga felől valóban reménteleneк vagyunk.

Cím: Spectabili ac generoso D. Paulo Teleki p. n. studiorum gratia peregrino Francofurti ad Viadrum (cum omni honore titulo) domino amantissimo et colendo.

Kívül Teleki Pál kezével: Redditae 22 Decembris—95. Francofurti ad Oderam in aedibus Domini doctoris Strimesii.

(Eredetije negyedrét formában, ugyanott.)

Gernyeszeg, 1696 március 14. *Zentelki István levele gr. Teleki Pálhoz Frankfurtba, melyben tudatja ennek anyjához való megérkezését és az itthoni egyházi, családi változásokat.*

Cum servitiorum promptitudine salutem et officium kegyelmednek!

Tekintetes Úrfi! Jó Istenem tetczéséből 12 Feb jutottam Erdélyben minden elszenyvedhetetlen kár nélkül, lehetős egésséggel. Kd leveleit mindgyár az asszony ő kgme embere, Tályai nevü által küldöttem Gernyeszegre. Im magam is 8 Martii jöttem ő kme udvarlására s kgd nevével ő kmeket mind edgyenként köszöntöttem s állapottyát s kd dicsíretes magaviselését az asszonynak ő knek declaráltam, igen örült ő kme rajta és mindnyájan ő kegyelmek. Engemet az asszony ő kme méltatlanságom felett nagy szívvel és tisztességgel vött és látott s köszönte, hogy hozzája mentem. Semmi új dolgot knek irni nem tudok, el hiszem az urak Teleki Mihály uramék knek megirják. Szőnyi István uram rossz gyanoban esvén szolgálójival Colosvárról kiesett, ki lesz helyette pap, nem tudom. Némethi Sámuel uramnak adtak hivatalt. Bajcsi Sámuel uram meg házasodott. Enyedi b[ecsületes] ember leányát vötte. Halmágyi-é avagy ki legyen neve, nem tudom, kocsárdi pappá lött. Némethi Mihály uram is jedezett magának leányt Colosvárot[t] Sz. Jóbi uram házánál. Nánási uram is Tornyi uram felesége öccsét Tordán. Én még csak bizonytalan állapotban vagyok, bíztam Isten gondviselésére magamat. Bethlen László uram jedezette a Gubernátor ő Nga udvarában Veselényi Pál ő Nga leányát. Bethlen Ferenc is jedezett, de kiét? eszembe nem jut. Hirtelen az 5 aranyakat úrfi kd után nem küldhetem, de mihelyen kevés állapodásom leszen, azon leszek haladék nélkül, ne legyen kegyelmednek nehézségével. Kérem bizodalmosan kdet, ez leveleimet ne sajnállya kd mentől hamaréb Belgiomban küldeni, Franequerában, úgy hogy el ne téveledgyenek, nagy kedvesen veszem kdtől. Ne sajnállyon kd énnekem irni, nyereségnek tartom. T. Zalányi uramat böcs. köszöntöm.[1]

[1] Ez a mondat kihúzva.

Kgdet szerető s jót kivánó méltatlan jó akarója s szolgája
Zentelki István.

Anno 1696 Die 14 Martii

Gernyeszegen irtam hamar kézzel.

P. S. Tessék úrfi kegyelmetek felől az én Roël uramnak szolló levelemre más papirost takarván, valakivel francia titulust iratni és Brictius uram tudhattya, kihez kel Amsterodamba dirigálni, talám inkáb nem téved el.

Cím: Spectabili ac Generoso D. Domino Paulo Teleki studiorum gratia p. n. in alma Francofurtensi ad Viadrum peregrino de caetero (c. o. H. T.) Domino amantissimo, confidentissimo.

(Eredetije negyedrét formában, két oldalon, ugyanott.)

6

Nagysajó, 1696 április 10. *Csapai András lelkész levele gr. Teleki Pálhoz, biztosítva őt ragaszkodásáról, érette való imádkozásáról s kérve őt könyvek vásárlására.*

Isten vigyázzon a kegyelmed életére minden bujdosásiban, és tarcsa meg kegyelmedet szegény hazánk jovára, nékünk örömünkre.

Az kegyelmed nékem becsülettel irt levelét alázatosan vettem uram kegyelmedtől. Hogy kegyelmed az több, kegyelmed életének örülő jóakarói és szolgái között én róllam is távol létében el nem felejtkezet, annál is inkább, hogy kegyelmed liberalitásával fénlő levelével látogatni méltóztatott, alázatosan köszönöm uram kegyelmednek. Azon pediglen hogy Isten kegyelmedet jó egésséggel szerette és az peregrinatiot kegyelmed előtt oly kedvessé tötte, igen örülök. Utinam az urak gyermekei közül ez után az kegyelmed nyomdokit sokan követnék. Én uram kértem kegyelmedet, hogy ne kételkegyék kegyelmed nállam lévő emlékezetes volta felől, mert nemcsak könyörgésembe vészem uram kegyelmedet fel, hanem másoknál is a kegyelmed hírének nevének terjesztője vagyok. (quod tamen sine adultione dictum velim) Az kegyelmed levelében feltött személlyeket, nevezetesen az úrfiat ő Nagy-

ságát köszöntöttem. Jó neven vette az kegyelmed köszöntését és in ejus rei testimonium levelével akarja kegyelmedet látogatni. Az többi kegyelmed alázatos szolgáinak mondják minden időben magokott. Az könyvet az kegyelmed discretiojára hagyom uram. Tudom, hogy ab anno 1691 jött könyv ki Franekerában akár philosophus, akár theologus. Az kegyelmed jó akarattyát igen jó néven vészem uram kegyelmedtől. Ez után az Úr oltalmába ajánlom kegyelmedet.

Kegyelmed kész szolgája

Nagy Sajó 1696 10 Aprilis. *Csapai András*

Cím: Tekintetes nemzetes Teleki Pál uramnak (cum omni honore et digno titulo) nékem jó uramnak eő kegyelmének.

Kívül Teleki Pál kezével: Anno 1696 4 maji Csapai András uram N. sajóról 10 April irt levele.

(Eredetije negyedrét formában, egy oldalon, ugyanott.)

7

Nagysajó, 1696 május 14. *Csapai András levele gr. Teleki Pálhoz Frankfurtba (érk. Berlinbe), melyben peregrinációját dicséri s beszámol az itthoni aggasztó politikai helyzetről, családi változásokról.*

Ajánlom uram kegyelmednek szolgálatomott, és kévánom hogy az Úr kegyelmedet peregrinatiójában boldogicsa nekünk örömünkre.

Hogy uram kegyelmednek alkalmatossága ellenem méltó panaszra való ki fokadásra ne lehessen, in secundis lit[t]eris kegyelmedet látogatom, kévánván kegyelmednek minden jókott, és az peregrinálásban való felicitasra erőt és állandó egésséget. Nem tudom uram kegyelmednek eléggé megköszönni, hogy kegyelmed töb[b] jó akarói és az Kgylmed jovát szívesen kívánói között engemet is acumenekkel és hírekkel tellyes levelével látogatni és recrealni el nem mulatott. El hiszem könnyen és tapasztalom is uram az kegyelmed leveléből, hogy eszébe vette kegyelmed, mely nagy svavitas légyen az nemes és jeles nemzecség között való peregrinálásban és

micsoda különbség légyen azok között, kik hazájokban, szüléjek lábainál nevekednek, és az kik idegen nemzetekkel is társalkodván, külömb külömb féle dolgokott experialnak. Mi uram inter spem et metum élünk kegyelmed szolgálattyára, várván szegény hazánk ellen szélvész mógyára felemelkedő szorongatások habjainak csendesülését. Semmi új dolgokkal kgylmedet nem recrealhatom, mert az mint szólt bölcs Salamon együtt nállunk omnia vetera sunt et nihil est novum sub sole nostro. Azt mindazonáltal irhatom kgyldnek, hogy az úri renden lévő legények kesztek házosodni: Bethlen Ferencz úr vette az Rédei Ferencz árva leányát, Bethlen László úr vette az Veselényi úr leányát, de mind ezek az példák Kemény Simon uramott ő Ngát nem igen moveálják. Régen molial ő Nagysága kgldnek levelet, nem tudom el küldeté vagy nem. Nállunk holnap lakodalmi solemnitas lészen. Agya az asszony ő nagysága, nemzetes Teleki György uram is feleségül Tisza úr mostoha leányát, melyre nagy készületben vadnak az urak, várván minden felől német és magyar urak vendégségre való jöveteleket. Ezzel ajánlom uram kglmedet az Urnak kegyelmes oltalmazásába.

Kegyelmed szives szolgája

Sajó 1696 14 maji *Csapai András*

Cím: Spectabili ac generoso Dno Paulo Teleki de Szék (cum omni honore et dignitatis titulo) Dno plurimum observando ac honorando in Francofurtis.

A levél szélén Teleki Pál kezével: Anno 1696 21 Juni Berlin. Prédikátor Csapai András úr N. Sajóról 14 Maji írt levele.

(Eredetije negyedrét formában, két oldalon, ugyanott.)

8

Hosszúfalu, 1696 augusztus 20. *Zentelki István lelkész levele gr. Teleki Pálhoz Frankfurtba, melyben adóssága megfizetéséről biztosítja.*

Mint jó Uramnak ajánlom szolgálatomat kegyelmednek!

Kgd böcsülettel írott két ízbeli, májusi és juliusi holnapokban írott leveleit vöttem, mellyeknek főbb summája az

öt aranyak. Bizonyos édes Teleki Pál uram, kd bujdosó állapotjához képest provide cselekeszi, hogy az mi kdre néz, szorgalmatossan vigyázza. Én ujj és boldogtalan állapotomhoz képest nem mingyárt találhattam móggyát, hogy kgd parancsolatlya s kivánsága szerint T. Enyedi uram kezében adhattam volna. Emlékeztet kgd első levelében chirographum és fogadásomra méltán, de akkor szintén olly differentiával és holmi felőlem való tacita reprehensioval idejét nem szintén haladozta el, nem olly szabados élése lehetett volna kgnek. Én is uram emlékeztetem kdet reája, hogy akkor is mondám és kérém alázatosan kdet mint uramat reája, ha edgy kevéssé halad is, ne consummállya kd felőlem bal itiletit. Bizonyos (az mint kd írja), mástól talám Erdélly országában kölcsön találtam volna öt aranyakat, mindazonáltal vigyázván az alkalmatosságra és kd generose ideig való patientiájához bizván, elmulattam és ha elébb szintén annyira penetralhattam volna kd azután azokért az öt aranyokért való nehézségét és servilis deputáltatásomat kd előtt, bizony amely héten Erdéllyben be léptem, szerit töttem volna. Kgdet mint uramat kérem, tegye le ha mi nehézsége ez arránt és legyen annyi tekinteti szómnak. (A mint letött kézírásban hadtam!) Tavaszalra kd nem megyen minden csalatkozás nélkül. Egyébaránt Isten bevivén Erdéllyben, én Enyedi uramnak kezében adhatom. — Irja kd hogy értette az asszony ő kme körül való létemet. Ugy vagyon, ő kme most írt vala levelet, hallotta, hogy nem volna olly bizonyos hellyben létem. Ha az ő kme asszonyi házát nem utálottam, commovendi ergo egy kevés ideig ő kme jó szívvel lát. Mely ebbeli ő kme méltatlanságom felett való nagy jó akarattyát s parancsolattyát m[eg] nem vetem, vigyázván egyéb alkalmatosságokra. Noha talám Isten jóvoltából másutt is láttak volna jó szívvel. Voltam azért ő kmnél 6 vagy 7 hetekig. Tek. Teleki Mihálly uram kívánà, hogy commovendi ergo jönék ki ő kmével Kővár vidékire s mostan itt vagyok Hosszúfalván. Meddig lészen it az mulatás, nem tudom. Általlom azt is, hogy kd a' fel töt czélon kivöl deák szájában is adta, Miskolczi Sigmond uram ő kmére bizván hogy engemet urgyeallyon. Nem szükséges embernek lelkiismeretit és tisztességét annyira elevalni. Amint irom uram knek, ha egyébképpen nem lehet a tavaszra (mert tudom, ha mingyárt most kézben adom is, e télen kd

kezében nem jő), egy hitván köpönyegem vagyon és holmi aprólék könyveim, azokat másnak adom is, bizony emlékezetre az kgd öt aranyának szerit teszem. Belgiomban levő b. magyar attyafiaknak is tartozom, hasonlóképpen bizony azoknak is. Irja uram kd, hogy kgd arról való írásira ne hazudgyam. Deus avertat. Sőt dicsérem kgd maga bujdosásának rendihez illő vigyázását és approbáltam abbeli jó akarattyát. Én knek mindenkor meg köszönöm. Tudom magam az it való dolgot. Hogy pedig (kd írása szerint) kezemen lévén az alkalmatosság, még sem irtam, igyekeztem sok izben mind knek s mind másoknak irni, de gyakorta hol eléb s hol hátrá[b] vöttem eszembe az asszony ő kme levél küldését. Kgdet alázatosan mint uramat kérem, ez leveleimet ne sajnállya Franequerában juttatni, megköszönöm knek.

Kgdnek jót kivánó szolgája *Zentelki István.*

Hosszúfalva, Anno 1696 die 20 augusti.

Cím: Spectabili ac Generoso dno Paulo Teleki p[ro] studiorum gratia in Germania peregrino (c[um] h[onore] t[itulo] dno confidentissimo. Ubi. Ubi.

Kívül Teleki Pál kézírásával: Ao 1696 25 7bris Francofurtban vett[em] Praed. Zentelki uram levele.

(Eredetije negyedrét formában, két oldalon, ugyanott.)

9

Franekera, 1697 február 20. *Zalányi Boldizsár levele özv. Teleki Mihályhoz, melyben útitervüket közli, beszámol tanulmányaikról és a politikai eseményekről.*

Méltóságos Asszonyom!

Érdemem felett val[ó nag]y jó Asszonyom s Kegyes Pátronám!

A kglmed 14 januarii Gernyeszegről nékem méltatlanságom felett irt levelét vettem nagy alázatossággal 14 februarii, melyből mind kglmednek személy szerint, mind hozzátartozó egész házának jó egésségét s csendességét értvén, adok Istennek hálát érette, kérvén mindennapi könyörgésemben ő Felségét, hogy továbbra is édes atyai kezét kgldnek és hozzá-

tartozóinak életén tarcsa fenn. Ennek előtte kgdnek alázatosan írt levelemben mindenekről bőségesen tudósítottam kglmedet, úgy hogy ha szintén némellyek kimaradtak is, mindazáltal könnyen által láthattya szándékunkot abból a kevésből. Melly felé fogja kglmed jovallani hogy az úrfi indullyon, várjuk minden napon a kglmed tetszését és azontúl csakhamar kiszállunk nyugovó helyünkből a bujdosásnak földére. Az úrfinak szándéka az, hogy innen husvét és pünkösd között elindullyon és Amsterdamot, Lejdát, Ultrajectumot, Hágát meglátogatván és a tudósokkal azon jeles városokban s akadémiákban megesmerkedvén, Angliában által mennyen, onnan vissza jövén, ősz felé Németországnak legszebb részén által indullyon Helvetia felé, ott két vagy három holnapot mulasson a francia és olasz nyelv kedvéért, azontúl Olaszországban bé mennyen és ott dolgát végezvén Velencze felé kérdezkedgyék, onnan Bécsben és ha Istennek úgy tetszik, maga hazájában. Mások Svéciát és Dániát sem szokták el kerülni, de az úrfinak ezekhez kevés kedve vagyon, mindazonáltal vár kgld:ől. Most minden nap azon vagyunk, hogy a látotthallott emberektől jól ki tanullyuk mindenfelé az útazásnak rendit, országoknak állását, szokását, rendtartását etc., mert mivelhogy ő Felsége eddig az úrfi dolgát ollyan útakon hordozta, mellyeknél talám maga sem kívánhatott jobbakot, ennek utánna is úgy akarnánk mindenekhez nyulni, hogy az utolsók rosszabbul ne essenek az elsőknél. Mely hogy annál jobban mennyen végben egy idevaló híres törvényt tanító professzort, kinek majd egész Európában volt deák korában bujdosása, kértem, hogy az úrfiat bizonyos órákon ne sajnállya olyan dolgokra tanítani, amelyeknek mind bujdosásában mind szegény hazájában egész életében hasznát vehetné, melyre örömest ígérte magát és már bizonyos órákon ahoz jár, kivel való beszélgetésének csak eddig is szép jeleit mutatta. Nagy szüksége is volt erre az úrfinak, mert az illyen dolgok által vihettyük azt mi végben, hogy ne csak az úrfiban kglmedet és boldog s nagy emlékezetű édes attyát, hanem kglmetekben magát is annak esmértesse az idegenekkel, a ki valósággal. Mind ennekelőtte értettem s mind most is látom a kglmed leveléből, hogy még valami kevés költséghez bizhatik az úrfi, melynek elvételére mi innen semmi útat nem látunk, amellyen kár nélkül véghez mehetne ez a dolog, ha csak deákokkal

nem küld kglmed. De azoknak is felérkezésekkel edgyezhet-é meg vagy nem az innen való indulás, nem tudgyuk, hanem kglmednek arra kell vigyázni, hogy vagy most tavasszal, vagy penig ősszel jó alkalmatossága adatván felinditsa, tudósítván előre az urfiat, mit kellyen várni és ha szintén itt nem érnék is a kölcséggel, hanem hamarább el kelletnék indulni, könnyű volna mástól annyit felvenni, amennyihez bízhatnék és ezért talán idegenyt sem volna szükség búsítani, mivel az itt tanuló féles magyar atyafiaktól kitelnék. Ezt az idő mutattya meg, aminthogy egyebeket is, mivel még most magunk sem tudgyuk mint lesznek mindezek, noha magunk aránt a jobb részét forgatnók mindenkor a dolognak. A békesség felől való tanácskozásnak hellye lészen, amint mindenek beszéllik, Hága ugyan itt Belgiumban, holott Európának színe megjelenvén, az úrfi sem fogja magát azon gyűlésből kivonni, mind azért mert hozzánk közel, mind penig azért, hogy ha mi jó dolgot végezhetnének, (:mely felől nagy a reménység:) jövendőben mondhatná jelen létét, amely nem kevés ollyan embernek, mint ő kegyelme, mert mostanság illyen gyűlése a keresztyénségnek nem volt. Az úrfinak, Istennek hálá, még eddig se az ide való sernek rosszasága, se az idegenységnek változtatása semmit nem ártott, hanem most is jó egésségben vagyon kegyelmed szolgálattyára, a francia nyelvben alkalmason belé kapott, és egyébaránt is jó dolgok körül forgolódik. Ezelőtt való levelünkre el hiszem, hogy választ tészen kegyelmed, míg ez kezéhez megyen és ha erre fog nékünk írni vissza, még úgy reméllem, hogy ez is helyben talál, de azontúl kevesebb reménségem vagyon, amelyben kglmednek meg nem kell ütközni, mert akárhol járjunk, mi gondot viselünk a levelekre Bécsen innen, csak kglmed Bécsig küldhesse és ott légyen bizonyos embere. Irtam az úr Teleki László uramnak, hogy valósággal tudosicsa ő kglme az úrfiat, kihez kellessék ezentúl a leveleket igazítani, mert amint eszünkben vettük, Ingram uramhoz többé nem szükség a leveleket igazítani, már is jó darab ideje hogy mind Caradin uramhoz küldtük, kinek mindenfelé lévén esmérői, több dologban is szolgálhat az úrfinak mostani bujdosásában Ingrám uramnál. Ezzel ajánlom magamot a kglmed kegyes indulatyában, kivánván alázatossan, ez levelem szomorúság nélkül való jó egésségben találllya kglmedet egész virágzó házával együtt.

Kegyelmed alázatos szolgája s méltatlan alumnusa
Franequera 20 Februarii A 1697

Zalányi Boldizsár m. p.

P. S. Édes nagy jó Asszonyom! ha ezeket a vékony betűket kglmed nehezen olvassa, megincsen, mert Istennek hálá vastagabban fogó pennával is tudok írni, noha rendszerént leveleket illyen messze földről illyen pennával szoktam írni.

Cím: A Méltóságos Úri Asszonynak Tekintetes Nemzetes Vér Judith Asszonynak, érdemem felett való nagy jó Asszonyomnak s kegyes pátronámnak ő kegyelmének alázatossan
Gernyeszeg.

(Eredetije félív formában, egy oldalon, ugyanott.)

10

Franekera, 1697 március 19. *Csengeri P. Péter tanuló diák levele özv. Teleki Mihályhoz, melyben megköszöni hozzá és testvéreihez való jóságát s kéri most is támogatását.*

Alázatos szolgálatomnak ajánlása után kívánom, hogy Isten kigyelmed egész házát minden idvességes jókkal környül vévén mind anynyi gonoszok között is, melyekkel küszködik, tegye állandóvá és virágzóvá, hogy annak ágai nagy messze kiterjedvén, legyenek az Isten házának nyugotó árnyéki és romlásra hanyatlott hazánknak erős gyámoli, az kigyelmed örömére és siralmas változási után való megörvendeztetésére!

Méltóságos Asszonyom!

Az kigyelmed hozzám, méltatlan árvához gyermekségemtől fogván való nagy indulatyya és az én kigyelmed házához való szoros kötelességem azt kivánnya és ugyan kötelez arra, hogy az kigyelmed gratiájához és patrociniumához folyamodván, alázatos levelem által kigyelmedet megudvarolyjam. De minekelőtte alázatos kérésemet megjelenteném, követem és kérem alázatosan kigyelmedet, mint jó asszonyomat, vétkül ne tulajdonitsa és hálátlanságra ne magyarázza, hogy hazámból való kiindulásomkor kigyelmedet kötelességem szerint meg nem udvarolhattam, hanem kigyelmed híre nélkül aka-

ratom ellen kénszeritettem eljüni. Tudgya Isten, se nem háládatlanságom, se nem magam gondolatlanságom az oka, mert én igaz lélekkel megvallom és ennekutánna, ha Isten életemnek kedvez és hazámnak megad, cselekedetemmel is megpecsétlem, hogy miolta az jó és gonosz között választást tudok tenni, mind az halhatatlan, nagy emlékezetü, megboldogult urnak, mind kigyelmednek hozzánk, méltatlanakhoz való nagy indulatytyát csudáltam és mindenek előtt háládatossággal emlegettem. Megismervén azt, hogy ha az kigyelmetek gondviselő keze árvaságunknak gyámola nem lött volna, mind édes atyánktól maratt kevés örökségünk füstbe ment volna, mind pedig az tisztességes tudományok által az Isten házának szolgálattyára edgyikünk is úgy el nem készittetett volna, ha az kigyelmetek szárnai alat[t] nem nevekedett volna. Sőtt eleitől fogván hal[l]ván azt, hogy kigyelmed hozzám nagy indulattal viseltetik, igyekeztem azon, hogy kigyelmed kedvében és patriciniuma alá esvén, kigyelmed nagy indulattyát avagy csak aval az munkával, melyjet Isten én reám méltatlan szolgájára bizot[t], meghálálnám, (melyet ha Isten hazámnak megad, el sem mulatok). De Istennek három egész esztendeig rajtam levő, súlyos csapási és látogatási azt az igyekezetemet meggátolták és ez volt az oka, hogy míg scholában nyomorgattam, háládatossággal magamat kigyelmednek nem commendálhattam. Közeleb[b] pedig hogy hazámból kigyelmed híre nélkül kelletet[t] el jünöm, nem szánszándékból és háládatlanságból lött, melyről tiszteletes Némethi Sámuel uram bizonságot tehet, sőt inkább legelső szándékom is a volt, hogy az kigyelmed kegyes patrociniumához folyamodgyam, tudván azt, hogy az kigyelmed Isten dicsőségéhez buzgó szerelme és az Krisztus munkájában fáradozó a[tya]fiakhoz való nagy indulatytya mint sokaknak, úgy nekem is dolgaimat nagy jóra viheti. De midőn ebbeli tisztemnek elkövetésében fáradoznám, mind az hirtelen nyavalya, mind költségemnek kevés volta dolgomat oly kétségessé tötte, hogy szándékomat arról az útról egészszen le töttem. Míg Isten reménségem fele[t] mind kevés költséget rendelt, mind nyavalyámból meggyógyitott, az időből is kiszorultam, társaimtól elmaradtam és igy egyedül hirtelenséggel is csak felényi költséggel kénszerittettem társaim után sietni és ez terhes bujdosást felvenni és ez volt az oka, hogy kigyelmed híre

nélkül kénszerittettem el jűni. Minekokáért alázatosan reménkedem kigyelmednek, mint sok árváknak gondviselő annyának, azok közöt[t] énnekem is méltatlan árvának kegyes patronámnak, nem tekintvén méltatlan voltomat, és vétkül nem tulajdonítván kigyelmedhez való kötelességemnek abbéli hijjánosságát, méltóztassék szokot[t] irgalmassága és Isten dicsőségéhez való egyenes indulattya szerint kegyes patrociniumával megszorult állapotomban keserves bujdosásomnak terhét könnyeb[b]íteni, és az maga házának szolgálattyára kötelezni, mert reménységem ez megszorult állapotomban Isten után csak kigyelmedhez vagyon. 600 forintnál többet nem hoztam, száza annak is útamra ment, ha kigyelmed rajtam nem könyörül, utolsó szükségre jutok, ígirem én is arra magamot, hogy mind Isten előtt kigyelmed házáért könyörgésemmel szüntelen megjelenni, mind a kigyelmed patrociniumát kigyelmednek és egész házának meghálálni el nem mulatom. Ezzel az Úr oltalmazó karja nyúgodgyék meg kigyelmeden és kigyelmed egész házán. Kgyed alázatos szolgája

Datum Franequerae Frisiorum 1697 19 Martii

Csengeri P. Péter m. p.

Cím: Méltóságos boldog emlékezetű úr Tekintetes Nemzetes Széki Teleki Mihály uram meghagyatott özvegyének Tekintetes Nemzetes Vér Judit asszonynak, nekem érdemem felet[t] való jó asszonyomnak és kegyes patronámnak ő kigyelmének alázatosan irám. Gernyeszegen.

Vörös spanyolviaszba nyomott gyűrűs pecsétjén ovalis pajzsban álló bőruhás alak. Körirata EFRAIMVS CSENGERI.

(Eredetije félív formában, másfél oldalon, ugyanott.)

11

Losonez, 1697 április 15. *Debreczeni Ember Pál lelkész levele gr. Teleki Pálhoz Franekerdba (Londonban kapja kézhez), melyben megemlékezve ősei és az ő buzgóságáról, a Bagossi Márton számára irt levelek kézbesitésére kéri fel.*

Perillustris ac Generose Domine, Domine Fautor observande, colendissime.

Ignosces audaci meae confidentiae, ne dicam temeritati, quod ego tibi ignotus et invisus, Musaei tui fores liberiuscule hisce pulsare praesumserim: Animum mihi addidit, tum devotissima memoriae, incomparabilis et magnanimi illius (dum viveret) herois magni Musarum Transylvanicarum tutoris, patroni et fantoris, parentis tui b[onae] m[emorie] aestimatio. Tum vero Generosa tua, tanti parentis haud degeneris filii indoles; qua doctus, patriam nobilissimam parentem, fratres generosi et heroici stemmatis paternosve lares ad tempus deserere et florentissimas Europeas maritimas oras, fausto et foelici omine, magnoque totius tuae Gentis ornamento, invisere non gravatus, neque pigratus es: quo capto apud divites istos Colchos, cum Jasone vellere aureo, in patriam, aliquando, uberrima amoenorium omnis generis scientiarum segete et multiformi experientia onustus redires; decus, ornamentum et columen reipublicae et ecclesiae patriae futurus. *Expedit omnino* (ut disertissime ait nobilis philosophus in Dissertatione de Methodo recte utendi racione etc.) *aliquid nosse de moribus aliorum populorum, ut incorruptius de de nostris judicemus, nec quicquid ab ii abludit, statim pro ridiculo atque inepto habeamus, ut solent ii qui nunquam ex natali solo discesserunt.* Perspectum etiam habeo, pro eadem generosissima tua indole magno peregrinantium in istis oris, studiosorum Hungarorum, popularium tuorum, ejusdem pretiosae fidei tecum consortium, solamini, commodo et adjumento, tuam commansionem hactenus fuisse: Te enim patrono et cooperante fit et factum est, quo aliquid aliquando literarum ad suos dare possint. Atque ista Generosae tuae indolis fiducia fretus, magna cum libertate, ipse etiam ego, breves has ad te dare non erubui, quibus inclusi alias ad praes[antem] dominum Martinum Bagossi, alumnum istius, apud quam sacra pronunc fungor ministerio ecclesiae: quo sollicitum ipsius, rerum nostrarum, et suarum apud nos, anxie scire acidum animum aliquatenus impleam. De reliquis Generosissimam suam dominationem, divinis excubiis assidue recommendatam, cursum suae peregrinationis foeliciter absolvere et tandem foelicibus alis in patriam reducem, ecclesiae et reipublicae patriae bono, nobilissimae suae gentis decori et ornamento longum perennare ex animo desidero!

Losonczini in Comitatu Neogradiensi Ungaria.
15 Aprilis 1697

Magni Telekiorum nominis cultor perpetuus etiam perillustris ac generosae suae dominationis servus, ad preces et obsequio paratissimus

Paulus E. Debreceni
v[erbi] D[ei] in ecclesia Helv[eticae]
Conf[essionis] Losoncz p. n. mi[nister] etc.

Cím: Perillustri ac generoso domino, domino Paulo Teleki (cum titulo) studiorum et experientiae gratia p. n. apud Frisios peregrino domino, fautori observando colendissimo Franekerae Frisiorum

Pro fideliori in transmittendo cura recommendantur generoso domino Johanni Georgio Karadin

Viennae
Austriae

Viennam

Frankeram Frisiorum.

Kívül: Teleki Pál kezével: A[nno] 1697 8 Junii Londini Brit[tania] Losonczi Praedikátor Debreczeni uram levele.

(Eredetije féliv formában, egyoldalon, ugyanott.)

12

Nagysajó, 1697 május 14. *Csapai András lelkész értesíti gróf Teleki Pált (érk. Oxfordba) az itthoni családi változásokról s kéri, hogy vegyen neki könyveket.*

M[int jó] Uramnak ajánlom uram kglmednek szolgálatomott és kévánom hogy Isten cursusának véghez vitele után feliciter reducállya kglmedett. Én még Istennek hálá élek kglmed szolgálatyára ez mi romladozott hazánkban. Isten ő Felsége kglmedet is szeresse és álgya meg jó egésséggel és hosszú élettel. Tudtam volna kegyelmedhez való kötelességemet és levélírásra való ígérettételemet, de bizony hogy kglmednek korábban nem írtam, oka volt, hogy az asszonynak ő kglmének sok foglalatossági lévén, [bú]sítani és ter-

helni levél elküldéssel ő kegyelmét saj[ná]lottam. Kegyelmedet azért kérem, hogy quod factum non esse aequi bonique consulat. Mert ha ki innen nem írhattam is, de kglmedhezi affectiom, szeretetem, meg nem [hű]lt, sőtt mintegy természettel vonatottam kglmdhez. Követem [kegyelm]edett hogy semmi új hírekkel nem recrealhatom kgdet. [Kem]ény Simon uram ő nagysága is az Magyaror[ság]ból házasulók közé írta önönmagát. Vaji Ádám [ura]m ő kglme leányát jegyezette el. Kemény László [ur]am is bujdosásából megtért és haza jött, úgy hiszem [h]ogy rövid nap meg fognak ő nagyságok osztozni. Bethlen Mihály uram ő kglme bé hoszta Vaji Ádám uram nagyobbik leányát. Mohai János uram és Csanádi uram, mindketten az úr ő nagysága szolgái kigd sokszori köszöntését jó neven vészik és kgldnek bujdosásából boldog visszatérést kévánnak. Küldöttem uram az mostani becsületes felmenő deákoktól egy nehány pénzt könyvre. Kglmedet kérem, hogy ha az kgd lejöveteléig le nem küldhetnék, lehozni ne sajnállya kgld. Én is maradok kgldnek köteles szolgája

Csapai András.

N. Sajón 1697
die 14 Maji.

Cím: Spectabili ac generoso juveni domino Paulo Teleki de Szék. In oris Hollandicis peregrino domino ac honorando paterno.

A levél szélén Teleki Pál kezével: [Ann]o 1697 Julii Oxonii vettem kezemhez Praed. Csapai András uram levelét.

(Eredetije negyedrét formában, egy oldalon, ugyanott.)

13

Franekera, 1697 Július 1. *Técsi János tanuló diák levele gr. Teleki Pálhoz Oxfordba, melyben tudatja őt a diákok közti változásokról, az otthoni eseményekről s kéri, hogy különböző bibliákat és szótárt szerezzen be számára.*

Isten viselye s vezérellye kglmetek elméjét és dolgait minden jóra.

Előttem viselvén azt, hogy a mások levelei, melyeket küldök kgkhez, igen számossok és nagy molest csinálnak,

melyért sokat fognak a posták kérni, illendőb[b]nek ítélém, hogy kigyelmeteknek mindketten csak egy levél által irnék, jóllehet másképpen a kigyelmetek személyét és tekintetit külön külön való levelemre is méltónak ítélném. Tekint[etes] Urfi! a kgd Hágából datált levelét s tudósítását nagy kedvességgel vöttem. Szilágyi uram megérkezvén, a kgd jószágát, melyet reá bizott volt, meghozta, két mentét, egy köpönyeget, Funciust. A vecturáért 10 stivert kivánt, én megadtam, de a kgd kivánsága szerént kézírást adni nem méltóztatott. Hadta talán erre, fides penes solventem esto. Vári István uram igen kedvesen vötte s köszönte a kgd jó akarattyát. Szintén ma adtam meg ő kigyelmének. Kgd irta levelében, hogy egy hét mulva indulnak el Anglia felé. De akkor tájban itt olyan nagy szélvész volt majd egy hétig, hogy sok hajók vesztenek el, amint hallottuk és az Haslingai ordinariák közzül is egy. Melyhez képest igen sollicitusok voltunk s vagyunk még ma is kgk felől, hogy ha az a nagy szélvész a tengeren érte kgmeteket, mint jártanak és eddig nemcsak a tengeren, hanem az Acheron folyó vizén is (sit venia verbo) túl járnak: mivel semmit felőllök még nem hallottunk. Azért kérem kglmeteket, mint vagyon dolgok és mit hallottak az haza dolgában is eddig, most tudom, hogy levelet vöttenek, tudósicsanak mennél hamarébb. Itt azolta semmi derék dolog nem esett, hanem a Nagyság[os] Mestert Schelkens Sebestyént 11 Junii exaugurálván, Latanét inaugurálók helyében. Még ezen az héten tanítanak az professzorok, de tovább nem. A magyarok szinte tegnap — ultima Junii érkezének ide, debreceniek mind a négyen, oly czifrák, hogy a tavalyiak meg sem teczenek mellettek. Ha így megyünk tovább a dologban, félek én, hogy a szegénységnek opinioját, melyel eddig a Collegiumokért való fizetést elkerültük, a professorok előtt elvesztyük. Jóllehet így sem igen illendő, hogy öltözetünkel afféle persiai nagy gazdagságot mutogatunk, mégis esztendő mulva alá készölönk, ha igen magnifice itt nem költönk is, mint nagy kincses urak. Francofurtumig edgyütt jöttenek Vásárhelyi és Szokolyai uramékkal, kik addig hozták a kigyelmed 200 — kétszáz aranyait is, azon túl ezek a debreczeni deákok hozták ketten, százát edgyik, edgyik. Még nállok vagyon, Röel *(így!)* uram kezében fogjuk adni. Vásárhelyi és Szokolyai uramék kgnek levelet küldenek, elhiszem hol mikről

tudósitják kgdet. A Vásárhelyi uramét, aminthogy a Felfalusi uramét is felszakasztottam, sőt a Zaláni uramét is némelyiket, mivel kiben pénz volt én reám néző, kiben más levél nekem szolló. Mindnyájan úgy gondolkodtanak, hogy kglmeteket itt Franekerában érik. Irt Enyedi uram is hárman nekünk enyedieknek egy levelet, nékem 10 aranynál többet nem szerezhetett, azt sem küldhette el, T. Keresztesi uram a maga alummusától, ki Fejérvárrúl még ezután jő, küldi fel. Azt adgya tanácsul, hogy mennyek le, míg súlyosabb lesz a dolog. Nékem se kedvem, se készületem még ahoz való nincsen, az egy költségtelenségen kivül, mely bizony készétget minden nap az alámenetelre. Enyeden a professorok dolga még sem végződött volt el, de arrúl mások meghiszem bővebben irtanak kgknek. Bonyhait akarták Francofurtumba küldeni, de nem jött el. Fagarasba destinálták vagy csak hívták mesternek, de még dubitált, ha elmennyen-é. Szinte most az irás közben superveniált vala Szilágyi Péter uram, találám említeni szép csendesen, hogy nem adott signaturát a 10 stiverrül, amint kgd kivánta én tőllem, hogy kérjek. Alig mandhatám ki, felcsattana nagy authoritással, úgy el herge-morga, nagy duzzogva, ajtó csattogatással mene el tőllem, hogy ha rajtam is úgy állott volna és minden fántra fántot adtam volna vissza, én nem tudom mit cselekedett volna velem. Elhiszem, mint nagy rabbinusi ember az ilyen elementáriust, mint én, megtanított volna radicálni. Gyanakszom, hogy szégyenlené, ha lehetne, hogy kért valamit, és kivált oly sokacskát azért a kevés jószágocskáért, melyre vagy semmit sem, vagy legalább annyit nem költött. Fenyegetődzött vala, hogy visszá adgya a pénzt, igen féltem, hogy semmi sem telik benne: ám nem is mene szinte arra a nagyra. Csudálkozom némely emberek mely igen szolgálnak a magok indulatinak és minden marczona dologban ugy felfedezik erőtlenségeket. Ugy ítélem, két hét mulva elindulnak hárman, Sélyei Pál, Pataki János, Vári István. Amely könyveket vöttünk a Collégium számára, jóvá hadgya Enyedi uram levelében. Csáki uramnak felküldötték a 20 aranyat; Nádudvari Péternek 50 aranyat küld a Gróf Bethlen Sámuel uram ő nagysága az Amszterdámba menő görögöktűl, kik még el nem érkeztenek. Zaláni uram kgylnek is mennek levelei. Tiszt. Zilahi uram látom két aranyakat ir levelében;

azok hol vadnak végére nem mehettem; hanem erezvén a másikban (mely már ugy látom, Baróthi uramé), addig nem tudtam, hogy vagyon valami, azt gondoltam, hogy a Zilahi uram aranyai vadnak ott. Másokkal is közölvén azért a dolgot, bátorságosnak nem ítéltük, hogy a pénzt a levéllel elbocsássuk, hanem a két aranyat kivöttem s megtartom kgd számára, míg megérkezik. Mindkettő kolosvári és új. A kgd Shickardussát megadták, az Allingákat eladták volt már másnak, midőn Szilágyi uram megérkezett. Fűsi uram feltámadt halottaiból. Pataki Jánosnak levelet küldött s azt irja a többi között: Ha Zaláni Boldizsár uram ott vagyon, ő kglmét is köszöntöm és mongya meg kgd ő kigyelmének, hogy itt a báttya, Gidófalvi Ist[ván] halálos betegségben van, már karácsontúl fogva az ágyból fel nem költ, sem él, sem hal: de én nem is hiszem, hogy meg is gyógyujjon. Hoc ille. Kérem kigyelmedet el ne felejtse nekem megvenni exemplarban a LXX uralis versiot cum apocryphis, minémü az Ihringé vala in formato 8 vo majori, hogy az Syriacum Testamentum mellé köttethessem. Amint reá emlékezem, Oxoniumban jött ki. Ha arányza kgd, 4 forintnál többecskét is adhat érette. Jött más is ki, amint látom szebb, de kisebb Cantabrigiában, ha amolyat nem kaphat kgd, csak ilyet is vegyen, de ne felyebb 4 forintnál. Felyeb ittis kaphatok. Szerezzen szélyeljártában egy Concordanciát is énnékem, görögöt öt vagy hatod fél forinton is Smidiusét. Amelyet Lejdában tavaly nézegettem, Szilágyi uram megvötte negyedfél forinton. Pokokiusnak micsoda munkái vadnak és mire valók, elhiszem végére megyen Angliában létében. Ide várjuk még a szigeti mestert Máramarosbúl s talán más debreczeni deák is jő. Csapai uram küldött 2 aranyat s fél tallért. Szilágyi uram vötte kezéhez. Hogy a kigyelmetek levele elérkezett, szinte az előtt való nap disputálók meg Bagosi uramot. Az úrfi verseiben el hadtanak edgyet, amelyet ő kigyelme maga is elhagyott volt és azután irta a többi közzé. Mostan több nem jut eszemben mit írjak: alias plura. Kigyelmeteket kérem az Urban szeretettel, szelidséggel, engedelmességgel, tűréssel viseltessék egymáshoz et *ne qua radix amarulentiae sursum nascens turbas det,* ut loquitur Paulus Hebr. 12:16. Fogarasi Sámuel uram kigyelmeteket köszönteti. Értette a Felfalusi uram leveléből, hogy kigyelmed úrfi reá neheztelt valami

levél felszakasztásért, kéreti általam bizodalmasan kgdet, hogy nehézségét tegye le, mert a dolog, amivel traducálták kigyelmed előtt, nem igaz. Hasonlóképen a kgd nehézségét is, Zaláni uram, melyet jelentett egy, nem tudom kinek irt levelében kgd, azt írja, hogy méltatlan szenvedi. Ő kgdhez régi kötelességét, mint kamarás társához és szeretetit meg tartja, meg is tartotta, na mi esett volna is az ő kigyelme éretlensége miá, kész volna satisfaciálni és megkövetni kgdet. Itt kin másképpen vagyon a necessitudo az emberek között, másképpen a Collegiumban. Mindenikhez ahoz képest kel[l] alkalmaztatni az embernek magát. De kgd csak nem engedi constanter a kgd szeretetinek szekere farkára fel ülni. Hoc ille. Erre is kérem kigyelmedet Zaláni uram, ha egy antverpiai sidó bibliát sine punctis, mint ez a mostani az enyém, talál kgd, vegye meg számomra, ettűl mely nékem van, megválnám. Ha szép volna, mint akit Leusden uramnál láttunk, görög testamentumát annak és kivált ha mint abban, a syriaca versio sidó betökkel benne volna, ámbár kötetben volna mint az, nem bánnám, ha 8 forintot megadna is érette. Mely szükségre kérem kgdet is, úrfi, ha kivántatik suppeditályon kölcséget, én itt cum graciorum actione refundálom kgdnek. Azon kívül is ha mit parancsol kigyelmetek, ami töllem kitelhető, nagy készséggel praestalom kgknek itt addig, míg kglmetek oda jár. Isten hordozza békével kigyelmeteket.

Kigyelmeteknek baráttya s szolgája

Költ Franekerában 1697 1 Julii. *Técsi János.*

P. S. Hunyadi uramékat Eperjesen érték a feljöttek. Ezeket a sok gaz leveleket, gondolkodtam hogy mind el ne külgyem, mert tudom némelyike többet nem nyom, hanem csak amint a posták mérik, de mégis el hadni nem merészeltem. Csáki és Nádudvari uramék kigyelmeteket köszöntik. A kolosvári égést elhiszem hallotta kigyelmetek, nagyobb része a városnak füstbe ment. A református status a collégiumoknak külön-külön curatorokat ujjokat tött. Az enyedi collégiumnak T. Matskási Boldisár uram és Kemény Boldisár uram. Most Enyedre akartak gyűlni valami ujjabb zenebona felvizsgálásáért és lecsendesitéséért, mely azután volt, melyről értettünk volt az télben és más masszában is, melyet hosszas volna leírnom. Talám másunnan jobban meghallya

kgmetek. A francofurtumi alumnia miá szép emlékezete marad fen[n] kgdnek úrfi, melyet halhatatlanabbá tészen, ha ott is, ahol most vagyon, az Enyedi uram leveléről megemlékezik kigyelmetek és ujjob[b] nyomát hadgyák eszes és bölcs magok alkalmaztatásának s industriájának. Kell ha mi seminariuma lehet ide fel a ministeriumnak a mi nemzetünkben, mert amint a hírek fojnak, mit ér rövid időn nemzetönk, csak a jó Isten tudgya. Nem helytelen dolog, úgy láczik én nékem, ha kigyelmetek az hol illik és az alkalmatosság kivánnya, ezt az elector beneficiumát (méltó is) plenis tibiis decantállya, és az által mind alkalmatosságot captálnak, mind másokat ad aeumulum studium provocalnak. Sed forte γλαυκὰς εἰς Αθήνας, hoc ego ad vos. Ergo επέγω.

Cim: Illustrissimo Baroni D. D. Paulo Teleki, peregrino in Anglia etc. Dno mihi gratiosissimo, omnibusque officiis prosequendo.

Franekerâ In Angliam.

Teleki Pál kézirásával: A o 1697 Oxonii 18 Julii. Técsi János uram irta Franequerából.

(Eredetije félív formában, két oldalon, ugyanott.)

14

Odera m. Frankfurt, 1697 augusztus 19. *Vásárhelyi Mihály tanuló diák levele gr. Teleki Pálhoz Angliába, melyben tőle egy londoni latin bibliát kér s tudatja őt az ottani és hazai politikai eseményekről.*

Mint régi jó akaró uramnak Istentűl minden dolgaiban boldog előmenetelt kivánok kigyelmednek.

Én kigyelmednek már három rendbéli levelet küldettem, mint jutottak kigyelmednek kezeihez nem tudom, kételkedem oda menetelek felöll, noha nem gondolom, hogy egyébiránt reájok való feleletett ne vettem volna kegyelmedtűl, mellyett kigyelmed cselekedni el nem múlatott volna, arra instigálván kglmet régi hozzám mutatott jó indulattyának még eddig, az mint gondolom fenn léte. Irtam én kegyelmednek egy londinumi deák bibliárúl, melyben az titulusok fen[n] vadnak

jegyezve, hogy énnekem kegyelmed Angliába menvén, szerezzen. Most is azon confidentiával kérem kgelmedet ne sajnállya énnekem venni és az Nádudvari uram kezeiben küldeni, bizony mind az árrát meg adom, mind penig megszolgálni el nem múlatom knek. Nem tudok egyebet mit írni. Kglmetek felé ment, az királyhoz igyekezvén az muszka tsászár, itt igen titkolta magát, ott nem tudom, mint viseli magát, az electornál 40-szer ett, nyolczvanezer tallérban állott. Az mely köntöse rajta volt az electornál, két millióban álló volt úgy hajjuk, kglmd jól experiállja ha ott leszen. Mi csak három mélyföldnyire mentünk ki eleiben, ott láttuk meg, de nagy mesterséggel, mert ugyan bútt előttünk. Magyarországban igen nyakazzák az szegény kuruczokat vagy az rebelliseket, Patakon és Tokajban igen sokat le vágtak benne. Köszöntem az D[omi]nus Zalányit. Isten éltesse kglmedet.

Kigyelmed jó akaró szolgája
Francofurt an der Oder *Vásárhelyi Mihály.*
1697 19 Aug.

Cím: Illustrissimo Comiti Dno, Dno Paulo Teleki, experientiae gratia apud Anglos peregrino, Dno mihi colendissimo.

Kis vörösviaszba nyomott, gyűrűs pecsétjén a címerpajzsban mezőben álló, kiterjesztett szárnyú madár írótollat tart. Sisakdísz két sasszárny, M. P. V. kísérő névbetükkel.

(Eredetije negyedrét formában, egy oldalon, ugyanott.)

15

Amsterdam, 1697 október 14. *Zalányi Boldizsár értesíti özv. Teleki Mihálynét Angliából Hollandiába való visszaérkezésükről s Teleki Pálnak a követeknél és Ordniai Vilmos király előtt történt tisztelgő látogatásáról.*

Méltóságos Asszony!
érdemem felett való nagy jó Asszonyom s kegyes Patronám!

Minekutánna az úrfi ő kglme Angliában sok nagy embereknek esmeretségekben jutott Isten kegyelméből, jó egésségben és minden szerencsétlenség nélkül vissza jött ide Belgiumba, holott Hágában a követeknek nadgyait meglátó-

galván, a Felséges angliai király udvarlására ment Loo nevű helyben, ahol nem csak megudvarlotta, hanem egyszersmind köszöntötte is, még pedig az alkalmatosság úgy kívánván, német nyelven, mellyel nem kevéssé nevelte maga becsületit. A mostani időhöz képest nehezen nyerhettünk alkalmatosságot a királyhoz való menetelre. De gyakran jutván eszemben kgdnek azok a szavai, mellyeket akkor hallottam kglmedtől, mikor az urfiakkal edgyütt Enyedről Sorostélyra a szüretre akarván bennünket vinni, maga hintajára méltóztatott vala kglmed és a többi között szükségesnek ítilé az úrfinak, ha Isten fel hozza, az angliai királlyal való esmeretségét; szorgalmatossan vigyáztunk mint addig a jó alkalmatosságra, míg mindeneket jobban elértünk, mint remélhettünk volna. Amelly pénzt az úrfi számára küldött kglmed a deákoktól, még kezéhez nem vette, hanem innen három vagy négy napok mulva megyen Franequerában és úgy veszi kezéhez, mely meglévén, ismét megfordul és télre mégyen Hassiában a német nyelv kedviért. A békeséget a Belgák és az Anglusok már megpecsétlették, csak szintén ő felsége vagyon hátra, kinek is magát ad 1 Novembris kell resolvalni. Az úrfi ő kglme igen jó egészségben vagjon mostan. Ezzel ajánlom magamat a kglmed kegyes szeretetiben maradván

Kgld

alázatos szolgája s méltatlan alumnusa

Amstelodamban 14 8bris 1697. *Zalàni Boldisàr*

Cím: A Méltóságos úri asszonynak Tekintetes Nemzetes Vér Judit Asszonynak, érdemem felett való nagy jó asszonyomnak s kegyes Patronámnak ő kglmének alázatossan

Gernyeszeg.

Kívül egy vörös viaszba nyomott pecsét e felírással: IN SERVIENDO CONSUMOR, középen asztalon égő gyertya.

(Eredetije félív alakban, egy oldalon, ugyanott.)

Odera m. Frankfurt, 1698 március 22. *Vásárhelyi Mihály értesíti gr. Teleki Pált (Marburg) egy diák-adósa sorsáról s a maga szegénységéről.*

Monsieur Monsieur! Patron.

Ne tulajdonitsa restségemnek, hogy mindgyárt nem irtam vissza nállam kedves és örömmel vett levelére, melyben van minden frankofurtumi dicsőségem, hogy szegény igyefogyott szolgájával régi indulatit most is közli. Mert az reám bizott dologban akarván hűségesen eljárni, vártam *amaz* dolgainknak kimenetelét, mely in initiis praesentium nundenarium mint fogna folyni, ki mutatta magát, mert pénszt vegszelen vett és adósságit s azok között az enyimet is le kezdette tenni. De ezen kivül generose alkalmaztattya az a németektűl impingált dedecusnak expiálásáért magát, mert bosszuságokra ollyan köntest csináltatott, hogy majd merő arany, melyhez hasonló nem minden bokorban fekszik, csak el hidgye kgd (sapienti satis). Menetele lészen az mint kivettem Belgiumban, az sokadalom után itt következendő 8 candidatusoknak in med[ulla?] theol[ogiae] et jur[is] doktorálások után, mely solemnitas edgyszersmind lészen mind meg, az után mindgyárt el megyen. Irja, hogy ne panaszolkodgyam, jó volna, de ha pénszt nem küldenek, itt veszek bizon, azután német pappá leszek. El hiszem csiklandozik az talpa, hogy nem ugordhatik otthon edgyet kettőt az szokás szerint, ott is kitelik az kgdtűl, virtuti non obest exercitatio corporis; de tudom, el sem mulattya. Irja, hogy adgyam másnak az levelet, — hiszen ha két polturám volna sem szánnám én kgdért odaadni, noha ugyan pénzem nincsen, ad az Isten. Azt ugyan nem bánom ha küld kglmed, ha ő kglmének dedicállya, mivel itt többet kérnek, akár penig irjon kglmd Frankott rea, talám nem vesznek annyit itt, ha ott megfizet kgd. Irja, hogy ismerik Pált mindenütt, de nem úgy mint Sz. Pált, noha senki rosszul (ha jól nem) kgdről el hidgye, nem szól. Nihil obest, hogy némely különb generosius viseli magát, mint kellene, mert másnak is van esze etc. Bár meg írja vala, mit csinálnak az urakkal és az fejedelemmel Bécsben, mikor mennek haza. Itt semmi újság nincsen. Hanem óság elég van nállam, mert

megelégedtem Frankfurt szépségével, ha lehetne sas szárnyam, Sándor látására mennék. De meg adgya az Isten azt is, bár meg tölcse az szúszékot, mert viszünk mi üres sákolt, kel ha lesz beléjje. Tudgya halál, ki fogytam a tréfábúl. Hanem Istennek ajánlom kgldet.

Monsieur — Voltre tres humile et tres
Datum Frankfourt — obeissant servitur
sur la Oder — *Micha[ael] Vásárhelyi.*
22 Mars 1698.

Kívül Teleki Pál kezével: Anno 1698 6 aprilis Marpurgio. Vásárhelyi Mihókocska levele.

(Eredetije negyedrét formában, három oldalon, ugyanott.)

17

Gernyeszeg, 1698 május 20. *Szildgyi Péter tudósitása gr. Teleki Pálhoz a besztercei nagy tűzről, s az otthoni családi és egyházi eseményekről.*

Mint nagy jó uramnak ajánlom Úrffi kegyelmednek becsülettel való szolgálatomat!

El vöttem nagy kedvessen úrffi kgld 19 Martii Marburgumból irt levelét, szintén S. udvarhelyen létemben, reggel 12 maji, melynek előtte virattig megégett Besztercének nagyob[b]része; de az Asszony szállásának sorja megmaradt. Az úr ő nga is vallott kárt búzából és sokak; az Isten az árváknak, Kollátovits uram árváinak szállásokra úgy nézett, hogy nem lött semmi károk. Félnek a kolozsváriak és majd minden városok a tűztűl; ki tudja, talán az ellenség immitált holmi incendiariusokat, csak az a kár, hogy senkit nem látok, ki affélékre cirkálna. Az urak még meg nem jövének Bécsbűl. Kgd hopkáit* minden kár nélkül én lehoztam, de még nem láthattam azt a becsületes embert, kinek commitált kgd; de nincs károk. Ën még nem találok voca[ti]ora; itt penig az úr ő nga udvarában érdemem felett való kedvességem vagyon; az úrffiak tanulnak, Jankó Etymologiát, Sigó syllabizál. Teleky Mih[ály] és László uramon kivül mind itt vagynak most a kgd mélt. familiája és sógorai az asszonnyal és

* A szó eredete előttem ismeretlen. Jelentése: kis edények (vascula.)

unokáival mind jó egészségben. Most nem kaphatván hirtelen újságokat, rövid nap keresvén másokat, akarok uram knek levelemmel udvarlani. Tamen Z[e]ntelki uram sz. jóbi pap, de a ládáját megtartóztattuk Kolozsváratt. Hunyadi Márton uram t. szt. györgyi pap, holnap lesz lakodalma kolosvári Szőlősi János leányával, amint irja. Briccius uram (credere si fas) el akar válni Kolosvári István uram leányától. Groff Bethlen Mihály uram már gyermekes ember, az úr Kemény Simon ő naga penig sógorává lött de facto. Maga Fogarasi Sám[uel] uram medicinarius Krizbai Tamás urammal akar indulni; Kolozsvárrúl penig Zilahi András uram. Bátai uram régen válik. Kérem mint jó uramat úrffi kgdet, ne felejtse el kgd ennek utánna is szegény jóakaró szolgáját, tudósitván de quibus licet. Zalányi uramnak szolgálatomat ajánlom. In Gernyeszeg 20 Maji s. n. 1698.

Kgd kész szolgája minden időben
Szilágyi Péter m. p.

Cím: Illustrissimo L. Baroni Dno Paulo Teleki de Szék, Peregrino p. n. ad Academias Germaniae magnae: Dno mihi et Fautori summopere Collendissimo.

(Eredetije negyedrét alakban, fél oldalon, ugyanott.)

18

Gernyeszeg, 1698 május 21. Szilágyi Péter, a Kemény úrfiak nevelője beszámol gr. Teleki Pálnak Párisba küldött levelében az itthoni eseményekről.

Mint nagy jó uramnak ajánlom úrffi knek becsülettel való szolgálatomat.

Kgd levelét úrffi 12 maji vöttem, mellyet kgd 19 martij írt nékem; kedvesseb[b] marhát nem küldhetett volna kgd, mint hogy rólam el nem felejtkezett. Beszterce azon étszaka éget[t] el; de az asszony ő kme szállása nem éget[t] el. Az urak ő nagyságok hazajövéseknek Bécsből nagy híre van, de még oda vagynak. A mélt. asszony háza mostan tellyes volt az innepen, mert Teleki Mihály és László urakon kivül mind itt voltanak sine exceptione. Vizaknai uram felől az az hír,

hogy a Kolozsvári uram leányától el akarna válni. Hunyadi Márton uramnak ma van lakodalma, amint maga írja Kolozsvárott a' Szőlősi János leányával. Fogarasi Sám[uel] uram medicinara indul Helvetiába, kitűl küldtem levelet ma knek. Krizbai Tamás uram is oda megyen véle együtt. Kolozsvárról Zilahi András is fel mégyen, a' senior Hunyadi János uram zilahi mester. Az országban igen nagy szükség van; most is penig nem lesz búza sem a' mezőségen semmi, sem a' székelységen; verbo igen ritkán mindenütt. A kgd hopkáinak semmi gondjuk nincs, noha azzal a becsületes emberrel még nem beszélhettem, akinek commitalt kgd. Ládám Kolozsvárt van, magam itt az úr ő naga mélt. udvarában, érdemem felett való tisztességben. Mászszor kgdnek akarok többel udvarlani. Kemény Jankó és Sigo úrffiak jól tanulnak, ille etymol[ogiam], hic colligit, de jó historicus usque ad admirationem multorum. Zalányi uramat köszöntöm. In Gernyeszeg 21 maji s. n. 1698

Kgd köteles szolgája

Szilágyi Péter m. p.

Cím: Illustrissimo L. Baroni, Dno Paulo Teleki de Szék, in exoticis oris experientiae causa peregrino; Dno gratissimo, confidentissimo.

Kívül Teleki Pál kezével: A. 1698 14 aug. Lutetiae Parisiorum ez Szilágyi Péter uram levelét vettem kezemhez.

(Eredetije negyedrét alakban, fél oldalon, ugyanott).

19

Tokaj, 1698 szeptember 22. *Técsi János tudatja gr. Teleki Pállal Franekerából Tokajra való megérkezését, T. P. könyveinek, emléktárgyainak stb. elhozatalát Utrechtből.*

Isten kegyelmedet egésségben, békességben verérellye minden idegen helyeken és jövendőben hazájának békességben adja meg, kívánom!

Édes Úrfi! a kgd levelét, melyet küldött Francofurtumba, elvöttem ugyanott kedvessen. Indultunk el Franekerából 14 Julii hárman: Én, Bagosi Márton és Debreczeni István. A

Csáki uram ládáját én procuraltam Hamburgumig és ott is én fogadtam szekeret alája, maga ment Bréma felé a szárazon és Berlinben ért utól bennünket. De az útban lejövő szándékát változtatta és Francofurtumban maradott még a jövő tavaszig. Francofurtumtul fogva ketten jöttünk Bagosi Mártonnal, Debreczeni Istvánt meguntuk és ott elhadtuk magunktúl, mert velönk csak veszekedet[t] az úton és mindenkor dúlt-fúlt magában. Jöttem Lőcséig Bagosi urammal, azon innen egyedül Tokajig, holott most mulatok kedvem ellen majd egy héttől fogva, szekerest nem találván. Bagosi uram Lőcséről Losoncz felé ment. A kigyelmetek ládáját nem tudom meddig hozták azért a pénzért, amelyért kigyelmed írta volt, de ha csak Magyarország széliig is, drágának nem tartom, ha öszve vetem a mi költésünk[k]el. Reménségem felett volt mind költésem, mind mulatásom az úton. Már harmadik hónapja, idest 22 Septembris vagyon, hogy jövök, minden pénzemből ki fogytam. Valami máramorosi sós emberek tartanak itt mostan, ugyanezek fogadnak is alám szekeret, ha kaphatunk az hazámig. Én a kigyelmed könyveit a pálczájával együtt el hoztam Trajectumból békével még eddig. Kigyelmed számára szükségemhez képest szerzettem ím e könyveket Hollandiában: 1. Ferrarius De ritu concionum veterum. 2. Godvini Moses et Aron. 3. Clerici ars critica. 4. A Bekker ördögét 4 tomuskában Gallice. 5. Grotii mare liberum. Lomejerust de bibliothecis én még látni sem kaphattam. Guthlert és Petaciust nem mertem venni, félvén, hogy nem érem meg a pénzemmel. Úgyis gondolkodtam, hogy azokra kgdnek igen sok szüksége nincsen. Francofurtumban Becmán Geographiáját et Dignitates, Coccejus jus publicumával exemplárban vöttem meg három könyvet mind in 4 to. Hogy béköttessem, se időm, se pénzem nem volt reá. Jobban is hozhattam csak exemplárban, mert a ládámban nem fért volna békötve. Kigyelmed ha ír ezeknek békötések felől énnekem, Enyedi István uramhoz kell a levelet küldeni, én a dologról, Isten bévivén Erdélyben, provideálok. Vöttem volt fél font thét is hét forinton, de ha kigyelmed még esztendőre jő haza, én oka ne legyek, ha meg találllyuk innya, már is vagy héczer innya találtunk belölle. Trajectumban Burman Péter uramnál lévén, adott egy könyvet kezemben kgd számára, Phaedri fabulae cum notis variorum, levelet is küld, melyet ím ez

enyimbe takartam, méltónak ítélvén, hogy kigyelmed maga is meglássa. Van Norden töllem a hopkák árrát el nem vötte. A dolog Csengeri uram aránt úgy volt, amint Amszterdambúl megírtam. Mostan levelet küld Van Norden kigyelmednek töllem. Melyben a töb[b] barácságos és jó akaratot s emberséget spiraló szavai után, ami a megemlétet[t] dologra néz szónként és betönként ez vagyon. Vascula, de quibus hic loci egimus, misi, Dominus Zengeri id operis in se suscepit, ut ad te illa deferret et ut spero, jam detulit. Hinc autem ne mihi quidem valedicens discessit, unde nec literas iis adere licuit. Sunt duodecim paria, seu in universum viginti quatuor. Inde ea eligas, quae velis et tot quot velis, omnia nam tua sunt, et si quid inde gaudeat Zengeri, tuae liberalitati id acceptum referat volo. Nummos quos in sumptus datos scit, quin redditurus sit Dnus Zengeri, dubitare nolo. Tibi nigratum fore spero et ut id sperare ausim, non donum sed tua facit benevolentia et animus dantis quem munusculo additum volo et cupiens te non incertum esse me credere habens hic profiteor... Literas si ad me dederis quibus constat an hae recte curatae sint, tantum beneficium in me non claudies, sed eo quo parest animo accipi senties. Te colere non desinam, me modo amare pergas. Vale et fave Vir Illustrissime devotissimo cultori et amico integerrimo Tuo Isaaco van Norden p. s. Nobilissimum Dnum Ephorum salutes precor. Officiose te salutant D. Le Brun, Muylman, Busch, Bodon. Si quid in hisce oris mea ars tibi efficere possit officia mea, qualiacunque offero. Ez nagyobb részént a megemlétet levél, amit el hadtam benne, az is csak efféle barácságos maga ajánlása. Nem mertem magát a levelet elküldeni félvén, hogy elvész és káros leszen, hanem megtartom a kgd haza jövetelére. A hopkák nem egészszen egyfélék, egygyik fele, úgymint hat pár valamivel alább való, azt mondotta nekem Van Norden. Azontúl miben vagyon a dolog, kgd a megírt levélbűl megértheti. Irt kgdnek Mulman is levelet, de tudom, hogy csak köszönti és látogattya kigyelmedet, azért meg sem néztem, hanem megtartom jövendőre kgdnek. Még az erdélyi dolgokrúl írni kigyelmednek semmit nem tudok, Isten hazavivén, oly alkalmatossággal tudósítom kgdet. Szokolyai és Vásárhelyi uramék Francofurtumbul a mi eljövetelönk után a más héten mingyárt eligyekeztenek. Eddig kécség kivől Franekerában

vadnak. Kik igyekeznek helyekbe az alumniára Francofurtumba, ki tanulhatlya kigyelmetek Fogarasi Sámuel és Krizbai Tamás uraméktúl, kik Helvetiába mentenek, amint Francofurtumban. Legyen Isten kgdel.

Kigyelmed jó akarója és kész szolgája marad
Técsi János

Tokajban 1698 22 Septembris.

Cím: Illustrissimo Comiti D. Paulo Teleki h. t. apud exteros peregrino etc. Domino mihi et Fautori humilima observantia colendissimo.

(Eredetije félív alakban, másfél oldalon, ugyanott.)

20

Odera m. Frankfurt, 1699 szept. 22. *Kőkényesdi László tanuló diák levele kb. gr. Teleki Pálhoz, melyben szerencsés megérkezéséről és egy Talaba nevű diák szélhámoskodásairól számol be.*

Ajánlom mint Uramnak knek alázatos szolgálatomat.

Én Úrfi kgd alázatos szolgája szerencsés jó egésségben vagyok, minden dolgaimat Isten szentűl s jól vezérlette még eddig, kiért legyen áldott szent neve. Most születtem Úrfi újjonnan, hogy Isten megengedte látnom s laknom a tudományoknak sík mezejét. Én Úrfi, nem Stremesius *(így!)* uramnál vagyok szálláson, mivel egy rossz leánynak kedvéért nem akarok ezer tallért költeni. Talaba felől knek írhatom szomorúan, mint hogy it ezer tallért költöt azon leányra, magára még többet, minden pénzét elvesztegette. Stremesius uramtúl kért ezer tallért kölcsön, azt is elköltvén, innet eléb állot s az úlban is feles adósságot kérvén fel, Ultrajectumban ment, holott lévén tizenkét duelluma, propter multa facinora convictus est ötszáz tallérig, ezt meg nem fizethetvén, propter desperationem Hágában az ő Felsége residensénél pápistává löt; ezeket Amstelodambúl írta egy becsületes deák, kinek levelét inclusive küldöm knek, kérvén alázatosan kgdet, mint hogy szegény megszorult, Gróf Úrnak ő Ngának szolló leve-

lét megküldeni méltóztassék. Ezek után Isten kgdet szerencsésen éltesse sokáig, kívánom s maradok s választ várok alázatoson.

Kgd alázatos szolgája

Francofurt ad Oderam *Kökényesdi László*

22 7bris 1699.

P. S. Az kgd gratiájából édes Úrfi az nagy Asszonynak, ő knek, az úrnak Teleki Joseph s Sándor úrnak, mint ismeretlen asszonyomnak s uraiméknak ajánlom alázatos szolgálatomat, úgy az ifjú asszonnak, Teleki Lászlóné asszonyomnak is kívánom, Isten szerencsés jó egésségben éltesse ő kgmét s mentül hamarabb az úrral ő kgvel szerencsés órában jutassa szemben.

(Valószínűleg Teleki Pálnak szól. Eredetije félív alakban, egy oldalon, ugyanott.)

21

Utrecht, 1729 julius 28. *Szathmári Pap Zsigmond tanuló diák beszámol patronusának, gr. Teleki Pálnak tanúlmányairól s a magyar biblia nyomtatásáról.*

Méltóságos Gróff Úr!

valósággal meg-bizonyíttatott kegyes Patronusom!

Vissza tértem a' Méltóságos Úr alázatos udvarlására, ea, qua tandem licuit praesentia; megvallom későn, ha nézem a' Méltóságos Úrhoz való szoros kötelességemet, mert a' szerént ha minden nap azt tselekedném is, sok nem volna; de ha egyéb circumstantiaimat gondolom, úgy-vélem idejében, mivel mind eddig is annak végben vitelére ily alkalmatosságom sem adatott. Ne légyen azért kelletlen a' Méltóságos Úr előtt udvarló alázatos levelem, melly is hogy a Méltóságos Urat Méltóságos Úri Házával együtt találja virágzó, boldog állapotban, tökélletes szívből kívánom.

Én hosszas és terhes útazásom utánn érkeztem ide, Ultrajectumban az el-mult —728-dik esztendőnek fogytán, holott noha az elmult télnek ez országon ritka példájú keménysége nem kevéssé sanyargatott, de mindazonáltal egés-

ségem, Istennek légyen hálá, mind ez ideig változás nélkül meg-maradott. Erre és egyéb consideratiokra nézve is, hogy a' következendő academicus annust is itten töltsem el, magamban fel töttem, reménlvén, hogy ösztövér erszényem is azt még meg-engedi. A Theologiában vagynak három jeles professoraink, úgymint: Hieronymus van Alphen, Johannes Ens, és Johannes van den Honert, a' Philosophiában és Mathesisben is három, — Jos. Sernuier, Petrus van Musschenbrock, és Jakobus Ode, az Historiákban és Literaturában, Arnold Drakenborch és Andr. Duker, az orientalis Lingvákban David Millius, ezeken kivül vagynak a Juris és Medicinae professorok. Minden tudomány divatjában vagyon, tsak kevés pénzetskémnek is olly igen jó keleti ne volna, hogy hirtelen mind-ezeket itt hagyni ne kénszeríttetném. Semmi újságot a' Méltóságos Úrnak írni nem tudok. A magyar Bibliák már el-végződtek, mellyekről tudom, ezen levelemnek vivője, Tiszt. Radnótfái Sigmond Uram a' Méltóságos Úrnak udvarolván, mindeneket meg fog beszélleni. Bátyám uram kötelessége szerént a' Méltóságos Urat alázatosan köszönti, még itt vagyon ő kglme, de a jövő hónapban Németországra indul, noha bizony már a' bújdosásnak örömest jó móddal véget vetne, hogy hazájának is valamit szolgálhatna. Továbbá a' Méltóságos Urat Méltóságos egész Úri Házával ajánlom az Úr Istennek kegyelmes gondviselésében, magamat pediglen a' Méltóságos Úr megtapasztalt Úri gratiájában, maradtam a Méltóságos Úrnak

alázatos köteles szolgája
Szathmári Pap Sigmond mtk.

Trajectumban, a Rhenus vize mellett
28 Julii 1729.

Cím, külön borítékon: Illustrissimo Domino Domino Paulo e Sacri Rom. Imperii Comitibus Teleki de Szék, etc., etc.
K. Lóna.

(Eredetije negyedrét összehajtott ív, mind a négy oldalára írva, ugyanott.)

Leyden, 1738 julius 4. *Sófalvi József és Deáki Sámuel tanuló diákok tudatják gr. Teleki Ádámmal, hogy megérkeztek, asztalhoz jutottak és kérnek ajánló levelet a régens (int. előljáró) és pénzt a maguk számára.*

Lejdából 4 Julij 1738

Méltóságos Gróf Úr! nékem érdemem felett való Méltsgs Gróf Uram s Patronusom.

Nem kevés szomorúságomra lett és lészen is mind addig, míg teljes vígasztalást nem vészek Nsgod iránt az Nsgd ártatlan szenvedése, melyből való kiszabadúlását Nsgdnak éjjel-nappal óhajtom és kérem jó Istenemet azon, hogy hajtsa meg Nsgdhoz a felsőbb hatalmasságoknak szíveket, hogy megértvén jó móddal az Nsgd ártatlanságát, kegyelemre szokott hajlandóságok szerint tselekedjenek Nsgoddal irgalmasságot. Az Nsgd neve itten emlékezetes és fájdalommal halyák azon történetet, hallottuk mindazonáltal az itten megforduló újságokból, hogy felséges és igen kegyelmes urunk parancsolt volna az meg szomorítottaknak megvígasztaltatások iránt, de mégis bizonyosabban kívánnánk ez iránt megörvendeztetni. Ez volt hát az oka, hogy eddig Nsgdnak nem udvaroltam levelemben.

A mi dolgainkat ami nézi: mi Istennek hálá elérkeztünk 28-dik Maji. Nsgd leveleit megadtuk, de mind fel szakasztva. Nsd tudja miért és mi is itten eléggé megmondottuk, elég az, hogy azokba idegen nem tekintett. Fabritius Uramnak meg nem adtuk még az levelet, mert az halálos ágyba fekszik. Mi mindeddig magunk pénzén éltünk, hanem ma mentünk először asztalhoz, most is még állandók nem vagyunk, mert az itt való rendet az successio aránt nem tudván az hazába senki, az mit el kellett volna követni, el nem követte senki. Tudniillik itt ilyen szokás vagyon, hogy mikor az alumnusok változnak, az előtt az méltóságokhoz [kell írni], onnan az kiktűl commendaltatik az új alumnus, kell egy tisztességes, de kitsin levelet írni, az melyet revocatoriának hívnak, az melyben megköszönyék eddig valókhoz tett kegyes jóakaratjokat és a következendők iránt is azont fentartani méltóztassanak, azt megkívánják s el sem kell mulni, ha az

alumniát fenn akarják tartatni. Ezt mi nem tudván, el mulattuk; tkts regens uram ugyan minket bé botsátott az asztalhoz, de az nyáron asztal nem lészen, hanem pénzt szoktak adni az alumnusoknak, azt pedig addig ki nem adják nékünk, míg a revocatoria el nem jő. Mert regens uram többet nem tselekedhetik, hanem tsak amire bízattatott. Mi mingyárt írtunk professzor uraiméknak ez iránt, de még levelet nem vettünk. Kérjük azért Nsgdat, hogy ha még nem expediáltatott ezen dolog, tovább ne késsék, mert máris költségünkből kiváltképpen én, exhauriálódtunk. Én nem tudom (magamról szóllok), hogy subsistallyak, mert engemet senki nem segiltett, hanem amit Szigeten éjjeli-nappali fáradságom által kerestem, az ott levő jó emberek között azzal jöttem s azt is már szintén elköltöttem az drága városon. Mi magunkat továbbra is Nsgd tapasztalt gratiájába alázatosan ajánlyuk és kérjük is alázatosan Nsgdt azon, hogy tovább is gratiose bennünket complutalni Nsgd méltóztassék, mik is az Nsgd parantsolatja szerint magunkat comportalni tisztünknek tartjuk, kiváltképpen penig én, aki Isten után Nsdon kívül máshoz nem folyamodhatom. Kérem igen alázatosan Nsgdt, tégyen jól továbra is én velem Nsgd.

Mi az Nsgd megvígasztaltatásáért, megáldattatásáért és egész grófi házáért, annak megoltalmaztatásáért jó Istenünket alázatosan imádjuk, mint hogy egyébben is Ngdnak hozzánk való gratiáját vissza nem fizethetjük, hanem tsak kívánsággal. Az Úr Isten minden bajos ügyéből végye ki Nsgdt és továbra véletlen szomorúságtúl oltalmazza.

Kívánják Nsdnak

alázatos alumnusi
Soofalvi Jósef
és *Dedki Sámuel.*

(Eredetije negyedrét formában, három oldalon, ugyanott.)

Alább a Kolozsvárt, illetve Budapesten őrzött teljes levélanyag „abszolút kronológiáját" adjuk.

1699-ig minden levél címzettje — ha más nevet nem tüntetünk föl — Teleki Pál. (N. G. = Nagy Géza)

1695. szept. 6. Bécs: Zolányi Boldizsár — özv. Teleki Mihályéhoz	N. G.	1. sz.
1695. szept. 28. Boroszló: Zalányi Boldizsár — özv. Teleki Mihályéhoz	N. G.	2. sz.
1695. okt. 15. Odera-Frankfurt: Zalányi Boldizsár — özv. Teleki Mihályéhoz	N. G.	3. sz.
1695. dec. 9. Boroszló: Zentelki István	N. G.	4. sz.
1696. márc. 14. Gernyeszeg: Zentelki István	N. G.	5. sz.
1696. ápr. 10. Nagysajó: Csapai András	N. G.	6. sz.
1696. máj. 14. Nagysajó: Csapai András	N. G.	7. sz.
1969. aug. 20. Hosszúfalu: Zentelki István	N. G.	8. sz.
1697. febr. 20. Franeker: Zalányi Boldizsár — özv. Teleki Mihályéhoz	N. G.	9. sz.
1697. márc. 19. Franeker: Csengeri P. Péter — özv. Teleki Mihályéhoz	N. G.	10. sz.
1697. ápr. 15. Losonc: Debreceni Ember Pál	N. G.	11. sz.
1697. máj. 14. Nagysajó: Csapai András	N. G.	12. sz.
1697. Franeker: Técsi János	N. G.	13. sz.
1697. aug. 19. Odera-Frankfurt: Vásárhelyi Mihály	N. G.	14. sz.
1697. okt. 14. Amszterdam: Zalányi Boldizsár — özv. Teleki Mihályéhoz	N. G.	15. sz.
1698. márc. 22. Odera-Frankfurt: Vásárhelyi Mihály	N. G.	16. sz.
1698. máj. 20. Gernyeszeg: Szilágyi Péter	N. G.	17. sz.
1698. máj. 21. Gernyeszeg: Szilágyi Péter	N. G.	18. sz.
1698. szept. 22. Tokaj: Técsi János	N. G.	19. sz.
1699. szept. 22. Odera-Frankfurt: Kökényesdi László	N. G.	20. sz.

1711-től minden levél címzettje — ha mást nem tüntetünk föl — Teleki Sándor.

1711. jún. 12.: Sorostély: Ifj Pápai P. Ferenc	1. sz.	7
1711. Erdély: Ifj. Pápai P. Ferenc	2. sz.	8
1711. aug. 26. Miskolc: Ifj. Pápai P. Ferenc	3. sz.	9— 10
1711. szept. 20. Bécs: Ifj. Pápai P. Ferenc	4. sz.	10— 11
1711. nov. 12. Berlin: Ifj. Pápai. P. Ferenc	5. sz.	11— 12
1711. nov. 21. Berlin: Daniel Ernestus Jablonski	179. sz.	333—334
1711. dec. 10. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	6. sz.	12— 14
1712. márc. 29. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	7. sz.	14— 16
1712. jún. 10. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	8. sz.	16— 18
1712. aug. 8. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	9. sz.	18— 20
1712. szept. 13. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	10. sz.	20— 22
1712. okt. 2. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	11. sz.	22— 23

1712. okt. 24. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	12. sz.	23— 24
1713. febr. 12. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	13. sz.	24— 26
1713. márc. 1. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	14. sz.	27
1713. ápr. 24. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	15. sz.	28
1713. máj. 5. Enyed: Teleki Sándor, Id. Pápai Páriz Ferenc, Enyedi István, Kolozsvári István — folyamodvány	180 sz.	334—337
1713. júl. 25. Enyed: Enyedi István, Kolozsvári István, Id. Pápai P. Ferenc — Barthold Holtzfushoz	181. sz.	337—339
1713. júl. 30. Odera-Frankfurt: Szatmárnémethi András	134. sz.	273—274
1713. aug. 26. Berlin: Daniel Ernestus Jablonski	182. sz.	339—340
1713. aug. 29. Halle: Ajtai András	33. sz.	79— 81
1713. aug. 29., 30. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	16. sz.	29— 33
1713. okt. 8. Lipcse: Ifj. Pápai P. Ferenc	17. sz.	33— 34
1713. okt. 8. Lipcse: Ajtai András	34. sz.	81
1714. jan. 24. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	18. sz.	34— 36
1714. febr. 28. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	19. sz.	36— 38
1714. ápr. 26. Halle: Ajtai András	35. sz.	82— 84
1714. máj. 12. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	20. sz.	38— 40
1714. júl. 6. Odera-Frankfurt: Solymosi Sámuel	135. sz.	274—276
1714. júl. 14. Halle: Ifj. Pápai P. Ferenc	21. sz.	40— 42
1714. aug. 7. Eperjes: Déési Zsigmond	39. sz.	93— 94
1714. aug. 22. Berlin: Ifj. Pápai P. Ferenc	22. sz.	42— 43
1714. szept. 24. Bréma: Ifj. Pápai P. Ferenc	23. sz.	43— 44
1714. okt. 13. Nagyenyed: Ifj. Pápai P. Ferenc — Déési Zsigmondnak	49. sz.	112—113
1714. dec. 6. Hága: Ifj. Pápai P. Ferenc	24. sz.	44— 46
1714. Enyed: Id. Pápai Páriz Ferenc, Szigethi Gyula István — ajánlólevél	183. sz.	340—341
1715. jan. 3. Odera-Fankfurt: Kibédi András	47. sz.	109—110
1715. jan. 6. Leiden: Ajtai András	36. sz.	85— 87
1715. jan. 8. Hága: Ifj. Pápai P. Ferenc	25. sz.	47— 50
1715. jan. 15. Halle: Michael Alberti	184. sz.	341—343
1715. jan. 20. Odera-Frankfurt: Kibédi András	48. sz	110—112
1715. jan. 20. Odera-Frankfurt: Solymosi Sámuel	136. sz.	276—277
1715. jan. 20. Odera-Frankfurt: Barthold Holtzfus	185. sz.	343—344
1715. márc. 23. Hága: Simon van Beaumont (Kópia) — a Holland Rendekhez	26. sz. m.	55— 56
1715. ápr. 7. Odera-Frankfurt: Kibédi András	49. sz.	112—113
1715. ápr. 17. Franeker: Déési Zsigmond	40. sz.	94— 95
1715. máj. 20. Leiden: Ifj. Pápai P. Ferenc	26. sz.	50— 56
1715. máj. 20. Leiden: Déési Zsigmond és Remethei János	41. sz.	95— 96
1715. máj. 25. Odera-Frankfurt: Kibédi András	50. sz.	114—115
1715. máj. 25. Odera-Frankfurt: Barthold Holtzfus	186. sz.	344—345
1715. júl. 1. Odera-Frankfurt: Kibédi András	51. sz.	115—116
1715. aug. 12. Franeker: Aszalai Sámuel	137. sz.	277—278
1715. szept. 4. Halle: Michael Alberti	187. sz.	345—347
1715. szept. 25., 26. London: Ifj. Pápai P. Ferenc	27. sz.	56— 62
1715. okt. 5. Lipcse: Felffalusi Mihály	57. sz.	127—128
1715. okt. 19. Halle: Felffalusi Mihály	58. sz.	128
1715. nov. 6. London: Ifj. Pápai P. Ferenc	28. sz.	64— 64
1715. nov. 27. Halle: Felffalusi Mihály	59. sz.	129
1715. dec. 14/25. London: Ifj. Pápai P. Ferenc	29. sz.	64— 66
1715. dec. 16. Odera-Frankfurt: Kibédi András	52. sz.	116—117
1716. jan. 10. Leiden: Déési Zsigmond	42. sz.	97
1716. jan. 10. Leiden: Remethei János	43. sz.	98

1716. febr. 22. Halle: Felffalusi Mihály	60. sz.	130
1716. márc. 1. London: Ajtai András	37. sz.	87— 88
1716. márc. 3. Leiden: Déési Zsigmond és Remethei János	44. sz.	98—100
1716. márc. 14. London: Ifj. Pápai P. Ferenc	30. sz.	66— 68
1716. márc. 15. Odera-Frankfurt: Kibédi András	53. sz.	118—119
1716. jún. 20. Halle: Felffalusi Mihály	61. sz.	131
1716. aug. 6. Gyulafehérvár: Enyedi István	69. sz.	143
1716. aug. 6. Nagyenyed: Enyedi István	70. sz.	144
1716. aug. 22. Nagyenyed: Id. Pápai P. Ferenc, Szilágyi Péter, Szigethi Gyula István — Barthold Holtzfushoz	188. sz.	347—349
1716. aug. 22. Nagyanyed: Id. Pápai Ferenc, Szilágyi Péter, Szigethi Gyula István — ajánlólevél	189. sz.	349—351
1716. aug. 29. Franeker: Kibédi András	54. sz.	119—120
1716. szept. 11. Odera-Frankfurt: Ruardus Andala	190. sz.	351—353
1716. szept. 13. Franeker: Aszalai Sámuel	138. sz.	278—280
1716. okt. 6. Halle: Felffalusi Mihály	62. sz.	132—133
1716. okt. 7. Halle: Michael Alberti	191. sz.	353—354
1716. okt. 10. Bécs: Enyedi István	71. sz.	144—146
1716. nov. 2. Boroszló: Enyedi István	72. sz.	146—147
1716. nov. 16. Leiden: Déési Zsigmond és Remethei János	45. sz.	100—103
1716. nov. 16. Odera-Frankfurt: Kibédi András	55. sz.	120—121
1716. nov. 17. Odera-Frankfurt: Enyedi István	73. sz.	147—149
1716. nov. 24. Halle: Felffalusi Mihály	63. sz.	133—134
1717. jan. 13. Bécs: Ajtai András	38. sz.	88— 89
1717. jan. 28. Halle: Felffalusi Mihály	64. sz.	135
1717. jan. 30. Halle: Michael Alberti	192. sz.	354—355
1717. febr. 5. Odera-Frankfurt: Enyedi István	74. sz.	150—152
1717. febr. 19. Odera-Frankfurt: Kibédi András	56. sz.	122—123
1717. febr. 22. Odera-Frankfurt: Enyedi István	75. sz.	152—154
1718. ápr. 4. Halle: Michael Alberti	193. sz.	356—357
1717. ápr. 8. Odera-Frankfurt: Enyedi István	76. sz.	155—156
1717. máj. 12. Odera-Frankfurt: Enyedi István	77. sz.	156
1717. júl. 6. Nagyszeben: Bodoki Mihály	139. sz.	280
1717. júl. 18. Nagyszeben: Komáromi István	140. sz.	281
1717. júl. 24. Groningen: Déési Zsigmond	46. sz.	103—105
1717. aug. 15. Nagyenyed: Teleki Sándor, Nemes János, Szigethi Gyula István — megbízólevél	31. sz. m.	72— 74
1717. okt. 9. Lipcse: Felffalusi Mihály	65. sz.	136
1717. okt. 9. Lipcse: Enyedi István	78. sz.	157—158
1717. nov. 22. London: Ifj. Pápai P. Ferenc	31. sz.	68— 72
1717. nov. 22. Halle: Enyedi István	79. sz.	158—160
1718. márc. 5. Franeker: Bodoki Mihály	141. sz.	281—282
1718. márc. 24. Halle: Enyedi István	80. sz.	160—163
1718. ápr. 6. Halle: Enyedi István	81. sz.	163
1718. máj. 16. Odera-Frankfurt: M. Vásárhelyi Baba Ferenc	142. sz.	283—285
1718. máj. 31. Leiden: Pápai P. Imre	143. sz.	285—286
1718. jún. 29. Gernyeszeg: Bibarczfalvi O. László és K. Vásárhelyi András	144. sz.	286—287
1718. aug. 28. Halle: Enyedi István	82. sz.	163—166
1718. szept. 2. Leiden: Pápai P. Imre	145. sz.	287—288
1718. szept. 23. Franeker: Bodoki Mihály	146. sz.	288—289
1719. jan. 16. Halle: Enyedi István	83. sz.	167—168
1719. márc. 21. Franeker: Bibarczfalvi László	147. sz.	289—290
1719. ápr. 30. Halle: Enyedi István	84. sz.	168—170
1719. máj. 15. Jéna: Felffalusi Mihály	66. sz.	137—138

1719. máj. 27. Leiden: Pápai P. Imre 148. sz. 290—291
1719. júl. 11. Ajnácskő: Enyedi János 149. sz. 291
1719. aug. 11. Franeker: Bodoki Mihály 150. sz. 292—293
1719. szept. 1. Halle: Enyedi István 85. sz. 170—171
1719. szept. 24. Jéna: Felffalusi Mihály 67. sz. 138—139
1719. dec. 6. Leiden: Enyedi István 86. sz. 172—173
1720. ápr. 3. Franeker: Ruardus Andala 194. sz. 357—358
1720. máj. 5. Kendilóna: Csernátoni G. Dániel 91. sz. 185—186
1720. jún. 1. Odera-Frankfurt: Krizbai D. Mihály 151. sz. 293—294
1720. júl. 21. Gernyeszeg: Kovásznai Péter 152. sz. 294—295
1720. jún. 22. Bécs: Felffalusi Mihály 68. sz. 139—140
1720. aug. 28. Gernyeszeg: Nánási András 99. sz. 197
1720. okt. 25. Leiden: Enyedi István 87. sz. 173—175
1720. dec. 5. Felenyed: Nánási András 100. sz. 198—199
1720. dec. 6. Leiden: Kamarási Pál 153. sz. 295—296
1721. márc. 15. Franeker: Ruardus Andala 195. sz. 358—359
1721. ápr. 9. Leiden: Kamarási Pál 154. sz. 296—297
1721. jún. 9. Halle: Michael Alberti 196. sz. 359—360
1721. júl. 2. Bécs: Enyedi István 88. sz. 176—178
1721. júl. 15. Utrecht: Pataki Sámuel 155. sz. 298
1721. júl. 19. Bécs: Enyedi István 89. sz. 179—180
1721. júl. 21. London: Bethlen Imre 156. sz. 298—299
1721. aug. 23. Bécs: Enyedi István 90. sz. 180—181
1721. aug. 28. Odera-Frankfurt: Krizbai D. Mihály 157. sz. 299—300
1721. aug. 30. Franeker: Nánási András 101. sz. 200—201
1721. szept. 23. Leiden: Kamarási Pál 158. sz. 300—301
1721. okt. 8. Debrecen: Csernátoni G. Dániel 92. sz. 186—187
1721. nov. 21. Odera-Frankfurt: Csernátoni G. Dániel 93. sz. 187
1721. nov. 21. Odera-Frankfurt: Krizbai D. Mihály 159. sz. 302
1721. dec. 15. Odera-Frankfurt: Borosnyai L. János 160. sz. 302—303
1722. febr. 20. Odera-Frankfurt: Csernátoni G. Dániel — Vajna Miklóshoz 93. sz. m. 187—188
1722. máj. 15. Franeker: Nánási András 102. sz. 202—203
1722. jún. 4. Odera-Frankfurt: M. Vásárhelyi Baba Ferenc 161. sz. 303—304
1722. aug. 4. Gernyeszeg: Bikfalvi P. Zsigmond 162. sz. 304
1722. aug. 14. Sorostély: Gyulai Ferenc 163. sz. 305—306
1722. aug. 21. Leiden: Csernátoni G. Dániel 94. sz. 188—189
1722. nov. 22. Odera-Frankfurt: Borosnyai Nagy Márton 164. sz. 306—307
1722. dec. 1. Nagyenyed: Szilágyi Sámuel 105. sz. 209
1723. márc. 25. Odera-Frankfurt: Wásárhelyi P. Mihály 165. sz. 308
1723. júl. 21. Gernyeszeg: Vajna Miklós 122. sz. 245
1723. júl. 24. Gernyeszeg: Vajna Miklós 123. sz. 246
1723. aug. 18. Debrecen: Vajna Miklós 124. sz. 246—247
1723. okt. 20. Odera-Frankfurt: Nánási András 103. sz. 203—204
1723. okt. 24. Franeker: Bikfalvi Zsigmond 166. sz. 309
1723. okt. 28. Leiden: Csernátoni G. Dániel 95. sz. 189—192
1723. nov. 7. Franeker: Vajna Miklós 125. sz. 247—248
1724. febr. 8. Zürich: Zágoni Gábor 167. sz. 310—311
1724. ápr. 4. Franeker: Vajna Miklós 126. sz. 248—250
1724. ápr. 19. Bethlenszentmiklós: Bethlen József — Bikfalvi Zsigmondnak 166. sz. m. 309—310
1724. szept. 1. Franeker: Vajna Miklós 127. sz. 250—251
1724. nov. 6. Drezda: Teleki József és Teleki Ádám 168. sz. 312
1724. nov. 6. Drezda: Gyulai Ferenc 169. sz. 313

1724. nov. 8. Leiden: Csernátoni G. Dániel 96. sz. 192—193
1725. márc. 26. Leiden: Csernátoni G. Dániel 97. sz. 193—194
1725. máj. 28. Leiden: Csernátoni G. Dániel 98. sz. 194
1726. febr. 13. Bécs: Ifj. Pápai P. Ferenc 32. sz. 74— 76
1727. ápr. 7. Odera-Frankfurt: Huszti András 170. sz. 313—315
1727. okt. 22. Utrecht: Lészfalvi József 171. sz. 315—316
1727. dec. 6. Odera-Frankfurt: Huszti András 172. sz. 317—318
1728. júl. 10. Franeker: Pókai Benjamin 173. sz. 318—320
1729. júl. 28. Utrecht: Szathmári Pap Zsigmond — Teleki Pálhoz N. G. 21. sz.
1728. ősz: Szilágyi Sámuel 106. sz. 210—211
1728. dec. 7. Huszt: Nánási András 104. sz. 205—206
1728. dec. 14. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 107. sz. 212—214
1728. dec. 14. Odera-Frankfurt: Huszti András 174. sz. 320—321
1729. jún. 28. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 108. sz. 214—216
1729. aug. 3. Szeben: Székelyhídi N. Mihály 128. sz. 255—257
1729. dec. 4. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 109. sz. 216—218
1730. ápr. 8. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 110. sz. 218—220
1730. aug. 12. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 111. sz. 221—223
1730. aug. 13. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 112. sz. 223
1730. dec. 30. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 113. sz. 224—225
1731. szept. 1. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 114. sz. 226
1731. okt. 5. Halle: Székelyhídi N. Mihály 129. sz. 257—261
1731. nov. 16. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 115. sz. 227—228
1732. márc. eleje: Szilágyi Sámuel 116. sz. 228—230
1732. márc. 24. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 117. sz. 230—233
1732. ápr. 8. Halle: Gyulai Ferenc 175. sz. 322—323
1732. máj. 6. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 118. sz. 233—234
1732. máj. 6. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel — Teleki Lászlóhoz 118. sz. m. 235
1732. júl. 4. Halle: Székelyhídi N. Mihály 130. sz. 262—263
1732. júl. 30. Halle: Székelyhídi N. Mihály 131. sz. 263
1732. aug. 4. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 119. sz. 235—238
1732. aug. 4. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 120. sz. 239—240
1732. nov. 2. Odera-Frankfurt: Szilágyi Sámuel 121. sz. 240—241
1733. febr. 4. Halle: Székelyhídi N. Mihály 132. sz. 264—265
1733. máj. 20. Kolozsvár: M. Vásárhelyi Baba Ferenc 176. sz. 323—325
1738. júl. 4. Leiden: Sófalvi József és Deáki Sámuel — Teleki Ádámhoz N. G. 22. sz.
1740. márc. 24. Odera-Frankfurt: Técsi Dániel 177. sz. 326—327
1741. jan. 3. Utrecht: Székelyhídi N. Mihály 133. sz. 265—269
1750. aug. 25. London: Mező János 178. sz. 327—328
1750. aug. 25. London: Mező János — Teleki Annának 178. sz. m. 328—329
1750. aug. 25. London: Mező János — Ötvös Máriának 178. sz. m. 330

UTÓSZÓ

Szegedi diákok egy csoportja közel háromszáz évvel korábbi elődök után nyomozva talált rá a Magyar Országos Levéltárban őrzött, értékes, régi dokumentumokra: külföldön „bujdosó" régi magyar egyetemisták majd kétszáz, s professzoraik és más külföldi tudósok másfél tucat levelének kéziratára. Nem mulaszthatjuk el, hogy itt, kötetünk végén ne szóljunk valamit egyáltalán a peregrináció intézményéről, a korról, de különösen a levelek tárgyáról s a címzett és a fontosabb levélírók személyéről, végül e kötet kiadásának körülményeiről, munkánkról.

A „bujdosás" és a Teleki fiúk

A kötetünkben közölt dokumentumok túlnyomó többsége külföldön tanuló, egyetemjáró diákok missilis levele; főként a patrónusnak, s részben a családtagoknak, barátoknak szánt útibeszámolók. Az egyetemjárás velejárói, mint az utazási naplók, albumok, előadási jegyzetek, matrikula-bejegyzések stb. Napjainkra kevés számú ilyen levél maradt fenn a régi századokból, pedig rendkívül gazdag anyagot őriznek, mely különösen nélkülözhetetlen a művelődéstörténet-kutatás számára.

Egy kötetnyi, az enyészetet elkerülő, értékes peregrinuslevelet bocsájtunk most közre. Mintegy negyven évet fog át a gyűjtemény, eseményekben gazdag időszakot: az 1711-től 1750-ig terjedő keserves, de mégis hősies éveket. Az 1711-es kezdő dátum lehet éppen véletlen is, de talán mégsem az. A Rákóczi-szabadságharc bukásának éve a levélírók s a címzett szűkebb pátriájában viszonylagos-ideiglenes nyugalom kezdetét jelzi, egyik levelünk szavaival *a sok háborúságtól való Erdély megcsendesedését.* Még nincs vége a háborúnak, s máris megindul a küzdelem a szellemi értékek megmentéséért, az újjáéledésért. Mélyen az erdélyi hanyatlás korában vagyunk, amikor nem él már a tudománypártoló kancellár, Teleki Mihály, a fejedelemség politikájának igazi irányítója; Tótfalusi Kis Miklós, az „Erdélyi Féniks" is halott; Bethlen Miklós távoli börtönben sínylődik; már csak az öreg Pápai Páriz Ferenc munkálkodik – néhány évig hatékonyan – a nagyenyedi kollégiumért, a színvonalas oktatás, könyvkiadás, kultúra ügyéért. Mégis: e nagyságok árnyékában éltek s működni kezdtek olyan utódok, akik nem hagyták halálra ítéltetni Erdélyt.

A Teleki fiúk is – adataink, tudomásunk szerint főleg kulturális téren – igyekeztek apjuk nyomdokaiba lépni: a négy fiú egy-egy kollégium kurátora lett, s tisztét igazán nemcsak formálisan töltötte be. József Gyulafehérvárott s Marosvásárhelyt, Pál Kolozsvárott, László és Sándor pedig Nagyenyeden buzgólkodott a hazai iskolázás színvonalának megtartása érdekében.

Bethlen Gábor „fejedelmi kollégium"-alapításával egyidőben rendszeressé vált a hosszabb kiutazás külföldi egyetemekre; a hazai középiskolai-kollégiumi tanulmányok folytatásaként ez az *akadémiai peregrináció* pótolta azt, aminek hiányát Apácai előtt és után is sokan panaszolták: a hazai felsőoktatást. Így Kelet-Magyarország és Erdély számára biztosítva volt a nyugat-európai protestáns iskolai, egyházi és tudományos élettel való kapcsolat, a szellemi mozgalmakkal való együtthaladás s ennek révén igazi nemzeti kulturális értékek megtartása és továbbfejlesztése. Olykor-olykor a peregrinációs szálak elszakadtak, a század vége felé pedig a bécsi udvar nehezítette meg nagyon a külföldre jutást. Új szálak fölvételét aztán többször, többen is megkísérelték.

Az 1690-es években T e l e k i P á l erőfeszítései voltak a leggyümölcsözőbbek. Ő több egyetemen „buidosva" végigudvarolta a fejedelmi és királyi udvarokat, a különböző rendeket (még az ausztriaiakat is) és a nagy tudósprofesszorokat, hogy felhívja a figyelmet a török iga alól alig felszabadult, de egy másik jármot máris a nyakába vett ország szomorú sorsára. Már ő sem csak a saját nevében írt, szólt és tett: az erdélyi előkelők és egyházi vezetők megbízását is teljesítette, amikor a protestáns külföldhöz fordult segítségért.

A tudós világ és a Telekiek – mondhatnánk: az értelmiség és a politika összefogásának lehetünk tanúi több hullámban is. Szerves részei ezek az akciók Erdély néha majdnem reménytelen, de hősi küzdelmének az életben maradásért, a politikai és műveltségi önállóság minimumának megőrzéséért.

Az ilyen nekigyűrkőzések, szervezkedések közül a mi kötetünk szempontjából az 1713-ban kezdődő a legfontosabb. Ekkor az enyedi professzorok és Teleki Sándor együtt folyamodtak *a legfenségesebb, leghatalmasabb, legmagasztosabb, igen nagy befolyású legjelesebb és legnemesebb Királyok, Vezérek, Fejedelmek, Rendek, Karok és Előkelők, irántunk legjóindulatúbb, legszívélyesebb, legkegyelmesebb Urainkhoz*, hogy az elgyengült Erdélyt és iskoláit, egyházát megmentsék. Hivatkoztak a hosszas háborúkra, a kollégium tűzvész okozta pusztulására, a könyvtár feldúlására, Bethlen Gábor alapítványának elveszésére, a jövedelem elfolyására, jogtalan kicsalatására vagy elrablására. A kérelem személyes előterjesztésének feladatával most nem nemes ifjakat bíztak meg – mint utoljára éppen Teleki Pált és társait. Ifj. Pápai Páriz Ferenc és Ajtai András indult útnak; s az előbbi, mintha önmagát és patrónusát egyszerre biztatná egyik korai levelében, éspedig őszintének ható pátosszal: *Én igen jó reménségben vagyok, hogy az Úr Istenes szándéka nem lészen sükeretlen . . . magam penig csekély capacitásom szerint valamit a közjóra, kivált porban levő Collegiumunk consolatiojára vékony szolgálatommal continuálhatok, semmit el nem mulatok, sőt örökké való boldogságnak tartanám, hacsak legkisebb subjectum lehetnék is azon Collegiumnak porból való fel emeltetése iránt* (10); később is azon igyekeznek, hogy *az Úrnak ne szakadgyon félbe el kezdett munkája.*

Ezzel a segélykéréssel nem a legjobbkor fordultak a Nyugathoz: még folyt a spanyol örökösödési háború, s ez Poroszországban, francia földön és Angliában a királyváltozások ideje. *A hallei beneficium* megszerzése is reménytelen, mert *a Berlini udvar a svécusban kapván és kemény hadakozásban elegyedvén, mikor gázol ki belőle, a jó Isten tudgya; addig semmire sem mehetünk* (27). Angliában is súlyos pártviszályok dúlnak, különösen 1715 körül, és zavaros viszonyok fogadják a segélyért folyamodókat. 1717-ben az ifjú Pápai mégis arról számolhat már be, hogy a kollégium számára gyűjtött *Collectának mintegy 4000 font sterlingig (egy font circiter 10 magyar forint) bé jött, mely pénz*

jó securitás alatt Bankoban tétetett. Olykor az is nehezítette a helyzetüket, hogy más nemzetek fiai is – mint a lengyelek – hasonló ügyben fáradoztak.

A nagyenyedi kollégium felemelésén, majd a rendszeres német–holland–angol peregrináció újraszervezésén munkálkodó Teleki Sándor talán kevésbé jelentékeny alakja a kornak, mint sok más főúr, akár fivérei (különösen Pál – aki maga is hosszabban időzött külföldön, s akinek erről az útjáról és későbbi kulturális-diplomáciai tevékenységéről id. Nagy Géza publikált közel fél évszázaddal ezelőtt becses dokumentumokat; nem véletlen, hogy mi, a közlő régi engedélyével, fotómásolatban újra kiadjuk kötetünk függelékében ennek a ritka kiadványnak Teleki Páltól származó, ill. neki vagy róla szóló iratait). Hogy mégis Sándor kerül előtérbe a jelen kötetben, annak igen egyszerű az oka: Magyarországon őrzött és eddig kiadatlan anyagot ebből a körből kizárólag olyat találtunk, ami Bethlen Miklós vejének, Teleki Sándornak a személyéhez kapcsolódik. Úgy látszik, az ő mecénás szerepét sem szabad lebecsülnünk, s különösen feltűnő, hogy milyen sokáig és szívósan munkálkodott az apjával, apósával, fivérével közös ügyön. Négy évtizeden át az ő kezében futottak össze a család – és részben egész Erdély – külföldi diák-tudós kapcsolatainak szálai; a levelek az ő gondos gyűjtésének köszönhetően maradtak fenn – aligha csak valami különös véletlen folytán – a Teleki család marosvásárhelyi levéltárában, ma Budapesten, az Országos Levéltárban. (Az anyag mai jelzete: „OL, Teleki cs. mvhelyi lt., új rendezés, P 658, 12. cs. 2832–2909. Külföldön tanulók levelei"). Sok diák indult útnak Teleki Sándor hivatalos passzusával a zsebében, tanult az ő jóindulatát élvezve. Neve garancia volt a professzorok előtt. És nemcsak diákjaival levelezett rendszeresen, hanem a külországi tudós-tanárokkal is. A alumnusok pártolására idehaza is sok ismerősét igyekezett megnyerni. Családja mecénás hagyományait folytatva tehát nem kis szerepet játszott a XVIII. századi erdélyi értelmiség képzésében. Kapcsolataiból és sajátkezű jegyzeteiből sejteni lehet, hogy érzékeny volt kora problémái iránt, igyekezett lépést tartani a tudományos, a gyakorlati fejlődéssel. S mondhatjuk – a legjobb értelemben – a divattal is; valószínűleg éppen a kötetünkben közölt levelekből sokan fölfigyelnek majd, például a kertépítés iránti fogékonyságára. Mi – az egész ügy szempontjából, amit felvállalt és fél évszázadon át szolgált – mégis azt tartjuk a legfontosabbnak, hogy megtett minden tőle telhetőt a „szakember-utánpótlás" bizosításáért; s nemcsak a pap és a tanár, hanem az orvos, patikárius vagy a jogász is olyan specialistának számított a szemében, akire nagy szüksége van az országnak.

A közölt levelek – majdnem kivétel nélkül – olyan beszámolók, tudósítások, melyek újság-funkciót is betöltöttek; friss információik révén biztosították a híráramlást Európa és Erdély között. Ez a folyamat nem volt egyirányú, hanem kölcsönös információcsere – szóban és írásban. A fejlettebb Európát megjárt diák valamilyen új szűrőn át, új nézőpontból, s nem kevés intellektuális többlet birtokában szemléli a körülötte történteket. A levelek nem szépirodalmi igényű és értékű művek; Mikes Kelemen-i sorokat is hiába keresnénk bennük. Figyelmesen és találóan megfogalmazott közlések, gondolatok, leírások azonban előfordulnak, néha élményszerű előadásmódban, olykor lírai betétekkel.

„Köztörténeti" szempontból a levelek újdonsága nem a politikai események felsorolásában van (bár számos olyan adatra bukkanhatunk, amelynek korabeli hazai ismeretét eddig föl sem tételeztük), hanem abban, hogy – bár nem a történetíró vagy a politikus, de nem is az átlagember, hanem a jövő ér-

telmisége szemléli környezetét, az eseményeket, és „éli, láttatja korát". Az akkori idők tanult fiatal magyarjának gondolkodás- és látásmódját ismerhetjük meg s azt, hogy mennyire képes eligazodni a mindennapokban és a „nagypolitikában". A levélírók persze különböző alkatúak és képességűek; tájékozottságuk sem azonos értékű; van aki a felszíni jelenségeket észleli csupán és szinte szolgai módon sorolja fel az éppen aktuális politikai eseményeket; mások viszonylag széles látókörrel, átfogóbban gondolkodnak, észreveszik az összefüggéseket, elemeznek, következtetéseket vonnak le. – Együtt, az egész levelezésből tényleg egy korszak jelenik meg szemünk előtt, ha néha csupán mozaikszerűen is, kis és nagy embereivel, hétköznapjaival, s mindenekelőtt az először látott országok, városok sajátos levegőjével, az öröm és honvágy között hányódó utas változó hangulataival.*

A politikától a „mercaturáig"

Levélíróink híranyaga rendszerint két forrásból ered: egyrészt a korabeli újságokból, a főleg angol nyelven és franciául nyomtatott *Novellák*-ból (nemegyszer az újságkivonatot önálló egységként csatolják a levélhez); másrészt a *titokban beszélik, amint mások referálják*-szerű értesülésekből, amelyeket később megerősítenek vagy cáfolnak a hitelesebb hírek. Még a „hírszolgálattal" kapcsolatos elégedetlenség is hangot kap – *... ami a statisztikákat és az országok dolgait illeti, azokban nékünk keveset adnak tudtunkra* – panaszolja egyik levélírónk. (27, 117, 129, 133)

Inkább az elsőfajta hírek nyomán szerez tudomást Erdély a nagyobb h a d j á r a t o k ról, az északi, majd a spanyol örökösödési háború, a török–velencei, az osztrák dinasztikus és a lengyel örökösödési háború sok részletéről. Rövid hírösszefoglalót kapunk például 1712 júliusából afelől, hogy *Anna Asszony a franciával békességet kötött, s intimálta a dánusnak, hogy revocállya hadait, de* az *nem cselekedte,* és *a svécus még Benderben mulatoz, talám nemis gondolkozik már hazájában;* viszont *a dánus az Brémai Ducatust el akarja tölle foglalni... a muszka penig Pomerániában Stettint hasonlóképpen praetendálylya,* mialatt *Helvétia egymást emészti* – pápai támogatással, hiszen a katolikusoknak *eddig 25 000 scudit küldött hadi költségre (9).* Végigkísérhetjük a különböző hadmozdulatokat, városok bevételét, csatákat, pl. 1715 őszén *a töröknek igen nagy progressusa volt ezen a campanián Moreában a Velencés ellen,* mert rövid idő alatt elfoglalta *Corinthust* hét másik helységgel egyetemben; sőt az a veszély fenyeget, hogy *romlott hazánkat akarja tavasszal megzavarni,* de *talál* majd *Muszulmán Uram dolgot mig Bécset megszállja,* mert készül már ellene a nemzetközi összefogás: a császárnak ui. nagy hadserege van Magyarországon, *melynek száma a jövő tavaszon felmégyen száz ezerre,* sőt *a Bavariai Elector is 15 000 emberét készen tartja ezen szükségre,* s a porosz király hasonló segítséget ígért stb. (27).

Íme két példa a bonyolultabb hadi-híranyagok közül; az utóbbi persze a hazai összefüggések okán érdemli meg a kiemelést. – A kuriózus „színesek" se

* Lehetetlen a levelek információözönét — még témakörökre bontva is bemutatni, mégis kíséreljük meg az érintett témák csoportosítását. Hivatkozásunk levélszámokra nem jelent kizárólagosságot, pusztán figyelemfelkeltést. A látszólag ötletszerűen kiragadott idézeteket is csak *mustrának* szántuk. Az utószóban az idézetek átírásában a mai helyesíráshoz közelítettünk.

hiányoznak közben. Aligha komoly információs szándék vezette annak a levélírónak a tollát, aki a spanyol örökösödési háborúban egy rajtaütés következtében a franciák *rabságába* került *5 generális*nak még a neveit és előneveit is leírja, majd rang szerint a többi fogoly számát (19). S még kevésbé lehet politikai, vagy más komoly célja annak, aki 1727-ben a porosz király katonaságának felsorolása végén külön szól arról, hogy van *három batalion Goliátja*, akikről gúnyverset is készítettek, s ezt nem mulasztja el följegyezni levélírónk.

(„Mit keresel, Frigyes, itt a gigászok nagy seregével,
Hát Jupiterrel akarsz megmérkőzni talán? . . .
Nagydarab embertől sose rettenj vissza, vitézem,
Többnyire teste erős, benne a lelke silány". – így hangzik a latin pasquilus kezdete és vége – mai magyarításban.) (172)

Békésebb időbe kalauzol 1730 nyarán a lengyel király fényes seregszemléjének leírása (111). De nemcsak öröm a b é k e : a *gyalázatos Trájectumi békét* többször emlegetik, és egy-egy fegyverszünettel járó bonyodalmakat is igyekeznek érzékeltetni. 1730 decemberében például így kezdi hosszas kommentárját Szilágyi Sámuel: *A Fsgs Császár és a Spanyol Király között tavaszig valo armistitium van, de még a békességnek semmi mediumát nem találhatták. A Fsgs Lengyel Király is a spanyol mellé állott a Sevillai confederatióban. Ezt alig lehetne el hinni, de certe certius constal* (tehát: igencsak biztos, hogy így van), *oka pedig ez . . .* – s itt következik az összekuszált viszonyok, az okok és a lehetőségek sorolása (113).

A királyi u d v a r o k életébe is betekinthetünk. I. Frigyes betegsége aggodalommal tölt el sokakat, mert *véletlen halála nagy változást causálna* (13). Hamarosan a poroszok és a reformátusok nagy gyászára a király *elnyerte a mennyei hervadhatatlan koronát* (14). I. Frigyes Vilmos trónrakerülésével aztán kezdetét veszi a porosz militarizálódás hosszú folyamata. Ettől fogva gyakran olvashatjuk, hogy a király *minden jövedelmét a militiára fordittya*, s számára *itt egyéb ember nem oly igen kedves, mint a katona; ez a Kgymes Urunknak szive, lelke.* Már-már a királyi ösztöndíjak is veszélyben forognak: fölmerül, hogy talán vagy *2 szálas Czelnai ifjú legény praesentálásával* a peregrinusok több kedvezményt érhetnének el (22, 24, 48, 110).

Értesülünk királyok és fejedelmek látogatásáról, pompás fogadtatásáról; így Péter cár európai körútjáról, ki is 1717. október elején *volt Berlinben, kit a Király nagy pompával, álgyulövésekkel acceptált; jött volt oda Hollandiából, két három napok mulatása után pedig elment Dantzkára* (78, 12). Az udvari dolgok közt is akad, amit bizonyosan a szenzáció kedvéért adnak hírül. Így az az eset, amikor (1730-ban) az angol királyhoz *Indiáról jött egy király, hogy soldját letégye, és újabb praesidiumát implorálja, kinek hét szolgája van, de mind a hét mezitelen, nisi hogy elől kötőt viselnek. Maga* (az indiai) *király is csak egy skarlát köpenyegben jár, és szönyeggel béteritett padon fekszik . . .* (111). Figyelemmel kísérhetjük a trónviszályokat, politikai ö s s z e e s k ü v é s e k e t, mint a híres angliai konspirációt 1715-ben. Az összeesküvők ki akarták irtani a királyi házat s az összes külföldi protestánst, olyan praktikával, *hogy éjtzakának idején a város négy felől meggyujtassék, és a tűz miatt lévő lárma alatt a király palotáját, bánkót, aerariumot és a tornyot (ez a neve a hostátban lévő Fortaliciumnak, melyben sok nevezetes rabok vannak . . .) megostromolják és azután a Praetendenst introducalják* (27, 84,

117, 129, 175.). Hírt kapunk a korzikai *rebellisek* lázadásáról (113–119), a szardíniai zavargásokról (119), a csúfos véget érő janicsárlázadásról (113), s a cári rendszer hatalomféltésből eredő kegyetlenkedései közül a Dolgorukij-család kiirtásáról (117). A lengyel ügyeket elég egybehangzóan kommentálják (117, 164), a sztereotíp vélemények közül a legtömörebb ez: *A lengyel urak szokások szerint tsak veszekednek.*

A házasság mindenkor eszköz a politika számára – legalábbis a fejedelmi házasságszerzés bonyolult szövevényét néha éveken át lehet és kell is követni, ahogy azt egy-egy levélíró diák meg is kísérli. A porosz király házasságpolitikája pl. így rajzolódik elénk: az eredeti szándéknak megfelelően *az angliai király követtye* Berlinben járt, *hogy . . . az lejendő házasságot munkálódgya* (110), egy év múlva azonban *a házasságbéli duplás conjunctióból* nem lett semmi, mert – idővel, fordulván a kocka – a porosz király *mindenik leányát el mátkásitotta, s az a híre, hogy a királyfi is Curlandiába házasodik* (115), de végülis *a béverni herceg leányát* jegyzi el (117). Igaz, a *Kron Princ* közben szökni akart Angliába mátkájához, terve azonban lelepleződött, s atyja hosszas *árestom*mal (*Küstrin* várában) bünteti az engedetlenkedőt (117, 129, 175). Egy Kelet-Európát is érintő házassági terv a katolikus egyházfő beavatkozása révén időlegesen meghiúsul: *Az angliai Praetendenst a pápa Rómában tartya, ezt az kiis most meg akart házasodni, akarván venni edgy lengyel Sebetski* (Sobieski) *nevű fejedelem leányát, de a Császár in gratiam Regis Angliae nem akarja engedni, hanem mikor az a desponsalt Fejedelem asszony Slesiából Italia felé titkon barát köntösben Tyrolison által ment volna, lefogatta* (83).

Természetesen politikai kuriózumok, pletykák is előfordulnak, pl. a királyfi eljegyzésén a porosz királynak *igen jó kedve lévén annyit talált volt a jó magyar borbul innya, hogy a köszvény esmét környékezte volt a kezit* (175). Angliában pedig egyik nap a *király menye Londinumban az utcán menvén edgy mérges pápista a Jacobus részről való azt mondgya a fejedelem asszonynak, mit kevélykedik oly igen, mert meglehet ugyan hogy Németországban edgy fejedelem asszony legyen, de Angliában többet nem ér, mint edgy földozó vargának a felesége* (84). Egy másik, melynek politikai következménye is volt: *Még nem consummálodatt a spanyol és a császár között való békesség, kivált hogy a pármai hercegasszony meg tsalatott opiniójában, aki megholt urától gravidának fingálta magát, de eventus conatus irritus fecit; ki ellen mérges passquilus jött ki, ubi demonstratum est Ducissam intra decem menses gravidam, nil nisi ventum peperisse* (azaz: terhesnek hazudta magát, de a fejlemények meghiúsították törekvéseit: mérges gúnyirat jött ki ellene, amelyben előadták, hogy a tíz hónapig terhes hercegnő semmit sem szült, csak szelet) (115).

Gazdasági kérdésekben már nem ilyen tájékozott az erdélyi diákok legtöbbje. Mélyreható elemzéssel alig találkozunk. Főleg a megélhetésüket is érintő, felszíni jelenségeket észlelik: a pénz értékének állandó ingadozását, a pénzbeváltás nehézségeit, veszteséges voltát (*csak ne kellene válogatott szép aranyaimat négy német forintban vesztegetnem* – bánkódik egyikük – 4, 5, 7, 27, 125, 133). A járványokról (2, 78, 85, 87, 111, 133, 147, 153) és a különböző természeti csapásokról is inkább az őket súlyosan érintő áruhiány és a drágulás jut az eszükbe. Ennek köszönhető viszont egyebek közt, egy 1741-ben Utrechtben készült, szinte teljességre törekvő „összehasonlító ártájékoztató", mely előbb leszögezi: *felette nagy drágasága vagyon minden naturálénak.*

S részletekkel folytatja: *egy font rocken-bródt mégyen szinte 4 polturákon, a búzakenyér pedig sokkal drágább* (bár tíz évre való gabonát tartogatnak a belgák, a háborútól félvén). *Egy font ökörhús circiter 10 polturákon jár, . . . a majorsághús szörnyű drága; a vadhús felette ritka, egy nyúl elkél egy aranyon. Egy font irós, vagy kenyérrel ehető vaj, mely csak tavaly is 6–7–8 poltrákon járt, most kél 20 poltrákon; azt jövendölik a városiak, hogy tavaszig egy forintra felmégyen az ára: mert a marhák ittis eldöglöttek éhség miatt,* további oknyomozás során szóba kerül *a tavalyi hosszas és kemény tél,* majd az árvíz, s hogy ráadásul a folyók és csatornák *most annyira befagytak, hogy egyszeri herba-théé vagy kávé italra való vizet 6 polturákon adtak* (133).

A diákok nagyon drasztikusan és közvetlenül észlelik a nyugati országokban – főleg az ökonómia és a kereskedelem terén – azt a bizonyos fáziskülönbséget. A kinti gazdagság híre ellenére – félve *mennek a hollandiai drágaságra;* de természetesen észreveszik Magyarország–Erdély elmaradását az ottani állapotokhoz képest. Az ifjú Pápai Páriz Ferenc a különbség okát logikusan magyarázza: . . . *de az erdélyi commercium csak a Marosig és Küküllőig, ritkán a Dunáig és a Havasokig szolgál, annál inkább ily messze nem extendálódik; históriából sem olvassuk, hogy valaha a magyar a commerciumért fáradott s hadakozott volna, mint más nemzetek, kik mostis gazdagon floreálnak, mert minden felé nagy commerciumok* (25). Pápai tehát fölismerte a polgári fejlődés egyik előfeltételét a kereskedelem dinamikus fejlődésében – igaz, jó pár évvel Bethlen Miklós után.

Religio, Ecclésia; skólák, peregrináció

A vallási ügyek sokszor jelentkeznek a politikai élettel összefonódva. Hallhatunk vallási alapon kitört polgárháborúról Svájcban (8), politikai meggondolásból történő vallásváltoztatásról (71), s arról, hogy Otrokocsi Ferenc a negyedik és principális reformátor akar lenni (4); ugyanakkor az ajánlólevelekből *Enyed maradgyon ki ob rationes itidem politicas, mert ez a név ama perversus Socinusért* – kinek neve még 1715-ben is kísért – *igen odiosum, eddigis sok helyt akadtanak meg benne.* (26) A protestánsok üldözése gyakori téma (116, 118, 157, 175); a salzburgi püspök élen járt ebben: . . . *mindeneket el vévén, zöld kalapot tsináltatván számokra, s borsoval lövöldöztetvén sokat ki, többen jöttek ki nyoltz ezernél.* A porosz király sokukat támogatja, sőt letelepedési segélyt is ad számukra, *az férfiaknak napjára 15 krajtzárt, az asszonyoknak és leányoknak tizenkettöd felet, s a gyermekeknek penig nyolczad felet rendelt, a mig Prussiában helyben jutnak* (175). Templomok több ízben cseréltek gazdát, mint például 1711 augusztusában *az hegyek allyán valoban szedegetik vissza a jesuiták a templomokat,* melyeket *Rákóczi uram az miéinknek cedált,* hogy *azok rehabeáltassanak* (3); vagy 1719-ben a *Palatinus Elector az Hejdelbergi Reformátum Templomot az el mult nyáron a reformátusoktól el vette,* visszaadni nem akarta, pedig a vestfáliai béke kötelezte rá. Az egyezmény betartására a porosz és angol király, valamint a holland rendek *papista templomok* elvételével próbálták kényszeríteni a pfalzi választófejedelmet (86). De olvashatunk a valdensek és a jezsuiták üldözéséről is (111–115). Hírt kapunk a pápaválasztás (XII. Kelemen) nehézségeiről, a kardinálisok tehetetlenségéről és fényűző életmódjáról *(még eddig mást nem tettenek, noha nagy*

pompával gyültek egybe), megismerhetjük név szerint az éppen akkor Rómában tartózkodókat (110, 111, 121).

Magyar iskolák – de főleg az enyedi kollégium – és a külföldi egyetemek kapcsolatának történetét különösen sok új adalékkal gazdagítják a közölt peregrinuslevelek. Ide tartozik a peregrinus életforma szinte szociografikus leírása: az utazás viszontagságai, az útvonalak, a járványok vagy drágaság miatti útvonalváltoztatások; a megérkezés körülményei, beiratkozás az akadémiára, a beneficium elnyerésének nehézségei. (Ezek időtartama egyetemenként változó, s azt is megtudhatjuk, hogy ez a juttatás hol milyen kedvezményekkel jár; pl. 26) Elnyerésükhöz az otthoni kurátor ajánlólevele volt szükséges, amelynek értékét többször hangsúlyozzák: *Az úr bizony Jablonski uram előtt az felső polczon vagyon* (6), vagy: *látom aestimálják Nagtoknak nevét és levelét ittis* (33). Bár olykor a pecsét nagysága inkább számított (145). Az ottani professzorok, közvetítők szívesen veszik Teleki ajándékait: könyvet, kardot, bort, sajtot stb. (6, 11, 13, 20–22, 190). Sokszor panaszkodnak a diákok a beneficiumot, vagy *gratuita mensát* osztó ephorusok hatalmaskodására, visszaéléseire. Kilincselés, megalázkodás várt gyakran rájuk (62, 63, 82) – és mindig több volt az igénylő, mint a férőhely (126). A menza sem túl bőséges, az étel pedig *német szagú* (44, 60, 151); *én ugyan a király convictoriumában eszem . . ., de a Titulusnak nem felel meg a Vitulus, nem obstante, hogy királyé, csak egy erdélyi szegény legény asztalával örömest el tserélném. Nem ok nélkül írta volt edgy ide fel bujdosó szegény magyar legény felölle ezt a Disticont: Regius ille quidem locus est, & Regia mensa, sed cibus in mensa Regius ille deest.* (Bizony, királyi az a hely; királyi az asztal, de az asztalról hiányzik a királyi étek. 74). A diákok élet- és lakáskörülményei sem a legkedvezőbbek (24, 86, 133): *telelni ezekben a nyári belga házakban valoban sanyarú,* mert *a házak nem annyéra a hideghez, mint a tziffrasághoz alkalmaztattanak.* Alkalmuk nyílik a különböző népek vendégszeretetének összehasonlítására is: *ezek a belgák oly hideg emberek . . . Germánia szegényebb, mégis jobb szivel láttya az idegent* (25, 95). A levelek, a pénz továbbítására kiépült közvetítőhálózatot is feltérképezhetjük. A levélváltások időtartamáról, Teleki válaszleveleiről is így szerzünk tudomást (45, 47, 68, 90, 135). Alig akad a kezünkbe olyan levél, amelyben a diákok ne kérnének pénzt. Külön tanulmányt érdemelne azoknak a nyelvi fordulatoknak (rejtett és nyílt célzásoknak) a tengernyi változata, amelyekkel anyagi gondjaikat hozzák mecénásuk tudomására. A pénzhezjutás örömének már-már lírai megfogalmazása csendül a következő sorokból: . . . *fordulok az Úr levelének második részére, melyben a fö moso lugnak készitett Cephalica füvek gyengébbek, mert ámbár az elsőben puder helyett korpával hintetett meg parokám, mindazáltal ebben mégis olaj és enyhitö balsamum igirtetik már szinten meg száradt erszényem lágyítására* (16). Szilágyi Sámuel is panaszolva írja, hogy *nem oly erősek szárnyaim, mint mikor hazámbol ki indultam, félek, ne Ikarust kellessék, nem a kevélység, hanem a költségtelenség miá követnem.* (107) A nyelvtudás fontosságát nem győzik hangsúlyozni (24, 72–74, 119); tanulásuk célját is többször megfogalmazzák: a köz szolgálata (10, 44, 132, 142); s figyelemre méltó pályaválasztásuk indokolása is (119, 121). Soraik nyomán bepillanthatunk a különböző egyetemek életébe, tanulmányozhatjuk az oktatás rendszerét. Sokuknak adatott meg, hogy több akadémián is tanulhattak. Hetente csak kétszer tanítottak *ajándékon,* a *privát collégiumért* fizetni kellett a professzoroknak, *a lévén az eö ekéjek* (6, 7).

Az egyetemek rangját professzoraik hírneve adta, színvonalkülönbségük is innen ered (8, 132). Büszkén referálják, melyik tanárnál hallgatnak előadást, kinél tanulnak szívesebben, bár nem mindenki vélekedik egyformán ugyanarról a tudósról (5, 63, 78, 153). A tudóstanár iránti elismerés szól az alábbi sorokból: ... *bezzeg nem úgy sóhajtyák más szegény legények az oda tel való nagy Theologus Professort, Vitringát és Roël Uramat, kik hason mászvais el mennének, ha kölcségek volna. (8)*

Tantárgyaikat ritkán ismertetik összefüggően (119, 174), de az egyetemek professzorait mindig bemutatják (157). A szegényebb diákoknak olykor csak főúri csemeték kíséretében nyílt lehetőségük a tanulásra – bizonyos feltételek mellett (163). Tanulmányuk eredményességének mutatója a disputáció megírása, megvédése (20, 35, 79, 80, 82, 130, 137, 142, 174). Ritkán adják meg a dolgozat címét, leginkább a tárgyat, s a tanár nevét, akinél disputáltak. A költségek fedezésére otthonról kérnek támogatást, s munkájukat szerénykedve ajánlják fel viszonzásul: *tanulásomnak sengéjéből,* vagy *gyenge tehetségemhez képest egy kisded Dissertatiotskát* küldenek haza (142, 174). Ajtai András mindazok nevét felsorolja, akiknek hazaküldött disputációja harminc példányát – köztük nyolc díszkötésűt – szánta (35).

Tanúi lehetünk a diákok összetartozás-tudatának: mindig számontartják, társaik merre járnak, hol tanulnak. Természetesen az irigység, rosszindulat is felüti fejét vélt vagy valós sérelmek miatt (50, 80, 90); s napirenden van az erdélyi és a magyar kollégiumok rivalizálása a beneficiumos helyek elnyeréséért (44, 49, 73, 138). Majdnem mindig megtudjuk a különböző egyetemeken tanuló magyar diákok létszámát (46, 133, 164). A magyar diákok igyekeztek a kollégium jó hírét megőrizni, fogadalmuk is kötelezte őket (99, 123, 140 stb.); különösen vonatkozott ez a *jeget törőkre* (5, 11). A korban szokásos, mindennapos diák-katona összetűzések is szóba kerülnek (56, 75, 129).

A híres „Pápai-ügyről" (az angliai pénzgyűjtés az enyedi kollégium javára) sok szóbeszéd, mendemonda járta. Ez sok tekintetben még ma is tisztázatlan. Sajnos ifj. Pápai leveleinek vonatkozó részei is elég homályosak (16, 31, 32; 88, 101, 102, 125, 158, 167). Ennek kapcsán bontakozik ki az Angliában járt diákok köre (86–88, 102, 153–158). De felmerül a Teleki Sándor és id. Pápai közötti nézeteltérés is (27, 31, 49). A már külföldön tanulók állandóan figyelemmel kísérik Teleki Sándor gyermekeinek tanulmányait, tanácsokat adnak, könyveket javasolnak és küldenek épülésükre (4, 7, 9, 88, 104, 119, 127, 174). Teleki fiának taníttatása ürügyén tárja fel a vezetőréteg képzetlenségét Szilágyi Sámuel: *Másként Msgs Uram a hazában mit tanul az Úrfi, hiszen ott senkiis a haza szolgálattyára el nem készítheti az Urak Fiai közzül, mert azokat a scientiakat quae ad publica patriae negotia moderanda* (tudományokat, amelyek a hazai közügyek intézéséhez) *szükségesek. ott nem taníttyák* (119). Később még egyszer leszögezi: *primo: úgy látom, a theologusnak hazánkban semmi szüki, sőt proportionaliter több vagyon, mintsem a haza interteneálhassa. Secundo: A mi Uraink Gyermekei az ilyenekben detitialnak, holott azokat kellene ad statum politicum instrualni* (az állami élet felé irányítani); *de amint veszem észre, ezen igyekezetem tsak füstöt vét, nem lészen szándékomnak successusa* (121). A nemes ifiak számára két lehetőség kínálkozott, ha peregrinálni akartak, *vagy tudniillik mint Deák az Universitásokon, vagy valami király udvarában qua Nobilis vel Comes aulicus* (mint nemes vagy udvari ember) (88).

A levelekből értesülünk a Teleki család kisebb-nagyobb eseményeiről: születéstől a halálig (19, 32, 89, 94, 95, 103, 104, 110, 116, 135, 154, 166). Még a Teleki–Rádai család közötti nézeteltérés is helyet kap (119). S hogy az enyedi főgondnok mennyire szívén viselte patronáltjai sorsát, mutatja egy személyes hangú megjegyzése egyikük levelén: *Csernátoni Uram levele, melyre választ kellene küldenem, ha hamar, és jót küldhetnék* (96).

A Teleki házhoz fűződő tiszteletüknek – s érdeküknek –, a kollégiumhoz való hűségüknek, hazaszeretetüknek számtalanszor tanújelét adják a messzi távolból (10, 27, 28, 30, 33, 74, 110 stb.). Az 1717-es tatár betörés után Enyedi István hazája iránti aggodalma szemléletes megfogalmazásban: ... *valóban bánnám, hogyha valahogy a Bátyám Uram Bétsi udvari köntöse hazájában való mentiben tatár lasnakká, vagy ködmenné változnék, vagy változott volna, quod Deus avertat* (74). Féltés kap hangot a következő sorokban is: *a novellában vala, hogy Erdélyből és Magyarországból a militiat Olaszországban küldené a Fsges császár, és muszkákat küldene heljekben, húsz ezerig valót, de az a nagy ehető muszka az egész országot meg eszi* (110). A barátság és hazaszeretet összefonódására is találunk szép példát: *mindazáltal mind én, mind az én kedves pajtásom ... mi egymás baráti vagyunk, nemis szakadunk el könnyen, ha tsak a pestis el nem szakaszt. Tsudálkozva tsudalkozom az itt való szép renden, oh vajha ollyat láthatnék hazámban, úgy tetszik meg ujjulnék, sokat discurralunk az én Pápai Alteregommal a jövendőrül* (35).

A n ő i n e m r ő l ritkán esik szó. Legfeljebb Pápai köszönti néha kedvesebben a kis Teleki Juditot már-már évődve-bizalmasan: ... *eddig az kisasszony elis felejtette az én nevemet;* majd ... *eddig talám Judith kisasszonyis gyenge ujjaival az orsót pergeti és a recze kötő apro botocskákat emelgeti* (9, 27. Az utóbbit közölte, és – a szép lírai részletek bizonyságaként – idézte már Jankovics József: AHLH XII. Szeged, 1972, 145.) Csupán Mező János siratja peregrinációja miatt félbemaradt *házasságbéli Debreczeni Szép Szerencséjét* (178).

A könyvektől a botanián át curiosumokig

A levélírók – a klasszikus retorika szabályainak megfelelően – beszámolóikat az ókori szerzők mondásaival, bibliai idézetekkel, ékes latin és magyar szólásokkal, közmondásokkal színesítik. Írnak k ö n y v e k megjelenéséről, könyvesládájuk hazajuttatásának gondjairól. Könyvjegyzéket egyikük sem közöl, csak a könyvvásárlás tényéről tudósítanak, esetleg annak értékét jelzik, vagy könyvesládájuk hollétére utalnak (27, 132). Pápai apja könyvét, a *Pax Crucist* viszi magával ajándékba a bécsi udvarba a hercegnek, az ott raboskodó Bethlen Miklósnak, és másoknak (3, 4); később *Jablonski* könyvét küldi haza a porosz király alapítványairól és egyetemeiről (6), majd címeres mappát Európa minden vidékéről (10), s az 1710-ben alapított hallei gimnázium alapszabályzatát (11). Néhány magyar vonatkozású könyvészeti hírt is ki kell emelnünk: *A trajectumi teológia professzor, Alphen pedig a jövő martiusban Magjar Biblia nyomtatásához kezdet, mellynek végben vitelére Szathmári uramot, a betű metsző deakotis, ki egyszersmind nyomtatniis jól tud, Trajectumban marasztotta* (172); vagy *A Tótfalusi Bibliáit ki nyomtatták Hollándiában, igen szép betűkkel, az árra in exemplaribus két magyar forint* (111). Szilágyi Sámuel Bethlen Farkas Historiáját kéreti Bethlen Eleknétől (119), Zágoni Gá-

bor tudósítja Telekit, hogy *Köles-éri Enchiridion Mathematicumat Kolosvárt ki myomtatta egy Joh. Jacobus Scheuchzerus nevű Medicina és Matheseos Professor* (164), Utrechtből írja Leszfalvi, hogy megjelent egy magyarországi egyháztörténet (Debreceni Ember Pál munkája), melyet Lampe nyomtatott ki (171); Krizbai pedig Cocceus, Lightfoot, Gaillard, Momma vásárlását kéri patrónusától (151).

Orvostörténeti adatokról is beszámolhatunk. Néhányuk Teleki vagy valamelyik családtag betegségének „távgyógyítása": a beteg leírja a tüneteket, a diák megkonzultálja valamelyik híres orvosprofesszorral, s tanácsot és orvosságot küld (általában sem az orvosságot, sem a betegséget nem nevezik meg). Már akkor is javasolták a *Moralis Curát*, s a titoktartás is kötelező volt (35, 161). Tanácsot adnak a kávéivás módjához (26); orvosi kuriózumot olvashatunk egy torzszülött kisfiúról (107). Teleki *patika ládácskát* rendel Pápaitól, aki ezen kívül orvosi *Chirurgikum instrumentumot* is vásárolni akar (18). Enyedi István a *De Medicina Hippocratis mechanica*ból tartott vitát (85). S egy értékes statisztikai adat: 1730 márciusában *Rómában találtatott 60 000 ember beteg és 50 Medicus* (110).

Néhány technikatörténeti érdekesség is említésre érdemes: Szilágyi 1730-ban Frankfurtból küldi ezt az értékes hírt: *Magyar Országon Tömősvart, egy machinát adinvenialtak, mely által négy ember egy nap annyit szőhet, fonhat, amennyit 200 ember, de a Fsgs császárnak a föld népe panaszolkodott iránta, hogy a szegény embernek kenyerit el vészi* (111). Egy új találmány hadászati alkalmazásáról számol be a következő részlet: ... *Strálsundátis ugyan ott Pomerániában nagy tenger mellyeki kereskedő várost majd megh vészi* (a porosz király): *mivel az árokbul a vizet mostan talált új mesterséggel majd ki véteti, hogy könnyen minákot ásottasson a falak alá, a bombákkalis majd a várost belől el égettette* (59).

Botania: A diákok *tudván az Urnak a kerti szép virágokban és ékességekben valo nagy gyönyörüségét*, Teleki utasítására bejárták Európa szinte valamennyi híres kertjét, *fejedelmi és királyi kerteket* (Gaspar Bozen kertjétől a *Császár Favoritájáig*), – hogy ezekről részletes leírást adjanak, s megszerezzék patrónusuk számára az Erdélyben ismeretlen növény- és fafajtákat. Beszámolnak róla, hogy *a germaniai kertek ékessége áll az igen szép rendel plántált és mesterségesen nyirt fákban, spallérokban, drága faragott képekben, oszlopokban, tiszta és apró köveccsel bé hintett mesgyékben, barázdákban, és egyéb manuale ornamentumokban; a hollandiai kertek penig ezeknél is csinosabbak s gazdagobbak.* Kényesebb növények *transponálása, kivált a késmárki havasokon* különös nehézséget jelentett. Főleg Pápai serénykedett virágmagok és növények küldésében. Megígérte egyik levelében, hogy nem felejt el küldeni *a királyi, fejedelmi és grófi nevet viselő, úgy nagy és híres dámák nevével kevélykedő, ritka tarka barka szagos szegfüveket.* Két londoni levelében is megadja a 32 tételből álló küldemény jegyzékét, megfelelő utasítással. Egy-egy fajtához fűzött megjegyzése bizonyítja, hogy haszon- és díszkerti növényeket egyaránt küldött haza. Például a *Potatoes, Hung. articsoka, földi répa, sokkal nemesebb az erdélyinél*, vagy az *Allium Dulce*-hoz fűzött tanácsa: *ezt mint az közönséges fokhagymát, fokonként kell el ültetni, szintén úgy virágzik, mint az magnak el ültetett veres hagyma, és a gyümölcsét nem a földben, hanem a szárain producallya, kedvesebb az íze, mint a közönséges fokhagymának, egy két fokot a tángyérra dörgölvén, a sültnek egész ízt ád.* A virág nevének etimológiáját is megkapjuk olykor (29, 30; kertekről l. még 16, 19, 20,

25, 26, 33, 101, 102). Pókai Benjámin Hollandiába igyekszik menni *botaniát* tanulni, s szeretné elsajátítani a *nádmézcsinálás módját* (173).

Teleki Sándor mesteremberet szeretett volna Hollandiából, Németországból Erdélybe telepíteni, kertje, udvara ékesítésére; ifj. Pápai e kívánságnak is igyekezett eleget tenni, azonban *kertész, kömives és jó faragó mester emberek Erdélyben valo szállittatása felöl* fáradozásának *semmi effectuma nem volt*, mert amint írja, *a kinek valamicskéje van, mint a tormában esett féreg, kunnyoját nem változtattya, a szegény penig azt kérdi... mivel indullyan olly hoszszu utra.*

Teleki a *nagy Curiosus Phisicus* diákjaival olyasmit küldet magának haza, *a mellynek mássa Erdélyben ne légyen.* Ilyen kuriózumokkal lepték meg: gyűrű (4), csutora, holland pipa (11, 16), angol fodor dohány, virgineai tabak dohány (16, 17, 30), egyéb dohány (71, 77, 78), címerek, tea (26), *Charta a magyar és lengyel király képével* (27), indiai csészék (20). Tájékoztatásul árjegyzéket ismertetnek párducbőrökről (71), földgömbökről (119), matematikai eszközökről (95). *Pro curiositate* Szilágyi megtanulta gyümölcsök *imitálását* (119), valamint *firnisek* készítését és a *lakirozást* (116); Ajtai pedig Sziléziában egy eke elkészítésének módját jegyzi le (36). Szászországban felkeltették Szilágyi figyelmét a zelli kolostor márványnak ható faragványai, melyekről kiderült, hogy mészből valók; a mester azonban nem árulta el a készítés titkát (119).

Megtudhatjuk, mi számított szenzációnak az akkori emberek szemében. Például: *Sveciában egy lutheránus praedicátor, esperesti ember, maga halastójában ölte magát, meg únván felesége sok simbelődését* (110); *Frantzia országban egy praeterpropter 8 singnyi hosszu sárkánt láttak, de még károkat nem tett* (111); *Portugalliába, Lisbonában egy 102 esztendős asszony ment férjhez egy 25 esztendős ifjú legényhez* (113) stb.

Eszmei orientáció; nyelv és stílus

A diákok peregrinációjuk során a különböző egyetemeken, más-más professzorok előadásának hallgatása során különböző filozófiai áramlatokkal ismerkedtek. Azt, hogy milyen tanokat vittek haza magukkal Erdélybe – többnyire csak a professzorok nevéből következtethetjük ki. Határozottan alig említik, melyik irányzat hívei (coccejánus, karteziánus vagy wolffiánus), inkább azt, hogy melyik tudós előadásait hallgatják szívesebben (5, 8, 63, 78, 153). Két filozófiai áramlatot említenek, de inkább kétfajta életfelfogás ütközik össze abban a levélrészletben, mely egy diák-katona összetűzésről számol be. Ráadásul a magyar diákok hírnevén esett ekkor csorba, ugyanis *két erdélyi szász diák* (szebeni és besztercei), *kikis részegek lévén egy Unter officért vertek által, ... és azt bánnyuk hogy magokat Magyaroknak mondják, ... Egyébiránt igen feslett erkölcsü Legények voltak ... ugyan hallottam, hogy Philosophusoknak tartották magokat és még pedig Epicureusoknak, kiknekis principiumok nem eggyezett meg a Cartesius principiumával, kiknek csak egy volt: Ego cogitas existo* (én gondolkodva élek), *ezeknek pedig három, Edere, Bibere, Ludere* (enni, inni, szórakozni) (75). A hérodotoszi körforgás-elmélet és a hérakleitoszi dialektikus világkép ötvöződését olvashatjuk ki egy újévi jókívánság bevezetőjéből: *A dolgoknak természetit külső példák által tanító Hieroglyphicusok, az egymás után következendő Esztendőket, és az esztendőkben esett*

dolgokat, egy maga farkát szájával elnyelő kígyónak symbolumában rajzolták le régenten. Mellyel ezt akarták jelenteni, hogy az egymás után folyó idők, és az időkben esett dolgok, nem múlnak el, nem vesznek el; hanem a melly kúttőből eredtenek, származtanak, oda vissza térnek, és viszontagsággal való vissza térésekkel mind magokat; mind pedig magok kútfejeket mintegy megújítják (172).

Ezek a megnyilatkozások persze töredékesek és alkalmiak. Elég felszínes ismereteket sejtetnek. Apácai után hatvan-nyolcvan évvel bizony többet – korszerűbb, pontosabb, tisztább állásfoglalást és megfogalmazást – várnánk azoktól, akik a Tótfalusiék, Bethlen Miklósék körében nevelkedtek, s egyenest a nagy Pápai Páriz és professzortársai keze alól kerültek külföldi univerzitásokra. – De ne feledjük: a címzett patrónus igényei által is determinált, a jórészt szinte megrendelt levelek „fecsegő" részeiből valók ezek az idézetek. A sommás ítéletet nem szabad elhamarkodni ilyen fragmentumok alapján.

Ami levélíróinknak a Hollandiában – Angliában is még sokáig háttérbe szorított, gyanúsnak számító új vallási-filozófiai áramlatokhoz való viszonyát illeti – ezen a téren is indokolt az óvatos, körültekintő megítélés. Az itt közölt levelekben – a könyvvásárlások néhány egészen modern tételén kívül – talán az olyan – nyilván akaratlan – kiszólásokat tarthatjuk a legkevésbé indifferensnek, mint amilyet föntebb már idéztünk ama *szegény legények*ről, akik (ha jól értjük a szöveget) *úgy sóhajtyák . . . az oda való nagy Theologus,* [és filozófus] *Professort, Vitringát* és *Roël uramat* – tehát a két utolsó nagy karteziánus-coccejánus újító tudóst! . . . *kik hason mászvais el mennének, ha kölcségek volna* (8).

A levelek élvezetes olvasmányt nyújtanak. A levélírók szemléletes szóképei, találó szólásai, igényesen fogalmazott sorai elgyönyörködtetnek a régi nyelv ízességében. A már-már költői sorok is ezt a hatást erősítik: . . . *micsoda raritásokkal ékesítette azt a gyönyörűséges kertecskét, melynek árnyékos álom hozó kies lugossában, volt ideje énis sétálgottam . . .* (19) Még a sztereotíp, patrónust-udvarló mondatkolosszusok némelyikének is van barokkos dinamikája, lendülete, s őszintén ható „végszava"; például: *Ottan ottan zörgetek az Úrnál udvarló levelemmel, hogy az Úr hozzám való gratiájának talám szintén alunni készült szikrácskáját meg élesszem, és mint egy el takart eleven szénről az hamvat el fuván, el felejtett csekély személyemet az Úr előtt még egyszer emlekezetben hozzam; melynek fel derülését a midön ahitatosson ohajtom, úgy kívánom, hogy ezen postámis az Urat M. Házával edgyütt örvendetes órában köszöntvén, az Úr élete felöl valo kívánatos jonak hallásával, reménségben el csüggedett szivemet rövid nap tölcse bé, és ez idegen földön, árván hagyott, s buval kinzott szegény fejemnek valami kicsiny vigasztalást nyujtcson* (7).

A levelek esztétikai értékéről vagy érdekességéről, sajátosságairól az utószó előbbi idézetei mellett azt érdemes még idemásolni, amit Jankovics József írt nyolc évvel ezelőtt ifjú Pápai Páriz Ferenc leveleiről (egy eléggé elfelejtett közleményében: AHLH XII, 1972. 145.). „. . .Természetes, hogy a jogi-politikai kifejezésekben az idő tájt nem bővelkedő magyar nyelv a latin mankóira szorul, s ez stilisztikailag döcögővé, sok helyütt élvezhetetlenné teszi a leveleket. Amikor azonban személyes sorsuk érzékletes leírására törekszik, remekbe szabott mondatok kerülnek ki tolla alól, a köznyelvi fordulatoktól sem idegenkedik: *még csak meg sem érthette jo formában dolgainkat, kitől azért kevés tanácsot és kalácsot várhatunk.* Nyomorúságukról szólva: *láttya Isten, alig*

vonnyuk a leplet. A törökről, latin eredetű közmondás magyarításával: ... *igen tel tuvalkodott, és azt gondollya hogy mind övé már a dio táig, de bizony nagy bökkenő tekszik előtte Magyarországon.* Ifj. Pápai Páriz Ferenc néhol képes már-már zsoltáros hang megütésére is, néha éppen ritmikus-rímes prózát ír: *Ajtai Uramis, ki az előtt sem volt igen velős ember, szintén el szárad, mert sokat fárad, mégis munkájára kevés áldás árad.* S még a folytatásra is van ereje: *Otthon a gondolat tudom más telöllünk, de még amint irtam, semmi nyereségünk".*

A kötet felépítése; kiadási elvek

Kötetünk „f ő s z ö v e g e" három nagy egységre tagolódik.

Az első nagyobb részben tizenegy szerző kapott egy-egy fejezetet. (Ötnél több levél esetén, szerzőnként külön időrendben.) Ezzel célunk egy-egy diák egész peregrinációjának áttekinthetőbbé tétele volt. Igaz, nem teljes a gyűjtemény, mert néhány levél elkallódott — ez a hivatkozásokból is kiderül —, de így nem okoz zavart, ha valamelyik előző levélre történik utalás; ugyanakkor kibomlásának folyamatában láthatunk egy-egy fontos történelmi eseményt.

A XII. fejezet olyan diákok leveleit tartalmazza, akiktől ötnél kevesebb levél maradt fenn. Ezeket szerzőtől függetlenül időrendben közöljük.

A XIII. rész — amolyan függelékként — magyar és külföldi professzorok leveleit foglalja magába, szintén időrendben. Teleki összeköttetés-hálózatára is fény derül itt: levelezése Alberti, Andala és Holtzfus professzorokkal patrónusi tevékenységét, a kollégium és az egyház felemeltetését szolgálta.

A kötetet j e g y z é k e k, m u t a t ó k, dokumentumok egészítik ki: személy- és helynévmutató, valamint a latin és a régi kifejezések jegyzéke; a d o k u m e n t u m o k tartalmazzák egyrészt néhány levelünk kéziratának fotókópiáját, másrészt [id.] dr. Nagy Géza *Külföldön bujdosó erdélyi diákok levelezése* című kiadványából a Teleki Pálhoz írt leveleket. Időrendi jegyzéket is adunk, hogy az olvasó a leveleket — s így szinte a két Teleki fiú „peregrinációs szervezkedésének" közel hat évtizedét egészében — a levélírók személyétől függetlenül is áttekinthesse; ha arra kíváncsi, vajon *ugyanazt* az eseményt ki hogyan látja, miként értékeli stb. — akkor egy „abszolút kronológia" is a rendelkezésére álljon.

Bizonyos egyszerűsítések mellett a leveleket b e t ű h í v e n közöljük. Csak a ma már nem használatos betűket írtuk át mai alakjukra, s azokat amelyek megtartása nyomdatechnikailag amúgy is nehézséget okozott volna; tehát a „főszövegben" β = sz, ſ = s, ʒ = z, o^{e} = ő, u^{e} = ű, gj = gj, v́ = v; s elhagytuk a latin magánhangzók hosszúságának jeleit is: â, ô, è. Nehézséget okozott, hogy a mintegy félszáz írástípust — az egyéni írássajátosságok megőrzése mellett is — egységes elvek szerint közöljük. Gondot okozott néha még a kis- és nagybetűk megkülönböztetése, az ékezetek hosszúságának jelölése, a pont és a vessző elkülönítése, valamint az egybe- és különírás biztos megállapítása is. Ragaszkodtunk levélíróink szeszélyesnek tűnő helyesírásához — ők maguk sem voltak következetesek egy-egy levélen belül sem, nem is beszélve a sok szerző más-más helyesírásáról; megtartottuk központozásukat, ékezésüket, a szavak elválasztásának régi szabályait. Igyekeztünk megőrizni a szöveg autonómiáját.

A r ö v i d í t é s e k közül főleg a ragvégződéseket, s azokat is csak akkor oldottuk fel, ha ezek nyomdatechnikailag kivitelezhetetlenek voltak (felhúzások): *-nak, -ban, Isten, uram, ... bris, gratia* stb. A ponttal jelölt rövidítéseket általában nem oldottuk fel, kivételt akkor tettünk, ha fel nem oldásuk értelemzavaró lett volna. Ugyanígy nem oldottuk fel a Nagyságos, Méltóságos, Nemzetes, Kegyelmes, Felséges megszólítások, címek rövidtésjeleit: Nsgs, Nzts, M., Mélt., Méltsgs, Kglmes, Fsgs stb. *A feloldást dőlt betű jelzi.* A ritkítva szedett, vagy nagybetűs szövegrészek a levélírók saját kiemelései.

A szövegben előforduló zárójelek a következők: ( ) = a levéliró saját zárójele; [ ] = kiegészítésünk; ⟨ ⟩ = áthúzott szövegrész; ⟨?...?⟩ = olvashatatlan törlés; [!?] = bizonytalan olvasat; [!] = így!; * = saját megjegyzésünk.

Igyekeztünk megtartani a levél eredeti formátumát, a nem ritkán használt „kikezdéseket" azonban bekezdéssel helyettesítettük. Nem jeleztük az utólagos betoldásokat, kiegészítéseket, hanem beolvasztottuk a szövegbe.

Az ifjú Pápai Páriz Ferenc leveleiben előforduló *nro*-számok Pápai saját sorszámozása évenként újra kezdve, ezért tartottuk fontosnak megtartásukat.

A címzés leírását mellőztük, néhány ritka kivételtől eltekintve. A címzett Teleki Sándor minden címzés nélkül közölt levél esetében!

Ifj. Pápai Páriz Ferenc levelei közül a szegedi Acta Historiae Litterarum Hungaricarum XII. kötetében már megjelent néhány, Jankovics József kiadásában. Az ő engedélyével — a levelek kulcsfontossága miatt — a teljesség kedvéért is közöljük ismét; ezek a 27, 28, 29, 30, 31. számú levelek.

A levelekben előforduló (ponttal jelölt) rövidítések feloldására több lehetőség kínálkozott volna, pontosabban: jónéhányszor kétértelmű volt a betűjel (pl. T. = Tekintetes és Tiszteletes is lehet, N. = Nagyságos, de néha talán Nemzetes is stb.), s célunk az eredeti íráskép megőrzése volt.

*

Ez a kiadvány közös vállalkozás, amely egy szemináriumi csoportból kinőtt diákmunkaközösség közel négy évi együttműködését, munkáját őrzi és példázza. A vállalkozás elindítója és irányítója Jankovics József. A kötet megjelenési terve is tőle származik. Munkájáért, önzetlen segítségéért köszönettel tartozunk neki; s a szegedi József Attila Tudományegyetem I. sz. Magyar Irodalomtörténeti Tanszékének a szerkesztéséhez, Bölcsészettudományi Karának a kiadáshoz nyújtott segítségért. E vállalkozás tagjai zömének nem a filológia a fő érdeklődési területe. Ösztönző volt számunkra a feladat újdonsága, érdekessége, s az, hogy éppen egy diákközösség adja ki a réges-régi diákkezek írta levélgyűjteményt. Tanulságos volt a XVIII. század „egyetemistáinak" életébe, tanulmányaiba, szokásaiba bepillantani, azokat a maival összevetni; a társadalomhoz való viszonyukat, helyüket a hazai és külföldi környezetben, beilleszkedésüket és averzióikat, időnkénti kallódásukat s megőrzött hivatástudatukat elemezni. Az akkori diák szemével próbáltuk nézni a kort, de ugyanakkor a kezdő történész szemével is, hiszen egy kivételével történelem szakosok is vagyunk. Nehéz, de izgalmas volt megbirkózni a háromszáz évvel ezelőtti kézírásokkal, megfejteni a sokszor kibogozhatatlannak tűnő olvasatokat, a szokatlan és sokféle rövidítéseket; megtudni kik lettek diákjainkból, mi lett későbbi sorsuk. A megélhetés nehézségei, a kedvezményekért folyó harc felszínre hozta olykor emberi gyengeségüket, kicsinyességüket; s a levelek teljes sora, tudásbeli és alkati – meg jellembeli értékkülönbségeiknek is hű mutatója – de mindezekkel együtt is a levélírók kedves ismerőseinkké váltak, a szívünkhöz nőttek, s néha bizony titkon még irigyeltük is őket!

Itt szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik a kötet megszületésében hasznos tanácsaikkal, észrevételeikkel segítettek bennünket: mindenekelőtt *Esze Tamásnak*, aki a levéltári anyagra – szemináriumvezetőnk közvetítésével – felhívta figyelmünket, és *Kulcsár Péternek*, akinek lektori javaslatait és igen nagyszámú korrekcióját igyekeztünk mindenkor hasznosítani; s azoknak, akik hozzájárultak olvasataink pontosításához: így *Holl Bélának, Karácsonyi Bélának, Kenéz Győzőnek, Keserű Bálintnak;* de hálásak vagyunk *Péter Lászlónak* is, a textológiai szemináriumán szerzett értékes tapasztalatokért. A szójegyzékek, mutatók elkészítésében segítségünkre volt: *Farkas Vilmos, Kathona Géza,* a nyelvész *Kiss Lajos, Ladányi Sándor, Trócsányi Zsolt.*

Végül köszönettel tartozunk a *Pécsi Szikra Nyomda* dolgozóinak nagy gondosságot igénylő, fáradságos munkájukért.

A levélgyűjteményt abban a hitben nyújtjuk át, hogy további hasznos kutatásokban segíti majd az e korral foglalkozó történészt, irodalmárt, nyelvészt, a természettudományok múltjának kutatóját; kedvére válogathat ebben az adattárban a szociológustól a botanikusig, a hadtörténésztől a technikatörténészig – reméljük! – sok kutató; s talán a szakembereken kívül néhány olyan olvasó is, aki szívesen búvárkodik régi korok művelődéstörténetében, a magyar szellemi örökségben.

Hoffmann Gizella

A KIADÓ JEGYZETE

Adattári sorozatunk több vonatkozásban is fordulóponthoz érkezett ezzel a kötettel.

Mindenekelőtt – a társintézmények, kollégáink és szegedi egyetemi vezetők véleményét is figyelembe véve – úgy határoztunk, hogy a sorozat címét módosítjuk. Az *Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* elnevezésű vállalkozás mostantól fogva a XVII. századot megelőző vagy követő évtizedek forrás- és szöveganyagának *is* helyet ad. Figyelmünket továbbra is Szenczi Molnár, Pázmány, Zrínyi, Apácai, Bethlen Miklós korára, s különösen az 1580–1720 közti évtizedek hazai művelődésének hétköznapjaira szeretnénk összpontosítani; de nem tekintjük ezentúl a két századfordulót, s még a jelzett dátumokat se átléphetetlen határkőnek. Így kerülhettük el a mostani kötetben is, hogy egy mindenképpen egységes forrásanyagot teljesen külső szempontok alapján megbontsunk (vagy netán e sorozatban való közlését teljesen kizárjuk, bármilyen sok szál fűzi Teleki Sándor 1711-ben kezdődő „peregrináció-szervező" akcióját az előbbi évszázadhoz). És így tervezzük a továbbiakban például olyan adatok tervszerű föltárását-közreadását is, amelyek jórészt az 1560-as, 70-es évekbe vezetnek vissza, de az 1600 körül kulminálló későhumanista művelődési törekvések előkészítéséről vallanak.

A kiadó különösen örvendhet annak, hogy egy egészen más szempontból is különbözik ez a kötet az előzőktől. Az eddigi adatföltárás és -publikálás során dominált az idősebb, már visszavonult kutatók gyűjtésének megmentésére irányuló szándék (Herepei János, Jenei Ferenc, Veress Endre és a Szenczi Molnár-kötet közleményeinek néhány szerzője nem érték meg adattári munkájuk megjelenését, sőt két esetben sajtó alá is posztumusz rendeztük művüket). Továbbra se mondunk le ilyen anyagok – egyebek közt éppen hagyatékok – közreadásáról, hiszen a szervezett művelődéstörténeti kutatómunkának nem kicsi az adóssága ezen a téren. Egészséges jelenség azonban és halaszthatatlanul fontos a fiatalabbak fölzárkózása.

A mi vállalkozásunk rendjén ez az első eset, hogy fiatal kutatók vállalták föl és végezték el egy teljes kötet minden munkáját. Helyesírás és paleográfia tekintetében is igen bizonytalan időszakból ránk maradt, ötvennél több kéztől származó, sok köteg levéltári anyagot néztek át; a publikálásra kiválasztott közel kétszáz dokumentum szövegét először elolvasni is nehéz volt; de sietni kellett az alig érthető részletek megoldásával, a sok rövidítés föloldásával, hiszen eztán következhetett csak az átírás és a többszöri összeolvasás, a latin szövegek, betétek, szavak, meg a németből–angolból–hollandból torzított, vagy régies kifejezések, összetételek kiolvasása, s lefordításuk a szövegkritikai apparátus, ill. a szójegyzékek számára; végül elkészítették a tárgyi jegyzetek részleges pótlására is szánt név- és helynévmutatót, az utószót, a nyomdai korrektúrát – mindezt viszonylag igen kevés „felnőtt" segítséggel. Az anyagot

tehát teljes egészében a legfiatalabb generáció – filológiai munkában eddig egyáltalán részt nem vett – tagjai végezték. (Ezt nemcsak dicséretükre említjük itt meg; a tapasztalat hiánya is magyarázatul szolgálhat a munka némely fogyatékosságára.)

Természetesen ez a kötet sem érvényteleníthetí a régi igazságot: nincs olyan téma, forráscsoport, korszak stb., aminek kutatását egy generáció bármikor is kisajátíthatná – s különösen a filológiában nincs ilyen! A dolog természetéből s különösen a hazai forrásanyag sokféleségből és gyakori „vándorlásából" következik az idősebb és ifjabb nemzedékek együttműködésének szinte föltétlen szükségessége. Esetünkben a Teleki Sándornak 1711-től 1750-ig küldött diák- és tudóslevelek viszonylag igen homogén anyagát aligha adta volna ki a lelkes és hozzáértő szemináriumvezető földolgozásra hallgatóinak, ha nem hívta volna föl figyelmét ezekre a levéltári kötegekre a korszak kitűnő ismerője, Esze Tamás. És a téma távlatos megragadása is lehetetlen lett volna olyan értékes tanulmányok és adatközlések nélkül, mint idősebb és ifjabb Nagy Géza – Kelemen Lajos által is inspirált – közleményei, meg kéziratos összefoglalásai; mint Jakó Zsigmondnak, Esze Tamásnak, Szentiványi Bélának és több kortársuknak a nyugat-európai meg a magyar „előfelvilágosodás" kapcsolatait és fejlődését megvilágító munkái.

Az elődök és az idősebb kutatók ilyen – részben direkt – segítsége azonban nem homályosíthatja el azt a tényt, hogy végül is kezdő, éspedig egyetemista filológusok kötete kerül most a kutatók és érdeklődők kezébe.

A sajtó alá rendezést és a nyomdai előkészítést végző gárda *minden* tagja – élén a szerkesztővel – szegedi bölcsészhallgató; s az volt – nem nagyon régen – a munka tanár-irányítója, és fáradságot nem ismerő lektora is. Senki sem kívánja az *Adattár*ban a szegedi egyetemi részvétel erőltetett fokozását; de azért egy-egy ilyen, szemináriumi munkából kinőtt és szinte teljesen külső segítség nélkül készült kötet mégis a különösen frappáns bizonysága annak, hogy érdemes, vagy éppen szükséges és hasznos a nemzeti örökségünk föltárására szánt munkálatok közül néhányat egyetemi tanszékekre, vagy karra „telepíteni". Az efféle munkák okvetlenül idő- és energiatöbbletet kívánnak, s kockázattal is járnak. Szeretnénk remélni, hogy nem fölöslegesen, hanem a tárgy és a módszerek megkedveltetésének, alapos megismerésének – s részben talán az igencsak hiányzó filológus-textológus utánpótlás képzésének – hasznával.

*

Természetesen még csak óvatos jóslásokba se bocsátkozhatunk arról, mennyire és miképpen módosíthatja a korszak erdélyi magyar művelődéséről alkotott képünket az itt közölt anyag. A diák-munkaközösség tagjait is óvtuk, szinte eltanácsoltuk attól, hogy újdonságnak tűnő adatokból – mondjuk a Christian Wolff filozófiája s a természettudományok modern megközelítése iránti, viszonylag korai érdeklődés, vagy eddig nem ismert külpolitikai orientáció-kísérletek jeleiből – messzemenő következtetéseket vonjanak le. Bizonyos azonban, hogy többet fogunk tudni eztán az erdélyi fejedelemség „haldoklása" második félszázadának politikai és kulturális viszonyairól, légköréről, az éppen uralkodó hangulatról; különösen a magyar uralkodó osztály és értelmiség legjobbjainak roppant erőfeszítéséről, hogy a maradék országocskát – az ismételt csapások után, amennyire a továbbra is nehéz körülmények engedték – valamelyest fölvirágoztassák, és bekapcsolják az európai fejlődés áram-

körébe. A külföldi kapcsolatok helyreállítására és stabilizálására látszólag csak a kultúra, sőt a felekezetileg is determinált, teológiacentrikus iskolai-egyetemi művelődés szférájában törekedtek. Valójában – úgy tűnik – néha inkább ürügyül szolgálnak a tudományos, vagy a jól szervezett egyetemi kapcsolatok; esetleg a gazdasági-kereskedelmi vagy éppen a politikai tájékozódást, majd a tárgyalás-kezdeményezést segítik – és leplezik . . .

Az említett törekvéseket – „irányzatukat", intenzitásukat, hatékonyságukat – bizonyosan kissé másképp látjuk majd Teleki Sándor peregrinus- és tudóslevelezése ismeretében. Mert pusztán e dokumentumok idejében, azonnal elkezdett, tervszerű gyűjtése, egybentartása, megőrzése (amire kevés hazai példa van abból a korból vagy az előző évtizedekből) – már ez is mond valamit.

TARTALOMJEGYZÉK

I. IFJ. PÁPAI PÁRIZ FERENC (1711—1726)

1. Sorostély, 1711. június 12. — — — — — — — — — — — — 7
2. Keltezetlen — — — — — — — — — — — — — — 8
3. Miskolc, 1711. augusztus 26. — — — — — — — — — — — 9
4. Bécs, 1711. szeptember 20. — — — — — — — — — — — — 10
5. Berlin, 1711. november 12. — — — — — — — — — — — — 11
6. Halle, 1711. december 10. — — — — — — — — — — — — 12
7. Halle, 1712. március 29. — — — — — — — — — — — — 14
8. Halle, 1712. június 10. — — — — — — — — — — — — 16
9. Halle, 1712. augusztus 8. — — — — — — — — — — — — 18
10. Halle, 1712. szeptember 13. — — — — — — — — — — — 20
11. Halle, 1712. október 2. — — — — — — — — — — — — 22
12. Halle, 1712. október 24. — — — — — — — — — — — — 23
13. Halle, 1713. február 12. — — — — — — — — — — — — 24
14. Halle, 1713. március 1. — — — — — — — — — — — — 27
15. Halle, 1713. április 24. — — — — — — — — — — — — 28
16. Halle, 1713. augusztus 29., 30. — — — — — — — — — — — 29
17. Lipcse, 1713. október 8. — — — — — — — — — — — — 33
18. Halle, 1714. január 24. — — — — — — — — — — — — 34
19. Halle, 1714. február 28. — — — — — — — — — — — — 36
20. Halle, 1714. május 12. — — — — — — — — — — — — 38
21. Halle, 1714. július 14. — — — — — — — — — — — — 40
22. Berlin, 1714. augusztus 22. — — — — — — — — — — — — 42
23. Bréma, 1714. szeptember 24. — — — — — — — — — — — 43
24. Hága, 1714. december 6. — — — — — — — — — — — — 44
25. Hága, 1715. január 8. — — — — — — — — — — — — 47
26. Leiden, 1715. május 20. — — — — — — — — — — — — 50
27. London, 1715. szeptember 25., 26. — — — — — — — — — — 56
28. London, 1715. november 6. — — — — — — — — — — — 62
29. London, 1715. december 14/25. — — — — — — — — — — — 64
30. London, 1716. március 14. — — — — — — — — — — — — 66
31. London, 1717. november 22. — — — — — — — — — — — 68
32. Bécs, 1726. február 13. — — — — — — — — — — — — 74

II. AJTAI ANDRÁS (1713—1717)

33. Halle, 1713. augusztus 29. — — — — — — — — — — — — 79
34. Lipcse, 1713. október 8. — — — — — — — — — — — — 81
35. Halle, 1714. április 26. — — — — — — — — — — — — 82
36. Leiden, 1715. január 6. — — — — — — — — — — — — 85
37. London, 1716. március 1. — — — — — — — — — — — — 87
38. Bécs, 1717. január 13. — — — — — — — — — — — — 88

III. DÉÉSI SIGMOND és REMETHEI JÁNOS (1714—1717)

39. Eperjes, 1714. augusztus 7. — — — — — — — — — — — 93
40. Franeker, 1715. április 17. — — — — — — — — — — — 94
41. Leiden, 1715. május 20. — — — — — — — — — — — 95
42. Leiden, 1716. január 10. — — — — — — — — — — — 97
43. Leiden, 1716. január 10. — — — — — — — — — — — 98
44. Leiden, 1716. március 3. — — — — — — — — — — — 98
45. Leiden, 1716. november 16. — — — — — — — — — — — 100
46. Groningen, 1717. július 24. — — — — — — — — — — — 103

IV. KIBÉDI ANDRÁS (1715—1717)

47. Odera-Frankfurt, 1715. január 3. — — — — — — — — — — 109
48. Odera-Frankfurt, 1715. január 20. — — — — — — — — — — 110
49. Odera-Frankfurt, 1715. április 7. — — — — — — — — — — 112
50. Odera-Frankfurt, 1715. május 25. — — — — — — — — — — 114
51. Odera-Frankfurt, 1715. július 1. — — — — — — — — — — 115
52. Odera-Frankfurt, 1715. december 16. — — — — — — — — — — 116
53. Odera-Frankfurt, 1716. március 15. — — — — — — — — — — 118
54. Franeker, 1716. augusztus 29. — — — — — — — — — — 119
55. Odera-Frankfurt, 1716. november 16. — — — — — — — — — — 120
56. Odera-Frankfurt, 1717. február 19. — — — — — — — — — — 122

V. FELFFALUSI MIHÁLY (1715—1720)

57. Lipcse, 1715. október 5. — — — — — — — — — — — 127
58. Halle, 1715. október 19. — — — — — — — — — — — 128
59. Halle, 1715. november 27. — — — — — — — — — — — 129
60. Halle, 1716. február 22. — — — — — — — — — — — 130
61. Halle, 1716. június 20. — — — — — — — — — — — 131
62. Halle, 1716. október 6. — — — — — — — — — — — 132
63. Halle, 1716. november 24. — — — — — — — — — — — 133
64. Halle, 1717. január 28. — — — — — — — — — — — 135
65. Lipcse, 1717. október 9. — — — — — — — — — — — 136
66. Jéna, 1719. május 15. — — — — — — — — — — — 137
67. Jéna, 1719. szeptember 24. — — — — — — — — — — — 138
68. Bécs, 1720. június 22. — — — — — — — — — — — 139

VI. ENYEDI ISTVÁN (1716—1721)

69. Gyulafehérvár, 1716. augusztus 6. — — — — — — — — — — 143
70. Nagyenyed, 1716. augusztus 6. — — — — — — — — — — 144
71. Bécs, 1716. október 10. — — — — — — — — — — — 144
72. Boroszló, 1716. november 2. — — — — — — — — — — — 146
73. Odera-Frankfurt, 1716. november 17. — — — — — — — — — 147
74. Odera-Frankfurt, 1717. február 5. — — — — — — — — — 150
75. Odera-Frankfurt, 1717. február 22. — — — — — — — — — 152
76. Odera-Frankfurt, 1717. április 8. — — — — — — — — — 155
77. Odera-Frankfurt, 1717. május 12. — — — — — — — — — 156
78. Lipcse, 1717. október 9. — — — — — — — — — — — 157

79. Halle, 1717. november 22. — — — — — — — — — — — — 158
80. Halle, 1718. március 24. — — — — — — — — — — — — 160
81. Halle, 1718. április 6. — — — — — — — — — — — — 163
82. Halle, 1718. augusztus 28. — — — — — — — — — — — — 163
83. Halle, 1719. január 16. — — — — — — — — — — — — 167
84. Halle, 1719. április 30. — — — — — — — — — — — — 168
85. Halle, 1719. szeptember 1. — — — — — — — — — — — — 170
86. Leiden, 1719. december 6. — — — — — — — — — — — — 172
87. Leiden, 1720. október 25. — — — — — — — — — — — — 173
88. Bécs, 1721. július 2. — — — — — — — — — — — — 176
89. Bécs, 1721. július 19. — — — — — — — — — — — — 179
90. Bécs, 1721. augusztus 23. — — — — — — — — — — — — 180

VII. CSERNÁTONI GAJDO DÁNIEL (1720—1725)

91. Kendilóna, 1720. május 5. — — — — — — — — — — — — 185
92. Debrecen, 1721. október 8. — — — — — — — — — — — — 186
93. Odera-Frankfurt, 1721. november 21. — — — — — — — — — — — — 187
94. Leiden, 1722. augusztus 21. — — — — — — — — — — — — 188
95. Leiden, 1723. október 28. — — — — — — — — — — — — 189
96. Leiden, 1724. november 8. — — — — — — — — — — — — 192
97. Leiden, 1725. március 26. — — — — — — — — — — — — 193
98. Leiden, 1725. május 28. — — — — — — — — — — — — 194

VIII. NÁNÁSI ANDRÁS (1720—1728)

99. Gernyeszeg, 1720. augusztus 28. — — — — — — — — — — — — 197
100. Felenyed, 1720. december 5. — — — — — — — — — — — — 198
101. Franeker, 1721. augusztus 30. — — — — — — — — — — — — 200
102. Franeker, 1722. május 15. — — — — — — — — — — — — 202
103. Odera-Frankfurt, 1723. október 20. — — — — — — — — — — — — 203
104. Huszt, 1728. december 7. — — — — — — — — — — — — 205

IX. SZILÁGYI SÁMUEL (1722—1732)

105. Nagyenyed, 1722. december 1. — — — — — — — — — — — — 209
106. Keltezetlen — — — — — — — — — — — — — — 210
107. Odera-Frankfurt, 1728. december 14. — — — — — — — — — — — — 212
108. Odera-Frankfurt, 1729. június 28. — — — — — — — — — — — — 214
109. Odera-Frankfurt, 1729. december 4. — — — — — — — — — — — — 216
110. Odera-Frankfurt, 1730. április 8. — — — — — — — — — — — — 218
111. Odera-Frankfurt, 1730. augusztus 12. — — — — — — — — — — — — 221
112. Odera-Frankfurt, 1730. augusztus 13. — — — — — — — — — — — — 223
113. Odera-Frankfurt, 1730. december 30. — — — — — — — — — — — — 224
114. Odera-Frankfurt, 1731. szeptember 1. — — — — — — — — — — — — 226
115. Odera-Frankfurt, 1731. november 16. — — — — — — — — — — — — 227
116. Keltezetlen — — — — — — — — — — — — — — 228
117. Odera-Frankfurt, 1732. március 24. — — — — — — — — — — — — 230
118. Odera-Frankfurt, 1732. május 6. — — — — — — — — — — — — 233
119. Odera-Frankfurt, 1732. augusztus 4. — — — — — — — — — — — — 235
120. Odera-Frankfurt, 1732. augusztus 4. — — — — — — — — — — — — 239
121. Odera-Frankfurt, 1732. november 2. — — — — — — — — — — — — 240

X. VAJNA MIKLÓS (1723—1724)

122. Gernyeszeg, 1723. július 21. — — — — — — — — — — — 245
123. Gernyeszeg, 1723. július 22. — — — — — — — — — — — 246
124. Debrecen, 1723. augusztus 18. — — — — — — — — — — — 246
125. Franeker, 1723. november 7. — — — — — — — — — — — 247
126. Franeker, 1724. április 4. — — — — — — — — — — — 248
127. Franeker, 1724. szeptember 1. — — — — — — — — — — — 250

XI. SZÉKELYHÍDI N. MIHÁLY (1729—1741)

128. Nagyszeben, 1729. augusztus 3. — — — — — — — — — — — 255
129. Halle, 1731. október 5. — — — — — — — — — — — 257
130. Halle, 1732. július 4. — — — — — — — — — — — 262
131. Halle, 1732. július 30. — — — — — — — — — — — 263
132. Halle, 1733. február 4. — — — — — — — — — — — 264
133. Utrecht, 1741. január 3. — — — — — — — — — — — 265

XII. VEGYES LEVELEK (1713—1750)

134. Szathmár Némethi András – Odera-Frankfurt, 1713. július 30. — — — 273
135. Sólymosi Sámuel – Odera-Frankfurt, 1714. július 6. — — — — — — 274
136. Sólymosi Sámuel – Odera-Frankfurt, 1715. január 20. — — — — — — 276
137. Aszalai Sámuel – Franeker, 1715. augusztus 12. — — — — — — — 277
138. Aszalai Sámuel – Franeker, 1716. szeptember 13. — — — — — — — 278
139. Bodoki Mihály – Nagyszeben, 1717. július 6. — — — — — — — 280
140. Komáromi István – Nagyszeben, 1717. július 18. — — — — — — — 281
141. Bodoki Mihály – Franeker, 1718. március 5. — — — — — — — 281
142. M. Vásárhelyi Baba Ferenc – Odera-Frankfurt, 1718. május 16. — — — 283
143. Pápai P. Imre – Leiden, 1718. május 31. — — — — — — — — — 285
144. Bibarczfalvi O. László és K. Vásárhelyi András – Gernyeszeg, 1718. június 29. 286
145. Pápai P. Imre – Leiden, 1718. szeptember 2. — — — — — — — — 287
146. Bodoki Mihály – Franeker, 1718. szeptember 23. — — — — — — 288
147. Bibarczfalvi László – Franeker, 1719. március 21. — — — — — — 289
148. Pápai P. Imre – Leiden, 1719. május 27. — — — — — — — — — 290
149. Enyedi János – Ajnácskő, 1719. július 11. — — — — — — — — 291
150. Bodoki Mihály – Franeker, 1719. augusztus 11. — — — — — — — 292
151. Krizbai D. Mihály – Odera-Frankfurt, 1720. június 1. — — — — — — 293
152. Kovásznai Péter – Gernyeszeg, 1720. július 21. — — — — — — — 294
153. Kamarási Pál – Leiden, 1720. december 6. — — — — — — — — 295
154. Kamarási Pál – Leiden, 1721. április 9. — — — — — — — — — 296
155. Pataki Sámuel – Utrecht, 1721. július 15. — — — — — — — — 298
156. Bethlen Imre – London, 1721. július 21. — — — — — — — — — 298
157. Kizbai D. Mihály – Odera-Frankfurt, 1721. augusztus 28. — — — — — 299
158. Kamarási Pál – Leiden, 1721. szeptember 23. — — — — — — — 300
159. Krizbai D. Mihály – Odera-Frankfurt, 1721. november 21. — — — — 302
160. Borosnyai Lukács János – Odera-Frankfurt, 1721. december 15. — — — 302
161. M. Vásárhelyi Baba Ferenc – Odera-Frankfurt, 1722. június 4. — — — 303
162. Bikfalvi Zsigmond – Gernyeszeg, 1722. augusztus 4. — — — — — — 304
163. Gyulai Ferenc – Sorostély, 1722. augusztus 14. — — — — — — — 305
164. Borosnyai Nagy Márton – Odera-Frankfurt, 1722. november 24. — — — 306
165. Wásárhelyi P. Mihály – Odera-Frankfurt, 1723. március 22. — — — — 308
166. Bikfalvi Zsigmond – Franeker, 1723. október 24. — — — — — — — 309

167. Zágoni Gábor – Zürich, 1724. február 8. — — — — — — — — — 310
168. Teleki József és Teleki Ádám – Drezda, 1724. november 6. — — — — 312
169. Gyulai Ferenc – Drezda, 1724. november 6. — — — — — — — — 313
170. Huszti András – Odera-Frankfurt, 1727. április 7. — — — — — — 313
171. Leszfalvi József – Utrecht, 1727. október 22. — — — — — — — 315
172. Huszti András – Odera-Frankfurt, 1727. december 6. — — — — — — 317
173. Pókai Benjámin – Franeker, 1728. július 10. — — — — — — — — 318
174. Huszti András – Odera-Frankfurt, 1728. december 14. — — — — — 320
175. Gyulai Ferenc – Halle, 1732. április 8. — — — — — — — — — 322
176. M. Vásárhelyi Baba Ferenc – Kolozsvár, 1733. május 20. — — — — — 323
177. Técsi Dániel – Odera-Frankfurt, 1740. március 24. — — — — — — 326
178. Mező János – London, 1750. augusztus 25. — — — — — — — — 327

XIII. FÜGGELÉK – PROFESSZOROK LEVELEI (1711—1721)

179. Daniel Ernestus Jablonski – Berlin, 1711. november 21. — — — — — 333
180. Az enyedi professzorok levele – Nagyenyed, 1713. május 5. — — — — 334
181. Az enyedi professzorok levele – Nagyenyed, 1713. július 25. — — — — 337
182. Daniel Ernestus Jablonski – Berlin, 1713. augusztus 26. — — — — — 339
183. Az enyedi professzorok levele – Nagyenyed, 1714. — — — — — — 340
184. Michael Alberti – Halle, 1715. január 15. — — — — — — — — 341
185. Barthold Holtzfus – Odera-Frankfurt, 1715. január 20. — — — — — 343
186. Barthold Holtzfus – Odera-Frankfurt, 1715. május 25. — — — — — 344
187. Michael Alberti – Halle, 1715. szeptember 4. — — — — — — — 345
188. Az enyedi professzorok levele – Nagyenyed, 1716. augusztus 22. — — — 347
189. Az enyedi professzorok levele – Nagyenyed, 1716. augusztus 22. — — — 349
190. Ruardus Andala – Franeker, 1716. szeptember 11. — — — — — — 351
191. Michael Alberti – Halle, 1716. október 7. — — — — — — — — 353
192. Michael Alberti – Halle, 1717. január 30. — — — — — — — — 354
193. Michael Alberti – Halle, 1718. április 4. — — — — — — — — 356
194. Ruardus Andala – Franeker, 1720. április 3. — — — — — — — — 357
195. Ruardus Andala – Franeker, 1721. március 15. — — — — — — — 358
196. Michael Alberti – Halle, 1721. június 9. — — — — — — — — 359

JEGYZÉKEK, MUTATÓK, KÉPEK, DOKUMENTUMOK

Rövidítések, magyarázatok — — — — — — — — — — — — — 363
Szó- és kifejezésjegyzék — — — — — — — — — — — — — 365
Helynévmutató — — — — — — — — — — — — — — 386
Személynévmutató — — — — — — — — — — — — — — 393
Képek — — — — — — — — — — — — — — — 415
Dokumentumok: dr. Nagy Géza: Külföldön bujdosó erdélyi diákok levelezése
Időrendi jegyzék — — — — — — — — — — — — — — — 439
UTÓSZÓ — — — — — — — — — — — — — — — — 447
A KIADÓ JEGYZETE — — — — — — — — — — — — — — 463

Felelős kiadó: Keserű Bálint
Készült linószedéssel, íves magasnyomással, 41,65 A/5 ív terjedelemben
Melléklet: 3,85 A/5 ív
KF 50 996 Példányszám: 1200
80-6358 Pécsi Szikra Nyomda — F. v.: Szendrői György igazgató

HIBAIGAZÍTÓ

20. l. 33. s.: *levélodal h.: levéloldal*
53. l. 21. s.: &c.
64. l. 6. s.: Kivül *h.:* Kivül:
14. s.: Londini *14 h.:* 14
72. l. 12. s.: probitate aeqvitate *h.:* probitate & aeqvitate
29. s.: das concedendas *h.:* das & concedendas
81. l. 17. s.: ketten
84. l. 30. s.: *Deési h.: Déési*
122. l. 15. s.: mint *h.:* mind
149. l. 1. s. :sig-
161. l. 7. s.: Ha *h.:* ha
177. l. 10. j.: katonai. akár *h.:* katonai, akár
201. l. 21. s.: sé gyümőlcsőző *h.:* és gjümőlcsőző
23. s.: kegjelmeteket azaz: édgjenédgjen *h.:* kegjelmeteket édgjenédgjen
221. l. 5. j.: Ágostai *h.:* ágostai
278. l. 2. s.: *becsületért h.: becsületért*
5. s.: valakik*nek h.:* valaki*nek*
295. l. 153. 22. s.: *eő h.:* eö
317. l. 28. s.: gondolatait *h.:* gondolatit
318. l. 10. s.: Magnamime *h.:* Magna animo
1. j.: megmérközni *h.:* megmérkőzni
345. l. 187. 23. s.: iuraverim *h.:* curaverim
432. l. Wásárhelyi P Mihály levele (161. sz.) *h.:* 165. sz.
437. l. Michael Alberi hallei professzor levele (184. sz.) *h.:* 187. sz.
458. l. 30. s.: *át curiosumokig h.: át a curiosumokig*
463. l. 20. s.: Osztönző *h.:* Ösztönző
34. s.: ja – de *h.:* ja, de
473. l. 415 *h.:* 417
439 *h.:* 441
447 *h.:* 449
463 *h.:* 465